

באר החיים על מצודת דוד

ספר יחזקאל

עם

מצודת דוד – ביאור הפסוק

באר החיים – הקדמה לפני כל פרשה

מעין חיים – מוסר ועיונים

מיוסד על חז"ל והמפרשים
מועיל מאד להבנת הנ"ך בס"ד

מאת חיים בארה

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

יחזקאל הנביא

כתוב בספר הערוך (ערך בז) והרד"ק (פ"א פ"ג) בשם תרגום ירושלמי, שאביו של הנביא יחזקאל הוא ירמיהו, ונקרא ירמיהו בשם בוזי, על שהיו ישראל מבזים אותו.

הנביא יחזקאל, גלה לבבל, יא' שנה לפני החורבן, עם מרדכי היהודי, כמו שנאמר על מרדכי (אסתר ב ו) 'אשר הגלה מירושלים עם הגלה אשר הגלתה עם יכניה מלך יהודה אשר הגלה נבוכדנצר מלך בבל', ואלף תלמידי חכמים עצומים, המכונים 'החרש והמסגר אלף'.

נבואות ספר יחזקאל החלו, ו' שנה לפני החורבן [בגמרא מועד קטן כה' נאמר, שגם לפני כן כשעוד היה בארץ ישראל, כבר שרתה עליו רוח הנבואה].

ספר יחזקאל

ביאור רחב: הרב אברבנאל ז"ל כתב בהקדמה לפירוש הספר, שספר יחזקאל מיוחד בכך, שבאו בו הרבה ענינים מבוארים מאד, ועם פרטים מרובים.

כגון המרכבה הקדושה, חטאי אנשי ירושלים, תחית המתים, מלחמת גוג ומגוג. בנין המקדש השלישי, מילואים לחנוכת המזבח, נחלת השבטים. והדברים האחרונים, לא נכתב כלל בספרי הנביאים האחרים, ומיוחדים הם לספר זה.

העדר שיר: הגאון מלבי"ם ז"ל אומר בהקדמתו כי לשון הספר הזה איננה לא בלשון שיר וחידה, לא בלשון פיוט ומליצה, כדרך שאר הנביאים, היא שפה ברורה וישרה כדבר איש אל רעהו. וסיבת הדבר, כתב הגאון הנ"ל, יען הנביא הזה ניבא על נהרות בבל, שם תלה כינורותיו ועוזבם, כי בגלות היה בארץ נכריה, לכן הפך כינורו לאלל, ואת עוגבו לקול בוכים, שבתו וגם נחו כל בעלי השיר.

פעולות של נבואה: בספר זה יש כמה וכמה נבואות, שיש בהם מעשים ופעולות, אשר נצטוו הנביא לעשות, מעשים שהם מעין הנבואות, ודוגמתם. לכאורה כוונתם להיות 'משל' למה שיהיה. אבל הרמב"ן ז"ל כותב שיש בזה דברים יותר עמוקים.

הרמב"ן ז"ל כותב (בראשית יב ו) זה לשונו: דע כי כל גזירת עיריך כאשר תצא מכא גזירה אל פועל דמיין (מעשה, הדומה לענין), תהיה הגזרה מתקיימת על כל פנים (הרי שהמעשים פועלים, את קיום הגזרה בעולם!). ולכן יעשו הנביאים מעשה בנבואות, כמאמר ירמיהו שצוה לברוך והיה ככלותך לקרוא את דברי הספר הזה תקשור עליו אבן והשלכתו אל תוך פרת ואמרת ככה תשקע בבל וגו' (ירמיה נא סג סד). וכן ענין אלישע בהניחו זרועו על הקשת (מ"ב יג טז יז), ויאמר אלישע ירה ויורה ויאמר חץ תשועה לה' וחץ תשועה בארם. ונאמר שם (פסוק יט) ויקצוף עליו איש האלהים ויאמר להכות חמש או שש פעמים אז הכית את ארם עד כלה ועתה שלש פעמים תכה את ארם עכ"ל.

נושאי הנבואות: חצי הראשון של הספר, מדבר בעיקרו על עוונות עם ישראל שבארץ ישראל, והפורענויות שגזר עליהם. וצריך להבין הרי את הדברים האלו נצטוו לומר במקום מגוריו של יחזקאל הנביא, דהיינו בבבל, לפני בני הגולה, אלו שכבר גלו ואינם בירושלים, כמו שמבואר בפרק ג י"א, פרק י"א כ"ה.

ומבאר המצודות (פרק יא כ"ה), שהכוונה בזה, למען ישלחו בני הגולה את הדברים לקרוביהם שבירושלים.

הרב אברבנאל (יחזקאל ז כג) כתב, שיחזקאל כלל בנבואותיו, גם פורענויות שהתקיימו רק בחורבן בית שני. ועיין עוד בענין זה, במה שנבאר סוף פרק יב'.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

ניתן לחלק את הספר לשלושה חלקים.

- חלק א' נבואות תוכחה לעם ישראל ושעתיד בית המקדש להחרב. פרקים א – כה
ובפרק לג לד, מספר על השמועה על החורבן. ותוכחה על אחרי החורבן, וזה סיום ענין חלק א'.
- חלק ב' נבואות פורענות על עמים אחרים, שיהיו בידי נבוכדנצר. פרקים כה – לב.
בפרק כה על שכני א"י עמון מואב אדום ופלשתים. פרק כו כז כח על צור. כט ל לא לב על מצרים.
- חלק ג' נבואות על העתיד לבא, פרקים לד – מח.
סופו של שער, תחית המתים, גוג ומגוג וקיבוץ גלויות, בית המקדש השלישי, וחלוקת ארץ ישראל.

והנה החלק הראשון, כולל חזון הפורענות העתידה להיות בחורבן בית המקדש. וביאור טעמי הצרות מה היו העונות, ועוד תשובות לקושיות אשר היה קשה לבני אותו דור, על הגזרה הזו. ולכאורה כל פרק עוסק בענין אחר, פעם ניבא על הצרה שתהיה, פעם על החטאים, פעם על המלכים, פעם על עוונות אבותיהם. וחזון חלילה לדבר בענין שכבר דיבר, ללא כל סדר. וזה לא יתכן. אמנם אחר העיון הנכון, בכוונת הפרשיות, לפי פירוש חז"ל המפרשים, הרי סדר הפרקים עולה ומתבאר מאליו. ויש בחלק הראשון שלושה מערכות, אשר כל אחד מדבר על פורענות אחרת, ומבואר בו הסיבה לפורענות הזו.

מערכה ראשונה (א-יא) הצרות שיהיו בארץ ישראל לפני החורבן.

פרק א-ג' הם דברי הקדמה הם על שליחתו לעם ישראל.

הפורענויות שנאמרו בפרקים ד-ח, מתחיל בפורענות שיהיה מצור רעב וחרב על העם יושבי ירושלים. יושבי הרי ישראל, אדמת ישראל. טענת הכרת הטוב מכך שקיבלו ארץ טובה (ה ה), ופרו ורבו (ה ז). וממשיך לבאר את טעם הגזרה החמורה, שהוא בעבור החטאים הכתובים בפרקים ח-יא, שהם עוון עבודה זרה, והצדיקים שלא מיחו בזה. (את עוונות האלו הראוהו במראה הנבואה, וכן ראה מראות מעולמות המלאכים). ועון שפיכות דמים (פרק ט ט, פרק יא) שכידוע עונשם הוא מיתה.

מערכת השנייה (יב-כ). גלות עם ישראל בשעת החורבן.

מתחיל בתיאור פורענות גלות העם (פורענות זו לא הזכיר עד הנה), וגלות המלך צדקיהו, בפרק יב'.

ומבאר מה הם החטאים שבגינם באה פורענות זו של גלות העם, ואומר א' ששמעו לנביאי שקר (פרק יג), ואינם נשמעים כראוי לנביאי אמת (פרק יד, ולמרות שמחמת כן עבדו ע"ז, כעת אינו תובע את עון ע"ז בעצמו, אלא את חוסר ההישמעות לנביא). וכן טוען מצד חובת הכרת הטוב, שהקב"ה לקחם ממצרים וטיפל בנו וקרבנו לארצו, ועל כן הבגידה והליכה לע"ז, מאבדת מהם את הזכות להיות בארצו (פרק טז). ולכן מדמה את הדבר לזנות תחת הבעל, לומר שאין הטענה כאן מצד עצם הע"ז (כי על כך בא העונש דבר וחרב כנ"ל מערכה א') אלא מצד העזיבה והבגידה מללכת אחרי ה'.

וגלות צדקיהו האמורה בפרק יב', הוא בעון צדקיהו המוסבר היטיב בפרק יז' טענה זו עיקרה בטענת הכרת הטוב, למלך בבל, ולה'. ומוסבר עוד בפרק יח' (בפרק זה מוזכר ביאור ארוך על מה שהוקשה לעם, יתכן שיענש הבן בעון האב. וקשה מה הקושיא הרי הם עצמם חטאו. אלא וודאי קושייתם היה על צדקיהו שקיבלו חז"ל שהיה

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

צדיק מושלם, איך נענש בעון זקנו מנשה. ויש לסייע לפירוש זה מכך שהפרק שלפני ושאחרי שניהם מדברים בעון המלך).

עוונות האבות: בפרק יח מבאר את עצם הדבר שכן נענש בעוון האב, בפרק יט' מדבר על חטאי המלכים הקודמים כלומר שעדיין נענשים על עוונות אלו, בפרק כ' מדבר על עוונות הדורות הקודמים ועדיין מחזיקים בעוונותיהם, ולכן נענשים על עוונות האב, והעצה שיש לקב"ה איך לשנות דרכיהם, בחמה שפוכה, מדבר העמים, ובסיומו (כ לט) אומר שמחמת כל זה, מתנותיהם שבבית המקדש אינם מתקבלים, וזה הקדמה לנבואות הבאות אשר על המקדש.

מערכת השלישית (כא-כד). חורבן בית המקדש, ותיאור יותר מפורט של המלחמה.

חורבן העיר והמקדש (עד הנה ניבא רק על יושבי ירושלים בפרק ד' ה'. ועל אדמת ארץ ישראל בפרק ו' ז') והסיבה לגזרה זו.

ועל כך ניבא בפרק כא' על חורבן בית המקדש ועיר ירושלים עצמו כמו שמפורש בפסוקים (כא ז), תוך כדי הריגת רשעים עם צדיקים, על ידי חרבו של נבוכדנצר (ואם תשאל הלא כבר ניבא על החרב שיהיה ביושבי ירושלים, התשובה, שכאן הגזרה היא מצד העיר, כי יש גזרה שתלויה על עיר. וכן מדויק שהזכיר במערכה זו, את שערי העיר (כא כ, כא כז) עיר הדמים (כב ב), עיר שופכת דם (כב ג) וכן שאר הפרשה מתיחס לעיר), וגם נבואת פרק כד', נאמרה בסגנון זה ממש, עיר דמים ועיר שופכת דם. מתאר את פחד נבוכדנצר לעשות את החרבן.

בפרק כא' כב' כג' מונה את החטאים שגרמו את חורבן המקדש. ועל כולם נאמר שהמנהיגים אשמים. הלא הם נשיאי ישראל (כא יז, כב ו. נשיא זה מלך) הרבנים (כב כו) והדיינים (כב כט) הם אשמים בעוונות העם. גם פרק כג' לפי דרכו של רש"י שם, הוא עוסק בטענה על שנוקקו לעזרת אשור ומצרים, שהוא כמובן טענה על בית המלוכה העוסקים בענינים אלו (ושייך לענין הפרקים הקודמים שהאשים את המנהיגים בכל).

בפרק כב מזכיר הרבה מעוון גילוי עריות (עד הנה לא הזכיר כל כך מזה), דהיינו כשמדבר על סיבת חורבן בית המקדש, מכיר חטא זה, לומר שטומאה זו סותרת את קדושת המקדש, ובפרק כג לט - מא טוען שאת חטאי הע"ז עשו בתוך המקדש, כלומר בעבור חטאים אלו דווקא נגזר עליהם חורבן בית המקדש.

בפרק כד' מתאר במשל את חומר הגזרה על ירושלים, ועל המקדש. ודבריו נאמרו בשעה שכבר התחיל המצור.

ישוב קושיות: בכל החלקים, כלולים בדבריו וויכוחים, ותשובות כנגד טענות וקושיות שיש לעם ישראל.

ניתן לראות שחלק גדול מנבואות הנביא הקדוש הזה, מתיחסות לכך שעם ישראל סברו שהם צדיקים, סברו שהם ראויים לינצל בזכות הצדיקים. וכן היה באמת שהיה ביניהם צדיקים, ואף כל פי כן ממקודשי תחלו.

ובפרט המלך צדיקיהו אחז"ל (הוריות יא) שנקרא בדברי הימים 'שלום' שהיה משולם במעשיו. ואף על פי כן יש עליו נבואות קשות ביותר, כאילו היה רשע גורא (פר' כא).

מכך אנו למדים עומק הדין. טעות הוא לחשוב שבבני בית ראשון היה ע"ז ושפיכות דמים הרבה כפשוטו. כי אם היה באופן חלקי, והטענה על אותו מעט, ועל שלא מיחו (שבת נה). טענות של חסרון אמונה (פרק יד). וטענות של הכרת הטוב המחייב יותר (פרק טז) טענה שלא להסתכל על עבודה זרה.

פרק א (א) וַיְהִי בַּשָּׁלֹשִׁים שָׁנָה בְּרִבְעֵי בֶּחֱמָשָׁה לַחֹדֶשׁ וַאֲנִי בְּתוֹךְ

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק א) :

הקדמה נבואות הנביא יחזקאל, היו מיועדות להאמר לעם אשר בבבל, שגלו עם המלך יכניה, יא' שנה לפני החורבן (עיי' פרק ג' פסוק יא'), והם נאמרו לנביא יחזקאל אחר גלה לבבל, אף שהנושא הוא חטאי מי שבא".

כל הפרשיות מכאן עד סוף פרק ד', נאמרו לנביא בפעם אחת, וכולם המשך אחד הם, כפי שנראה מלשונות הפסוקים (באמצע היה הפסקה שבעה ימים, אך הכל המשך וענין אחד). יתכן שעד סוף פרק ז', הכל נאמר יחד (בפרק ד' נאמר לו לשכב הרבה זמן כמצור. בפרק ה' פסוק ב' נאמר לו לעשות מעשה 'כמלאת ימי המצור'. משמע שקבלת הנבואה היתה לפני מלאת ימי המצור. ולכאורה הוא לפני כל המצור, דהיינו יחד עם פרק ד'. ומפרק ה' עד סוף פרק ז' הכל המשך אחד של פרשיות, עיי' מה שכתבנו בתחילת פרק ה')

בפרק א' ראה הנביא מראות אלוקים*.

פרק א (א) וַיְהִי בַּשָּׁלֹשִׁים שָׁנָה בשנת השלשים ביובל האחרון שגלו בו שהרי כאן אמר היא השנה החמישית לגלות המלך יויכין וכשראה בנבואה בית העתיד נאמר בעשרים וחמש שנים לגלותינו (לקמן מ) והוא היה לגלות יהויכין והנבואה ההיא ראה בשנת היובל שנאמר שם בראש השנה בעשור לחודש איזה הוא שנה שראש השנה שלה הוא בעשור לחדש זהו שנת היובל שהתחלתה ביום הכפורים בעשור לחדש השביעי א"כ הנבואה ההיא

מעין חיים - מוסר ועיונים

א ד וארא ונהנה רוח. בשבת אומרים בתפלת שחרית, המתגאה על חיות הקודש, ונהדר בכבוד על המרכבה. והכוונה, למה שאמור בפרק זה, ודברים אלו הם מסודות התורה.

בפרק זה, וכן בפרק י', ובפסוקים נוספים, בכמה מקומות בספר הקדוש הזה, נכתבו דברים נעלים מסודות התורה, מהמראות הנגלים אל הנביאים, והנודעים ונלמדים לגדולי החכמים קדושי עליון, איש מפי איש, ואינם ראויים לכל אדם. וכמו שכתב הרד"ק על הפסוק (מלכים א' פ"ז לג) ומעשה האופנים כמעשה אופן המרכבה. מרכבת הקדש הנראת במראה הנבואה ליחזקאל, וכן תרגם יונתן מרכבת יקרא, וראה שלמה בחכמתו, מה שראה יחזקאל בנבואתו. עד כאן לשונו.

עצם קריאת מילות הפרק, והבנת קשר המילות זה לזה, כנראה שהם מותרים לכל, שהרי בחג שבועות בהפטרות, קוראים פרשה זו ברבים. אבל ידיעת הכוונה שבצורה הזו, הוא הנקרא מעשה מרכבה. עד שבחלק מהפרק, נאמר איסור להתבונן בו, וכלהלך, ולפיכך יש לדלג על פרשה זו בעת לימוד נ"ך (וכמובן שלומדי ספרי הקבלה, לומדים זאת).

חז"ל אמרו במשנה, אין דורשין במרכבה ביחיד, אלא אם כן וכו' (חגיגה יא. כלומר אפילו לא לכל תלמיד חכם). ובגמרא אמרו, אין מוסרים סתרי תורה אלא למי שיש בו ה' דברים שר חמישים וכו' (חגיגה יג), ועיין זוהר חדש תצוה, שכאשר ר"א דרש לפני אביו רשב"י במרכבה, שאר התלמידים, על אף שהם היו תנאים, ענקים שבענקים, הם יצאו מהחדר, מפני קיום משנה זו.

עוד נאמר (שם) שר' אלעזר בן פדת (שנקרא במקום אחר, מרא דארעא דישראל) לא למדו מרבו רב יוחנן, כי לא היה קשיש דיו. וכתב רבינו חננאל (שם) שהכוונה שאין ללמדו לפני שנעשה בן חמישים שנה.

עוד אמרו חז"ל, מעשה בתינוק אחד שהיה קורא בבית רבו בספר יחזקאל, והיה מבין בחשמל, יצאה אש מחשמל ושרפתו. בקשו לגנוז ספר יחזקאל (מפני הסכנה, שמא יבין הלומד, טרם זמן הראוי לו, וינזק), אמר להם חנניה בן חזקיה, אם זה חכם, הכל חכמים הן? (כלומר). אין לחשוש לדבר, כי אף תלמיד לא יבין מאליו, אם לא יסבירו לו. חגיגה יג). מכאן מוכח לכאורה, שלקרא בלא להבין, אין איסור (וכן משמע ברש"י יחזקאל פ"א כז).

בגמרא (עבודה זרה מג') איתא, אסור לעשות צורת אדם (כגון שקורין בובה) שנאמר (שמות כ יט) לא תעשון אותי. מפרש הר"ן (שעל הרי"ף) כלומר, דמות שח' נראה לנביאים. כוונת הר"ן זכרונו לברכה, שאין זה דמות הקב"ה בכבודו, שהרי נאמר (ישעיה מ) ומה דמות תערכון לו, אלא שכך הוא מראה לנביאים, כאשר מנבא להם.

הגולה על נהר פְּכָר נִפְתָּחוּ הַשָּׁמַיִם וְאָרְאָה מְרֵאוֹת אֱלֹהִים: (ב)
 בַּחֲמֹשֶׁה לַחֲדָשׁ הַיָּא הַשָּׁנָה הַחֲמִישִׁית לְגָלוֹת הַמֶּלֶךְ יוֹכִיָּן: (ג) הִיָּה
 הִיָּה דָבָר יְהוָה אֶל יְחִזְקָאל בֶּן בּוּזִי הַכֹּהֵן בְּאֶרֶץ פְּשָׁדִים עַל נְהַר פְּכָר
 וַתְּהִי עָלָיו שֵׁם יְד יְהוָה: (ד) וְאָרָא וְהִנֵּה רוּחַ סַעְרָה בָּאָה מִן הַצָּפוֹן
 עָנָן גָּדוֹל וָאֵשׁ מִתְלַקַּחַת וְנִגְהָ לּוֹ סָבִיב וּמִתּוֹכָהּ כָּעֵין הַחֲשָׁמַל מִתּוֹךְ
 הָאֵשׁ: (ה) וּמִתּוֹכָהּ דְּמוֹת אַרְבַּע חֵיּוֹת וְזֶה מְרֵאִיהֶן דְּמוֹת אָדָם
 לְהִנָּה: (ו) וְאַרְבַּעַה פָּנִים לְאַחַת וְאַרְבַּע פָּנִים לְאַחַת לָהֶם: (ז)

שקדמה עשרים שנה היתה בשנת שלשים ליוכל העבר (ותלה הנבואה ההיא ביוכל לפי שבשנת היובל ההוא מצא חלקיהו הכ"ג ספר התורה בבית ה' בימי יאשיהו כי ביי"ח למלכותו מצאה והוא מלך ל"א שנים א"כ נשארו עוד י"ד שנים אחריו מלך יהויקים י"א שנה הרי כ"ה כי יהואחז שמלך לפניו ויהויכין שמלך אחריו לא מלכו שניהם כ"א ששה חדשים ועשרה ימים ולא היה שנה שלימה אם כן בשנה החמישית לגלות יהויכין נשלמו שלשים שנה ולפי כשמצאו ספר תורה היתה הרעשה רבה והשנה ההיא היתה רשומה ומפורסמת ונודעת בין האנשים כי אז נגלה להם אשר החורבן מיועד לבוא לכן תלה בה הנבואה ההיא שראה בה נסיעת השכינה מבית ה' כמלך הרוכב על המרכבה), בַּרְבִּיעֵי, בַּחֲדָשׁ הַרְבִּיעִי, בַּחֲמֹשֶׁה לַחֲדָשׁ וְאֵינִי בַּתּוֹךְ הַגּוֹלָה אוֹ הֵייתִי אִנִּי בֵּין אַנְשֵׁי הַגּוֹלָה עַל נְהַר כְּבֵר, נִפְתָּחוּ הַשָּׁמַיִם וְאָרְאָה מְרֵאוֹת אֱלֹהִים, מְרֵאוֹת הַשְּׁכִינָה אֱלֹהִים: (ב) בַּחֲמֹשֶׁה לַחֲדָשׁ, רָצָה לומר החמשה לחדש האמור - הֵיָא הֵיָה - הַשָּׁנָה הַחֲמִישִׁית לְגָלוֹת הַמֶּלֶךְ יוֹכִיָּן: (ג) - הִיָּה הִיָּה דָבָר ה' הוּא הַדְּבָר הָאֵמֹר אַחֵר סִפּוֹר הַמְּרָאָה, אֶל יְחִזְקָאל בֶּן בּוּזִי הַכֹּהֵן בְּאֶרֶץ כַּשְׂדִּים עַל נְהַר כְּבֵר וַתְּהִי עָלָיו שֵׁם יְד ה' כַּח חוּזֵק הַנְּבוּאָה: (ד) וְאָרָא וְהִנֵּה רוּחַ סַעְרָה בָּאָה מִן הַצָּפוֹן, הוּא רִמּוֹ עַל מֶלֶךְ בָּבֶל וְהַכְּשָׁדִים שֶׁהֵמָּה מִצָּפוֹן א"י וְהֵמָּה יָבוֹאוּ עַל א"י בִּשְׁטָף אֶף, עָנָן גָּדוֹל, גַּם רָאָה עָנָן גָּדוֹל וְהוּא רִמּוֹ עַל חֲשֶׁכֶת הַצְּרוֹת הַבָּאוֹת עֲלֶיהָ, וָאֵשׁ מִתְלַקַּחַת, וְהוּא רִמּוֹ עַל שְׂרִיפַת בֵּית ה', וְנִגְהָ לּוֹ סָבִיב, סָבִיבוֹת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה רָאָה נִגְהָ וְהָאֵרָה, וְהוּא רִמּוֹ שְׁאֵחַר כָּל הַצְּרוֹת יֵהִיוּ מְסֻבָּבִים בָּאוֹר יְשׁוּעָה, וּמִתּוֹכָהּ הַדְּבָר שֶׁבַתּוֹךְ כָּל אַחַת וְהוּא הַדְּבָר הַמְּסַבֵּב וּמְבִיא אֶת כָּל ה - כָּעֵין הַחֲשָׁמַל מִתּוֹךְ הָאֵשׁ, הוּא כְּגוֹן הַחֲשֵׁמֶל הַנִּרְאָה מִתּוֹךְ הָאֵשׁ, וְהוּא הוֹךְ אֲשֶׁר בָּאֵשׁ הַמְּנוּקָה מִן הַעֶשֶׂן, עַד שֶׁכִּמְעַט לֹא יוֹכֵל הָעֵין לְהַשִּׁיגוֹ כְּמוֹ שֶׁהָיָה, וְהוּא לְרִמּוֹ שֶׁבֵּין הַהֲרָעָה וּבֵין הַהֲטָבָה לֹא יָבוֹא בְּמִקְרָהּ, כִּי אִם הַכֹּל בְּגִזִּירַת הַמֶּקוֹם, וְכִינֵהוּ בִשֵּׁם חֲשֵׁמֶל עַל כִּי אֵין לְהַשִּׁיגוֹ, וְגַם חֲשֵׁמֶל הָיָה מֵלֶּה מְוֹרֶכֶת חֵשׁ מִל שְׂרָאוֹי לַחֲשׁוֹת וּלְשִׁתּוֹק מִן הַמְּלִיל וְהַדְּבָר בּוֹ, כִּי אֵין לְתַאֲרוֹ בְּשׁוֹם דְּמִיּוֹן: (ה) וּמִתּוֹכָהּ דְּמוֹת אַרְבַּע חֵיּוֹת, מִתּוֹךְ הַנִּגְהָ שֶׁזָּכַר לְמַעַלָּה רָאָה דְּמוֹת אַרְבַּע חֵיּוֹת, וְזֶה מְרֵאִיהֶן, רָצָה לומר זֶה תּוֹאֵר מְרָאָה גּוֹפֵן, שֶׁהָיָה לָהֶן דְּמוֹת גּוֹף אָדָם, וְזֶה מְרֵאִיהֶן - דְּמוֹת אָדָם לְהִנָּה: (ו) וְאַרְבַּעַה פָּנִים לְאַחַת, כִּי לְכָל חֵיָּה הִיָּה לָהּ ד' פְּרָצוּפִים, וְהֵם אָדָם וְאִרְיָה וְשׁוֹר וְנִשְׂר אֶל כָּל רוּחַ, וְכְמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּעִנְיָן, וְאֵמֶר בּוֹה שֶׁכָּל אַחַת הִיָּה כָּלּוֹל מֵאַרְבַּע, הִרִי ט"ו לַחֲזִיָּה אַחַת, וְאִם כֵּן לְכָל הַחֵיּוֹת כָּלּוֹל הִיוּ ס"ד פָּנִים, וְאַרְבַּע

וּרְגְלֵיהֶם רֶגֶל יִשְׂרָאֵל וְכַף רֶגֶל יִשְׂרָאֵל כַּכָּף רֶגֶל עֲגָל וְנֹצְעִים כַּעֲרֵי נַחֲשָׁת
 קָלָל: (ח) וַיְדוּ [וַיְדוּ] אָדָם מִתַּחַת פְּנֵיהֶם עַל אַרְבַּעַת רַבְעֵיהֶם
 וּפְנֵיהֶם וּכְנֵפֵיהֶם לְאַרְבַּעַתָּם: (ט) חֲבֵרֹת אִשָּׁה אֶל אַחֻתָּהּ פְּנֵיהֶם
 לֹא יִסְבּוּ בְּלִכְתָּן אִישׁ אֶל עֵבֶר פָּנָיו יִלְכוּ: (י) וּדְמוּת פְּנֵיהֶם פָּנֵי אָדָם
 וּפָנֵי אֲרִיָּה אֶל הִמָּיִן לְאַרְבַּעַתָּם וּפָנֵי שׁוֹר מִהַשְׁמָאוֹל לְאַרְבַּעַתָּן וּפָנֵי
 נֶשֶׁר לְאַרְבַּעַתָּן: (יא) וּפְנֵיהֶם וּכְנֵפֵיהֶם פְּרָדוֹת מְלַמְעֵלָה לְאִישׁ שְׁתֵּים
 חֲבֵרֹת אִישׁ וּשְׁתֵּים מְכַסּוֹת אֶת גּוּיָתִיהֶנָּה: (יב) וְאִישׁ אֶל עֵבֶר פָּנָיו
 יִלְכוּ אֶל אֲשֶׁר יִהְיֶה שָׁמָּה הָרוּחַ לָלֶכֶת יִלְכוּ לֹא יִסְבּוּ בְּלִכְתָּן: (יג)
 וּדְמוּת הַחַיּוֹת מֵרָאִיָּהם כְּגַחְלֵי אֵשׁ בַּעֲרוֹת כְּמֵרָאָה הַלְפָּדִים הִיא
 מִתְהַלֶּכֶת בֵּין הַחַיּוֹת וְנִגְהָ לֹאֵשׁ וּמִן הָאֵשׁ יוֹצֵא כָּרֶק: (יד) וְהַחַיּוֹת

כנפים לאחת להם, ולכל אחת מהפנים היו ארבע כנפים, נמצא היה בין כולם רגלי כנפים כן תרג יונתן: (ז)
 ורגליהם רגל ישרה רצה לומר אין בהם פרקים לכוף את שוקיהם, לפי שאין להם לא שכיבה ולא ישיבה,
 ואין להם צורך בפרקים, ובכף רגליהם תחתיות רגליהם המה בכף רגל עגל, כדמות כף רגל עגל, ונוצצים.
 הרגלים היו מזהירים וכאלו משליכים ניצוצות בעין נחשת קלל כגון נחושת מזוקק המזהיר ביותר, וכאלו
 משליך ניצוצות: (ח) וידיו אדם, ידים כידי אדם היה להם מתחת כנפיהם, על ארבעת רבעיהם, כן היה
 בכל ארבעת צדדיהם, ופניהם וכנפיהם לארבעתם, הפנים והכנפים שהיה להן היו שוים לארבעת החיות זה
 כזה: (ט) חוברות אשה אל אחותה כנפיהם היו מחוברות ונוגעות אחת אל אחת לכסות בהם הפנים
 וכאשר יאמר למטה בענין, ולא יסבו בלכתן, כשירצו לשנות דרכם מעבר אל עבר לא יסבו מצד אל צד, איש
 אל עבר פניו ילכו, לפי שכל אחד מהם ילכו אל עבר מול פניו כי יש להם פנים לכל רוח ובכל עבר שילכו הנה
 ילכו מול פניהם: (י) ודמוות פניהם, מראה פני החיה האחת היה פני אדם, והיה כלול מארבע, וכן כולם
 (ובפני אדם ראה מול עבר פניו), ופני אריה אל הימין, בעבר הימין של פני האדם, לארבעתן, כן היה בכל
 ארבעת החיות, ופני שור מהשמאל, בעבר השמאלי של פני האדם, לארבעתן, כן היה בכל ארבעת החיות,
 ופני נשר לארבעתן, בכל ארבעת החיות היה פני נשר, והוא היה מאחורי פני האדם: (יא) ופניהם וכנפיהם
 פרדות מלמעלה רצה לומר ופני החיות הנה היו עם כנפיהם פרושות ממעל להם להיות מכוסות בהם, לאיש
 שתיים חברות איש, לכל פנים היה ב' כנפים חוברות ונוגעות איש אל אחיו לכסות בהם הפנים, ושתיים
 מכסות את גויתיהנה ושתיים ושתי כנפים היו מכסות את גופתן: (יב) ואיש אל עבר פניו ילכו, כל חיה
 מהחיות ילכו אל מול עבר פניו, רצה לומר בכל רוח שהלכו היה מול עבר הפנים, כי היה להם פנים בכל רוח,
 אל אשר יהיה שמה הרוח ללכת ילכו, אל המקום אשר יהיה הרצון ללכת, הלכו כן. לא יסבו בלכתן,
 ולא יסבו להפנות מצד אל צד בעת לכתן: (יג) ודמוות החיות, צורות גוון החיות היה מראיהן כנחלי אש.
 הבערות, ולתוספת ביאור אמר כמראה הלפידים, היא המראה ההיא היתה מתהלכת בין החיות
 מהלכת בין כל החיות רצה לומר בכלול היה המראה ההיא, ונוגה לאש, רצה לומר מראה האש שהיה להן היה

רצוא ושוב כמראה הבזק: (טו) וְאָרָא הַחַיּוֹת וְהָיָה אוֹפֵן אֶחָד
בְּאֶרֶץ אֶצֶל הַחַיּוֹת לְאַרְבַּעַת פָּנָיו: (טז) מֵרָאָה הָאוֹפָנִים וּמַעֲשֵׂיהֶם
כְּעֵין תְּרָשִׁישׁ וּדְמוּת אֶחָד לְאַרְבַּעַתָּן וּמֵרָאִיָּהֶם וּמַעֲשֵׂיהֶם כְּאֶשֶׁר יִהְיֶה
הָאוֹפֵן בְּתוֹךְ הָאוֹפֵן: (יז) עַל אַרְבַּעַת רַבְעֵיהֶן בְּלָכְתָּם יֵלְכוּ לֹא יִסְבוּ
בְּלָכְתָּן: (יח) וְגִבֵּיהֶן וְגִבָּה לָהֶם וְיִרְאָה לָהֶם וְגִבְתָּם מְלֵאת עֵינֵיכֶם
סָבִיב לְאַרְבַּעַתָּן: (יט) וּבְלָכְתָּ הַחַיּוֹת יֵלְכוּ הָאוֹפָנִים אֶצְלָם וּבִהְנֵשָׂא
הַחַיּוֹת מֵעַל הָאֶרֶץ יִנְשְׂאוּ הָאוֹפָנִים: (כ) עַל אֲשֶׁר יִהְיֶה שֵׁם הָרוּחַ
לְלָכְתָּ יֵלְכוּ שְׁמָה הָרוּחַ לְלָכְתָּ וְהָאוֹפָנִים יִנְשְׂאוּ לְעַמְתָּם פִּי רוּחַ
הַחַיָּה בְּאוֹפָנִים: (כא) בְּלָכְתָּם יֵלְכוּ וּבְעַמְדָּם יַעֲמִדוּ וּבִהְנֵשָׂאָם מֵעַל

בו הארה יתירה ומרובה, וּמִן הָאֵשׁ יוֹצֵא בִּרְקָק וּמִן מֵרָאָה הָאֵשׁ שְׁהִיָּה בְּהֵן הִיָּה יוֹצֵא כְּעֵין בִּרְקָק: (יד) -וְהַחַיּוֹת
רִצּוּ וְשׁוּבוּ, לֹא עֲמְדוּ בְּמָקוֹם אֶחָד כִּי אִם הָיוּ רִצִּים מִמָּקוֹם לְמָקוֹם וְחִזְרוּ לְמָקוֹמָם בְּמַהֲרִית רַב. כִּמְרָאָה
הַבִּזְקָה כְּכֹרֶךְ הַזֶּה הַמְּבִרִיק וּמִתְכַּנֵּס מֵהָר וּמַעֲט תְּשִׁיגֵנוּ הָרָאוֹת: (טו) -וְאָרָא הַחַיּוֹת, הַסִּתְכַּלְתִּי אֶל הַחַיּוֹת וְרָאִיתִי
וְהָיָה דְמוּת אוֹפֵן אֶחָד בְּאֶרֶץ, רוֹצֵה לומר לְמִטָּה מִן הַחַיּוֹת, אֶצֶל הַחַיּוֹת, אֶצֶל כָּל חַיָּה מִהַחַיּוֹת עֲמַד אוֹפֵן
אֶחָד, -לְאַרְבַּעַת פָּנָיו, רוֹצֵה לומר לְכָל אַרְבַּעַת פְּנֵי הַחַיָּה לֹא הִיָּה אֶלָּא אוֹפֵן אֶחָד, לֹא לְכָל פָּנִים אוֹפֵן: (טז)
מֵרָאָה הָאוֹפָנִים וּמַעֲשֵׂיהֶם כְּעֵין תְּרָשִׁישׁ, כִּי אֲבָן תְּרָשִׁישׁ הוּא בַּעַל גִּוּוֹן יָפֵה כְּעֵין הַתְּכַלֵּת וְגַם הוּא זָךְ בְּהִיר
עַד שִׁירָאָה בּוּ מַעֲבָר אֶל עֵבֶר, וְלֹכֵן אִמַּר מֵרָאָה הָאוֹפָנִים הִיָּה כְּגוּוֹן הַתְּרָשִׁישׁ, וְגַם מַעֲשֵׂיהֶם הִיָּה כְּמוֹ מַעֲשֵׂה
הַתְּרָשִׁישׁ כִּי הָיוּ זִכִּים וּבִהֲרִים לְרָאוֹת דֶּרֶךְ בָּהֶם, כְּמוֹ שְׂרֹאִים דֶּרֶךְ אֲבָן תְּרָשִׁישׁ, -לְאַרְבַּעַתָּן, לְאַרְבַּעַת הָאוֹפָנִים,
וּמֵרָאִיָּהֶם וּמַעֲשֵׂיהֶם, מֵרָאוֹת תּוֹאֵר פְּנֵיהֶם וּפְעוּלָתָם הִיָּה. כְּאֲשֶׁר יִהְיֶה הָאוֹפֵן בְּתוֹךְ הָאוֹפֵן, רוֹצֵה לומר
כְּמֵרָאוֹת וּפְעוּלָת הָאוֹפֵן הַעֲשׂוֹי בְּתוֹךְ הָאוֹפֵן, זֶה מְמֻזָּח לְמַעַרְב וְזֶה מְצִפּוֹן לְדָרוֹם, שְׂאוֹ יִכּוֹל הוּא לְהַתְּגַלְּגַל לְכָל
רוּחַ מְבַלִּי סָבִיב וְהַחֲזֹרָה, כֵּן הִיָּה מֵרָאוֹת הָאוֹפָנִים וּפְעוּלָתָם: (יז) -עַל אַרְבַּעַת רַבְעֵיהֶן, בִּזָּה יִפְרֹשׁ הַמִּקְרָא
שִׁלְפָּנִיו לומר הֵנָּה פְּעוּלָתָם הִיָּה אֲשֶׁר עַל ד' צִדֵּיהֶן. בְּלָכְתָּם יֵלְכוּ, בְּחִפְזָם לָכְתָּם יֵלְכוּ וְלֹא יִסְבוּ בְּלָכְתָּן,
הוֹאִיל וְהָיוּ מִתְּגַלְּגָלִים לְכָל צֶד: (יח) -וְגִבֵּיהֶן, רוֹצֵה לומר הִיָּה לָהֶן גִּבַּ הָרָאוּיָה לָהֶן לְפִי מֵרָאִיָּהֶן שְׁהִיוּ בְּדְמוּת
אוֹפָנִי הַעֲגֻלוֹת וַיֹּאמֶר עַל הַמַּחֲצוֹת הַגְּבוּהוֹת הַעֻלוֹת מִמֵּעַל לְהָאוֹפָנִים אֲשֶׁר הָרוּכָב בָּהֶם יוֹשֵׁב שָׁם בֵּין הַמַּחֲצוֹת
הָאֵלֶּה, -וְגִבּוּהָ לָהֶם, הַמַּחֲצוֹת הֵיוּ גְבוּהִים הִרְבֵּה -וְיִרְאָה לָהֶם, וּמִתּוֹךְ גִּבּוּהָ הִיָּה יִרְאָה לָהֶם, כִּי הַדְּבָר הַגְּבוּהָ
מְאֹד מְטִיל אִימָה בְּעֵינֵי רֹאֲיוֹ בַּעֲבוּר הַפְּלָגַת הַגְּבוּהָ, וְכֵן אִמַּר בַּעֲנִין כְּעֵין הַקֶּרֶחַ הַנּוֹרָא עַל שְׂמִטָּה אִימָה בַּעֲשׂוֹר
הַפְּלָגַת הַזּוּהָר וְהַלְּבִינִיּוֹת, -וְגִבְתָּם מְלֵאת עֵינֵיכֶם, הַמַּחֲצוֹת הָאֵלֶּה הֵיוּ מְלֵאוֹת הִרְבֵּה גִוּוֹנִים מְחֻלָּפִים, סָבִיב
לְאַרְבַּעַתָּן, הַמַּחֲצוֹת הָאֵלֶּה הֵיוּ מְקִיפּוֹת סָבִיבוֹת אַרְבַּעָה הָאוֹפָנִים וּכְדֶרֶךְ הַעֲגֻלוֹת: (יט) -וּבְלָכְתָּ הַחַיּוֹת, בַּעַת
יֵלְכוּ הַחַיּוֹת יֵלְכוּ, גַּם -הָאוֹפָנִים אֶצְלָם, וּבִהְנֵשָׂא הַחַיּוֹת, וּבַעַת יִנְשְׂאוּ הַחַיּוֹת עִצְמָן. מֵעַל הָאֶרֶץ, לַעֲלוֹת
לְמַעְלָה. יִנְשְׂאוּ, גַּם -הָאוֹפָנִים, עִמָּהֶם: (כ) -עַל אֲשֶׁר יִהְיֶה שֵׁם הָרוּחַ לְלָכְתָּ יֵלְכוּ, אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִהְיֶה
שֵׁם הַרְצוֹן מֵאֵלָּה יִתְבָּרֵךְ הָרוּכָב בָּהֶם לְלָכְתָּ יֵלְכוּ הַחַיּוֹת -שְׂמָה הָרוּחַ לְלָכְתָּ, כִּי שְׂמָה גַּם הַרְצוֹן מִהַחַיּוֹת לְלָכְתָּ,
וְהָאוֹפָנִים יִנְשְׂאוּ לְעַמְתָּם, כְּאֲשֶׁר יִנְשְׂאוּ הַחַיּוֹת לְמַעְלָה, אִזּ גַּם הָאוֹפָנִים יִנְשְׂאוּ לְעוֹמַת הַחַיּוֹת וּבִשְׁוָה לָהֶם,

הָאָרֶץ יִנְשְׂאוּ הָאוֹפָנִים לְעִמָּתָם כִּי רוּחַ הַחַיָּה בְּאוֹפָנִים : (כב) וְדָמוֹת
עַל רֹאשֵׁי הַחַיָּה רָקִיעַ כְּעֵין הַקֶּרֶחַ הַנוֹרָא נָטוּי עַל רֹאשֵׁיהֶם
מִלְמַעְלָה : (כג) וְתַחַת הָרָקִיעַ כְּנִפְיָהֶם יִשְׁרוֹת אִשָּׁה אֶל אַחֻתָּהּ
לְאִישׁ שְׂתִים מְכַסּוֹת לְהִנָּה וּלְאִישׁ שְׂתִים מְכַסּוֹת לְהִנָּה אֵת גְּוִיתֵיהֶם :
(כד) וְאֶשְׁמַע אֶת קוֹל כְּנִפְיָהֶם כְּקוֹל מַיִם רַבִּים כְּקוֹל שְׂדֵי בְּלָכְתָּם
קוֹל הַמָּלָה כְּקוֹל מַחְנֶה בְּעִמָּדָם תִּרְפִּינָה כְּנִפְיָהֶן : (כה) וַיְהִי קוֹל
מֵעַל לָרָקִיעַ אֲשֶׁר עַל רֹאשָׁם בְּעִמָּדָם תִּרְפִּינָה כְּנִפְיָהֶן : (כו) וּמִמַּעַל
לָרָקִיעַ אֲשֶׁר עַל רֹאשָׁם כְּמִרְאָה אֶבֶן סַפִּיר דְּמוֹת כְּסֵא וְעַל דְּמוֹת
הַכְּסֵא דְּמוֹת כְּמִרְאָה אָדָם עָלָיו מִלְמַעְלָה : (כז) וְאַרְבָּע כְּעֵין חֲשָׁמַל

כִּי רוּחַ הַחַיָּה רָצוֹן כָּל חַיָּה תְּקוּעָה הִיא ב־אוֹפָנִים, וְלֹכֶן יִלְכוּ בַּמָּקוֹם שֶׁהֵמָּה הוֹלְכִים : (כא) בִּלְכַתָּם, בַּעַת
יִלְכוּ הַחַיּוֹת יִלְכוּ, גַּם הָאוֹפָנִים וּבַעֲמָדָם יַעֲמִדוּ וּבַהֲנִשְׂאָם מֵעַל הָאָרֶץ יִנְשְׂאוּ הָאוֹפָנִים לַעֲמָתָם כִּי
רוּחַ הַחַיָּה ב־אוֹפָנִים, וּכְפֹל הַדָּבָר לַחֲיִזוֹק, לֹמֵר שֶׁלֹּא תִשְׁתַּנֵּה לַעֲלוֹם : (כב) וְדָמוֹת עַל רֹאשֵׁי הַחַיָּה רָקִיעַ,
רוּצָה לֹמֵר וְדָמוֹת הַשְׁטוֹחַ וּפְרוּשׁ עַל רֹאשֵׁי הַחַיּוֹת הִיא כְּעֵין הַקֶּרֶחַ הַנוֹרָא כְּגוֹן הַקֶּרֶחַ הַנוֹרָא, רוּצָה לֹמֵר
הַמְטִיל אִימָה עַל רוֹאֵיו בַּעֲבוּר הַפִּלְגָּת זָהָר וּלְבִנְיָנוֹתָיו, נָטוּי עַל רֹאשֵׁיהֶם מִלְמַעְלָה, וְהִיא נָטוּי וּפְרוּשׁ עַל
רֹאשֵׁיהֶם מִלְמַעְלָה : (כג) וְתַחַת הָרָקִיעַ כְּנִפְיָהֶם יִשְׁרוֹת אִשָּׁה אֶל אַחֻתָּהּ רוּצָה לֹמֵר כְּנִפְיָהֶם שֶׁהִיוּ
יִשְׁרוֹת וּמִכּוּוֹנוֹת לְהִיּוֹת חוֹבְרוֹת אִשָּׁה אֶל אַחֻתָּהּ הֵם הָיוּ מִתַּחַת הָרָקִיעַ, לְאִישׁ שְׂתִים מְכַסּוֹת לְהִנָּה וּלְאִישׁ
שְׂתִים מְכַסּוֹת לְהִנָּה, רוּצָה לֹמֵר לִפְנֵים הַזֶּה הִיא שְׂתֵי כְּנָפִים מְכַסִּים לָהֶן, וּלְפָנִים זֶה הָיוּ שְׂתֵי כְּנָפִים מְכַסִּים
לָהֶן, זֶה כְּזֶה דְּמוֹת אֶחָד לָהֶן, וְחֹזֵר וּמִפְרֵשׁ שֶׁהַכְּנָפִים הֵם הֵיוּ מְכַסּוֹת אֶת גְּוִיתֵיהֶם, אֵת גּוֹפְתָם : (כד) וְאֶשְׁמַע
אֶת קוֹל כְּנִפְיָהֶם, קוֹל הָרַעֲשָׁה כְּנִפְיָהֶם, כְּקוֹל מַיִם רַבִּים, שֶׁהִיא כְּמוֹ קוֹל מַיִם רַבִּים הַשּׁוֹטְפִים וּבְקוֹל שִׂדִּי,
בְּדַבְּרוֹ בְּסִינִי שֶׁנֶּאֱמַר שֶׁמֶת הַדְּבָרִים וְגו' קוֹל גְּדוֹל (דְּבָרִים ה'), בִּלְכַתָּם, רוּצָה לֹמֵר הַקוֹל הַהוּא שְׁמַעְתִּי בַּעַת
הַלֵּכֶם, קוֹל הַמּוֹלֵד קוֹל שְׁאוֹן הַמֵּיִתִּים הִיא כְּקוֹל מַחְנֶה מִהֶמּוֹן עַם, בְּעִמָּדָם תִּרְפִּינָה כְּנִפְיָהֶן, בַּעַת עֲמָדוֹ
בַּמָּקוֹם הֵיוּ מִרְפִּים כְּנִפְיָהֶם רוּצָה לֹמֵר לֹא הָרַעֲשִׁיו אֹז בְּכַנְפֵיהֶם לְהַשְׁמִיעַ קוֹל : (כה) וַיְהִי קוֹל מֵעַל לָרָקִיעַ
אֲשֶׁר עַל רֹאשָׁם, בְּעִמָּדָם תִּרְפִּינָה כְּנִפְיָהֶן, חֹזֵר עַל מַה שֶׁאֲמַר בְּעִמָּדָם, לְפָרֵשׁ מִתִּי עֲמָדוֹ וְלֹא הָרַעֲשִׁיו,
וְאֲמַר כְּשֶׁהִיא הַקוֹל יוֹצֵא מֵעַל הָרָקִיעַ אֲשֶׁר עַל רֹאשָׁם, רוּצָה לֹמֵר כְּשֶׁהִיא הַמָּקוֹם בְּרוּךְ הוּא מְדַבֵּר אֶל הַנְּבִיאִים,
וּבַעֲמָדָם בַּעַת הַהִיא אֹז תִּרְפִּינָה כְּנִפְיָהֶן : (כו) וּמִמַּעַל לָרָקִיעַ אֲשֶׁר עַל רֹאשָׁם כְּמִרְאָה אֶבֶן סַפִּיר, רוּצָה
לֹמֵר רִאֲיוֹ דְּבַר מִזְהִיר כֶּאֱבֶן סַפִּיר וְהוּא כ־דְּמוֹת כְּסֵא, וְעַל דְּמוֹת הַכְּסֵא, רִאֲיוֹ דְּמוֹת כְּמִרְאָה אָדָם
עָלָיו מִלְמַעְלָה, עַל הַכְּסֵא מִמַּעַל, וְהוּא רִמּוֹ עַל הָאֵל יִתְבָּרַךְ וְאֲמַר דְּמוֹת כְּמִרְאָה, לֹמֵר שֶׁאֵין לוֹ דְּמוֹת כָּלָל, אֲבָל
אֲמָרוּ בְּלִשׁוֹן דְּמוֹת לְהַסְבִּיר אֵת הָאוֹזֵן שֶׁרָאָה אֶת הַשְׂכִּינָה נוֹסַעַת מִבֵּית הַמִּקְדָּשׁ כְּמִלֵּךְ הַיּוֹשֵׁב בְּכֵסֵּא עַל הַמַּרְכָּבָה :
(כז) וְאַרְבָּע כְּעֵין חֲשָׁמַל, רוּצָה לֹמֵר כֹּאשֶׁר הַסְתַּכְלַחְתִּי לְרֹאוֹת מִרְאָה הָאָדָם הַיּוֹשֵׁב עַל הַכְּסֵא, רִאֲיוֹתִי כְּגוֹן
חֲשָׁמַל, וְהוּא הֵזַךְ וְהַנְקִי מִן הָאֵשׁ אֲשֶׁר מַעֲטַת תְּשִׁיגְנוּ הָרָאוֹת, וְכֵן אֵין לְהַשִּׁיג אֶת הָאֵל יִתְבָּרַךְ, וְחֲשָׁמַל הִיא מִלָּה

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

כְּמִרְאָה אֲשֶׁר בֵּית לָהּ סָבִיב מִמִּרְאָה מְתָנִיו וּלְמַעַלָּהּ וּמִמִּרְאָה מְתָנִיו
וּלְמַטָּה רְאִיתִי כְּמִרְאָה אֲשֶׁר וְנִגְהָ לֹו סָבִיב: (כח) כְּמִרְאָה הַקֶּשֶׁת
אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּעֵינָי בְּיוֹם הַגָּשָׁם כִּן מִרְאָה הַנִּגְהָ סָבִיב הוּא מִרְאָה דְּמוּת
כְּבוֹד יְהוָה וְאִרְאָה וְאֶפֶל עַל פָּנָי וְאֶשְׁמַע קוֹל מְדַבֵּר:

פרק ב (א) וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן אָדָם עֲמֵד עַל רִגְלֶיךָ וְאֶדְבֵּר אִתְּךָ: (ב)
וְתֵבֵא בִי רוּחַ פָּאֲשֶׁר דְּבַר אֵלַי וְתַעֲמִדֵנִי עַל רִגְלֵי וְאֶשְׁמַע אֶת מְדַבֵּר
אֵלַי:

מורכבת חש מל שראוי לחשות מן המלול בו, כמראה אש בית ל' סביב, רוצה לומר אל החשמל היה לה
כעין בית מסביב ומראה הבית היה כמראה אש, מראה מתניו ולמעלה כן הוא מראה מתניו ולמעלה שם
הוא כעין חשמל ובית לה מסביב כמראה אש, ומראה אבל מראה מתניו ולמעלה ראייתו מראה
כמראה אש, ונגה לו סביב, וסביב לו היה הארה וזריחה: (כח) כמראה הקשת אשר יהיה בעין ביום
הגשם כן מראה הנגה סביב, כמו מראה הקשת כן היה מראה הנגה אשר מסביב, הוא מראה המראה
הזה שראיתי הוא מראה דמוות כבוד ה', כי ראהו נוסע מבית המקדש כדמות מלך יושב על המרכבה ונוסע,
ואראה וכאשר ראיתי את כל זה ואפל על פני, אז נפלתי על פני להשתחוות מול ה', ואשמע קול מדבר,
ואז שמעתי קול מדבר, והוא האמור במקרא שלאחריו, ויאמר אלי בן אדם וכו':
באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק ב - א - ב):

במערכת פרשיות הללו [פרקים ב' ג'], כתובים דברי הקדמה, שהם מאמרים שקיבל הנביא על דבר מינויו להיות
שליח ה', על השליחות להוכיח את בני ישראל.

בנבואות אלו, הקב"ה קורא את בני ישראל בשם 'בית המרי'. צא וחשוב בכל שני הפרקים, ותמצא כי שבעה
פעמים נקראו כאן בני ישראל, בשם מרי (עיי' בפרשת בחוקתי, גם שם החטאים שם מחולקים לשבע).

ואף שקרא אותם בית מרי, מחמת שאינם מקבלים את דברי ה', בכל זאת ה' שולח אליהם את דברו ביד נביאו,
מהסיבות שיבוארו להלן (בשני פרקים אלו חלוקת הפרשיות אצלנו, הוא לפי המיוחס לבן אשר, מחמת שבאופן
זה התפרש הפשט, באופן מובן לעניותי).

פרק ב (א) וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן אָדָם, קראו בן אדם כדי שלא יתגאה ויחשוב עצמו כאחד מן המלאכים, הטיבה שהיה
עלול להתנאות הוא, לפי שראה המראה הגדולה הזאת [ע"פ רש"י], עמד על רגליך, לפני שנפל על פניו אמר לו
עמוד על רגליך [ע"פ מהר"י קרא] ואדבר איתך: (ב) ותבא בי רוח, רוצה לומר, רוח התעוררות ומחזק, מן
החולשה אשר באתה בעבור המראה שראה, כאשר דבר אלי, בעת אשר דבר אלי, ותעמדני על רגלי הרוח
הזה החזיק אותי, והעמיד אותי על רגלי [ע"פ רד"ק], ואשמע את מדבר אלי רצה לומר, את הדבר שהיה
מדבר אלי:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק ב - ג - ה):

העם אינו נשמע לדברי ה'. המטרה בדברי הנבואה, שכאשר יבא הרעה, ידעו שהיא אינה מקרה חלילה, אלא על
חטא מריים, ועל אי שמיעתם.

(ג) וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן אָדָם שׁוּלַח אֲנִי אוֹתְךָ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל גּוֹיִם הַמּוֹרְדִים אֲשֶׁר מָרְדּוּ בִּי הֵמָּה וְאַבּוֹתָם פָּשְׁעוּ בִּי עַד עַצְם הַיּוֹם הַזֶּה:
(ד) וְהַבְּנִים קָשִׁי פָנִים וְחִזְקִי לֵב אֲנִי שׁוּלַח אוֹתְךָ אֲלֵיהֶם וְאֶמְרָת אֲלֵיהֶם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה: (ה) וְהֵמָּה אִם יִשְׁמְעוּ וְאִם יִחְדְּלוּ בִּי בֵּית מְרֵי הֵמָּה וַיֵּדְעוּ כִּי נָבִיא הָיָה בְּתוֹכָם:

(ו) וְאַתָּה בֶּן אָדָם אֵל תִּירָא מֵהֶם וּמִדְּבָרֵיהֶם אֵל תִּירָא בִּי סָרְבִים וְסִלּוֹנִים אוֹתְךָ וְאֵל עֲקֶרְבִים אַתָּה יוֹשֵׁב מִדְּבָרֵיהֶם אֵל תִּירָא וּמִפְּנֵיהֶם אֵל תַּחַת בֵּית מְרֵי הֵמָּה: (ז) וְדִבַּרְתָּ אֶת דְּבָרֵי אֲלֵיהֶם אִם יִשְׁמְעוּ וְאִם יִחְדְּלוּ בִּי מְרֵי הֵמָּה:

(ג) וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן אָדָם שׁוּלַח אֲנִי אוֹתְךָ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, עַתָּה אֲנִי שׁוּלַח אוֹתְךָ, אֵל גּוֹיִם הַמּוֹרְדִים אֲשֶׁר מָרְדּוּ בִּי, הֵם יִהְיוּ וּבְנֵימִין שֶׁהֵם שְׁנֵי שְׁבָטִים וְכָל אֶחָד קָרוּי עִם לַעֲצָמוּ [ע"פ רש"י], הֵמָּה וְאַבּוֹתָם פָּשְׁעוּ בִּי, רֹצֵחַ לֹמֵר הֵמָּה עִם אַבּוֹתָם כִּמוֹ שֶׁאֲבּוֹתָם פָּשְׁעוּ בִּי כֵן פָּשְׁעוּ בִּי גַם הֵמָּה, עַד עַצְם הַיּוֹם הַזֶּה:
(ד) וְהַבְּנִים, וְאֵלֶּה הַבְּנִים אֲשֶׁר הֵם - קָשִׁי פָנִים וְחִזְקִי לֵב, מֵה שֶׁלֹּא כֵן הָיוּ אַבּוֹתֵיהֶם [ע"פ ר"י אַבְרָהָם אֶלְיָהוּ שׁוּלַח אוֹתְךָ אֲלֵיהֶם, אֲנִי שׁוּלַח אוֹתְךָ, וְאֶמְרָת אֲלֵיהֶם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה, כְּאֹמֶר וְלָכֵן לֹא תֹאמַר לָהֶם דְּבַר מֵה בְּשִׁמְךָ, כִּי בֹדָאִי לֹא יִשְׁמְעוּ אֲלֵיךְ רַק בְּכָל פֶּעַם תֹּאמַר לָהֶם בְּשִׁמִּי, כֹּה אָמַר ה' יַעֲיִין לְהֵלֵךְ פֶּרֶק ג' כֹּד-כֹּז בִּפְרִיֹשׁ הַמְצֻדוֹת]: (ה) וְהֵמָּה כְּאֹמֶר אַתָּה אָמַר בְּשִׁמִּי, אִם יִשְׁמְעוּ וְאִם יִחְדְּלוּ בִּין יִשְׁמְעוּ הֵמָּה אֵת הַדְּבַר בֵּין שִׁיחֲדָלוּ לְשִׁמּוֹעַ, וּמִדּוּעַ מִזְכִּיר אֲנִי, שִׁיתֵּן שִׁיחֲדָלוּ לְשִׁמּוֹעַ. כִּי בֵּית מְרֵי הֵמָּה וְקִרְבּוֹ הַדְּבַר שֶׁלֹּא יִשְׁמְעוּ גַם אִם תֹּאמַר בְּשִׁמִּי, וַיֵּדְעוּ כִּי נָבִיא הָיָה בְּתוֹכָם, רֹצֵחַ לֹמֵר וְעַם כָּל זֶה, שֶׁלֹּא יִשְׁמְעוּ, גַּם כֵּן יִבּוֹא תוֹעֵלֶת, כִּי כְּבֹא הַפּוֹרְעָנוּת יֵדְעוּ כִּי נָבִיא הָיָה בְּתוֹכָם, וְהִזְהִירָם וְלֹא שִׁמְעוּ [ע"פ רש"י], וַיֵּדְעוּ עַל מֵה בָּאָה הַפּוֹרְעָנוּת, מֵה ה' תּוֹבֵעַ מֵאַתָּם, וְלֹא יִהְיֶהרוּ אַחֵר מֵדַת הַדִּין:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק ב ו-ז):

אומר לנביא, שלא יפחד פן ינזק מהם.

(ו) וְאַתָּה בֶּן אָדָם אֵל תִּירָא מֵהֶם וּמִדְּבָרֵיהֶם אֵל תִּירָא, מֵה שִׁיגְזְמוּ וַיֹּאמְרוּ שֶׁהֵם רֹצִים, לַעֲשׂוֹת עִמָּךְ רָעָה, כִּי סָרְבִים וְסִלּוֹנִים אוֹתְךָ, רֹצֵחַ לֹמֵר אֲשֶׁר נִמְצְאוּ עִמָּךְ אֲנָשִׁים סָרְבִים מְכַאֲבִים דְּבָרֵי קִנְיָן כְּקוֹצִים, וְאֵל עֲקֶרְבִים אַתָּה יוֹשֵׁב, עִם בְּנֵי אָדָם מְכַאֲבִים כְּקוֹצִים אַתָּה יוֹשֵׁב, וְהוּא כָּל עֵינִין בְּמִילִים שׁוֹנוֹת, מִדְּבָרֵיהֶם אֵל תִּירָא, עִם כָּל זֶה אֵל תִּירָא מִדְּבָרֵיהֶם, וּמִפְּנֵיהֶם אֵל תַּחַת כִּי בֵּית מְרֵי הֵמָּה רֹצֵחַ לֹמֵר הֵמָּה בֵּית מְרֵי לְבַד, אֲבָל לֹא יִרְשִׁיעוּ לַעֲשׂוֹת עִמָּךְ רָעָה [ע"פ ר"י אַבְרָהָם אֶלְיָהוּ]: (ז) וְדִבַּרְתָּ אֶת דְּבָרֵי אֲלֵיהֶם אִם יִשְׁמְעוּ וְאִם יִחְדְּלוּ בִּין שִׁשְׁמְעוּ בֵּין שִׁיחֲדָלוּ מִלְּשִׁמְעָם, כִּי בֵּית מְרֵי הֵמָּה, וְקִרְבּוֹ הַדְּבַר שִׁיחֲדָלוּ מִלְּשִׁמּוֹעַ:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק ב ח - פרק ג ג):

הקב"ה קורא לנביא, לקבל על עצמו, להיות שליח ה' לנבואת לעמו, ולשים לבו היטיב להבין את דברי ה'.

יחזקאל. מצודת דוד. באר החיים

(ח) וְאַתָּה בֶּן אָדָם שָׁמַע אֶת אֲשֶׁר אָנִי מְדַבֵּר אֵלַיךְ אֶל תְּהִי מְרִי כְּבִית
הַמְּרִי פָּצָה פִּיךָ וְאָכַל אֶת אֲשֶׁר אָנִי נָתַן אֵלַיךְ: (ט) וְאַרְאֶה וְהִנֵּה יָד
שְׁלוּחָה אֵלַי וְהִנֵּה בּוֹ מִגֶּלֶת סֵפֶר: (י) וַיִּפְרֹשׁ אוֹתָהּ לִפְנֵי וְהִיא
כְּתוּבָה פָּנִים וְאַחֲוֹר וְכָתוּב אֵלֶיהָ קִנִּים וְהִנֵּה נְהִי: פֶּרֶק ג (א) וַיֹּאמֶר
אֵלַי בֶּן אָדָם אֶת אֲשֶׁר תִּמְצָא אָכּוֹל אָכּוֹל אֶת הַמִּגֶּלֶה הַזֹּאת וְלֹךְ דִּבֵּר
אֶל בֵּית יִשְׂרָאֵל: (ב) וְאַפְתַּח אֶת פִּי וַיֹּאכְלֵנִי אֶת הַמִּגֶּלֶה הַזֹּאת: (ג)
וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן אָדָם בְּטֹנֶךְ תֹּאכַל וּמַעֲיֵךְ תִּמְלֹא אֶת הַמִּגֶּלֶה הַזֹּאת
אֲשֶׁר אָנִי נָתַן אֵלַיךְ וְאָכְלָה וְתִהְיֶה בְּפִי כְּדָבֶשׁ לְמִתּוֹק:

(ח) ואתה בן אדם שמע את אשר אני מדבר אליך אל תהי מרי, אל תהי מורד בדבר השליחות, למאן ללכת, להיות דומה כבית המרי [ע"פ רש"י], פצה פיך, פתח פיך. ואכל את אשר אני נתן אליך, היא המגלה הנתונה לו רוצה לומר למוד הדברים וזכור אותם למען יהיו שגורים בפיך [ע"פ רד"ק]: (ט) ואראה והנה יד שלוחה אלי, והנה בו מגלת ספר, הנה כהיד השלוחה, היה מגלה כתובה: (י) ויפרש אותה לפניי, היד ההוא פרשה המגלה לפניי, והיא כתובה פנים ואחור, והיתה כתובה משני עבריה מה שהוא נגד פני האדם הקורא ומה שהוא אחורי המגלה מעבר השני, וכתוב אליה, והיה כתוב עליה קינים והנה והי והם ענין נהי ומספד האמורים על רעות ישראל וצרותיו בעת החורבן: פֶּרֶק ג (א) ויאמר אלי בן אדם את אשר תמצא, רוצה לומר כל הכתוב במגלה בין בפנים בין באחור [ע"פ ר"י אברבנאל], אכול, רוצה לומר למוד וקבל האמרים, אכול אכול את המגלה הזאת, וכאשר תלמוד ותקבל את דברי המגלה אז ולך דבר אל בית ישראל, את הדברים אשר אצרך [מפרש שאינו אכילה ממש, אלא קבלת הדברים, והוא ע"פ תרגום יונתן]: (ב) ואפתח את פי ויאכלני רוצה לומר שם בפי ולמדני את המגלה הזאת, את דברי המגלה [מפרש שאינו אכילה ממש, אלא קבלת הדברים, והוא ע"פ תרגום יונתן]: (ג) ויאמר אלי בן אדם בטונך תאכל ומעיך תמלא, ואל תקיאם רוצה לומר קשוב הדבר ואל תסיחם מדעתך לשכחם, את המגלה הזאת אשר אני נתן אליך, ואכלה ותהי בפי כדבש למתוק, קשבתי דברי המגלה והיתה בפי כדבש לענין המתיקות, רוצה לומר ששמעם בלב רצון ובחשק נפלא על כי היו דבר ה', עם כי היו יעודים רעים ומרים [ע"פ רד"ק ור"י אברבנאל]:

מעין חיים – מוסר ועיונים

² ב י והיא כתובה... וכתוב אליה. מה הוא עיקר מה שכתוב במגילה, ומה כתוב אליה. במדרש רבה (שמות פמ"ז ז'), ובגמרא עירובין (כ"א א') מבואר שהמגילה עצמה הוא התורה. ופי' רש"י (עירובין שם) שהוא תורה שבעל פה. ומה עוד כתוב עליה, אחז"ל (עירובין שם, עין אבות דר' נתן פרק כה') 'קינים' פורענות צדיקים בעולם הזה. 'הנה' שכן לעתיד לבא. 'הי' פורענות רשעים לעתיד לבא (אמנם מביא קרא דלהלן ז', הוה על הוה. והוא מדבר במה שיהיה בזמן החורבן. אם כן משמע שלעתיד לבא האמור כאן, הכוונה בעתיד הקרוב. ומתאים עם דברי מצודות). ובתרגום יונתן איתא (מתורגם), כתוב בה שאם יעברו בית ישראל על התורה, ישלטו בהם אומות. ואם יעשו את התורה יכלה מהם קינה, יגון, ואנחה. גם לפי זה מוזכר כאן צרות ישראל ופורענותיהם, וכנראה הכוונה למה שיהיה בחורבן. והוא כדברי המצודות.

(ד) וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן אָדָם לֵךְ בָּא אֶל בֵּית יִשְׂרָאֵל וּדְבַרְתָּ בְּדִבְרֵי אֱלֹהִים: (ה) כִּי לֹא אֶל עַם עֲמָקֵי שָׁפָה וְכִבְדֵּי לְשׁוֹן אַתָּה שְׁלוּחַ אֶל בֵּית יִשְׂרָאֵל: (ו) לֹא אֶל עַמִּים רַבִּים עֲמָקֵי שָׁפָה וְכִבְדֵּי לְשׁוֹן אֲשֶׁר לֹא תִשְׁמַע דְּבָרֵיהֶם אִם לֹא אֱלֹהִים שְׁלַחְתִּיךָ הִמָּה יִשְׁמְעוּ אֵלֶיךָ: (ז) וּבֵית יִשְׂרָאֵל לֹא יָאבֹוּ לִשְׁמָעַי אֵלֶיךָ כִּי אֵינָם אֲבִים לִשְׁמָעַי אֵלַי כִּי כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל חֲזָקִי מִצַּח וּקְשִׁי לֵב הִמָּה: (ח) הִנֵּה נִתְּתִי אֶת פְּנִיךָ חֲזָקִים לְעֲמַת פְּנִיָּהֶם וְאֶת מִצְחֶךָ חֲזָק לְעֲמַת מִצְחָם: (ט) כְּשֶׁמִּיר חֲזָק מִצֵּר נִתְּתִי מִצְחֶךָ לֹא תִירָא אוֹתָם וְלֹא תַחַת מְפִנִּיָּהֶם כִּי בֵּית מְרִי הִמָּה:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק ג ד-ט):

צורת הנבואה תהיה באופן שיהיה ראוי להתקבל בלב. א' לשון הנביא יהיה מובן מאד לבני ישראל. ב' ה' יחזק את לב הנביא יחזקאל, לומר את דבר ה' בעוז ובתוקף חזק, למרות המקנתרים.

ובכל זאת, לא ישמעו אל הנביא, כי אינם רוצים לשמוע.

(ד) וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן אָדָם לֵךְ בָּא אֶל בֵּית יִשְׂרָאֵל וּדְבַרְתָּ בְּדִבְרֵי אֱלֹהִים. באופן הדברים שאדבר אני ולא תשנה דבר, כי יותר מקובל על הלב סדור הדברים עצמם האמורים מפי ה': (ה) כִּי לֹא אֶל עַם עֲמָקֵי שָׁפָה וְכִבְדֵּי לְשׁוֹן אַתָּה שְׁלוּחַ. אינך צריך לשנות אופן הדברים לפי ענין ההרגל שלך, במליצת הלשון שתאמר אליהם, לפי שלא אל עם שלשונם עמוק וכבד ממך, שלא הורגלת בו, אתה שלוח ממני, כי הלא אֶל בֵּית יִשְׂרָאֵל, אתה שלוח, ושפה אחת לכם, ולכן דבר בזה הלשון, ובזה הסדור שאומר לך: (ו) לֹא אֶל עַמִּים רַבִּים עֲמָקֵי שָׁפָה וְכִבְדֵּי לְשׁוֹן אֲשֶׁר לֹא תִשְׁמַע דְּבָרֵיהֶם. אין אתה שלוח אל עמים רבים מתחלפי לשונות, אשר עמקו וכבדו ממך, אשר לא תשמע דבריהם בטוב לשיהא סיבה לשנות הסדר ולהרחיב הדבור בלשון המובן לכולם, למען לא ימצאו מה להשיב. רוצה לומר אין לך צורך לשנות הסדר לא בעבור מאמריך בלשון, שלא הורגלת בו ולא בעבור שלא תבין בטוב תשובת השומעים, אִם לֹא אֱלֹהִים שְׁלַחְתִּיךָ הִמָּה יִשְׁמְעוּ אֵלֶיךָ, הריני נשבע אילו שלחתוך אל העמים עם כי הייתי מוכרח לשנות סדר הדברים ואינם מקובלים כ"כ על הלב, כסדר הדברים היוצאים מפי, עכ"ז היו שומעים אליך: (ז) וּבֵית יִשְׂרָאֵל אֲבִל בֵּית יִשְׂרָאֵל לֹא יָאבֹוּ לִשְׁמָעַי אֵלֶיךָ, כי אם תאמר להם כסדור מאמרי. כִּי אֵינָם אֲבִים לִשְׁמָעַי אֵלַי, כי אינם רוצים לשמוע גם אלי רוצה לומר אף סדור הדברים אשר יצא מפי אינם מקובלים על לבביהם, כִּי כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל חֲזָקִי מִצַּח. כן יאמר על מי שהוא מעיז ביותר שהוא מרים מצחו ומחזקו וכן ומצחך נחושה (ישעיה מח) וּקְשִׁי לֵב הִמָּה: (ח) הִנֵּה נִתְּתִי אֶת פְּנִיךָ חֲזָקִים לְעֲמַת פְּנִיָּהֶם, חזקים להעזי למולם ביותר בלי הראות להם הכנעה מה, וְאֶת מִצְחֶךָ חֲזָק לְעֲמַת מִצְחָם, כפל הדבר במילים שונות: (ט) כְּשֶׁמִּיר חֲזָק מִצֵּר, כמו

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

(י) וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן אָדָם אֶת כָּל דְּבָרֵי אֲשֶׁר אָדָבֶר אֵלַיךָ קֹחַ בְּלִבְכֶּךָ וּבְאָזְנֶיךָ שְׁמָע: (יא) וְלֹךְ בָּא אֶל הַגּוֹלָה אֶל פְּנֵי עַמְּךָ וּדְבַרְתָּ אֲלֵיהֶם וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה אִם יִשְׁמְעוּ וְאִם יִחְדְּלוּ: (יב) וַתִּשְׁאַנֵּי רוּחַ וְאָשְׁמַע אַחֲרֵי קוֹל רַעַשׁ גָּדוֹל בְּרוּךְ כְּבוֹד יְהוָה מִמְּקוֹמוֹ: (יג) וְקוֹל כְּנָפֵי הַחַיּוֹת מְשִׁיקוֹת אִשָּׁה אֶל אַחוֹתָהּ וְקוֹל הָאוֹפָנִים לְעִמָּתָם וְקוֹל רַעַשׁ גָּדוֹל: (יד) וְרוּחַ נִשְׁאַתָּנִי וַתִּקְחֵנִי וְאֶלַךְ

השמיר שהוא חזק מן הצור, כן -נתתי את -מצחקי, חזק ממצחם -לא תירא אותם ולא תחת מפניהם³, כי בית מורי המוח רוצה לומר המה בית מורי לבד, אבל לא ירשיעו לעשות עמך רעה:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק ג י-טו):

נבואה על ההליכה של הנביא אל בני ישראל, כדי להוכיחם, והכנתו להוכיחם. ומראה קדוש, על סלוק והליכת השכינה, כביכול.

(י) וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן אָדָם אֶת כָּל דְּבָרֵי אֲשֶׁר אָדָבֶר אֵלַיךָ קֹחַ בְּלִבְכֶּךָ, וְהַשְׁמִירָה בְּלִבְכָּךְ תְּהִיָּה עָלֶיךָ כִּי -וּבְאָזְנֶיךָ שְׁמָע, תִּאֲזִין הָאֲמָרִים בְּאָזְנֶיךָ, וְאַחֲרֵי הַשְׁמִיעָה תִּזְכֵּן לְשִׁמּוֹר אוֹתָם, וְדוֹגְמָתוֹ הַקִּיצוּתִי וְאֶרְאֶה (יִרְמִיָּה לֹא) וְרָצָה לִּי, הַהִקְצָה הִתָּה עָלַי כִּי רֵאִיתִי [ע"פ רד"ק]: (יא) -וְלֹךְ בָּא אֶל הַגּוֹלָה אֶל בְּנֵי עַמְּךָ, אֶל אֲנָשֵׁי הַגּוֹלָה אֲשֶׁר יֹשְׁבוּ בַּמָּקוֹם אַחֵר עַל נֶהַר כְּבֹד, -וּדְבַרְתָּ אֲלֵיהֶם וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם, רָצָה לִּי לִמּוֹר פֶּעַם אַחֵר פֶּעַם תְּדַבֵּר אֲלֵיהֶם וְתוֹכִיחֵם בְּדִבְרֵי ה' לִמּוֹר בְּכָל פֶּעַם. כֹּה אָמַר ה' אֱלֹהִים, [ע"פ רד"ק], אִם יִשְׁמְעוּ וְאִם יִחְדְּלוּ, כְּאוֹמֵר אַתָּה אֲמֹר בְּשֵׁם בֵּן יִשְׁמְעוּ לָךְ בֵּין יִחְדְּלוּ מִשְׁמוֹעַ [ע"פ רש"י]: (יב) -וַתִּשְׁאַנֵּי רוּחַ, הִרְוֵה נִשְׁאָ אוֹתִי מִמָּקוֹם מַעֲמָדִי, -וְאִשְׁמַע אַחֲרֵי קוֹל רַעַשׁ גָּדוֹל, וְשִׁמְעָתִי מֵאַחֲרֵי קוֹל רַעַשׁ גָּדוֹל, אוֹמֵר -בְּרוּךְ כְּבוֹד ה' מִמְּקוֹמוֹ, כְּאוֹמֵר אֶל הַנְּבִיא, אֶל תַּחֲשׁוּב שְׁבֹסוֹר הַשְׁכִּינָה מִמְּקוֹמוֹ מִבֵּית קֹדֶשׁ הַקְּדָשִׁים, לֹא יִהְיֶה בְּרוּךְ וּמֵהוֹלֵל כְּבוֹד ה' כְּמוֹ שֶׁהִיָּה בְּהִיּוֹתוֹ בַּמָּקוֹם בְּבֵית קֹדֶשׁ הַקְּדָשִׁים. כִּי אֵף עַל פִּי שֹׁסֵר מִמְּקוֹמוֹ, הוּא, נִשְׁאָה, בְּרוּךְ וּמֵהוֹלֵל. אֲבָל יִשְׂרָאֵל הֵם הַחֹסְרִים בְּהִסְתָּר הַשְׁכִּינָה מִבִּינֵיהֶם, אֲבָל כְּבוֹד ה' הוּא תְּמִיד בְּרוּךְ וּמֵהוֹלֵל [ע"פ ר"י אַבְרָהָם]: (יג) -וְקוֹל כְּנָפֵי הַחַיּוֹת מְשִׁיקוֹת אִשָּׁה אֶל אַחוֹתָהּ, רָצָה לִּי לִמּוֹר וְאִם שִׁמְעָתִי קוֹל כְּנָפֵי הַחַיּוֹת שֶׁהֵן נוֹגְעוֹת זֶה בְּזֶה, כְּאֵלּוּ מִנְשָׁקוֹת זֶה אֶת זֶה, וְזֶה הִיָּה סִלּוֹק הַשְׁכִּינָה כְּאֵלּוּ הַחַיּוֹת מוֹלִיכֵי הַמֵּרְכָבָה עוֹפְפִים מִשָּׁם וּבִפְרִיחָתָן יִגְעוּ הַכְּנָפִים זֶה בְּזֶה וּמִשְׁמִיעִים קוֹל, -וְקוֹל הָאוֹפָנִים לְעִמָּתָם, גַּם שִׁמְעָתִי קוֹל הָאוֹפָנִים כְּשֶׁהֵם מִתְּגַלְּגִלִּים וְהִיָּה קוֹלָם לְעוֹמֵת קוֹל כְּנָפֵי הַחַיּוֹת וְשׁוֹהֵה לָהֶם, -וְקוֹל רַעַשׁ גָּדוֹל, וְהִיָּה קוֹל רַעַשׁ גָּדוֹל [ע"פ ר"י אַבְרָהָם]: (יד) -וְרוּחַ נִשְׁאַתָּנִי וַתִּקְחֵנִי חֹזֵר לְדִבְרֵי לִי לִמּוֹר הִרְוֵה נִשְׁאָ אוֹתִי מִמְּקוֹמוֹ, לִקַּח אוֹתִי מִשָּׁם אֶל

מעין חיים – מוסר ועיונים

³ ג ט לא תירא אותם. והלא למעלה בפרק ב' ו', כבר נאמר לא תירא מהם, מדוע נכפל. אלא לפני כן הודיעו לא לפחד ממה שיביישוהו. וכאן מוסיף ואומר לא רק שלא יפחד, אלא ח' יחזק את לבו, שיוכל לדבר את דבר ה' בעוז ותוקף, על אף עזותם גדול.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

מִרְכָּתָהּ רוּחִי וְיָד יְהוָה עָלַי חֲזָקָה: (טו) וְאָבּוֹא אֶל הַגּוֹלָה תֵּל אָבִיב הַיֹּשְׁבִים אֶל נְהַר כְּבָר וְאֲשֶׁר [וְאֲשֶׁב] הֵמָּה יוֹשְׁבִים שָׁם וְאֲשֶׁב שָׁם שְׁבַעַת יָמִים מְשָׁמִים בְּתוֹכָם:

(טז) וַיְהִי מִקְצֵה שְׁבַעַת יָמִים וַיְהִי דְבַר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: (יז) בֶּן אָדָם צִפֵּה נִתְתִּיךָ לְבֵית יִשְׂרָאֵל וְשִׁמְעָתָּ מִפִּי דְבַר וְהִזְהַרְתָּ אוֹתָם מִמֶּנִּי: (יח) בְּאֲמָרִי לְרָשָׁע מוֹת תָּמוּת וְלֹא הִזְהַרְתוֹ וְלֹא דִבַּרְתָּ לְהִזְהִיר רָשָׁע מִדַּרְכּוֹ הִרְשָׁעָה לְחִיתוֹ הוּא רָשָׁע בְּעֹנָו יָמוּת וְדָמוֹ מִיָּדְךָ אֲבִקֶּשׁ: (יט) וְאַתָּה כִּי הִזְהַרְתָּ רָשָׁע וְלֹא שָׁב מִרְשָׁעוֹ וּמִדַּרְכּוֹ

מקום אחר, ואלך מִרְכָּתָהּ רוּחִי שם הלכתי במר נפש בחמת רוחי כדרך המיצר ודואג שהוא מלא חימה וכעס ודאגתו היה על כי ראה סלוק השכינה מבית קדש הקדשים, ויד ה' עלי חֲזָקָה כח חוזק הנבואה היתה עלי, חזקה, ללכת אל בני הגולה לנבאות להם [ע"פ ר"י אברבנאל]: (טו) וְאָבּוֹא אֶל הַגּוֹלָה תֵּל אָבִיב, אל בני הגולה אשר בתל אביב והוא שם מקום, הַיֹּשְׁבִים אֵלַי אשר היו יושבים על נהר כבר, ואשבו, ישבתי במקום אשר הִמָּה יוֹשְׁבִים שָׁם, ואשבו שם שבעת ימים מְשָׁמִים בתוכם, והנה ישבתי שם שבעת ימים בתוכם, תמה ונבהל ומושתק [ע"פ רד"ק]:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק ג טז-כא):

בנבואה זו, הקב"ה חוזר ומעורר את הנביא לנבאות, ולא לשתוק מהנבואות.

כאן נאמר לנביא, כי היאוש מהעם שישמעו, אינו ייאוש גמור.

מטרת הנבואות היא לא רק שידעו שהעונש הוא על החטא ולא יהרהרו, כנ"ל פרק ב' ה'. אלא המטרה היא גם להצילם. לעזור לחוטא בקביעות, ולצדיק שחטא לפעמים, לשוב בתשובה ולהנצל ממוות.

(טז) וַיְהִי מִקְצֵה שְׁבַעַת יָמִים פ וַיְהִי דְבַר ה' אֵלַי לֵאמֹר: (יז) בֶּן אָדָם צִפֵּה נִתְתִּיךָ לְבֵית יִשְׂרָאֵל כְּמוֹ שֶׁהִצִּיפָה הוֹעֵמָה לְרֹאוֹת אֵם גִּיּוֹסוֹת בָּאִים לְהִזְהִיר בְּנֵי הָעִיר לְהִיּוֹת נִשְׁמָרִים מֵהֶם כֵּן הִעֲמַדְתִּיךָ לְהִזְהִיר אֶת הָעָם עַל הַתְּשׁוּבָה לְהִיּוֹת נִשְׁמָרִים מִן הַפּוֹרְעָנוּת הַמְּעוֹתֶה לְבֹא, וְשִׁמְעָתָּ מִפִּי דְבַר, וכאשר תשמע מפי דבר פורעניות וְהִזְהַרְתָּ אוֹתָם מִמֶּנִּי, תזהיר אותם בשליחותי לעשות תשובה [ע"פ רש"י]: (יח) בְּאֲמָרִי לְרָשָׁע מוֹת תָּמוּת, רוצה לומר באמרי לך על הרשע שימות וְלֹא הִזְהַרְתוֹ וְאַתָּה לֹא הִזְהַרְתוֹ, וְלֹא דִבַּרְתָּ לְהִזְהִיר רָשָׁע מִדַּרְכּוֹ הִרְשָׁעָה לְחִיתוֹ, ולא דברת להזהיר את הרשע לשוב מדרכו הרשעה, למען ישאר חי, הוּא רָשָׁע בְּעֹנָו יָמוּת, הנה הרשע ההוא ימות בעבור עונו וְדָמוֹ מִיָּדְךָ אֲבִקֶּשׁ, ואדרוש דמו מידך רוצה לומר תקבל עונש על מיתתו כי אם היית מזהירו, כפי שנתבקשת מזה, אולי היה שב מדרכו ולא היה מת [ע"פ רד"ק]¹: (יט) וְאַתָּה כִּי הִזְהַרְתָּ רָשָׁע וְלֹא שָׁב מִרְשָׁעוֹ וּמִדַּרְכּוֹ הִרְשָׁעָה, אבל אם אתה הזהרת

מעין חיים – מוסר ועיונים

¹ ג יח. ודמו מִיָּדְךָ אֲבִקֶּשׁ. כי יש צד שישבו. אמנם יש לשים לב, שבפסוקים יח' יט' בדברו על הרשע הזכיר רק צד שהרשע לא ישוב בתשובה, ואילו בפסוקים כ' כא' בדברו על הצדיק שחטא, הזכיר רק צד שהצדיק ישוב בתשובה, ולא

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

הַרְשָׁעָה הוּא בַּעֲוֹנוֹ יָמוּת וְאַתָּה אֶת נַפְשְׁךָ הַצֵּלְתָּ: (כ) וּבָשׂוּב צָדִיק מִצְדָּקוֹ וַעֲשֵׂה עוֹל וְנָתַתִּי מַכְשׁוֹל לְפָנָיו הוּא יָמוּת כִּי לֹא הִזְהַרְתּוֹ בַּחֲטָאתוֹ יָמוּת וְלֹא תִזְכָּרֶן צְדָקָתוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה וְדָמוֹ מִיָּדְךָ אֲבַקֵּשׁ: (כא) וְאַתָּה כִּי הִזְהַרְתּוֹ צָדִיק לְבִלְתִּי חֲטֹא צָדִיק וְהוּא לֹא חֲטֹא חַיּו יַחִיָּה כִּי נִזְהָר וְאַתָּה אֶת נַפְשְׁךָ הַצֵּלְתָּ:

(כב) וְנָתַתִּי עָלָי שֵׁם יְדִי יְהוָה וַיֹּאמֶר אֵלַי קוּם צֵא אֶל הַבִּקְעָה וְשֵׁם אֲדַבֵּר אוֹתָךְ: (כג) וְאָקוּם וְאֵצֵא אֶל הַבִּקְעָה וְהִנֵּה שֵׁם כְּבוֹד יְהוָה עֹמֵד כְּכָבוֹד אֲשֶׁר רָאִיתִי עַל נְהַר כְּבֹד וְאֶפֶל עַל פָּנָי: (כד) וַתֵּבֵא בִי רוּחַ וַתַּעֲמִדְנִי עַל רִגְלֵי נִידְבָר אֹתִי וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּא הַסֵּגֶר בְּתוֹךְ בֵּיתְךָ:

את הרשע והוא לא שב מרשעתו, -הוא בעונו ימות ואתה את נפשך הצלת, רוצה לומר לא תקבל עונש על מיתתו הואיל והזהרתו: (כ) ובשוב צדיק מצדקו ועשה עול, כאשר הצדיק יחזור מצדקו ויעשה עול, כי יטעה לחשוב שבעבור שהיה צדיק מימים רבים, יכפר לו האלהים על העול שעושה עתה, ונתתי מכשול לפניו, אזמין לפניו מכשול צרה והוא ימות בה, -הוא ימות כי לא הזהרתו בחטאתו ימות, אם לא הזהרתו הנה הוא ימות בעבור חטאתו -ולא תזכרן צדקתו אשר עשה, והצדקות אשר עשה מאז לא תזכרנה לו, להגן עליו מן המיתה -ודמו מידך אבקש, ואת דמו אדרוש מידך, כי אם הזהרתו, והודעתו שהוא בסכנה, בגלל חטאו, אולי עמד בצדקו [ע"פ ר"י אברבנאל]: (כא) ואתה כי הזהרתו צדיק לבלתי חטא צדיק והוא לא חטא, אבל אם אתה הזהרת את הצדיק לבל יחטא, בבטחון [על, היותו צדיק עד הנה], והוא שמע לך ולא חטא, כפי מה שחשב, -חיו יחיה כי נזהר, אף שחשב לחטוא הואיל ולא חטא חיה יחיה כי קבל את האזהרה, ואתה את נפשך הצלת, כי אם לא הזהרתו היה עושה כמחשבתו והיה מת בחטאו והיה דמו נדרש ממך:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק ג כב-כז):

ניבא שלא יוכיח את בני ישראל, בדברי עצמו, כך שכל מה שיוכיחם יהיה דבר ה' קיבל בנבואה, באופן זה יכולים הדברים להשפיע על לבם יותר, אף שקרוב שגם כך לא ישמעו (פי' המצודות).

(כב) וְנָתַתִּי עָלָי שֵׁם יְדִי ה' כַּח חֲזוֹק הַנְּבוּאָה -וַיֹּאמֶר אֵלַי קוּם צֵא אֶל הַבִּקְעָה וְשֵׁם אֲדַבֵּר אוֹתָךְ: (כג) וְאָקוּם וְאֵצֵא אֶל הַבִּקְעָה וְהִנֵּה שֵׁם כְּבוֹד ה' עֹמֵד, כְּכָבוֹד: כדמות מראה המרכבה -אשר ראיתי עַל נְהַר כְּבֹד, וְאֶפֶל עַל פָּנָי, להשתחות לה' [ע"פ ר"י אברבנאל]: (כד) וַתֵּבֵא בִי רוּחַ וְרוּחַ רוצה לומר רווח התעוררות ומחזוק, וַתַּעֲמִדְנִי עַל רִגְלֵי הַרוּחַ הַזֶּה הַחֲזִיק אוֹתִי וְהַעֲמִיד אוֹתִי עַל רִגְלֵי, וַיִּדְבֹּר אֹתִי וַיֹּאמֶר

מעין חיים - מוסר ועיונים

הזכיר צד שמא בכל זאת לא יחזור בתשובה (עיין בפ"י הרב אברבנאל פסוק כא' שרמו על הבדל זה). והסיבה לכך ברורה, כי הרשע קרוב שלא ישוב, והצדיק קרוב שישוב. הרי יש בדבר חידוש, שאף שקרוב הדבר שהרשע לא ישוב, בכל זאת אם הנביא לא יזהיר את הרשע, הנביא נענש שמא ואולי הרשע כן היה שב, אף שהוא צד קטן. הנה כמה רבו רחמי הקב"ה, שמפני שהוא חושש לצד הזה, הקב"ה עושה פעולות, שולח את נביאו, כדי לעזור לרשע הזה, לפתוח לו פתח לתשובה.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

(כה) וְאַתָּה בֶּן אָדָם הִנֵּה נָתַנּוּ עָלֶיךָ עֲבוֹתִים וְאַסְרוּךָ בָּהֶם וְלֹא תֵצֵא בְּתוֹכָם: (כו) וְלִשְׁוֹנְךָ אֲדָבִיק אֶל חֻכְךָ וְנִאֲלַמְתָּ וְלֹא תִהְיֶה לָּהֶם לְאִישׁ מוֹכִיחַ כִּי בֵּית מְרֵי הִמָּה: (כז) וּבִדְבָרֶי אוֹתָךְ אֶפְתַּח אֶת פִּיךָ וְאִמְרָתְ אֲלֵיהֶם כֹּה אֶמַר אֲדֹנָי יְהוִה הַשְׁמַע יִשְׁמַע וְהַחֲדֵל יַחֲדֵל כִּי בֵּית מְרֵי הִמָּה:

פרק ד (א) וְאַתָּה בֶּן אָדָם קַח לְךָ לִבְנָה וְנִתְּתָה אוֹתָהּ לְפָנֶיךָ וְחִקוֹת עָלֶיהָ עֵיר אֶת יְרוּשָׁלַם: (ב) וְנִתְּתָה עָלֶיהָ מְצוֹר וּבִנִיתָ עָלֶיהָ דִּיקָה

אלי בא הסגר בתוך ביתך, לשבת מבלי חברת אנשים: (כה) ואתה בן אדם הנה נתנו עליך עבותים, רוצה לומר תהא כלוא בביתך כאלו נתנו עליך חבלים עבות ואסרוך בהם, ואסרו אותך בהם לכל תוכל לזוז משם, ולא תצא בתוכם, בין אנשי הגולה: (כו) ולשונך אדביק אל חכך, רוצה לומר לא תדבר עמהם כאלו הדבקתי לשונך אל חכך לבל תוכל לדבר, ונאלמתי תהיה כאלם¹. ולא תהיה להם לאיש מוכיח, ולא תהיה למולם לאיש מוכיח שדרכו למחות ולהוכיח מלבו, בעת יראה מי עושה הרע, כי בית מרי המה, לכן לא תוכיחם מלבך כי ימרו בך. אמנם וודאי מדברי ה' לא ישתוק: (כז) ובדברתי אותך, וכשאדבר אני בך לשלחך להתנבאות להם אז אפתח את פִיךָ, למהר לדבר צחות, עם כי לא תהיה רגיל כל כך לדבר עם אנשים ליישר דרכם, ואמרת, כאשר אשלחך תאמר להם, כה אמר ה' אלוקים, רוצה לומר לא מלבי אני אומר כי אם דבר ה' המה. ובאופן זה שלא רק שאומר להם מפורש שזה דבר ה', אלא גם מנמנע מלהוכיחם מה שלא נאמר לו בנבואה. כך שכל פעם שידבר, יהיה זה דבר ה', באופן זה מסוגל יותר שיתקבלו הדברים, שרואים שאינו אומר מלבו, השמע ישמע והחדל יחדל, אתה אמור בשמי מי שירצה לשמוע ישמע ומי שיחדל לשמוע יחדל, ואין עליך לכופם על השמועה. כי בית מרי המה וימרו בך ולא ישמעו אליך אם תרצה לכופם, ולכן הנח להם²:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק ד א-ג): מכאן באו נבואות על פורענויות מיתה, רעב וחרב. ואחר כך אומר מה החטאים שגרמו. כאן הנביא נצטוו לעשות מעשה של נבואה, על ירושלים, שהיה בירושלים במצור קשה. פרק ד (א) ואתה בן אדם קח לך לבנה, ונתתה אותה לפניך, העמידה מול פניך. וחקות עליה עיר, וחוק עליה צורת עיר, וחזר ופירש את ירושלים: (ב) ונתתה עליה מצור, רוצה לומר תצייר על העיר ההיא החקוקה צורת מצור כאלו האויבים צרים עליה, ובנית עליה דיק, רוצה לומר תצייר עליה כעין דיק ושפכת עליה סללה ונתתה עליה מחנות ושום עליה כרים סביב, וכולם המה ענייני המצור:

מעין חיים - מוסר ועיונים

¹ ג כו. ונאלמתי. עיין פירוש המצודות בסוף פרק כד' שהוא על דרך פירושו כאן.

² ג כז. ואמרת להם כה אמר ה', השומע ישמע והחדל יחדל. זה פעם רביעית שנאמר פסוק זה, פסוק האומר שקרוב שלא ישמעו, ובכל זאת יש לומר את הנבואות בעבור חזק חסן שמא כן ישמעו. ולפי מה שכתבאר, הרי בכל פעם נוסף ענין. פעם א' הוא בפרק ב' פסוק ה'. אמר שיאמר להם אף שיקשו את לבם. פעם ב' (פ"ב ז) הוסיף, לומר שידבר אף שיצערורו בדברי קטור. פעם ג' (פ"ג יא) לומר שידבר עליהם שוב ושוב. ופעם ד' (פ"ג כז) שידבר עליהם רק דברי ה', ולא דברי עצמו.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

וּשְׁפַכְתָּ עָלֶיהָ סִלָּה וְנִתְּתָה עָלֶיהָ מַחְנוֹת וְשִׁים עָלֶיהָ פָּרִים סָבִיב:
(ג) וְאַתָּה קַח לָךְ מִחֶבֶת בְּרֹזֶל וְנִתְּתָה אוֹתָהּ קִיר בְּרֹזֶל בֵּינְךָ וּבֵין
הָעִיר וְהַכִּינֵתָהּ אֶת פְּנִיךָ אֵלֶיהָ וְהִיָּתָה בְּמָצוֹר וְצָרָתָ עָלֶיהָ אוֹת הִיא
לְבֵית יִשְׂרָאֵל:

(ד) וְאַתָּה שָׁכֵב עַל צִדְךָ הַשְּׂמָאלִי וְשִׁמְתָּ אֶת עֹן בֵּית יִשְׂרָאֵל עָלָיו
מִסֵּפֶר הַיָּמִים אֲשֶׁר תִּשְׁכַּב עָלָיו תִּשָּׂא אֶת עֹנָם: (ה) וְאָנִי נָתַתִּי לָךְ

(ג) וְאַתָּה קַח לָךְ מִחֶבֶת בְּרֹזֶל וְנִתְּתָה אוֹתָהּ הַעֲמִיד אוֹתָהּ לְהִיּוֹת כִּקִּיר בְּרֹזֶל, מִפְּסֻקַּת -בֵּינְךָ וּבֵין
הָעִיר, הַחֲקוּקָה, וְהִיא דוּגְמַת חוֹמַת הָעִיר הַמִּפְסֻקָּת בֵּינָה וּבֵין הַצָּרִים עֲלֶיהָ [ע"פ רש"י], וְהַכִּינֵתָה אֶת פְּנִיךָ
אֵלֶיהָ תַּכְיִן. תַּכְוִן, אֵלֶיהָ פְּנִיךָ, כְּאִלּוּ אַתָּה נֹלָחַם עֲלֶיהָ, וְהִיָּתָה בְּמָצוֹר וְצָרָתָ עֲלֶיהָ רֹצֵחַ לּוֹמֵר אִף כִּי תִהְיֶה
בְּמָצוֹר, אֲשֶׁר צִיִּירַת עֲלֶיהָ צוֹרֵת מָצוֹר, עִם כָּל זֶה גַם אַתָּה תִּצּוֹר עֲלֶיהָ, וְתִלָּחֶם בָּהּ, אוֹת הִיא לְבֵית יִשְׂרָאֵל,
וְהִיא לְאוֹת לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר מִלְכָּד הָאוֹיֵב הַנִּלָּחֵם בָּם אִלָּחֶם בָּם גַּם אֲנִי [ע"פ ר"י אַבְרָבָנָא]¹:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק ד ד-יב):

הַקִּבְּ"ה מֵיִסֵּר אֶת יִחְזָקָאֵל, כְּדֵי לְמַרְק עֲוֹנוֹתֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל (סנהדרין לט).

הַאֲכִילוֹת הַמִּיּוֹחָדוֹת שֶׁנִּצְטוּהוּ לֵאכּוֹל, נִרְאֶה בַּפְּסוּקִים עֲצָמָם שֶׁהֵיוּ לְמִשְׁלַל עַל הַגּוֹזְרוֹת שִׁיבוּאוֹ עַל יְרוּשָׁלַיִם
(וּלְכַאֲרֹה לֹא הָיוּ עֹבְרוֹ כִּפְרָה)².

(ד) וְאַתָּה שָׁכֵב עַל צִדְךָ הַשְּׂמָאלִי, כְּנֶגֶד שׁוּמְרוֹן רֹאשׁ מַלְכוּת אֲפָרַיִם, שֶׁהִיָּתָה מִשְׁמָאלָה שֶׁל אֶרֶץ יִהוּדָה,
וּכְמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר, וְאַחוּתְךָ הַגְּדוּלָּה שׁוּמְרוֹן וְכו', הִיוֹשֶׁבֶת עַל שְׂמָאלְךָ (לִקְמָן טז מו). כִּי הַתּוֹרָה מְדַבֵּרֶת עַל אָדָם שֶׁפָּעִי
מִזְרָחָה, וְלִכְךָ הַמִּזְרָח נִקְרָא קִדְמָה, הַדְּרוֹם יָמִין, וְהַצָּפוֹן שְׂמָאל, וְנִחַלְתָּ כָּל הַשְּׁבִטִּים, הֵם צָפוֹן לְנִחַלְתָּ יִהוּדָה [ע"פ רש"י בַּסּוּף פְּסוּק
ו'], וְשִׁמְתָּ אֶת עֹן בֵּית יִשְׂרָאֵל עָלָיו, עַל הַצָּעֵר הַזֶּה תִּשֵּׂים עֹן יִשְׂרָאֵל, רֹצֵחַ לּוֹמֵר בְּזֵה הַצָּעֵר יִכּוּפֵּר עֹן
יִשְׂרָאֵל לְבַל לִהְיוּ כָּלִים בְּעֲוֹנוֹתֵיהֶם מִבְּלִי תִקּוּמָה [ע"פ רש"י], מִסֵּפֶר הַיָּמִים אֲשֶׁר תִּשְׁכַּב עָלָיו תִּשָּׂא אֶת

מֵעֵין חַיִּים – מוֹסֵר וְעִיּוֹנִים

¹ ד ג וְנִתְּתָה אוֹתָהּ קִיר בְּרֹזֶל. מְבוֹאֵר שֶׁנֶּאֱמַר לוֹ לַעֲשׂוֹת שְׁנֵי מָצוֹרִים. הָאֶחָת מֵהַ שְׁעָשָׂה עַל הַלְּבָנָה, מָצוֹר וּמַחְנוֹת, וְהוּא
פְּסוּק ב'. הַשְּׁנִי הַמַּחְבֵּת, וְהָיָה שְׁפָנִי הַנְּבִיא אֵלֶיהָ. וְשְׁנֵי הַמָּצוֹרִים, מִכּוּוֹנִים לְשְׁנֵי דְבָרִים. הָרִאשׁוֹן, כְּנֶגֶד הַמָּצוֹר שִׁיעֲשׂו
הַנִּכְרִים הָאוֹיְבִים בְּכָל כְּלִי מִלְחָמָה. הַשְּׁנִי, בֹּא כְּנֶגֶד מֵה שֶׁ' נִלָּחֵם עִם יְרוּשָׁלַיִם.

כְּדָרְךָ זֶה מִתְּבָאֵר מִהַגְּמָרָא, אֲמַר רַב אֱלֶעָזָר מֵיּוֹם שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ נִפְסָקָה חוֹמַת בְּרֹזֶל בֵּין יִשְׂרָאֵל לְאֲבִיהֶם שְׁבִשְׁמִים,
שֶׁנֶּאֱמַר וְאַתָּה קַח לָךְ מִחֶבֶת בְּרֹזֶל וְנִתְּתָה אוֹתָהּ קִיר בְּרֹזֶל בֵּינְךָ וּבֵין הָעִיר (בְּרִכּוֹת לז). וּפִירָשׁ מִהַרְשֵׁ"א שֶׁהוּא לַעֲנִין
תַּפְלָה, שְׁאִינָה נִשְׁמַעַת כָּל כָּךְ. אֲמַנָּם לַעֲנִין שְׁבָחוּ יִתְבָּרַךְ מֵאִיתָנוּ, עַל כֵּךְ אֲמָרוּ חֲז"ל (פְּסָחִים פה) אֲפִילוֹ מַחִיצָה שֶׁל בְּרֹזֶל
אֵינָה מִפְּסֻקַּת בֵּין אֲבִיהֶם שְׁבִשְׁמִים.

² ד ד הַקְּדָמָה. רש"י וְהַמְצוּדוֹת בַּפְּסוּק ד', מִפְּרָשִׁים שֶׁהִשְׁכִּיבָה הָאֲרוּכָה, הִיָּתָה בַּעֲבוּר כִּפְרָת עֲוֹנוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.

הֵרַב אַבְרָבָנָאֵל מִקְשָׁה עַל כֵּךְ, הָרִי הַגּוֹרָה נִגְזָרָה כְּבֵר, הַגּוֹרָה עַל צִרוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהַחֲרוּבָן, וְהַצָּרוֹת יִכְפְּרוּ, מֵהַ עֲנִין
הַכִּפְרָה תֵּתָה. לְפִיכֵךְ מִפְּרָשׁ שְׁעִנִּין הַשְׁכִּיבָה הִיָּה בַּעֲבוּר שֶׁהִנְבִּיא יִתְבוֹנֵן עַל דְּרָכֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בַּעֲבֹר, בְּכַדִּי שִׁיבוֹ אֶת טַעַם
הַגּוֹרָה.

הֵרַב הַמְצוּדוֹת מִפְּרָשׁ כְּרִשִׁ"י, וּמֵיִישֵׁב אֶת קוֹשִׁית הֵרַב אַבְרָבָנָאֵל, וְאוֹמֵר שֶׁהַכִּפְרָה הִיָּתָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה יוֹתֵר גְּרוּעַ, שֶׁלֹּא
יִהְיֶה כְּלוּין בְּעַם יִשְׂרָאֵל חֵס וְשָׁלוֹם.

אֶת שְׁנֵי עֲוֹנֵם לְמִסְפַּר יָמִים שֶׁלֹּשׁ מֵאוֹת וְתִשְׁעִים יוֹם וְנִשְׁאָתָּ עֹזֶן בֵּית
יִשְׂרָאֵל: (ו) וְכִלִּיתָ אֶת אֱלֹהֶיךָ וְשִׁכַבְתָּ עַל צִדְךָ הַיְמָיִנִי [הַיְמָיִנִי] שְׁנִית
וְנִשְׁאָתָּ אֶת עֹזֶן בֵּית יְהוּדָה אַרְבָּעִים יוֹם לַשָּׁנָה יוֹם לַשָּׁנָה נִתְתִּיו
לָךְ: (ז) וְאֵל מִצּוֹר יְרוּשָׁלַם תִּכְיֶן פָּנֶיךָ וְזָרַעְךָ חֲשׂוּפָה וְנִבְאָתָּ
עָלֶיךָ: (ח) וְהִנֵּה נָתַתִּי עָלֶיךָ עֲבוֹתִים וְלֹא תִהְיֶה מִצְדָּךְ אֵל צִדְךָ עַד
כְּלוּתְךָ יָמֵי מִצּוֹרֶךָ: (ט) וְאַתָּה קַח לָךְ חֲטִיִן וְשִׁעְרִים וּפּוֹל וְעֵדָשִׁים
וְדַחֵן וְכֶסֶםִּים וְנִתְתָּה אוֹתָם בְּכָלִי אֶחָד וְעָשִׂיתָ אוֹתָם לָךְ לְלַחֵם מִסְפַּר

עֲוֹנֵם, כחשבון מספר הימים אשר תשכב על צדך השמאלי כחשבון הזה תכפר על עוונם אם הרבה הרבה ואם מעט: (ה) ואני נתתי לך את שני עֲוֹנֵם, למולך הקלתי לחשוב את שנות העון. לְמִסְפַּר יָמִים, רוצה לומר כל שנה יחשב ליום ובשכבת יום תכפר על עון שנה, שלש מאות ותשעים יום, רוצה לומר והרי הם שלש מאות ותשעים יום כי כן מספר שנות עוונם משננסו לארץ עד שגלו בימי הושע בן אלה כי לא בכל ימיהם חטאו כי אם במספר שנים אלו כן הוא בסדר עולם [ע"פ רש"י] (ואף שעד ימי ירבעם היו בני יהודה במלכות אחת עם אפרים, מכל מקום יחשב על שם מלכות אפרים כי הם הרבים מול יהודה), וְנִשְׁאָתָּ עֹזֶן בֵּית יִשְׂרָאֵל, כאומר הואיל וכן תוכל לכפר עם צער השכיבה על כל שנות עוונם לבל יכלו בעוונם כי תוכל לשכוב כל מספר הימים מה שאין כן אם היה יום ליום ושנה לשנה כי אז לא היית יוכל לשכוב נגד כל שני עוונם לכפר על כולם כי אם לפי המספר שתוכל לשכוב על צדך: (ו) וְכִלִּיתָ אֶת אֱלֹהֶיךָ אחר שתכלה לשכוב על צדך השמאלי כל הימים האלה, וְשִׁכַבְתָּ, תשכב. על צדך הימני שנית, רוצה לומר אחריו והוא כנגד יהודה שהוא מימין שומרון, וְנִשְׁאָתָּ אֶת עֹזֶן בֵּית יְהוּדָה, בצער השכיבה ההיא תכפר את כל עון בית יהודה לבל יכלו בעונם, אַרְבָּעִים יוֹם לַשָּׁנָה יוֹם לַשָּׁנָה נִתְתִּיו לָךְ, רוצה לומר תשכב ארבעים יום כי למולם הקלתי לחשוב צער שכיבת יום לכפרה על שנה משני עוונם כי בני יהודה חטאו ארבעים שנה אחר גלות שומרון עד היום ההוא כי בימי מנשה חטאו כ"ב שנה כי בו נאמר כאשר עשה אחאב (מלכים ב כא) ורוצה לומר כמספר השנים שעשה אחאב את האשרה ואחאב מלך כ"ב שנים ובכל ימיו עשה את האשרה ושתים של אמון וי"א של יהויקים (כי יהואחז שמלך לפניו ויהויכין שמלך אחריו לא מלכו שניהם כ"א ששה חדשים ועשרה ימים ולא היה שנה שלמה) והנבואה ההיא נאמרה בשנה החמישית לגלות יהויכין הרי ארבעים שנה [ע"פ רש"י]: (ז) וְאֵל מִצּוֹר יְרוּשָׁלַם, אל צורת ירושלים החקוקה על הלבנה כאלו נתונה במצור אליה. תִּכְיֶן פָּנֶיךָ, בין בשכבך על השמאל בין בשכבך על הימין, וְזָרַעְךָ חֲשׂוּפָה, תגלה זרועך כאלו תלחם בה כדרך הנלחמים בזרוע מגולה [ע"פ רש"י], וְנִבְאָתָּ עָלֶיךָ, רוצה לומר ובזה כאלו תנבא עליה על חורבנה כי בזה ירמוז אשר מלבד האויב הנלחם במ אלהם גם אנני]: (ח) וְהִנֵּה נָתַתִּי עָלֶיךָ עֲבוֹתִים וְלֹא תִהְיֶה מִצְדָּךְ אֵל צִדְךָ, רוצה לומר לא תהפך מצד אל צד כאלו נתתי עליך חבלים עבות לאסור בהם לבל תוכל להתהפך, עַד כְּלוּתְךָ יָמֵי מִצּוֹרֶךָ, עד אשר תשלם לשכוב כל הימי אשר אמרתי שאתה תצור עליה בעת שכבך והם ש"ץ יום על צד שמאל ומ' יום על צד ימין [ע"פ רש"י]: (ט) וְאַתָּה קַח לָךְ חֲטִיִן וְשִׁעְרִים וּפּוֹל וְעֵדָשִׁים וְדַחֵן וְכֶסֶםִּים וְנִתְתָּה אוֹתָם, את כולם יחד תתן. בְּכָלִי אֶחָד, כלומר, את הקמח, הרוצא, מהם, לעשות לחם, ועשית אותם לך ללחם, מכל המינים יחד

הַיָּמִים אֲשֶׁר אָתָּה שׁוֹכֵב עַל צִדְךָ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְתִשְׁעִים יוֹם תֹּאכְלֶנּוּ:
(י) וּמֵאֲכָלְךָ אֲשֶׁר תֹּאכְלֶנּוּ בְּמִשְׁקוֹל עֶשְׂרִים שֶׁקֶל לַיּוֹם מִצֵּת עַד צֵת
תֹּאכְלֶנּוּ: (יא) וַיִּמָּזְגוּ בְּמִשְׁוֹרָה תִּשְׁתֶּה שְׁשִׁית הַהֵינן מִצֵּת עַד צֵת
תִּשְׁתֶּה: (יב) וַעֲגַת שְׁעָרִים תֹּאכְלֶנָּה וְהִיא בְּגִלְלִי צֵאת הָאָדָם תִּעֲגְגָה
לְעִינֵיהֶם:

תעשה אותם לך ללחם מאכלך, והוא לאות לבני יהודה שבימי המצור יאכלו אלו המינים מעורבבים מפני הרעב, ולא יבררו החטין למאכלם, אבל יאכלו בתערובות המינים הפחותים ההם. **מספר הימים אשר אתה שוכב על צדך, שלש מאות ותשעים יום תאכלנו**, במספר הימים אשר תשכב על צדך השמאלי שהם ש"ץ יום תאכל לחם זה (והוא הדבר במספר הימים שישכב על צדו הימני, שהם מ' יום. ולקצר סמך על המבין, ש"בין) כי דרך אחד להם [ע"פ רד"ק]: **(י) -ומאכלך**, ששור המאכל **אשר תאכלנו**, יהיה **במשקול עשרים שקל ליום**, **מעת עד עת תאכלנו** רוצה לומר לא ליום מלבד הלילה כי אם מעת היום ההוא עד למחרתו בעת ההיא עצמה **כד' שעות**. וגם זה לאות שיאכלו בעת המצור במשקל, ולא כדי שביעה, כי יחושו פן יתום הלחם [ע"פ רד"ק]: **(יא) -ומים במשורה תשתה ששית ההין מעת עד עת תשתה** המדה תהיה ששית ההין **ב' לוג**, כלומר וחומש, לפי השיעור הגדול, וזה תשתה מעת עד עת. וגם זה לאות, שבימי המצור ישתו במדה, ולא כל הצורך [ע"פ רד"ק]: **(יב) -ועגת שערים תאכלנה**, החררה אשר תאכלנה תהיה משעורים, וגם זה לאות שמעקת רעבון יאכלו עוגת שעורים, שהוא מאכל בהמות, **ודאי בגללי צאת האדם תעגגנה** החררה ההיא תאפינה לעשותה עוגה על גחלים הנעשים מגללי צאת האדם שהדליקו באש אחר שנתייבשו, **ובפסוק הבא יאמר**, מה המונח בגובה הזה, **לעיניהם**, בני הגולה יראו בעיניהם כאשר תאפנה על גחלי גללי צאת האדם [ע"פ ר"י אברבנאל]^ט:

מעין חיים – מוסר ועיונים

^ט **ד יב. ועגת שעורים תאכלנה**. צריך ביאור, הלא החררה היתה עשויה מכמה מינים כלעיל פסוק ט', ואיך נאמר שהיא רק משעורים.

רש"י מפרש שאין הכוונה עגה משעורים, אלא עריכתה תהיה קשה כעריכת שעורים.

הרב אברבנאל מפרש שחררה זו היא חררה אחרת נוספת על הראשונה. גם הרב המצודות, ואחריו הגאון מלבי"ם הלכו בדרך האדון אברבנאל.

אמנם דברי רש"י מקורם בגמרא (עירובין פ"א) שם אמרו מהו **ועגת שעורים תאכלנה**? אמר רב חסדא לשיעורים (פרש"י האי שעורים לאו דווקא, שהרי שאר מינין הרבה היו בה. אלא לשיעורין תאכלנה, במשקל דרך רעבון ולא לשובע) רב פפא אמר עריבתה כעריבת שעורים (פרש"י מגונה) ולא כעריבת חטים. הנה רש"י לשיטתו מפרש שקושת הגמרא מאי ועגת שעורים היא קושיא הנ"ל, הלא ממינים אחרים נאפית ולא משעורים.

ויתכן ליישב דעת המפרשים, ולפרש את קושת הגמרא על ועגת שעורים תאכלנה, שאם בא לומר שהיא עשויה משעורים, היה לו לומר ועגת שעורים תעשינה, או קח שעורים, מדוע הזכיר את האכילה. ועל כך משיב, א' לשיעורים, ב' ליופיה, שהוא מטעים את האכילה. ולפי זה יתכן שהפסוק כולל גם כן, שהיא עשויה משעורים. והוא עוגה שניה.

אמנם גם למפרשים שעוגה אחת היא, בכל זאת שני נמשלים יש כאן. הצליה בגללים מלמדת על לחם מאוס. ומה שהוא כמה מינים, מלמד על הרעב, וכמבואר בכתובים.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

(יג) וַיֹּאמֶר יְהוָה כֹּכָה יֵאָכְלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת לֶחֶמָם טָמֵא בְּגוֹיִם אֲשֶׁר
אֲדִיחָם שָׁם: (יד) וַאֲמַר אֲהֶה אֲדֹנִי יְהוָה הִנֵּה נִפְשִׁי לֹא מְטַמָּאָה
וְנִבְלָה וּטְרֵפָה לֹא אֲכַלְתִּי מִנְעוּרִי וְעַד עַתָּה וְלֹא בָּא בִּפִּי בֶּשֶׂר פְּגוּל:
(טו) וַיֹּאמֶר אֵלַי רְאֵה נָתַתִּי לָךְ אֶת צְפוּעִי [צְפִיעִי] הַבֶּקֶר תַּחַת גְּלָלִי
הָאָדָם וְעָשִׂיתָ אֶת לֶחֶמְךָ עָלֵיהֶם:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק ד יג-יד):

מפרש את נמשל של העוגה השניה, עוגת השעורים, שהוא ללמד על מצבם בגולה.

(יג) וַיֹּאמֶר ה' כֹּכָה רוצה לומר זה לסימן שכן יֵאָכְלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת לֶחֶמָם טָמֵא. מאוס בגוים אשר
אֲדִיחָם שָׁם, במקומות אשר אדיחם שם בגולה כי לא יוכלו לשמרם בנקיות בהיותם גולים וכמו שתאכל אותה
חררה אפויה על גחלי גללי צאת האדם שהוא דבר נמאס. [ע"פ רד"ק]: (יד) וַאֲמַר אֲהֶה אֲדֹנִי ה' הִנֵּה נִפְשִׁי
לֹא מְטַמָּאָה. לא נמאסה במאכל נמאס, ונבלה וטרפה לא אכלתי מנעורי ועד עתה. עם כי עוד לא
הייתי אז שלם בשכלי להשמר ביותר מנדנוד מאכל איסור, מכל מקום מאלה הייתי נזהר, וְלֹא בָּא בִּפִּי בֶּשֶׂר
פְּגוּל, מעולם לא בא בפי בשר מתועב ונאסר והוא כפל ענין במילים שונות, וכאומר ואיך עתה אוכל דבר נמאס
כזה אשר לא אכלתי מעולם. ואף לא אכלתי מעולם דבר הנאסר, לשיהא זה גמול העונש:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק ד טו):

יועילו גללי הבקר, כנגד הצורך שהיה במשל, בגללי אדם.

(טו) וַיֹּאמֶר אֵלַי רְאֵה נָתַתִּי לָךְ אֶת צְפוּעִי [צְפִיעִי] הַבֶּקֶר תַּחַת גְּלָלִי הָאָדָם. החלפתי לך לקחת גחלי
גללי הבקר במקום גחלי גללי האדם וְעָשִׂיתָ אֶת לֶחֶמְךָ עָלֵיהֶם, ועליהם תעשה לחמך שאינו מאוס כמו גללי
האדם [ע"פ רד"ק]:

מעין חיים - מוסר ועיונים

¹ ד יג. בגללי צאת האדם תעגה. בפסוק טו' מתבאר שהגללים שימשו כנחלים שעליהם אפה את העוגה וכפרש"י ורד"ק,
ולא כהמפרשים שאפה אותם תוך העוגה.

אולי ניתן לפרש את הענין באפיה בגללים תחת גחלים. שהנה באפיה כזו, נכנס למאכל ריח הגלל. ושמה הוא כמשל
לבאר את דרגת מצוותיהם. כי הנה קרבן או מצוה שאדם עושה לכבוד קונו, היא כקרבן אשה, ריח ניחוח לפני ה',
שהמצוות והקדושה הם כריח טוב, כמו שאמר יצחק אבינו ע"ה על יעקב אבינו ע"ה (בראשית כז) ריח בני כריח שדה
אשר ברכו ה'. ואמרו הדודאים נתנו ריח, אלו בחורי ישראל שלא טעמו טעם חטא. אבל כאשר אדם עושה מצוה להנאת
עצמו וגופו, להתכבד או להרויח, הנה הוא דומה למה שאדם נותן לתוך פיו לאכילה כי אכילתו ומצוותיו שניהם להנאת
הגוף הם. וכמו שפיר האכילה, הלא הוא הגלל, ריחו רע ומאוס, כן קורא להקרבנות והמצוות שהיה מיועד להיות להם
ריח טוב, כענין אכילת גבוה, ואומר שריחם רע כלל. ואף העונש על זה הוא אכילת לחם מאוס.

ואולי ניתן לדרוש לפי זה. שטענת הנביא על זה היה, שלא יתאים המשל לנמשל, כי אכילת הצדיקים כמו הנביא הקדוש
הזה, אשר אכל רק מאכלים כשרים, בכוונה שלימה ללא מחשבת פיגול, הרי גם האכילה עצמה מצווה קדושה היא,
לשם עבודת ה'. ואיננה אכילת הנאת הגוף.

והשיבו ה' אמת דברת, על כן תעשה את המעשה בגללי בקר, הוא כנגד החלל הבהמי של האדם, והוא יהיה כנגד גללי
אדם של אנשים פשוטים, האוכלים להנאתם, שהם דומים בזה לבהמה, ומדמה את עבודתם למאכלם. ואילו היה ה'
מצווהו בתחילה ליקח גללי בקר, לא היה מתפרש שהענין קיים בגללי אדם, וללמוד מן אכילתם לעבודתם, של האנשים
האלו. לכן (אף שמתחילה ידע הקב"ה רוצה שיעשה המעשה בגללי בקר, בכל זאת) דווקא נאמר לו תחילה גללי אדם,
באופן שיבואו ויהיו גללי הבקר תמורת גללי אדם. כן נראה, ואולי זכינו לדבר אמת.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

(טז) וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן אָדָם הֲנִי שֹׁבֵר מִטָּה לָחֶם פִּירוּשָׁלַם וְאָכְלוּ לָחֶם בְּמִשְׁקַל וּבִדְאָגָה וּמִים בְּמִשׁוּרָה וּבְשִׁמְמוֹן יִשְׁתּוּ: (יז) לְמַעַן יִחְסְרוּ לָחֶם וּמִים וְנִשְׁמּוּ אִישׁ וְאַחִיו וְנִמְקּוּ בַעֲוֹנָם:

פרק ה (א) וַאֲתָה בֶּן אָדָם קַח לָךְ חֶרֶב חֲדָה תַּעַר הַגְּלָבִים תִּקְחָנָה לָךְ וְהִעַבְרָתָ עַל רֹאשְׁךָ וְעַל זִקְנֶךָ וְלִקְחָתָ לָךְ מֵאֲזֵנִי מִשְׁקַל וְחִלְקָתָם: (ב) שְׁלִשִּׁית בָּאוּר תִּבְעִיר בְּתוֹךְ הָעִיר כְּמֵלֶאֱתָ יָמֵי הַמַּצּוֹר וְלִקְחָתָ אֶת הַשְּׁלִשִּׁית תִּפֶּה בַחֲרֵב סְבִיבוֹתֶיהָ וְהַשְּׁלִשִּׁית תִּזְרָה לְרוּחַ וְחֶרֶב אָרִיק

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק ד טז-יז):

מבאר את הנמשל, של לחם במשקל ומים במשורה, שנאמר בפסוקים ט-יא, שהוא ללמד על מצבם בירושלים בזמן המצור.

(טז) וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן אָדָם הֲנִי שֹׁבֵר מִטָּה לָחֶם, עֵתָה, פִּירוּשׁ, וְאֵמַר לוֹ, זֶהוּ הַדְּבָרִים שֶׁאֵתָה אוֹכֵל, לְרַמֵּז וְאוֹת שֶׁאֲשַׁבֵּר מִשְׁעַן לָחֶם בִּירוּשָׁלַם, רֹצָה לֹמַר שִׁיחִיהָ רֶעִב וְאָכְלוּ לָחֶם בְּמִשְׁקַל וּבִדְאָגָה בְּעֶבְרוֹ זֶה יֵאָכְלוּ בְּמִשְׁקַל וּבִדְאָגָה שִׁידָאָגוּ פֶּן יִכְלֶה הַלֶּחֶם וּמִים בְּמִשׁוּרָה וּבְשִׁמְמוֹן יִשְׁתּוּ, וּמִים יִשְׁתּוּ בְּמֵדָה וּבִתְמַהוֹן לִבָּב [ע"פ רש"י]: (יז) לְמַעַן זֶה יִהְיֶה בְּעֶבְרוֹ כִּי יִחְסְרוּ לָחֶם וּמִים, בְּיָמֵי הַמַּצּוֹר, וְנִשְׁמּוּ יִהְיוּ תַמָּהִים וְנִבְהִלִים אִישׁ וְאַחִיו וְנִמְקּוּ בַעֲוֹנָם, רֹצָה לֹמַר כָּל אִישׁ וְאִישׁ וְיִהְיוּ נִמְסִים בְּגִמּוּל עֲוֹנָם:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק ה א-ד):

מפרק ה' עד סוף פרק ז', הכל קבוצה אחת של נבואות, בהם ניבא על הרעב והדבר והחרב. בתחילה ניבא על ירושלים (פרק ה), אחריה על הרי ישראל במקומות הישוב (פרק ו), על אדמת ארץ ישראל (תחילת פרק ז) על בית המקדש (המשך פרק ז), ופרשה מיוחדת על אנשי ישראל, נביא, כהן, עם הארץ (סוף פרק ז).

בפרשה הראשונה ניבא על מה שיהיה לעם אשר בירושלים, כאשר תכבש ביד האויב (בפסוק ב'), מזכיר את העיר שחקק בפרק ד', והיא ירושלים. היא מוזכרת גם בפסוק ה'. הרי שמדבר על ירושלים. אלא שבפרק ד' דיבר על קושי המצור עצמו, וכאן מפרש יותר בדיוק, את פרטי הצרות הרעות, תוצאות המצור והכיבוש.

פרק ה (א) וַאֲתָה בֶּן אָדָם קַח לָךְ חֶרֶב חֲדָה וְחֹזֶר וּפִירֵשׁ תַּעַר הַגְּלָבִים תִּקְחָנָה לָךְ, שְׁתַּעַר הַגְּלָבִים הַסְּפִירִים, יָקַח, שֶׁהִיא חֲרִיפָה מְאֹד, וְהִעַבְרָתָּ וְאוֹתָהּ תַּעֲבִיר - עַל רֹאשְׁךָ וְעַל זִקְנֶךָ, לְגַלֵּחַ שַׁעַר הָרֶאֱשׁ וְהַזְקֵן, וְלִקְחָתָ לָךְ מֵאֲזֵנִי מִשְׁקַל, מֵאֲזֵנִים הָעֲשׂוֹי לְשִׁקּוּל בָּהֶם, וְחִלְקָתָם, בָּהֶם תַּחֲלֹק אֶת הַשַּׁעַר, לְחִלְקִים שְׁווִים: (ב) -שְׁלִשִּׁית בָּאוּר תִּבְעִיר, חֶלֶק שְׁלִישׁ תְּדַלִּיק בָּאוּר, -בְּתוֹךְ הָעִיר, הַחֲקוּקָה עַל הַלְּבָנָה -כְּמֵלֶאֱתָ יָמֵי הַמַּצּוֹר, בַּעַת יִשְׁלַמוּ יָמֵי הַמַּצּוֹר, שֶׁהֵם ת"ל יוֹם. וְהוּא לְסִימָן שְׁלִישִׁית הָעַם יָמוּתוּ בְּמַצּוֹר בְּתוֹךְ הָעִיר בְּרַעֲב וּבִדְבַר, וְלִקְחָתָ אֶת הַשְּׁלִשִּׁית תִּכָּה בַחֲרֵב סְבִיבוֹתֶיהָ, הַחֶלֶק הַשְּׁלִישׁ הַשְּׁנִי תִקַּח וְתִכָּה אוֹתָהּ בַחֲרֵב סְבִיבוֹת הָעִיר הַחֲקוּקָה וְהוּא לְסִימָן שְׁלִישִׁית הָעַם יָמוּתוּ בַחֲרֵב הָאוֹיֵב מִחוּץ לָעִיר בַּעַת הַמַּלְחָמָה, וְהַשְּׁלִישִׁית תִּזְרָה לְרוּחַ תִּפְזֹר לִפְנֵי הָרוּחַ לְשִׁיחָה הָרוּחַ מְפֹרֵם מִמָּקוֹמוֹת רַבּוֹת וְהוּא לְסִימָן עַל הָהוֹלָכִים בְּגוֹלָה הַפּוֹזְרִים

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

אחריהם: (ג) ולקחת משם מעט במספר וצרת אותם בכנפיה: (ד)
ומהם עוד תקח והשלכת אותם אל תוך האש ושרפת אתם באש
ממנו תצא אש אל כל בית ישראל:

(ה) פה אמר אדני יהוה זאת ירושלם בתוך הגוים שמתי
וסביבותיה ארצות: (ו) ותמר את משפטי לרשעה מן הגוים ואת
חקותי מן הארצות אשר סביבותיה כי במשפטי מאסו וחקותי לא
הלכו בהם:

בכנפות הארץ, וחרב אריק אחריהם, אשלוף חרבי מתערה לרדוף אחריהם להכותם במקום אשר ינוחו והוא לסימן שהמקום יגרה בהם האויב במקום גלותם לשפוך דמם כמים. והדבר הזה התקיים בגולים למצרים, כפי שנאמר ירמיה מז, [ע"פ רש"י]: (ג) ולקחת משם מעט במספר מאלה הפזורים לרוח תקח מעט, אשר יהיה מהאפשר לספרם וצרת אותם בכנפיה, ותקשור אותם בכנפי בגדיך, והוא לסימן שאותם שגלו לבבל, שהמה מתי מספר בערך הגולים לשאר הארצות, שהם יהיו שמורים לבוא לירושלים, בבנין בית השני [ע"פ רש"י]: (ד) ומהם עוד תקח, מהקשורים בכנפיה תקח עוד, והשלכת אותם אל תוך האש ושרפת אתם באש, ותשליכם אל תוך האש, אשר בתוך העיר החקוקה, ושם תשרפם. והוא לסימן שרבים מיושבי ירושלים ימותו ברעב ובדבר, בעת יצור עליה טיטוס, והרומיים הקדמוניים. בימי חורבן בית המקדש השני, ממנו תצא אש, מלהבת האש הזה תלהט. אל כל בית ישראל, רוצה לומר מגלות בית שני יתפזרו בכל הארצות במקום יושבי אנשי הגולה הראשונה ובעון אנשי גולה השניה ילקו גם המה בחרב וברעב ובדבר [ע"פ ר"י אברבנאל]:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק ה-ו): תביעה גדולה של הכרת הטוב, הגורמת חיובי מיתה שנגזרו כאן. עם ישראל קיבלו ארץ טובה יותר כי הוא במרכז העולם, ובנים, שהם פרו ורבו מאד, ולפיכך הם מחויבים הכרת הטוב להקב"ה, ולעבדו, יותר מאומות אחרים, וכאשר הרשיעה יותר מהעמים, התביעה גדולה.

(ה) כה אמר אדני ה' זאת ירושלם בתוך הגוים שמתי אותה באמצע היישוב במקום המובחר, וסביבותיה ארצות, וארצות הגוים המה סביבותיה [ע"פ רד"ק]: (ו) ותמר את משפטי לרשעה מן הגוים, והיא לא שלמה כגמולי, כי החליפה את משפטי לרשעה. רוצה לומר אני נתתי לה משפטים ישרים, והיא הרשיעה לעשות יותר מן העמים, ואת חקותי, החליפה לרשעה יותר מן הארצות אשר סביבותיה והוא כפל ענין במילים שונות, כי במשפטי מאסו, וחקותי, בדרך חוקותי, לא הלכו בהם: []

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק ה-ז):

חטאיהם נובעים מהטובות עצמם, שנאמר וישמן ישורון ויבעט (בפרשה הקודמת נאמר שבעבור הטובות הם יותר נאשמים. וכאן מוסיף טענה, שהשתמשו בעושר לבגוד בה', במקום להודות לו).

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

(ז) לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה יַעַן הִמָּנַכְם מִן הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֵיכֶם בַּחֲקוֹתַי לֹא הִלַּכְתֶּם וְאֵת מִשְׁפָּטִי לֹא עָשִׂיתֶם וְכַמִּשְׁפָּטִי הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֵיכֶם לֹא עָשִׂיתֶם:

(ח) לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הִנְנִי עֹלֶיךָ גַּם אָנִי וְעָשִׂיתִי בְּתוֹכְךָ מִשְׁפָּטִים לְעֵינֵי הַגּוֹיִם: (ט) וְעָשִׂיתִי בְּךָ אֵת אֲשֶׁר לֹא עָשִׂיתִי וְאֵת אֲשֶׁר לֹא אַעֲשֶׂה כְּמֹהוּ עוֹד יַעַן כָּל תּוֹעֲבֹתֶיךָ:

(י) לָכֵן אָבוֹת יֹאכְלוּ בָנִים בְּתוֹכְךָ וּבָנִים יֹאכְלוּ אָבוֹתָם וְעָשִׂיתִי בְּךָ

(ז) - לכן כה אמר אדני ה' יען המנככם מן הגוים, בעבור היותכם המון רב יותר מן העמים אשר סביבותיכם, בחקותי לא הלכתם, לכן מרוב הטובה בעטתם בי ולא הלכתם בחקותי - ואת משפטי לא עשיתם, וכענין שנאמר וישמן ישורון ויבעט (דברים לב) [ע"פ רד"ק], - וכמשפטי הגוים אשר סביבותיכם לא עשיתם, כי הם לא המירו אלהיהם וישראל המירו כבודו בלא יועיל [ע"פ רש"י]:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק ה-ח-ט):

לכן צרות ישראל, גוברים על צרות העמים.

(ח) - לכן כה אמר אדני ה' הנני עליך, הנה אני אלחם בך, גם אני, במילה גם, רוצה לומר, כמו שבגדתם בי כן גם אני אבגוד בכם [ע"פ רש"י], ועשיתי בתוכך משפטים, משפט פורעניות [ע"פ תרגום יונתן] - לעיני הגוים: (ט) ועשיתי בך את אשר לא עשיתי ואת אשר לא אעשה כמֹהוּ עוֹד, דבר אשר לא עשיתי מעולם ולא אעשה עוד כמֹהוּ כל ימי הארץ, יען כל תועבותיך, בעבור כל תועבותיך אשר מאד גדלו. להלן יבאר, איזה דברים יהיו בהם, מה שאין בשאר עמים:.

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק ה-י-יז):

עד עכשיו דבר מהו מין העונש והפורענות, ובשני פרשיות הקודמות את סיבתם. מכאן ואילך הנביא מפרש את פרטי הצרות, אלו פורענויות בדיק, יהיו לעם ישראל, יתר על העמים (ומדגיש בתחילת הפרשה ובסופה את ענין הרעב, ורעב הוא מדה נגד מדה על חטא וישמן ויבעט, שהיה להם ארץ טובה וכל טוב, עיין פסוק ה' ופסוק ז').

(י) - לכן, בעבור תועבותיך. אבות יאכלו בנים בתוכך^א ובנים יאכלו אבותם. האבות יאכלו את הבנים

מעין חיים - מוסר ועיונים

^א ה' י לכן אבות יאכלו בנים. הרב אברבנאל כתב זה התקיים רק בימי המצור שלפני חורבן בית שני.

עבור איזה חטא נגזר גזירה זו. אומרים חז"ל, כתיב כבד את אביך ואת אמך למען יאריך ימך. אם קיימתם אתם אותו, נתקיים בכם (ישעיה סב) וראו גוים צדקך וכל מלכים כבודך (כבוד נגד כבוד), עכשיו שעברתם עליו, נתקיים בכם (יחזקאל ה) לכן אבות יאכלו בנים בתוכך, ובנים יאכלו אבותם (תנא דבי אליהו רבה פרק כו).

שְׁפֹטִים וְזִרְיָתִי אֶת כָּל שְׁאֲרִיתְךָ לְכָל רוּחַ: (יא) לָכֵן חֵי אֲנִי נָאִם
אֲדַנִּי יִהְיֶה אִם לֹא יַעַן אֶת מְקֻדְשִׁי טָמְאָת בְּכָל שְׁקֻצֶיךָ וּבְכָל
תּוֹעֲבֹתֶיךָ וְגַם אֲנִי אֶגְרַע וְלֹא תַחֲוֹס עֵינַי וְגַם אֲנִי לֹא אֶחְמוּל: (יב)
שְׁלֹשְׁתֶּיךָ בִּדְבַר יָמוּתוֹ וּבִרְעֵב יָכְלוּ בְּתוֹכְךָ וְהִשְׁלִשְׁתָּ בַּחֲרָב יָפְלוּ
סְבִיבוֹתֶיךָ וְהִשְׁלִישְׁתָּ לְכָל רוּחַ אֲזָרָה וְחָרֵב אָרִיק אַחֲרֵיהֶם: (יג)
וְכֹלָה אֲפִי וְהִנְחֹתִי חֲמָתִי בָּם וְהִנְחָמְתִּי וַיִּדְעוּ כִּי אֲנִי יִהְיֶה דְבַרְתִּי
בְּקִנְיָתִי בְּכֹלֹתִי חֲמָתִי בָּם: (יד) וְאֶתְנֶךָ לְחֶרֶבָה וּלְחֶרֶפָה בְּגוֹלִים
אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֶיךָ לְעֵינַי כָּל עוֹבֵר: (טו) וְהִיִּתָּה חֶרֶפָה וּגְדוּפָה מוֹסֵר

בתוכך ירושלים כי יהיה כך עקת רעבון, וְעֵשִׁיתִי בְךָ שְׁפֹטִים, אחרי זה אעשה עוד כך משפט פורעניות וְזִרְיָתִי אֶת כָּל שְׁאֲרִיתְךָ לְכָל רוּחַ, כי השארית ממך אפזר לכל רוח מארבע רוחות העולם. הקללה של אבות יאכלו בינם, היא הקללה שעליה נאמר בפסוק הקודם, שלא ננשתה בשאר זמנים [ע"פ רד"ק], כי לפי כוחות הנפש הרגילים, אף ברעב ימות האדם, ולא יאכל את בנו, וידוע הדבר אצל חוקרי הקדומות, כי מעשה כזה לא היה מעולם בשום אומה, רק בבני ישראל בעת חורבנות המקדש. לא היתה בשאר אומות, ולא ביהודים בשאר זמנים: (יא) לָכֵן, בעבור תועבותיך הריני נשבע, חֵי אֲנִי נָאִם אֲדַנִּי ה' אִם לֹא יַעַן אֶת מְקֻדְשִׁי טָמְאָת בְּכָל שְׁקֻצֶיךָ וּבְכָל תּוֹעֲבֹתֶיךָ, וכפל השבועה לומר אם לא בעבור שטמאת את מקדשי בכל שקוציך, כי מנשה שם בבית פסל האשרה, וגם טמאת ביתר תועבותיך שעשית שם, וְגַם אֲנִי אֶגְרַע וְלֹא תַחֲוֹס עֵינַי, כמו שגרעת את כבודי בשומך פסל האשרה בפני כן גם אני אגרע לחסר אותך. מְכַבֹּדֶךָ, ולא תחוס עיני עליך, וְגַם אֲנִי לֹא אֶחְמוּל, כמו שלא חמלת על בניך ושחתם לעבודת כוכבים, כן גם אני לא אחמול עליך [ע"פ רד"ק]: (יב) שְׁלֹשְׁתֶּיךָ בִּדְבַר יָמוּתוֹ, שליש עמך ימותו בדבר וברעב יכלו בתוכך, ירושלים, וְהִשְׁלִישְׁתָּ בַּחֲרָב יָפְלוּ סְבִיבוֹתֶיךָ, בעת המלחמה, וְהִשְׁלִישְׁתָּ לְכָל רוּחַ אֲזָרָה, אפזר לכל רוח מארבע רוחות העולם, וְחָרֵב אָרִיק אַחֲרֵיהֶם, ואשלוף החרב מתערה לרדוף אחריהם להכותם במקום גלותם. וזהו הנמשל של הנבואה האמורה לעיל בפסוק ב' [ע"פ רד"ק]: (יג) וְכֹלָה אֲפִי, אשלים חרון אפי עליהם, וְהִנְחֹתִי חֲמָתִי בָּם, ואניח חמתי בם וְהִנְחָמְתִּי, ואז אתנחם על הכעס שהכעיסו אותי, וַיִּדְעוּ כִּי אֲנִי ה' דְּבַרְתִּי בְּקִנְיָתִי בְּכֹלֹתִי חֲמָתִי בָּם, רוצה לומר בעת אשלים בם חמתי, אז ידעו, שְׂבִאֲמָתִי אֲנִי ה' דְּבַרְתִּי בְּקִנְיָתִי שרעה תבוא עליהם, ולא הנביא בדא הדבר מלבו²: (יד) וְאֶתְנֶךָ לְחֶרֶבָה וּלְחֶרֶפָה, להיות חרבה ולהיות לחרפה- בְּגוֹלִים אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֶיךָ לְעֵינַי כָּל עוֹבֵר, כי כולם יחרפו

מעין חיים – מוסר ועיונים

² ה' יג וְהִנְחָמְתִּי, וידעו כי אני בקנאתי. צ"ב הקשר בין תחילת הפסוק לסופו. ולכאורה יש לפרש שמחמת קושי הצרות, ומחצטרפות סיבות נפרדות של כמה מיני צרות בזמן אחד, מזה ילמדו שאינו מקרה, אלא הם בהשגחה מיוחדת עבור כעס ה' על בני ישראל, וכפי שיבואר בפסוקים הבאים. לפי זה סוף הפסוק וידעו וכו' מתיחס על כולה אפי והניחותי חמתי, אבל אינו שייך כלל למילה והנחמתי. מילה זו הוא כמאמר המוסגר. עוד יש לומר, על פי הגמרא ברכות נט' שמפרש את הפסוק הזה, שוהנחמתי הכוונה, שיהיה רעידת הארץ, וסיבתו הוא, שהקב"ה נאנח ומתנתחם על הרעה שעשה בחמתו, כדרך אדם הנאנח כאשר תמה כעסו. ולפי זה מתפרש הפסוק, שמהרעידת הארץ, שהיא אנחה של הקב"ה על החורבן, יבינו המבינים וידעו, כי הרעות היו מכוונות בהשגחה מה', מפני כעסו על עמו.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

וּמִשְׁמָה לְגוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֶיךָ פַּעֲשׂוֹתַי כִּךְ שְׁפָטִים בָּאָף וּבְחֶמָה
וּבְתַכְחוֹת חֶמָה אֲנִי יְהוָה דִּבַּרְתִּי: (טז) בְּשִׁלְחִי אֶת חֲצֵי הָרָעֵב
הָרָעִים בָּהֶם אֲשֶׁר הָיוּ לְמִשְׁחִית אֲשֶׁר אֲשַׁלַּח אוֹתָם לְשַׁחֲתֶכֶם וְרָעֵב
אֶסֶף עֲלֵיכֶם וְשִׁבַּרְתִּי לָכֶם מָטָה לָחֶם: (יז) וְשִׁלַּחְתִּי עֲלֵיכֶם רָעֵב
וְחִיָּה רָעָה וְשִׁבְלֶךְ וְדָבָר וְדָם יַעֲבֹר בְּךָ וְחָרֵב אָבִיא עֲלֶיךָ אֲנִי יְהוָה
דִּבַּרְתִּי:

פרק ו (א) נִיְהִי דְבַר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: (ב) בֶּן אָדָם שִׁים פָּנֶיךָ אֶל

אותך בפני כל העובר דרך עליהם: (טז) וְהִיְתָה חֲרָפָה וְגִדּוּפָה יְרוּשָׁלַיִם תְּהִיָּה לְחֲרָפָה וּבְזִיוֹן, מוֹסֶר, יִיסְרוּ
זֶה אֶת זֶה עִם יְרוּשָׁלַיִם, כִּי יֹאמְרוּ בְּמוֹסְרָם אֵל תַּעֲשׂוּ אֶת הָרַע, שְׁלֹא יָבוֹא עֲלֵיכֶם כִּדְרָךְ שְׁבָא עַל יְרוּשָׁלַיִם,
וּמִשְׁמָה תְּהִיָּה לְתַמְהוֹן כּוֹלָם יִתְמָהוּ עַל חוֹרְבָנָה, לְגוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֶיךָ, מוֹסֵב עַל כּוֹלָם חֲרָפָה וְגִדּוּפָה וְכו',
בְּעִשְׂוֹתַי כִּךְ שְׁפָטִים בָּאָף וּבְחֶמָה כַּעַת אַעֲשֶׂה כִּךְ מִשְׁפָּט פּוֹרַעֲנִיּוֹת אֲזִי תְהִיָּה חֲרָפָה גִדּוּפָה וְכו',
וּבְתַכְחוֹת חֶמָה בְּגִמּוּל עוֹנֵשׁ אָבִיא חֶמָה, וְלֹא עַל חֶסֶד, כְּלוּמָר, וּדְאִי יִהְיֶה בְּגִמּוּל עוֹנֵשׁ אֲבָל אוֹמֵר שִׁיחִיה יִכְרֵ הַדָּבָר
לְגוֹיִים שְׁאִין הִרְעָה שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, מִהַצְרוֹת הָרִגִּילוֹת, שְׁמִצְוִיּוֹת בְּמַלְחָמוֹת, אוּ בְּבִצּוֹרֹת, אֲלֵא יִרְאוּ שֶׁהֵעוֹנֵשׁ בָּא בְּהַשְׁגָּחָה מִיּוֹחַדָּת,
[ע"פ ר"י אברבנאל], אֲנִי ה' דִּבַּרְתִּי בְּיָדִי לְקִיּוּם: (טז) בְּשִׁלְחִי מוֹסֵב לְמַעֲלָה לֹאמֵר שִׁיחִיה יוֹמֵר שִׁיחִיה חֲרָפָה וְגִדּוּפָה
וְכו' לְגוֹיִם, כַּעַת אֲשַׁלַּח בָּהֶם אֶת חֲצֵי רוּצָה לֹמֵר מִכְּאוּבִי - הָרָעֵב הָרָעִים בָּהֶם, אֲשֶׁר הָיוּ פֶּעַם - לְמִשְׁחִיתָה,
לְגוֹיִם שִׁפְעִמִּים כֹּא חֲצֵי הָרָעֵב בָּהֶם וְהַשְׁחִיתָם וְכַעֲיֵן חֲצֵי הָרָעֵב הָאֵלֶּה בְּעִצְמָם יִהְיוּ חֲצֵי הָרָעֵב - אֲשֶׁר אֲשַׁלַּח
אוֹתָם לְשַׁחֲתֶכֶם, לְשַׁחֲתֵם אֶת יִשְׂרָאֵל - וְרָעֵב אֶסֶף עֲלֵיכֶם, וְעוֹד אוֹסֵף עֲלֵיכֶם רָעֵב כִּמְדָה מְרֻבָּה יוֹתֵר מִהַבָּא עַל
הַעֲכוּ"ם, וְשִׁבַּרְתִּי לָכֶם מָטָה לָחֶם, וְאֲשַׁבֵּר לָכֶם מִשְׁעָן לָחֶם מְכַל וְכָל בַּעֲבוּר זֶה יִרְכּוּ לְחָרָף וּלְגִדּוּף בְּרָאוֹתָם
שְׁבָא עֲלֵיהֶם חֲצֵי הָרָעֵב כִּמוֹ שְׁבָא עַל הַעֲכוּ"ם וְעוֹד יוֹתֵר, וּבְגִלְל רִיבּוֹי הָרָעֵב בְּשׁוֹנָה מִשְׁאֵר רָעֵב, יִכְיֹר שֶׁהוּא בְּהַשְׁגָּחָה מֵאֵת
ה', עָבוּר עוֹנֵשׁ, וְעַל כֵּךְ תְּהִיָּה מוֹסֵר לְגוֹיִים, כִּי"ל פְּסוּק ט"ו, [ע"פ ר"י אברבנאל]: (יז) וְשִׁלַּחְתִּי עֲלֵיכֶם רָעֵב וְחִיָּה רָעָה
וְשִׁבְלֶךְ, הַחַיּוֹת יִשְׁכְּלוּ וְיִמִּיתוּ אוֹתָךְ, וְדָבָר, וְדָם, הַנִּשְׁפָּךְ מִן הַהֲרוּגִים, וְחָרֵב אָבִיא עֲלֶיךָ, הוּא כֹפֵל עֲנִין
בְּמִלִּים שׁוֹנוֹת, כִּי חָרֵב הוּא דָם. וְהַכּוֹנֵה בּוֹה, שֶׁהִצְטַרְפּוֹת כָּל אֵלּוּ הַצְרוֹת, יַחַד עִם הָרָעֵב, תִּלְמַד אֶת הַגּוֹיִים שֶׁהִצְרוֹת הָאֵלּוּ אִינֵם
כְּשֶׁאֵר מִקְרִים, אֲלֵא עוֹנֵשׁ מִכּוֹן מֵאֵת ה', - אֲנִי ה' דִּבַּרְתִּי וּבִידִי לְקִיּוּם:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק ו א-י):

נבואה זו נאמר לעומת הרי ארץ ישראל ועמקיה, והגזירה מתיחסת למקומות הישוב שבארץ ישראל (עיין תחילת
פסוק ו' בכל מושבותיכם. וכן נאמר בפרשה הבאה בסוף פסוק יד'. ואילו לעיל פרקים ד' וה' עסקו רק בעיר
ירושלים). והטענה כאן הוא על חטא עבודה זרה²¹.

מעין חיים - מוסר ועיונים

²¹ ו א הקדמה. בפרשיות דלהלך נִבְאָה אֵל הָרִי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וּבִפְרָק ז' עַל אֲדַמַּת יִשְׂרָאֵל. עַל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.
לְעוֹמֶת זֹאת גַּם בְּנִבְאוֹתָיו לְטוֹבָה, נִבְאָה לְשׁוֹנוֹת אֵלּוּ, בִּפְרָק ל' א-יב נִבְאָה טוֹבָה הַעֲתִידָה עַל הָרִי יִשְׂרָאֵל. וְכֵן עַל אֲדַמַּת
יִשְׂרָאֵל יג-לו'. עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִפְּסוּק ל' עַד סוֹף פְּרָק לז'. וְעַל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בִּפְרָקִים מ-מג.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

הרי ישראל והנבא אליהם: (ג) ואמרתי הרי ישראל שמעו דבר
אדני יהוה כה אמר אדני יהוה להרים ולגבעות לאפיקים ולגאית
[ולגאיות] הנני אני מביא עליכם חרב ואבדתי במותיכם: (ד)
ונשמו מזבחתיכם ונשברו חמניכם והפלתי חלליכם לפני גלליכם:
(ה) ונתתי את פגרי בני ישראל לפני גלליהם וזריתי את עצמותיכם
סביבות מזבחתיכם: (ו) בכל מושבותיכם הערים תחרבנה והבמות
תישמנה למען יחרבו ויאשמו מזבחתיכם ונשברו ונשבתו גלליכם
ונגדעו חמניכם ונמחו מעשיכם: (ז) ונפל חלל בתוכםם וידעתם פי
אני יהוה: (ח) והותרתי בהיות לכם פליטי חרב פגולים בהזרותיכם

פרק ו (א) ויהי דבר ה' אלי לאמרה: (ב) בן אדם שים פניך אל הרי ישראל החזר פניך מול ההרים
והנבא אליהם: (ג) ואמרתי הרי ישראל שמעו דבר אדני ה' כה אמר אדני ה' להרים ולגבעות
לאפיקים ולגאיות (ולגאיות) הנני אני מביא עליכם חרב, אחוזי חרב מלומדי מלחמה, ואבדתי
במותיכם, הבמות העשויות לעבודת כוכבים העומדים בכל המקומות ההם [ע"פ תרגום יונתן, ואילו לפי
הרד"ק, החרב כאן הוא פטיש השובר מזבחות]: (ד) ונשמו מזבחתיכם, יהיו שממה כי לא יהיה עוד מי יבוא
להקטיר בה, ונשברו חמניכם, צורת חמה היו עושים להם לפסל כי עבדו לחמה וכן נאמר, וישבת את הסוסים
אשר נתנו מלכי יהודה לשמש (מלכים ב' כג), והפלתי חלליכם לפני גלליכם, במקום הרשע שם העונש
[יבואר בפסוק ג']: (ה) ונתתי את פגרי בני ישראל לפני גלליהם וזריתי את עצמותיכם סביבות
מזבחתיכם, רוצה לומר שמה יהיו ולא יקברו: (ו) בכל מושבותיכם הערים תחרבנה והבמות
תישמנה למען יחרבו, רוצה לומר החורבן יהיה גדול באופן שיחרבו ויאשמו, וישמו מזבחתיכם
ונשברו ונשבתו גלליכם, וכל מעשיכם יהיו נמוחים ונשחתים [ע"פ ר"י אברבנאל]¹⁰: (ז) ונפל חלל¹¹ רב
חלל יפול בתוכםם, וידעתם כי אני ה' אז תדעו שאני ה' והכל בידי: (ח) והותרתי בהיות לכם פליטי

מעין חיים – מוסר ועיונים

¹⁰ ו ה פגרי בני ישראל. ידוע שחלל, הוא מת שנחרג בחרב, וצריך לדעת מתי נקרא המת בשם פגר. נראה לעניותי, שהוא
כעין המילה נבלה, הוא כינוי לגוף המת, שלא בדרך כבוד, לעולם לא תמצא כינוי זה על צדיק, ותמיד הוא לגנאי. ואולי
המכוון על שעה שריח בשרו מבאיש (ענין ישעיה לד ג ופגריהם יעלה באשם). עצמות, הוא אחר שנאכל הבשר. לפי זה
מובן מה שנכפל כאן הנפילה לפני העבודה זרה, ג' פעמים. אי חלל, על שעת ההריגה. פגר, על אחר יומים ושלושה.
עצמות, על אחרי זמן ארוך יותר. ומכך מבוארים דברי המצודות, שהפסוק מלמד, שהגופות ישארו בסמוך לבמות זמן
ארוך, ולא יקברו.

¹¹ ו נשברו ונשבתו. בפרשה זו יש כפלויות לשון, והנה ניתן לשים לב על אופן שוויון הכפלויות. מתחיל, הרים, גבעות.
אפיקים, גאיות. הנה הם שנים שהם ארבע, כי יש כאן שני שמות למיני הרים, ושני שמות לעמקים. למזבח יש כאן
בפרשה שני שמות, מזבח ובמה. ולעבודה זרה שני שמות חמניכם, גילוליים. על כל אחד מהד' שמות נאמר, שני לשונות
כליון. על מזבח, נאמר שממה (פסוק ד'), חרבו (פסוק ו'). על במה, נאמר אבידה (ג'), שממה (ו'). על חמן, נאמר שבירה
(ד') גידוע. על גילול, נאמר כאן שבירה, ושביטה.

¹² ו נפל חלל. כבר אמר לעיל (פסוק ד') שיפלו חלל, אלא כאן בא לבאר, איך יצא מזה תכלית של כבוד שמים.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

בְּאַרְצוֹת: (ט) וַיִּזְכְּרוּ פְּלִיטֵיכֶם אוֹתִי בְּגוֹלִים אֲשֶׁר נִשְׁבּוּ שָׁם אֲשֶׁר נִשְׁבַּרְתִּי אֶת לִבִּי הַזֹּנוֹהָ אֲשֶׁר סָר מֵעָלַי וְאֵת עֵינֵיהֶם הַזֹּנוֹת אַחֲרֵי גְלוּלֵיהֶם וְנִקְטוּ בְּפָנֵיהֶם אֶל הָרָעוֹת אֲשֶׁר עָשׂוּ לְכָל תּוֹעֲבֹתֵיהֶם: (י) וַיִּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה לֹא אֶל חֲנָם דִּבַּרְתִּי לַעֲשׂוֹת לָהֶם הָרָעָה הַזֹּאת:

(יא) כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הִנֵּה בְּכַפְךָ וּרְקַע בְּרִגְלְךָ וְאָמַר אַח אֶל כָּל תּוֹעֲבוֹת רָעוֹת בֵּית יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בַּחֲרֵב בָּרָעַב וּבִדְבָר יָפְלוּ: (יב) הִתְחַלֵּק בְּדָבָר יָמוֹת וְהִקְרֹב בַּחֲרֵב יָפוֹל וְהִנְשָׂאָר וְהִנְצֹוֹר בָּרָעַב יָמוֹת

חרב בגוים. אבל אשאר מהם כמה שיהיה לכם בין הגוים אנשים פליטי חרב. **בחזרותיכם בארצות.** כשתהיו פזורים בארצות הגוים: **(ט) וזכרו פליטיכם אותי.** הפליטים מהם יזכרו בי. **בגוים.** בהיותכם בין הגוים **אשר נשבו שם,** וחזרו ומפרש שיזכרו את **אשר נשברתי את לבם הזונוה** אשר נשברתי ונעצבתי. **מאת.** לבם הזונוה, ולתוספת ביאור אמר **אשר סר מעלי, ואת עיניהם הזונות אחרי גלוליהם.** רוצה לומר ומעניניהם הזונות אחרי העבודת כוכבים רוצה לומר אז יזכרו העצבות שהיו לפני מלכם הזונוה ומעניניהם הזונות, **ונקטו בפניהם.** וכתרו בעיני עצמם רוצה לומר הם ישפטו הכריתה על עצמם **אל.** על **הרעות אשר עשו לכל תועבותיהם.** להוסיף על כל תועבותיהם שעשו מאז **ע"פ רד"ק:** **(י) וידעו כי אני ה' אז יתנו לב לדעת אשר אני ה' הנאמן בתשלום גמול המעשה.** **לא אל חנם דברתי לעשות להם הרעה הזאת.** כי אם בגמול המעשה **ע"פ ר"י אברבנאל:**

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק ו יא-יד):

הנביא נצטוו לעשות מעשה אבל, על החטאים, שגרמו שיבואו להם שלושה מיני המיתות, חרב, רעב, ודבר.

ואמר עוד, כי ממה שיומתו במקום הפסילים, יכירו וידעו שהוא עונש על העוונות האלו.

(יא) כֹּה אָמַר אֲדֹנָי ה' הִכָּה בְּכַפְךָ, כָּף אֶל כָּף כְּאִשֶּׁר יַעֲשׂוּ הַמְקוֹנְנוֹת ע"פ ר"י אברבנאל, **ורקע ברגלך** בעט רגלך בארץ, כי אז נראה כאילו מרקע ומרדד. **דבר לשטחו על,** הארץ, והוא ענין צער ואבלות, **ואמר אה** אמור כמתאונן האח **אל.** על **כל תועבות הרעות שעשו בית ישראל אשר,** בעבורם יפול **בחרב וברעב ובדבר,** **ע"פ רש"י:** **(יב) הרהוק בדבר ימות** המרחיק עצמו מן המלחמה, ויברח לארצות הגוים להמלט שמה, הנה לא ימלט מן הדבר, וימות בה, **והקרוב בחרב יפול** המקריב עצמו למלחמה, יפול בחרב האויב, **והנשאר והנצור ברעב ימות** הנשאר בהעיר והוא בתוך המצור, כי האויבים צרים עליה, הנה הוא ימות ברעב מחסרון הלחם, **ובליתי חמתי במ,** אשלים במ כל חמתי **ע"פ רש"י:** **(יג) וידעתם כי אני ה'**

מעין חיים – מוסר ועיונים

י' יב. הרהוק בדבר. כאן מדבר רק על המתים, ומחלקם לשלושה מיתות, ואומר שיתחלקו המיתות לפי ג' מיני מקומות (היינו בדרך כלל, כי וודאי גם בעיר הגיע החרב אחרי שנבקעה העיר). והנה בפרק ה' יב' חילק לשלושה באופן אחר, שם הדבר והרעב חלוקה אחת, החרב, שניה, והגלות שלישית. ואולי הענין כי לעיל דבר על הכעס הכללי על הרבה מיני עוונות. ובזה נחלקו יש שימותו בידי שמים בצער, יש ביד אדם בחרב, ויש שלא ימותו אבל יתייסרו בגלות. אך כאן מדבר על מי שעבד ע"ז, והמה ימותו כולם.

וְכָלִיתִי חֲמָתִי בָּם: (יג) וַיִּדְעָתָם כִּי אֲנִי יְהוָה בְּהִיּוֹת חֲלָלֵיהֶם בְּתוֹךְ גְּלוּלֵיהֶם סְבִיבוֹת מִזְבְּחוֹתֵיהֶם אֶל כָּל גִּבְעָה רָמָה בְּכָל רְאֹשֵׁי הָהָרִים וְתַחַת כָּל עֵץ רַעְנָן וְתַחַת כָּל אֵלֶּה עֲבָתָה מְקוֹם אֲשֶׁר נָתַנּוּ שָׁם רִיחַ נִיחָח לְכָל גְּלוּלֵיהֶם: (יד) וְנָטִיתִי אֶת יָדִי עֲלֵיהֶם וְנָתַתִּי אֶת הָאָרֶץ שְׁמָמָה וּמִשְׁמָה מְמִדָּבָר דְּבַלְתָּה בְּכָל מוֹשְׁבוֹתֵיהֶם וַיִּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה:

פרק ז (א) וַיְהִי דְבַר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: (ב) וְאַתָּה בֶן אָדָם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה לְאֶדְמַת יִשְׂרָאֵל קֵץ בָּא הַקֵּץ עַל אֲרֻבַּעַת [אַרְבַּע] כְּנָפוֹת הָאָרֶץ: (ג) עֲתָה הַקֵּץ עָלֶיךָ וְשִׁלַּחְתִּי אִפְּי בָךְ וּשְׁפֹטִיתִךָ כְּדֹרְכֶיךָ

בחיות חלליהם בתוך גלוליהם סביבות מזבחותיהם, כשהיו חלליהם בין גלוליהם במקום הרשע שם המשפט אז תדעו שאני ה' הנאמן בתשלום גמול המעשה, כי מנך תלמדו שבטען העבודה זרה הו, בא העונש הזה, אל כל החללים יהיו על כל גבעה רמה ובכל ראשי ההרים ותחת כל עץ רענן, ותחת כל אלה עבתה, אילן אלה המרובה בענפים וקלועים זה בזה, מקום אשר נתנו שם ריח ניחח לכל גלוליהם, הקטרת שמעלה ריח להיות לה לנחת רוח, ואמר זה לפי מחשבת עובדיה, אבל באמת העבודה זרה, אף להם ולא ירחיקו: (יד) ונטיתי את ידי עליהם, להכות בם, ונתתי את הארץ שממה, ומשמה, ריקנית, והכל יתמהו מגודל חורבנה, ממדבר דבלתה¹, משם תתחיל מקומות שוממות וכן יהיה. בכל מושבותיהם, וידעו כי אני ה', אז ידעו שאני ה' נאמן לשלם גמול:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק ז א-ד):

נבואה זו מיוחסת לארץ עצמה (לעיל ניבא על ירושלים, על הרי ישראל). ומחדש בנבואה זו כי זמן חורבן ארץ ישראל נגזר כבר, והוא קרוב לבא.

פרק ז (א) וַיְהִי דְבַר ה' אֵלַי לֵאמֹר: (ב) וְאַתָּה בֶן אָדָם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי ה' לְאֶדְמַת יִשְׂרָאֵל קֵץ, עַל אֶדְמַת יִשְׂרָאֵל בֶּאֱקֵץ וְסוֹף, בֶּאֱקֵץ עַל אֲרֻבַּעַת (אַרְבַּע) כְּנָפוֹת הָאָרֶץ, רוצה לומר לא תשאר אף עיר אחת מארץ ישראל [ע"פ ר"י אברבנאל]: (ג) עֲתָה רוצה לומר בזמן קרוב [ע"פ ר"י אברבנאל] - חֲקִין עָלֶיךָ, יבוא הקץ עליך, וְשִׁלַּחְתִּי אִפְּי בָךְ וּשְׁפֹטִיתִךָ כְּדֹרְכֶיךָ, כפי דרכיך, וְנָתַתִּי עָלֶיךָ אֶת כָּל תּוֹעֲבוֹתֶיךָ, רוצה לומר אשלם לך: (ד) וְלֹא תַחוּס עֵינִי עָלֶיךָ וְלֹא אַחְמוּל כִּי דֹרְכֶיךָ, גמול דרכיך, עָלֶיךָ אֶתָּה,

מעין חיים – מוסר ועיונים

¹ ז' יד ממדבר דבלתה. הרד"ק מפרש שדבלתה הוא רבלה, כידי ור' מתחלפים. רבלה הוא בגבול המזרחי של ארץ ישראל לצד צפון, מצפון לכנרת, כמו שנאמר (במדבר לד יא) ויורד הגבל משפס הרבלה מקדם לעין, ויורד הגבל ומחה על כתף ים כנרת. לפי זה הכוונה שכל מושבות ארץ ישראל מצפון מקום ביאת הבבלים, עד הדרום, כולם יהיו שממה (בעבר הירדן בארץ מואב, נמצא מקום הנקרא בית דבלתים, והוא בירמיה מח כב). ואילו היה שם מדבר שומם ידוע, היה יכול להתפרש כהמלבי"ם, שאומר שארץ ישראל תהיה משמה יותר מהמדבר ההוא).

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

וְנָתַתִּי עֲלֶיךָ אֶת כָּל תּוֹעֲבוֹתֶיךָ: (ד) וְלֹא תַחֲסוּ עֵינֵי עֲלֶיךָ וְלֹא אַחְמוּל כִּי דִרְכֶּיךָ עֲלֶיךָ אֶתָּן וְתוֹעֲבוֹתֶיךָ בְּתוֹכְךָ תִּהְיֶינָּה וִידַעְתָּם כִּי אֲנִי יְהוָה:

(ה) כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה רָעָה אַחַת רָעָה הִנֵּה בָּאָה: (ו) קֶץ בָּא בָּא הַקֶּץ הַקֵּיץ אֲלֶיךָ הִנֵּה בָּאָה: (ז) בָּאָה הַצְפִּירָה אֲלֶיךָ יוֹשֵׁב הָאָרֶץ בָּא הָעֵת קָרֹב הַיּוֹם מְהוּמָה וְלֹא הֵד הָרִים: (ח) עֲתָה מְקָרֹב אֲשַׁפּוֹךְ חֲמָתִי עֲלֶיךָ וְכִלִּיתִי אִפִּי בָּךְ וּשְׁפַטְתִּיךָ בְּדִרְכֶּיךָ וְנָתַתִּי עֲלֶיךָ אֶת כָּל תּוֹעֲבוֹתֶיךָ: (ט) וְלֹא תַחֲסוּ עֵינֵי וְלֹא אַחְמוּל בְּדִרְכֶּיךָ עֲלֶיךָ אֶתָּן וְתוֹעֲבוֹתֶיךָ בְּתוֹכְךָ תִּהְיֶינָּה וִידַעְתָּם כִּי אֲנִי יְהוָה מֶכֶה: (י) הִנֵּה הַיּוֹם

וְתוֹעֲבוֹתֶיךָ בְּתוֹכְךָ תִּהְיֶינָּה תְּשֻׁלוּמֵי תוֹעֲבוֹתֶיךָ יִבֹּאוּ בְּתוֹכְךָ, וִידַעְתָּם כִּי אֲנִי ה' אֲז תִּדְעוּ שְׁאֲנִי ה' נֶאֱמַר לְשֵׁלֵם גְּמוּלָה:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק ז ה-כב):

ניבא על הפורענויות שיהיו בעבור העוונות, ומרמז גם על חורבן בית המקדש (רש"י פסוק ה' ובפסוק כ').

(ה) כֹּה אָמַר אֲדֹנָי ה' רָעָה אַחַת רָעָה לֹמֵר רָעָה שֶׁהִיא אַחַת וּמִיּוֹחֶדֶת שֶׁבִּרְעוּת הֵנָּה בָּאָה וְזֶהוּ חוֹרְבֵן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ - הִנֵּה בָּאָה [ע"פ רש"י]: (ו) קֶץ בָּא בָּא הַקֶּץ, כָּל הַדָּבָר לְחֹזֶק הָעֵנִין, - הַקֵּץ עֲלֶיךָ, כֵּאלִלוֹ הַתְּעוּרָר מִן הַשִּׁינָה לְבֹא עֲלֶיךָ, וְ-הִנֵּה בָּאָה: (ז) בָּאָה הַצְפִּירָה אֲלֶיךָ יוֹשֵׁב הָאָרֶץ, אֵתָּה יוֹשֵׁב הָאָרֶץ, בָּאָה עֲלֶיךָ הַבּוֹקֵר שֶׁל יוֹם הָרָעָה, בָּא הָעֵת קָרֹב הַיּוֹם מְהוּמָה קָרֹב הַיּוֹם שֶׁל מְהוּמָה, וְלֹא הֵד הָרִים, לֹא יִהְיֶה עוֹד הוֹד וְהִדָּר עַל הָהָרִים כִּי אִם גְּעוּל וְטִנוּף מִדְּמֵי הַחֲלָלִים [ע"פ ר"י אַבְרָמֶנְאֵל]: (ח) -עֲתָה מְקָרֹב, רֹצֵה לֹמֵר מִיד בְּזִמָּן קָרֹב [ע"פ רש"י], -אֲשַׁפּוֹךְ חֲמָתִי עֲלֶיךָ וְכִלִּיתִי אִפִּי בָּךְ וּשְׁפַטְתִּיךָ בְּדִרְכֶּיךָ וְנָתַתִּי עֲלֶיךָ, רֹצֵה לֹמֵר אֲשֶׁלֶךְ -אֵת כָּל תּוֹעֲבוֹתֶיךָ: (ט) וְלֹא תַחֲסוּ עֵינֵי וְלֹא אַחְמוּל, בְּדִרְכֶּיךָ, כְּגִמּוּל דִּרְכֶּיךָ -עֲלֶיךָ אֶתָּן, וְתוֹעֲבוֹתֶיךָ בְּתוֹכְךָ תִּהְיֶינָּה תְּשֻׁלוּמֵי תוֹעֲבוֹתֶיךָ יִבֹּאוּ בְּתוֹכְךָ, וִידַעְתָּם כִּי אֲנִי ה' מֶכֶה, אֲז תִּדְעוּ וְתִבְיִנוּ אֲשֶׁר אֲנִי ה' הַמֶּכֶה בְּגִמּוּל הָעוֹן, וְלֹא בָּא בְּמִקְרָה"ט: (י) -הִנֵּה הַיּוֹם, הֵנָּה קָרְבָה הַיּוֹם

מעין חיים – מוסר ועיונים

"ז ט כדרכיך. פסוק זה וקודמו, נכפלו ונאמרו כבר לעיל, פסוק ג' ד'. לכאורה הוא מיותר. אמנם לכשנדקו בהבדלים בין הפסוקים נמצא ששני דברים שונים נאמרו כאן. בפעם ראשונה אמר כי דרכיך עליך אתן, וידעתם כי אני ה'. כלומר החטא עצמו, היינו הפגם שנוצר ממנו, הוא עצמו ממות, כך הוא בהשגחת ה'. אך בשניה אמר כדרכיך עליך אתן, וידעתם כי אני ה' מכה. כלומר ה' הוא המכה ולא החטא עצמו, רק שה' מכה, מדה כנגד מדה, כנגד דרכיך. כי ידוע שבכל חטא יש ב' חלקים א' הפגם בעולמות שהחטא פועל, ב' מה שהאדם בחר ומרד בה'. וזה הכפלות כאן, כי שני הפעמים הם כנגד שני דברים אלו.

ובדרך זה נפתח פתח, להבין עוד הפרש ותוספת שיש בפרשה זו על הראשונה.

בפרשה ראשונה מזכיר לשון בא הקץ, ג' פעמים. בפרשה זו גם כן מזכיר כן, אך מוסיף גם בא העת הגיע היום, גם כן ג' פעמים. והנה 'קץ' הוא סוף הזמן, אך משמעו שאין בכך הדבר לעמוד יותר זמן. משל למה הדבר דומה כלי שתחילת עשייתו בכוחו להחזיק מעמד רק יי שנים, כשנגמר יי שנים, והתקלקל, הרי הוא כי בעצם הכלי לא היה כוח להחזיק

הִנֵּה בָּאָה יִצְאָה הַצִּפְרָה עֵץ הַמָּטָה פֶּרֶחַ הַזָּדוֹן: (יא) הַחֶמֶס קָם
לַמָּטָה רָשַׁע לֹא מָהֶם וְלֹא מִהֲמוֹנֶם וְלֹא מִהֲמָהֶם וְלֹא נָהַ פָּהֶם: (יב)
כָּא הָעֵת הַגֵּיַע הַיּוֹם הַקּוֹנָה אֶל יִשְׁמָח וְהַמּוֹכֵר אֶל יִתְאָפֵל כִּי חֲרוֹן
אֶל כָּל הַמוֹנָה: (יג) כִּי הַמּוֹכֵר אֶל הַמִּמְכָּר לֹא יָשׁוּב וְעוֹד בַּחַיִּים
חִיתָם כִּי חֲזוֹן אֶל כָּל הַמוֹנָה לֹא יָשׁוּב וְאִישׁ בַּעֲוֹנוֹ חִיתָו לֹא

ו-הנה באה, יצאה הצפירה יצאה השחר מיום הרעה, -עץ המטה פרח הזדון: המטה ההוכן להכות בהם הוציא ציץ, והוא קרוב לעשות פרי, ופרי המטה הוא ההכאה בו. ועל הכשדים יאמר, וכן נאמר באשור ומטה הוא בידם ועמי (ישעיה י), פרח הזדון, נבוכדנצר איש זדון כבר פרח ומהר יעשה פרי הזדון והוא הכליון והאבדון: (יא) החמס קם למטה רשע, נבוכדנצר איש חמס קם להיות מטה המכה ברשע באכזריות רב, לא מהם, רוצה לומר, על אף כוחו ותקומתו, אין הכליון בא מנצחון הכשדים, ולא מהמונם, ולא מהמון עם הרב אשר עמם, ולא מהמהם, ולא מהמיתם בקול שאון המבהיל ומפחיד, כי לא בכח זרועם עשו מה שעשו, כי אם יד ה' עשתה כל זאת, ולא נה בהם, רוצה לומר אין ראוי שיהיה הנחי והיללה בעבורם, כי לא עשו ברוע בחירתם ובעוצם ידם, הכשדים הבבלים לבדם, אינם יכולים לכבוש אתכם, [ע"פ ר"י אברבנאל]: (יב) בא העת הגיע היום, רוצה לומר הנה באה בגמול כי נתמלאה הסאה, ובא העת אשר -הקונה אל ישמח הקונה לא ישמח בקניית השדה, וכדרך הקונה, כי אדם שמוכר מרכושו לאחר, קונה שמוח ומוכר עצב, כי יגלה ממנה, ולא תשאר בידו -והמוכר אל יתאבל, והמוכר לא יתאבל על מה שמכר שדהו, כי אף בזולת המכירה לא תשאר בידו [ע"פ רש"י], כי חרון אל כל המונגה כי חרון אף ה' יהיה על כל המון העם, ולא ישאר מי בארצו. אם היו נשארם מעט מהם, אם כן אותו אחד שנשאר אם היה קונה ישמח, ואם מכר יתאבל: (יג) כי המכר אל הממוכר לא ישוב, אף כי אם לא מכר שדהו, לא היה שב אל השדה הזה שמכר להחזיק בה, ועוד בחיים חיתם, רוצה לומר ואע"פ שיהיו נפשם עוד בחיים, לא ישוב אליו אף בזולת המכירה², כי חזון אל כל המונגה, כי כשאמר החזון הוא אל כל המון עמה,

מעין חיים – מוסר ועיונים

יותר. מה שאינו כן, כלי שבכוחו להחזיק כ' שנים, ומאיוזה סיבה הוצרך לפרקו ולשברו אחרי י' שנים. הרי בבא הזמן של י' שנים, אינו קץ הכלי, רק זמנו לכת. כי מצד עצמו הוא יכול להחזיק יותר.

כן הוא ההבדל כאן. קץ הוא שמצד חטאי בני ישראל והפגם שזה גרם, נחלש כוחם הרוחני, ואינם יכולים להתקיים עוד באדמת ארץ ישראל (ולכן הזכיר שם אדמת ישראל) מצד הטבע הרוחני הקיים בעולם. ואילו עת יום, הוא זמן שמצד הקב"ה הגיע הזמן להענישם, כי מרדו בו, ולא מצד חולשתם. וזה מה שנוסף בנבואה השניה, שמצד המרידה לה' נענשים מאת ה', בנוסף לפגם שנוצר מהחטא.

ולפי ביאור המצודות, גם פסוק יא' חולך בדרך זה. לומר שמצד בבל הרשעה, אין בהם כוח לכבוש את ירושלים, הם ינצחו אך ורק מחמת חרון ה'. וכן בפסוקים דלהלן מבאר את ענין זה, ענין חרון ה'.

² ז יג. ועוד בחיים חיתם. נראה שרוצה לומר כך. אילו היה נצחון בבל וגלות בני ישראל היה מחמת גבורת הבבלים, אם כן כשיחלשו הבבלים ישובו לארצם. אבל היות והוא מחמת כעס ה' על אנשי ישראל. אם כן אף אם יחלשו בבל, לא יוכלו לשוב לארצם.

עוד נראה ממה שאומר 'עוד בחיים חיתם'. שהסיבה שגלות בבל, היתה שבעים שנה, שהוא כימי חיי אדם, הוא בכדי שהאנשים שעליהם נגזר הגזירה, לא יוכלו בעצמם לחזור ולחיות בבנין בית שני כבתחילה. ואף אם נשארו זקנים, הרי או שבימי בית ראשון הם היו קטנים, או שבימיתם בבית שני, כבר נעשו קשישים מאד, מלעסוק במסחר וכדומה. מי חזר לחיי המעשה בבית שני, הם אנשים אחרים, ולא החוטאים שבעבורם נחרב המקדש.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

יִתְחַזְקוּ: (יד) תִּקְעוּ בַתְּקוּעַ וְהָכִין הַפֶּל וְאִין הַלֵּךְ לַמִּלְחָמָה כִּי חֲרוֹנִי
 אֶל כָּל הַמוֹנָה: (טו) הַחֶרֶב בַּחוּץ וְהַדְּבָר וְהָרָעַב מִבֵּית אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה
 בַּחֶרֶב יָמוּת וְאֲשֶׁר בְּעִיר רָעַב וְדָבָר יֵאָכְלוּ: (טז) וּפְלִטוּ פְּלִיטֵיהֶם
 וְהָיוּ אֶל הַהָרִים כְּיוֹנֵי הַגָּאִיוֹת כָּלֵם הַמוֹת אִישׁ בַּעֲוֹנוֹ: (יז) כָּל
 הַיָּדִים תִּרְפִּינָה וְכָל בְּרָפִים תִּלְכְּנָה מָוֶם: (יח) וְחָגְרוּ שָׁקִים וְכִסְתָּהּ
 אוֹתָם פְּלָצוֹת וְאֶל כָּל פָּנִים בּוֹשָׁה וּבָכָל רְאִשֵּׁיהֶם קָרַחָה: (יט) כִּסְפָם
 בַּחוּצוֹת יִשְׁלִיכוּ וְזָהָבָם לְנֹדָה יִהְיֶה כִּסְפָם וְזָהָבָם לֹא יוּכַל לְהַצִּילָם
 כִּיֹּם עֲבֹרֶת יִהְיֶה נִפְשָׁם לֹא יִשְׁבְּעוּ וּמַעֲיָהֶם לֹא יִמְלְאוּ כִּי מִכְשׁוֹל
 עֹנָם הִיָּה: (כ) וְצָבִי עָדִיו לְגֹאֲוֹן שָׁמָּה וְצִלְמִי תוֹעֲבֹתָם שְׁקוּצֵיהֶם

לא ישוב, לא היה מי ששב לה'. ואיש בעונו חיתו, וכל איש היתה נפשו קשורה בעונו ולא תתפרד ממנו לכן
 לא יתחזקו, לשוב לארצם להחזיק בנחלתם [ע"פ רד"ק]: (יד) תקעו בתקוע, הנה בבוא האויב יתקעו הם
 בשופר להשמיע את העם, לדרת אל המלחמה מול האויב, והכין הכל, וגם יכינו כל דבר המצטרך אל המלחמה
 ואין הלך למלחמה, אבל אין מי הולך למלחמה, כי חרוני אל כל המונע המון עמה, והבאתי מורך
 בלבבם, ויראו לגשת אל המלחמה^א: (טו) החרב בחוץ, חרב האויב תהיה בחוץ לעיר והדבר והרעב
 מבית, יהיו מבפנים בתוך העיר [ע"פ ר"י אברבנאל], אשר בשדה אשר יהיה בשדה בחרב ימות ואשר
 בעיר^ב רעב ודבר יאכלנו: (טז) ופלטו פליטיהם, הפלטים מהם ימלטו והיו אל ההרים, ויהיו פזורים
 בהרים כיוני הנאות כלם המות, ויהמו בקול נהי כיונים המתקבצים בעמקים וכולם יהמו, איש בעונו, כל
 אחד יהמה בעונו. רוצה לומר יתודה לומר, עונו הטה אלה [ע"פ רד"ק]: (יז) כל הידים תרפינה יחלשו
 מלהלחם, וכל ברכים תלכנה מוים, מזיעת אימה כאילו תמסינה והיו למים [ע"פ רש"י]: (יח) וחגרו
 שקים, דרך אבל וצער, וכסתה אותם פלצות, חדרה, ואל כל פנים, בכל פנים, בושח, ובכל ראשיהם
 קרחה, כי ימרטו שער ראשם דרך צער ואבל: (יט) כספם בחוצות ישליכו וזהבם לנדה לרחוק ולתעוב
 יהיה, כספם וזהבם לא יוכל להצילם כיום עברת ה', רוצה לומר למה ישליכו כספם ויתעבו זהבם לפי
 שלא יוכלו להציל את נפשם כיום בוא עברת ה' כי האויב לא יקח כסף וזהב לפדיון נפש, נפשם לא ישבעו
 ומעיהם לא ימלאו, רצה לומר לא ימצאו להם לקנות בהם להשביע הנפש ולמלאות המעים, כי מכשול
 עונם היה, כי המכשול הרע הזה היה בעוונם ולא על חנם [ע"פ רד"ק]: (כ) וצבתי עדיו, הדר קשוטו אשר

שמהו האל בינותם, להיות להם לגאון, ולתפארת, וזהו בית המקדש, וצלמיו, רוצה לומר והם העמידו בה גלולי
 תועבותם שקוציהם, המשוקצים [ע"פ רש"י]. עשו בו, על כן נתתיו להם לנדה רוצה לומר לפנייהם

מעין חיים – מוסר ועיונים

^א ז יד. כי חרוני. כלומר בפסוק יא' אמר שהבבלים לא היו חזקים בשביל לנצח, כאן אומר שאדברה היהודים כן היו
 חזקים, ומוכנים היטיב למלחמה. אלא מה שהם נכבשו, זה היה רק מחמת חרון ה'.

^ב ז טו. ואשר בעיר. לעיל פסוק יב', ניבא שהנצור בעיר ימות ברעב, ורחוק בדבר. כאן מוסיף שיחיה הדבר גם בתוך
 העיר.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

עשו בו על פן נתתיו להם לנדה: (כא) ונתתיו ביד הזרים לבז ולרשעי הארץ לשלל וחללה [וחללוהו]: (כב) והסבותי פני מהם וחללו את צפוני ובאו בה פריצים וחללוהו:

(כג) עשה הרתוק פי הארץ מלאה משפט דמים והעיר מלאה חמס: (כד) והבאתי רעי גוים וירשו את בתיהם והשפתי גאון עזים ונחלו מקדשיהם: (כה) קפדה בא ובקשו שלום ואין: (כו) הנה על הנה תבוא ושמעה אל שמועה תהיה ובקשו חזון מנביא ותורה תאבד מפהן ועצה מזקנים: (כז) המלך יתאבל ונשיא ילבש שממה וידי

נתתיו לנדה כי בעיניהם יראו שתעבתי בו להרחיקו ממנו למסרו ביד האויב: (כא) ונתתיו ביד הזרים לבז לקחת כל הנמצא בה, ולרשעי הארץ לשלל וחללוהו עשאוהו חולין ומבוזה: (כב) והסבותי פני מהם סלקתי שכינתי משם וחללו את צפוני ואחרי זה חללו מקום הצפון שלי, זה ההיכל וקדש הקדשים [ע"פ ר"י אברבנאל], ובאו בה פריצים וחללוהו כפל הדבר, וכדרך המתאונן המכפיל אמריו:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק ז כג-כז):

ניבא על יושבי ארץ ישראל, שיהיה עליהם השפלה, חילול, וסתימת מעיינות החכמה.

(כג) עשה הרתוק, הכן שלשלאות לאסור הגולים²², בי הארץ מלאה משפט דמים, כולם חייבים מיתא [ע"פ רש"י], והעיר מלאה חמס, ראויים לחמס ושלל: (כד) והבאתי רעי גוים, רוצה לומר גוים, רעים ואכזרים, הם הכשדים [ע"פ רש"י], וירשו את בתיהם והשפתי גאון עזים, אבטל גאות עזי הפנים, הם ישראל [עיי' תרגום יונתן], ונחלו יחללו ויבזו בתי מקדשיהם, הם הבית וההיכל, ובית קדש הקדשים [ע"פ רד"ק]: (כה) קפדה בא, כריתה בא להם ובקשו שלום ואין, וכאשר יבקשו שלום, שמו יסכים נבוכדנצר לעשות שלום, וליכנס, לא ימצאו אותו [ע"פ ר"י אברבנאל]: (כו) הוה על הוה תבוא, זה אחר זה וסמוכה לה [ע"פ רש"י], ושמעה, רוצה לומר שמועה רעה, אל שמועה תהיה, ובקשו חזון מנביא, כאומר הם יבקשו אבל לא ימצאו, ותורה תאבד, כי מגודל הצרות יסתמו מהם מעיינות החכמה, מכהן, כי על הכהן להורות וכמ"ש כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו (מלאכי ב), ועצה מזקנים, תאבד מזקנים: (כז) המלך

מעין חיים – מוסר ועיונים

²² ז כג. עשה הרתוק. הנה גם כאן, נצטוו הנביא לעשות פעולה, והוא עשיית שלשלאות. צריך ביאור מה ענין שלשלאות, שהוא מה שעושים במאסר, ובגלות, לענין חיוב מיתה. מבאר הרב אברבנאל, שמי שחיב מאסר רגיל בחדר האסורים אי"צ באזיקים. רק אסיר מסוכן וחמור, כגון חייבי מות, אותם כובלים גם בשלשלאות, בנוסף לכליאתו בחדר המאסר. ודבר נוסף לשימוש האזיקים, הוא כאשר מובילים את האסירים, כגון בגלות. ועל כן אומר שמכין לבני ישראל אזיקים כי הם חייבי מיתות. אמנם למעשה יענשו בגלות.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

עם הארץ תבהלנה מדרךם אעשה אותם ובמשפטיהם אשפוטם וידעו
כי אני יהנה :

פרק ח (א) ויהי בשנה הששית בששי בחמשה לחדש אני יושב

יתאבל, ונשיאו הוא המלך [ע"פ רד"ק] וכפל הענין במילים שונות לחזוק, ילבש שממדה תמהון לבב, וירי
עם הארץ תבהלנה מדרךם אעשה אותם. כמו דרכם כן אעשה עמהם. ובמשפטיהם אשפוטם. וכמשפט
הראוי להם אשפוטם. הם מאסו בתורה ובנבואה, וכנגד זה יאבד מהם נבואה והודות תורה. [ע"פ ר"י אברבנאל] ואז וידעו
כי אני ה' הנאמן לשלם גמול :

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק ח א-יד) :

ארבעה הפרקים דלהלן ח-יא הם מראות מצורפים, שנאמרו בפעם אחד, ובסופם נתבקש לספרם לבני הגולה
שישבו לפניו. בקבוצת פרשות אלו, הראה הקב"ה ליחזקאל הנביא את חטאי בני ירושלים, את הגזירה שנגזרה
עליהם בעולמות המלאכים, ועוד טענות, על חטאים של מחשבה או דיבור, על אנשי ירושלים.

בפרשה הראשונה, ראה הנביא צלם הנקרא סמל מונח תוך בית המקדש, ואמרו חז"ל (מדרש רבה ויקרא יז ז,
איכה פתיחה כב) שיחזקאל הנביא ראה כאן, את צלמו של מנשה, שנקרא סמל, שנאמר (דברי הימים ב לג ח)
וישם את פסל הסמל אשר עשה, בבית האלוקים⁷¹.

ואף שאחרי ימי מנשה חטאו פחות מאשר בזמנו (ראה עיונים), כי אף שיאשיהו ביער את העז, עדיין נשאר
עובדי ע"ז בסתר (מדרש רבה איכה פ"א ג'), וכן מבואר בהמשך הפרשה כאן, שהיו עושים בחושך מעשיהם,
ולכן לא בטלה הגזירה מעליהם, אך עיקר הגזירה היתה בעבור חטאי מנשה.

פרק ח (א) וירחי בשנה הששית. לגלות יהויכין. הוא גם שיש למלכות צדקיהו. צדקיהו מלך ג' חודשים אחרי גלות
יהויכין⁷² : בששית בחודש הששי. הוא אלוז, בחמשה לחדש⁷³ אני יושב בביתי וזקני יהודה אותם שגלו

מעין חיים - מוסר ועיונים

⁷¹ ח א הקדמה. נראה לכאורה, שבזמן נבואה זו של הנביא יחזקאל, הפסל הזה, כבר לא היה קיים בעולם כלל. שהרי
מנשה עצמו חזר בתשובה, והסיר את הפסל, שנאמר (דברי הימים ב לג טו) ויסר את אלהי הנכר ואת הסמל. אשר בנה
בהר בית ה' ובירושם. ואמנם הרד"ק (מלכים ב כג ד) כתב שאמון בן מנשה החזירם. אבל יאשיהו נכד מנשה חזר
והוציאם ואף שרף אותם, שנאמר (מלכים ב כג ד) ויצו המלך את חלקיהו הכהן הגדול ואת כהני המשנה ואת שמרי הסף
להוציא מהיכל ה' את כל הכלים העשויים לבעל ולאשרה ולכל צבא השמים וישרפם מחוץ לירושלם. ועוד ביער המון
עבודה זרה כמבואר בפרק הנ"ל.

אכן באמת העבירות שעליהם נגזר החורבן היו חטאי מנשה, שנאמר (מלכים ב כד ג) על פי ה' היתה ביהודה להסיר מעל
פניו בחטאת מנשה.

הגזירה הזו לא סרה ובטלה על אף כל תשובת יאשיהו, ומעשיו לבער העז, כפי המבואר שם (פסוק כו) אך לא שב ה'
מחרון אפו הגדול אשר חרה אפו ביהודה על כל הכעסים אשר הכעיסו מנשה. ולא הועילה תפילתו של יאשיהו הצדיק,
אלא לכך שגזרת החורבן תדחה, ולא תתקיים בימי יאשיהו (שם סוף פרק כב).

⁷² ח א. בששי בחמשה לחודש. הנבואה הראשונה של הספר הזה, נאמרה ב' תמוז, שנת ה' למלכות צדקיהו (כפי
שנאמר בפסוק הראשון בספר). וכפי המבואר מהפסוקים שם, נראה שהפרקים ד-ז נאמרו כולם ביחד, אלא שהיה
באמצע הפסקה של חליכה, והמתנה ז' ימים (פרק ג' פסוק טו). באותה נבואה (בפרק ד) נאמר לנביא לשכב בסך הכל
תלי ימים. תלי ימים הם יד' חודשים ומחצה, ועוד ז' ימי המתנה. וקשה הרי מד' תמוז, עד ה' אלול בשנה שלאחריה הוא

בְּבִיתִי וְזִקְנֵי יְהוּדָה יוֹשְׁבִים לִפְנֵי וְתַפֵּל עָלַי שָׁם יָד אֲדֹנִי יְהוָה: (ב)
וְאָרָאָה וְהִנֵּה דְמוּת כְּמֶרְאָה אֲשֶׁר מֶרְאָה מִתְּנִיּוֹ וּלְמִטָּה אֲשֶׁר וּמִמֶּתְנִיּוֹ
וּלְמַעַלָּה כְּמֶרְאָה זֹהָר כְּעֵין הַחֲשֻמְלָה: (ג) וַיִּשְׁלַח תְּבִנִית יָד וַיִּקְחֵנִי
בְּצִיצַת רָאשֵׁי וַתִּשָּׂא אֹתִי רוּחַ בֵּין הָאָרֶץ וּבֵין הַשָּׁמַיִם וַתָּבֵא אֹתִי
יְרוּשָׁלַיִם מָה בְּמֶרְאוֹת אֱלֹהִים אֵל פֶּתַח שַׁעַר הַפְּנִימִית הַפּוֹנֶה צְפוֹנָה
אֲשֶׁר שָׁם מוֹשֵׁב סֹמֶל הַקִּנְאָה הַמִּקְנָה: (ד) וְהִנֵּה שָׁם כְּבוֹד אֱלֹהֵי
יִשְׂרָאֵל כְּמֶרְאָה אֲשֶׁר רָאִיתִי בְּבִקְעָה: (ה) וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן אָדָם שָׂא נָא
עֵינֶיךָ דְרֹךְ צְפוֹנָה וְאֲשָׁא עֵינֵי דְרֹךְ צְפוֹנָה וְהִנֵּה מִצְפּוֹן לְשַׁעַר הַמְּזֻבָּח
סֹמֶל הַקִּנְאָה הַזֶּה בְּבִקְעָה: (ו) וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן אָדָם הֲרָאָה אֶתָּה מָהֶם

לכבל, יושבים לפני ותפל עלי שם יד אדני ה' חנתה עלי שם כח חזק הנבואה [ע"פ רד"ק, עיין רש"י פרק א' ג', והרב אברבנאל כאן, בביאור כוונה של יד ה']: (ב) והנה דמות והנה לפני צורה כמראה אש וחוזר ומפרש ממראה מתניו ולמטה כעין אש, כעין החשמלה הוא הזך והנקי מן האש אשר מעט ישיגנו הראות וירמז על הסבה הראשונה שאין להשיגו. כלומר, הגיורה אינה מהטבע, גם לא מחוקי העולמות העליונים, המלאכים ושירי מעלה, אלא הגיורה יצאה מאת הקב"ה בכבודו. וגם חשמלה היא מלה מורכבת חש מלה, רצה לומר, שתוק ובלום פיד, מן המלול בו. פירוש, גם המשיגים בסודות העולמות העליונים מפי הקבלה, הם לומדים רק את סדר השתלשלות שרי מעלה, המלאכים וחיות הקודש, סדר הנהגת הקב"ה בעולמו ועוד. אך מהות הקב"ה בעצמו, אין סוף ואין חקר לו, ולא ישיגוהו משיגי הגוף, [ע"פ הרב אברבנאל]: (ג) וישלח דמות שראה הושיט תבנית יד, ויקחני בציצת ראשי, ולקח אותי בשער הראש, ותשא אותי רוח בין הארץ ובין השמים ותבא אתי ירושלמה הרימו באויר והביאו לירושלים, במראות אלהים, רוצה לומר לא הביאו באמת רק נראה לו במראה הנבואה כאלו הביאו, אל פתח שער הפנימית, הוא שער העזרה שהיא פנימית להר הבית, הפונה צפונה כי ד' שערים היו לעזרה אחד לכל רוח, אשר שם מושב סמל הקנאה פסל הקנאה, ולתוספת ביאור אמר המקנה רוצה לומר המקניא ומכעיס למקום להיות במשכן ביתו [ע"פ רש"י]: (ד) והנה שם, בבואי אל הפתח ההוא, ראיתי שם כבוד אלהי ישראל כמראה אשר ראיתי בבקעה, כמו המראה שראיתי בבקעה. הוא האמור בפרק ג', ושם נאמר ככבוד אשר ראיתי על נהר כבר (לעיל ג) [ע"פ רש"י]: (ה) ויאמר אלי בן אדם שא נא עיניך דרך צפונה לרוח צפון, ואשא עיני דרך צפונה, והנה מצפון לשער המזבח שער הצפוני קרוי שער המזבח, לפי שהיה מכוון מול המזבח ומצפון השער חוצה לו בחלל הר הבית היה מושב סמל הקנאה הזה, בבואו אדם ליכנס בעזרה מצאו בדרך כניסתו [ע"פ רש"י]: (ו) ויאמר אלי בן אדם הראה אתה הוא בה"א השאלה כי שאל אותו אם הוא רואה מה הם עושים, תועבות גדלות אשר בית ישראל עשים פה רוצה לומר

מעין חיים – מוסר ועיונים

רק יד' חודש, ואיך נאמר שהנביא יושב בביתו הרי היה עליו לשכב. התשובה -אומרים חז"ל- אותה שנה היתה מעוברת. נמצא שהי' אלו שעת נבואה זו, היה כמה ימים אחרי שסיים את שכיבתו (ברייתא דסדר עולם פרק כו, מובא כאן ברד"ק).

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

[מָה הֵם] עֲשִׂים תוֹעֲבוֹת גְּדֻלוֹת אֲשֶׁר בֵּית יִשְׂרָאֵל עֲשִׂים פֶּה לְרַחֲקָה מֵעַל מִקְדָּשִׁי וְעוֹד תָּשׁוּב תִּרְאֶה תוֹעֲבוֹת גְּדֻלוֹת: (ז) וַיָּבֹא אֹתִי אֶל פֶּתַח הַחֲצֵר וְאֶרְאֶה וְהִנֵּה חֹר אֶחָד בְּקִיר: (ח) וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן אָדָם חֲתֹר נָא בְּקִיר וְאַחֲתֹר בְּקִיר וְהִנֵּה פֶתַח אֶחָד: (ט) וַיֹּאמֶר אֵלַי בֹּא וִרְאֶה אֶת הַתּוֹעֲבוֹת הָרְעוֹת אֲשֶׁר הֵם עֲשִׂים פֶּה: (י) וַאֲבֹא וְאֶרְאֶה וְהִנֵּה כָל תְּבִנִית רֶמֶשׂ וּבִהֲמָה שֶׁקֶץ וְכָל גְּלוּלֵי בֵית יִשְׂרָאֵל מְחַקָּה עַל הַקִּיר סָבִיב סָבִיב: (יא) וְשִׁבְעִים אִישׁ מִזִּקְנֵי בֵית יִשְׂרָאֵל וַיֹּאזְנִיחוּ בֶן שָׁפָן עֹמֵד בְּתוֹכָם עֹמְדִים לִפְנֵיהֶם וְאִישׁ מִקְטָרְתּוֹ בִּידּוֹ וַעֲתֵר עֲנֵן הַקְטָרֶת עֲלָה: (יב) וַיֹּאמֶר אֵלַי הֲרֵאִיתָ בֶּן אָדָם אֲשֶׁר זָקְנֵי בֵית יִשְׂרָאֵל

הַתּוֹעֲבוֹת הַגְּדוֹלוֹת אֲשֶׁר הֵמָּה עוֹשִׂים פֶּה מַעֲמִידַת הַסֶּמֶל, תוֹכֵן כּוּוֹנֵתָם הוּא לְרַחֲקָה לְמַעַן הִרְחִיק אוֹתִי מֵעַל מִקְדָּשִׁי, כִּי לֹא אֲשֶׁרָה שְׂכִינִתִּי בְּמִקְוֶם הַסֶּמֶל [ע"פ רש"י], וְעוֹד תָּשׁוּב תִּרְאֶה תוֹעֲבוֹת גְּדֻלוֹת, וּמִלְבָּד זֶה חָשׁוֹב לְרֵאוֹת תּוֹעֲבוֹת גְּדוֹלוֹת מִזֶּה: (ז) וַיָּבֹא אֹתִי אֶל פֶּתַח הַחֲצֵר, בְּחֹלַל הַפֶּתַח כִּי מִתְחַלֵּה הִבִּיאוּ אֶל הַפֶּתַח מִבְּחוּץ, וַעֲתָה הִבִּיאוּ בְּחֹלַל הַפֶּתַח, וְאֶרְאֶה וְהִנֵּה חֹר אֶחָד בְּקִיר, בְּאֶחָד מִכּוֹתְלֵי הָעוֹרָה הִיָּה בּוֹ חֹר [ע"פ רש"י]: (ח) וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן אָדָם חֲתֹר נָא בְּקִיר, עֲתָה חֲפּוֹר בְּקִיר בְּמִקְוֶם הַחֹר לְהַרְחִיב אֶת הַחֹר, וְאַחֲתֹר בְּקִיר, וְהִנֵּה פֶתַח אֶחָד, רוּצָה לּוֹמֵר מִצָּאִית שֶׁם פֶּתַח אֶחָד פְּתוּחָה לְשֹׁכֵה אַחַת [ע"פ רש"י]¹²: (ט) וַיֹּאמֶר אֵלַי בֹּא, דֶּרֶךְ הַפֶּתַח וִרְאֶה אֶת הַתּוֹעֲבוֹת הָרְעוֹת אֲשֶׁר הֵם עֲשִׂים פֶּה: (י) וַאֲבֹא וְאֶרְאֶה וְהִנֵּה כָל תְּבִנִית, רוּצָה לּוֹמֵר כֹּל מִן תְּבִנִית רֶמֶשׂ וּבִהֲמָה שֶׁקֶץ, וְכָל גְּלוּלֵי בֵית יִשְׂרָאֵל, וְכָל שָׂאֵר הַגְּלוּלִים שֶׁל בֵּית יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ לָהֶם, מְחַקָּה עַל הַקִּיר סָבִיב סָבִיב, כֹּל אַחַת מֵהֶן הִיָּתָה חֲקוּקָה עַל הַקִּיר מִהִלְשֹׁכָה הִיא כָּל סָבִיבָה: (יא) וְשִׁבְעִים אִישׁ¹³ מִזִּקְנֵי בֵית יִשְׂרָאֵל וַיֹּאזְנִיחוּ בֶן שָׁפָן עֹמֵד בְּתוֹכָם, הוּא הִיָּה הָרֹאשׁ עַל כּוֹלָם, עֹמְדִים לִפְנֵיהֶם, הֵיוּ עוֹמְדִים לִפְנֵי הַצּוֹרוֹת הֵם, וְאִישׁ מִקְטָרְתּוֹ בִּידּוֹ, וְכָל אִישׁ הִיָּה בִידּוֹ הַמַּחֲתָה שֶׁמִּקְטִיר בָּהּ, וַעֲתֵר עֲנֵן הַקְטָרֶת עֲלָה וּמִרְבִּית עֲשֵׂן הַקְטָרֶת עוֹלָה לְמַעְלָה [ע"פ רש"י]: (יב) וַיֹּאמֶר אֵלַי הֲרֵאִיתָ בֶּן אָדָם, אִם רֵאִיתָ, כֹּאמֹר עוֹד יוֹתֵר הִיָּתָה מִתְּפִלָּא אִם הִיָּתָה רּוֹאֶה אֲשֶׁר זָקְנֵי בֵית

מַעֲיֵן חַיִּים – מוֹסֵר וְעִיּוֹנִים

¹² ח. ה. וְהִנֵּה פֶתַח אֶחָד. אוֹלֵי הַכוּוֹנֶה לְמָה שֶׁנֶּאֱמַר לְקַמֵּן (פֶּרֶק מִג' ח') וְהִקִּיר בֵּינִי וּבֵינֵיהֶם, וְטִימָאוּ אֶת שֵׁם קִדְשִׁי בְּתוֹעֲבוֹתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ.

¹³ ט. יא. שִׁבְעִים אִישׁ. הִרְבַּ אֲבִרְבָּנָל כֹּתֵב שֶׁהֵם כֹּל הַסֵּנְהֶדְרִין הַגְּדוֹלָה. וְעִיֵּין מִהֲרַש"א יוֹמָא עו' ב' שֶׁכָּתֵב שֶׁמִּקְטִירֵי הַקְטָרֶת הֵיוּ הַזִּקְנִים הַטּוֹבִים, שְׁעִלֵּיהֶם לְמַדּוֹ זְכוֹת מִלֹּאכֵי הַשֶּׁרֶת.

וְהַדְּבָר פֶּלֶא וְהַפְּלָא, אִיךְ הִגִּיעוּ כָּל חֲכָמֵי הַתּוֹרָה לְשֹׁפֶל הַמַּדְרָגָה כֹּזֶה, וְהָרִי מִצָּאֵנוּ שֶׁהֵיוּ בָּהֶם צִדִּיקִים, כְּמִבּוֹאֵר בְּגִמְרָא שֶׁבֶת נָחִי עַל הַפְּסוֹק הַנֶּאֱמָר וְהַנֶּאֱמָרִים. וּבִפְרָט לְפִי דְּבָרֵי מִהֲרַש"א שֶׁהֵם הֵיוּ הַטּוֹבִים שְׁעִלֵּיהֶם לְמַדּוֹ מִלֹּאכֵי הַשֶּׁרֶת זְכוֹת, אִם חֲטָאוּ כָּל כָּךְ, לְמָה לְמַדּוֹ עֲלֵיהֶם זְכוֹת?

וְעִיֵּין בְּפִסְקוֹ טו' מִה שֶׁכָּתוּב בְּסִפֵּר אֶחָד מִהֶאֱחָרוֹנִים בִּזְה.

**בַּחֲשֹׁךְ אִישׁ בְּחִדְרֵי מִשְׁכְּתוֹ כִּי אֹמְרִים אֵין יְהוָה רָאָה אֶתְנוּ עֶזְבִּי
יְהוָה אֶת הָאָרֶץ: (יג) וַיֹּאמֶר אֵלַי עוֹד תָּשׁוּב תִּרְאֶה תוֹעֲבוֹת גְּדִלוֹת
אֲשֶׁר הָמָּה עֲשִׂים: (יד) וַיָּבֵא אֹתִי אֶל פֶּתַח שַׁעַר בֵּית יְהוָה אֲשֶׁר אֶל
הַצִּפּוֹנָה וַהֲנֵה שָׁם הַנָּשִׁים יֹשְׁבוֹת מִכְּפֹת אֶת הַתְּמוּזִי:**

ישראל עשים בחשך, מה שהמה עושים בחשך^כ, רוצה לומר בהסתר במקום מוצנע איש בחדרי משכיתו, כל אחד בחדרי משכיתו, כי על שהמה מעשים מגונים מאד מאד יסתירו עצמם מבני אדם, בעת עשותם, ומה' לא יראו, כי אמרים אין ה' ראה אתנו עזב ה' את הארץ, אין ה' רואה מעשה הבריות, כי עזב את הארץ ביד מערכת השמים, ולא ישגיח בה [ע"פ רד"ק]: (יג) ויאמר אלי עוד תשוב תראה תועבות גדלות, ממה שראית: אשר המה עשים: (יד) ויבא אתי אל פתח שער בית ה', זה שער ההיכל וחוזר ומפרש: אשר אל הצפונה, רוצה לומר אל הפשפש הצפוני כי שני פשפשים, דלתות קסנות, היה לו להשער הגדול, אחד בצפונה ואחד בדרומו, והנה שם הנשים יושבות מוכות את התמוז, שם עבודה זרה, שהיו הנשים מסיקות אותו מבפנים, ועיניו היו עשויות מעופרת והיו נתוכין מחוס ההיסק, והיה נראה להרואים כאילו בוכה ומוריד דמעות והיו אומרות שהוא שואל תקרובות [ע"פ רש"י]:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק ח טו - פרק ט ג):

ה' מראה לנביא, אנשים מבני ירושלים, המבזים את הקב"ה (אולי המעשה הוא רק משל לצייר את נוראות חומרת דבריהם, אבל באמת חטאם לא היה מעשה כזה מאוס. אלא חטאם היה דיבורים המבטאים חוסר אמונה, כמו שנאמר על אנשים אלו עצמם, בפרק יא פסוקים ב' וג' טו'. ונחשב להם כאילו עשה מעשה מגונה כזה^{כז}).

מעין חיים – מוסר ועיונים

^{כח} ח יב. עשים בחשך. דע כי יאשיהו בן אמן מלך יהודה ביער את כל העבודה זרה מהארץ, והיו אנשים שחשבו שבאמת בטלה עבודה זרה, שכן זה לשון רש"י (ירמיה ד ט). ביומו של יאשיהו יתמהו למה עלתה בו כל כך, והם אין יודעין שאין דורו חוזר יפה כשבא לבער את עכו"ם, מה היו ליצני הדור עושין, חוקקין צורת עכו"ם על דלתותיהן, חציה בדלת זה וחציה בדלת זה כשהיה פותחו לא היתה נכרת וכשהלך משם סוגרה והיא מתחברת. ודברי רש"י אלו, כתובים במדרש רבה איכה מ"א נ"ג. על כך באה נבואה זו, רבה הראה ה' לנביא יחזקאל, את האמת, שאכן עבדו עבודה זרה בסתר.

ועל כך נאמר בפרשה, שיש חומרא בעבירה בסתר יותר מעבירה בגלוי. בעובר בגלוי יצרו תקפו לעשות מעשה, אף שיענש עליו. אבל בעובר בסתר בעצם מה שהוא נמנע מלעשות בגלוי, כי מפחד מהמלך בשר ודם, ממלך בשר ודם הוא ירא, ממלך מלכי המלכים אינו ירא, הרי בעצם מעשהו, הוא כאומר עזב ה' את הארץ, גם אם בפיו לא אמר כך.

וכן אמרו חז"ל, שאלו תלמידיו את רבן יוחנן בן זכאי מפני מה החמירה תורה בגנב יותר מגזלן אמר לחן זה השוה כבוד עבד לכבוד קונו וזה לא השוה כבוד עבד לכבוד קונו כביכול עשה עין של מטה כאילו אינה רואה ואוזן של מטה כאילו אינה שומעת שנאמר (ישעיהו כט) הוי המעמיקים מה' לסתיר עצה והיה במחשך מעשיהם וגוי' וכתוב (תהילים צד) ויאמרו לא יראה יה ולא יבין אלהי יעקב וכתוב (יחזקאל ט) כי [אמרנו] עזב ה' את הארץ ואין ה' רואה (ב"ק ע"ט).

באמת יש כאן איזה תמיחה, אם העבודה זרה התמעטה במי שנה אלו, מדוע דווקא בשנים אלו נגזרה גזרת החורבן. שאלה זו כבר נשאלה בספר ירמיה, על מה אבדה הארץ, וכמו שאחז"ל (נדרים פא) נשאלו החכמים והנביאים ולא ידעו. והתשובה, ויאמר ה' על עזבם את תורת. ומבאר מרן החפץ חיים ז"ל בספר משנה ברורה (סימן מז'), שכל עוד היו עמלים בתורה, התורה הגינה עליהם מהעונש על ע"ז, אבל כשעזבו את התורה, נענשו על העבודה זרה.

^{כט} ט טו הקדמה. על מה שכתבתי להציע, שמא מראות הנביא יחזקאל, היו משל לבאר את חומרת עוונם, ובאמת לא עשו בדיוק את המעשים האלו.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

(טו) וַיֹּאמֶר אֵלַי הָרְאִיתָ בֶּן אָדָם עוֹד תָּשׁוּב תִּרְאֶה תוֹעֲבוֹת גְּדִלוֹת מְאֹלָה: (טז) וַיָּבֹא אֵתִי אֶל חֲצַר בֵּית יְהוָה הַפְּנִימִית וַהֲנֵה פֶתַח הַיֵּכַל יְהוָה בֵּין הָאוֹלָם וּבֵין הַמְּזֻבָּח כְּעֶשְׂרִים וַחֲמִשָּׁה אִישׁ אַחֲרֵיהֶם אֶל הַיֵּכַל יְהוָה וּפְנֵיהֶם קִדְמָה וְהֵמָּה מִשְׁתַּחֲוִיִּם קִדְמָה לְשֹׁמֵשׁ: (יז) וַיֹּאמֶר אֵלַי הָרְאִיתָ בֶּן אָדָם הִנֵּקֶל לְבֵית יְהוּדָה מַעֲשֹׂת אֵת הַתוֹעֲבוֹת אֲשֶׁר עָשׂוּ פֹה כִּי מָלְאוּ אֵת הָאָרֶץ חֲמָס וַיֵּשְׁבוּ לְהַכְעִיסֵנִי וְהָגַם שְׁלֹחִים אֵת הַזְמוּרָה אֶל אֶפֶס: (יח) וְגַם אֲנִי אֶעֱשֶׂה בְּחֵמָה לֹא תַחֲסוּ

(טו) וַיֹּאמֶר אֵלַי הָרְאִיתָ בַּה"א השאלה כי שאלו אם השגיח לראות, בן אדם עוד תשוב תראה תועבות גדלות מאלה אשר כבר ראית: (טז) וַיָּבֹא אֵתִי אֶל חֲצַר בֵּית ה' הפנימית רוצה לומר חצר הפנימית של בית ה', והוא עזרת כהנים, והנה פתח היכל ה' רוצה לומר, לא בתוך הפתח עצמו, אלא בחוץ כנגדו, מול פתח ההיכל, בחלל העזרה, בין האולם ובין המזבח. והיכל הוא הבית הפנימי שם נמצא השולחן והמנורה, מזרח להיכל נמצא האולם. ואחרי האולם הוא העזרה, אשר המזבח עם הכבש נמצאים באמצעו, כעשרים וחמשה איש, אחריהם אל היכל ה' ופניהם קדמה, והמה משתחויתם, היא מלה מורכבת מהשתחה ומהשתחוויה. ורוצה לומר היו משחיתים ההיכל לכבודו, כי פרעו אחוריהם למולו, והתריזו והיו משתחווים קדמה לשמש. [ע"פ רש"י]: (יז) וַיֹּאמֶר אֵלַי הָרְאִיתָ בַּה"א השאלה בן אדם, הנקל, רוצה לומר אשר נקל לביית יהודה המעשים שעשו מאז, כלומר החטאים אחרים שעשו, מעשותם מבלי עשות את התועבות האלה אשר עשו פה, כאומר, וכי לא די להם במה שעשו מאז. כי מלאו את הארץ חמס. והלא זה גם כן עבירה חמורה. והם עושים עצמם כאילו זה עבירה קלה, והם מהפשים יותר, וישבו להכעיסני, בתועבות האלה, והנם שלחים את הזמורה אל אפס. והנה עתה הם שולחים אל אפס ריח הרע, אשר עולה בזמר הרוח, היוצא מפי הטבעת בעת יתריזו. לקול ההוא קורא זמר. [ע"פ רש"י] והוא תקון סופרים, והראוי אל אפי [ע"פ מסורה, ותנחומא בשלח טז]: (יח) וְגַם אֲנִי, גם, רוצה לומר כמו שהם עושים שלא כהוגן, כן גם אני אעשה

מעין חיים – מוסר ועיונים

הנה בקשתי ומצאתי בפירוש יפה תואר על המדרש רבה (ויקרא רבה יז ז) על פרשה זו, שכותב כענין זה. ותוכן דבריו, שוודאי פסל מנשה לא היה בבית המקדש בימי נבואת יחזקאל, שהרי צדקיהו צדיק גמור היה, ולא שייך שיתן שישאר כזה דבר (ולעיל הוכחנו יותר, שצלם זה כבר הושמד ונשרף, לפני אותו זמן). וכן מה שראה יחזקאל צורת תבנית רמש וכי מחוקה בקיר בית המקדש, לא היה כן בבית המקדש עצמו, אלא מה שעשו בביתם בסתר, וה' הראה זאת ליחזקאל בבית המקדש, לומר שמה שהעם הנבחר לעבוד את ה' בבית המקדש, עושים בביתם כדבר הזה, הוא פגם גדול לבית המקדש.

ויש להוסיף לפי דרך זה, שיתכן שמה שנאמר לעיל פסוק יא', **שבעים איש ויאזניהו בתוכם איש מקטרתו בידו**. שהבאנו שיי"א שהכוונה על הסנהדרין, הכוונה על דרך מה שאמרו חז"ל (שבת נד' ב') על המשנה, פרתו של רבי אלעזר בן עזריה היתה יוצאת ברצועה בין קרניה בשבת, אמרו לא שלו היתה אלא של שכינתו היתה ומתוך שלא מיחה בה נקראת על שמו. כן הוא הדבר כאן, שהרשעים חטאו, ולפי שצדיקים לא מיחו, נקרא על שמם.

ומה שאיתא בגמרא (סנהדרין צב') על הפסוק **מחוקה על הקיר**, אלו בני אדם שחיפו את ההיכל כולו שקצים ורמשים, אולי הוא גם על דרך זה, שנחשב להם כאילו עשו כך. וצריך עיון.

עיני ולא אחמל וקראו באזני קול גדול ולא אשמע אותם: פרק ט
 (א) ניקרא באזני קול גדול לאמר קרבו פקדות העיר ואיש כלי
 משחתו בידו: (ב) והנה ששה אנשים באים מדרך שער העליון
 אשר מפנה צפונה ואיש כלי מפצו בידו ואיש אחד בתוכם לבש
 בדים וקסת הספר במתניו ויבאו ויעמדו אצל מזבח הנחשת: (ג)
 וכבוד אלהי ישראל נעלה מעל הכרוב אשר היה עליו אל מפתן
 הבית וניקרא אל האיש הלבש הבדים אשר קסת הספר במתניו:

בחמתו שלא כהוגן, כי לא תחום עיני ולא אחמל וקראו באזני קול גדול, בעת בוא עליהם משפט הגמול ולא אשמע אותם: פרק ט (א) וניקרא באזני קרא באזני, קול גדול לאמר קרבו פקדות העיר אתם. שרי מעלה הממונים על העיר להשחיתה, קרבו ובואו ואיש כלי משחתו בידו וכל אחד יביא בידו כלי המיוחד לו להשחית בה [ע"פ רש"י]: (ב) והנה כאשר קרא, הנה ששה אנשים באים, היו באים דמות ששה אנשים, ואמרו רבותינו זכרונם לברכה שהם אף וחמה קצף משחית משבר ומכלה, מדרך שער העליון, כן שם השער, וכן נאמר הוא בנה את שער בית ה' העליון (מלכים ב טו), אשר מפנה צפונה הפונה לצפון, ואיש כלי מפצו בידו כל אחד היה בידו כלי המשבר ומשחית המיוחד לו, ואיש אחד בתוכם, בתוך בין, ששת האנשים, היה עוד איש אחד לבש בדים, מלובש בגדי בד^ט, וקסת הספר במתניו ובהאזור אשר במתניו היה תלוי קסת המיוחד לסופר, והוא מכלי כתיבה, ויבואו אלה הששה עם האיש לבוש הבדים, ויעמדו אצל מזבח הנחשת, הוא המזבח אבנים שעשה שלמה, תחת מזבח הנחשת שעשה משה במדבר [ע"פ רש"י]: (ג) וכבוד אלהי ישראל נעלה מעל הכרוב, השכינה נסתלקה מן הכרוב שעל הכפורת, אשר נמצא בקודש הקדשים, אשר היה עליו, השכינה עד הנה, וירד אל מפתן הבית, אל מפתן בית קדש הקדשים, וניקרא, ומשם קרא אל האיש הלבש הבדים אשר קסת הספר במתניו [ע"פ רש"י]:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק ט ד-יא):

רואה את הקב"ה אומר למלאכים להשחית את העיר, ולהציל את הצדיקים. ובסופו של דבר נשתנה הגזרה, ולא ינצלו הצדיקים.

מעין חיים – מוסר ועיונים

^ט ט א. כלי משחתו. לקמן פרק מג' נאמר כמראה אשר ראיתי בבאי לשחת את העיר. ומפרש רש"י שהכוונה לאמור כאן.

^כ ט ב לבש בדים. הוא המלאך דניאל, רש"י להלן פ"י ב'. וביומא עז' מבואר כן בגמרא, ומפרש רש"י שם, שגם לבוש הבדים שמוזכר בדניאל פרק י' ופרק יב' הוא המלאך גבריאל.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

(ד) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו [אֵלָיו] עֲבֹר בְּתוֹךְ הָעִיר בְּתוֹךְ יְרוּשָׁלַם וְהַתּוֹתִי
תָּו עַל מִצְחֹת הָאֲנָשִׁים הַנֶּאֱנָחִים וְהַנֶּאֱנָקִים עַל כָּל הַתּוֹעֵבוֹת
הַנִּעֲשׂוֹת בְּתוֹכָהּ: (ה) וְלֹאֵלָהּ אָמַר בְּאָזְנִי עֲבֹרוּ בְּעִיר אַחֲרָיו וְהָפוּ
עַל [אֵל] תָּחַס עֵינֵיכֶם [עֵינֵיכֶם] וְאַל תַּחְמְלוּ: (ו) זָקֵן בָּחֹר וּבְתוֹלָה
וְטָף וְנָשִׁים תַּהֲרֹגוּ לְמִשְׁחִית וְעַל כָּל אִישׁ אֲשֶׁר עָלָיו הָתָו אֵל תִּגְשׁוּ
וּמִמֶּקְדָּשִׁי תַּחֲלוּ וַיַּחֲלוּ בְּאֲנָשִׁים הַזִּקְנִים אֲשֶׁר לִפְנֵי הַבַּיִת: (ז)
וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם טָמְאוּ אֶת הַבַּיִת וּמָלְאוּ אֶת הַחֲצֵרוֹת חֲלָלִים צָאוּ
וַיֵּצְאוּ וְהָפוּ בְּעִיר: (ח) וַיְהִי כִּהְיוֹתָם וַנֹּאשָׂאֵר אֲנִי וְאֶפְלָה עַל פָּנֵי
וַאֲזַעַק וְאָמַר אֲהֵא אֲדַנִּי יְהוָה הַמִּשְׁחִית אֶתָּה אֶת כָּל שְׂאֵרִית יִשְׂרָאֵל
בְּשִׁפְכָךְ אֶת חֲמַתְךָ עַל יְרוּשָׁלַם: (ט) וַיֹּאמֶר אֵלַי עוֹן בֵּית יִשְׂרָאֵל

(ד) וַיֹּאמֶר ה' אֵלָיו עֲבֹר בְּתוֹךְ הָעִיר, וּלְתוֹסֶפֶת בִּיאֹר אָמַר. בְּתוֹךְ יְרוּשָׁלַם, וְהַתּוֹתִי תוֹלָה, תְּרִשׁוֹם סִימָן
עַל מִצְחֹת הָאֲנָשִׁים, הַצִּדִּיקִים [ע"פ רש"י]. הַנֶּאֱנָחִים וְהַנֶּאֱנָקִים, וּמִצְטַעֲרִים. עַל, בַּעֲבוּר. כָּל הַתּוֹעֵבוֹת
הַנִּעֲשׂוֹת בְּתוֹכָהּ: (ה) וְלֹאֵלָהּ, הֵם שֵׁשׁ הָאֲנָשִׁים הַבָּאִים בְּכָל מִפְצֵם, אָמַר בְּאָזְנִי רוּצָה לִמְר שְׁמַעֲתִי
כִּשְׁהִיָּה מְדַבֵּר לָהֶם, עֲבֹרוּ בְּעִיר אַחֲרָיו, אַחֲרֵי לְבוֹש הַבָּדִים, וְהָכֹוּ בְּאֲנָשִׁי הָעִיר. אֵל תַּחֲס עֵינֵיכֶם וְאַל
תַּחְמְלוּ: (ו) זָקֵן בָּחֹר וּבְתוֹלָה וְטָף וְנָשִׁים תַּהֲרֹגוּ לְמִשְׁחִית, לְהַשְׁחִית מִן הָעוֹלָם, וְעַל כָּל אִישׁ אֲשֶׁר
עָלָיו הָתָו אֵל תִּגְשׁוּ, אֲבָל עַל כָּל מִי שִׁיְהִיָּה עָלָיו הַסִּימָן, אֵל תִּגְשׁוּ אֵלָיו לְהַכּוֹתוֹ, וּמִמֶּקְדָּשִׁי תַּחֲלוּ, תַּתְּחִילוּ
לְהַכּוֹת מֵהָאֲנָשִׁים הָעוֹמְדִים לִפְנֵי מִקְדָּשִׁי [ע"פ רש"י]³⁵, וַיַּחֲלוּ בְּאֲנָשִׁים הַזִּקְנִים אֲשֶׁר לִפְנֵי הַבַּיִת, הַתַּחֲלוּ
לְהַכּוֹת מֵהַזִּקְנִים שֶׁעָמְדוּ לִפְנֵי הַבַּיִת, אֲשֶׁר קָטְרוּ לְגִלּוּלִים, כִּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וּשְׁבַעִים אִישׁ מִזִּקְנֵי וְגו' וְאִישׁ מִקְטָרְתוֹ
בִּידוֹ (לְעִיל ח). כִּי אוֹתָם שֶׁעָבְדוּ עֲבוּדָה זָרָה בְּמִקְדָּשׁ, עוֹנִים חֲמוּר יוֹתֵר, [ע"פ ר"י אַבְרָהָם]: (ז) וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם
טָמְאוּ אֶת הַבַּיִת, כְּאוֹמֵר אֵל תַּחֲוִשׁוּ לְטוֹמְאֵת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וּמָלְאוּ אֶת הַחֲצֵרוֹת חֲלָלִים, וּמָלְאוּ חֲצֵרוֹת
בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, עֲזֹרַת יִשְׂרָאֵל, עֲזֹרַת נָשִׁים, מִן הַחֲלָלִים וְאַחֲרֵי זֶה צָאוּ וְהָכּוּ בְּעִיר, וַיֵּצְאוּ אַחֵר שֶׁהָכּוּ בַּחֲצֵרוֹת, יֵצְאוּ
וְהָכּוּ בְּעִיר, [ע"פ רד"ק]: (ח) וַיְהִי כִּהְיוֹתָם וַנֹּאשָׂאֵר אֲנִי, לֹא נִשְׁאַר כִּי אִם אֲנִי, כִּי לֹא רָשָׁם סִימָן אֵף עַל
אֶחָד, כִּי לֹא מִצָּא צִדִּיק, וְרַז"ל (שְׁבַת נה) אָמְרוּ. שֶׁהַצִּדִּיקִים שְׁבָהֶם, נִעֲנְשׁוּ עַל שֶׁלֹּא מִיָּחוּ בָהֶם, וְאֶפְלָה עַל פָּנֵי
וַאֲזַעַק וְאָמַר אֲהֵא אֲדַנִּי ה' הַמִּשְׁחִית אֶתָּה אֶת כָּל שְׂאֵרִית יִשְׂרָאֵל בְּשִׁפְכָךְ אֶת חֲמַתְךָ עַל
יְרוּשָׁלַם, כִּי תַשְׁחִית אֶת כּוֹלָם, בַּעַת תִּשְׁפֹּךְ חֲמַתְךָ עַל יְרוּשָׁלַם [ע"פ ר"י אַבְרָהָם]: (ט) וַיֹּאמֶר אֵלַי עוֹן

מַעֲנֵי חַיִּים – מוֹסֵר וְעֵינִים

³⁵ ט ד תו. מְדוּעַ נִעֲשֶׂה הַסִּימָן דּוּקָא מִן הָאוֹת תִּיּוּ? אָמַר ר' שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי לְסַמֵּן שָׁלוֹם הָאֲנָשִׁים קִיּוּמוֹ אֶת כָּל הַתּוֹרָה
מֵאִלְיָו וְעַד תִּיּוּ (גְּמָרָא שְׁבַת נ"ח). חֲזוּ"ל מְסַפְּרִים, ר' הוֹשַׁעִיא שֶׁלַח לִר' סִימּוֹן, אֶתָּה נִמְצָא בְּבֵיתוֹ שֶׁל הַמוֹשֵׁל, מִפְּנֵי מָה אֵין אֶתָּה
מוֹכִיחַן. אָמַר לוֹ ר' סִימּוֹן, הַלּוֹוִאי נִהְיָ מֵהַנֶּאֱנָחִים וְהַנֶּאֱנָקִים (כְּלוֹמַר אֵלּוֹ שֶׁנֶּאֱמָרִים וְנִאֲנָקִים וּמִצְטַעֲרִים לְמַעַן כְּבוֹד ה', זֶה גַם
כֵּן מִדְרָגָה גְּדוֹלָה), אָמַר לוֹ ר' הוֹשַׁעִיא, וְהָלָא מִהֵן הַתַּחֲלִילָה הַפְּרָעוּנוֹת (אִי אִפְשָׁר לְהַסְתַּפֵּק בַּצְּדָקוֹת זו. מִדְרָשׁ רַבָּה אִיכָּה ב' ג').

³⁶ ט וּמִמֶּקְדָּשִׁי תַּחֲלוּ. חֲזוּ"ל (שְׁבַת נה) אֹמְרִים מִמִּקְדָּשִׁי תַּחֲלוּ אֵלּוֹ בְּנֵי אָדָם שֶׁקִּיּוּמוֹ אֶת הַתּוֹרָה כּוֹלֵה מֵאִלְיָו וְעַד
תִּיּוּ, וּבַתְּחִילָה נִיתָן לָהֶם אוֹת, לְסַמֵּן לְמִשְׁחִית לְהַצִּילָם. בָּאוֹת שְׁעָה אִמְרָה מִדַּת הַדִּין לִפְנֵי הַקְּבִי"ה הִיָּה לָהֶם לְמַחֲוֹת וְלֹא
מִיָּחוּ, אָמַר הַקְּבִי"ה גְּלוּי וְיִדּוּעַ לִפְנֵי שֹׂאֵם מִיָּחוּ בָהֶם לֹא יִקְבְּלוּ מֵהֶם, אִמְרָה לִפְנֵי, לִפְנֵיךְ גְּלוּי, הָאֵם גַּם לִפְנֵיהֶם גְּלוּי?,
וְעַל כֵּךְ נֶאֱמַר וּמִמֶּקְדָּשִׁי תַּחֲלוּ, שֶׁהַתַּחֲלִילָה הַפְּרָעוּנוֹת בּוֹקְנִים הַצִּדִּיקִים, בַּעוֹן שֶׁלֹּא מִיָּחוּ.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

ויהודה גדול במאד מאד ותמלא הארץ דמים והעיר מלאה מטה פי
אמרו עוב יהנה את הארץ ואין יהנה ראה: (י) וגם אני לא תחוס
עיני ולא אחמל דרכם בראשם נתתי: (יא) והנה האיש לבש הבדים
אשר הקסת במתניו משיב דבר לאמר עשיתי פאשר [פכל אפר]
צויתני:

בית ישראל. מהו בית ישראל, הלא שאר השבטים חוץ מיהודה גלו כבר לפני כן, אלא בית ישראל, הם "המעטים" הנשארים
בארצם אחר גלות מלכות אפרים, ונטפלו למלכות יהודה, או מעטים שחזרו לארץ ישראל, אחרי שגלו^ט, ויהודה
גדול במאד מאד, ותמלא הארץ דמים, אנשי שופכי דמים, והעיר מלאה מטה^ה, הטיית משפט, כי
אמרו עוב ה' את הארץ, ביד מערכת השמים, ואין ה' ראה מה הנעשה בארץ [ע"פ רד"ק]: (י) וגם אני
כמו שהם אומרים שאין אני רואה, כן, באמת. לא תחוס עיני לא תראה עיני לחוס עליהם [ע"פ ר"י אברבנאל],
ולא אחמל, דרכם בראשם נתתי, גמול דרכם אשלם על ראשם: (יא) והנה האיש לבש הבדים אשר
הקסת במתניו משיב דבר לאמר, היה משיב תשובה אל ה' המשלחו, עשיתי ככל אשר צויתני.
כאומר הנה לא צוית לרשום כי אם על מצחות הצדיקים, ולא על זולתם. והנה כן עשיתי כי לא רשמתי על מצחות
זולתם, ומן הצדיקים הנה לא מצאתי:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק י א):

מי יעלה בהר ה' להשיג סודות עליונים הכתובים כאן, אכן בגמרא מבארים חז"ל, פשט כללי בפרשה הזו. ולפי
דבריהם מצאנו בפרשה שני ענינים.

א. בגמרא (יומא עז) כתוב כך, האיש לבוש הבדים, הוא המלאך גבריאל, והוא נצטוו לקחת בעצמו גחלים
להשליך על ירושלים. וגבריאל שינה ואמר לכרוב שיתן לו את הגחלים. ואמר רבי שמעון חסידא, אלמלא לא
נצטננו גחלים מידו של כרוב לידו של גבריאל, לא נשתייר משונאיהן של ישראל (לשון סגי נהור, והכונה הם
עצמם) שריד ופליט. ואמר ר' יוחנן באותה שעה נענש המלאך גבריאל ונסתלק מחוץ לפרגוד, ולא הכניסוהו עד
אחרי ס' שנים, בשנת שלש למלך פרס, ועל כך נאמר בדניאל (פרק י) ועתה באתי בדברריך (בדניאל נאמר שהוא

מעין חיים – מוסר ועיונים

^ט **ט ט. בית ישראל.** הרב אברבנאל כותב ומוכיח בארוכה לעיל פרק ד' פסוק ו', שבדברי הנביא יחזקאל בית ישראל
הכוונה ליהודה. והנה כאן נראה שהם שבית ישראל אינו יהודה. עיין בדברי הרב אברבנאל כאן וצריך ביאור. אמנם
הרב המצודות מפרש שבית ישראל, הכוונה לעשרת השבטים, וכן לעיל פרק ד' מפרש כן, וכפירוש רש"י שם. ומבאר
שאף שהם גלו, נשארו קצת מה' שבטים בארץ ישראל. ובאמת כן איתא בערכין לג' ירמיהו מחזיר מעשרת השבטים לוי
שנה לפני החורבן.

^ה **ט ט ותמלא הארץ דמים, והעיר מלאה מטה.** בדרך כלל, קודם מזכירים את העון הקל, ואחר כך את החמור יותר.
מדוע כאן מתחיל בשפיכות דמים, ומסיים בהטית המשפט. ונראה שבה להשיב על שאלת הנביא, מדוע לא חס לפחות על
הטובים שבהם, וכפירוש המצודות בפסוק ח'. ומשיב הרעים שפכו דמים, והצדיקים שופטי ישראל, לא עשו תפקידם
הראוי, לשפוט, להעניש, ולחייב את החייב. ואומר שהסיבה היא, כי אילו היה להם אמונה גדולה בשכר ועונש, היו
בוודאי מוכיחים, ומדקדקים במשפט.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

פרק י (א) וַאֲרָאָה וְהָנָה אֶל הָרָקִיעַ אֲשֶׁר עַל רֹאשׁ הַכְּרֻבִּים פָּאָבָן סִפִּיר
כְּמִרְאָה דְּמוּת כְּסֵא נִרְאָה עֲלֵיהֶם: (ב) וַיֹּאמֶר אֶל הָאִישׁ לְבַשׁ הַבְּדִים
וַיֹּאמֶר בֹּא אֶל בֵּינוֹת לְגִלְגָל אֶל תַּחַת לְכְּרוֹב וּמִלֵּא חֲפִנֶיךָ גַּחְלֵי אֵשׁ
מִבֵּינוֹת לְכְּרֻבִּים וְזָרַק עַל הָעִיר וַיָּבֹא לְעֵינַי: (ג) וְהַכְּרֻבִּים עֹמְדִים
מִימִין לַבַּיִת בָּבֹאוּ הָאִישׁ וְהָעֶנָן מָלֵא אֶת הַחֲצֵר הַפְּנִימִית: (ד) וַיָּרֶם
כְּבוֹד יְהוָה מֵעַל הַכְּרוֹב עַל מִפְתָּן הַבַּיִת וּמִלֵּא הַבַּיִת אֶת הָעֶנָן
וְהִחָצֵר מְלֵאָה אֶת נִגְה כְּבוֹד יְהוָה: (ה) וְקוֹל פְּנָפִי הַכְּרוֹבִּים נִשְׁמָע
עַד הַחֲצֵר הַחִיצוֹנָה כְּקוֹל אֶל שְׂדֵי בְּדָבָרוֹ: (ו) וַיְהִי בַּצּוּתוֹ אֶת הָאִישׁ

בשנת ג' למלכות פרס. ומעשה יחזקאל זה היה ו' שנים לפני החורבן. ומלך פרס מלך נב' שנה אחרי החורבן)
שעכשיו נכנס לפנים מהמחיצה, בזכות דברי דניאל.

ב. על המשך הפרשה, אמרו בגמרא (חגיגה יג) כאשר ראה יחזקאל את מעשה המרכבה (בפרק א') ראה שיש שם
פני שור, התפלל ואמר, אין קטגור נעשה סניגור. פרש"י אנו צריכים שיבקשו מרכבותיך עלינו רחמים, והשור
קטיגור הוא. ועל כן נתהפך פני השור, ונעשה לפני כרוב, שהוא פני תינוק. ופני אדם הוא פני אדם גדול.

ולפי שנשתנית אחת מן הפנים, הוזקק לחזור ולשנות כאן כל מעשה החיות כבראשונה, שלא תאמר מרכבה
אחרת היא (רש"י פסוק ט). והדבר מבואר מתוך הפסוקים כ' - כ"ב (עיין רש"י שם), שזה מה שבא לומר כאן,
שהמראה שבפרק א' ומראה זה, הוא אותו מעשה מרכבה.

פרק י (א) -וַאֲרָאָה וְהָנָה אֶל הָרָקִיעַ אֲשֶׁר עַל רֹאשׁ הַכְּרֻבִּים. הם ארבע חיות המרכבה, וכן נאמר שם
ודמות על ראשי החיה רקיע (לעיל א כב). ועוד נאמר שם (א כו) וממעל לרקיע אשר על ראשם כמראה אבן ספיר דמות כסא,
וקראם כרובים כי תינוק הוא בלשון ארמי רביא, ותואר מראה גוף כל החיות היו בדמות בן אדם כמו שנאמר וזה
מראהן דמות אדם להנה (שם א'), -כַּאֲבֵן סִפִּיר, הרקיע היה על דבר מזהיר כאבן ספיר -כְּמִרְאָה דְּמוּת כְּסֵא,
נִרְאָה אֲלֵיהֶם. על הכרובים ברקיע אשר ממעל להם וכפל הדבר לתוספת ביאור: (ב) וַיֹּאמֶר אֶל הָאִישׁ לְבַשׁ
הַבְּדִים וַיֹּאמֶר, היושב על הכסא, ולקצר סמך על המבין. וכפל מלת ויאמר, יורה על הזרז, -בֹּא אֶל בֵּינוֹת
לְגִלְגָל, אל בין האופנים, -אֶל תַּחַת לְכְּרוֹב, רוצה לומר אל חלק המקום מהם שהוא מתחת לכרוב והוא
בשפולי האופנים, -וּמִלֵּא חֲפִנֶיךָ גַּחְלֵי אֵשׁ מִבֵּינוֹת לְכְּרֻבִּים, רוצה לומר בהיותך שם תושיט ירך למלא
חפניך, גחלי אש מבין הכרובים, וְזָרַק וּזְרָק אותם -עַל הָעִיר, והוא סימן השחתה, כאכולה באש, -וַיָּבֹא לְעֵינַי
לבוש הבדים בא שמה, ואני ראיתיו: (ג) -וְהַכְּרֻבִּים עֹמְדִים מִימִין לַבַּיִת בָּבֹאוּ הָאִישׁ, כשבא שמה לבוש
הבדים עמדו הכרובים ברוח דרומי מהבית, -וְהָעֶנָן מָלֵא, הענן היה ממלא -אֶת הַחֲצֵר הַפְּנִימִית, והיא עזרת
כהנים: (ד) -וַיָּרֶם כְּבוֹד ה' מֵעַל הַכְּרוֹב, השכינה נסתלקה מעל הכרוב שעל הכפורה, -עַל מִפְתָּן הַבַּיִת,
וירדה על מפתן בית קדש הקדשים, (ואולי זהו הסילוק האמור למעלה או שחזרה על הכרובים וחזרה ונסתלקה),
-וּמִלֵּא הַבַּיִת אֶת הָעֶנָן, והחציר, הוא החצר הפנימי, -מִלֵּאָה אֶת נִגְה כְּבוֹד ה', הארה וזריחה מכבוד ה':
(ה) -וְקוֹל כְּנָפֵי הַכְּרוֹבִּים, ואז היה נשמע קול כנפי הכרובים מוליכי המרכבה כשהן עופפים משם, ובפריחתן
יגעו הכנפים זה בזה, ומשמיעים קול, -נִשְׁמָע עַד הַחֲצֵר הַחִיצוֹנָה, הקול לא היה נשמע אלא עד החצר

לְבַשׁ הַבְּדִים לֵאמֹר קַח אֵשׁ מִבֵּינוֹת לַגִּלְגָּל מִבֵּינוֹת לְכָרוּבִים וַיָּבֹא
וַיַּעֲמֵד אֶצֶל הָאוֹפֶן: (ז) וַיִּשְׁלַח הַכָּרוּב אֶת יָדוֹ מִבֵּינוֹת לְכָרוּבִים אֶל
הָאֵשׁ אֲשֶׁר בֵּינוֹת הַכָּרֻבִּים וַיִּשָּׂא וַיִּתֵּן אֶל חֲפְנֵי לְבַשׁ הַבְּדִים וַיִּקַּח
וַיֵּצֵא: (ח) וַיָּרָא לְכָרֻבִּים תְּבִנִית יָד אָדָם תַּחַת פְּנֵיהֶם: (ט) וַאֲרָאָה
וַהֲנִה אַרְבַּעָה אוֹפָנִים אֶצֶל הַכָּרוּבִים אוֹפֶן אֶחָד אֶצֶל הַכָּרוּב אֶחָד
וְאוֹפֶן אֶחָד אֶצֶל הַכָּרוּב אֶחָד וּמְרָאָה הָאוֹפָנִים כַּעֲיֵן אַבֵּן תְּרִשִׁישׁ:
(י) וּמְרָאִיהֶם דְּמוֹת אֶחָד לְאַרְבַּעָתָם כַּאֲשֶׁר יִהְיֶה הָאוֹפֶן בְּתוֹךְ
הָאוֹפֶן: (יא) בְּלָכְתָּם אֶל אַרְבַּעַת רַבְעֵיהֶם יִלְכוּ לֹא יִסְבוּ בְּלָכְתָּם פִּי
הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִפְנֶה הָרֹאשׁ אַחֲרָיו יִלְכוּ לֹא יִסְבוּ בְּלָכְתָּם: (יב) וְכָל
בְּשָׂרָם וְגִבָּהֶם וַיִּדְּיָהֶם וַיִּכְנַפֵּיהֶם וַהֲאוֹפָנִים מְלֵאִים עֵינִים סָבִיב

החיצונית והוא עזרת הנשים ובהגיע שמה היה נפסק הקול, כקול אל ש'די בדברו, במקום שהיה הקול נשמע
היה חזק מאד כקול אל ש'די בדברו בסני, שנאמר שם את הדברים וכו' קול גדול (דברים 9: 1) ויהי בצותו
מיד כשצוה המקום ב"ה את האיש לבוש הבדים, לאמר קח אש מבינות לגלגל מבינות לכרובים,
שממקום עמדו בין האופנים יושיט יד לקחת האש מבין הכרובים, מיד ויבא ויעמד אצל האופן, בא ועמד
אצל האופן רוצה לומר בין האופנים: (ז) וישלח הכרוב את ידו מבינות לכרובים אל האש אשר
בינות הכרובים, אחד מן הכרובים הושיט ידו בין הכרובים אל האש אשר ביניהם, וישא ויתן אל חפני
לבש הבדים, לקח משם אש, ונתן אל חפני לבוש הבדים, ויקח לבוש הבדים לקח האש מיד הכרוב ויצא
משם: (ח) וירא לכרובים, היה נראה שיש אל הכרובים תבנית יד אדם, יוצא תחת כנפיהם, אשר בו לקח
אחד מהם את האש: (ט) ואראה והנה ארבעה אופנים אצל הכרובים אופן אחד אצל הכרוב אחד
ואופן אחד אצל הכרוב אחד, אצל כל כרוב היה אופן אחד, ומראה האופנים כעין אבן תרשיש, כעין
כגון אבן תרשיש הוא מראה התכלת: (י) ומראיהם דמות אחד לארבעתם, מראה ציורם של ארבעת
האופנים היה אחד זה כזה, כאשר יהיה האופן בתוך האופן והיו כמראית האופן העשוי בתוך האופן זה
ממזרח למערב וזה מצפון לדרום, שאז יכול הוא להתגלגל לכל רוח מבלי סבוב והחזרה: (יא) בלכתם אל
ארבעת רבועיהם ילכו, בזה יפרש המקרא שלפניו לומר הנה בעבור זה על ארבעת צדדיהם בחפץ לכתם ילכו
ולא יסבו בלכתם, הואיל והיו מתגלגלים לכל צד, כי המקום אשר יפנה הראש, הוא הכרוב שהוא
המניע וראש התנועה, אחריו ילכו, אחר הראש ילכו האופנים לא יסבו בלכתם, ולא היו מסבכים עצמם
בלכתם, כי יכולים היו ללכת לכל צד מבלי סבוב: (יב) וכל בשרם, של גופי החיות, וגבהם, הוא הגובה
מאחורי הגוף, וידיהם וכנפיהם והאופנים מלאים עינים סביב, היו מלאים הרבה גוונים מחולפים בכל
סביבם, אבל מראיהם העיקרי המיוחד אל האופנים היה כעין אבן תרשיש כמו שנאמר למעלה, ומראה העיקרי
המיוחד אל החיות היה כגחלי אש כמו שנאמר ודמות החיות מראיהם כגחלי אש (לעיל א), ~לארבעתם
אופניהם רוצה לומר כן היה לכל ארבעת החיות ולאופניהם, שמלבד המראה המיוחד להם היו מלאים מהרבה

לְאַרְבַּעַתָּם אֹפְנִיָּהֶם: (יג) לְאֹפְנִים לָהֶם קוֹרָא הַגִּלְגָּל בְּאֲזָנֵי: (יד) וְאַרְבַּעָה פָּנִים לְאֶחָד פָּנֵי הָאֶחָד פָּנֵי הַכְּרוֹב וּפָנֵי הַשָּׁנִי פָּנֵי אָדָם וְהַשְּׁלִישִׁי פָּנֵי אֲרִיָּה וְהַרְבִּיעִי פָּנֵי נָשָׂר: (טו) וַיֵּרָמוּ הַכְּרוֹבִים הִיא הַחִיָּה אֲשֶׁר רָאִיתִי בְּנֶהָר כְּבֹר: (טז) וּבִלְכַת הַכְּרוֹבִים יֵלְכוּ הָאֹפְנִים אֶצְלָם וּבִשְׂאֵת הַכְּרוֹבִים אֶת כְּנָפֵיהֶם לָרוּם מֵעַל הָאָרֶץ לֹא יִסְבּוּ הָאֹפְנִים גַּם הֵם מֵאֶצְלָם: (יז) בְּעֶמְדָם יַעֲמְדוּ וּבְרוּמָם יֵרָמוּ אוֹתָם כִּי רוּחַ הַחִיָּה בָּהֶם: (יח) וַיֵּצֵא כְבוֹד יְהוָה מֵעַל מִפְתָּן הַבַּיִת וַיַּעֲמֵד עַל הַכְּרוֹבִים: (יט) וַיֵּשְׂאוּ הַכְּרוֹבִים אֶת כְּנָפֵיהֶם וַיֵּרָמוּ מִן הָאָרֶץ לְעֵינֵי בְּצִאתָם וְהָאֹפְנִים לְעֶמְדָם וַיַּעֲמֵד פֶּתַח שַׁעַר בֵּית יְהוָה הַקְּדָמוֹנִי וּכְבוֹד אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עָלֵיהֶם מְלֻמָּעָה: (כ) הִיא הַחִיָּה אֲשֶׁר רָאִיתִי תַּחַת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בְּנֶהָר כְּבֹר וְאָדָע כִּי כְרוֹבִים הֵמָּה:

גוונים מחולפים: (יג) ~לֹאֹפְנִים לַחֶם רוצה לומר להאופנים ההם ~קוֹרָא הַגִּלְגָּל בְּאֲזָנֵי שמעתי באזני קול קורא אותם בשם גלגל: (יד) ~וְאַרְבַּעָה פָּנִים לְאֶחָד~ לכל חיים היו ארבעה פנים, ~פָּנֵי הָאֶחָד פָּנֵי הַכְּרוֹב~ הוא הנהפך מפני השור, כי ארז"ל יחזקאל בקש רחמים ואמר אין קטגור נעשה סנגור, כי פני השור יזכיר מעשה העגל שחטאו בו ישראל, ונהפך פני השור לפני כרוב, והוא אפי זוטרי #99 קס"ן מבן אדם, ~וּפָנֵי הַשָּׁנִי פָּנֵי אָדָם~ הוא אפי רברבי #99 ג'ל"ט מבן אדם ~וְהַשְּׁלִישִׁי פָּנֵי אֲרִיָּה וְהַרְבִּיעִי פָּנֵי נָשָׂר~: (טו) ~וַיֵּרָמוּ הַכְּרוֹבִים~ ראה שהכרובים נסתלקו ממקומם, ~הִיא הַחִיָּה אֲשֶׁר רָאִיתִי בְּנֶהָר כְּבֹר~ רוצה לומר אין זה ענין אחר אלא היא החיה בעצמה אשר ראיתי על נהר כבר, עם כי אז ראה פני שור ועתה ראה במקומו פני כרוב: (טז) ~וּבִלְכַת~ רוצה לומר לא נשתנה התנועה ממה שהיתה, ובעת ~יֵלְכוּ~ הכרובים ילכו גם ~הָאֹפְנִים אֶצְלָם, וּבִשְׂאֵת הַכְּרוֹבִים אֶת כְּנָפֵיהֶם לָרוּם מֵעַל הָאָרֶץ~ ובעת ינשאו הכרובים את כנפיהם להתרומם מעל הארץ לעלות למעלה ~לֹא יִסְבּוּ הָאֹפְנִים גַּם הֵם מֵאֶצְלָם~ לא יסבו גם האופנים מאצלם: (יז) ~בְּעֶמְדָם יַעֲמְדוּ~ בעת יעמדו הכרובים יעמדו גם האופנים ~וּבְרוּמָם יֵרָמוּ אוֹתָם~ ובעת ירומם למעלה ירומם עמהם ~כִּי רוּחַ הַחִיָּה בָּהֶם~ כי רצון החיה הוא בהאופנים וכאשר יעשו החיות יעשו גם האופנים: (יח) ~וַיֵּצֵא כְבוֹד ה' מֵעַל מִפְתָּן הַבַּיִת~ כי שם היה כמו שנאמר למעלה ~וַיַּעֲמֵד עַל הַכְּרוֹבִים~: (יט) ~וַיֵּשְׂאוּ הַכְּרוֹבִים אֶת כְּנָפֵיהֶם וַיֵּרָמוּ מִן הָאָרֶץ~ נשאו כנפיהם למעלה, ~לְעֵינֵי בְּצִאתָם~ בעיני ראיתי בעת יצאו מבית קדש הקדשים מעל המפתן, ~וְהָאֹפְנִים לְעוֹמְתָם~ גם האופנים היו מתרוממים לעומת הכרובים ובשוה להם, ~וַיַּעֲמְדוּ דְמוּת הַמְּרֻכָבָה עֲמֵד בְּפֶתַח שַׁעַר בֵּית ה' הַקְּדָמוֹנִי~ המזרחית רוצה לומר בפתח ההיכל הפונה למזרח לא הפתח הפונה למערב לבית קדש הקדשים, ~וּכְבוֹד אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עָלֵיהֶם מְלֻמָּעָה עֲלֵיהֶם~ על הכרובים: (כ) ~הִיא הַחִיָּה~ רוצה לומר היא עצמה החיה ~אֲשֶׁר רָאִיתִי תַּחַת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בְּנֶהָר כְּבֹר~ עם כי עתה היה פני כרוב במקום פני שור, ~וְאָדָע כִּי כְרוֹבִים הֵמָּה~ ידעתי אז #כשראיתי בשנית\$ אשר הכרובים שראיתי המה החיה עצמה: (כא) ~אַרְבַּעָה אַרְבַּעָה

(כא) אַרְבַּעָה אַרְבַּעָה פָּנִים לְאֶחָד וְאַרְבַּע פְּנִימִים לְאֶחָד וּדְמוּת יְדֵי אָדָם תַּחַת פְּנִיָּהֶם: (כב) וּדְמוּת פְּנִיָּהֶם הִמָּה הַפָּנִים אֲשֶׁר רָאִיתִי עַל נְהַר כְּבֹד מְרִאִיָּהֶם וְאוֹתָם אִישׁ אֶל עֵבֶר פָּנָיו יֵלְכוּ: (א) וְתִשָּׂא אֹתִי רוּחַ וְתִבָּא אֵתִי אֶל שַׁעַר בֵּית יְהוָה הַקִּדְמוֹנִי הַפּוֹנֶה קְדִימָה וְהִנֵּה בִפְתָח הַשַּׁעַר עֹשִׂים וְחֹמְשָׁה אִישׁ וְאַרְבָּעָה כְּתוּכִם אֶת יְאֻזְנִיָּה בֶן עֶזֶר וְאֶת פְּלִטְיָהוּ בֶן בְּנִיָּהוּ שְׁרֵי הָעַם:

(ב) וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן אָדָם אֵלֶּה הָאֲנָשִׁים הַחֹשְׁבִים אֹנָן וְהַיֹּעֲצִים עֲצַת רָע בְּעִיר הַזֹּאת: (ג) הָאֲמָרִים לֹא בְקָרוֹב בְּנוֹת בָּתִּים הֵיא הַסִּיר וְאֶנְחֵנוּ הַבָּשָׂר:

פנים לאחד רוצה לומר כי כל אחד מארבעה הפנים אשר בכל צד היה כלול מארבעה, ~וארבע כנפים לאחד ולכל אחד מהפנים היה ארבעה כנפים, ~ודמוות ידי אדם היו ~תחת כנפיהם: (כב) ~ודמוות פניהם צורת פניהם ~המוד דמיון ~הפנים אשר ראיתי על נהר כבד, מראיהם רוצה לומר זהו מראיהם שראיתי על נהר כבד, ~ואותם והם עצמם אשר ראיתם אז, ~איש אל עבר פניו ילכו כל אחד מהם הלכו אל עבר מול פניו כי היו להם פנים לכל רוח ובכל עבר שילכו הנה הלכו מול פניהם, וכאומר בעבור כל זה שפסטי לדעת שזו היא החיה בעצמה אשר ראיתי על נהר כבד: פרק יא (א) ~ותשא אותי רוח אלהים נשא אותי במראה הנבואה, ~ותבא אתי אל שער בית ה' הקדמוני רוצה לומר אל שער ההיכל המזרחי, ולתוספת ביאור אמר ~הפונה קדימה לא השער הפונה למערב לבית קדשי הקדשים, ~והנה בפתח השער עושים וחמשה איש רוצה לומר שם עמדו כ"ה איש #האמורים למעלה פרק ח טז \$ ~וארבעה בתוכם, ובין האנשים ההם ראיתי את יאזניה בן עזר, ואת פלמיהו בן בניהו שרי העם:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק יא ב-ג):

טענה נוספת על בני ירושלים. ה' מגלה לנביא, שכה' האנשים האלו, הם אנשים שאינם מאמינים לדברי הנביאים, ולבם סבור שלא יבואו דברי הנבואה.

(ב) וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן אָדָם אֵלֶּה הָאֲנָשִׁים הַחֹשְׁבִים, אשר חושבים. און, והיעצים עצת רע בעיר הזאת, ויועצים בעיר הזאת עצת רע: (ג) ~האומרים, אשר יאמרו בעצתם. לא בקרוב בנות בתים. לא בזמן קרוב יהיה היעוד הרע שהנביא מייעד על העיר הזאת, ולכן בנות בתים, רוצה לומר אם כן אין לנו עסק כי אם לבנות בתים, כי בהם נשב ימים רבים. ואין צורך לדאוג: ~היא הסירה, ירושלים היא הסירה שמבשלין בו. ואנחנו הבשר, ההושם בסיר רוצה לומר כשם שאין הבשר יוצא מן הסיר עד גמר בישולו, כן אנחנו לא נצא מן העיר הזאת עד גמר הבישול, והוא ביום המיתה. בזמן הרגיל הטבעי, ללא קיצור ימים ושנים, [ע"פ רש"י] כי הסיר שומד ומגן על הבשר. [הגאון מלבי"ם, ורש"י להלן פסוק יא':

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

(ד) לָכֵן הִנָּבֵא עֲלֵיהֶם הִנָּבֵא בֶּן אָדָם: (ה) וַתִּפֹּל עָלַי רוּחַ יְהוָה וַיֹּאמֶר אֵלַי אָמַר כֹּה אָמַר יְהוָה בֶּן אֲמַרְתָּם בֵּית יִשְׂרָאֵל וּמַעֲלֹת רוּחָם אֲנִי יִדְעֵתִיהָ: (ו) הִרְבִּיתֶם חֲלָלִיכֶם בְּעִיר הַזֹּאת וּמִלֵּאתֶם חוֹצְתֶיהָ חֲלָל:

(ז) לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנִי יְהוָה חֲלָלִיכֶם אֲשֶׁר שָׁמַתֶּם בְּתוֹכָהּ הִמָּה

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק יא ד-ו):

מאמר ה' נגד המחשבות הרעות הנ"ל. ראשית, דעו שה' יתברך יודע מחשבותיכם, ורואה מעשיכם, את עוון שפיכות דמים (גם בתחילת הנבואה, הזכיר את עון שפיכת דמים, אחרי שהזכיר עון ע"ז, כאמור בפרק ט' ט').

(ד) -לכן, הואיל וכן יאמרו. -הנבא עליהם, הפוך אמריהם, -הנבא בן אדם. כפל הדבר לזרזו: (ה) -ותפל עלי רוח ה', חנתה עלי רוח הנבואה, -ויאמר אלי אמר, אל אנשי ירושלים. שהם אמרו דברים לעצמם, וחשבו מי יודע מחשבותינו, לך אמור להם. -בה אמר ה' בן אמרתם. כדבר הזה, לא בקרוב יתקיימו הנבואות, ולפיכך אפשר להבנות בתים, אני יודע שכן. אמרתם אתם -בית ישראל ועל בני יהודה יאמר, ומעלות רוחכם אני ידעתי. רוצה לומר לא בלבד ידעתי אמריכם כי אף המחשבות העולות על רוחכם ידעתי אני בכל פרט ופרט. אינכם יכולים להכחיש. [ע"פ ר"י אברבנאל]: (ו) -הרבייתם חלליכם בעיר הזאת. רוצה לומר ובעבור הדברים והמחשבות האלו אשר תחשבו שלא תגלו מן העיר, תוסיפו לעשות הרע, ותרבו חללים בעיר הזאת. ומלאתם חוצתיה חלל. ותמלאו החוצות חללים:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק יא ז-ד):

שנית. העונש, הוא גזרת ה', בעבור חטאם, החטא האמור בפסוק ג'. העונש הוא שיהיה להם בהיפך, יהיה להם עונשים בדמיון סיר, ולא הצלה בדמיון סיר. (ועיין עוד פרק כד).

בעיר יש מתים שהרגתם והם כאילו מבושלים בסיר, עליהם אתם צודקים בהשוואה לסיר. וגם אצלכם תתקיים ההשוואה לסיר, באופן שתימקו בתוכה, כמו שהבשר מצטמק בתוך הסיר. אבל מה שאתם חשבתם להיות כמו בסיר, שהחומה תגן עליכם, היא לא תגן על האנשים החיים שבה מפני האויב. ומוזכר כאן עוון שפיכות דמים.

(ז) -לכן, הואיל וכן עשיתם לכן. -בה אמר ה' אלוקים. רוצה לומר הנה עתה נתקיים אמריכם, שאמרתם היא הסיר ואנחנו הבשר. והיתה כוננתם לסובתכן שחומת העיר תגן עליכם, הנה המילים שאמרתם, התקיימו במעשיכם. כי -חלליכם אשר שמתם בתוכה, אשר הרגתם בתוכה. -המה הבשר, ולעומת. בשר. פגרי החללים, דימה. את העיר אל הסיר. והיא הסיר, שמשמים בה את הבשר, כי כן שמתם בה פגרי חללים. כך שפנותל הסיר, תהיה רק למתים,

מעין חיים – מוסר ועיונים

¹⁰ יא ה ותפל עלי. משמע שעשיו מתחיל להתנבא. וצריך ביאור, הרי הנביא באמצע נבואתו. הלא כל מה שנאמר בפסוק ב' ג' וד' המתחיל במלים ויאמר אלי, הוא גם כן נבואה. וצריך לומר, שמכאן הוא דרגא אחרת של הנבואה. ביאור נוסף בזה עיין במצודות להלן פסוק יג.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

הַבֶּשֶׁר וְהָיָא הַסִּיר וְאַתְּכֶם הוֹצִיא מִתּוֹכָהּ: (ח) חָרַב יִרְאֶתֶם וְחָרַב אָבִיא עֲלֵיכֶם נָאִם אֲדֹנִי יְהוָה: (ט) וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִתּוֹכָהּ וְנָתַתִּי אֶתְכֶם בְּיַד זָרִים וְעָשִׂיתִי בְכֶם שְׁפָטִים: (י) בַּחֲרֵב תִּפְּלוּ עַל גְּבוּל יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁפוּט אֶתְכֶם וַיִּדְעֶתֶם פִּי אֲנִי יְהוָה: (יא) הִיא לֹא תִהְיֶה לָכֶם לִסִּיר וְאַתֶּם תִּהְיוּ בְּתוֹכָהּ לְבֶשֶׁר אֶל גְּבוּל יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁפוּט אֶתְכֶם: (יב) וַיִּדְעֶתֶם פִּי אֲנִי יְהוָה אֲשֶׁר בַּחֲקִי לֹא הִלַּכְתֶּם וּמִשְׁפָּטִי לֹא עָשִׂיתֶם וּכְמִשְׁפָּטִי הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֵיכֶם עָשִׂיתֶם: (יג) וַיְהִי כִּהְנַבְאִי וּפְלִטָהוּ בֶן בְּנִיָּה מֵת וְאָפֵל עַל פָּנָי וְאָזַעַק קוֹל גָּדוֹל וְאָמַר אָהָה אֲדֹנִי יְהוָה כָּלָה אֶתָּה עָשָׂה אֶת שְׂאֲרִית יִשְׂרָאֵל:

וְאַתְּכֶם הוֹצִיא מִתּוֹכָהּ אֲבָל עֲלֵיכֶם גִּזְרֵתִי לְהוֹצִיא מִתּוֹכָהּ, אוֹ אֶתְכֶם אוֹצִיא מִתּוֹכָהּ לִלְכַּת גּוֹלָה, וְלֹא יִתְקִיִּם אֲמִרִיכֶם, שֶׁהֵעִיר תִּהְיֶה כְּמוֹ סִיר, בְּעֶצְמְכֶם, כִּי הֵעִיר לֹא תִשְׁמָר עֲלֵיכֶם: (ח) -חָרַב יִרְאֶתֶם, מִחֲרֵב מֶלֶךְ בָּבֶל יִרְאֶתֶם, וְחָרַב אָבִיא עֲלֵיכֶם, מִמֶּנּוּ וּדְחִימָת הֵעִיר לֹא תִגַּן עֲלֵיכֶם, וְלֹא תִהְיֶה כְּסִיר הַמִּגֵּן, -נָאִם אֲדֹנִי ה': (ט) -וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִתּוֹכָהּ, וְנָתַתִּי אֶתְכֶם בְּיַד זָרִים, וְעָשִׂיתִי בְכֶם שְׁפָטִים: (י) -בַּחֲרֵב תִּפְּלוּ, עַל גְּבוּל יִשְׂרָאֵל, סְמוּךְ לְגְבוּל יִשְׂרָאֵל. אֲשֶׁפוּט אֶתְכֶם, וְהוּא בְּרַבְלָה בֶּאֱרֵץ חֲמַת, כְּמוֹ שְׁנֵאמַר (יִרְמְיָה לט) וַיַּעֲלֵהוּ וְגו' רַבְלָתָהּ וְגו' וַיִּשְׁחַט מֶלֶךְ בָּבֶל אֶת בְּנֵי צִדְקִיָּהוּ וְגו' וְאֵת כָּל חֹרֵי יְהוּדָה שְׁחַט מֶלֶךְ בָּבֶל וְאֵת עֵינֵי צִדְקִיָּה עוֹר [ע"פ רש"י], -וַיִּדְעֶתֶם כִּי אֲנִי ה', אֵז תִּדְעוּ שְׁאֲנִי ה' הַנֶּאֱמָן לְשֵׁלֶם גְּמוּלָה: (יא) -הִיא, יְרוּשָׁלַיִם. לֹא תִהְיֶה לָכֶם לִסִּיר, לֹא תִהְיֶה לְעוֹמֶתְכֶם כְּסִיר הַמִּשְׁמֶרֶת, אֶת, הַבֶּשֶׁר, הַהוּשֵׁם בְּתוֹכָהּ עַד גִּמְרָה הַבִּישׁוּל, כִּי לֹא תִהְיֶה בָּהּ עַד יוֹם הַמִּיתָה. כְּפִי שֶׁאֵתָּם חוֹשֵׁבִים שֶׁאֵין אֶחָד לֹא יוֹכֵל לְהוֹיָקֶם, עַד שִׁיגִיעַ וְזִמְנָם לָמוּת, וְתוֹמָתוֹ בְּשׁוּלֹם עַל הַמִּיטָה, לֹא כִן יִהְיֶה, אֲלֵא: [ע"פ רש"י] -וְאַתֶּם, אֲבָל אִתֶּם -תִּהְיוּ בְּתוֹכָהּ, דּוֹמִים. -לְבֶשֶׁר, הַמִּצְטַמֵּק בְּתוֹךְ הַסִּיר, כִּי שִׁמָּה תִהְיוּ נִמְקִים וְנִמְסִים, לְעִנְיֵן הַרְעָה הַזֶּה, כִּן תִּהְיוּ דּוֹמִים לְבֶשֶׁר שֶׁבְּתוֹךְ הַסִּיר, אֲבָל לֹא תִמּוּתוּ בָּהּ. בְּשִׁלּוּם, כְּפִי שֶׁאִמְרָתִי, כִּי -אֵל גְּבוּל יִשְׂרָאֵל, עַל גְּבוּל יִשְׂרָאֵל בְּרַבְלָתָהּ בֶּאֱרֵץ חֲמַת, שֶׁם. אֲשֶׁפוּט אֶתְכֶם, מִשְׁפַּט מוֹת, הַרְגָהּ בְּקִיצוֹר יָמִים וְשָׁנִים, [ע"פ רד"ק]: (יב) -וַיִּדְעֶתֶם כִּי אֲנִי ה', אֵז תִּדְעוּ אֲשֶׁר אֲנִי ה' הַנֶּאֱמָן לְשֵׁלֶם גְּמוּלָה עַל. אֲשֶׁר בַּחֲקִי לֹא הִלַּכְתֶּם, אֲשֶׁר לֹא הִלַּכְתֶּם בַּחֲקִי, וּמִשְׁפָּטִי לֹא עָשִׂיתֶם, וּכְמִשְׁפָּטִי הַגּוֹיִם¹⁷ אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֵיכֶם עָשִׂיתֶם, לְעֹבֹד עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים כְּמוֹתָם [ע"פ רד"ק]: (יג) -וַיְהִי כִּהְנַבְאִי, כֹּאֲשֶׁר נִבְאֵתִי, אֶת, הַנְּבוּאָה הַזֶּה, כִּי בְּמִרְאָה הַנְּבוּאָה הִיא נִרְאָה לּוֹ כִּאִילוֹ מִתְנַבֵּא הַדָּבָר הַזֶּה, וְכֹאֲשֶׁר צִוָּה לּוֹ הַמְּקוֹם כְּמוֹ שְׁנֵאמַר לְמַעֲלָה (פְּסוּק ד) לֹכֵן הִנֵּבֵא עֲלֵיהֶם וְכו', -וּפְלִטָהוּ בֶן בְּנִיָּה, אֶחָד מִן הַשְּׂרִיִּם שֶׁעֲמָדוֹ בִּפְתַח הַשַּׁעַר, שֶׁהוֹדִיב בְּפִסּוֹק א', -מָוֶת, מִיתָה פְּתוּאִמִּית, -וְאָפֵל עַל פָּנָי, לְהִשְׁתַּחֲוֹת וּלְבַקֵּשׁ רַחֲמִים, -וְאָמַר אָהָה אֲדֹנִי ה' כָּלָה אֶתָּה עָשָׂה אֶת שְׂאֲרִית יִשְׂרָאֵל, וְכִי

מֵעֵין חַיִּים – מוֹסֵר וְעִיּוֹנִים

¹⁷ יֵא יֵב וּכְמִשְׁפָּטִי. הַרְדִּיק פִּירֵשׁ עַל עֲבוֹדָה זָרָה. אוֹלַם בְּתִרְגוּם יוֹנָתָן פִּירֵשׁ נִימוּסִי עֲמִמִּיא. נִרְאָה שֶׁהַכּוֹנֵחַ, הַנְּהוּגוֹת מִשְׁפַּט, שְׁבִין אָדָם לְחִבְרִיר, קָל וְחוֹמֵר לִימְנַע מִשְׁפִּיכוֹת דָּמִים.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

(יד) וַיְהִי דְבַר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: (טו) בֶּן אָדָם אַחִיךָ אַחִיךָ אֲנָשִׁי גְּאֻלְתְּךָ וְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל כָּלָה אֲשֶׁר אָמְרוּ לָהֶם יִשְׁבִּי יְרוּשָׁלַם רַחֲקוּ מֵעַל יְהוָה לָנוּ הִיא נִתְּנָה הָאָרֶץ לְמוֹרָשָׁה:

(טז) לָכֵן אָמַר כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה כִּי הִרְחַקְתִּים בְּגוֹלִים וְכִי הִפְצִיזְתִּים בְּאַרְצוֹת וְאֵהִי לָהֶם לְמִקְדָּשׁ מְעֻט בְּאַרְצוֹת אֲשֶׁר בָּאוּ שָׁם:

אתה עושה כלה את השארית, לכל יוותר מי. מה הסיבה שחשב כן, הלא ראה רק אחד מת, וגם הוא רשע היה, אלא, על שראהו מת פתאום, והיה מראשי העם, חשב שמא כן ימותו כולם [ע"פ ר"י אברכנאל^{לח}]:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק יא יד-טז):

טענה נוספת על בני ירושלים, על שלועגים על הגולים לומר שגלו כי אינם רצוים לפני ה', ודחה אותם מלפניו. (יד) וַיְהִי דְבַר ה' אֵלַי לֵאמֹר: (טו) בֶּן אָדָם אַחִיךָ אַחִיךָ אֲנָשִׁי גְּאֻלְתְּךָ, אמר שלוש פעמים, אחד נגד גלות ארץ זבולון וארץ נפתלי בימי פקח בן רמליהו כמו שנאמר (מלכים ב'), ואחד נגד גלות אנשי עבר הירדן כמו שנאמר בדברי הימים (א ה כה) ואחד נגד גלות יהודה בימי יהויקים ובימי יהויכין, וכל בית ישראל כלה, הוא הגלות הכללי בימי הושע בן אלה כמו שנאמר במלכים ב' (פרק יז), אֲשֶׁר אָמְרוּ לָהֶם יִשְׁבִּי יְרוּשָׁלַם, אשר יושבי ירושלים אמרו על כל אנשי הגליות האלה, הנה הם רחוקו מועל ה', וממקדשו, והשליכם לארצות רחוקות, ולא ישגיח בהם מעתה, לָנוּ הִיא נִתְּנָה הָאָרֶץ לְמוֹרָשָׁה, וכל ארץ ישראל בכללה נתנה לנו למוורשה, ואנחנו נשב בכולה עד עולם. ואם כן שמחים הם בצרתם, וחושבים לרשת ארצם, וכאומר איך אם כן תצעק על מות האנשים הרשעים ההמה [עייין רש"י]:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק יא טז):

תשובה על ה"נ", ומבאר שהקב"ה לא זנח את אלו שכבר גלו, כי משרה שכינתו על עם ישראל, במקום גלותם. (טז) לָכֵן, הואיל ואומרים שלא אשגיח בהם מעתה, אמור להם. אָמַר כֹּה אָמַר אֲדֹנָי ה', כי הרחקתים בְּגוֹלִים וְכִי הִפְצִיזְתִּים בְּאַרְצוֹת, עם כי הרחקתם ממקדשי, ומארצם להיות גולים, ועם כי פזרתם בארצות העמים, אבל הנה מהשגחתי לא רחוק. וְאֵהִי לָהֶם לְמִקְדָּשׁ מְעֻט בְּאַרְצוֹת אֲשֶׁר בָּאוּ שָׁם. כי בהארצות

מעין חיים – מוסר ועיונים

^{לח} יא יג. ופלטיוהו בן בניה מת. יש מחכמי הגמרא שמפרשים, שפלטיוהו זה עשה טובה לישראל, והוא שלנבוכדנצר היה חתן ושמך איסתנדרא, והוא שלח לחמיו, הרבה שבויים הבאת לך, אינך יכול להביא לי כמה לשרתני, רצה נבוכדנצר לשלוח לו מהשבויים היהודים, אמר לפניו פלטיוהו, שלח לו אחרים, כי היהודים הם חשובים, ואתה ראוי שדווקא אנחנו נעמוד לפניך. וקיבל בוכדנצר את דבריו, וזה היה טובה גדולה לישראל, שיהיו פחות מושפלים ולא יהיו עבדים לעבד אלא למלך. ומשום כך התאונן יחזקאל הנביא, זה עשה טובה לישראל ימות בחצי ימיו. ואמורא אחר מפרשו לגנאי, פלטיוהו זה שעשה מעשה מתועב כן, אחוריהם אל היכל ה', איך ימות על מיטתו, כדרך כל הארץ (גמרא קידושין ע"ב)

(יז) לָכֵן אָמַר כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוֹה וְקִבַּצְתִּי אֶתְכֶם מִן הָעַמִּים וְאֶסְפַּתִּי אֶתְכֶם מִן הָאָרְצוֹת אֲשֶׁר נִפְצֹתֶם בָּהֶם וְנָתַתִּי לָכֶם אֶת אֲדֹמַת יִשְׂרָאֵל: (יח) וּבָאוּ שָׁמָּה וְהִסִּירוּ אֶת כָּל שְׁקֻצֵיָהּ וְאֶת כָּל תּוֹעֲבוֹתֶיהָ מִמֶּנָּה: (יט) וְנָתַתִּי לָהֶם לֵב אֶחָד וְרוּחַ חֲדָשָׁה אֶתֵּן בְּקִרְבְּכֶם וְהִסְרֹתִי לֵב הָאֲבֵן מִבְּשָׁרְכֶם וְנָתַתִּי לָהֶם לֵב בָּשָׂר: (כ) לְמַעַן בְּחַקְתִּי יִלְכוּ וְאֶת מִשְׁפָּטִי יִשְׁמְרוּ וַעֲשׂוּ אֹתָם וְהָיוּ לִי לְעָם וְאֲנִי אֶהְיֶה לָהֶם לֵאלֹהִים: (כא) וְאֵל לֵב שְׁקֻצֵיָהֶם וְתוֹעֲבוֹתֵיהֶם לָכֶם הֵלֶךְ דֶּרֶכָם בְּרָאשָׁם נָתַתִּי נֶאֱם אֲדֹנָי יְהוֹה: (כב) וַיֵּשְׂאוּ הַכְּרוּבִים אֶת פְּנֵיהֶם וְהָאוֹפָנִים לַעֲמֹתָם וּכְבוֹד אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עָלִיהֶם מִלְמַעְלָה: (כג) וַיַּעַל כְּבוֹד

אשר באו שמה אהיה להם למקדש מעט, רוצה לומר אשרה שכינתי בבתי הכנסיות שלהם. ועם כי רחקו מן מקדשי שהוא המקדש הגדול אשר בירושלים, יהיה להם במקומו מקדש מעט:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק יא יז-כה):

הבטחה טובה לגולים, שישוּבו לעתיד לבא לעבוד את ה' ביותר שלימות. ולעומת זה ניבא עונש לחוטאים הללו. (יז) - לָכֵן אָמַר. הואיל ואומרים שאנשי הגליות האלה לא ישוּבו לעולם לארצם, והם יירשוה לכן אמור אליהם. אֵל בני הגלויות שכבר גלו. כֹּה אָמַר ה' וְקִבַּצְתִּי, רוצה לומר כן אמר ה' וכן יעשה, ואקבץ - אֶתְכֶם מִן הָעַמִּים, ואספתי אתכם מן הארצות אשר נפצותם בהם, ונתתי לכם את אדמת ישראל. ואז אחזיר לכם את אדמת ישראל. ועל ימי המשיח יאמר [ע"פ רד"ק]: (יח) - וּבָאוּ שָׁמָּה, והסירו את כל שקוציה, ואת כל תועבותיה ממנה. רוצה לומר השקוצים והתועבות הנעשים בה עתה, יסירו מתוכה. כלומר אז לא יהיה נעשה בה עוד. כאומר אתם מתנאים על הגולים, הלא הם ידעו טובים ממכם, הם יסירו את העבודה זרה, ואתם אינכם עושים כן: (יט) - וְנָתַתִּי לָהֶם לֵב אֶחָד, רוצה לומר לא יהיה עוד לכם חלוק ומסופק להאמין בה' כי בכל לב יאמינו בה', ורוח חדשה רצון חדש ללכת בחוקי - אֶתֵּן בְּקִרְבְּכֶם, והסרתִי לֵב הָאֲבֵן, לב קשה כאבן, - מִבְּשָׁרְךָ, רוצה לומר מגופם, וְנָתַתִּי לָהֶם לֵב בָּשָׂר, רך כבשר רוצה לומר מוכנע ונוח [ע"פ רד"ק]: (כ) - לְמַעַן בְּחַקְתִּי יִלְכוּ וְאֶת מִשְׁפָּטִי יִשְׁמְרוּ וַעֲשׂוּ אֹתָם, באופן שילכו בחוקותי, וישמורו משפטי בלבם, ויעשו אותם [ע"פ ר"י אברבנאל], וְהָיוּ לִי לְעָם, להאמין בי ולשמור מצותי, - וְאֲנִי אֶהְיֶה לָהֶם לֵאלֹהִים, להציל ולהושיע אותם: (כא) - וְאֵל לֵב שְׁקֻצֵיָהֶם וְתוֹעֲבוֹתֵיהֶם לָכֶם הֵלֶךְ, רוצה לומר אבל האנשים הרשעים הנשארים בירושלים, אשר לכם הולך אל תוכיות השקוצים והתועבות, הם, לא ישארו בה לעולם לרשת חלקם, כי - דֶּרֶכָם בְּרָאשָׁם נָתַתִּי, גמול דרכם אתן בראשם, ויגלו ממנה למקדש עוונם [ע"פ רש"י]: (כב) - וַיֵּשְׂאוּ הַכְּרוּבִים אֶת פְּנֵיהֶם, וְהָאוֹפָנִים לַעֲמֹתָם, לעומת הכרוכים בשוה להם, וּכְבוֹד אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עָלִיהֶם, על הכרוכים. מִלְמַעְלָה: (כג) - וַיַּעַל כְּבוֹד ה', נסתלק - מַעַל תּוֹךְ הָעִיר,

יְהוָה מַעַל תּוֹךְ הָעִיר וַיַּעֲמֵד עַל הָהָר אֲשֶׁר מִקְדָּם לָעִיר: (כד) וְרוּחַ
נִשְׁאַתָּנִי וַתְּבִיאֵנִי כַשְׁדִּימָה אֶל הַגּוֹלָה בְּמִרְאָה בְּרוּחַ אֱלֹהִים וַיַּעַל
מֵעָלִי הַמִּרְאָה אֲשֶׁר רָאִיתִי: (כה) וְאָדָּבָר אֶל הַגּוֹלָה אֵת כָּל דְּבָרֵי
יְהוָה אֲשֶׁר הִרְאָנִי:

פרק יב (א) וַיְהִי דְבַר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: (ב) בֶּן אָדָם בְּתוֹךְ בֵּית הַמָּרִי
אֲתָה יֹשֵׁב אֲשֶׁר עֵינַיִם לָהֶם לְרֹאוֹת וְלֹא רָאוּ אֲזֻנַיִם לָהֶם לְשִׁמְעַ וְלֹא
שָׁמְעוּ כִּי בֵּית מָרִי הֵם:

(ג) וְאֲתָה בֶּן אָדָם עֲשֵׂה לָךְ כְּלִי גוֹלָה וְגִלָּה יוֹמָם לְעֵינֵיהֶם וְגִלִּית

ועמוד על ההר אשר מקדם לעיר. הוא הר הזיתים העומד במזרח העיר [ע"פ רש"י]: (כד) - ורוח נשאתני
ותבאני כשדימה אל הגולה. רוח הנבואה לקחני משם והביאני אל ארץ כשדים, במראה ברוח אלהים.
במראה הנבואה נראה לי כאלו הביאני אל ארץ כשדים כי באמת שם היה, אבל מתחלה נראה לי במראה הנבואה
כאלו בא לירושלים, כממו שנאמר (לעיל ח) ותבא אותי ירושלמה במראות אלהים. ועתה נראה לו במראה
הנבואה כאילו חזר למקומו [ע"פ רש"י], - ויעל מעלי, ואז נסתלק מעלי - המראה אשר ראיתי:
(כה) - ואדבר אל הגולה. אל אנשי הגולה, למען ישלחו הדברים לקרוביהם לירושלים, את כל דברי ה'
אשר הראנני. כל הדברים אשר הראוהו בשנה הששית. דהיינו מתחילת פרק ח' עד כאן. שאז הובא לירושלים
במראה הנבואה [ע"פ ר"י אברבנאל]:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק יב א-ב):

עד הנה ניבא על הצרות חרב ורעב וסיבתם שפיכות דמים וע"ז, מכאן ואילך מנבא על הגלות (עיין היטיב ותמצא
שעד הנה עיקרי הנבואות היו על הרעב וחרב. ואילו בפרק זה כולו מדבר על גלות, ראה בעיונים להלן יב יט, עיין בפרק
יד כב, ובפרק ט"ו ח נאמר ונתתי את הארץ שממה, ולפיכך פרש"י (טו ו) שענין האש המוזכר בפרשה ההיא הכוונה על
גלות. ולהלן יז כ על גלות המלך, נראה שעיקר פרשיות אלו מדבר על הגלות, אף על פי שגם ענין החרב מוזכר בו).

פרק יב (א) - ויהי דבר ה' אלי לאמר: (ב) בן אדם בתוך בית המרי אתה יושב. על אנשי הגולה
יאמר, אשר עינים להם לראות ולא ראו, אשר יש להם עינים לראות בהם, ואינם רואים. רוצה לומר הלא
בעיניהם ראו גלותם מן הארץ, ולא לקחו מוסר, אזננים להם לשמע ולא שמעו, אל דברי הנביא המזהירים - כי
בית מרי הם, [ע"פ רד"ק]:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק יב ג-ז): עשה פעולה על פי נבואה להורות על הגלות (עיין בהקדמת הספר).

(ג) ואתה בן אדם עשה לך כלי גולה. כלים המיוחדים לאנשי גולה, והם תרמיל וכד וקערה וכדומה, וגולה
יומם. בעצם היום, תהיה גולה - לעיניהם. וחוזר ומפרש איך יהיה הגלות, ואמר - וגלית ממקומך, שתהיה גולה

ממקומך אל מקום אחר לעיניהם אולי יראו כי בית מרי המה:
 (ד) והוצאת כלך ככלי גולה יומם לעיניהם ואתה תצא בערב
 לעיניהם כמוצאי גולה: (ה) לעיניהם חתר לך בקיר והוצאת בו:
 (ו) לעיניהם על פתח תשא בעלטה תוציא פניך תכסה ולא תראה
 את הארץ כי מופת נתתיך לבית ישראל: (ז) ואעש כן כאשר צויתי
 כלי הוצאתי ככלי גולה יומם ובערב חתרתי לי בקיר ביד בעלטה
 הוצאתי על פתח נשאתי לעיניהם:
 (ח) ויהי דבר יהנה אלי בבקר לאמר: (ט) בן אדם הלא אמרו אליך

ומועתק ממקומך, אל מקום אחר לעיניהם. רוצה לומר יצא. מביתו, אל בית אחר העומד ממרחק, והוא לרמז על גלות ירושלים, כאשר יפרש בענין, אולי יראו. רוצה לומר אולי יתנו לב על מה שיראו הרמז בפועל, כי בית מרי המה, ואינם מקבלים תוכחת הנביא בפה, וכאומר לכן עשה הרמז והמעשה הזה. בפועל דווקא, אולי תועיל כזה לעוררם. ואף שכל הנבואה הזאת והרמזים האלה נאמרו על יושבי ירושלים, והרי שומעי הנביא יחזקאל, היו בני הגולה. עם כל זה אולי מהם יקחו מוסר, ויכנע לבכם [ע"פ ר"י אברבנאל]: (ד) והוצאת כלך ככלי גולה יומם לעיניהם. כלי הגולה שתעשה, תוציא בעצם היום לעיניהם, כמו שמוציאים כלי גולה. רוצה לומר בענין והצורה של דרך הוצאת כלי גולה, ויטובב כך בעיר, וישוב למקומו ולביתו, ואתה תצא בערב לעיניהם. רוצה לומר תצא שוב בערב ממקומך אל מקום האחר, כמוצאי גולה. כדרך המוציאים את עצמם לגולה, שיוציאים אף בלילה הם בורחים מפני פחד, ולא ימתינו עד יאיר היום [ע"פ ר"י אברבנאל]: (ה) לעיניהם חתר לך, עשה לך חתירה בקיר, הבית, והוצאת בו ודרך בו יוציא את עצמו. והוא לרמז על צדקיה שיצא מן העיר דרך מערה [ע"פ רש"י]: (ו) לעיניהם על פתח תשא. את כלי הגולה ומטלטליו. בעת הלילה כאשר חתר בקיר, בעלטה תוציא. תוציא הכלים והמטלטלים תוציא באופל החושך, מבלי קחת ביד דבר המאיר, כדרך הולכי גולה, פניך תכסה, כאדם הבוש להראות פניו, ולא תראה את הארץ, כי בכלל הפנים יכוסה העינים ולא יראה דבר, כי מופת נתתיך. רוצה לומר עשה כן, כי אותך נתתי למופת לבית ישראל, כמו שתעשה אתה מנהג גולים, כן יגלו הם, ויעשו כמו שעשית [ע"פ רד"ק]: (ז) ואעש כן כאשר צויתי כלי הוצאתי ככלי גולה. בענין דרך הוצאת כלי גולה, יומם, בעצם היום, ובערב חתרתי לי בקיר ביד, עם ידי חתרתי בקיר לצרכי לצאת דרך בו בעלטה הוצאתי על פתח נשאתי לעיניהם.

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק יב ח - טז): יבאר לעם את כוונת הפעולה.

(ח) ויהי דבר ה' אלי בבקר לאמר: (ט) בן אדם הלא אמרו אליך בית ישראל בית המרי, מה אתה עשה, הלא שאלו אותך על מה אתה עושה כדברים האלה, וכאומר הם שאלו ואתה לא השיבות להם:

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

בית ישראל בית המרי מה אתה עשה: (י) אמר אליהם פה אמר
אדני יהוה הנשיא המשא הזה בירושלם וכל בית ישראל אשר
המה בתוכם: (יא) אמר אני מופתכם כאשר עשיתי פן יעשה להם
בגולה בשבי ילכו: (יב) והנשיא אשר בתוכם אל כתף ישא בעלטה
ויצא בקיר יחתרו להוציא בו פניו יכסה יען אשר לא יראה לעין
הוא את הארץ: (יג) ופרשתי את רשתי עליו ונתפש במצודתי
והבאתי אתו בבלה ארץ פשדים ואותה לא יראה ושם ימות: (יד)
וכל אשר סביבתיו עזרה וכל אנפיו אזרה לכל רוח וחרב אריק

(י) אמר אליהם. תשובה על שאלתם. הנשיא המשא הזה¹⁵ בירושלם וכל בית ישראל. רוצה לומר על
הנשיא הוא המלך, עליו מרמוז משא הנבואה ההוא, מה שיקרהו בירושלים, אותו ואת כל בית ישראל. כה אמר
אדני ה' אשר המה בתוכם. רוצה לומר בחוצות העיר: (יא) אמר אני מופתכם. אני לכם למופת,
כאשר עשיתי, ללכת בדרך הגולים, בן יעשה להם. וחזור ומפרש בגולה בשבי ילכו, שילכו גולה בשבי:
(יב) והנשיא אשר בתוכם. זה המלך צדקיהו, אל כתף ישא בעלטה ויצא, על הכתף ישא כלי הגולה
מטלטלי באופל החושך, וכן יצא מן העיר. בקיר יחתרו להוציא בו יעשו לו חתירה בקיר להוציא בו את
עצמו, ועל המערה יאמר כי דרך בו ברח, פניו יכסה יען אשר לא יראה לעין הוא את הארץ. רוצה לומר
למען לא יראה הוא בעיניו את עם הארץ כשהוא בורח, שהוא לו לבושת ולכלימה, לכן יכסה פניו []:
(יג) ופרשתי את רשתי עליו ונתפש במצודתי. ארז¹⁶ מערה היתה לו מביתו עד ערבות יריחו וברח דרך
בו, ונזדמן צבי הולך ממעל על המערה, ורדפו כשדים אחר הצבי, ובבואה לפתח המערה מצאו את המלך יוצא
ותפשוהו, והבאתי אתו בבלה ארץ כשדים. לבבל שהיא מארץ כשדים, ואותה לא יראה ושם ימות.
אף שיבא לבבל, לא יראה. אותה. וכן התקיים בו בדיוק כדבר ה' כי נבוכדנצר עזר את עניניו. בדרך, עד לא הביאו
לבבל. ואם כן לא ראה את בבל [ע"פ רש"י]: (יד) אשר סביבותיו עזרה המסבבים אותו להיות לו לעזר,
וכל אנפיו צבאות חיילותיו [ע"פ רד"ק]. אזרה אפור. לכל רוח, וחרב אריק אחריהם. וחרב האויב

מעין חיים – מוסר ועיונים

¹⁵ יב י הנשיא, המשא הזה. קשר המילות צריך ביאור. ונראה לעניותי, שהכוונה כך, הנביא כאילו מדבר אל הנשיא
והעם, וקוראם בשם, וזה כוונת עצם הדיבור, "הנשיא, וכל בית ישראל. אני מופתכם". משל לאדם האומר לקבוצת
אנשים, הרב הצדיק פלוני, וכל הקהל, אני אוהבכם. אלא שתוך כדי דיבור, בין מילה למילה, הנביא מסביר את הענין,
לשומעים את דבריו, שהם אנשים הנמצאים בבבל. ואומר, מה שאני קורא 'הנשיא', הכוונה, שחנבואה הזו של המעשים
הניל, מיועדים ופונים לנשיא, ואיזה נשיא הכוונה, הכוונה אל הנשיא שבירושלים, דהיינו צדקיהו מלך יהודה. ומה
שאני אומר, בית ישראל, הם אותם שבתוך חומותיה וחוצותיה. מה שאני אומר, אני מופתכם, הכוונה שהם ילכו בגולה.
והכל מבואר יפה בס"ד. נראה כי הביאור מוכח היטב, שהרי מופתכם, כתוב בלשון נוכח. ויעשה להם, בשבי ילכו, נאמר
לשון נסתר.

¹⁶ יב יא אני מופתכם. נראה שפסוק י' יא' מתיחס רק למעשה של הוצאת כלי הגולה ביום. ואומר, שחלק זה, הוא נבואה
גם על הנביא, וגם על העם. ואילו פסוק יב, מפרש את הנבואה של היציאה בלילה, ואומר, שחלק זה, הוא נבואה על
המלך לבדו.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

אחריהם: (טו) וידעו כי אני יהוה בהפיצי אותם בגוים וזריתי אותם בארצות: (טז) והותרתי מהם אנשי מספר מחרב מרעב ומדבר למען יספרו את כל תועבותיהם בגוים אשר באו שם וידעו כי אני יהוה:

(יז) ניהי דבר יהוה אלי לאמר: (יח) בן אדם לחמך ברעש תאכל ומימך ברגזה ובדאגה תשתה: (יט) ואמרת אל עם הארץ פה אמר אדני יהוה ליושבי ירושלם. אל אדמת ישראל לחמם בדאגה יאכלו ומימיהם בשממון ישתו למען תשם ארצה ממלאה מחמס כל

אשלוף מתערה, לרדוף אחריהם: (טו) וידעו כי אני ה' הנאמן לשלם גמול, בהפיצי אותם בגוים וזריתי אותם בארצות, בעת אפזרם בגוים בארצות העמים, אז ידעו שאני ה': (טז) והותרתי מהם אנשי מספר^א, אשאיר מהם אנשים מעטים, אשר יקל לספרם, אנשים שיהיו ניצולים, מחרב מרעב ומדבר, למען יספרו הנשאים ההם את כל תועבותיהם, בגוים אשר באו שם, בשבי הגולה, וידעו כי אני ה' האומות ידעו שאני ה' נאמן לשלם גמול:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק יב יז - כ):

פעולת נבואה על דאגת הנפש שתהיה מחמת שממת הארץ כי גלו בניה.

(יז) ויהי דבר ה' אלי לאמר: (יח) בן אדם לחמך ברעש תאכל, הראה עצמך לפניהם כאילו תאכל ברעש, על ידי תנועת רעד^ה [ע"פ רד"ק] ומימך ברגזה ובדאגה תשתה^ה. (יט) ואמרת אל עם הארץ, הם אנשי הגולה, בה אמר אדני ה' ליושבי ירושלם, על יושבי ירושלם, אל אדמת ישראל, על אדמת רוצה לומר אותם היושבים עדיין על אדמת ישראל, ולא גלו ממנה [ע"פ רד"ק]. לחמם בדאגה יאכלו ומימיהם בשממון, בתמהון לבב ובעצב ישתו^ב, למען תשם ארצה ממלאה, רוצה לומר דאגתם תהיה

מעין חיים - מוסר ועיונים

^א **יב טז אנשי מספר.** וכן התקיים, שהנה מכל יהודה ובנימין, לא גלו לבבל, אלא ח' אלפים עם יכניה, ועוד ד' אלפים ווי מאות אחר כך, כמו שנאמר בירמיה (נב ל), וזהו מעט מאד מאד. שהרי ד' מאות שנה קודם נאמר (מלכים ב יב כא) ויקהל את כל בית יהודה ואת שבת בנימן מאה ושמנים אלף בחור, עשה מלחמה. הרי שכמעט כולם נהרגו.

^ב **יב יט בשממון ישתו למען תשם ארצה.** המצודות מפרש שדאגתם הגדולה תהיה על שממת הארץ. גם הרב אברבנאל מפרש כן, ומוסיף שגם המילים 'אל אדמת ישראל, כוונתם לומר, שדאגתם תהיה על אדמת ארץ ישראל. ולכאורה זה פלא, הרי היו בפחד מות, והדואג דאגת מות, שאר הדאגות מתקטנים, האם דאגו על הארץ יותר מעל חייהם, הענין צריך ביאור.

באמת הגאון מלבי"ם, מפרש באופן אחר. ידאגו, הכוונה, על דאגת הרעב במצור, והוא באמת דאגת המות. למען תשם, הכוונה, שהמצור הזה, יהיה גורם, לשממת הארץ, כי אילו היו נכנעים לא היה מחרב, והיות ולא נכנעו, לכן החרב את ארצם. והסיבה שעשה ה' כן, הוא בעבור החמס. ולדבריו מיושב היטיב.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

היִשְׁבִּים בָּהּ: (כ) וְהָעָרִים הַנוֹשְׁבוֹת תִּתְּרַבְּנָה וְהָאָרֶץ שְׂמֵמָה תִּהְיֶה וַיִּדְעֶתֶם כִּי אֲנִי יְהוָה:

(כא) וַיְהִי דְבַר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: (כב) בֶּן אָדָם מָה הַמָּשָׁל הַזֶּה לָכֶם עַל אֲדָמַת יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר נֶאֱרָכוּ הַיָּמִים וְאָבֵד כָּל חַזוֹן: (כג) לָכֵן אֶמַּר אֲלֵיהֶם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הַשְׁפֹּתִי אֶת הַמָּשָׁל הַזֶּה וְלֹא יִמָּשְׁלוּ אֹתוֹ עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כִּי אִם דְּבַר אֲלֵיהֶם קָרְבוּ הַיָּמִים וּדְבַר כָּל חַזוֹן:

על כי תהיה ארצם שממה מן האנשים הממלאים אותה, - מחמסם כל הישבים בה, בעון החמסם של היושבים בה [ע"פ ר"י אברבנאל]: (כ) וְהָעָרִים הַנוֹשְׁבוֹת, המיושבות מאנשים, - תִּתְּרַבְּנָה, תהיינה חרבות, וְהָאָרֶץ שְׂמֵמָה תִּהְיֶה וַיִּדְעֶתֶם כִּי אֲנִי ה', הנאמן לשלם גמול:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק יב כא-כה): מכאן יש פרשיות על החטאים שבעבורם בא עונש 'גלות'. הדבר הראשון, חוסר אמונה בנביאי אמת: בפרשה ראשונה דיבר נגד האומרים, שכיון שמיום אמירת הנבואות הקודמות, עד הנה, עבר זמן רב ולא קרה כלום, משמע שהיא 'תאבד', ולא תתקיים כלל. על זה משיב, הנבואות שנאמרו בימים עברו, יתקיימו בקרוב. יתר על כן, גם הדברים שינבא הנביא מכאן ולהבא, יתקיימו בימיכם, ומיד, באופן שלא יעבור עליו זמן, במדה הראויה להפיג את הפחד ממנו.

(כא) וַיְהִי דְבַר ה' אֵלַי לֵאמֹר: (כב) בֶּן אָדָם מָה הַמָּשָׁל הַזֶּה לָכֶם עַל אֲדָמַת יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר, רוצה לומר למה אתם מושלים המשל הזה, על ענין אדמת ישראל, - יֶאֱרָכוּ הַיָּמִים^כ וְאָבֵד כָּל חַזוֹן, על כי ייעודי הנביאים לזמן רחוק, היו אומרים הנה באריכות הימים יהיה נאבד כל הנבואה, כי לא יזכר בה, כלומר, ייכחדו המבטיח והמובטח, שהיה כזה הבטחה [ע"פ ר"י אברבנאל]. ובדרך לעג אמרו, בלשון הנוהג בכך אדם המרחיק דבר מה, 'בעבור שרוצנו, שלא יזהר בה', אינו חושב לקיים את הבטחתו בזמן שקבע, ולא יעשה אותה. כן הם אומרים על הקב"ה ח"ו, שממה שמבטיח שיעשהדבר בעוד זמן רב, משמע שאינו מתכוון לקיימה: (כג) - לָכֵן אֶמַּר אֲלֵיהֶם, כֹּה אָמַר אֲדֹנָי ה' הַשְׁבֹּתִי אֶת הַמָּשָׁל הַזֶּה וְלֹא יִמָּשְׁלוּ אֹתוֹ עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל, כִּי אִם דְּבַר אֲלֵיהֶם, קָרְבוּ הַיָּמִים וּדְבַר כָּל חַזוֹן, רוצה לומר היעוד לעשות הרע יהיה בזמן קרוב, ויהיה אם כן, הקיום בפועל, של, דבר כל הנבואה, 'דהיינו נבואות גלות אלו שעדיין לא גלו, ולא תשכח: (כד) - כִּי לֹא יִהְיֶה עוֹד כָּל חַזוֹן^{כד} שֵׁאוּ, רוצה לומר מעתה

מעין חיים – מוסר ועיונים

אולם באמת עד הנה מתחילת הפרק ניבא על הגלות, וכן בהמשך בפרק יד כב, וכן בפרק ט"ו ח נאמר ונתתי את הארץ שממה, ואף ענין הא המוזכר בפרשה ההיא פרש"י (טו ו) שהכוונה על גלות. ולהלן יז כ על גלות המלך, נראה שזהו עיקר פרשיות אלו. ונראה שמדבר על הזמן שאחרי החורבן, שאותם הנשארים יהיו במצב של דאגה מחמת השממה שתהיה.

^כ **יב כב יֶאֱרָכוּ הַיָּמִים וְאָבֵד כָּל חַזוֹן.** עוד נראה לפרש כך. עצם סברת יארכו הימים, שהרגשת הפחד מהפרענות המובטחת, פוחתת באריכות הימים, והראיה מדברי המדרש רבה (בראשית סד ה), אלא שהם משתמשים במילים אלו, לומר שלא יתקיים כלל. לכן זה נקרא משל.

^{כד} **יב כד כָּל חַזוֹן.** נראה שתפס על נבואות השקר, אותו מטבע לשון, 'כל חזון' כמו נבואות אמת. לומר עכשיו תראו את ההבדל בין נבואות האמת באופן כולל, לכלל נבואות השקר.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

(כד) **כִּי לֹא יִהְיֶה עוֹד כָּל חֲזוֹן שְׂוֹא וּמִקְסָם חֶלֶק בְּתוֹךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל:**
 (כה) **כִּי אֲנִי יְהוָה אֲדַבֵּר אֶת אֲשֶׁר אֲדַבֵּר דָּבָר וַיַּעֲשֶׂה לֹא תִמְשָׁךְ עוֹד**
כִּי בִימֵיכֶם בֵּית הַמָּרִי אֲדַבֵּר דָּבָר וַעֲשִׂיתִיו נְאֻם אֲדֹנִי יְהוָה:
 (כו) **וַיְהִי דָבָר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: (כז) בֶּן אָדָם הִנֵּה בֵּית יִשְׂרָאֵל**

כאשר יראו הכל איד שנבואות האמת מתחילות להתקיים, לא יוכלו נביאי השקר לנבואות על השלום בשוא, ומקסם חלק, ולא יקסמו עוד חלקלקות אמרים, להבטיח את השלום כמאז, בהיות עוד הנבואה על זמן רחוק [ע"פ רש"י] בתוך בית ישראל: (כה) **כי אני ה' אדבר**, רוצה לומר עתה אני מדבר, לומר דעו **את אשר אדבר דבר ויעשה**, יהיה נעשה מהרה, **ולא תמשך עוד**, להאריך הזמן כמאז, **כי בימיכם בית המרי אדבר דבר**, אדבר אל הנביאים **ועשיתיו**, בזמן קרוב **נאם אדני ה':**

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק יב כו-כח):

לכאורה כל פרשה זו כפולה ממש בפרשה הקודמת.

אולם באמת אינו כך, לעיל היתה הטענה שלא תתקיים הנבואה כלל. וכאן מדבר נגד המתלוצצים בטענה אחרת, ואומרים, אמת, מודים אנו הפורענויות שבנבואות יבואו ויתקיימו, אבל לא היום, אלא יבואו עוד שנים רבות, וממילא אין מה להתחיל לפחד עכשיו. כנגד זה מבטיח הנביא, שהנבואות יתקיימו תיכף (הרב אברבנאל) ^{מה}.

מעין חיים – מוסר ועיונים

^{מה} **יב כו הקדמה**. הנה פסוק כח' ופסוק כח' לכאורה הם כפולים ממש, וצריך ביאור מדוע נכפלו.

אמנם לאור מה שנתבאר בהקדמה, מיושב הטיב. בפסוק כח' פותח ומתחיל במילים, 'את אשר אדבר דבר ויעשה'. כי עיקר הטענה היתה, שהנבואה תאבד, תבטל, ולא תתקיים כלל, על כך משיב שכן יתקיים. והוסיף שלא תמשך, לומר, שגם ההרגשה של ביטול הנבואה, שיש באריכות הימים אחרי אמירתה, לא יהיה עוד, כי תבא מיד.

בפסוק כח' הוא בהיפך, פותח במילים, לא תמשך עוד. כי מדבר נגד הטענה, שהנבואה תתקיים בעוד הרבה זמן. ועל כך אומר שלא תמשך.

ועדיין יש כאן הערה, הלא בתשובת הראשונה, כבר נאמר תשובה גם על הטענה שניה, שהרי אמר שיבאו בימיכם ולא ימשך עוד. מה איפה התוספת בנבואה השניה. אמנם יש הבדל בסדר המילים, כ"ל, אך לאיזה צורך נכפל. ומעתה, ההבדל הני"ל מיישב שיש כאן שני שאלות נפרדות, אבל לכאורה עדיין קשה, והלא תשובה אחת עונה לשניהם.

ונראה שבאמת יש הבדל נוסף בין הפרשיות, [ושני ההבדלים נכונים]. בפעם הראשונה טענו, ש'כל הנבואות' [שנאמרו בדורות האחרונים, חולדה צפניה וירמיה ויחזקאל שניבאו רבות על חורבן בית המקדש] יארכו הימים ואבד כל חזון, והשיב הנביא, לא כך, אלא יתקיימו בקרוב, ובימיכם.

בפעם השנית, טענו המתלוצצים, אמת ונכון יתקיימו נבואות רבות בימינו. אבל הנבואה המסוימת שאתה מנבא היום, אולי היא לימים רבים, אולי זה הוא על חורבן בית שני וכדומה. בטענה זו נחלש מאד השפעת הנבואה, והפחד ממנה, בשעת אמירת הנביא.

ועל כך משיב, כי מעתה לא יהיה כך, מעכשיו 'כל דברי' הפורענות שיאמרו מהיום והלאה, כולם ממש, יפנו וידברו, אך ורק על ימים קרובים.

ההבדל מדוקדק הטיב. שהרי בנבואה ראשונה, אמרו יארכו הימים ואבד 'כל חזון', דברו על הנבואות באופן כללי, בלשון הכולל גם את כל הנבואות שבעבר. ואילו בפרשה השניה, נאמר החזון אשר הוא חוזה, משמע נבואה אחת של ההווה, של עכשיו.

ולכן בפסוק כח' נוסף המילה כל דברי, לעומת פסוק כח' הדומה לו. לומר שלא תאמר עוד נבואה לזמן ארוך כלל, וממילא כבר לא יוכלו לומר, הנבואה הזו, היא עבור ימים רחוקים.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

אמרים החזון אשר הוא חזה לימים רבים ולעתים רחוקות הוא נבא: (כח) לכן אמר אליהם פה אמר אדני יהוה לא תמשך עוד כל דברי אשר אדבר דבר ויעשה נאם אדני יהוה:

פרק יג (א) ויהי דבר יהוה אלי לאמר: (ב) בן אדם הנבא אל נביאי ישראל הנבאים ואמרתי לנביאי מלכם שמעו דבר יהוה: (ג) פה אמר אדני יהוה הוי על הנביאים הנבלים אשר הלכים אחר רוחם ולבלתי ראו: (ד) פשעלים בקרבות נביאיך ישראל היו: (ה) לא עליתם בפרצות ותגדרו גדר על בית ישראל לעמד במלחמה ביום

(כו) ויהי דבר ה' אלי לאמר: (כז) בן אדם הנבא בית ישראל אמרים החזון אשר הוא חזה, אשר הנביא מתנבא, לימים רבים, רוצה לומר הוא אומר שתהיה הדבר אחר ימים רבים, וכאילו יאמרו אם כן יארכו הימים ואבד כל חזון¹⁰, כמו שאמר למעלה (בפסוק כב), ולעתים רחוקות הוא נבא, כפל הדבר במילים שונות: (כח) לכן אמר אליהם, כה אמר אדני ה' לא תמשך עוד כל דברי, רוצה לומר אף אחד מדברי, וכן לא תעשה כל מלאכה (שמות כ), אשר אדבר דבר ויעשה, מהרה - נאם אדני ה':

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק יג א-ז):

טוען על נביאי השקר, לא רק שאינם שהם משקרים, אלא אף לשיטתם שנביאים הם, הם אינם גודרים את כרם בית ישראל, שהוא תפקיד הנביאים.

פרק יג (א) ויהי דבר ה' אלי לאמר: (ב) בן אדם הנבא אל נביאי ישראל הנבאים, על נביאי השקר יאמר, ואמרתי לנביאי מלכם, לאלו המתנבאים לבדות מלכם, לאמר - שמעו דבר ה', כאילו ה' שלחם: (ג) הווי יש להתאונן - על הנביאים, האלה - הנבלים אשר הולכים אחר רוחם, אחר רצונם [ע"פ רש"י ורד"ק] לומר מה שיש עם רצונם, ולבלתי ראו, ומה שלא ראו נבואה: (ד) בשועלים בחרבות, כמו השועלים כשהם בחרבות, השועל נכנס בחורבות, בבית חרב שבור פה ושם, ושומם מאדס, וכאשר, אדם בא בפרצת החורבה, אין מי מהשועלים, עומד למולו, לעכבו מליכנס שמה, אבל כולם יברחו ממנו ויצאו, דרך פרצה אחרת, וכמו השועלים ההם, נביאיך ישראל היו, כן היו נביאיך, אתה ישראל, וכאשר יפרש במקרא שלאחריו [ע"פ רש"י]: (ה) לא עליתם בפרצות, אתם הנביאים הנבלים לא עמדתם בפרצות לעכב על האויב לבל יבוא, רוצה לומר לא עמדתם בתפלה לעכב הפורעניות, ותגדרו גדר על בית ישראל, מלת לא משמשת בשתים, לומר לא גדרתם גדר במקום הפרצה, רוצה לומר לא החזרתם את ישראל למוטב לעשות תשובה, לעמוד

מעין חיים - מוסר ועיונים

¹⁰ יב כז לימים רבים, המצודות מפרש, שהכוונה, שאם כן יארכו הימים, ואבד כל חזון. אולם הרב אברבנאל מפרש שיש כאן טענה אחרת, וכמו שכתבנו בהקדמה.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

יְהוָה: (ו) חָזוּ שְׂוֹא וְקֶסֶם פָּזַב הָאֲמָרִים נֶאֱמַר יְהוָה וַיְהוֹה לֹא שְׁלָחָם וַיַּחֲלֹ לְקִיָּם דְּבָר: (ז) הֲלוֹא מַחֲזֶה שְׂוֹא חֲזִיתָם וּמִקְסָם פָּזַב אֲמַרְתֶּם וְאֲמָרִים נֶאֱמַר יְהוָה וְאֲנִי לֹא דִבַּרְתִּי:

(ח) לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה יַעַן דִּבַּרְכֶּם שְׂוֹא וַחֲזִיתֶם פָּזַב לָכֵן הִנְנִי אֲלִיכֶם נֶאֱמַר אֲדֹנָי יְהוִה: (ט) וַהֲיִתָּה יָדִי אֶל הַנְּבִיאִים הַחֲזִים שְׂוֹא וְהַקְסָמִים פָּזַב בְּסוּד עָמִי לֹא יִהְיוּ וּבִכְתָּב בֵּית יִשְׂרָאֵל לֹא יִכְתְּבוּ וְאֵל אֲדָמַת יִשְׂרָאֵל לֹא יָבֹאוּ וַיִּדְעַתֶּם כִּי אֲנִי אֲדֹנָי יְהוִה: (י) יַעַן וּבִינֵעַן הִטְעוּ אֶת עָמִי לֵאמֹר שָׁלוֹם וְאִין שָׁלוֹם וְהוּא בִנָּה חִיץ וְהֵנָּם טָחִים

במלחמה ביום ה'. למען יכלו עמוד במלחמה מול האויב, בעת בוא מה' תשלום גמול העון [ע"פ תרגום יונתן]. רוצה לומר, את הדברים הטובים שהנביאים הצדיקים והקדושים פועלים ומגיינים על עם ישראל, שזה הוא תפקידם חוץ מעצם הנבואות, ולזה א"צ להיות דווקא נביא, גם את זאת לא עשיתם: (ו) - חזו שוא. בשוא נבאו וקסם כזב, ובכזב קסמו, כי גם הקסם לא אמרו באמת. יש איזה אפשרות לדעת העתידות, באופן לא מדויק, על ידי קסם. אבל הם רק אמרו שעשו קסם, בפועל גם את זה לא ידעו, - האומרים. בדבריהם אמרו - נאום ה', ולא כן הוא, כי - וה' לא שלחם, ויחלו לקים דבר. רוצה לומר ואיך אם כן, מבטיחים תוחלתם אל העם, שיתקיים הדבר שאומרים [ע"פ רד"ק]: (ז) - הלווא מחזה, נבואת - שוא חזיתם. את נבואתם, כי לא היתה נבואה, - ומקסם כזב אמרתם. רוצה לומר אף הקסם אמרתם בשקר - ואמרים נאם ה' ואני לא דברתי:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק יג ח-יב):

ניבא עונש שיהיה "בעולם הבא", לנביאי שקר, על העון שבפרשה הקודמת.

טענה נוספת, שבשקריהם, הם בונים קיר שחושבים הוא מועיל להגן מהאויב, ובאמת אינו מועיל.

(ח) לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה יַעַן דִּבַּרְכֶּם שְׂוֹא וַחֲזִיתֶם כֹּזֵב לָכֵן הִנְנִי אֲלִיכֶם. הנה אני אלחם עמכם. נאם אֲדֹנָי יְהוִה: (ט) וַהֲיִתָּה יָדִי מִכַּת יָדִי, אֶל הַנְּבִיאִים הַחֲזִים שְׂוֹא וְהַקְסָמִים כֹּזֵב, בְּסוּד עָמִי לֹא יִהְיוּ. לא יִהְיוּ בקבוצת עמי להכנס יחד עמהם להחשב עם ה' כמותם [ע"פ ר"י אברבנאל], ובכתב בית ישראל לא יכתבו, להיות נכתב עמהם להחיות בעולם הנצחי, כמו שנאמר כל הכתוב לחיים בירושלים (ישעיה ד) [ע"פ תרגום יונתן], ואל אדמת ישראל לא יבאו. בתוך הבאים בזמן הגאולה, - וידעתם כי אני אֲדֹנָי יְהוִה, הנאמן לשלם גמול: (י) - יַעַן וּבִינֵעַן, הכפל לחזק ולומר בעבור זה העון לבד ראויים הם לגמול העונש הזה, - הִטְעוּ אֶת עָמִי, היו מטעים אותם - לֵאמֹר שָׁלוֹם. יהיה לכם, לא יגבר האויב, ולא תכבש העיר ירושלים, ובעבור זה אחזו בדרכם ולא עשו תשובה, וְאִין שָׁלוֹם. רוצה לומר ובשקר הבטיחו השלום, כי אין שלום מיועד להם, - וְהוּא בִנָּה חִיץ, כל אחד מהנביאים ההם, היה בונה חִיץ שהוא כותל לבנים גרועה וקלושה, והנבואה שהיו אומרים - הִיא חִיץ, והיא הקיר האמור להלן, [ע"פ ר"י אברבנאל], - וְהֵנָּם טָחִים אֹתוֹ תַּפֵּל, והנה הם טחים על הכותל טיח תפל, שאינו מתוקן כהלכתו, לייפות הכותל ולהחליקו. רוצה לומר מייפים הנבואה במליצה נאותה ומזויפת, להיות מקובל על

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

אתו תפל: (יא) אמר אל טחי תפל ויפל ה'יה גשם שוטף ואתנה אבני אלגביש תפלנה ורוח סערות תבקע: (יב) והנה נפל הקיר הלוא ואמר אליכם איה הטיח אשר טחתם: (יג) לכן פה אמר אדני יהוה ובקעתי רוח סערות בחמתי וגשם שטף באפי יהיה ואבני אלגביש בחמה לכלה: (יד) והרסתי את הקיר אשר טחתם תפל והגעתיהו אל הארץ ונגלה יסדו ונפלה וכליתם בתוכה וידעתם פי אני יהוה: (טו) וכליתי את חמתי בקיר ובטחים אתו תפל ואמר לכם אין הקיר ואין הטחים אתו: (טז) נביאי ישראל הנבאים אל ירושלם והחזים לה חזון שלם ואין שלם נאם אדני יהוה:

הלב [ע"פ רד"ק בפי' אחרון]: (יא) אמר אל טחי תפל ויפל. רוצה לומר אמור על טחי התפל, למה אתה טחים הבנין, הלא תדעו שיפול ולא יתקיים, כלומר מה תועלת מיופי המליצה, הלא אין ממש בנבואה, -היה גשם שוטף, הנה אם יהיה גשם שוטף, ואתנה אבני אלגביש תפלנה, וכן אם אתן אני אבני אלגביש שתפולנה עליה, -ורוח סערות תבקע, וגם רוח סערה שתבקע את הקיר, רוצה לומר אם יבוא אויב חזק יהיה אם כן נראה לכל בטול הנבואה [ע"פ רד"ק]: (יב) והנה נפל הקיר, כשיפול הקיר -הלוא ואמר אליכם איה הטיח אשר טחתם, הלא יאמר מה תועלת היה בטיח, רוצה לומר כשתבוטל הנבואה, הלא יאמר מה תועלת ביופי המליצה מיטב הדבור, כלומר דבר טוב ומועיל, יש לו תוספת מעלה כאשר הוא גם כן נאה מליצי ומרגש, אך אם הדבר עצמו הוא שקר, וללא תוכן, אין המליצה שוה מאומה:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק יג - טז):

העונש על הטענה שבנבואה הקודמת, שהקיר יפול, והם יפלו בתוך חפירות יסודותיו.

כלומר הם יענשו "בעולם הזה", וימותו על ידי אותו האויב עצמו, שהתיימרו שהם יכולים להגן ממנו.

(יג) לכן כה אמר אדני ה' ובקעתי רוח סערות בחמתי, רוצה לומר כן אעשה ואבקע את הקיר בחמתי על ידי רוח סערה. וגשם שטף באפי יהיה, ובאפי יהיה עליה גשם שוטף. ואבני אלגביש בחמה לכלה, ואבני אלגביש אוריד עליה בחמה לכלותה רוצה לומר אביא אויב חזק, שמלכו ועמו חזקים, ותבוטל הנבואה, שלכם. [ע"פ תרגום יונתן]: (יד) והרסתי את הקיר אשר טחתם תפל והגעתיהו אל הארץ, את הקיר אגיע עד הארץ כי תפול למטה, ונגלה יסדו, על כי תפול הכותל ממעל, הכותל, שעל היסוד, יהיה אם כן נראה היסוד, ונפלה וכליתם בתוכה, כאשר תפול הקיר, אז גם אתם טחי התפל תכלו בתוכה, רוצה לומר כשיבוא האויב ותבוטל הנבואה, אז יכלו הנביאים ההם, וידעתם כי אני ה', הנאמן לשלם גמול: (טו) וכליתי, אשלים את חמתי בקיר, רוצה לומר אבטל את כל דברי הנבואה, ובטחים אותו תפל, רוצה לומר בהנביאים המייפס נבואת השקר במליצה נאותה ומזויפת, ואומר לכם, אז אומר לכם -אין הקיר, רוצה לומר הנה לא נתקיימה הנבואה ואין תקומה אל -הטחים אותו, הם הנביאים ההם כי אז יכלו גם המה: (טז) נביאי ישראל, פרש

(יז) וְאַתָּה בֶן אָדָם שִׁים פָּנֶיךָ אֶל בְּנוֹת עֲמֹךְ הַמִּתְנַבְּאוֹת מִלְּבָבְךָ וְהִנָּבֵא עֲלֵיהֶן: (יח) וְאַמַּרְתָּ כֹּה אָמַר אֲדֹנִי יְהוָה הוּא לְמִתְפָּרוֹת כְּסָתוֹת עַל כָּל אַצִּילֵי יָדַי וְעֹשׂוֹת הַמִּסְפָּחוֹת עַל רֹאשׁ כָּל קוֹמָה לְצוֹדֵד נַפְשׁוֹת הַנִּפְשׁוֹת תְּצוֹדֶדְנָה לְעַמִּי וּנְפָשׁוֹת לְכָנָה תַּחֲיִינָה: (יט) וְתַחֲלִלְנָה אֹתִי אֶל עַמִּי בְּשַׁעֲלֵי שְׁעָרִים וּבִפְתוּתֵי לֶחֶם לְהִמִּית נַפְשׁוֹת אֲשֶׁר לֹא תְמוֹתָנָה וּלְחִיּוֹת נַפְשׁוֹת אֲשֶׁר לֹא תַחֲיִינָה בְּכַזְבְּכֶם לְעַמִּי שְׁמַעִי כְּזָב:

אמריו לומר הבונים והטחים הם נביאי ישראל - הנבאים אל ירושלם והחיים לה חוון שלום. נבואה מהבטחת שלום, ואין שלום. רוצה לומר ובשקר יבטיחו כי אין שלום מיועד להם? נביאי ישראל שלם ואין שלם - נאם אדני ה'.

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק יג יז-יט):

דרכי נשים נביאות שר, המגידים עתידות, על ידי סגולות. וגורמים לאחרים להאמין בזה.

(יז) וְאַתָּה בֶן אָדָם שִׁים פָּנֶיךָ אֶל בְּנוֹת עֲמֹךְ, הַמִּתְנַבְּאוֹת מִלְּבָבְךָ, אֲשֶׁר בּוֹדוֹת מִלְּבָבְךָ, וְאוֹמְרוֹת בְּנִבְוָה - וְהִנָּבֵא עֲלֵיהֶן: (יח) וְאַמַּרְתָּ כֹּה אָמַר אֲדֹנִי ה', הוּא לְמִתְפָּרוֹת כְּסָתוֹת. יֵשׁ לְהִתְאוּן עַל הַמִּתְפָּרוֹת כְּסָתוֹת. עַל כָּל אַצִּילֵי כֶן הִיָּה דְרָכָם לְתַפּוֹר כְּסָתוֹת קְטָנוֹת, וְהִיוּ תוֹלוֹת לְהִנְשָׂאֲלִין עַל אַצִּילֵי יְדֵיהֶם, וּבְאוֹתָן כְּסָתוֹת הִיוּ קוֹסְמוֹת וְלִמִּי שֶׁחִפְצוֹת אוֹמְרוֹת קָסָם טוֹב, וְלִמִּי שֶׁחִפְצוֹת אוֹמְרוֹת קָסָם רָע, יִדְּלֵי עַל הַנִּשְׂאֲלִין, וְעוֹשׂוֹת הַמִּסְפָּחוֹת. כַּעֲזֵן מִטְפָּחוֹת הִיוּ עוֹשׂוֹת לְקָסוֹם קְסָמִים, לְהַשִּׁימָם. עַל רֹאשׁ כָּל קוֹמָה, רוצה לומר על ראש כל אדם מהבאים לשאול קסמיה [ע"פ רש"י] (ויקרא האדם קומה, על כי הוא לבד הולך בקומה זקופה, ולא כן שאר הבריות), לְצוֹדֵד נַפְשׁוֹת. רוצה לומר לרמות אותם להביא עליהם עון אשמה במה שמאמינים בקסמים, הַנִּפְשׁוֹת תְּצוֹדֶדְנָה לְעַמִּי, וְכִי מִהֲרָאִי לְצוֹדֵד נַפְשׁוֹת שֶׁל עַמִּי לְהַחֲטִיאֵם בְּעוֹן הַקָּסָם, וּנְפָשׁוֹת לְכָנָה תַּחֲיִינָה. וְלַחֲיוֹת בֹּזֵה נֶפֶשׁ עֲצִמִּיכָן לְקַחַת עַל זֶה שֶׁכָּר לְהַתְפָּרֵס בָּהּ, וְכִי הִגּוֹן הִדְבֵּר שֶׁבַעבּוֹר הַשֶּׁכֶר תַּחֲטִיאוּ אֲנָשִׁים [ע"פ ר"י אברבנאל]: (יט) וְתַחֲלִלְנָה אֹתִי אֶל עַמִּי, אֲתָן מַחֲלִילִים אוֹתִי בְּפָנֵי עַמִּי, לְהַסִּיר מִלִּבָּם בִּטְחוֹן ה', וּלְפָנוֹת אֶל הַקָּסָם [ע"פ רד"ק], - בְּשַׁעֲלֵי שְׁעָרִים וּבִפְתוּתֵי לֶחֶם. וְאֵת זֶה תַּעֲשׂוּ בִשְׁכָר מִלֹּא אֲגִרּוֹף שְׁעוּרִים, וּבַחֲתִיכוֹת לֶחֶם, - לְהִמִּית נַפְשׁוֹת אֲשֶׁר לֹא תְמוֹתָנָה, לְקָסוֹם שׁוֹא לְשַׁפּוֹט מִיתָה עַל נַפְשׁוֹת אֲשֶׁר בְּאִמָּת לֹא תְמוֹתָנָה. וְלַחֲיוֹת נַפְשׁוֹת אֲשֶׁר לֹא תַחֲיִינָה, וּלְשַׁפּוֹט הַחַיִּים עַל נַפְשׁוֹת אֲשֶׁר בְּאִמָּת לֹא תַחֲיִינָה וְלֹא יִהְיֶה אִם כֵּן כְּדַבְּרִיכֶן, - בְּכַזְבְּכֶם לְעַמִּי שְׁמַעִי כְּזָב, וְלֹא הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה תֹּאמְרוּ וְתִשְׁפָּטוּ, בַּעַת תִּכְזְבוּ אֶל עַמִּי, הַשּׁוֹמְעִים כֹּזֵב, וּמֵאֲמִינִים לֵה [ע"פ רש"י ורד"ק]:

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

(כ) לִכְן פֶּה אָמַר אֲדֹנִי יְהוָה הִנְנִי אֶל כְּסֻתֹּתֶיכֶם אֲשֶׁר אֲתַנֶּה מְצַדֹּת שֵׁם אֶת הַנִּפְשֹׁת לְפָרְחוֹת וְקִרְעֹתֵי אֶתֶם מֵעַל זְרוּעֹתֵיכֶם וְשִׁלַּחְתִּי אֶת הַנִּפְשֹׁת אֲשֶׁר אֲתֶם מְצַדֹּת אֶת נַפְשֵׁים לְפָרְחֹת: (כא) וְקִרְעֹתֵי אֶת מִסְפַּחֲתֵיכֶם וְהִצַּלְתִּי אֶת עַמִּי מִיָּדָי וְלֹא יִהְיוּ עוֹד בְּיָדָי לְמִצֹּדָה וִידְעֹתָן כִּי אֲנִי יְהוָה: (כב) יַעַן הִכָּאוֹת לֵב צָדִיק שָׁקֵר וְאֲנִי לֹא הִכָּאֲבָתִיו וְלִחְזֹק יָדִי רָשָׁע לְבַלְתִּי שׁוֹב מִדְּרָכּוֹ הָרַע לְהַחֲיֹתוֹ: (כג) לִכְן שׁוֹא לֹא תַחְזִינָה וְקֶסֶם לֹא תִקְסֶמְנָה עוֹד וְהִצַּלְתִּי אֶת עַמִּי

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק יג - יד א):

עונש לנביאות השקר.

(כ) - לִכְן כֹּה אָמַר אֲדֹנִי ה' הִנְנִי, הנה אני אפנה אל כסותיכמה אשר אתנה מצדדות שם את הנפשות לפרחות. אל הכסות שלכן אשר אתן מצדדות עמהם את הנפשות להחטיא אנשים, להוציא ולהפריח מהם נפשותם. כי יענושו בחטאייהם. [ע"פ רש"י], וקירעתי אתם מעל זרועתיכם. כי אקריע אותם מעל הזרועות אשר שמתן עליהם אותם הכסותות, רוצה לומר שתחרב ירושלים, ותבטל כל התחבולות והכזבים, כאילו יקריעו מעל הזרועות, והיו כלא היו [ע"פ ר"י אברבנאל], ושלחתיו אז אשלח חפשי את הנפשות אשר אתם מצודדות, רוצה לומר אז לא תוכלו עוד לרמות ולהחטיא, את נפשיים לפורחות. אמר לתוספת ביאור את הנפשות הנצדות בידכן להוציאן ולהפריחן מן הגוף להיות אבודות בעוונם, אותם אשלח חפשי [ע"פ רש"י]: (כא) וקירעתי את מספחתים¹⁰, רוצה לומר גם התחבולה של המטפחות תבטל, כאילו אקריעם והיו כלא היו, והצלתי את עמי מידכן, לבל יהיו נלכדים בידכן להכשילם בעון הקסם, ולתוספת ביאור אמר - ולא יהיו עוד בידכן למצודה, להיות נצודים, וידעתן כי אני ידו שהכל בידי: (כב) - יַעַן הִכָּאוֹת לֵב צָדִיק שָׁקֵר, בעבור שהיו משברות לב צדיק לצערו באמרי שקר שאמרו לו מות תמות, ואני לא הכאבתיו. אבל אני לא הכאבתי לבו כי לא גזרתי עליו המיתה [ע"פ רש"י], ולחזק, והיו עוסקות לחזק ידי רשע, להבטיחו על השלום, לבלתי שוב מדרכו הרע להחיותו. והיה זה סבה לבלתי ישוב מדרכו הרע, להשיג החיים על ידי התשובה, ואם כן עשו רעה גם לצדיק גם לרשע [ע"פ ר"י אברבנאל]: (כג) - לִכְן שׁוֹא לֹא תַחְזִינָה, לא תנבאו

מעין חיים – מוסר ועיונים

¹⁰ יג כא וקירעתי את מספחותיכם. הרד"ק והרב אברבנאל מפרשים, שהקריעה תהיה על ידי כליון הנשים האלו ומיתתן, וכיון שיתבטלו הן יתבטלו מעשיהם.

הרב המצודות כתב סתם, שתבטל תחבולתם. ובפסוק קודם, כתב שיהיה הדבר על ידי חורבן ירושלים, וכן כתב הרב אברבנאל, בפסוק הקודם. מכך משמע שהתחבול תבטל, עקב חורבן הארץ, וגלות האנשים הנשמעים לנשים האלו, ולא דווקא על ידי מות האנשים האלו.

אך באמת מוכרח מתוך דברי הנבואה, כדברי המפרשים, שנאמר כאן עונש לנשים הללו. שהרי בפסוק כב' נאמר יען הכאות לב צדיק שקר, וכיון. כלומר שפסוק כא' יהיה גמול ועונש על חטאי הנשים המכשפות, בהכרח שמדובר כאן, בפורענות על הנשים האלו בעצמן.

מִיִּדְכָן וַיִּדְעָתָן כִּי אֲנִי יְהוָה: פֶּרֶק יד (א) וַיָּבֹאוּ אֵלַי אֲנָשִׁים מִזְכָּנִי
יִשְׂרָאֵל וַיֵּשְׁבוּ לִפְנֵי:

(ב) וַיְהִי דְבַר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: (ג) בֶּן אָדָם הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה הֶעֱלוּ
גְלוּלֵיהֶם עַל לִבָּם וּמִכְשׁוֹל עֲוֹנָם נָתְנוּ נֶכַח פְּנֵיהֶם הָאֲדָרֶשׁ אֲדָרֶשׁ
לָהֶם: (ד) לִבְנֵי דָבָר אוֹתָם וְאִמְרַת אֲלֵיהֶם כֹּה אָמַר אֲדָנִי יְהוָה אִישׁ
אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יַעֲלֶה אֶת גְּלוּלָיו אֶל לִבּוֹ וּמִכְשׁוֹל עֲוֹנוֹ יָשִׁים
נֶכַח פָּנָיו וְכָא אֶל הַנְּבִיא אֲנִי יְהוָה נַעֲנִיתִי לוֹ כֹּה [כָּא] בְּרַב גְּלוּלָיו:
(ה) לְמַעַן תִּפְשׂ אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּלִבָּם אֲשֶׁר נָזְרוּ מֵעַלִּי בְּגְלוּלֵיהֶם
כָּלֵם:

עוד שוא, וקסם לא תקסמנה עוד, מוסב על שוא לומר, וקסם שוא לא תקסמנה, והצלתי את עמי מידכן.
לבל יהיו נלכדים בידכן, וידעתן כי אני ה', שהכל בידי: פֶּרֶק יד (א) וַיָּבֹאוּ אֵלַי, בא אלי קבוצת
אנשים מזכני ישראל, וישבו לפני התעכבו לפני:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק יד ב-ה): הטענה על ע"ז כבר נאמרה לעיל ועונשה במיתה כלעיל, כאן
הטענה מצד חסרון קבלה באמת של דברי הנביא אמת, פוסחים על שני הסעיפים, באים לבקש בקשות מהקב"ה,
מבקשים מהצדיק הנביא, שיתפלל עליהם, ומאמינים גם בעבודה זרה^פ.

(ב) ויהי דבר ה' אלי לאמר: (ג) בן אדם האנשים האלה העלו גלוליהם על לבם, רוצה לומר
מחשבות לבם לעבודת כוכבים ומכשול עונם נתנו נכח פניהם, ונגד פניהם נתנו מכשול עון העבודת
כוכבים, כאומר לא במחשבה לבד, כי עושים גם בפועל, האדרש אדרש להם, וכי מהראוי שאהיה נדרש להם
למלא משאלותם, בתמיה: (ד) לכן דבר אותם, דבר עמהם, ואמרת אליהם כה אמר אדני ה' איש
איש מבית ישראל אשר יעלה את גלוליו אל לבו ומכשול עונו ישים נכח פניו, ובא אל הנביא.
לשאול ממנו דבר ה', אני ה' נעניתי לו כה (בא) ברב גלוליו, אקבל מענהו אשר לו להשיב עליו, עם כי
בא לשאול במחשבות רוב גלוליו [ע"פ רש"י]: (ה) למען תפש את בית ישראל בלבם, רוצה לומר לא
אשיב למלאות שאלתו, רק למען לאחוז אותם בלבותם, להקריב אלי. אשר נזרו מעלי בגלוליהם כלם, אשר
כולם פרשו מעלי במחשבות גלוליהם, כי בראותם שאקבל מענם ואשיבם, אף שלא יהיה מילוי בקשתו, אך ידאה שה'
ישמע אותו, ידעו שיש אלהים בישראל [ע"פ רד"ק. ואילו לפי רש"י, ה' כן ימלא את שאלתו, בשביל לקרבו]:

מעין חיים – מוסר ועיונים

^פ יד ב הקדמה. חז"ל (קידושין מ') לומדים מפרשה זו, מהפסוק 'למען תפוס את בני ישראל בלבם'. שבחטא עבודה זרה
נענשים גם על המחשבה. והנה אף שאת המילים האלו, המפרשים פירשו באופן אחר לפי הפשט, עיין רש"י ורד"ק
בפסוק ה', ודברי חז"ל הם בגדר דרש. אמנם עיקר הפרשה, גם לפי דרך המפרשים, עוסק בענין זה. באנשים העושים את
עצמם צדיקים, ובלבם מאמינים בגלול עבודה זרה.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

(ו) לִכְן אָמַר אֶל בֵּית יִשְׂרָאֵל כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה שׁוּבוּ וְהָשִׁיבוּ מֵעַל גְּלוּלֵיכֶם וּמֵעַל כָּל תּוֹעֲבֹתֵיכֶם הָשִׁיבוּ פְּנֵיכֶם: (ז) כִּי אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִהֶגֶר אֲשֶׁר יָגוּר בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּנָּזֵר מֵאַחֲרֵי וַיַּעַל גְּלוּלָיו אֶל לְבוֹ וּמִכְשׁוֹל עֲוֹנוֹ יָשִׁים נֹכַח פָּנָיו וְכָא אֶל הַנְּבִיא לְדָרֵשׁ לוֹ כִּי אֲנִי יְהוִה נִעֲנֶה לוֹ כִּי: (ח) וְנָתַתִּי פָנַי בְּאִישׁ הַהוּא וַהֲשַׁמְתִּיהוּ לְאוֹת וּלְמִשְׁלִים וְהִכְרַתִּיו מִתּוֹךְ עַמִּי וַיִּדְעֶתֶם כִּי אֲנִי יְהוִה:

(ט) וְהַנְּבִיא כִּי יִפְתָּה וְדָבָר דָּבָר אֲנִי יְהוִה פְּתִיתִי אֶת הַנְּבִיא הַהוּא וְנָטִיתִי אֶת יָדִי עָלָיו וַהֲשַׁמְדֹתִיו מִתּוֹךְ עַמִּי יִשְׂרָאֵל: (י) וְנָשְׂאוּ עִוְנָם

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק יד ו-ח):

מה יהיה סוף עונשם של אותם המבקשים את ה', ומבקשים את הצדיק שיתפלל עליהם, ובלבם מאמינים גם בעבודה זרה.

(ו) לִכְן אָמַר אֶל בֵּית יִשְׂרָאֵל כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה שׁוּבוּ, אתם עצמיכם, והשיבו מעל גלוליתכם ומעל כל תועבותיכם. את נשיכם ובניכם, השיבו פניכם, לבל תסתכלו בהם, וכאומר אם כן יעשו אז אשיב על מענם למלאותם: (ז) כִּי אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִהֶגֶר אֲשֶׁר יָגוּר בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּנָּזֵר מֵאַחֲרֵי וַיַּעַל גְּלוּלָיו אֶל לְבוֹ וּמִכְשׁוֹל עֲוֹנוֹ יָשִׁים נֹכַח פָּנָיו וְכָא אֶל הַנְּבִיא לְדָרֵשׁ לוֹ בִּי, לדרוש את הנביא בדברי, אֲנִי יְהוִה נִעֲנֶה לוֹ בִּי, אקבל המענה אשר לו להשיב עליו בעבור כבוד שמו [ע"פ רד"ק]: (ח) וְנָתַתִּי פָנַי בְּאִישׁ הַהוּא, רצה לומר אולם לא למלאות שאלתו, כי אדרבה עוד אתן פני באיש ההוא והשמתיהו לאות, ואתן אותו לשממה, להיות למופת לבני מרי, שלא יהיו כמותו לדרש בדבר ה' במחשבת עבודת כוכבים: ולמשלים, מן השממון שיבוא עליו יקחו משל להדמות אליה שוממות אחרות: והכרתיו מתוך עמי וידעתם כִּי אֲנִי יְהוִה, נאמן לשלם גמול [ע"פ רד"ק, לפי רש"י פירושו, הקב"ה יענה לו טובות. אך אם אחרי כן לא יעשה כדבר הנביא, מחסרון אמונתו בדברי הנביא, אז יענש בונתתי פני]:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק יד ט-יא):

עונשו של נביא השקר, הוא על שמתעה את בני ישראל מאמונת ה'.

(ט) וְהַנְּבִיא כִּי יִפְתָּה, הנביא הנדרש יהיה נפתה מלבו ודבר דבר, וידבר דברו מנפשו להשיב אל השואל שימלא שאלתו: אֲנִי יְהוִה פְּתִיתִי אֶת הַנְּבִיא הַהוּא, כמו האני ותחסר ה"א התימא, וכמוהו רבים. ורוצה לומר, האם אני ה' פתיתי את הנביא לדבר שקר בתמיה, הלא הבחירה חפשית, ולכן וְנָטִיתִי אֶת יָדִי עָלָיו וַהֲשַׁמְדֹתִיו, אטה ידי עליו להכותו ואשמידו. מִתּוֹךְ עַמִּי יִשְׂרָאֵל: (י) וְנָשְׂאוּ עִוְנָם, הם יסבלו גמול עוונם

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

פְּעוֹן הַדֶּרֶשׁ פְּעוֹן הַנְּבִיא יְהִיָּה: (יֵא) לְמַעַן לֹא יִתְעוּ עוֹד בֵּית יִשְׂרָאֵל מֵאַחֲרֵי וְלֹא יִטְמְאוּ עוֹד בְּכָל פְּשָׁעֵיהֶם וְהָיוּ לִי לְעָם וְאֲנִי אֶהְיֶה לָהֶם לֵאלֹהִים נֶאֱמַר אֲדֹנָי יְהוִה:

זה כזה: **בעון הדורש**^כ, כגמול עון הדורש בדבר ה', במחשבת עבודת כוכבים, כלומר בלבו מאמין גם בעבודה זרה, כמבואר בפרשה הקודם, **בעון הנביא יהיה**, כן יהיה גמול עון הנביא המשקר, כי המנבא שקר, מסיר לב האנשים מן האמונה, כי יראו שדבר ה' אינו מתקיים. לפיכך ענו ועונשו חמורים, כמו המאמין בעבודה זרה, **[עיי' רש"י שמפרש שעון הדורש, הכוונה לפרשה הקודמת. אלא שבביאור פרשה הקודמת יש ב' ביאורים]: (יֵא) לְמַעַן לֹא יִתְעוּ עוֹד בֵּית יִשְׂרָאֵל מֵאַחֲרֵי וְלֹא יִטְמְאוּ עוֹד בְּכָל פְּשָׁעֵיהֶם**, כשיראו שאני משלם גמול: **והיו לי לעם**, אז יהיו נקראים עמי: **ואני אהיה להם לאלהים**, להצילם ולהושיעם. **נאם אדני ה'.**

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק יד יב-כ):

פרשה זו, הקדמה היא לפרשה הבאה. ואומר בה, כי יש אופנים שהצדיק אינו מגן אלא על עצמו, ואינו מגן על בני דורו מפני הגזרה^ז. כנראה שהיו אומרים מדוע יתקיימו הפורענויות הרי ישי צדיקים ביניהם.

מעין חיים – מוסר ועיונים

^{מס} **יד י בעון הדורש עון הנביא יהיה.** רש"י מפרש על פי תרגום יונתן, שהכוונה כעון הדורש האמור בתחילת הפרק, כן עון נביא השקר.

ובאמת הדברים מתבארים מסדר הנבואה. הלא תראה פרק יג' עוסק על נבואות שקר. אחר כך בתחילת פרק יד' דיבר על הדורש את ה', כנ"ל. איך עכשיו חוזר לדבר על נביא שקר, מדוע לא נכתבה פרשה זו אחר פרק יג'. אלא ודאי בא לומר כפרש"י ותרגום יונתן, שרצה הקב"ה להשוות את חומר העוון, של שני חטאים אלו.

^ז **יד יב הקדמה.** ישאל השואל, והרי אמרו חז"ל (סנהדרין צט' ב') שהצדיק מגן על כל המקום, שנאמר ונשאתי לכל המקום בעבורם.

יש לומר שלהציל מקום שלם של רשעים, אין די בצדיק אחד, אלא בעשרה צדיקים, ובאמת שכן מפורש ברש"י גבי תפלת אברהם אבינו ע"ה על סדום (בראשית יח לב), כתב, אולי ימצאון שם עשרה. על פחות לא בקש, אמר דור המבול היו ח', נח ובניו ונשיהם, ולא הצילו על דורם, ועל ט' על ידי צירוף כבר בקש ולא מצא עכ"ל.

ועיין בפירוש אור החיים (בראשית ו יד) שמדייק מהפסוק כאן ביחזקאל, שגם להציל את עצמם מגזרה כללית, אי אפשר אלא בני צדיקים, לכן נאמר שלשת הצדיקים בתוכה, אבל פחות מג' גם את עצמם לא יכולים להציל, וכן מדוייק בדברי הרד"ק כאן (ואולי כאן הוא מקור דברי האור החיים, עיין שם מה שכתב בשם קדמונים, והוא לשון הרד"ק כאן).

עוד יש לומר, שלשון פסוק יג' משמע שגזרה על חטא ימעלו מעל, חמור הוא משאר גזרות, שהוא חטא כפירה בהשגחת ה'. על חטא יסודי שכזה, אין הרשעים ניצלים בזכות הצדיקים, ואפילו יהיו הרבה צדיקים. גם בפרק טו' הנבואה מדבר, על ענין חטא מעלו מעל כמבואר בסוף הפרק.

ראיתי כתוב, ולא מצאתי עכשיו, שהענין המיוחד שמוזכר כאן דווקא ג' צדיקים אלו נח דניאל ואיוב, הוא כי הצדיקים הללו לא זכו ללמד תורה, לא השפיעו מתורתם ללמד לאחרים, ולא היו כהאבות הקדושים, שהשפיעו מדרכם על בני דורם. ולפיכך לא היו זכאים להציל את האחרים. ובאמת על דניאל אמרו חז"ל מפורש (קידושין מט' ב') שלא זכה ללמד ולהשפיע על אחרים.

והנה בחיפוש בדברי חז"ל, לא רק שלא מצאתי דבר כזה, אלא מצאתי בהיפך, והוא במדרש רבה (שיר השירים ב מד) שם איתא, שנח דניאל ואיוב היו בגדר גודר גדר ועומד בפרץ לפני. וכן ברש"י חנ"ל, מבואר שהיה נח יכול להציל את דורו, אלא שהיה חסר להשלים לעשרה. וצ"ע.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

(יב) וַיְהִי דְבַר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: (יג) בֶּן אָדָם אֲרָץ כִּי תַחֲטָא לִי לְמַעַל מַעַל וְנָטִיתִי יָדִי עָלֶיהָ וְשִׁבַּרְתִּי לָהּ מִטָּה לֶחֶם וְהִשְׁלַחְתִּי בָּהּ רָעָב וְהִכְרַתִּי מִמֶּנָּה אָדָם וּבִהְמָה: (יד) וַהֲיוּ שְׁלֹשֶׁת הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה בְּתוֹכָהּ נָח דְּנִיָּאל [דְּנִיָּאל] וְאִיּוֹב הֵמָּה בְּצַדִּיקָתָם יִנָּצְלוּ נַפְשָׁם נָאֻם אֲדֹנָי יְהוִה: (טו) לֹו חֲזָה רָעָה אַעֲבִיר בְּאַרְצָךְ וְשִׁפְלֹתָהּ וְהִיָּתָה שְׁמָמָה מִבְּלִי עוֹבֵר מִפְּנֵי הַחֲזָה: (טז) שְׁלֹשֶׁת הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה בְּתוֹכָהּ חֵי אֲנִי נָאֻם אֲדֹנָי יְהוִה אִם בָּנִים וְאִם בָּנוֹת יֵצְלוּ הֵמָּה לְבָדָם יִנָּצְלוּ וְהָאָרֶץ תִּהְיֶה שְׁמָמָה: (יז) אוֹ חֶרֶב אָבִיא עַל הָאָרֶץ הַזֹּאת וְאָמַרְתִּי חֶרֶב תַּעֲבֹר בְּאַרְצָךְ וְהִכְרַתִּי מִמֶּנָּה אָדָם וּבִהְמָה: (יח) וְשְׁלֹשֶׁת הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה בְּתוֹכָהּ חֵי אֲנִי נָאֻם אֲדֹנָי יְהוִה לֹא יֵצְלוּ בָנִים וּבָנוֹת כִּי הֵם

והנה החטא המוזכר כאן הוא העדר אמונה, והוא מענין פרשיות הקודמות, שם היתה הטענה על לבבם ומחשבתם, שהיו מאמינים בנביאי שקר, ובסגולות למיניהם, ואינם מאמינים מספיק בקב"ה שאין עוד מלבדו.

(יב) ויהי דבר ה' אלי לאמר: (יג) בן אדם ארץ כי תחטא לי למעל מעל, ויהיה לך כחש ב' ולשקר ב' [ע"פ תרגום יונתן]: ונטיתי ידי עליה אז אטה ידי עליה להכותה. ושבירתי לה מטה לחם, ואשבור לה משען לחם, ולתוספת ביאור אמר. והשלחתי בה רעב, והכרתי ממנה אדם ובהמה, כי ימותו ברע: (יד) והיו, ואף אם יהיו בארץ ההיא. שלשת האנשים. הצדיקים. האלה בתוכה. והם נח דניאל ואיוב: המה בצדקתם ינצלו נפשם. רוצה לומר שורת הדין הוא שהם יצילו את עצמם בצדקתם לבל יכרתו ברעב, אבל אין שורת הדין מחייבת להגן על כולם, (וזכר אלו השלשה לפי שנח לבד נשאר מן המבול ולא הגין על כל בני דורו. ודניאל לא הגין על כל בני עמו, כי הוא לבד היה בגדולה בבבל. ואיוב לא הגין אף על בני ביתו, כי כולם נאבדו, ונשאר הוא לבדו. לכן אמר אף אם יהיו שלשתם יחד, אין שורת דין מחייבת להגן על אחרים). נאם אדני ה': (טו) לו חיה רעה, רוצה לומר אם גמול העון יהיה אשר אעביר בארץ. קבוצות חיות טורפות. ושכללתה לשכל. ולהרוג את עמה. והיתה ותהיה. שממה מבלי עובר, בה, מפני החיה. מפחד החיות: (טז) שלשת האנשים האלה בתוכה. רצה לומר אף אם בתוכה ימצאו שלשת האנשים האלה האמורים למעלה: חי אני נאם אדני ה', הריני נשבע חי אני. אם בנים ואם בנות יצילו, אם שורת הדין מחייבת שיצילו בזכותם בין בנים בין בנות. המה לברם ינצלו, רק המה לברם ינצלו. והארץ תהיה שממה: (יז) או חרב אביא על הארץ ההיא. אם גמול העון יהיה אשר אביא על הארץ אחוזי חרב. ואמרתי חרב תעבר בארץ והכרתי ממנה אדם ובהמה, כפל הדבר לחזק: (יח) ושלשת האנשים האלה בתוכה חי אני נאם אדני ה' לא יצילו בנים ובנות. רוצה לומר אין שורת הדין

מעין חיים – מוסר ועיונים

^א יד יג למעל מעל. הרד"ק והר"י אברבנאל מבארים, שחטאו בשקר בה' שאמרו לית דין ולית דין, היינו כופרים באמונת שכר ועונש, שהיא האמונה בהשגחת ה' בארץ.

לְבָדֶם יִנְצְלוּ: (יט) או דְּבַר אֲשֶׁלַח אֶל הָאָרֶץ הַהִיא וְשִׁפְכְתִי חֲמָתִי עָלֶיהָ בָּדָם לְהַכְרִית מִמֶּנָּה אָדָם וּבְהֶמָּה: (כ) וְנָתַתִּי דְנָאֵל [דְּנִיָּאֵל] וְאִיּוֹב בְּתוֹכָהּ חֵי אֲנִי נָאֻם אֲדֹנָי יְהוִה אִם בֶּן אָם בֵּת יִצְּלִי הֶמָּה בְּצִדְקָתָם יִצְּלִי נַפְשָׁם:

(כא) פִּי כֹה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה אֵף כִּי אֶרְפַּעַת שְׁפָטִי הָרָעִים חָרֵב וְרָעַב וְחִיָּה רָעָה וְדָבָר שֶׁלַחְתִּי אֶל יְרוּשָׁלַם לְהַכְרִית מִמֶּנָּה אָדָם וּבְהֶמָּה: (כב) וְהִנֵּה נֹתְרָה בָּהּ פְּלִטָה הַמוֹצֵאִים בָּנִים וּבָנוֹת הֵנָּם יוֹצֵאִים אֲלֵיכֶם וּרְאִיתֶם אֶת דְּרָכָם וְאֶת עֲלִילוֹתָם וְנִחַמְתֶּם עַל הָרָעָה אֲשֶׁר הִבֵּאתִי עַל יְרוּשָׁלַם. מֵאֵת כָּל אֲשֶׁר הִבֵּאתִי עָלֶיהָ: (כג) וְנִחַמְוּ אֶתְכֶם

מחייבת להציל בזכותם בנים ובנות. כי הם לבדם ינצלו: (יט) או דבר אשלח אל הארץ ההיא, ואשפכתי חמתי עליה ברם, להפסיד אותו כי מהות הדבר הוא, שנפסד הדם מהאוויר המופסד: להכרית ממנה אדם ובהמה: (כ) ונתתי דנאל (דניאל) ואיוב בתוכה חי אני נאם אדני ה' אם בן אם בת יצילו רוצה לומר אם שורת הדין מחייבת להציל בזכותם בין בן בין בת. חמה בצדקתם יצילו נפשם:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק יד כא-כג):

לא יועילו להם זכות הצדיקים, להגן ולהצילם מפני גזרת הפורענות. אך בכל זאת בעבור חסד ה', ישארו מעטים.

(כא) בי כה אמר אדני ה', אף כי ארבעת שפטי הרעים חרב ורעב וחייה רעה ודבר שלחתי אל ירושלם, להכרית ממנה אדם ובהמה, אשר כן אמר ה', אשר באחד מהגזרות אין הצדיקים מצילים אחרים, כל שכן הדבר, שהנה אשלח על ירושלים בגמול עוונם את ארבעת שפטי הרעים להכריתם, שכל שכן הוא, שאין שורת הדין מחייבת שיהיה מי מהם ניצל בזכות הצדיקים: (כב) והנה נותרה בה פליטה המוצאים בנים ובנות, רוצה לומר עם כל זה בחסדי תשאר בה פליטה, והם הבנים והבנות המוצאים מירושלים ללכת בגולה: והנם יוצאים אליכם, אל מול בני הגולה יאמר הנה הם יוצאים מירושלים לבוא אליכם בבלה: וראיתם את דרכם ואת עלילותם, אשר לא טובים: ונחמיתם על הרעה אשר הבאתי על ירושלם, יהיה לכם תנחומין על מה שהתאבלתם על הרעה אשר הבאתי על ירושלים, כי בהבאים תראו שהיו ראויים לאבדון: את כל אשר הבאתי עליה, רוצה לומר, על כל מיני הרעות שהבאתי עליהם, על כולם יהיה לכם תנחומין: (כג) ונחמו אתכם, הבאים הנה ינחמו אתכם על הרעה, כי תראו את דרכם, הרעים ואת עלילותם, כפל הדבר לתוספת ביאור: וידעתם כי לא חנם, אז תדעו אשר לא בחנם, עשיתי את כל אשר עשיתי בה, את כל הרעה שעשיתי בה כי אם בגמול העוון - נאם אדני ה':

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

פי תראו את דרכם ואת עלילותם וידעתם כי לא חנם עשיתי את כל אשר עשיתי בה נאם אדני יהוה: פרק טו (א) ויהי דבר יהוה אלי לאמר: (ב) בן אדם מה יהיה עץ הגפן מכל עץ הזמורה אשר היה בעצי היער: (ג) היקח ממנו עץ לעשות למלאכה אם יקחו ממנו יתד לתלות עליו כל פלי: (ד) הנה לאש נתן לאכלה את שני קצותיו אכלה האש ותוכו נחר היצלח למלאכה: (ה) הנה בהיותו תמים לא יעשה למלאכה אף פי אש אכלתהו ויחר ונעשה עוד למלאכה:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק טו א-ה):

ממשיל את מצב בני יהודה וירושלים, לעץ גפן חלש ושרוף.

פרק טו (א) ויהי דבר ה' אלי לאמר: (ב) בן אדם מה יהיה רוצה לומר מה הוא הגרעון של עץ הגפן, מכל עץ, שאר העצים, ועל איזה גפן מדובר, על-הזמורה אשר היה בעצי היער, רוצה לומר, לא על גפן הכרמים, שהיא חשובה מפני שהיא בעלת פרי, אני אומר, אלא על הזמורה הגדילה ביער, שהוא עץ גפן מדברי, שאינו עושה פירות [ע"פ רד"ק]: (ג) היקח, וכי יקח - ממנו עץ לעשות למלאכה, אם יקחו ממנו יתד לתלות עליו כל פלי, וכי יקחו ממנו עץ לעשות יתד לתלות עליו שום כלי, בתמיה, 'הלא בוודאי לא יקחו, וזהו על כי העץ הזה, הוא חלש ורך, ואינו ראוי לכלום [ע"פ רש"י]: (ד) הנה לאש נתן לאכלה, רוצה לומר ועתה אוסיף לומר, הנה אם העץ ההוא ניתן אל האש לשריפה, את שני קצותיו אכלה האש ותוכו נחר, והאש שרפה בה בשתי הקצוות ונתייבש בתוכו, היצלח למלאכה, וכי אפשר שיצלח למלאכה: (ה) הנה בהיותו תמים לא יעשה למלאכה, הלא בהיותו עוד שלם עד לא משלה בו האש, גם כן, לא היה ראוי לעשותו למלאכה, אף כי אש אכלתהו ויחר, וכל שכן עתה שהאש שרפתהו, ונתייבש, ונעשה עוד למלאכה, איך אם כן יהיה נעשה עוד למלאכה [ע"פ רש"י]:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק טו ו-ח):

הנמשל, בני ישראל אינם ראויים מצד עצמם לינצל, אין סיבה להצילם (גם בסוף פרק יד' דיבר בענין סיבות לינצל, עיין שם, ועיין כאן בעיונים לפסוק ו', ואשר לפי זה הכל המשך אחד באותו ענין). החטא המוזכר בפרשה הוא 'מעלו מעל' (בפסוק ח) הוא חסרון באמונה ובטחון בה' יתברך. גם הענין הקודם עסק בחטא זה, כמו שנאמר פרק יד' יג'.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

(ו) לִכְן כֹּה אָמַר אֲדֹנִי יְהוָה כֹּאֲשֶׁר עֵץ הַגֶּפֶן בְּעֵץ הַיַּעַר אֲשֶׁר נִתְּתִיו לֹאֵשׁ לֹאֲכֹלָהּ כֵּן נִתְּתִי אֶת יֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם : (ז) וְנִתְּתִי אֶת פְּנֵי בָהֶם מִהָאֵשׁ יֵצְאוּ וְהָאֵשׁ תֹּאכֹלֵם וַיִּדְעֶתֶם כִּי אֲנִי יְהוָה בְּשׁוֹמְרֵי אֶת פְּנֵי בָהֶם : (ח) וְנִתְּתִי אֶת הָאֶרֶץ שְׁמָמָה יַעַן מַעַלְוֵי מַעַל נָאֻם אֲדֹנִי יְהוָה :
פרק טז (א) וַיְהִי דְבַר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר : (ב) בֵּן אָדָם הוֹדַע אֶת

(ו) לִכְן כֹּה אָמַר אֲדֹנִי ה' כֹּאֲשֶׁר עֵץ הַגֶּפֶן²² בְּעֵץ הַיַּעַר אֲשֶׁר נִתְּתִיו לֹאֵשׁ לֹאֲכֹלָהּ. רוצה לומר הוואיל ואמרת שכל שכן הוא, שאין עץ כזה ראוי למלאכה, לכן כה אמר ה' כמו עץ הגפן הזה האכול באש, כֵּן נִתְּתִי אֶת יֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם. כן אתן את יושבי ירושלים שלא יצלחו עוד לשום דבר, כי כן דומים הם להעץ הזה, כי גם שני קצותיו אכלה האש, כי כבר גלו אותם שבעבר הירדן. והרי קצה אחד, ומלכות אפרים שבארץ ישראל, הוא הקצה השני [ע"פ ר"י אברבנאל]. וגם הם בני יהודה וירושלים נחרו מהאש, כי הרבה מהם גלו עם יהויקים ויכניה, ואם כשהיו עדיין בתוקפם שלא גלה מי מהם, החזקתי עליהם האויב והגלם, ומכל שכן עתה שנשארו מעט מהרבה : (ז) וְנִתְּתִי אֶת פְּנֵי בָהֶם, מִהָאֵשׁ יֵצְאוּ²³ וְהָאֵשׁ תֹּאכֹלֵם. רוצה לומר עם כי בעת שצר עליהם מלך אשור, אחר שכבש את שומרון, היו אז נצולים מיד אשור, המכלה כל העובדי כוכבים, כדבר הנאכל באש, שנסנחריב הגלה עשרת השבטים, ורצה לכבוש את ירושלים וניצלו ויצאו ממנו. אולם עתה בבוא נבוכדנצר המכלה גם הוא את העובדי כוכבים כאש, הוא יאכל וישחית גם אותה [ע"פ ר"י אברבנאל] : וידעתם כי אני ה' בשומרי את פְּנֵי בָהֶם. כשאשים כעסי בהם, אז ידעו שאני ה' הנאמן לשלם גמול : (ח) וְנִתְּתִי אֶת הָאֶרֶץ שְׁמָמָה יַעַן מַעַלְוֵי מַעַל²⁴. בעבור שמעלו וכחשו בה'. חסרון אמונה בהשגחה : נאם אֲדֹנִי ה' :

מעין חיים – מוסר ועיונים

²² טו ו כֹּאֲשֶׁר עֵץ הַגֶּפֶן. יתכן לפרש את הדמיון של בני ישראל לגפן, באופן זה. שהנה לפעמים אף שהעץ אינו עושה פירות, בכל זאת אינו ראוי להשחתה, כי יש תועלת מן העץ עצמו, גם ללא הפירות. והתועלת הוא מה שהוא מועיל למלאכה. אך גפן הבר, לא רק שאינו עושה פירות, גם העץ עצמו אינו ראוי למלאכה כי עץ גפן חלש הוא. כל שכן אם הוא נשרף ונדאי שאינו מועיל.

כן בני ישראל אילו רק אינם עושים את עבודת ה' ומצוותיו בשלימות, דהיינו אם אינם עושים פירות טובים. עדיין שווים הם לינצל, מפני עצם מחשבת אמונתם בהקב"ה. וזהו דבר מועיל, גם ללא מעשי המצוות [לפחות על ידי זכות זה, יהיו ראויים שזכות הצדיקים הגמורים תגן בעדם]. אבל הם, אף עצם השקפתם ומחשבתם, דהיינו אמונת ישראל, גם כן אינם מאמינים כהוגן, וכמו שנאמר שהחטא כאן, הוא מעלו מעל וכנ"ל פרק י"ג. ולכן אין [כוח הצדיקים יכול להועיל] להצילם.

לפי פירוש זה, מובן היטיב שייכות משל הגפן, לענין חטא העדר האמונה, המוזכר בפרשה. ומובן השייכות עם הפרשיות הקודמות.

²³ טו ז מֵאֵשׁ יֵצְאוּ. לפי ענין המשל, הרי יציאתם מהאש היא עשתה אותם בלתי ראויים לכלום, ולכאורה זה אינו מתפרש אם אש יצאו הכוונה שניצלו מסנחריב, שהרי אדרבה בעת ההיא התגברו מאד, וגם עשו פרי, בתורה ומצוות.

אמנם רש"י מפרש, שהפסוק מאש יצאו, הכוונה מאש של נבוכדנצר שהוא הגלה מיהודה את הצדיקים בימי יהויקים ויכניה, כמו שהזכיר בפסוק הקודם, אשר על ידי אש זו, לא נותרו בירושלים אלא הרשעים. וזה מה שאמר שיעזבתם מהאש היא הותירה אותם כפחמים, שאינם מועילים לכלום, ולפיכך אינם ראויים אלא ליאכל באש. ובזה מיושב שהפסוק מאש יצאו, הוא ביאור הנמשל באופן מתאים מאד למשל, (ועיין בהקדמה לפרק יב).

²⁴ טז ח מַעַלְוֵי מַעַל. עיין פרק י"ד י"ג, שם מוזכר חטא זה, ושם ביארנו מהו מעילה.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

ירושלם את תועבתי: (ג) ואמרת פה אמר אדני יהוה לירושלם. מלרתיך ומלדתיך מארץ הכנעני אביך האמרי ואמך חתית: (ד) ומולדותיך ביום הולדת אתך לא כרת שרך ובמים לא רחצת למשעי והמלח לא המלחת והחתל לא חתלת: (ה) לא חסה עליך עין

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק טז א - ג):

תוכחה וטענה גדולה, על חובת הכרת הטוב שהקב"ה גאלם מגלות מצרים ולקחם כילדיו והביאם לארצו, ולפיכך כאשר בגדו בטובה בעבודה לע"ז (פסוק יז), יענשו במוות בסקילה, ובגלות מהארץ (פסוק מד מה).

משל לילדה שאדם טוב ונכבד מאד בירך אותה בהיותה משפל המדרגה, ואחר כך נתן לה בעצמו כל צרכיה וקישוטיה, עד שלקחה בעצמו להיות אשתו ברוב כבוד. אשר וודאי עליה מאד מאד להכיר טובה. ואם היא מזנה תחתיו לבקש זרים, הרי וודאי שהבגידה גרועה יותר מאשה אחרת, שלא קיבלה כל כך טובות מבעלה.

והנה גם ישראל קיבלו טובות מהקב"ה ביציאה ממצרים, ואף נישואין, שכביכול הם כמו הכלה, ואם כן כמה חמורה הבגידה (הרב אברבנאל). וממשיל את עבודה זרה בזנות (להלן פרק כ"ג יש פרשה דומה עיין שם).

ובחמש הפרשה מתאר שעוונות יהודה גברו על עוונות סדום, ועשרת השבטים (פסוק מז),

פרק טז (א) ויהי דבר ה' אלי לאמר: (ב) בן אדם הודע את ירושלם את תועבותיה רוצה לומר אמור להם תועבותיהם להתווכח עמהם [ע"פ תרגום יונתן]: (ג) ואמרת בה אמר אדני ה' לירושלם מלרתיך ומלדתיך. ארץ מגורך ומקום תולדתך המה מארץ הכנעני רוצה לומר, ברוע מעשיך אתה ניכרת ונראית. שארץ מגורך ומקום תולדתך המה מארץ הכנעני, כי מעשיך דומים למעשיהם, כאילו מהם למדת: **אביך האמרי ואמך חתית**. וכאילו אביך היה מאנשי האמורי, וכאילו אמך היתה מבנות חת, כי מעשיך מורים כאילו כן הוא [ע"פ רד"ק]: (ד) **ומולדתיך**. כאומר הלא אין מהראוי לבגוד בי כי אני הטבתי עמך, כי מולדותיך, רוצה לומר התולדה שלך, ולתוספת ביאור אמר **ביום הולדת אותך**, הנה אז **לא כרת שרך**. לא נכרת שרך. חבל הטבור, כדרך הנהוג לכרות המעי היוצא מן הטבור, **ובמים לא רחצת למשעי**. ולא רחצו אותך במים להחליק את הבשר, **והמלח לא המלחת**. ולא מלחו את בשרך, כי הדרך הוא למלוח את בשר הגוף. של הרך הנולד. להקשותו ולאמצו: **והחתל לא חתלת**. לא כרכו אותך בבגדים ליישר האיברים, וכדרך שעושים בתקון הולד [ע"פ רש"י] (המשייל את ישראל בהיותם במצרים והגאולה מהם. מהמצרים, לילדה שנוולדה בשדה מקום שלא מצאה מי יחמול עליה, לעשות לה תקון דת הילדים בעת הוולדם. וכמו שיצאה מבטן המלאה. הוא האט המעוברת. מוגעלת בדם הלידה, כן הושלכה על פני השדה, ועבר עליה אדם נכבד וראה אותה בענין רע, וחמל עליה לשלא תמות, ואמר לה בהבטחה שתחיי, עם ועל אף שאת מוגעלת בדם, תחיי ותחיי עוד לרובבה כי תולדי בנים ובנות. והיתה על פני השדה גדלה, עד שהגיע לפרקה, להיות ראויה לנשואין. ועבר עליה שוב האדם הנכבד הזה, וראה כי כן הוא, לקחה לו לאשה. לו בעצמו, ושטף ממנה לכלוך הדם, והלבישה, וקשטה. אם כן החומל הזה עשה עמה תכלית ההטבה והחסד. כמה הכרת הטוב היא חייבת לו, וכן עשה המקום עם ישראל, כי אחרי מות יוסף ואחיו היו עם

לַעֲשׂוֹת לָךְ אֶחָת מֵאֵלֶּה לְחַמְלָה עָלֶיךָ וּתְשַׁלְכִי אֶל פְּנֵי הַשָּׂדֶה בְּגֻעַל
נִפְשְׁךָ בַּיּוֹם הַלֵּדָת אֶתְךָ: (ו) וְאָעֲבֹר עָלֶיךָ וְאֶרְאֶךָ מִתְבּוֹסֶסֶת בְּדַמֶּיךָ
וְאֶמַּר לָךְ בְּדַמֶּיךָ חַיִּי וְאֶמַּר לָךְ בְּדַמֶּיךָ חַיִּי: (ז) רִבְבָּה כְּצִמְחַת הַשָּׂדֶה
נִתְתִּיךָ וּתְרַבִּי וּתְגַדְּלִי וּתִבְאִי בַּעֲדֵי עַדִּים שְׂדִים נִכְנֹו וּשְׁעָרֶיךָ צִמְחָה
וְאֵת עֵרֹם וְעֶרְיָה: (ח) וְאָעֲבֹר עָלֶיךָ וְאֶרְאֶךָ וְהִנֵּה עֵתְךָ עֵת דְּדִים
וְאֶפְרֹשׁ כְּנָפֵי עָלֶיךָ וְאֶכְסֶה עֲרוֹתְךָ וְאֶשְׁבַּע לָךְ וְאֶבּוֹא בְּבֵרִית אִתְּךָ

בני ישראל כילד שאין בו כח לפרנס עצמו ולא מצאו חונן וחומל, והושלכו על פני השדה לעבוד עבודתם ובא הקב"ה וחמל עליהם והבטיחם על הגאולה, והפרס והרבה, ובבוא הזמן הוציאם ממצרים וקרבה לפני הר סיני, ונתן להם התורה, ובכך הוא. כאילו לקחם לו לאשה בכתובה וקדושין, והביאם לארץ הקדושה ועשה אם כן עמהם חסד הרבה [ע"פ רד"ק ואברבנאל, וחז"ל דרשו שאינו רק משל, אלא כן היה ממש, אצל נשים צדקניות, שילדו בשדה, ומלאכי השרת היו מנקים הוולד ורוחצים, וזנים אותו, וכאשר באו המצרים להרוג התינוקות נבלעו בקרקע, ולאחר מכן חזרו וצמחו שנאמר כמצח השדה נתיך, ובאו עדריים עדריים לבתיהם, אל תיקרי עדריים אלא עדריים, סוטה יא, מדרש רבה שמות א ב]: (ה) -לא חסה עליך עין, שום עין אדם לא חסה עליך. לעשות לך אחת מאלה התקונים שעושים לולד ביום הולדו: לחמלה עליך, להיות חומל עליך להתעסק עמך, וכפל הדבר במילים שונות לתוספת ביאור: ותשלכי אל פני השדה בנגעל נפשך, ביום הולדת אתך. רוצה לומר ביום שנולדת הושלכת על פני השדה, כמו שהיה גופך מוגעל ומלוכלך בדם הלידה: (ו) וואעבר עליך ואראך מתבוססת בדמיך, מתגלגלת ורומסה בטנוף דם שיצא עמך בעת הלידה: ואמר לך בדמיך חיי, רוצה לומר אף שאתה מוגעל בדם לידה, עם כל זה תחיי, ולא תמות בעבור הגעול והלכלוך [ע"פ רש"י], ואמר לך בדמיך חיי, וכפל הדבר לחזק הענין. ורוצה לומר בעוד עבדו ישראל במצרים את כל עבודתם בשדה מעונים בפרך, היה משפיע נבואתו על אהרן, והבטיחם הגאולה, כמו שנאמר ואודע להם בארץ מצרים וכו' (לקמן כ) [ע"פ ר"י אברבנאל]: (ז) רבבה כצמחת השדה נתתיך. החומל הזה הבטיחם שתהיה לרבבה, להרבות בנים ובנות כצמח השדה. רוצה לומר המקום הפרס והרבה במצרים, כמו שנאמר ובני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו במאד מאד (שמות א'): -ותרבלי, בהיותך על פני השדה היית מגודלת ומאומנת, ונתגדלתי בקומה -ותבאי בעדי עדריים, ובאת לזמן הראוי להתקשט בקשטים יפים. דחינו ראוייה להיות נלה, הם ימי הנערות: שדים נכוננו, השדים שלך היו גדולים כל צרכן, ושערך צמח, ושער במקום בית הערוה היה מצמיח [ע"פ רד"ק], והם סימני נערות: ואת ערום וערירה, ועוד היית ערומה מבלי כסות כעת שנולדה, רוצה לומר שהיו מרובים באוכלוסין, וגדולים בכח, ובא זמן הגאולה, אבל היו ערומים מבלי זכות ומעשים טובים [ע"פ רש"י]: (ח) וואעבר, ואז עברתי -עליך, ואראך ונהנה עתך עת דדים, וראיתי שכבר את בעת הראוי להראות לך אהבה וידידות, רוצה לומר לקחת אותך לאשה: ואפרש כנפי עליך, ופרשתי עליך כנף בגדי לחסות בצילי, והוא ענין נשואין. וכן ופרשת כנפיך (רות ג'): -ואכסה ערותך, לבל תהיה ערומה בגלוי ערוה: ואשבע לך, שלא אבגוד בך: ואבוא בברית אתך, כרתי עמך ברית על זאת: נאם אדני ה', ותחיי לי, רוצה לומר, ונהנה כן היה, כי היית לי לאשה. רוצה לומר בעת בוא זמן הגאולה, לקחתוך ממצרים, לחסות בצילי, ועשיתי עמך נפלאות כאילו היית ראוייה להם, ונתתי לך התורה, ונשבעתי לך, וכרתי עמך ברית להיות לי לעם, וכן היית עמי

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

נָאִם אֲדֹנֵי יְהוָה וַתְּהִי לִי: (ט) וְאַרְחֶצֶךָ בְּמִים וְאַשְׁטָף דְּמִיךָ מֵעַלְיךָ
וְאֶסְכֶּךָ בְּשָׁמֶן: (י) וְאֶלְבִּישְׁךָ רֶקֶמָה וְאֶנְעֵלְךָ תַּחֲשׁ וְאֶחְבֹּשְׁךָ בִּשְׁשׁ
וְאֶכְסֶכָּה מְשִׁי: (יא) וְאָעֲדֶךָ עָדִי וְאֶתְנֶה צְמִידִים עַל יָדֶיךָ וְרִכְבִּיד עַל
גְּרוֹנְךָ: (יב) וְאֶתֵּן נֶזֶם עַל אָפֶךָ וְעִגְלִילִים עַל אָזְנוֹךָ וְעֹטֶרֶת תַּפְאָרֶת
בְּרֹאשְׁךָ: (יג) וַתַּעֲדִי זָהָב וְכֶסֶף וּמִלְבוּשְׁךָ שְׁשִׁי [שש] וּמְשִׁי וְרֶקֶמָה
סֹלֶת וְדָבֶשׁ וְשָׁמֶן אֶכְלָתִי [אֶכְלָתִי] וַתִּיפֵי בְּמָאֵד מְאֹד וַתַּצְלַחִי
לְמַלּוּכָה: (יד) וַיֵּצֵא לְךָ שֵׁם בְּגוֹיִם בִּיפְיֶךָ כִּי כָלִיל הוּא בְּהִדְרִי אֲשֶׁר
שָׁמַתִּי עָלֶיךָ נָאִם אֲדֹנֵי יְהוָה: (טו) וַתִּבְטַחִי בִּיפְיֶךָ וַתִּזְנִי עַל שְׁמֶךָ

[ע"פ ר"י אברבנאל]: (ט) וְאַרְחֶצֶךָ, עד לא לקחתך לאשה, רחצתי אותך בַּמִּים, להסיר ממך הגעול והלכלוך, וְאֶשְׁטָף דְּמִיךָ מֵעַלְיךָ, ושטפתי ממך דם הלידה. וְאֶסְכֶּכָּה בְּשָׁמֶן, וסכתי אותך בשמן. רוצה לומר עד לא קבלת התורה צויתי אותך להתקדש, ולכבס השמלות, כמו שנאמר (שמות י"ט) וְקִדַּשְׁתָּם הַיּוֹם וּמָחָר וּכְבַסוּ שְׂמֹתָם: (י) וְאֶלְבִּישְׁךָ רֶקֶמָה, הַלְבַּשְׁתִּי אוֹתְךָ בְּגָדֵי רֶקֶמָה, וְאֶנְעֵלְךָ תַּחֲשׁ, ושמתי ברגליך נעלים מעור תחש, וְאֶחְבֹּשְׁךָ בִּשְׁשׁ, וחגרתי אותך באזור חגורה משש פשתן לבן, וְאֶכְסֶכָּה מְשִׁי, וכסיתי אותך לבגד עליון, בַּמִּלְבוּשִׁי מְשִׁי: (יא) וְאָעֲדֶךָ עָדִי, קשטתי אותך בקשטים, וְאֶתְנֶה צְמִידִים עַל יָדֶיךָ, ונתתי על ידיך צמידים הזורע - וְרִכְבִּיד, נתתי על גְּרוֹנְךָ: (יב) וְאֶתֵּן נֶזֶם עַל אָפֶךָ, וְעִגְלִילִים עַל אָזְנוֹךָ, הם נזמי האוזן: וְעֹטֶרֶת תַּפְאָרֶת בְּרֹאשְׁךָ, נתתי על ראשך, רוצה לומר אז נתתי לך מצות וחוקים טובים, ומשפטים ישרים [ע"פ ר"י אברבנאל]: (יג) וַתַּעֲדִי זָהָב וְכֶסֶף, יש כלה שקיבלה תכשיטין, אך משום מה ממועטת להשתמש בזה, אבל את נהנית ממה שקבלת, כי את קשטת עצמך עם העדי שנתתי לך וּמִלְבוּשְׁךָ, היה שש ומשי ורקמה, סֹלֶת וְדָבֶשׁ וְשָׁמֶן אֶכְלָתִי, ואכלת סולת ודבש ושמן וַתִּיפֵי בְּמָאֵד מְאֹד, ונעשית יפה עד מאד וַתַּצְלַחִי לְמַלּוּכָה, והיית מצלחת, עד הגעת למלכות. רוצה לומר מתחלה קיימת המצות והמשפטים, ואני נתתי לך ארץ זבת חלב ודבש, ומאד נתגדלת, עד כדי שהצלחת להעמיד מלכים אדירים. כדוד ושלמה [ע"פ ר"י אברבנאל]: (יד) וַיֵּצֵא לְךָ, בין העכו"ם נתפרסם שמך במרבית יפך: כִּי כָלִיל הוּא, רוצה לומר היופי שבך היה כל היופי שאפשר להיות: בְּהִדְרִי, בסבת ההוד וההדר. אֲשֶׁר שָׁמַתִּי עָלֶיךָ, עֶקֶב, מרבית העדי. וְרוּב הַתַּעֲנוּגִים, שנתינו לך כאשר נעשית רצוני, על ידם נעשית יפה והדורה, נָאִם אֲדֹנֵי ה', רוצה לומר נתפרסם שמך על פני העולם, במרבית הצלחתך, שהיה בך הצלחה בשעור מרובה, וכל זה היה בסבת ההדר ששמתי עליך, לתת בך כח לעשות חיל [ע"פ ר"ק]: (טו) ועד הנה סיפר טובות עצומות ונפלאות, עשה ה' לעמו ישראל מתחילת היותה לעם, מכאן מתאר את כפיות טובתה, מה שעשתה היא לבגוד באדוניה וַתִּבְטַחִי בִּיפְיֶךָ, רוצה לומר חשבת שלא אמאסך, כי בטחת ברוב יפך, וַתִּזְנִי עַל שְׁמֶךָ, ובעבור זה

מעין חיים – מוסר ועיונים

י" טז טו וַתִּזְנִי עַל שְׁמֶךָ. מבואר בכל הפרשה [מכאן ועד פסוק מא'] שחטא עבודה זרה נמשל לזנות. והנה בגמרא מעילה יחי' כתוב, אין מעל אלא שינוי, וכן הוא אומר איש איש כי תשטה אשתו ומעלה בו מעל, ואומר וימעלו באלוהי אבותיהם ויזנו אחרי הבעלים. הרי שחז"ל משווים את ענין שני דברים אלו. ומבארים המפרשים שם, שכשם שהאשה הסוטה משנה עצמה מרשות בעלה אל אחר. כן ישראל שינו עצמם מרשות המקום לעבודה זרה.

וּתְשַׁכְּכִי אֶת תְּזֻנוֹתֶיךָ עַל כָּל עוֹבֵר לוֹ יְהִי: (טז) וּתְקַחִי מִבְּגְדֶיךָ וּתַעֲשִׂי לָךְ בְּמוֹת טְלָאוֹת וּתְזַנִּי עֲלֵיהֶם לֹא בָאוֹת וְלֹא יִהְיֶה: (יז) וּתְקַחִי כָּלִי תַפְאֲרֶתְךָ מִזֶּהְבִּי וּמִכֶּסֶּפִּי אֲשֶׁר נָתַתִּי לָךְ וּתַעֲשִׂי לָךְ צִלְמִי זָכָר וּתְזַנִּי בָם: (יח) וּתְקַחִי אֶת בְּגְדֵי רִקְמָתְךָ וּתְכַסִּים וְשִׁמְנִי וּקְטָרְתִּי נָתַתִּי לַפְּנִיָּהִם: (יט) וְלַחֲמִי אֲשֶׁר נָתַתִּי לָךְ סֶלֶת וְשֶׁמֶן וְדָבַשׁ הָאֲכָלְתִּיךָ וּנְתַתִּיהוּ לַפְּנִיָּהִם לְרִיחַ נִיחַח וַיְהִי נָאֻם אֲדֹנָי יְהוִה: (כ) וּתְקַחִי אֶת בָּנֶיךָ וְאֶת בָּנוֹתֶיךָ אֲשֶׁר יִלְדָּתָ לִי וּתְזַבְּחִים לָהֶם לְאֹכֹל הַמַּעַט מִתְּזֻנְתְּךָ [מִתְּזֻנוֹתֶיךָ]: (כא) וּתְשַׁחֲטִי אֶת בָּנִי וּתְתַנִּים

זנית, על סמך, בטחון שם היופי שיצא לך, שאין מהדרך להיות נמאס יופי כזה: וּתְשַׁכְּכִי אֶת תְּזֻנוֹתֶיךָ, גלית תאות זנותיך, כדבר הנשפך הגלוי לעין כל: **על כל עובר לו יהי**, על כל מי שעבר עליך היה לו תאות זנותיך, כי לכולם חשקת, והראית להם רצונך לזנות עמהם, ולענינו: רוצה לומר, בזה, בטחת במרבית הצלחתך ופרסום שמך, וחשבת שלא תסור ממך, ולכן עבדת עבודה זרה בגלוי, ולכל מין עבודה זרה שראית [ע"פ רד"ק]: (טז) וּתְקַחִי מִבְּגְדֶיךָ, מן הבגדים שעשיתי לך, מהם לקחת וּתַעֲשִׂי לָךְ בְּמוֹת, ועשית לך מקומות גבוהות במקום פרסום, טלאות, ומהבגדים ההם עשית עליהם מכסאות מנומרות, חלופי הגוונים, וּתְזַנִּי עֲלֵיהֶם, ועליהם זנית. רוצה לומר העמידו, את, העבודה זרה במקום פרסום, וציפום בכסף וזהב אשר נתתי להם, ושם עבדו לו: **לֹא בָאוֹת וְלֹא יִהְיֶה**, מעשים כאלה לא באו עדיין בעולם ולא יהיו נעשים עוד דוגמתן [ע"פ רד"ק]: (יז) וּתְקַחִי כָּלִי תַפְאֲרֶתְךָ, כלי הקשוט מזהבי ומכספי אשר נתתי לך, וּתַעֲשִׂי לָךְ, מהם עשית דמות צלמי זכר¹⁹, וּתְזַנִּי בָם, וזנית עמהם, כדרך זונה מופלגת בתכלית הזנות וההפקר. רוצה לומר מהכסף והזהב אשר הרביתי להם, עשו צלמי עבודה זרה להשתחוות להם [ע"פ רד"ק]: (יח) וּתְקַחִי אֶת בְּגְדֵי רִקְמָתְךָ וּתְכַסִּים, בהם כסות הזונים עמך: וְשִׁמְנִי וּקְטָרְתִּי, השמן והקטרת שנתתי לך, נָתַתִּי לַפְּנִיָּהִם, לפני הזונים, ולפי הנמשל, שכסתה את צלמי הע"ז, והקטירה לפניהם, [ע"פ רד"ק]: (יט) וְלַחֲמִי אֲשֶׁר נָתַתִּי לָךְ סֶלֶת וְשֶׁמֶן וְדָבַשׁ הָאֲכָלְתִּיךָ, אשר נתתי לך למאכל. וּנְתַתִּיהוּ לַפְּנִיָּהִם לְרִיחַ נִיחַח, אתה נתת את כל אחד מהם, לפני הזונים להיות להם לריח טוב, ולנחת רוח. רוצה לומר מה שנתתי לך, הבאת לקרבן לפני העבודה זרה, וַיְהִי, נָאֻם אֲדֹנָי ה', רוצה לומר כן היה באמת, לא תוכלי להכחישו כי אני היודע ועד [ע"פ רד"ק]: (כ) וּתְקַחִי אֶת בָּנֶיךָ וְאֶת בָּנוֹתֶיךָ אֲשֶׁר יִלְדָּתָ לִי, ילדת ממני: וּתְזַבְּחִים לָהֶם לְאֹכֹל, להזונים להיות להם למאכל: הַמַּעַט מִתְּזֻנוֹתֶיךָ, וכי מעט בעיניך ממה שהלכת אחר הזנות, עד שגם עשית את זאת, שְׁתַּחֲשִׁי אֶת בָּנִי: (כא) וּתְשַׁחֲטִי אֶת בָּנִי וּתְתַנִּים בַּהֲעֵבִיר אוֹתָם לָהֶם, נתת אותם להם, במה שהיית מוליך אותם להם למאכל. רצה לומר בניך

מעין חיים – מוסר ועיונים

¹⁹ טז יז צלמי זכר. הענין בצלם זכר שייך לענין המשל שכן דרך הזונה, ולענין הנמשל כי באמת אחד מהעבודה זרה היה צורת זכר, והוא הנקרא 'בעל ברית'. כן כתב הרד"ל בפירוש פרקי ד' אליעזר (ז).

²⁰ טז יט ולחמי אשר נתתי לך. יעויין הושע (פרק ב' י') נאמר, והיא לא ידעה כי אנכי נתתי לה חדגן והתירוש והיצהר, וכסף הרביתי לה, וזהב עשו לבעל. יעויין שם דברים דומים לנבואה זו.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

בְּהֶעָבִיר אוֹתָם לָהֶם: (כב) וְאֵת כָּל תּוֹעֲבֹתֶיךָ וְתִזְנֹתֶיךָ לֹא זָכַרְתִּי [זָכַרְתִּי] אֶת יָמֵי נְעוּרֶיךָ בְּהִיּוֹתְךָ עִרֹם וְעֵרְיָה מִתְּבוֹסֶסֶת בְּדַמְךָ הָיִיתָ: (כג) וַיְהִי אַחֲרָי כָּל רָעָתְךָ אוֹי אוֹי לְךָ נָאֻם אֲדֹנִי יְהוָה: (כד) וַתִּבְנֶי לְךָ גֵּב וַתַּעֲשֵׂי לְךָ רֶמָּה בְּכָל רְחוֹב: (כה) אֶל כָּל רֹאשׁ דֶּרֶךְ בְּנֵית רָמָתְךָ וַתִּתַּעֲבִי אֶת יָפֶיךָ וַתַּפְשְׁקִי אֶת רִגְלֶיךָ לְכָל עוֹבֵר וַתִּרְבִּי אֶת תִּזְנֹתְךָ [תִּזְנֹתֶיךָ]: (כו) וַתִּזְנִי אֶל בְּנֵי מִצְרַיִם שְׂכֵנֶיךָ גְּדֹלֵי בָשָׂר וַתִּרְבִּי אֶת תִּזְנֹתְךָ לְהַכְעִיסֵנִי: (כז) וַהֲנִה נָטִיתִי יָדִי עָלֶיךָ וְאָגְרַע חֻקְךָ וְאֶתְנֶךָ בְּנֶפֶשׁ שְׁנֵאוֹתֶיךָ בְּנוֹת פְּלִשְׁתִּים הַנִּכְלָמוֹת מִדְּרָכְךָ זָמָּה: (כח)

המיוחדים לי ללמוד. את תורת ה', בבית הספר, אותם שחטת לעבודה זרה, כאשר היה לו כמה ילדים ורק אחד מהם ייעוד ללימוד תורה, ובא לזבח למוֹלֵךְ, את הבן הזה הוא בוזר לתת למוֹלֵךְ, [ע"פ רש"י פסוק כ']: (כב) ואת כל תועבתך וזנותך, את מתפרש עם, כמו וילך אותו לוֹט, עם כל התועבות והזנות שעשית, לא זכרת את ימי נעוריך. בעת ההיא הטובה שעשיתי עמך, בימי נעוריך, בהיותך עירם ועריה, כשהיית ערומה מבלי לבוש. מתבוססת בדמך היית. והיית מתגלגלת ורמוסה בטנוף הדם שיצא עמך בעת הלידה רוצה לומר לא זכרת הטובה שעשיתי עמך בהוציאך ממצרים מעבודת פרך: (כג) וידעו, רוצה לומר, ומה אם כן יהיה אחרי כל רעתך, מהו הגמול שתקבל, על כל אלו, [ע"פ תרגום יונתן], הנה אוי אוי יהיה לך, רבות פעמים לפי מרבית הרעה. נאם אדני ה': (כד) ותבני לך גב, כי הנה בנית לך מקום גבוה, להיות נראה לכל הזונים לבוא שמה: ותעשי לך רמה בכל רחוב. בנין רם עשית בכל רחוב, להיות מקום מוכן לזנות בכל מקום: (כה) אל כל ראש דרך, בכל ראש דרך מהדרכים, בנית רמתך. בנין רם ונשא לזנות, למען יהיה נמצא לכל עובר ושב: ותתעבי את יפִיךָ, והרי, את בעצמך, היית מתעבת וממאסת. את יפִיךָ, להראות לכל מי שירצה, ולא היית מסתיר אותה כדרך שמסתירים דבר נחמד ויקר: ותפשקי את רגליך לכל עובר, הרחבת רגליך זה מזה לכל עובר, להיות מוכן לו לזנות. ותרבי את תזנותך, ומאד הרבית בזנות. ולענין הנמשל, רוצה לומר, עשית מזבחות לעבודה זרה בכל מקום, ובפרסום רב, ואתה בעצמך תעבת הצלחתך, כי על ידי מעשיך, הרעים, את גורמת תהיה, הצלחה שלך, נלקחת ממך, כי את, כל העבודה זרות שראית עבדת: (כו) ותזני אל בני מצרים שכניך, זנית עם בני מצרים הקרובים לארצך, על כי המה גְּדֹלֵי בָשָׂר, גדלי אברי המשגל, וכן נאמר בהם אשר בשר חמורים בשרם (לקמן כג), כי כן דרך אשה זונה מתאוות להבעל לגדלי בשר, רוצה לומר עבדתם פסילי מצרים [ע"פ ר"י אברבנאל]: ותרבי את תזנותך להכעיסני¹⁷, רוצה לומר מרבה היית בזנות עד שאי אפשר שתהיה הכל לאחבון, כי אם הכוונה היתה להכעיסני, ויאמר כן על כל העכו"ם: (כז) והנה נטיתי ידי עליך, להכות בך: ואגרע חקך, חסרתי ממך חוק המזון שקבעתי לך, ואתנך בנפש שנאותיך, ומסרתי אותך ברצון שונאיך לעשות כן רצונם, והשונאים היו בנות

מעין חיים – מוסר ועיונים

¹⁷ טז כו ותרי את זנותך להכעיסני. בפסוקים דלהלן, מפרש ענין זה, ומתאר על ריבוי הזנות, ורוב אהבתה את הזנות יותר מכל הזונים. דהיינו לפני הנמשל על העבודה זרה.

ותִּזְנֶי אֶל בְּנֵי אֲשׁוּר מִבְּלָתִי שְׁבַעְתָּךְ וּתְזַנִּים וְגַם לֹא שְׁבַעְתָּ: (כט)
 וּתְרַבִּי אֶת תְּזִנוֹתְךָ אֶל אֶרֶץ כְּנָעַן כְּשָׁדִימָה וְגַם בְּזֹאת לֹא שְׁבַעְתָּ: (ל)
 מָה אֲמַלָּה לְבָתְךָ נָאִם אֲדֹנִי יְהוָה בַּעֲשׂוֹתְךָ אֶת כָּל אֵלֶּה מַעֲשֵׂה אִשָּׁה
 זוֹנָה שְׁלֹטָה: (לא) בְּבִנוֹתֶיךָ גִּבֹּךְ בְּרֹאשׁ כָּל דֶּרֶךְ וְרַמְתָּ עֲשִׂיתִי
 [עֲשִׂיתִי] בְּכָל רָחוֹב וְלֹא הָיִיתִי [הָיִיתִי] בְּזוֹנָה לְקַלֵּס אֶתְנֶן: (לב)
 הָאִשָּׁה הַמִּנְאָפֶת תַּחַת אִישָׁה תִּקַּח אֶת זָרִים: (לג) לְכָל זָנוֹת יִתְּנוּ
 נָדָה וְאֶת נִתְּתָ אֶת נִדְנִיךָ לְכָל מְאֻהָבֶיךָ וּתְשַׁחֲדִי אוֹתָם לָבוֹא אֵלַיךְ

פלשתיים. אשר המה נכלמות ומתביישות מדרךך, דרך זמה^ט, כי כן דרך נשים צנועות שהנה מתביישות כשרואות הפלגת הפקר הזונות. וכאומר והנה בנות פלשתים הנם טובות וכשרות ממך, רוצה לומר חסרתי מישראל רוב הטובה שהשפעתי להם מאז, ומסרתיו ביד פלשתים הטובים ממך במעשיהם: (כח) ותִּזְנֶי אֶל בְּנֵי אֲשׁוּר, עם כל זה לא לקחת מוסר, וזנית את בני אשור, מבבלתי שבעתך, על כי לא היית שבעה מזנות בני מצרים [ע"פ רש"י]: ותִּזְנֶי, ועמהם זנית וגם בהם - לא שבעת: (כט) ותְרַבִּי אֶת תְּזִנוֹתְךָ אֶל אֶרֶץ כְּנָעַן כְּשָׁדִימָה, והרבית לזנות עם אנשי ארץ סוחרים, כנען, הוא כינוי לסוחר, וחוזר ומפרש שהמה הכשרים שהיו אנשיה סוחרים, וכן נאמר בהם ויביאהו אל ארץ כנען בעיר רוכלים שמו (לקמן יז) [ע"פ רש"י]: וגם בזאת, אף בזנות הזה - לא שבעת, וחשקת עוד לזוננים אחרים. רוצה לומר אף שמסרתיו ביד פלשתים, לא עזבת דרכך, ועבדת לפסילי אשור וכשדים, וחשקת עוד לפסילי יתר העמים: (ל) מָה אֲמַלָּה לְבָתְךָ נָאִם אֲדֹנִי ה', מה מאד נגזרה לבתך, ונפרדה ממני, בעשותך את כל אלה, במה שתעשי את כל אלה, שהמה - מעשה אשה זונה שלמה. המושלת בביתה שאז עושה זנותה בפרסום רב על כי לא ימצא מי ימחה בידה: (לא) בְּבִנוֹתֶיךָ גִּבֹּךְ, במה שתבנה לך מקום גבוה בראש כל דרך, מהדרכים, למען יהיה נמצא לכל עובר ושב מקום ניכר לזנות עמך - ורמתך עשית בכל רחוב, ובנין רם עשית לך בכל רחוב להיות מקום מוכן לזנות בכל מקום: ולא היית בזונה לקלס אתנן, רוצה לומר לא היית כשאר הזונות המלעגת על מיעוט האתנן למען ירבו לה, וכאילו אין חמדתה על הזנות כי אם על שכן האתנן, כי אתה לא שאלת אתנן, כי חמדתך על הזנות לבד [ע"פ רד"ק]. רוצה לומר, הנה מהראוי הוא שהאלהים הנעבד ישפיע טובה לעובדיו ואתה הנה על חנם עבדת להם [ע"פ ר"י אברבנאל על פסוק לר']: (לב) הָאִשָּׁה הַמִּנְאָפֶת, רוצה לומר אתה היא המנאפת בעצם, אשר נתאף מאהבת הניאוף, כמו שהוכיח בפסוק הקודם, תַּחַת אִישָׁה תִּקַּח אֶת זָרִים, ויותר מזה שגם בהיותך יושבת תחת הבעל, ואינך חסירה מתשמיש, עם כל זה תקח את זרים לזנות עמהם, שזהו עוד סימן, לאהבתה את הניאוף: (לג) לְכָל זָנוֹת יִתְּנוּ נָדָה, הדרך הוא אשר נותנין אתנן לזונות - ואת נתת את נדניך לכל מאהביך, ואתה נתת אתנן משלך לכל האוהבים אותך: ותשחדי, נתת להם שוחד - לבוא אליך מסביב, לזנות עמך:

מעין חיים – מוסר ועיונים

^ט טז כז. ואתנן.. הנכלמות מדרך זמה. מכאן משמע כדברי הגאון מלבי"ם ז"ל, בתחילת ספר יונה, שם מפרש שכאשר הקב"ה מעניש את בני ישראל על חטאמסויים, מענישם על ידי אומה שבאותו חטא היא יותר מתוקנת מהם. ולפיכך נענשו על ידי פלשתים, בחטא שפלשתים היו טובים מהם (ויש ללמוד מזה לדורות הבאים, ולהבין שאם ניכר דבר שאויבי ישראל מתוקנים יותר מישראל, יתכן שזה הוא החטא שבני ישראל צריכים לתקן).

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

מִסְכִּיב בְּתִזְנוּתִיךָ: (לד) וַיְהִי בְךָ הַפֶּךְ מִן הַנָּשִׁים בְּתִזְנוּתִיךָ וְאַחֲרֶיךָ
 לֹא זִוְנָה וּבִתְתֶךָ אֶתְנֶן וְאַתְּנֶן לֹא נָתַן לְךָ נָתַהִי לְהֶפֶךְ: (לה) לָכֵן זִוְנָה
 שְׁמָעִי דְּבַר יְהוָה: (לו) כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְיָהוּה יַעַן הִשְׁפַּךְ נֶחֱשֶׁתְךָ
 וַתִּגְלָה עֲרוֹתְךָ בְּתִזְנוּתִיךָ עַל מְאֻהְבֶיךָ וְעַל כָּל גִּלּוּלֵי תוֹעֲבוֹתֶיךָ וְכִדְמֵי
 בְּנִיךָ אֲשֶׁר נָתַתְּ לָהֶם: (לז) לָכֵן הִנְנִי מִקְבֵּץ אֶת כָּל מְאֻהְבֶיךָ אֲשֶׁר
 עֲרַבְתָּ עֲלֵיהֶם וְאֶת כָּל אֲשֶׁר אֶהְבֵּת עַל כָּל אֲשֶׁר שָׁנֵאת וְקִבַּצְתִּי אֹתָם
 עֲלֶיךָ מִסְכִּיב וּגְלִיתִי עֲרוֹתְךָ אֲלֵהֶם וְרָאוּ אֶת כָּל עֲרוֹתְךָ: (לח)
 וּשְׁפֹטְתִיךָ מִשְׁפָּטִי נֹאפֹת וְשִׁפְכַת דָּם וּנְתַתִּיךָ דָּם חֲמָה וְקִנְיָאָה: (לט)
 וְנָתַתִּי אוֹתְךָ בְּיָדָם וְהִרְסוּ גִבְךָ וְנִתְּצוּ רַמְתֶּיךָ וְהִפְשִׁיטוּ אוֹתְךָ בְּגִדֶיךָ
 וְלָקְחוּ כָּלִי תַפְאֲרֶתְךָ וְהִנִּיחוּךָ עִירָם וְעָרְיָה: (מ) וְהָעִלוּ עֲלֶיךָ קָהֶל

בְּתִזְנוּתִיךָ, בעבור מרבית חשק הזנות שיש בך: (לד) וַיְהִי בְךָ הַפֶּךְ מִן הַנָּשִׁים בְּתִזְנוּתִיךָ, הדרך שבך הוא
 בהפך משאר נשים זונות. עוד היום, וזהו בעבור מרבית חשק הזנות שיש בך: וְאַחֲרֶיךָ לֹא זִוְנָה, וגם בזמן
 שיבוא אחריו, לא יהיה זנות בזה האופן: וּבִתְתֶךָ אֶתְנֶן וְאַתְּנֶן לֹא נָתַן לְךָ וְתַהִי לְהֶפֶךְ, עתה יפרש במה
 הוא ההפך, ואמר במה שתתן אתנן להזונים, ולא נתן לך אתנן מהם, ובוזה תהיה בהפך משאר הזונות. רוצה לומר,
 מהראוי הוא שהאלהים הנעבד ישפיע טובה לעובדיו, ואתה היית בהפך, כי אתה מקריב להם קרבנות, ומייפם
 בכסף וזהב משלך [ע"פ ר"י אברבנאל]: (לה) לָכֵן זִוְנָה, הואיל וכן עשית מאהבת הזנות, לכן את הקרויה זונה
 אמיתית-שְׁמָעִי דְּבַר יְהוָה: (לו) כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְיָ יַעַן הִשְׁפַּךְ נֶחֱשֶׁתְךָ, בעבור שתחתיתך היא ערות אשה
 שהיא בתחתית הנה אותה גלית לכל כדבר הנשפך שהוא המגולה ונראה: וַתִּגְלָה עֲרוֹתְךָ, כפל הדבר במילים
 שונות לתוספת ביאור: בְּתִזְנוּתִיךָ, בעבור חשק הזנות שהיה בך. עַל מְאֻהְבֶיךָ, ועל כל גלולי תועבותיך,
 ובעבור כל התועבות המאוסים שעשית: וְכִדְמֵי בְּנִיךָ אֲשֶׁר נָתַתְּ לָהֶם, רוצה לומר, בעבור הגמול הראוי
 להיות כשעור עוון דמי בניך, אשר שחטת להם למאכל [ע"פ רש"י]: (לז) לָכֵן הִנְנִי מִקְבֵּץ אֶת כָּל מְאֻהְבֶיךָ
 אֲשֶׁר עֲרַבְתָּ עֲלֵיהֶם, אשר נעמט עליהם וקבלו הנאה ממך: עַל כָּל, עם כל-אֲשֶׁר שָׁנֵאת, וקִבַּצְתִּי אֹתָם
 עֲלֶיךָ מִסְכִּיב, וגלית ערותך אֲלֵהֶם, וראו את כל ערותך, זהו הבויון שעושים לזונות להעמידה ערומה
 בגלוי ערוה לפני כל. ורוצה לומר אקבץ עליך כל העובדי כוכבים האוהבים והשונאים, והם יחריבו ארצך [ע"פ
 רד"ק]: (לח) וּשְׁפֹטְתִיךָ מִשְׁפָּטִי נֹאפֹת, תקבל גמול עון הנאוף, וּשִׁפְכַת דָּם, ועון הדם של הבנים
 ששחטת להם למאכל: וּנְתַתִּיךָ, אתן בך שפיכת דם, דהיינו אִמְסֹךְ לְהוֹרֵגָם, בַּחֲמָה וְקִנְיָאָה [ע"פ תרגום
 יונתן]: (לט) וְנָתַתִּי אוֹתְךָ בְּיָדָם, ביד הבאים עליך: וְהִרְסוּ גִבְךָ, הם יחרסו הבניינים הגבוהים שעשית,
 להיות מוכן לזנות, האמורים לעיל פסוק כד, ובפסוק לא: וְנִתְּצוּ רַמְתֶּיךָ, כפל הדבר במילים שונות: וְהִפְשִׁיטוּ
 אוֹתְךָ בְּגִדֶיךָ, ולקחו כלי תפארתך, והניחוך עירם ועריה, ערומה ובגלוי ערוה, כאשר היתה מאז
 כשלקחה, נאמור לעיל פסוק ח: רוצה לומר, האויב יהרוס בתי הבמות, ויקח ממך כל חמדת העושר: (מ) וְהָעִלוּ
 הבאים יעלו-עליך קהל רב, ורגמו וירגמו-אותך באבן, ובתקוף בחרבותם, ויבקעו גופך עם החרב:

וּרְגַמּוּ אוֹתְךָ בָּאֶבֶן וּבִתְקוּן בְּחִרְבוֹתָם: (מא) וְשָׂרְפוּ בְּתִיךָ בָּאֵשׁ וַעֲשׂוּ בְךָ שְׁפָטִים לְעֵינַי נָשִׁים רַבּוֹת וְהִשְׁבַּתִּיךָ מִזִּזְנָה וְגַם אֶתְנֶן לֹא תִתְּנִי עוֹד: (מב) וְהִנַּחְתִּי חֲמָתִי בְּךָ וְסָרָה קִנְאָתִי מִמֶּךָ וְשָׁקַטְתִּי וְלֹא אֶכְעַס עוֹד: (מג) יַעַן אֲשֶׁר לֹא זָכַרְתִּי [זְכָרְתָּ] אֶת יָמַי נְעוּרֶיךָ וּתְרַגְזִי לִי בְּכָל אֵלֶּה וְגַם אֲנִי הָאֵל דִּרְכֶּךָ בְּרָאשׁ נִתַּתִּי נָאֻם אֲדֹנָי יְיָהוּה וְלֹא עָשִׂיתִי [עָשִׂיתִי] אֶת הַזְמָה עַל כָּל תּוֹעֵבְתֶיךָ: (מד) הִנֵּה כָּל הַמַּשָּׁל עֲלֶיךָ יִמָּשָׁל לֹא־מֶר כְּאֻמָּה בִּתְּהָ: (מה) בֵּית אִמְךָ אֶת גִּעְלָת אִישָׁה וּבְנִיָּה וְאֶחָיוֹת אֶחָיוֹתְךָ אֶת אֲשֶׁר גָּעְלוּ אֲנָשִׁיהֶן וּבְנִיָּהֶן אִמְכָּן חֲתִית וְאִבֶּיךָ אֲמָרִי: (מו) וְאֶחָיוֹתְךָ הַגְּדוֹלָה שְׁמֵרוֹן הִיא וּבְנוֹתֶיהָ הַיּוֹשֶׁבֶת

(מא) וּשְׂרָפוּ בְּתִיךָ בָּאֵשׁ, וַעֲשׂוּ בְךָ שְׁפָטִים, משפט פורעניות. לעיני נשים רבות, למען יהיה לך לכלימה: וְהִשְׁבַּתִּיךָ מִזִּזְנָה, אסיר אותך מהיות עוד זונה, כי לא יפנה עוד מי אליך: וְגַם אֶתְנֶן לֹא תִתְּנִי עוֹד, כאומר אם תהיה מאוסה בעיני הכל, תחדל מלתת אתן, הואיל ולא יועיל [ע"פ ר"י אברבנאל]. ענין הזנות הוא רק משל, רוצה לומר, בזה, שבהיותך גולה ומטולטל, לא תלך עוד אחר עבודה זרה, עבודה זרה הוא הנמשל של הזנות, ולא תקריב להם קרבנות, שזהו הנמשל של האתנן [ע"פ רד"ק]: (מב) וְהִנַּחְתִּי חֲמָתִי בְּךָ, וכאשר אשלם הגמול תנוח חמתי אשר היתה בך. וְסָרָה קִנְאָתִי מִמֶּךָ, ותסור כעסי ממך. וְשָׁקַטְתִּי, ואשקוט מן הכעס. וְלֹא אֶכְעַס עוֹד: (מג) יַעַן אֲשֶׁר לֹא זָכַרְתִּי אֶת יָמַי נְעוּרֶיךָ, הטובה שעשיתי עמך בימי נעוריך: וּתְרַגְזִי לִי, הכעסת אותי. בְּכָל אֵלֶּה, הדברים: וְגַם אֲנִי, כמו שעשית אתם, אעשה כן גם אני. הָאֵל, דרכך בראש נתתי נָאֻם אֲדֹנָי יְיָ, הנה גמול דרכך נתתי בראשך: וְלֹא עָשִׂיתִי, אמר דרך תימה, וכי לא עשית את הזמה, ההיא, עַל כָּל תּוֹעֵבְתֶיךָ, נוסף על כל שאר התועבות שעשית [ע"פ ר"י אברבנאל]: (מד) הִנֵּה כָּל הַמַּשָּׁל, כל הממשיל משלים. עֲלֶיךָ יִמָּשָׁל לֹא־מֶר, יאמר עליך בדרך משל. כְּאֻמָּה בִּתְּהָ, כמעשה האם כן המה מעשה בתה. רוצה לומר כמעשה אנשי כנען שנגרשו מן הארץ, כן מעשה ישראל שנסארו במקומה [ע"פ רש"י]: (מה) בֵּית אִמְךָ אֶת, במעשיך את ניכרת שאת בת אמך, גִּעְלָת אִישָׁה וּבְנִיָּה, אשר הקיאה את אישה ובניה, הם מלכם ויתר העם. רוצה לומר, דומה אתה במעשיך לאנשי הכנעני. עַד כִּדִּי שְׁנֵי־כֵּלִי כִנְעָן הָיָה אִמְךָ, אשר בעונם גלו מן הארץ, כמו שנאמר ותקיא הארץ את יושביה (ויקרא יח): וְאֶחָיוֹת אֶחָיוֹתְךָ אֶת, את במעשיך את נכרת. וְנִרְאִית, כאילו: שאת אחות אחותיך, והיא סדום ובנותיה. אֲשֶׁר גָּעְלוּ אֲנָשִׁיהֶן וּבְנִיָּהֶן, אשר בעוונם הקיאו אנשיהן ובניהן, כי ספו תמו: אִמְכָּן חֲתִית, בתועבותיך נראה כאילו אמכן היתה מבנות חת, וְאִבֶּיךָ אֲמָרִי, וכאילו אביך היה מאנשי האמורי [ע"פ רד"ק]: (מו) וְאֶחָיוֹתְךָ, והנה אחותך שומרון. הַגְּדוֹלָה מִמֶּךָ בְּרַבּוּי שְׁבָטִים וְאוֹכְלוֹסִין [ע"פ ר"י אברבנאל]. שְׁמֵרוֹן, היא ובנותיה היושבת עַל שְׁמָאוֹל², היא יושבת

מעין חיים – מוסר ועיונים

² טוּ מוֹ עַל שְׁמָאוֹל. בתורה כיווני רוחות העולם מצויינים כאדם העומד ופניו למזרח. לכן מזרח נקרא קדם, מפני שהוא לפניו, דרום נקרא ימין שהוא ימין לעומד במזרח, וצפון שמאל.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

על שְׂמֹאלְךָ וְאַחֲרֶיךָ הִקְטַנְהָ מִמֶּךָ הַיּוֹשֶׁבֶת מִימִינְךָ סֹדֶם וּבְנוֹתֶיהָ:
(מז) וְלֹא בְּדַרְכֵיהֶן הִלְכָתָ וּכְתוּעֲבוֹתֵיהֶן עָשִׂיתִי [עָשִׂיתִי] כְּמַעַט קֹט
וּתְשַׁחֲתִי מֵהֶן בְּכָל דְּרָכֶיךָ: (מח) חִי אֲנִי נָא אֲדֹנָי יְיָהוּה אִם עָשִׂתָה
סֹדֶם אַחֲרֶיךָ הִיא וּבְנוֹתֶיהָ כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֵת וּבְנוֹתֶיךָ: (מט) הִנֵּה זֶה
הָיָה עוֹן סֹדֶם אַחֲרֶיךָ גָּאוֹן שְׂבַעַת לֶחֶם וְשִׁלּוֹת הַשֶּׁקֶט הָיָה לָהּ
וּלְבְנוֹתֶיהָ וַיֵּד עָנִי וְאֲבִיוֹן לֹא הִחֲזִיקָה: (נ) וַתִּגְבְּהִינָה וַתַּעֲשִׂינָה
תוֹעֵבָה לְפָנַי וְאָסִיר אֶתְהֶן כַּאֲשֶׁר רָאִיתִי:

(נא) וְשֹׁמְרוֹן כַּחֲצִי חֲטָאתֶיךָ לֹא חָטְאָה וּתְרַבִּי אֵת תוֹעֲבוֹתֶיךָ מֵהֵנָּה
וּתְצַדִּיקִי אֵת אַחֲרֶיךָ [אַחֲרֶיךָ] בְּכָל תוֹעֲבוֹתֶיךָ אֲשֶׁר עָשִׂיתִי [עָשִׂיתִי]:
(נב) גַּם אֵת שְׂאֵי כְלָמְתֶךָ אֲשֶׁר פָּלַלְתָּ לְאַחֲרֶיךָ בְּחֲטָאתֶיךָ אֲשֶׁר

בשְׂמֹאלְךָ בַּפֶּתַח הַצִּפּוֹן, צִפּוֹנָה מִנְחֻלַּת יְהוּדָה, וְעַל יְהוּדָה עֵיקַר הַדִּיבּוּר, וְאַחֲרֶיךָ, סֹדֶם - הַקְטַנָּה מִמֶּךָ, בַּמִּסְפָּר
הַאוֹכֹלוֹסִין - הַיּוֹשֶׁבֶת מִימִינְךָ, הִיא יוֹשֶׁבֶת בִּימִינְךָ בַּפֶּתַח הַדְּרוֹם - סֹדֶם וּבְנוֹתֶיהָ, וְאִם כֵּן אַתָּה בַּאֲמֻצְעִיתְךָ,
סֹדֶם לִימִין וְשׁוֹמְרוֹן לְשֹׂמְאֵל: (מז) וְלֹא בְּדַרְכֵיהֶן הִלְכָתָ וּכְתוּעֲבוֹתֵיהֶן עָשִׂיתִי, רֹצֵחַ לֹמֵר לֹא לְמַדַּת מֵהֶן
וְלֹא הִלְכָתָ בְּדַרְכֵיהֶן וְלֹא עָשִׂיתָ רַק כְּשִׁיעוֹר תוֹעֲבוֹתֵיהֶן. כְּמַעַט קֹט, אֲשֶׁר הָיוּ בְּשִׁיעוֹר מַעַט וְקֹטֵן לְמוֹלֵךְ, בִּיחֹס
אֵלֶיךָ, נִתָּן לְקִרְוֹא לְמַעֲשֵׂיהֶם כְּמַעַט קֹט, וְאִם כֵּן אֵילֹךְ עֲשִׂיתָ בְּמִדָּה שֶׁהֵם עָשׂוּ, הִיא נִחְשָׁב מַעַט לְפָנַי ה', וְתִשְׁחָתִי מֵהֶן בְּכָל
דְּרָכֶיךָ, אֲבָל הַשַּׁחַת יוֹתֵר מֵהֶן בְּכָל הַדְּרָכִים וְהַעֲנִינִים [עֵינֵי רִשְׁ"י בְּפִי א']:(מח) - חִי אֲנִי נָא אֲדֹנָי ה' אִם
עָשִׂתָה סֹדֶם אַחֲרֶיךָ הִיא וּבְנוֹתֶיהָ כֹּל כֵּךְ מֵהַתוֹעֲבוֹת כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֵת וּבְנוֹתֶיךָ: (מט) - הִנֵּה זֶה
הָיָה עוֹן סֹדֶם אַחֲרֶיךָ, רֹצֵחַ לֹמֵר זֶה לְבָד הִיא עוֹן סֹדֶם וְלֹא הַשַּׁחַת יוֹתֵר: גָּאוֹן שְׂבַעַת לֶחֶם וְשִׁלּוֹת
הַשֶּׁקֶט הִיא לָהּ וּלְבְנוֹתֶיהָ, רֹצֵחַ לֹמֵר הַתְּגָאָה בַּעֲבוּר הַשּׁוֹבֵעַ וְהַשְּׁלוֹם שֶׁהִיא לָהּ - וַיֵּד עָנִי וְאֲבִיוֹן לֹא
הִחֲזִיקָה, וְלֹא הִחֲזִיקָה יָד עָנִי לְתֵת מַחֲסוֹר: (נ) - וַתִּגְבְּהִינָה, בַּעֲבוּר רֹב הַגָּאוֹה לֹא חֲשָׁשָׁה בַּמִּצּוֹת, וְתַעֲשִׂינָה
תוֹעֵבָה לְפָנַי, וְעָשִׂתָה הַדְּבָרִים הַתְּעוּבִים לְפָנַי וְהוּא הַנִּיאוּף הַמְּגוֹנָה: וְאָסִיר אֶתְהֶן, וּבַעֲבוּר אֵלֶּה לְבַד הַסֵּרֵתִי
אֶתְהֶן מִן הָעוֹלָם. כַּאֲשֶׁר רָאִיתִי, כִּמוֹ שֶׁהִיא נִרְאָה לִי מֵה הוּא הַגְּמוּל הָרָאוּי לָהֶן:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק טז נא - נח):

הַצַּדִּיקָה עֲשֵׂת הַשְּׁבָטִים, הַקְּרֹאִים שׁוֹמְרוֹן עַל שֵׁם שְׁבַעִיר זֶה הִתָּה עֵיקַר מְקוֹם הַמְּלוּכָה שֶׁל מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל.
(נא) וְשֹׁמְרוֹן כַּחֲצִי חֲטָאתֶיךָ לֹא חָטְאָה, וּתְרַבִּי אֵת תוֹעֲבוֹתֶיךָ מֵהֵנָּה מִשׁוֹמְרוֹן: וְתַצַּדִּיקִי אֵת
אַחֲרֶיךָ, בְּכָל תוֹעֲבוֹתֶיךָ אֲשֶׁר עָשִׂיתָ, בְּמִרְבִּית הַתוֹעֲבוֹת שֶׁעָשִׂיתָ הַצַּדִּיקָה אֵת שׁוֹמְרוֹן, כִּי לְמוֹל מַעֲשִׂיךָ
נִחְשָׁבֶת הִיא לַצַּדִּיקָה, בְּעֵינֵי הָרֹאֶה אֶת שְׁנֵיכֶם, [ע"פ רד"ק]: (נב) גַּם אֵת שְׂאֵי כְלָמְתֶךָ, כִּמוֹ שֶׁסְּבִלָּה שׁוֹמְרוֹן
כְּלִימַת הַשְּׁבִי וְהַגְּלוּת, כֵּן סְבִילִי גַם אֵת הַכְּלִימָה - אֲשֶׁר פָּלַלְתָּ לְאַחֲרֶיךָ, אֲשֶׁר שִׁפְטָה עַל שׁוֹמְרוֹן, כִּי בְּהִיּוֹת
שׁוֹמְרוֹן בְּשִׁלּוּתָהּ, שִׁפְטָה יְרוּשָׁלַם אוֹתָהּ לְגַמּוּל כְּלִימָה מְרֻבָּה, לָכֵן אִמֵּר שֶׁהַכְּלִימָה הִיא בַּעֲצָמָה, סְבִילִי אֵת, עַל
כִּי - בְּחֲטָאתֶיךָ אֲשֶׁר הַתְּעַבְתָּ מֵהֶן, בְּמֵה שֶׁעָשִׂיתָ חֲטָאִים, יוֹתֵר מִשׁוֹמְרוֹן, - תַּצַּדִּיקָה מִמֶּךָ, תִּהְיֶה הִיא נִחְשָׁבֶת

התעבת מהן תצדקנה ממך וגם את בושי ושאי כלמתך בצדקתך
אחיותך: (נג) ושבתי את שביתתך את שבית [שבות] סדם ובנותיה
ואת שבית [שבות] שמרון ובנותיה ושבית [ושבות] שביתך
בתוכה: (נד) למען תשאי כלמתך ונכלמת מפל אשר עשית
בנחמך אתן: (נה) ואחותיך סדם ובנותיה תשבן לקדמתן ושמרון
ובנותיה תשבן לקדמתן ואת ובנותיך תשבינה לקדמתכן: (נו) ולוא
היתה סדם אחותך לשמועה בפיו גאונך: (נז) בטרם תגלה
רעתך כמו עת חרפת בנות ארם וכל סביבותיה בנות פלשתים
השאות אותך מסביב: (נח) את זמתך ואת תועבותיך את נשאתים
נאם יהנה:

לצדקת יותר ממך. וכאומר ואם להן שפטת כלימה מרובה, אם כן כל שכן שראוי לך כלימה מרובה: וגם את
בושי ושאי כלמתך בצדקתך אחיותך. רוצה לומר הלא תבושי ותכלמי בכל מה שראוי לך, גם בעבור אשר
הצדקת במעשיך את אחיותך. כי הלא באמת הרשיעו גם הנה, ועם כל זה נחשבת למוֹלך לצדקת: (נג) ושבתי
אולם. באחיות הימים, אשיב לארצם, את השבויים מאנשיהן: את שבות, את בני השבי: סדם ובנותיה, ואת
שבות שמרון ובנותיה, ושבות שביתך, בני השבי של השבויים עמך: בתוכהנה אחר שתגלה ותלקה
כמותן חשוב בתוכן. רוצה לומר בעת שישוּבו הן. וזה יהיה בימי המשיח, אבל לא תקדם להן, כי לא טובה אתה
מהן: (נד) למען. רוצה לומר כל הימים הללו תשבי בגולה, למען תשאי כלמתך. את הכלימה הראויה לך
ונכלמת ותכלמי מכל אשר עשית בנחמך אתן. במה שהיית מנחמת אותן להיות להן פתחון פה, לומר
הלא למולה אני צדקת: (נה) ואחותיך סדם ובנותיה תשבן לקדמתן ושמרון ובנותיה תשבן
לקדמתן ואת ובנותיך תשבינה לקדמתכן, רוצה לומר, ובזמן שתשוב סדם ושמרון לקדמותן להיות
מיושבות באנשים כשהיו, אז תשובי גם את ולא קודם לכן, הואיל ולא טובה את מהן: (נו) ולוא היתה סדם
אחותך לשמועה בפיו גאונך. רוצה לומר, וכי לא זכרת בפיו בעת ממשלתך. וחצלתך. את השמועה
שמעית מהפיכת סדם. וכאומר ומדוע אם כן התעבת מהן: (נז) בטרם. מוסב למעלה לומר יום גאונך היה, עד
לא נתגלה רעתך לעשות חטאים. בפרהסיא, ועוד היית מחזיק בדבר ה' לעין הרואים, והיית מייסר אנשים בגמול
עונש סדם. באותו זמן היית צריכה לשים לב בעצמך, לא לעשות כמעשה סדם, פן תתבי כוהה: כמו עת חרפת בנות
ארם וכל סביבותיה בנות פלשתים. רוצה לומר. אם רצונך היה להשאר ברוב גאונך, היינו להיחשב תקופה מאויבים.
היה לך לדאוג לכך. עד לא נתגלה, כמו שנתגלה בעת שחרפוך ארם ופלשתים, בקחת אותך בגולה בימי אחז. כמו
שנאמר (דברי הימים ב' כ"ח) ויתנהו ה' אלהיו ביד מלך ארם ויכו בו וישבו ממנו וגו', ונאמר (שם י"ח) ופלשתים
פשטו בערי השפלה וכו' כי אז. בימי אחז. הרעו לעשות בגלוי יותר מבראשונה, כמו שנאמר במלכים ובדברי
הימים: השאות אותך מסביב. המבזות אותך מסביב לקחת הערים ולהגלות האנשים: (נח) את זמתך.
את גמול הזמה שעשית ואת תועבותיך את נשאתים. וגמול התועבות הנה תשא ותסבול נאם ה'.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

(נט) **פִּי כֹה אָמַר אֲדֹנִי יְהוָה וְעָשִׂיתִי [וְעָשִׂיתִי] אוֹתְךָ כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתִי אֲשֶׁר בָּרִית אֶלֶּה לְהַפֵּר בְּרִית: (ס) וְזָכַרְתִּי אֲנִי אֶת בְּרִיתִי אוֹתְךָ בִּימֵי נְעוּרֶיךָ וְהִקְמֹתִי לְךָ בְּרִית עוֹלָם: (סא) וְזָכַרְתָּ אֶת דְּרָכֶיךָ וְנִכְלַמְתָּ בְּקַחְתָּךְ אֶת אַחֻזֹּתֶיךָ הַגְדִּלוֹת מִמֶּךָ אֶל הַקְטָנוֹת מִמֶּךָ וְנָתַתִּי אֶתְּהֶן לְךָ לְבָנוֹת וְלֹא מִבְּרִיתְךָ: (סב) וְהִקְמֹתִי אֲנִי אֶת בְּרִיתִי אִתְּךָ וְיִדְעַתָּ כִּי אֲנִי יְהוָה: (סג) לְמַעַן תִּזְכְּרִי וּבִשְׁתִּי וְלֹא יִהְיֶה לְךָ עוֹד פֶּתַח חוֹן פֶּה מִפְּנֵי כְּלָמְתְּךָ בְּכַפְרִי לְךָ לְכָל אֲשֶׁר עָשִׂיתִי נָאֻם אֲדֹנִי יְהוָה:**

פרק יז (א) וַיְהִי דְבַר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: (ב) בֶּן אָדָם חוֹד חִידָה וּמִשְׁלַל

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק טז נט - גז):

בכל זאת הבטחות הקב"ה לימות המשיח יתקיימו, שהקב"ה ישיב את מלכות בית דוד, כפי הבטחתו (פסוק ס-גז). וארץ סדום השוממה תשוב לתיקונה (פסוק גג), ותהיה משועבדת למלכות בית דוד (פסוק סא).

(נט) **כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנִי ה' וְעָשִׂיתִי אוֹתְךָ כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתִי** אעשה עמך גמול רעה, כפי המון רעות. אשר עשית **אֲשֶׁר בִּוְרִית ה' אֱלֹהִים** שנשבעת בחורב על קבלת התורה **לְהַפֵּר הַבְּרִית**. שכרתי אז עמך **רש"י**: (ס) **וְזָכַרְתִּי אֲנִי אֶת בְּרִיתִי אוֹתְךָ**. רוצה לומר אבל לא לעולם אקצוף, כי אזכור את הברית אשר כרתי עמך **בִּימֵי נְעוּרֶיךָ**, במעמד הר סיני להיות לך לאלהים לעזור ולהושיע: **וְהִקְמֹתִי לְךָ בְּרִית עוֹלָם**. אקיים לך את הברית להיות לנצח. אף שאת הפרת את הברית **רש"י**: (סא) **וְזָכַרְתָּ אֶת דְּרָכֶיךָ**, וכאשר תזכור את דרכיך **וְנִכְלַמְתָּ**. תכלמי **בְּקַחְתָּךְ אֶת אַחֻזֹּתֶיךָ הַגְדִּלוֹת מִמֶּךָ אֶל הַקְטָנוֹת מִמֶּךָ**, וזה יהיה בעת שתקח תחת ממשלתך. את האומות הגדולות ממך, לצרף אל הקטנות ממך, להיות אלו כאלו משועבדים **לְךָ**. אז תכלמי בראותך שאתה גמלתי הרע ואני גמלתיך הטוב: **וְנָתַתִּי אֲנִי אֶתְּךָ אֶתְּהֶן לְךָ לְבָנוֹת**. להיות נטפלות אליך להיות נקראות בנות ירושלים, **וְלֹא מִבְּרִיתְךָ**. אבל אין זה בגמול משמך את בריתי, כי באמת לא שמרת בריתי, אבל בחסד אעשה מה שאעשה **רש"י**: (סב) **וְהִקְמֹתִי אֲנִי אֶת בְּרִיתִי אִתְּךָ**. אקים בריתי אשר אתך, **וְיִדְעַתָּ כִּי אֲנִי ה'** ואז תדע שאני ה' הנאמן בהבטחה: (סג) **לְמַעַן תִּזְכְּרִי וּבִשְׁתִּי**. כשאקים בריתי אתך, תזכרי שאתה לא קיימת הברית, ויהיה לך מזה בושת וכלימה. **וְלֹא יִהְיֶה לְךָ עוֹד פֶּתַח חוֹן פֶּה מִפְּנֵי כְּלָמְתְּךָ**. ומפני הכלימה היא לא יהיה לך עוד פתחון פה, להתרעם על הצרות שעברו עליך, כי תכלמי להתרעם. הואיל ואקיים הברית, עם **לְמַדְוֹת**. שאת לא קיימת: **בְּכַפְרִי לְךָ**. בעת אכפר לך. **לְכָל אֲשֶׁר עָשִׂיתִי**. על כל אשר עשית מן הרעות, אז תראה שאני מקיים הברית, ואז תבושי ותכלמי **נָאֻם אֲדֹנִי ה'.**

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק יז א-י):

מבאר במשל, את טעות צדיקהו. בפרשה הבאה מפרש את הנמשל.

פרק יז (א) וַיְהִי דְבַר ה' אֵלַי לֵאמֹר: (ב) בֶּן אָדָם חוֹד חִידָה, אמור הנבואה בלשון חידה. **וּמִשְׁלַל מִשְׁלַל**.

מִשַּׁל אֶל בֵּית יִשְׂרָאֵל: (ג) וְאָמַרְתָּ כֹה אָמַר אֲדֹנֵי יְהוָה הַנֶּשֶׁר הַגָּדוֹל
גָּדוֹל הַכְּנָפִים אֲרֹךְ הָאָבֶר מְלֵא הַנוּצָה אֲשֶׁר לוֹ הִרְקָמָה בָּא אֶל
הַלְבָּנוֹן וַיִּקַּח אֶת צִמְרֵת הָאֶרֶז: (ד) אֶת רֹאשׁ יְנִיקוֹתָיו קָטַף וַיְבִיאָהוּ
אֶל אֶרֶץ כְּנָעַן בְּעִיר רְכֵלִים שְׁמוֹ: (ה) וַיִּקַּח מִזֶּרַע הָאֶרֶץ וַיִּתְּנֶהוּ
בְּשָׂדֶה זָרַע קָח עַל מַיִם רַבִּים צִפְצָפָה שְׁמוֹ: (ו) וַיִּצְמַח וַיְהִי לְגֶפֶן
סִרְחַת שְׁפֵלַת קוֹמָה לַפְּנוֹת דְּלִיּוֹתָיו אֵלָיו וְשָׂרָשָׁיו תַּחְתָּיו יָהִיו וַתְּהִי
לְגֶפֶן וַתַּעַשׂ בָּדִים וַתִּשְׁלַח פְּאֵרוֹת: (ז) וַיְהִי נֶשֶׁר אֶחָד גָּדוֹל גָּדֹל
כְּנָפָיו וְרֹב נוּצָה וַהֲגִה הַגֶּפֶן הַזֹּאת כְּפָנָה שָׂרָשֶׁיהָ עָלָיו וְדְלִיּוֹתָיו
שָׁלַח לוֹ לְהִשְׁקוֹת אוֹתָהּ מִעֲרֵגוֹת מְטָעָה: (ח) אֶל שָׂדֶה טוֹב אֶל

ודבר אותה במשל. אל בית ישראל: (ג) ואמרת כה אמר אדני ה' הנשר הגדול, וחזר ופירש שקראו גדול, לפי שהיה גדול הכנפים, רוצה לומר כנפי נוצתו היו גדולים במדה: ארך האבר, גוף אבר, הכנף היה ארוך: מלא הנוצה, גוף הכנף היה מלא, בהרבה נוצות: אשר לו הירקמה, אשר מראה הנוצות היו כגון הירקמה, בחלוף הגוונים, כמו נוצות הטווס. ועל נבוכדנצר יאמר: בא אל הלבנון, אל יער הלבנון, ויקח את צמרת הארז, ומשם לקח הסעיף הגבוה מאילן הארז, שהוא הגבוה שבעצים. רוצה לומר נבוכדנצר בא לירושלים ולקח את מלכה, והכוונה את המלך יהויכין [ע"פ רד"ק]: (ד) את ראש יניקותיו קטף, כרת ראש ענפיו הרכים העליונים, הם השרים [ע"פ דברי ר"י אברבנאל בפסוק י']: וביאירו אל ארץ כנען, אל ארץ כשדים יאמר שהיא ארץ סוחרים, כמו שנאמר אל ארץ כנען כשדימה (לעיל טז): בעיר רכלים שמו, על שם, בכל יאמר [ע"פ רש"י]: (ה) ויקח מזרע הארץ, מהארץ ההיא עצמה אשר זרע בה: ויתנהו בשדה זרע, בשדה טובה לזריעה: קח על מים רבים, לקחה וזרעה סמוך למים רבים, לבוא בה מרבית הרטיבות: צפצפה שמו, הנשר שם את הזרע באופן שתצמח להיות בעלת ענף רב, כאילן צפצפה. רוצה לומר, המליך בה מזרע המלוכה והכוונה למה שהמליך נבוכדנצר את צדקיהו [ע"פ רש"י]: (ו) ויצמח, הזרע ההוא צמח, ויהי לגפן סרחת שפלת קומה, והיה לאילן גפן המתפשטת הרבה, ושפלה בקומה, ולא היתה גבוהה כארז: לפנות דליותיו אליו, להיות דליותיו פונות אליו, לא כדרך שאר האילנות שהדליות עולות למעלה בגובה, כי אם כדרך דליות הגפן, שהמה יורדות למטה לפנות מול גוף האילן: ושרשי תחתיו יהיו, שרשי האילן ההוא השרישו תחת האילן, וכדרך עץ הגפן ולא התפשטו למרחוק, כדרך שאר האילנות. רוצה לומר המשילו רק במקומו, אבל למולו יכנע: ונתהי לגפן, רוצה לומר גם שבחי הגפן היה לו, ותעש בדים, כי עשתה והגדילה הרבה בדים ותשלח פראות, וענפיה הרכים התפשטו למרחוק וכדרך עץ הגפן. רוצה לומר במקומו היה לו ממשל רב [ע"פ רד"ק]: (ז) ויהי נשר אחד גדול גדול כנפים, הוא פירוש על מה שקראו גדול: ורב נוצה, הרבה נוצה היה בו אבל לא היה מלא נוצה. ולא היה לו ארך האבר, ולא הירקמה, כמו הנשר הראשון, ועל פרעה יאמר [ע"פ רד"ק]: והנה הגפן

מעין חיים – מוסר ועיונים

^א יז ו תחתיו. הרד"ק מפרש שבמקומו היה לו ממשל חזק, שנתן את מלכי עמון מואב אדום צור וצידון תחת צדקיהו.

מים רבים היא שתולה לעשות ענף ולשאת פרי להיות לגפן אדרת:
 (ט) אמר פה אמר אדני יהנה תצלח הלא את שרשיה ינתק ואת פריה יקוסס ויבש כל טרפי צמחה תיבש ולא בזרוע גדולה ובצמח רב למשאות אותה משרשיה: (י) והנה שתולה התצלח הלא פגעת בה רוח הקדים תיבש יבש על ערגת צמחה תיבש:
 (יא) ויהי דבר יהנה אלי לאמר: (יב) אמר נא לבית המרי הלא

הזאת כפנה שרשיה עליו, אספה כל שרשיה על הנשר ההוא לבטוח עליו: ודליותיו שלחה לו, הושיטה דליותיו אל הנשר ההוא, להשקות אותה מערגות מטעה, שהוא ישקה אותה מן המים המכונסים בין הערוגות, העשויות לצורך נטיעתה, שעשה לה הנשר הראשון (כי כן הדרך לעשות סביב הנטיעה כעין ערוגות). רוצה לומר, שלח מלאכיו אל פרעה, להחזיק בידו המלוכה שהמליכו נבוכדנצר [ע"פ רש"י]: (ח) אל שדה טוב, כאומר והנה הגפן הזה טעה מאד, כי הלא נטועה היא על ידי הנשר הראשון בשדה טוב, וסמוך אל מים רבים היא שתולה לעשות ענף ולשאת פרי, למען עשות ענפים, ולגדל פרי, להיות לגפן אדרת, להיות מעצמה גפן גדולה וחזקה מבלי בטחון הנשר השני, ומבלי השקאתו מן המים הבאים בפועל מעשה הנשר הראשון. רוצה לומר הלא מבלי פרעה יוכל לעמוד במלוכה [ע"פ רש"י]: (ט) אמר, על הגפן ההיא: בכה אמר אדני ה' תצלח, כמו התצלח, ותחסר ה"א התימא. רוצה לומר וכי תצלח בבטחון הנשר השני, הלא הנשר הראשון את שרשיה ינתק, יעתוק ויעקור את שרשיה ואת פריה יקוסס ויבש, ויכרת פריה וממילא יתייבשו, כי, הואיל ונכרתו מן האילן אין להם יניקה לבוא בהם הרטיבות. רוצה לומר נבוכדנצר יעקור המלוכה וישחט בני צדקיהו: כל טרפי צמחה תיבש, כל העלים שצמחו בה יתייבשו, הואיל ונעקרו שרשיה, רוצה לומר העם יהיו גולים: ולא בזרוע גדולה, רוצה לומר הנשר השני לא יבוא בעזרתה בזרוע גדולה ובצמח רב, לעמוד במלחמה מול הנשר הראשון הבא. למשאות אותה משרשיה, לעקור ולהסיע אותה ממקום אשר נשרשו שרשיה. רוצה לומר לא יעזור לו פרעה מול נבוכדנצר [ע"פ רש"י]: (י) והנה שתולה, רוצה לומר אף אם תשאר שתולה ולא יעקור שרשיה התצלח, וכי תצמח בהשקאת הנשר השני, הלא כנעת בה רוח הקדים תיבש יבש, כאשר יגע בה רוח הקדים, הלא תתייבש: על ערוגות צמחה תיבש, רוצה לומר אף שהיא עומדת סמוך להערוגות הנעשות לצורך צמחה, מקום ימצא שם מים מכונסים, עם כל זה תתייבש, כי אין דבר עומד בפני רוח הקדים, כי הוא יחריב גם המים המכונסים בין הערוגות. וכאומר הלא אין להנשר השני מקום להשקותה כי אם מהמים שבין הערוגות ואם רוח הקדים תיבש גם אותו, מאין לו מים להשקותה, ומה הוא אם כן הבטחון. רוצה לומר אף אם נבוכדנצר לא יעשה עמו רעה, רק ימנע ממנו הטובה, לא יתקיים על ידי פרעה:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק יז יא-יח):

מפרש את הנמשל של פרשה הקודמת, הוא חטא צדקיהו שמרד בנבוכדנצר בהתקשרו עם מצרים והוא היה טעות גדולה, כי נבוכדנצר הוא המליכו, והוא היה מלך גדול מאד. ועל ידי המשל מתבאר הענין מאד.
 (יא) ויהי דבר ה' אלי לאמר: (יב) אמר נא לבית המרי, לבית ישראל הממרים בי: הלא ידעתם, הלא

יִדְעַתֶּם מָה אֵלֶּה אָמַר הָנָה בָּא מֶלֶךְ בְּבֶל יְרוּשָׁלַם וַיִּקַּח אֶת מֶלֶכָּה
וְאֶת שְׂרִיָּה וַיָּבֵא אוֹתָם אֵלָיו בְּבֶלָה: (יג) וַיִּקַּח מִזְבֵּעַ הַמְּלוּכָה וַיִּכְרֹת
אֹתוֹ בְּרִית וַיָּבֵא אֹתוֹ בְּאֵלֶּה וְאֶת אֵילֵי הָאָרֶץ לָקַח: (יד) לְהִיּוֹת
מִמְּלָכָה שְׁפֵלָה לְבִלְתִּי הַתְּנַשֵּׂא לְשֹׁמֵר אֶת בְּרִיתוֹ לְעַמְדָּה: (טו)
וַיִּמְרֹד בּוֹ לְשַׁלַּח מְלָאכָיו מִצָּרִים לָתֵת לוֹ סוּסִים וְעַם רַב הַיִּצְלָח
הַיִּמְלִיט הָעֹשֶׂה אֵלֶּה וְהַפֵּר בְּרִית וְנִמְלֹט: (טז) חִי אֲנִי נְאֻם אֲדֹנָי
יְהוִה אִם לֹא בַּמָּקוֹם הַמֶּלֶךְ הַמְּמַלִּיךְ אֹתוֹ אֲשֶׁר בָּזָה אֶת אֱלֹתָיו וְאֲשֶׁר
הִפָּר אֶת בְּרִיתוֹ אֹתוֹ כְּתוּךְ בְּכָל יָמוֹת: (יז) וְלֹא בַּחֲיִל גְּדוֹל וּבִקְהֵל
רַב יַעֲשֶׂה אוֹתוֹ פְּרָעָה בַּמְּלָחְמָה בְּשֹׁפֶךְ סִלְלָה וּבִכְנוֹת דִּיק לְהַכְרִית

תוכלו לדעת ולהבין מה הם אלה הדברים על מה ירמזו: אמור, רוצה לומר, אמור פתרון הדברים: הנה בא מלך בבל והוא פתרון הנשר הגדול הראשון: ירושלים, הוא פתרון הלבנון: ויקח את מלכה ואת שריה, הוא פתרון צמרת הארז וקטיפת היונקות, ויבא אותם אליו בבלה ועל יהויכין ושריו יאמר שלקחם נבוכדנצר בגולה: (יג) ויקח מזרע המלוכה הוא פתרון מזרע הארץ, ועל צדקיהו יאמר שהיה בן אישיה, כי נבוכדנצר המליכו תחת יהויכין: ויכרת אתו ברית, לבל ימרוד בו: ויבא אתו באלה השביע אותו על זאת: ואת אילי הארץ לקח שרי ירושלים לקח להיות בידו ערבון שלא ימרוד בו צדקיהו: (יד) להחיות את הערבון לקח למען תהיה רק ממלכה שפלה להיות נכנעת לו לבלתי התנשאה לבל יתנשא למרוד בו, רק לשמר את בריתו לעמדה לשמור את הברית שכרת עמו, להיות לה עמידה וקיום. וזהו פתרון גפן סורחת שפלת קומה (פסוק ו'). ורוצה לומר שנתן לה ממשלה מה, אבל רק בארצה ובמקומה, ותהיה נכנעת לבלבל: (טו) וימרד בו אחרי זה מרד בו צדקיהו לשלח מלאכיו מצרים ושלח מלאכיו למצרים לתת לו סוסים ועם רב להיות בעזרתו מול בבל, וזהו פתרון הנשר השני, והשלחת הדליות להשקותם מן המים שבין הערוגות (פסוק ז'), רוצה לומר לחזק בידו המלוכה שהמליכו נבוכדנצר: היצלח הימלט, וכי יצלח בבטחון מלך מצרים, וכי יהיה נמלט מיד נבוכדנצר, האיש העושה הדברים האלה, והפר ברית ונמלט, וכי המפר ברית ראוי הוא להמלט: (טז) חִי אֲנִי נְאֻם אֲדֹנָי ה' אִם לֹא הוּא עֲנִין לִשְׁנֵי שָׁבוּעָה: בַּמָּקוֹם הַמֶּלֶךְ הַמְּמַלִּיךְ אֹתוֹ, אֲשֶׁר בָּזָה אֶת אֱלֹתָיו, וְאֲשֶׁר הִפָּר אֶת בְּרִיתוֹ, בָּזָה אֶת הַשְּׁבוּעָה שֶׁהִשְׁבִּיעוּ, וְעָבַר עֲלֶיהָ: אֹתוֹ בְּתוֹךְ כָּל יָמוֹת, עַם הַמֶּלֶךְ הַמְּמַלִּיכוֹ בְּתוֹךְ כָּל יָמוֹת (ועם שכבר אמר במקום המלך, חזר לומר שוב אתו בְּתוֹךְ כָּל יָמוֹת, לפי שארכו הדברים באמרו אשר בזה וכו' וכן דרך המקרא). וזה פתרון נתוק השרשים, וקיסוס הפירות (פסוק ט'). ורוצה לומר, שנבוכדנצר יעקור מצדקיהו ושרשי המלוכה, כי לא ימלוך עוד מי מזרעו. ויקצץ פרי בטנו, כי שחט את בניו, והגלה את העם: (יז) וְלֹא בַּחֲיִל גְּדוֹל וּבִקְהֵל רַב יַעֲשֶׂה אוֹתוֹ פְּרָעָה, רוצה לומר לא יעשה עמו פרעה לבוא בחיל גדול ובקהל רב, כי לא יקיים הבטחתו לישראל לעשות עמו מה שאמר, והוא פתרון ולא בזרוע גדולה וכו': במלחמה בעת בוא עליו מלחמת בבל, בשפך סללה כשישפוך סוללה מול העיר לכבשה: ובכנוות דיק להכרית נפשות רבות, וכשיבנה דיק ללכדה, למען הכרית בה נפשות

יחזקאל. מצודת דוד. באר החיים

נִפְשׁוֹת רַבּוֹת: (יח) וּבִזָּה אֶלֶּה לְהַפֵּר בְּרִית וְהִנֵּה נָתַן יָדוֹ וְכָל אֶלֶּה עָשָׂה לֹא יִמְלֹט:

(יט) לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה חֵי אֲנִי אִם לֹא אֶלְתִּי אֲשֶׁר בָּזָה וּבְרִיתִי אֲשֶׁר הִפִּיר וּנְתַתִּיו בְּרֹאשׁוֹ: (כ) וּפְרָשְׁתִּי עָלָיו רִשְׁתִּי וּנְתַפְּשׁ בְּמִצּוֹדָתִי וְהִבִּיאֹתִיהוּ בְּכֶלֶה וּנְשַׁפְּטִיתִי אֹתוֹ שֵׁם מַעַלּוֹ אֲשֶׁר מַעַל בִּי: (כא) וְאֵת כָּל מַבְרָחָו [מַבְרָחָיו] בְּכָל אֲגָפָיו בַּחֲרֵב יַפְּלוּ וְהַנִּשְׁאָרִים לְכָל רוּחַ יִפְרֶשׁוּ וַיִּדְעָתָם כִּי אֲנִי יְהוִה דִּבְרָתִי:

(כב) כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה וְלִקְחָתִי אֲנִי מִצִּמְרַת הָאָרֶז הָרְמָה וּנְתַתִּי מֶלֶךְ יִנְקוּתִיו בֶּן אֶקְטָף וְשִׁתְלִיתִי אֲנִי עַל הַר גִּבְהָ וְתִלְוִיל: (כג)

רבות, הנה אז לא יקיים פרעה הבטחתו לבוא בעזרת ישראל: (יח) ובזה אלה להפיר ברית, והנה צדקיהו שבזה את השבועה למען הפר הברית שכרת עם נבוכדנצר: והנה נתן ידו, מתחילה נתן ידו והוא תקיעת הכף לקיים הדבר, וכל אלה עשה, ואחרי זה עשה כל המרירות האלה, לזאת - לא ימלט, מיד נבוכדנצר:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק יז יט-כא):

(יט) לִכֵּן הוֹאִיל וְכֵן עָשָׂה, לִכֵּן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי ה', חֵי אֲנִי אִם לֹא. הוא ענין שבועה: אֶלְתִּי אֲשֶׁר בִּזָּה, רוצה לומר השבועה אשר בזה, דומה אלי כאלו נשבע לי, ובוזה אותה, וזהו על כי נשבע בשם ה': וּבְרִיתִי הַבְּרִית. אֲשֶׁר הִפִּיר, הוא כאילו הפר בריתי אשר כרת עמי: וּנְתַתִּיו בְּרֹאשׁוֹ, לכן אתן גמול העון הזה על ראשו: (כ) וּפְרָשְׁתִּי עָלָיו רִשְׁתִּי וּנְתַפְּשׁ בְּמִצּוֹדָתִי, ארז"ל כשברח צדקיהו דרך מערה הזמין הקב"ה צבי הולך על המערה ממעל ורדפו הכשדים אחר הצבי לתפשו, ובהגיעם לפתח המערה מצאו את צדקיהו יוצא מן המערה, ותפשוהו: וְהִבִּיאֹתִיהוּ בְּכֶלֶה וּנְשַׁפְּטִיתִי אֹתוֹ שֵׁם, בבבל אתווכח עמו על - מַעַלּוֹ אֲשֶׁר מַעַל בִּי, המעל שמעל בי לעבור השבועה. כי שם ישב במאסר, וזה יחשב לו ויכוח, כי בזה יודיע לו שפשע בו [ע"פ רד"ק]: (כא) וְאֵת כָּל מַבְרָחָו בְּכָל אֲגָפָיו בַּחֲרֵב יַפְּלוּ, כל הבורחים מעליו, מכל חיילותיו, יפלו בחרב האויב, כי ישגם - וְהַנִּשְׁאָרִים לְכָל רוּחַ יִפְרֶשׁוּ, והנשארים מהם יתפזרו בעולם בכל רוחות העולם: וַיִּדְעָתָם כִּי אֲנִי ה' דִּבְרָתִי, אז כבוא הדבר תדעו שאני ה' דברתי הדברים האלה [ע"פ רד"ק], ולא בדאם הנביא מלכו:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק יז כב-כד):

(כב) כֹּה אָמַר אֲדֹנָי אֱלֹהִים וְלִקְחָתִי אֲנִי אֶקַּח עִנֵּף - מִצִּמְרַת הָאָרֶז הָרְמָה, וּנְתַתִּי וְאֵת אֶתְּן אוֹתָהּ בְּמִקְוָמוֹ. רוצה לומר בימי המשיח, אקח מזרע דוד ואמליכו בירושלים [ע"פ רש"י]: מֶלֶךְ יִנְקוּתִיו, מן הענפים הרכים שהמה בראש הסעיף העליון, - רַךְ אֶקְטָף, מהם אכרות ענף רך אשר יצלח

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

בְּהָר מְרוֹם יִשְׂרָאֵל אֲשַׁתְּלֶנּוּ וְנָשָׂא עֲנָף וַעֲשֵׂה פְרִי וְהָיָה לְאָרֶז אֲדִיר וְשָׁכְנוּ תַּחְתָּיו כָּל צֶפֶר כָּל כָּנָף בְּצֵל דְּלִיּוֹתָיו תִּשְׁכְּנָה: (כד) וַיִּדְעוּ כָּל עַצֵּי הַשָּׂדֶה כִּי אֲנִי יְהוָה הַשְּׁפֹלְתִי עַץ גִּבָּה הַגִּבְהָתִי עַץ שָׁפֵל הֹבֵשְׁתִּי עַץ לֹחַ וְהַפְרַחְתִּי עַץ יָבֵשׁ אֲנִי יְהוָה דִּבַּרְתִּי וַעֲשִׂיתִי:

פרק יח (א) וַיְהִי דְבַר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: (ב) מַה לָּכֶם אַתֶּם מַשְׁלִים אֶת הַמָּשָׁל הַזֶּה עַל אֲדָמַת יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אָבוֹת יֹאכְלוּ בֶסֶר וְשְׁנֵי הַבָּנִים תִּקְהִינָה: (ג) חֵי אֲנִי נָאִם אֲדֹנִי יְהוָה אִם יְהִי לָכֶם עוֹד מָשָׁל

לנטיעה: ושתלתי אני, אטע אותו. על הר גבוה ותלול, למען יהיה נראה למרחוק. ועל המשיח יאמר²⁰, וכפל הדבר במילים שונות: (כג) **בהר מרום ישראל**, בהר הגבוה שבכל ארץ ישראל, הוא ירושלים, שם אשתלנו, ונשא ענף, יגדל ענפים ויעשה פרי. ויהיה לארז אדיר, ויהיה דומה לארז חזק, רוצה לומר יהיה לו הרבה טובה וגדולה: **ושכנו תחתיו**, תחת האילן הזה ישכנו **כל צפור**, וכל בעל כנף, **בצל דליותיו**, בצל ענפיה הגדולים. **תשכנה**, רוצה לומר כל האומות יהיו נשמעים לו, וסרים לעבודתו: (כד) **וידעו כל עצי השדה**, הם מלכי האדמה: **כי אני ה'** השפילתי **עץ גבה**, הם שרי הבבלים: **הגבחתני עץ שפל**, הם מלכי בית דוד: **הובשתי עץ לוח והפרחתי עץ יבש**, כפל הדבר במילים שונות: **אני ה'**, הנאמן במאמרו דברתי ועשיתי:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק יח א-ד):

הקרב העם היה טענה על דרכי הדין של הקב"ה, למה הבן נענש בעון אב. משיב תחילה, שבעולם הזה שייך שאם אב יש לו שני בנים, אחד טוב ואחד לא, ולהם בנים יתכן שיאהב את בני בן הטוב יותר מבני הרע. אבל כלפי הקב"ה לא שייך מציאות כזו, כי בן של החוטא הוא בן של ה' בפני עצמו, לא רק כי אביו הוא בן של ה', וזה בן הבן, אלא הבן עצמו בן ישר לקב"ה. אם כן אין סיבה שה' יענישהו שלא כדין מחמת חטאי אביו.

פרק יח (א) ויהי דבר ה' אלי לאמר: (ב) מה לכם, רוצה לומר מה ראיתם לשטות זה **אתם מושלים את המשל הזה**, על חורבן אדמת ישראל **לאמר: אבות יאכלו בסר**, וזהו המשל שאמרו, הנה האבות אכלו בוסר החמוצה, המקקה את השנים, ועם כל זה לא קהו שיניהם, **ושני הבנים תקהינה?** עם כי לא אכלו הבוסר. ורוצה לומר היתכן אשר אבותינו חטאו, והיו כל ימיהם בשלוח, ולא קבלו גמול. ואנחנו בניהם, שאין אנו מרבים בחטאים כמוהם, נהיה נלקים בעוונם [ע"פ רד"ק]: (ג) **חיי אני נאם אדני ה' אם יהיה לכם עוד**,

מעין חיים – מוסר ועיונים

²⁰ **יו כב**, היה אפשר לפרש שיהויכין הוא צמרת הארז (ולא המשיח), וכמו שהוא נקרא כן בתחילת הפרשה. ולפי זה נמצא שהתבטחה כאן היא, שמלך המשיח יהיה מזרע יהויכין ולא מזרע דודו צדקיהו, עיין בזכריה ד ט, ושם ו יב, שביארו שם המפרשים, שאכן המשיח יבא מזרע זרובבל, וזרובבל היה בן בנו של יכניה (הוא יהויכין), ואינו מזרע צדקיהו.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

הַמָּשָׁל הַזֶּה בְּיִשְׂרָאֵל: (ד) הֵן כָּל הַנַּפְשׁוֹת לִי הֵנָּה כְּנָפֶשׁ הָאֵב וְכְנָפֶשׁ הַבֶּן לִי הֵנָּה הַנַּפְשׁ הַחַטָּאת הִיא תָּמוּת:

(ה) וְאִישׁ כִּי יִהְיֶה צָדִיק וַעֲשֵׂה מִשְׁפָּט וְצָדָקָה: (ו) אֶל הָהָרִים לֹא אָכַל וְעֵינָיו לֹא נָשָׂא אֶל גְּלוּלֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל וְאֵת אִשְׁתּוֹ רָעָהּ לֹא טָמָא וְאֶל אִשָּׁה נָדָה לֹא יִקְרָב: (ז) וְאִישׁ לֹא יוֹנֶה חֲבֻלָתוֹ חֹב יָשִׁיב גְּזֻלָּה לֹא יִגְזֹל לְחֻמוֹ לְרָעֵב יִתֵּן וְעִירִם יְכַסֶּה בְּגָד: (ח) בְּנִשְׁךְ לֹא יִתֵּן וְתַרְבִּית לֹא יִקַּח מֵעֹנֶל יָשִׁיב יָדוֹ מִשְׁפָּט אָמֵת יַעֲשֶׂה בֵּין אִישׁ לְאִישׁ:

רוצה לומר אם יהיה עוד מי מכם, שיוכל להמשיך, -משל, להמשיל -המשל הזה בישראל. וכאומר הן אודיע לכם אופן משפטי ותראו שהדין עמדי [ע"פ רד"ק]: (ד) -הן כל הנפשות לי הנה, המה שלי, וכאומר והנה מהדרך הוא שכל אחד מחבב את שלו, ורוצה בקיומו: **בנפש האב וכןפש הבן לי הנה**, כמו נפש האב, כן נפש הבן הנה שלי באין הפרש (וכפל הכפיו"ן כנפש האב וכןפש הבן -להורות על דמיון גמור. וכן כמוך כפרעה (בראשית מד): **-הנפש החטאת היא תמות**, כי אז אין לחבבה מעתה, אבל בזולת החטא, מדוע תסיר החיבוב, כלומר, מה שהאב חטא, אינו סיבה למנוע את אהבתי אל הבן. כי נפש הבן אינו זר, שאילו היה זר, ייתכן היה שהנאנה אל האב תגרום לשנוא את הבן. אבל הרי הבן עצמו שלי הוא, ה' בדאו והוא אוהבו. [ע"פ ר"י אברבנאל]:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק יח ה-כ):

מבאר ואומר, שצדיק בן רשע אינו נענש בעוון אביו, וכן רשע בן צדיק לא ינוכה בזכות אביו. אך רשע בן רשע עליו מתווספים עוונות אביו אל עוונותיו, וצדיק בן צדיק, יועילו לו זכויות אבותיו.

(ה) -ואיש. רוצה לומר הואיל והנפשות חביבות עלי, לכן איש -בי יהיה צדיק, לבל יעשה מה מן הרעות, ויעשה משפט וצדקה. ועוד יעשה הטוב, בעשות משפט וצדקה [ע"פ רד"ק]: (ו) **-אל ההרים לא אכל.** עתה מפרש מה הם הרעות שהיה נזהר מהם, ואמר שלא אכל בההרים מזבחי תקרובות עבודה זרה, שעל ההרים, וְעֵינָיו לֹא נָשָׂא אֶל גְּלוּלֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל, ואף לא נשא עיניו, להסתכל בגלולי בית ישראל, הם הפסילים: **-ואת אשת רעהו לא טמא.** לזנות עמה: **-ואל אשה נדה לא יקרב.** לבוא עליה [ע"פ רש"י]: (ז) **-ואיש לא יונה.** לעשוק ולקחת מה משלו: **-חבלתו חוב ישיב.** כאשר חבל -ולקח כמשכנו, את שלמת רעהו בחובו, השיב לו -את הבגד, כבוא השמש -בלילה, או בזמן שמשתמשים באותו בגד, ולא עבר על מצות התורה [ע"פ רש"י]: **-גזלה לא יגזל,** לחמו לרעב יתן, ולא עבר על מה שאמרה התורה, (דברים טו) ולא תקפוץ את ירך מאחריך האביון: **-ועירים יכסה בגד.** מי שהלך ערום מבלי לבוש, כסהו בבגד משלו: (ח) **-בנשך לא יתן.** לא הלוח למי על נשך: **-ותרבית לא יקח.** בעת התשלומין לא לקח תרבית, ואף אם הלוח נתן מעצמו [ע"פ ר"י אברבנאל] (ואף שזהו אבק רבית ומדרבנן, רמוזה היא במקרא): **-מעול ישיב ידו.** עתה אמר דרך כלל שלא עשה

(ט) בַּחֲקוֹתַי יִהְיֶה וּמִשְׁפָּטִי שָׁמַר לַעֲשׂוֹת אֶמֶת צְדִיק הוּא חָיָה יִחְיֶה נָאִם אֲדַנִּי יְהוָה: (י) וְהוֹלִיד בֶּן פְּרִיץ שִׁפְךָ דָּם וַעֲשֵׂה אֶח מֵאֶחֶד מֵאֵלֶּה: (יא) וְהוּא אֶת כָּל אֵלֶּה לֹא עָשָׂה כִּי גַם אֶל הַהָרִים אָכַל וְאֵת אֲשֶׁת רַעְהוּ טָמֵא: (יב) עָנִי וְאֶבְיוֹן הוֹנָה גְּזֵלוֹת גְּזֵל חָבֵל לֹא יָשִׁיב וְאֶל הַגְּלִילִים נָשָׂא עֵינָיו תוֹעֵבָה עָשָׂה: (יג) בִּנְשֹׁךְ נָתַן וְתִרְבִּית לָקַח וְחִי לֹא יִחְיֶה אֶת כָּל הַתּוֹעֵבוֹת הָאֵלֶּה עָשָׂה מוֹת יוֹמֶת דְּמִיו בּוֹ יִהְיֶה: (יד) וְהִנֵּה הוֹלִיד בֶּן נִירָא אֶת כָּל חַטָּאת אָבִיו אֲשֶׁר עָשָׂה וִירָא [נִירָא] וְלֹא יַעֲשֶׂה כָּהֵן: (טו) עַל הַהָרִים לֹא אָכַל וְעֵינָיו לֹא נָשָׂא אֶל גְּלִילֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל אֶת אֲשֶׁת רַעְהוּ לֹא טָמֵא: (טז) וְאִישׁ לֹא

עול, והם הדברים שאסרה התורה: **משפט אמת יעשה בין איש לאיש**, עתה מפרש הטובה שעשה ואמר שעשה משפט אמת בין איש לאיש ולא הטה המשפט: (ט) **בחוקותי יחלך**, אף המצות שהם כחק, שאין הטעם ידוע והשטן משיב עליהם, עם כל זה הלך בהם ועשאים: **ומשפטי שמר לעשות אמת**, רוצה לומר לא עשה משפט **במישהו**, עם הכוונה להתנתקם בו, כי אם שמר את המשפט לעשות בו לבד. את האמת והראוי מבלי כוונה אחרת: **צדיק הוא**, האיש אשר כזה לצדיק יחשב, ולכן **חיה יחיה** בעולם הזה ובעולם הנפשות. **נאם אדני ה':** (י) **והוליד בן פריץ**, ה-שופך דם: **ועשה את**, ועשה לאחריו. **מאחר מאלה**, הנזכרים, כגול וכדומה [ע"פ תרגום יונתן]: (יא) **והוא את כל אלה**, כל אלה הטובות הנזכרים. **לא עשה: כי גם**, רוצה לומר לא היה די לו שלא עשה הטובות, אלא שגם עשה את הרע, כי גם **אל ההרים אכל**, אכל בההרים מזבחי תקרובות עבודה זרה. **ואת אשת רעהו טמא:** (יב) **עני ואביון הונה**, עשק מהם הון. **על ידי רמאות: גזלות גזל**, חבל לא ישיב, מה שמשכן בחובו לא השיב כבוא השמש, ועבר על מצות התורה: **ואל הגלולים נשא עיניו**, להסתכל בהם להפנות לבו אליהם: **תועבה עשה**, עשה הדברים התעובים בעיני ה': (יג) **בנשך נתן ותרבות לקח**, רוצה לומר לקח בין רבית קצוצה, בין אבק רבית: **וחי?** וכי איש כזה ראוי להחיות בזכות אביו? [ע"פ רד"ק] **לא**, באמת **לא יחיה**, **את כל התועבות האלה עשה**, הואיל ועשה התועבות האלה הנזכרות, ואין בידו זכות מה להצטרף, עמהם זכות אביו: **מות יומת דמיו בו יחיה**, רוצה לומר, אם כי ימות בחטאו, יהיה עוד עון מיתתו על עצמו, ויעונש בעולם הנפשות על כי חטא לנפשו לגרום מיתה לעצמו. אם כן החוטא עצמו יקבל כל גמולו משלם: (יד) **והנה הוליד בן**, והנה אם רשע כזה יוליד בן, **וירא את כל חטאת אביו אשר עשה**, וראה בעיניו כשעשה אביו חטאות: **ויראה**, ועם כי ראה אותן לא חמד בהן, **ולא יעשה כהן**, ולא עשה כמוהן: (טו) **על ההרים לא אכל** ו**עיניו לא נשא אל גלולי בית ישראל את אשת רעהו לא טמא:** (טז) **ואיש לא הונה חבל לא חבל**, רוצה לומר לא נשאר החבלה

מעין חיים – מוסר ועיונים

^{טו} **יח יג לא יחיה**, המלוה ברבית אין הקב"ה נושא ונותן בדינו שנאמר **בנשך נתן ותרבות לקח וחי לא יחיה** פוסק את דינו, מיד מלאכי השרת אומרים את כל התועבות האלה עשה, מות יומת דמיו בו לא יחיה (מדרש תנחומא משפטים יב, שם טו).

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

הוֹנָה חֶבֶל לֹא חָבַל וּגְזִלָּה לֹא גָזַל לַחֲמוֹ לָרֹעַב נָתַן וְעָרוֹם כָּסָה בְּגָד:
(יז) מַעֲנֵי הָשִׁיב יָדוֹ נִשְׁךְ וְתִרְבִּית לֹא לָקַח מִשְׁפָּטִי עָשָׂה בַּחֲקוֹתַי
הַלֵּךְ הוּא לֹא יָמוּת בַּעֲוֹן אָבִיו חִיהַ יִחְיֶה: (יח) אָבִיו כִּי עָשָׂק עָשָׂק
גָּזַל גָּזַל אָח וְאָשֶׁר לֹא טוֹב עָשָׂה בְּתוֹךְ עַמּוֹ וְהִנֵּה מֵת בַּעֲוֹנוֹ: (יט)
וְאִמְרָתָם מִדַּע לֹא נָשָׂא הֵבֶן בַּעֲוֹן הָאֵב וְהֵבֶן מִשְׁפָּט וְצִדְקָה עָשָׂה אֵת
כָּל חֲקוֹתַי שְׁמֵר וַיַּעֲשֶׂה אֹתָם חִיהַ יִחְיֶה: (כ) הַנֶּפֶשׁ הַחַטָּאת הִיא
תָּמוּת בֵּן לֹא יֵשָׂא בַּעֲוֹן הָאֵב וְאֵב לֹא יֵשָׂא בַּעֲוֹן הֵבֶן צִדְקַת הַצַּדִּיק
עָלָיו תִּהְיֶה וְרִשְׁעוֹתָ רָשָׁע [הַרְשָׁע] עָלָיו תִּהְיֶה:

(כא) וְהַרְשָׁע כִּי יָשׁוּב מִכָּל חַטָּאתוֹ [חַטָּאתָיו] אֲשֶׁר עָשָׂה וְשָׁמַר אֵת

בידו כבוא השמש וגזלה לא גזל, לחמו לרעב נתן, וערום כסה בגד: (יז) מעני השיב ידו. מלעשות רעה, ולפי שנקל לעשות רעה לפני, על כי אין בו כח להציל נפשו לכן אמר מעני [ע"פ רד"ק]: גשך ותרבית לא לקח משפטי עשה בחקותי הלך הוא. הבן ההוא לא ימות בעון אביו, אלא חיה יחיה. חיה בעולם הזה, ויחיה בעולם הנשמות. ורוצה לומר לא כשתאמרו אתם שהבנים נלקים בעון אבותם [ע"פ ר"י אברבנאל. ועיין רד"ק באריכות שיש שפירש את הפרשה רק על חיי עולם הבא, ויש על חיי עולם הזה, והרב אברבנאל כתב שהוא כולל את שניהם]: (יח) אביו כי עשק עשק, רוצה לומר אביו הוא אשר עשק גזל גזל את. וגזל אחיו ואשר לא טוב עשה בתוך עמיו ועשה את אשר לא טוב. רוצה לומר עשה את הרע בתוך עמיו בפרהסיא והנה באמת הוא מת בעונו, אבל הבן למה יומת מה עשה: (יט) ואמרתם מדוע לא נשא הבן בעון האב. רוצה לומר, ואם תשאלו לומר מדוע הבן לא ישא עונש בעון האב, וכאילו יאמרו הלא אנחנו לוקים בעון אבותינו: והבן משפט וצדקה עשה כאומר, אבל אמרי המה, כאשר עשה הבן משפט וצדקה את כל חקותי שמר, ושמר בלבו את כל חוקותי ויעשה אתם. ועשה אותם, ולכן חיה יחיה בעולם הזה, ובעולם הנשמות, ולא ישא עון האב. וכאומר אבל אתם הלא פשעתם בי, ולכן צרפתי לכם גם עונות אבותיכם. וכמו שנאמר פוקד עון אבות על בנים וגו' לשונאי (דברים ה') [ע"פ רד"ק] (ומה שלא נענשו אבותיכם הוא בעבור שעדיין לא נתמלאה אז הסאה, ועתה נתמלאה על ידי הצירוף): (כ) הנפש החטאת היא תמות, ולא מי שלא חטא: לא ישא. לא יסבול עונש בעון האב ואב לא ישא בעון הבן, צדקת הצדיק עליו תהיה. מעשה הצדק מן הצדיק תהיה עליו לבד לקבל הגמול בעצמו. ורשעות הרשע עליו תהיה:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק יח כא-כג):

עוד הוכחה שצדיק בן רשע אינו נענש בעבור אביו. שהרי האב עצמו אילו נעשה צדיק אינו נענש על חטאיו, קל וחומר הבן הצדיק.

(כא) והרשע כי ישוב מכל חטאתו אשר עשה בא להביא ראיה לאמת המשפט הזה, ואמר הלא אם הרשע, בנעצמו, ישוב מכל חטאתיו ולא יעשה אותם, עוד, ושמר, וישמור עוד את כל חוקותי ועשה משפט

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

כָּל חֲקוֹתַי וְעָשָׂה מִשְׁפָּט וּצְדָקָה חַיָּה יִחְיֶה לֹא יָמוּת: (כב) כָּל פְּשָׁעָיו אֲשֶׁר עָשָׂה לֹא יִזְכְּרוּ לוֹ בְּצִדְקָתוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה יִחְיֶה: (כג) הַחֲפֶז אַחֲפֶז מוֹת רָשָׁע נָאֻם אֲדֹנָי יְהוִה הֲלוֹא בְּשׁוּבוֹ מִדְּרָכָיו וְיָחִיה: (כד) וּבְשׁוּב צְדִיק מִצְדָּקָתוֹ וְעָשָׂה עוֹל כָּל הַתּוֹעֵבוֹת אֲשֶׁר עָשָׂה הָרָשָׁע יַעֲשֶׂה נְחִי כָּל צְדָקָתוֹ [צְדָקָתוֹ] אֲשֶׁר עָשָׂה לֹא תִזְכְּרֶנָּה בְּמַעְלֵוֹ אֲשֶׁר מָעַל וּבַחֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא בָּם יָמוּת: (כה) וְאִמְרָתָם לֹא יִתְּכֵן דֶּרֶךְ אֲדֹנָי שְׁמָעוּ נָא בֵּית יִשְׂרָאֵל הַדְּרָכִי לֹא יִתְּכֵן הֲלֹא דְרָכֵיכֶם לֹא יִתְּכֵנוּ: (כו) בְּשׁוּב צְדִיק מִצְדָּקָתוֹ וְעָשָׂה עוֹל וּמָת עֲלֵיהֶם בְּעוֹלֹ

וּצְדָקָתָה הִנֵּה חַיָּה יִחְיֶה לֹא יָמוּת. בעונש החטאות שעשה מאז: (כב) כָּל פְּשָׁעָיו אֲשֶׁר עָשָׂה. מאז. בעבר. עד לא ישוב. לפני ששב. לֹא יִזְכְּרוּ לוֹ. לקבל עליהם גמול עונש. בְּצִדְקָתוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה. אחרי שובו על ידם יִחְיֶה. וכאומר אם החוטא עצמו ישוב ויעשה צדקה לא יזכרו לו פשעיו, כל שכן הוא שלא יזכרו. עוונות אב, לכן העושה צדקה [על פי מדרש רבה שמות לא' ו']:(כג) -הַחֲפֶז אַחֲפֶז מוֹת רָשָׁע נָאֻם אֲדֹנָי ה', וכי חפצי במיתת הרשע בחטאו. הֲלוֹא בְּשׁוּבוֹ מִדְּרָכָיו וְיָחִיה. הלא חפצי הוא שישוב מדרכיו, ויחיה. ואם יזכרו הראשונות, מה תועלת יִחְיֶה לְחוּטָא. בתשובה ובהיישרת דרכו:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק יח כד-כו):

משיב על הטענה, מדוע ימות אדם צדיק בעבור חטא שחטא, והרי עשה גם הרבה דברים טובים.

(כד) -וּבְשׁוּב צְדִיק מִצְדָּקָתוֹ. וכאשר הצדיק יחזור מצדקתו. וְעָשָׂה עוֹל. ויעשה עול. כָּל. כדרך. כל. הַתּוֹעֵבוֹת אֲשֶׁר עָשָׂה הָרָשָׁע. מעיקרו, יעשה גם הוא: -וְחַיָּה? בתמיה [ע"פ רד"ק], האם ראוי שיחיה בעבור הצדק שעשה בראשונה, הנה באמת לא כן הוא, כִּי כָּל צְדָקוֹתָיו אֲשֶׁר עָשָׂה בראשונה. לֹא תִזְכְּרֶנָּה. כדי שיחיה בעבורם, אלא. בְּמַעְלֵוֹ. בעבור מעלו. אֲשֶׁר מָעַל, וּבַחֲטָאתוֹ. ובעבור חטאתו. אֲשֶׁר חָטָא, בָּם יָמוּת. בעבורם ימות. וארז"ל (קידושין מ') שזה בתוהו על הראשונות, ומתחרט עליהם: (כה) -וְאִמְרָתָם. ואם תאמרו. לֹא יִתְּכֵן דֶּרֶךְ ה', במה ששופט את האדם לפי מעשיו האחרונים, כִּי תַחֲשֹׁבוּ לומר שמהראוי הוא לחשוב הראשונים עם האחרונים אלו מול אלו, ולפיהן יהיה המשפט. בְּסֶדֶךְ הַכֹּל. שְׁמָעוּ נָא בֵּית יִשְׂרָאֵל, הַדְּרָכִי לֹא יִתְּכֵן. וכי דרך משפטי לא יתכן. הֲלֹא דְרָכֵיכֶם לֹא יִתְּכֵנוּ. באמת דרכיכם לא יתכנו: (כו) -בְּשׁוּב צְדִיק. כי כשישוב צדיק. מִצְדָּקָתוֹ וְעָשָׂה עוֹל וּמָת עֲלֵיהֶם. בעבורם, בְּעוֹלֹ אֲשֶׁר עָשָׂה יָמוּת¹⁹. הלא

מעין חיים – מוסר ועיונים

¹⁹ יח כו. בְּעוֹלֹ אֲשֶׁר עָשָׂה יָמוּת. קשה הרי מדבר על תוהו על הראשונות, שאינו מקבל שכר על הטובות. כאן מדבר על אדם שמגיע לו שכר, ובכל זאת מת בעונו.

אלא לפי פשט ביאור זה פסוק כו', מתפרש פסוק כד' באדם צדיק, שלא תהה על הראשונות, אלא נכשל וחטא, הוא בכל זאת מת בעונו ובענין המוות לא תזכרנה זכויותיו. והוא כדי לכפר על עונו, ואז יקבל שכר שלם על מצוותיו.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

אֲשֶׁר עָשָׂה יָמוֹת:

(כז) וּבָשׁוּב רָשַׁע מִרְשַׁעְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה וַיַּעַשׂ מִשְׁפָּט וּצְדָקָה הוּא אֶת נַפְשׁוֹ יַחֲיָה: (כח) וַיֵּרָאָה וַיָּשׁוּב [וַיָּשָׁב] מִכָּל פְּשָׁעָיו אֲשֶׁר עָשָׂה חָיו יַחֲיָה לֹא יָמוֹת: (כט) וַאֲמָרוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל לֹא יִתְכַּן דֶּרֶךְ אֲדָנִי הַדְּרָכִי לֹא יִתְכַּנּוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל הֲלֹא דְרָכֵיכֶם לֹא יִתְכַּן: (ל) לָכֵן אִישׁ כְּדִרְכּוֹ אֲשַׁפֵּט אֶתְכֶם בֵּית יִשְׂרָאֵל נָאִם אֲדָנִי יְיָ הוּא שׁוֹב וְהָשִׁיבוּ מִכָּל פְּשָׁעֵיכֶם וְלֹא יַחֲיָה לָכֶם לְמַכְשׁוֹל עוֹן: (לא) הַשְּׁלִיכוּ מַעְלֵיכֶם אֶת כָּל פְּשָׁעֵיכֶם אֲשֶׁר פָּשַׁעְתֶּם בָּם וַעֲשׂוּ לָכֶם לֵב חֲדָשׁ וְרוּחַ חֲדָשָׁה וְלָמָּה תָּמַתוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל: (לב) כִּי לֹא אַחֲפֹץ בְּמוֹת הַמָּת נָאִם אֲדָנִי יְיָ הוּא וְהָשִׁיבוּ וַחֲיוּ:

בעת עשותו את העולה ימות ולטובה תחשב לו, שלא יוסיף לחטוא:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק יח כז-לב):

קורא להם לשוב בתשובה מאחר והחוטא ששב בתשובה נמחלים כל עוונותיו, כאמור.

(כז) ובשוב רשע, וכאשר ישוב רשע מרשעתו אשר עשה ויעש משפט וצדקה, הוא את נפשו יחיה. הלא בהשבה במשפט וצדקה מחיה הוא את נפשו המשכלת, שיהיה לה התגברות על כח החומרי: (כח) ויראה, ובודאי יראה בשכלו שלא טוב עשה בראשונה, וישב מכל פשעיו אשר עשה, וישוב מכל הפשעים שעשה, חיו יחיה לא ימות, ואם כן מהראוי שיחיה ולא ימות, כי אז יוסיף בתשובה ומעשים טובים: (כט) ואמרו, ואיך יאמרו. בית ישראל לא יתכן דרך אדני: הדרכי לא יתכנו בית ישראל, האם דרכי לא יתכן. הלא דרכיכם לא יתכן, כאומר הלא השכל מחייב דרך משפטי: (ל) לכן, הואיל והשכל מחייב כן, לכן איש כדרכיו אשפט אתכם בית ישראל נאם אדני ה', אשפוט גם אתכם כל איש, כפי הדרך שהוא עתה בו. לזאת שובו, אתם בעצמיכם והשיבו, את נשיכם ובניכם. מכל פשעיכם, ולא יהיה לכם למכשול עון. רוצה לומר העון אשר בידיכם לא יהיה לכם למכשול, כי לא יזכר עוד, ותהיו נשפטים לזכות וכפי המעשים האחרונים [ע"פ ר"י אברבנאל]: (לא) השליכו מעליכם את כל פשעיכם אשר פשעתם בם. רוצה לומר התחרטו עליהם [ע"פ רד"ק] ויושלו בזה: ועשו לכם לב חדש ורוח חדשה להתקרב לעבודתו: ולמה תמתו בית ישראל, כי אם לא תשובו הנה תמותו, ואם כן למה תגרמו לכם המיתה והאבדון: (לב) כי לא אחפץ במוות המת נאם אדני ה', רוצה לומר, מה שאני שואל על התשובה הוא, על כי אין חפצי במיתה המת אשר ימות בעונו: והשיבו, לכן השיבו עצמיכם מן הפשע. וחיו, ותחיו:

מעין חיים – מוסר ועיונים

והלא כן הוא בכל ב"ד של מטה, אדם שחטא חטא גדול, הוא נענש או מומת, אף שהרבה שנים היה טוב ולא חטא.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

פרק יט (א) וְאַתָּה שָׂא קִינָה אֶל נְשֵׁי־אֵל: (ב) וְאַמַּרְתָּ מָה אֲמַן לְבִנְיָא בֵּין אֲרִיּוֹת רִבְצָה בְּתוֹךְ כְּפָרִים רִבְתָּה גּוֹרִיָּה: (ג) וַתַּעַל אֶחָד מִגְּרִיָּה כְּפִיר הָיָה וַיִּלְמַד לְטָרֵף טָרֵף אָדָם אָכַל: (ד) וַיִּשְׁמְעוּ אֵלָיו גּוֹיִם בְּשַׁחְתָּם נִתְפַּשׁ וַיִּבְאֵהוּ בַּחֲחִים אֶל אֶרֶץ מִצְרַיִם: (ה) וַתֵּרָא פִי נֹחֵלָה אֲבָדָה תִּקְוָתָהּ וַתִּקַּח אֶחָד מִגְּרִיָּה כְּפִיר שָׁמְתָהּ: (ו) וַיִּתְּהֵלךְ בְּתוֹךְ אֲרִיּוֹת כְּפִיר הָיָה וַיִּלְמַד לְטָרֵף טָרֵף אָדָם אָכַל: (ז) וַיַּדַּע

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק יט א-ט):

ממשיל את מלכי יהודה לאריות. וכאשר האריה טורף אנשים, הדרך שהם מתגברים עליו ולוכדים אותו, וכן היה. ואז קם אריה נוסף חזק יותר גם הוא אכל אנשים, עליו היו צריכים יותר להתאמץ כדי לתפוסו, אך בסוף לכדוהו.

פרק יט (א) וְאַתָּה שָׂא קִינָה אֶל נְשֵׁי־יִשְׂרָאֵל. על נשיאי ישראל הם מלכי יהודה יהואחז ויהויקים יוצאי ירך יאשיהו המלך [ע"פ רש"י]: (ב) וְאַמַּרְתָּ מָה אֲמַן לְבִי־אֵל. על בית יאשיהו המלך יאמר, מה מאד היא חשובה להקרא לביא. שזהו שמה של אם האריות: בין אריות רבצה, בתוך כפרים רבתה גוריה. אריות אלו, הוא משל על מלכי האומות. ורוצה לומר, בית המלך ההוא היו רובצים בין מלכי האדמה לבטח מבלי פחד. כנאריה שאינו מיוחד מכל חז"ל [ע"פ רד"ק]: (ג) וַתַּעַל אֶחָד מִגְּרִיָּה כְּפִיר הָיָה העלה אחד מבני המלוכה למעלה, ונעשה מלך ועל יהואחז יאמר: וילמד, הרגיל עצמו לטרוף אדם אכל. עד שאכל גם בני אדם. רוצה לומר, כמו החיה המורגלת לטרוף ביותר, סופה. שחיה. טורפת גם בני אדם, כן יהואחז הרגיל עצמו מאד לעשוק העמים, עד שעשק גם את ישראל שהיו קרויים אדם, כמו שנאמר ואתן צאני וכו' אדם אתם (לקמן לד) [ע"פ רש"י]: (ד) וַיִּשְׁמְעוּ אֵלָיו גּוֹיִם. האומות התאספו אליו למלחמה, בשחתם נתפש. ונלכד בהשחת. הוא בור המלכות, אשר עשו עליו, ויבאהו בַּחֲחִים אֶל אֶרֶץ מִצְרַיִם. והם הביאוהו בשלשלאות למצרים, כמו שנאמר ויאסרהו פרעה וכו' (מלכים ב כב). ועל שהמשילו לאריה, אמר לשון הנופל בלכידת החיה הנופל בשחת, ונמשך בַּחֲחִים [ע"פ רש"י]: (ה) וַתֵּרָא כִּי נֹחֵלָה בֵּית מַלְכוּת יִשְׂרָאֵל, ראתה כי עמדה זמן מה בתוחלתה, שתשוב למלכותה, והנה אֲבָדָה תִּקְוָתָהּ. כי לא שבה: וַתִּקַּח אֶחָד מִגְּרִיָּה לִקְחָהּ אחד מבני המלוכה כְּפִיר שָׁמְתָהּ. ושמה אותו למלך. ועל יהויקים יאמר [ע"פ רד"ק]: (ו) וַיִּתְּהֵלךְ בְּתוֹךְ אֲרִיּוֹת. הנהיג המלוכה בתוך מלכי המצרים

מעין חיים - מוסר ועיונים

יט ב אמן לביא. הרב המצודות מפרש כהרד"ק ור"י אברבנאל, שאמו הכוונה על יאשיהו.

והדבר קצת קשה, אי בפסוק זה עצמו נראה שלאם היה גדולה והצלחה, והרי יאשיהו עצמו מת ביד פרעה. ב' בפרשה הבאה שב חביא ומזכיר את האם, אמן כגון, ושם אינו מתפרש על יאשיהו, כי שם מתואר הצלחה גדולה, והרי יאשיהו כאומר מת ביד מלך מצרים.

אלא מסתבר שהאם שבפרשה זו, היא האם שבפרשה הבאה. בפרשה הבאה מפרש המצודות, אמן היא מלכות בית דוד, ובאמת במדרש רבה (שמות טו ט) מפורש כן על פסוק ב', שלביא הוא מלכות בית דוד. היינו כלל המלכות. ומה שנאמר בין אריות רבצה. מתבאר מדברי חז"ל (סוטה יא, מדרש רבה שמות א טז, מדרש תנחומא וישלח א), שהאריות האלו, הם שאר השבטים ולא רק שבט יהודה. אשר לפי זה הכונה שהאם שהיא מלכות בית דוד, היתה בין השבטים שהם כאריות.

אולם בתרגום כתב שאמן הכוונה אל כנסת ישראל, וכן הוא ברש"י פסוק ה'.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

אֶל־מְנוּחָיו וְעָרֵיהֶם הֶחָרִיב וַתֵּשֶׁם אֶרֶץ וּמְלָאָהּ מִקּוֹל שִׁאֲגָתוֹ: (ח)
וַיִּתְּנוּ עָלָיו גּוֹיִם סָבִיב מִמְּדִינוֹת וַיִּפְרְשׁוּ עָלָיו רִשְׁתָּם בְּשִׁחְתָּם נִתְפָּשׁ:
(ט) וַיִּתְּנֵהוּ בְּסוּגָר בַּחֲחִים וַיִּבְאֵהוּ אֶל מֶלֶךְ בָּבֶל יִבְאֵהוּ בַּמַּצָּדוֹת
לְמַעַן לֹא יִשְׁמַע קוֹלוֹ עוֹד אֶל הָרִי יִשְׂרָאֵל:

(י) אִמֶּךָ כִּגְפֶן בְּדָמֶךָ עַל מַיִם שְׁתוּלָה פִּרְיָהּ וַעֲנַפָּהּ הִיָּתָה מִמַּיִם

ודומה להם: כפיר היה. מלך מושל וגבור: וילמד. הרגיל עצמו. לטרורף טרף. לעשוק העמים [ע"פ רד"ק],
עד. אדם אכל. שאכל גם בני אדם, רוצה לומר שעשק גם את ישראל [ע"פ רש"י פסוק ג']: (ז) וידע
אלמנותיו ועריהם החריב^ט. שבר והרס ארמנות בני עמו [ע"פ תרגום יונתן], והחריב עריהם: ותשם ארץ
ומלאה ארץ ישראל, והאנשים הממלאים אותה נעשו שממה, מוקול שאגתו. מפחד קול שאגתו. ולפי
שהמשילו לכפיר, אמר לשון הנופל בכפיר אריות המחריד בקול שאגתו: (ח) ויתנו עליו גוים. האומות
מסביב, ממדינות. רבות נתנו עליו מוקש. ויפרשו עליו רשתם. בשחתם נתפש.
ונתפש בהשחת אשר עשו עליו. רוצה לומר, נלחמו בו ולכדו אותו כמו שנאמר (מלכים ב כ"ד) וישלח ה' בו את
גדודי כשדים ואת גדודי ארם וכו': (ט) ויתנהו בסוגר בחחים. הלוכדים אותו נתנוהו בכבלים סגורים
בשלשלאות, ויבאהו. והביאהו. אל מלך בבל. בכדי. שהוא יביאהו במצדות^ט. להיות כלוא שם. למען
לא ישמע קולו עוד אל הרי ישראל. למען לא ישמע עוד קולו על הרי ישראל, רוצה לומר דעתם היה
להיות אסור במאסר לעולם, למען לא ימשול עוד בישראל, ולא יפחידם בקול שאגתו (אבל באמת לא בא לבבל
ולא ישב במצדות, כי מת בדרך, כמו שנאמר בירמיה כב יח):

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק יט י-יד):

ממשיל את מלכי ישראל כגפן חזקה ומודלית לגובה, ותושלך לארץ והיתה שפלה. ועדיין נשארה בארץ, אך
בסוף בשלב השני, נשרפה כולה בעצמה (בעיונים לפסוק יא' כתוב פירוש מתקבל, בענין הפרשה).

(י) אִמֶּךָ. בית מלכות דוד בכללה היתה - כגפן. בדמותה. וכאילו יאמר אל מול כל אחד מהמלכים, הנה בעבור
דמות כל אחד מכם תדמה בית המלכות לגפן הנטועה, סמוך למים לבוא בה מרבית הריטיות: פריה וענפיה.

מעין חיים – מוסר ועיונים

^ט יט ז עריהם החריב. לא החריב ערים ממש, אלא שבעונותיו חרבו ערי יהודה (רד"ק).

^ט יט ט יבאהו במצודות. המפרשים נתקשו הרי לא הובא יהויקים במצדות, אלא פעם אחת הוגלה לבבל, ווחזר מיד, פעם
שנית נלקח ומת בדרך. יעויין ברד"ק שכתב שהנבואה כוללת גם את צדקיהו, והרב אברבנאל כותב שויתנהו בסוגר
ויביאהו אל מלך בבל הוא על יהויכין, יבאהו במצודות הוא על צדקיהו. ובדבריו מיושב שהנביא דיבר על כל המלכים עד
ימיו, שהרי יחזקאל נביא רק בימי צדקיהו, כי נביא רק שנים מעטות לפני החורבן, כמבואר בתחילת הספר.

זה הסכימו כולם שתחילת הפרשה מדברת ביהויקים, וטעמם כי מפסוק ד' מתבאר שהמלך הקודם לו נלקח למצרים,
ורק יהואחז שמלך לפני יהויקים נלקח למצרים, וכן מפורש בחז"ל (מדרש רבה ויקרא יט ו) שידע אלמנותיו הוא
יהויקים ולפי הפשוטות כל עד הסוף הוא עוסק באותו מלך, אלא שמחמת הקושיא הנ"ל נדחקו לפרש את הענין כמה
מלכים.

הרב המצודות מיישב בביאור חדש, שבאמת הכל מדבר ביהויקים, ומה שנאמר יבאהו במצודות, הוא לומר שזה היה
כוונתם, אך בסוף מת ביד הבבלים (ועיין להלן מה שנבאר בס"ד, שבהמשך הפרק הזכיר יחזקאל את שאר המלכים עד
ימיו).

רבים: (יא) וַיְהִי לָהּ מָטוֹת עַז אֶל שְׁבִטֵי מַשְׁלִים וַתִּגְבֶּה קוֹמָתוֹ עַל
בֵּין עֲבֹתִים וַיֵּרָא בְּגָבָהּ בְּרֹב דְּלִיתָיו: (יב) וַתִּתֵּשׁ בְּחִמָּה לְאַרְץ
הַשְּׁלֶכָה וְרוּחַ הַקָּדִים הוֹבִישׁ פְּרִיָּה הַתְּפָרְקוּ וַיִּבְשׁוּ מִטָּה עֲזָה אֲשֶׁר
אַכְלָתָהּ: (יג) וַעֲתָה שְׁתּוּלָה בַּמִּדְבָּר בְּאַרְץ צִיָּה וְצִמָּא: (יד) וַתֵּצֵא
אֲשֶׁר מִמֶּטָה בְּדִידָה פְּרִיָּה אֲכָלָה וְלֹא הָיָה בָּהּ מִטָּה עַז שְׁבִט לְמִשׁוֹל
קִינָה הִיא וַתְּהִי לְקִינָה:

פירותיה של הגפן, וכן ענפה -היתה ממים רבים. היא, גדילה מן המים הרבים אשר השקתה. רוצה לומר הטובה והממשלה בא לה, על כי היתה מזרע דוד: (יא) וַיְהִי לָהּ מָטוֹת עוֹז, ענפיה היו מטות עוז, אל שבטי מושלים. ומחזק להיות מהן שבטי מושלים, לרדות וללקות בהן את המורדים בהם. רוצה לומר, הממשלה היתה חזקה להכניע ולכבוש את כל הקמים למולה: -וּתִגְבֶּה קוֹמָתוֹ, גבהה בקומה: על בין עבותים, על הסעיף העליון והוא האמצעי העומד בין העבותים, הם הענפים המתפשטים הקלועים אלה באלה. ורוצה לומר, קומת הגפן עלה למעלה על כל הסעיפים העליונים מכל האילנות: וַיֵּרָא בְּגָבָהּ, בעבור רוב גבהה היה נראה למרחוק. ברוב דליתיו, עם רוב דליותיו הגבוהים והגסים. רוצה לומר גדלה ממשלתה על ממשלת כל המלכים, והיתה מפורסמת בעולם ברוב הגבורה והכח: (יב) וַתִּתֵּשׁ בְּחִמָּה לְאַרְץ הַשְּׁלֶכָה, והנה הגפן הזאת נעקרה ממקומה בחמה רבה והושלכה לארץ: וְרוּחַ הַקָּדִים הוֹבִישׁ פְּרִיָּה, התפרקה, נשברו ויבשו ענפים שהיו מִטָּה עוֹז, כמטות חזקות: אֲשֶׁר אֲכָלָתָהּ, שרף כל אחד מן הענפים. ורוצה לומר הנה המלוכה נעקרה והושפלה לארץ והאוויר עשק כל טובתה והשפיל ממשלתה: (יג) וַעֲתָה שְׁתּוּלָה בַּמִּדְבָּר, הגפן הזאת נטועה היא במדבר, בארץ צִיָּה וְצִמָּא, וצמאון לא ימצא שם מים להשקותה, רוצה לומר עתה נפסק כל הטובה: (יד) וַתֵּצֵא אֲשֶׁר מִמֶּטָה בְּדִידָה מן הבדים שהיו כמטות יצאה אש, פְּרִיָּה אֲכָלָה, ושרף את פריה וְלֹא הָיָה בָּהּ מִטָּה עוֹז, ולא נשאר בה מטה חזק וְשִׁבְט לְמִשׁוֹל, על ידה, לרדות וללקות בו את המורדים. רוצה לומר בעבור גודל הממשלה פשעו בה ונלקח ממנה טובתה, וגם מן הממשלה לא נשאר בה, ואין בה עוד

מעין חיים – מוסר ועיונים

יט יא. וַיְהִי לָהּ מָטוֹת עוֹז. המפרשים פירשו שהמטות הם ענפי האילן עצמו. לולא המפרשים יש לומר, שהמטות אינם ענפי העץ בעצמו. כי דרך עץ הגפן, שהעץ שלה רך, וכדי שתהיה גבוהה מניחים אותה על מוטות עץ. והם מטות עוזה ואינם ענפי העץ עצמו. ובפסוק יב' נשברו מטת עוזה, ובפסוק יג' נאמר שעדיין נשארה קיימת בארץ ללא מטות. ובפסוק יד' יצא אש במטות בדיה, זהו הענפים שלה עצמן. והאש התגבר עליה מחמת שלא היו לה את מטות עוזה, כי כבר נאבדו מלפני כן, מפסוק יב'.

והנמשל, שלפני החורבן נחלשה מלכות בית דוד עד לארץ, ורק אחרי כן נשרפו העיר והמקדש.

ונראה לפרש את ענין ב' השלבים, בתחילה תתש בחמה לארץ, אש אכלתה ואחר כך בפסוק יד' שוב נפלה.

בתחילה מדבר בימי יכיניה, אז היו בארץ ישראל גדולי תלמידי חכמים וצדיקים, הם מטה עוזה. היינו המטות החזקות המגביהות את הגפן שהוא המלכות למעלה. אחרי כן הושלכה לארץ, ויבשו מטה עוזה. היינו גלות יכיניה שסילק נבוכדנצר את הצדיקים מארץ ישראל את הצדיקים, ובימי צדקיהו לא נשארו לה בעלי זכויות, בכך היא משולה לגפן שכבר אין לה מטות להגביה, והוא מונחת על הארץ. וגם פרי יבש, כי גם מעט הצדיקים שנשארו, לא יכלו להוכיח (עין שבת נה) ולהשפיע לטובה. ואחר כך נשרפה עץ הגפן בעצמה, עם פריה, הוא החורבן.

לפי דרך זה, נמצא שהזכיר הנביא את כל ד' המלכים האחרונים לפי חסדר, זה אחר זה. יהואחז ויהויקים במשל האריות. יכיניה וצדקיהו במשל הגפן.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

פרק כ (א) וַיְהִי בַּשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית בְּחֻמְשֵׁי בָּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ בָּאוּ אַנְשִׁים מִזְקְנֵי יִשְׂרָאֵל לְדַרְשׁ אֶת יְהוָה וַיֵּשְׁבוּ לִפְנֵי:

(ב) וַיְהִי דְבַר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: (ג) בֶּן אָדָם דַּבֵּר אֶת זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוָה הַלְדַּרְשׁ אֹתִי אַתֶּם בָּאִים חֵי אֲנִי אִם אֲדַרְשׁ לָכֶם נָא אֲדֹנָי יְהוָה: (ד) הִתְשַׁפֹּט אַתֶּם הִתְשַׁפֹּט בֶּן אָדָם אֶת תוֹעֵבַת אַבּוֹתֶם הוֹדִיעֶם: (ה) וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוָה בְּיוֹם בַּחֲרֵי בְּיִשְׂרָאֵל וְאָשָׂא יָדַי לְזַרְעַ בֵּית יַעֲקֹב וְאֹנֹדַע לָהֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְאָשָׂא יָדַי לָהֶם לֵאמֹר אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: (ו) בְּיוֹם הַהוּא נִשְׁאֲתִי יָדַי לָהֶם לְהוֹצִיאֵם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֶל אֶרֶץ אֲשֶׁר תִּרְתִּי

כח לעמוד מול הקמים עליה: קִינָה הִיא. אמורה היא לקינה וּתְהִי לְקִינָה, וכן תהיה לקינה לקונן בה על הממלכה ההיא:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק כ א): עיין רד"ק שיש מדרש שהאנשים היו חנניה מישאל ועזריה.

פרק כ (א) וַיְהִי בַּשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית, לגלות המלך יהויכין: -בַּחֻמְשֵׁי, בחדש החמישי: -בָּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ בָּאוּ אַנְשִׁים מִזְקְנֵי יִשְׂרָאֵל לְדַרְשׁ אֶת ה', רוצה לומר להתפלל לפניו, ולהתחנן לו על ירושלים שלא תחרב: -וַיֵּשְׁבוּ לִפְנֵי הַתַּעֲכָבוּ לִפְנֵי [ע"פ ר"י אברבנאל]:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק כ ב-כו):

מאשימים עבור עוונות אבותיהם, וזהו כפי הכלל האמור בפרק יח', שאם הבנים הולכים בדרכי עוונותיהם, הם נאשמים גם על עונות אבותיהם. בתחילה מזכיר עוונות דוד המדבר (אף בפרק יט דיבר על המלכים הקודמים).

(ב) וַיְהִי דְבַר ה' אֵלַי לֵאמֹר: (ג) בֶּן אָדָם דַּבֵּר אֶת זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי ה' הַלְדַּרְשׁ אֹתִי אַתֶּם בָּאִים. הוא כה"א השאלה, שאמר האם באתם לדרוש אותי בתפלה, הנה דעו -חֵי אֲנִי אִם אֲדַרְשׁ לָכֶם נָא אֲדֹנָי ה', הריני נשבע חי אני אם אהיה נדרש לכם לקבל תפלתכם, כלומר נשבע שלא ישיב להם כבשנותם. [ע"פ רש"י]: (ד) הִתְשַׁפֹּט אַתֶּם הִתְשַׁפֹּט בֶּן אָדָם. האם תתווכח עמהם להודיעם שהדין עמדי, אֶת תוֹעֵבַת אַבּוֹתֶם הוֹדִיעֶם. זאת עשה, הודיעם גם תועבות אבותם, עם מה שהוסיפו המה [ע"פ רד"ק]: (ה) וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי ה' בְּיוֹם בַּחֲרֵי בְּיִשְׂרָאֵל, כאשר בחרתי בישראל בהיותם במצרים: -וְאָשָׂא יָדַי לְזַרְעַ בֵּית יַעֲקֹב, אז נשאתי ידי בשבועה להוציאם משם [ע"פ תרגום יונתן]: -וְאֹדַע לָהֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם, נודעתי להם שמה בהשראת שכינתי על אהרן. ומה הוא ניבא. שח' נשבע להוציאם. [ע"פ רש"י בפרק ז'], -וְאָשָׂא יָדַי לָהֶם לֵאמֹר אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם, ונשאתי ידי בשבועה לאמר להם אני ה' אלהיכם. רוצה לומר, אני אהיה למנהיג ומשגיח עליכם לא כגוים הקדמונים שהיו מושגחים באמצעות מערכת השמים ושריהם של מעלה: (ו) בְּיוֹם הַהוּא, רוצה לומר בו ביום שנשבעתי להם שאהיה להם למנהיג ומשגיח, -נִשְׁאֲתִי יָדַי

לָהֶם זִבַּת חֶלֶב וּדְבַשׁ צָבִי הִיא לְכָל הָאָרְצוֹת: (ז) וְאָמַר אֲלֵהֶם אִישׁ שְׁקוּצִי עֵינָיו הַשְּׁלִיכוּ וּבְגָלוּלִי מְצָרִים אֶל תַּטְמְאוּ אָנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: (ח) וַיֹּמְרוּ בִי וְלֹא אָבוּ לִשְׁמָע אֵלַי אִישׁ אֶת שְׁקוּצִי עֵינֵיהֶם לֹא הַשְּׁלִיכוּ וְאֶת גָּלוּלִי מְצָרִים לֹא עָזְבוּ וְאָמַר לִשְׁפָךְ חֲמָתִי עֲלֵיהֶם לְכָלוֹת אִפִּי בָהֶם בְּתוֹךְ אֶרֶץ מְצָרִים: (ט) וְאָעַשׂ לְמַעַן שְׁמִי לְבַלְתִּי הַחֹל לְעֵינֵי הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הֵמָּה בְּתוֹכָם אֲשֶׁר נִודַעְתִּי אֲלֵיהֶם לְעֵינֵיהֶם לְהוֹצִיאֵם מֵאֶרֶץ מְצָרִים: (י) וְאוֹצִיאֵם מֵאֶרֶץ מְצָרִים וְאָבֵאֵם אֶל הַמִּדְבָּר: (יא) וְאָתָן לָהֶם אֶת חֻקוֹתַי וְאֶת מִשְׁפָּטֵי הַדִּוְעָתִי אוֹתָם אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אוֹתָם הָאָדָם וְחִי בָהֶם: (יב) וְגַם אֶת שְׁבִתוֹתַי נָתַתִּי לָהֶם לְהִיּוֹת לְאוֹת בֵּינִי וּבֵינֵיהֶם לְדַעַת כִּי אָנִי יְהוָה מְקַדָּשׁ: (יג) וַיֹּמְרוּ בִּי בֵּית יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר בְּחֻקוֹתַי לֹא הִלְכּוּ וְאֶת מִשְׁפָּטֵי מֶאֱסוּ אֲשֶׁר

להם. אז נשבעתי. להוציאם מארץ מצרים, אל ארץ אשר תרתי להם. אשר חפשתי אותה להם, שהיא זבת חלב ודבש, צבי היא לכל הארצות. והיא המפוארה לכל הארצות: (ז) ואמר אליהם. עלי ידי אהרן אמרתי אליהם. איש שקוצי עיניו השליכו, כל איש ואיש השליכו השקץ והתעוב שעיניו מראות לו כי העין הוא סרסור לעבירה. נאסר להם להסתכל על הפסילים, [ע"פ רד"ק]: וּבְגָלוּלִי בַעֲבוּדָה זֹרָה שֶׁל מְצָרִים, אֶל תַּטְמְאוּ ללכת אחריהם: אָנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם. כאומר ואיך אם כן תחליפו אותי בעבודה זרה: (ח) וַיֹּמְרוּ בִּי בַעֲדֵם בַּמְצָרִים מְרוּ בַּה': וְלֹא אָבוּ לִשְׁמָע אֵלַי אִישׁ אֶת שְׁקוּצִי עֵינֵיהֶם לֹא הַשְּׁלִיכוּ וְאֶת גָּלוּלִי מְצָרִים לֹא עָזְבוּ, וְאָמַר, בַּעֲבוּר זֶה חֲשַׁבְתִּי. לִשְׁפָךְ חֲמָתִי עֲלֵיהֶם לְכָלוֹת אִפִּי בָהֶם. לִשְׁפּוֹךְ עֲלֵיהֶם חֲמָתִי וְלִהְיוֹת בָּהֶם חֲרוֹן אִפִּי. בְּתוֹךְ אֶרֶץ מְצָרִים: (ט) וְאָעַשׂ. אֲבָל עֲשִׂיתִי. לְמַעַן שְׁמִי, לְבַלְתִּי הַחֹל לְעֵינֵי הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הֵמָּה בְּתוֹכָם, לְכָל יִחוּלָל. שְׁמִי, לְעֵינֵי הַמְצָרִים: אֲשֶׁר נִודַעְתִּי אֲלֵיהֶם לְעֵינֵיהֶם לְהוֹצִיאֵם מֵאֶרֶץ מְצָרִים. וְהִיא בַּהֲשָׁאָרָם בַּמְצָרִים חִיּוּלָהּ ה', עַל, אֲשֶׁר הֵייתִי נֹדֵעַ לְיִשְׂרָאֵל עַל יְדֵי אֶהָרֹן, שֶׁהִיא מוֹדִיעַם בַּנְּבוּאָה לְעֵינֵי מְצָרִים שֶׁאֵגָאֵל מֵשֶׁם, וְאֵם הִיוּ כֻלִּים בַּמְצָרִים הִיא חִלּוּל ה' בַּמֶּרֶם מְבַלִּי יִכְלוֹת ה' לְהוֹצִיאֵם אֲבָדֵם וְכֻלָּם: (י) וְאוֹצִיאֵם מֵאֶרֶץ מְצָרִים וְאָבֵאֵם אֶל הַמִּדְבָּר: (יא) וְאָתָן לָהֶם אֶת חֻקוֹתַי וְאֶת מִשְׁפָּטֵי הַדִּוְעָתִי אוֹתָם אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אוֹתָם הָאָדָם וְחִי בָהֶם. רֹצֵה לִּימֹר הַחוּקִים וְהַמִּשְׁפָּטִים הֵם, מְסוּגִלִּים לְהַחֲיוֹת אֶת הָאָדָם הַעוֹשָׂאן בַּחַי עוֹלָם הַזֶּה וְעוֹלָם הַבָּא [ע"פ ר"י אַבְרָמֶנְאֵל]: (יב) וְגַם אֶת שְׁבִתוֹתַי נָתַתִּי לָהֶם לְהִיּוֹת לְאוֹת בֵּינִי וּבֵינֵיהֶם, בְּמָה שֶׁהִנַּחְתִּי לָהֶם יוֹם מִנּוּחַתִּי, לְמִנּוּחָהּ הִיא לְאוֹת בֵּינֵינוּ, לְדַעַת, בּוֹזָה כִּי, אֲשֶׁר אֲנִי ה' מְקַדָּשׁ. לְהִיּוֹת עִמִּי [ע"פ רש"י]: (יג) וַיֹּמְרוּ בִּי בֵּית יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר בְּחֻקוֹתַי לֹא הִלְכּוּ וְאֶת מִשְׁפָּטֵי מֶאֱסוּ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אוֹתָם הָאָדָם וְחִי בָהֶם. כאומר עם כי הַחוּקִים וְהַמִּשְׁפָּטִים מְסוּגִלִּים לְהַחֲיוֹת אֶת הָאָדָם הַעוֹשָׂאן לֹא חָשְׁשׁוּ בָהֶם: וְאֶת שְׁבִתוֹתַי חִלְּלוּ מְאֹד, לִפִּי שֶׁבִשְׁבַת רִאשׁוֹנָה חִלְּלוּ אוֹתוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יֵצְאוּ מִן הָעַם לִלְקוֹט (שְׁמוֹת טז), וּבִשְׁבַת שְׁנִיָּה חִלַּל הַמְקוֹשֶׁשׁ בְּשֹׁאֵט נֶפֶשׁ, .

וַעֲשֵׂה אֹתָם הָאָדָם וְחַי בָּהֶם וְאֵת שְׁבֹתָתִי חָלְלוּ מְאֹד וְאָמַר לְשַׁפֵּךְ
חֲמָתִי עֲלֵיהֶם בַּמִּדְבָּר לְכָלֹתָם: (יד) וְאָעֲשֶׂה לְמַעַן שְׁמִי לְבִלְתִּי הַחֹל
לְעֵינֵי הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִים לְעֵינֵיהֶם: (טו) וְגַם אֲנִי נִשְׁאֲתִי יָדִי
לָהֶם בַּמִּדְבָּר לְבִלְתִּי הָבִיא אוֹתָם אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי זִבְתָּהּ חֶלֶב
וּדְבַשׁ צָבִי הִיא לְכָל הָאֲרָצוֹת: (טז) יַעַן בְּמִשְׁפָּטִי מָאָסוּ וְאֵת חֻקּוֹתִי
לֹא הִלְכוּ בָהֶם וְאֵת שְׁבֹתוֹתִי חָלְלוּ כִּי אַחֲרֵי גִלּוּלֵיהֶם לָבָם הִלֵּךְ:
(יז) וַתִּחַס עֵינִי עֲלֵיהֶם מִשְׁחַתָּם וְלֹא עָשִׂיתִי אוֹתָם כְּלָה בַּמִּדְבָּר:
(יח) וְאָמַר אֶל בְּנֵיהֶם בַּמִּדְבָּר בְּחוּקֵי אַבּוֹתֵיכֶם אֵל תֵּלְכוּ וְאֵת
מִשְׁפָּטֵיהֶם אֵל תִּשְׁמְרוּ וּבְגִלּוּלֵיהֶם אֵל תִּטְמְאוּ: (יט) אֲנִי יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם בְּחֻקּוֹתִי לָכוּ וְאֵת מִשְׁפָּטִי שְׁמְרוּ וַעֲשׂוּ אוֹתָם: (כ) וְאֵת
שְׁבֹתוֹתִי קִדְּשׁוּ וְהָיוּ לְאוֹת בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם לְדַעַת כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:
(כא) וַיֹּמְרוּ בִּי הַבָּנִים בְּחֻקּוֹתִי לֹא הִלְכוּ וְאֵת מִשְׁפָּטִי לֹא שְׁמְרוּ
לַעֲשׂוֹת אוֹתָם אֲשֶׁר יַעֲשֵׂה אוֹתָם הָאָדָם וְחַי בָּהֶם אֵת שְׁבֹתוֹתִי חָלְלוּ
וְאָמַר לְשַׁפֵּךְ חֲמָתִי עֲלֵיהֶם לְכָלֹת אֶפִּי בָם בַּמִּדְבָּר: (כב) וַהֲשִׁבְתִּי

לכן נאמר מאד, שכבר בתזוילה לא שמרו, [ע"פ רד"ק] - ואמר לשפך חמתי עליהם במדבר לכולתם:
(יד) ואעשה למען שמי לבלתי החל, לבל יחולל - לעיני הגוים אשר הוצאתים לעיניהם, שהוצאתי את
ישראל לעיניהם, והם מצרים, כי כן יאמרו מבלי יכולת ה' להביאם לארץ כנען אבדם וכלים במדבר: (טו) - וגם
אני נשאתי ידי, בשבועה - להם, עליהם: במדבר לבלתי הביא אותם אל הארץ, זה היה בעבור עון
המרגלים, כי אז נגזר עליהם שלא יבואו אל הארץ - אשר נתתי זבת חלב ודבש, צבי היא לכל הארצות.
[ע"פ רד"ק]: (טז) - יען במשפטי מאסו ואת חקותי לא הלכו בהם ואת שבתותי חללו כי אחרי
גלוליהם לבם הלך, אחרי העבודה זרה שעבדו במצרים. כנראה הכוונה לעגל, שלמדו לעשות כן מן המצרים:
(יז) - ותחס עיני עליהם משחתם, רוצה לומר אף כליה היו חייבים, אבל עיני חסה עליהם מהיות משחית
אותם, ולכן - ולא עשיתי אותם כלה במדבר, לא כליתם במדבר: (יח) - ואמר אל בניהם במדבר,
הבנים של הדור שיצאו ממצרים הם הבאים אל הארץ: בחוקי אבותיכם אל תלכו, שבדאו מלבם אשר לא
צוה ה' - ואת משפטיהם אל תשמרו ובגלוליהם אל תטמאו: (יט) - אני ה' אלהיכם, ולכן ישמעו אלי
בחקותי לכו ואת משפטי שמרו, לכו בחוקותי ומשפטי שמרו בלבבכם וַעֲשׂוּ אוֹתָם: (כ) ואת שבתותי
קדשו והיו לאות למען היו לאות - ביני וביניכם, לדעת כי אני ה' אלהיכם: (כא) - וימרו בי הבנים, הם
הנצמדים לבעל פעור וקרה ועדתו - בחקותי לא הלכו ואת משפטי לא שמרו לעשות אותם אשר
יעשה אותם האדם וחי בהם את שבתותי חללו, ואמר לשפך חמתי עליהם לכולת אפי בם
במדבר: (כב) - והשיבותי את ידי השבתי ידי מלהכות בם - ואעש למען שמי לבלתי החל לעיני

אֶת יָדֵי וָאֶעֱשׂ לְמַעַן שָׁמִי לְבִלְתִּי הַחֵל לְעֵינַי הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי
 אוֹתָם לְעֵינֵיהֶם: (כג) גַּם אָנִי נִשְׁאֲתִי אֶת יָדֵי לָהֶם בְּמַדְבָּר לְהַפְיִץ
 אֹתָם בַּגּוֹיִם וּלְזָרוֹת אוֹתָם בְּאַרְצוֹת: (כד) יַעַן מִשְׁפָּטִי לֹא עָשׂוּ
 וַחֲקוֹתִי מֵאֲסוּ וְאֵת שְׁבֻתוֹתִי חָלְלוּ וְאַחֲרֵי גְלוּלֵי אֲבוֹתָם הָיוּ עֵינֵיהֶם:
 (כה) וְגַם אָנִי נָתַתִּי לָהֶם חֻקִּים לֹא טוֹבִים וּמִשְׁפָּטִים לֹא יָחִיו בָּהֶם:
 (כו) וְאֵטְמָא אוֹתָם בְּמִתְנוּתָם בְּהַעֲבִיר כָּל פֶּטֶר רַחֵם לְמַעַן אֲשַׁמֵּם
 לְמַעַן אֲשֶׁר יֵדְעוּ אֲשֶׁר אָנִי יְהוָה:

(כז) לָכֵן דִּבֶּר אֶל בֵּית יִשְׂרָאֵל בֶּן אָדָם וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי
 יְהוָה עוֹד זֹאת גִּדְּפוּ אוֹתִי אֲבוֹתֵיכֶם בְּמַעַלְם בִּי מַעַל: (כח) וְאָבִיאֵם

הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אוֹתָם לְעֵינֵיהֶם: (כג) גַּם אָנִי, רוצה לומר כמו שהם בגדו בי, כן שלמתי גמול
 נִשְׁאֲתִי אֶת יָדֵי לָהֶם בְּמַדְבָּר, וּנְשַׁבְעֲתִי לָהֶם בְּמַדְבָּר לְהַפְיִץ אֹתָם בַּגּוֹיִם וּלְזָרוֹת אוֹתָם בְּאַרְצוֹת.
 בגולה כי בליל בכיית המרגלים שהיתה בט', באב הוקבעה הלילה ההיא בכיה לדורות בחרבן בית ראשון ובית
 שני כן ארז"ל [ע"פ רד"ק]. לכאורה לפי סדר הדברים, הרי על עון המרגלים דיבר כבר בפסוק טו'. אלא כאן מיירי
 על נבואת כי תוליד בנים ובני בנים (דברים ד), שזה נאמר בסוף המ' שנה, וכפרש"י ורד"ק]: (כד) יַעַן מִשְׁפָּטִי
 לֹא עָשׂוּ, רוצה לומר, אולם לא בעון זה בלבד היו החורבנות, כי אם גם בעבור שלא עשו אז, בימי החורבן את
 משפטי וַחֲקוֹתִי מֵאֲסוּ וְאֵת שְׁבֻתוֹתִי חָלְלוּ, וְאַחֲרֵי גְלוּלֵי אֲבוֹתָם^ט, הדברים התעובים ומאוסים כגלל
 של רעי. הִיוּ עֵינֵיהֶם: (כה) וְגַם אָנִי נָתַתִּי לָהֶם, מסרתים ביד העמים, לעשות עמהם. חֻקִּים לֹא טוֹבִים
 וּמִשְׁפָּטִים לֹא יָחִיו בָּהֶם, ומשפטים אשר לא ישיגו בעבורם את החיים, כי אם הכליון והאבדון. ועל הגזירות
 והשמדות שהיו בשעת חורבן הבית יאמר [ע"פ רד"ק]: (כו) וְאֵטְמָא אוֹתָם, הרחקתם ממני כדבר טמא,
 בְּמִתְנוּתָם, בעבור מתנותם, וחזר ומפרש בְּהַעֲבִיר, במה שהיו מעבירים למולך. כָּל פֶּטֶר רַחֵם, הם הבכורות
 שפתחו רחם אמם: לְמַעַן אֲשַׁמֵּם, רוצה לומר, הריחוק ממני היה למען יהיו שממה, ויהיה תועלת שוממותם
 לְמַעַן אֲשֶׁר יֵדְעוּ ויכירו אֲשֶׁר אָנִי ה', האמיתי:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק כ כז-כט): בדורות קודמים עבדו עבודה זרה.

(כז) לָכֵן דִּבֶּר אֶל בֵּית יִשְׂרָאֵל בֶּן אָדָם וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי ה' עוֹד זֹאת, רוצה לומר גם
 כזאת כמו שאתם חרפתם אותי, גִּדְּפוּ אוֹתִי אֲבוֹתֵיכֶם בְּמַעַלְם בִּי מַעַל, חרפו אותי גם אבותיכם בעת מעלם
 בִּי: (כח) וְאָבִיאֵם, רוצה לומר, והוא כשהבאתי אותם אל הארץ אשר נשאתי את ידי לתת אותה

מעין חיים – מוסר ועיונים

^ט כ כד. וְאַחֲרֵי גְלוּלֵי אֲבוֹתָם. עד הנה היינו בפסוק כא' לא הזכיר אלא שלא שמרו מצות ושבתי, ועל כך נגזר גלות
 בפסוק כג. כאן נאמר חטא ע"ז בבנים, ועל כך נענשו בגזרת שמד שיש בהם מוות, כמבואר בפסוק כה'.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָשָׂאתי אֶת יָדִי לָתֵת אוֹתָהּ לָהֶם וַיֵּרְאוּ כָּל גְּבֻעָה רָמָה וְכָל עֵץ עֲבוֹת וַיִּזְבְּחוּ שָׁם אֶת זִבְחֵיהֶם וַיִּתְּנוּ שָׁם פֶּעַס קָרְבָּנִם וַיִּשְׂמֻוּ שָׁם רִיחַ נִיחוּחֵיהֶם וַיִּסִּיכוּ שָׁם אֶת נִסְכֵּיהֶם: (כט) וְאָמַר אֲלֵהֶם מָה הַבִּמָּה אֲשֶׁר אַתֶּם הַפָּאִים שָׁם וַיִּקְרָא שְׁמָהּ בְּמָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה:

(ל) לָכֵן אָמַר אֶל בֵּית יִשְׂרָאֵל כֹּה אָמַר אֲדֹנִי יְיָ הוּהָ הַבְּדִרְךָ אֲבוֹתֶיכֶם אַתֶּם נְטֻמָּאִים וְאַחֲרֵי שְׁקוּצֵיהֶם אַתֶּם זִנִּים: (לא) וּבִשְׂאֵת מִתְּנִיתֶיכֶם בְּהַעֲבִיר בְּנֵיכֶם בָּאֵשׁ אַתֶּם נְטֻמָּאִים לְכָל גְּלוּלֵיכֶם עַד הַיּוֹם וְאֲנִי אֲדַרְשׁ לָכֶם בֵּית יִשְׂרָאֵל חֵי אֲנִי נָאִם אֲדֹנִי יְיָ הוּהָ אִם אֲדַרְשׁ לָכֶם: (לב) וְהָעֵלָה עַל רוּחְכֶם הָיוּ לֹא תִהְיֶה אֲשֶׁר אַתֶּם אֹמְרִים נִהְיָה כְּגוֹיִם כְּמִשְׁפָּחוֹת הָאֲרָצוֹת לְשֶׁרֶת עֵץ וְאָבֶן: (לג) חֵי אֲנִי נָאִם אֲדֹנִי יְיָ הוּהָ

להם. אשר נשבעתי לתת להם - ויראו כל גבעה רמה, וכשראו כל גבעה רמה ונשאה - וכל עץ עבת ויזבחו שם את זבחייהם. היו זובחים שם לעבודה זרה - ויתנו שם כעס קרבנם, ושם נתנו קרבנם המכעיס אותי - וישימו שם ריח ניחוהיהם, ושם שמו ריח קטורת הבאה לנחת רוח - ויסיכו שם את נסכיהם, ושם נסכו היין: (כט) ואמר אליהם, רוצה לומר, כשהיו נועדים ללכת להקריב לעבודה זרה, והיו אומרים נבוא אל הבמה, אמרתי להם - מה? מעלת - הבמה, הזאת להקרא שם במה, האם בעבור - אשר אתם, שאתם הם - הבאים שם. כאומר הלא אין לקרוא למזבח בשם במה, שהוא מלשון רוממות וגבהות, כי אם גם בעבור שבא שמה אש האלהי מן השמים ולא בעבור שתבואו אתם שם, כי מה מעלה ורוממות יש בזה. שאנשים באים, וכיון שאין שם אש אלוהי לא היה לכם לקרוא במה: - ויקרא שמה במה עם כל זה לא שמעו אלי והיה נקרא בפיהם בשם במה. שהוא שם כבוד, - עד היום הזה, ולא חזרו בהם [ע"פ ר"י אברבנאל]:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק כ ל - מד):

גם בדור זה עובדים עבודה זרה, מנבא שבסופו של דבר הקב"ה יכוף אותנו לעבוד אותו כראוי.

(ל) לכן אמר אל בית ישראל כה אמר אדני ה' הברוך אבותיכם אתם נטמאים. וכי בעבור שאתם נטמאים ללכת בדרך אבותיכם, ואחרי שקוצייהם אתם זנים, ואחרי פסיליהם אתם זונים לעבדם, קרא לע"ז בשם זנות, כי יוצאים מתחת רשות ה' אדונייהם, לבקש אדונים אחרים, כדרך אשה הזונה תחת בעלה: (לא) ובשאת, ובעבור תשורת - מתנותיכם, וחזור ומפרש - איזה תננה - בהעביר בניכם באש אתם נטמאים לכל גלוליתכם, במה שאתם מעבירים בניכם באש לכל גלוליתכם, בזה אתם נטמאים - עד היום, ואני אדרש לכם בית ישראל, וכי בעבור זה אהיה נדרש לכם לקבל תפלתכם: - חי אני נאם אדני ה' אם אדרש לכם. הריני נשבע, חי אני אם אהיה נדרש לכם, כלומר, לא אשיב לתפילתכם: (לב) והעלה על רוחכם היו לא תהיה, ועם כל זה הדבר העולה על מחשבותיכם לא תתקיים, ומה היא המחשבה? הוא - אשר אתם אומרים, מה שאתם אומרים, הואיל והמקום שלח אותנו מעל פניו, נהיה כגוים כמשפחות הארצות לשרת עץ ואבן, נהיה

אם לא פִּיד חֲזָקָה וּבִזְרוּעַ נְטוּיָה וּבְחֻמָּה שְׁפוּכָה אֶמְלוֹךְ עֲלֵיכֶם:
(לד) וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִן הָעַמִּים וְקִבַּצְתִּי אֶתְכֶם מִן הָאֲרָצוֹת אֲשֶׁר
נְפוצוֹתֶם בָּם בְּיַד חֲזָקָה וּבִזְרוּעַ נְטוּיָה וּבְחֻמָּה שְׁפוּכָה: (לה)
וְהֵבֵאתִי אֶתְכֶם אֶל מִדְבַּר הָעַמִּים וְנִשְׁפָּטְתִּי אֶתְכֶם שָׁם פָּנִים אֶל
פָּנִים: (לו) כֹּאשֶׁר נִשְׁפָּטְתִּי אֶת אֲבוֹתֵיכֶם בְּמִדְבַּר אֶרֶץ מִצְרַיִם כִּן
אֲשַׁפֵּט אֶתְכֶם נָא אֲדֹנִי יְהוָה: (לז) וְהֵעֲבַרְתִּי אֶתְכֶם תַּחַת הַשֶּׁבֶט

אם כן כעובדי גלולים לעבוד פסילי עץ ואבן כמותם, ולא נהיה עוד באמת מושגחים ממנו. מה' יתברך, אבל נהיה נעזבים למקרי הזמן ולמערכות השמים כמו האומות עובדי עבודה זרה [ע"פ רד"ק]: (לג) **הי אני נאם אדני ה' אם לא.** הוא ענין שבועה שנשבע לומר שבעל כרחם ימלוך עליהם: **בִּיד חֲזָקָה וּבִזְרוּעַ נְטוּיָה וּבְחֻמָּה שְׁפוּכָה אֶמְלוֹךְ עֲלֵיכֶם.** רוצה לומר שיוכף אותם בחמה שפוכה לעבוד את ה': (לד) **וְהוֹצֵאתִי, כי אוציא אתכם מן העמים.** אשר נטמעו שם במחשבה הזאת: **וְקִבַּצְתִּי אֶתְכֶם מִן הָאֲרָצוֹת אֲשֶׁר נְפוצוֹתֶם בָּם, בִּיד חֲזָקָה וּבִזְרוּעַ נְטוּיָה וּבְחֻמָּה שְׁפוּכָה,** אכביד ידי עליהם, ואשפוך עליהם חמתי, בתת בלב העמים לגרשם, ולהוציאם מארצם. וכן היה לנו, כאשר כמה פעמים היהודים התערבו בגויים, ומהם הלכו בדרכיהם והתחברו עמהם, ואז נתן ה' בלב הגויים לגרשם מארצם, אל מדברות, [ע"פ ר"י אברבנאל]: (לה) **וְהֵבֵאתִי אֶתְכֶם אֶל מִדְבַּר הָעַמִּים.** רוצה לומר אל מקום שיהיה שממה מבלי מצוא שם מי מן האומות^{צז}, שלא יראו. הגויים, במפלת היהודים, הפושעים והמורדים: **וְנִשְׁפָּטְתִּי אֶתְכֶם שָׁם פָּנִים אֶל פָּנִים.** שם אתווכח עמכם פנים אל פנים להודיע סרחונכם [ע"פ רד"ק]: (לו) **כֹּאשֶׁר נִשְׁפָּטְתִּי אֶת אֲבוֹתֵיכֶם בְּמִדְבַּר אֶרֶץ מִצְרַיִם.** כמו שהתווכחתי עם אבותיכם במדבר הסמוך לארץ מצרים **כִּן אֲשַׁפֵּט אֶתְכֶם נָא אֲדֹנִי ה' כִּן אֶתווכח עמכם:** (לז) **וְהֵעֲבַרְתִּי אֶתְכֶם, אחד אחד,** כדרך מונה הצאן שמעבירים זה אחר זה **תַּחַת הַשֶּׁבֶט.** כמו שנאמר כל אשר יעבור

מעין חיים – מוסר ועיונים

^{צז} כ.ל. על פסוק זה אמרו חז"ל הלואי שיכעוס הקב"ה כעס כזה ויפדנו מהגלות.

^{צח} כ.לה. כתב הרב אברבנאל שהמצביאות והנסיין המר של עם ישראל והרב אברבנאל ז"ל היה מראשי הגולה, ופרנסו של העם, בזמן גרוש ספרד הנורא, אשר שם היה מרכז התורה) מפרש את פרשה זו לא כהרד"ק ז"ל. אלא ראה הנביא, שיבואו ימים שישתדלו יהודים וזרעם אחריהם להיות כגויים גמורים, אך לא יהיה כן, כי תמיד הגויים יקראו אותם יהודים, יעלילו עליהם שהם מתייחדים בסתר ובאש שרוף ישרפו אותם, וכל זה נכלל באמרו 'בחמה שפוכה אמלוך עליכם', שבעל כרחם יהיו נחשבים ליהודים [וכן התקיים בימי חורבן אירופה בה' ת"ש אשר הצורר הגרמני בדק אחר כמה דורות לגלות את יחסי ישראל, וגרש עינה ורצח יהודים רבים, שהיו נראים כגויים בעיני עצמם וחבריהם]. ולפי שהם יתערבו בגויים ניבא שיגורשו על ידי הגויים מארצם, אם שיגרשום כפשוטו, ואם ברוב עינויים ורעות נוראות שיעשו ליהודים האנוסים העושים עצמם כגויים, וכמו שהיה בספרד בגלות ספרד הנוראה, ובגלויות הרבות מאד, שהיו באותו תקופה, וגם בתקופות אחרות. ומהו מדבר העמים, חנה לא היה כפי שסיערו המפרשים שהוא מקום מבלי אדם, בעוונותינו שרבו הנסיין לימדנו, כי הבורחים מן הארצות הגרוש מרשעת המלכים, ילכו בטלטול גדול מפה אל פה ימים רבים, ואותו הטלטול החזק והעצום, קראו כאן בלי ספק מדבר העמים, כי הוא להם כמדבר אשר בו נחש ועקרב וצמאון, שהם הרעות והצרות אשר מצאו בדרכיהם, וזה יהיה מדבר העמים השונים, אשר יעברו בהם ובארצם, ובו יתבררו ויצפרו ויצטרכו, כי במדבר הזה יתמו ושם ימותו האנשים הפושעים. ולפי שלא יהיה המשפט הזה מפאת במקרה או מערכות השמים, כי אם בהשגחה פרטית ממנו יתברך, לכן אמר ונשפטתי אתכם פנים אל פנים, שהוא שם ההשגחה הפרטית כמו שנאמר פנים בפנים דבר ה' עמכם.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

והבאתי אתכם במסרת הברית: (לח) וברותי מכם המרדים והפושעים בי מארץ מגוריהם אוציא אותם ואל אדמת ישראל לא יבוא וידעתם כי אני יהוה: (לט) ואתם בית ישראל פה אמר אדני יהוה איש גלוליו לכו עבדו ואחר אם אינכם שמעים אלי ואת שם קדשי לא תחללו עוד במתנותיכם ובגליליכם: (מ) כי בהר קדשי בהר מרום ישראל נאם אדני יהוה שם יעבדני כל בית ישראל כלה בארץ שם ארצם ושם אדרוש את תרומתיכם ואת ראשית משאותיכם בכל קדשיכם: (מא) בריח ניהח ארצה אתכם בהוציאי אתכם מן העמים וקבצתי אתכם מן הארצות אשר נפצתם פם ונקדשתי בכם לעיני הגוים: (מב) וידעתם כי אני יהוה בהביאי אתכם אל אדמת

תחת השבט (ויקרא כ"ז) והוא על דרך משל: והבאתי אתכם במסרת הברית. באסורי קשר הברית, שלא תצאו עוד ממנה [ע"פ רד"ק]: (לח) וברותי אברור - מכם המרדים והפושעים בי, את המורדים בי, בכדי, לכולתם במדבר. האמור בפסוק זה: **מארץ מגוריהם**. מקום שהיו דרים בין אומות העולם. **אוציא אותם, ואל אדמת ישראל לא יבוא, וידעתם כי אני ה'** הנאמן במאמרו [ע"פ רש"י]: (לט) ואתם בית ישראל כה אמר אדני ה' איש גלוליו לכו עבדו. רוצה לומר עבדו העבודה זרה לבד, בזבח ומנחה כרוצונכם, ולא תוסיפו לעבוד אותי: **ואחר אם אינכם שמעים אלי**, רוצה לומר, וזהו הואיל אם אינכם שומעים אלי, מוטב לעבוד לעבודת עכו"ם לבד: **ואת שם קדשי לא תחללו עוד במתנותיכם ובגליליכם**, רוצה לומר, במה שאתם מתנדבים מתנות לבית ה' ובמה שאתם עובדים עבודת כוכבים, הנה על ידי זה באה חלול ה', כי בעל כרחך תבוא הפורעניות בעבור עבודת הגילולים, ויאמרו הבריות על מה עשה ה' ככה לארץ הזאת, ומה חרי, הלא המה מתנדבים מתנות לבית ה'. ולכן מוטב לעבוד לעבודת כוכבים לבד, שלא יהיה עוד חלול ה' בהבאת הפורעניות [ע"פ רד"ק²]: (מ) **כי בהר קדשי**, אלא בהר קדשי, וחוזר ומפרש **בהר מרום ישראל נאם אדני ה'**, בהר הרמה של ישראל הוא מקום המקדש. **שם יעבדוני כל בית ישראל כלה**, כולם הבאים **בארץ**, רוצה לומר, הצדיקים המחזיקים בדת אלהים [ע"פ ר"י אברבנאל], הבאים בארץ בימי המשיח: **שם ארצם**, שם אקבל קרבנותיהם ברצון, **ושם אדרוש את תרומתיכם ואת ראשית משאותיכם**, לשאול את תרומותיכם ואת מיטב מתנותיכם הראוי לי. **בכל קדשיכם**, והם קדשי המזבח הנתון לאישים [ע"פ רד"ק³]: (מא) **בריש ניהח**, בעבור הבאת ריח הקטורת הבאה לנחת רוח, **ארצה אתכם**, אהיה מרוצה לכם, **בהוציאי**, וזה יהיה בזמן שאוציא אתכם מן העמים, וקבצתי אתכם מן הארצות אשר נפצתם בם, ונקדשתי בכם. על ידם אהיה מקודש. לעיני הגוים, לעיני העמים כי יראו שידי משלה לי:

מעין חיים – מוסר ועיונים

² כ לט ואת שם קדשי לא תחללו. אמר רבי אבהו משום רבי חנינא נוח לו לאדם שיעבור עבירה בסתר ואל יחלל שם שמים בפרהסיא שנאמר ואתם בית ישראל כה אמר ה' איש גלוליו לכו עבדו ואחר אם אינכם שומעים אלי ואת שם קדשי לא תחללו (קידושין מ). מכאן אמר ר' יהודה בן פזי, חילול השם קשה יותר מכל העבירות, ואפילו מעבודה זרה (ירושלמי נדרים ג ט):

יִשְׂרָאֵל אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁאָתִי אֶת יָדִי לָתֵת אוֹתָהּ לְאַבּוֹתֵיכֶם: (מג)
וּזְכַרְתֶּם שֵׁם אֶת דְּרָכֵיכֶם וְאֵת כָּל עֲלִילוֹתֵיכֶם אֲשֶׁר נִטְמַאתֶם בָּם
וְנִקְטַטְתֶּם בְּפָנֵיכֶם בְּכָל רְעוּתֵיכֶם אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם: (מד) וַיִּדְעַתֶּם כִּי אֲנִי
יְהוָה בַּעֲשׂוֹתִי אִתְּכֶם לְמַעַן שְׁמִי לֹא כִדְרָכֵיכֶם הָרָעִים וְכַעֲלִילוֹתֵיכֶם
הַנִּשְׁחָתוֹת בֵּית יִשְׂרָאֵל נָאִם אֲדֹנִי יְהוָה:

פרק כא (א) וַיְהִי דְבַר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: (ב) בֶּן אָדָם שִׁים פָּנֶיךָ דֶּרֶךְ
תִּימְנָה וְהִטָּף אֶל דְּרוֹם וְהִנָּבֵא אֶל יַעַר הַשָּׁדָה נֹגֵב: (ג) וְאָמַרְתָּ לִיעֵר
הַנֹּגֵב שְׁמַע דְּבַר יְהוָה פֹּה אָמַר אֲדֹנִי יְהוָה הִנְנִי מַצִּית בְּךָ אֵשׁ וְאָכְלָה

(מב) וַיִּדְעַתֶּם כִּי אֲנִי ה' הִנָּאֵן בְּמֵאֲמָרוֹ: בְּהִבְיֵאִי אִתְּכֶם אֶל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, רֹצֵחַ לֹמֵד אֶז תִּדְעוּ שְׁאֵנִי
ה': אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁאָתִי אֶת יָדִי לָתֵת אוֹתָהּ לְאַבּוֹתֵיכֶם, לְהַשְׁבֵּעַ עַל הַדָּבָר: (מג) וּזְכַרְתֶּם שֵׁם,
בָּאָרֶץ הַהִיא: אֶת דְּרָכֵיכֶם וְאֵת כָּל עֲלִילוֹתֵיכֶם אֲשֶׁר נִטְמַאתֶם בָּם וְנִקְטַתֶּם בְּפָנֵיכֶם, תִּכְרְתוּ בְּעֵינֵי
עַצְמְכֶם^כ, רֹצֵחַ לֹמֵד אִתְּכֶם תִּשְׁפֹּטוּ הַכְרִיתָה עַל עַצְמֵיכֶם, בְּכָל רְעוּתֵיכֶם, בַּעֲבוּר הָרְעוּת, אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם, [ע"פ
רד"ק]: (מד) וַיִּדְעַתֶּם כִּי אֲנִי ה' הִנָּאֵן בְּמֵאֲמָרוֹ: בַּעֲשׂוֹתִי אִתְּכֶם לְמַעַן שְׁמִי, לְמַעַן כְּבוֹד שְׁמִי: לֹא
כִדְרָכֵיכֶם הָרָעִים וְכַעֲלִילוֹתֵיכֶם הַנִּשְׁחָתוֹת בֵּית יִשְׂרָאֵל, לֹא כְגִמּוּל דְּרָכֵיכֶם אֲשֶׁר הֵמָּה רָעִים וְנִשְׁחָתִים
נָאִם אֲדֹנִי ה':

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק כא א-ו):

בפרשיות דלהלן מנבא על שריפת ירושלים ובית המקדש, ומפרש בפרשיות יותר את ביאת מלך בבל.
ואומר שאז ימותו צדיקים עם רשעים, ואומות אחרות עם עם ישראל, ויהיה באופן שיהיה ניכר שכוח האויב אינו
כרגיל בדרך הטבע, אלא ה' מחזקו מאד.

פרק כא (א) וַיְהִי דְבַר ה' אֵלַי לֵאמֹר: (ב) בֶּן אָדָם שִׁים פָּנֶיךָ דֶּרֶךְ תִּימְנָה, הַחֲזוּר פָּנֶיךָ בְּדֶרֶךְ דְּרוֹם, כִּי
הִנָּבֵא הִיָּה בִבְבֶל מִצָּפוֹן יְרוּשָׁלַיִם, וְאָמַר לוֹ לְהַחֲזִיר פָּנָיו מִלִּי יְרוּשָׁלַיִם שֶׁהִיא מִדְּרוֹמָה: וְהִטָּף אֶל דְּרוֹם, דְּבַר
נֹגֵב יְרוּשָׁלַיִם שֶׁהִיא מִדְּרוֹמָה: וְהִנָּבֵא אֶל יַעַר הַשָּׁדָה נֹגֵב, עַל יְרוּשָׁלַיִם יֹאמַר, וְהַמְשִׁילָה לִיעֵר הַשָּׁדָה, עַל כִּי
שִׁישׁ בָּהּ אֲנָשִׁים רַבִּים מִתְחַלְפִּים בַּמַּעֲלָה, לֹא כֹלָם בְּאוֹתוֹ מַעֲלָה, כְּדֶרֶךְ הִיעֵר שִׁישׁ בּוֹ עַצִּים רַבִּים מִתְחַלְפִּים בַּקּוֹמָה
וּבְחִשְׁבּוֹת, הַמִּילִים תִּימָן, וְנֹגֵב שֶׁהֵיחָם מִשְׁמַנֵּם דְּרוֹם, וְכָפַל הַדָּבָר בְּמִילִים שׁוֹנוֹת כְּדֶרֶךְ הִנָּבֵאָה [ע"פ רד"ק]:
(ג) וְאָמַרְתָּ לִיעֵר הַנֹּגֵב שְׁמַע דְּבַר ה' כֹּה אָמַר אֲדֹנִי ה' הִנְנִי מַצִּית בְּךָ אֵשׁ, הִנֵּה אֲנִי הוּא הַמְּבַעִיר בְּךָ
הָאֵשׁ, וְהִיא תִשְׂרֹף בְּךָ, וְאָכְלָה בְּךָ כָּל עֵץ לֹחַ וְכָל עֵץ יָבֵשׁ, לֹא תִכְבֶּה לְהַבֵּת שְׁלֵהֲבֵת, וְלֹא תִכְבֶּה
לְהַבֵּת הָאֵשׁ וְנִצְרָבוּ בָּהּ כָּל פָּנִים מִנֹּגֵב צְפוֹנָה, וְכָל פְּנֵי הַכְּרִיּוֹת הַיּוֹשְׁבִים בַּפֶּתַח הַנֹּגֵב מִלִּי צָפוֹן יִהְיוּ נִשְׂרָפִים

מעין חיים – מוסר ועיונים

^כ כִּי מִגַּד וְנִקְטַתֶּם. צ"ב אִיךְ מִתִּישׁ הַדָּבָר אִם הָאִמּוֹר בִּישְׁעִיהָ נִדּוּבֹשֶׁת עֲלֹמִיךְ תִּשְׁכַּחִי וְחִרְפַּת אֲלִמְנוּתִיךְ לֹא תִזְכְּרִי עוֹד.
וְעוֹד הָלֵא בַּפְּסוּק מִי נִתְבָּאֵר שֶׁמִּדְּבַר עִם הַצַּדִּיקִים, וְכֹאֵן שׁוֹפֵט לָהֶם כְּרִיתָה וְצִ"ע.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

בְּכָל כָּל עֵץ לַח וְכָל עֵץ יָבֵשׁ לֹא תִקְבֶּה לְהִבֵּת שְׁלֵהֶבֶת וְנִצְרְבוּ בָּהּ כָּל פְּנִים מִגֵּגֶב צְפוֹנָה: (ד) וְרָאוּ כָּל בָּשָׂר פִּי אֲנִי יְהוָה בַּעֲרִיתָהּ לֹא תִקְבֶּה: (ה) וְאָמַר אֲהֶה אֲדֹנָי יְהוָה הִמָּה אֲמָרִים לִי הֲלֹא מִמָּשָׁל מִשְׁלִים הוּא: (ו) וַיְהִי דְבַר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:

(ז) בֶּן אָדָם שִׁים פָּנֶיךָ אֶל יְרוּשָׁלַם וְהִטָּף אֶל מִקְדָּשִׁים וְהִנָּבֵא אֶל אֲדֹמַת יִשְׂרָאֵל: (ח) וְאָמַרְתָּ לְאֲדֹמַת יִשְׂרָאֵל כֹּה אָמַר יְהוָה הִנְנִי אֲלִיךָ וְהוֹצֵאתִי חֲרָבִי מִתְּעֵרָה וְהִכְרַתִּי מִמֶּךָ צִדִּיק וְרָשָׁע: (ט) יַעֲזֹן אֲשֶׁר הִכְרַתִּי מִמֶּךָ צִדִּיק וְרָשָׁע לָכֵן תֵּצֵא חֲרָבִי מִתְּעֵרָה אֶל כָּל בָּשָׂר מִגֵּגֶב צְפוֹן: (י) וַיִּדְעוּ כָּל בָּשָׂר פִּי אֲנִי יְהוָה הוֹצֵאתִי חֲרָבִי מִתְּעֵרָה לֹא תָשׁוּב עוֹד:

בלהבת האש. רוצה לומר גם הצדיקים יכלו עם 'היהודים' הרשעים. שבירושלים, כמו שהעץ הלח. והטוב, נשרף בצירוף עץ היבש. הבלתי טוב. ונס בני ירושלים, יאבד האויב את יתו, כל אומות העולם, היושבים מנגב לבבל 'הצפונית'. בבבל, עומדת בצפון העולם [ע"פ רד"ק]: (ד) - וראו כל בשר כי אני ה' בערתיה בעבור חזק התבערה, ידעו כולם שמה' נעשה ולא במקרה, ולכן - לא תכבה' עד תשרוף הכל [ע"פ רד"ק]: (ה) - ואמר אהה אדני ה', המה' בני עמי - אמרים לך, אומרים עלי, - הלא ממשל משלים הוא. הלא הוא מדבר במשל, ונוכל אם כן להפך המשל לפי דעתינו, ולטובה. ואינם מתעוררים לפחד מנבואות הזעם, ולשנות דרכיהם, []:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק כא ז-י): דברי הפרשה הקודמת באופן מפורש יותר.

מפרשה זו באו דברי הנבואה, תוך כדי סיפור שלבי הכנת חרבו של נבוכדנצר להרוג בעם ישראל. בפרשה זו מדבר על 'הוצאת החרב מתערה'. אחר כך על ניבא על השחזתה וליטושה, ואחר כך על יציאתה אל דרכה.

(ז) בֶּן אָדָם שִׁים פָּנֶיךָ אֶל יְרוּשָׁלַם. כאומר, על כן אדבר עמך נבואה ברורה, כמות שהיא. כלומר, שאומר במפורש ירושלים והמקדש: - והטף אל מקדשים, יאמר על האולם וההיכל ובית קדש הקדשים - והנבא אל אדמת ישראל. [ע"פ רד"ק]: (ח) - ואמרת לאדמת ישראל כה אמר ה' הנני אליך. הנה אני אלחם עמך - והוצאתי חרבי מתערה והכרתי ממך צדיק ורשע: (ט) - יען אשר הכרתי ממך צדיק ורשע, בעבור שאכרות ממך צדיק ורשע, ועשיתי כך נקמה גדולה ושמתו עליכם אויביכם, ועזרו לרעה. - לכן תצא חרבי מתערה אל כל בשר מנגב צפון. לכן ילקו גם כל אומות העולם היושבים מנגב בבל העומדת בצפון [ע"פ רש"י]: (י) - וידעו כל בשר כי אני ה' הוצאתי חרבי מתערה ולא באה במקרה: - לא תשוב עוד. עד הכרית כל בשר היושבים מנגב בבל. וכאומר, מה שאין כן אם היתה באה במקרה, כי המקרה לא תתמיד כל כך:

(יא) וְאַתָּה בֶּן אָדָם הָאֵנָּח בְּשִׁבְרוֹן מְתַנִּים וּבְמִרְיוֹת תֵּאָנַח לְעֵינֵיהֶם:
 (יב) וְהָיָה כִּי יֹאמְרוּ אֵלֶיךָ עַל מָה אַתָּה נֹאנָח וְאַמַּרְתָּ אֶל שְׁמוּעָה כִּי
 בָּאָה וְנָמַס כָּל לֵב וְרָפוּ כָּל יָדַיִם וְכָהֲתָה כָּל רוּחַ וְכָל בְּרָכִים תִּלְכָּנָה
 מִיָּם הַנָּה בָּאָה וְנִהְיָתָה נָאֻם אֲדֹנָי יְיָהוּה:

(יג) וַיְהִי דְבַר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: (יד) בֶּן אָדָם הִנֵּבֵא וְאַמַּרְתָּ כֹּה
 אָמַר אֲדֹנָי אֱמַר חֶרֶב חֶרֶב הוֹחֲדָה וְגַם מְרוּטָה: (טו) לְמַעַן טִבַּח
 טִבַּח הוֹחֲדָה לְמַעַן הָיִה לָּהּ בְּרֶק מְרֻטָּה אוֹ נְשִׁישׁ שִׁבְט בְּנֵי מִאֶסֶת כָּל

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק כא יא, יב):

נצטוה לעשות פעולה של נבואה (עיין הקדמת הספר), על שמועה של הנהרגים מחברו של נבוכדנצר.

(יא) - ואתה בן אדם האנח, עשה אנחה כאדם המצטער: - בשברון מתננים, רוצה לומר, אנחה גדולה וכאילו
 נשברו המתנים ונפלו מכובד האנחה: - ובמיריות תאנח לעיניהם, רוצה לומר, במיריות לב תאנח לעיני
 ישראל: (יב) - והיה כי יאמרו אליך על מה אתה נאנח ואמרת אל שמועה כי באה, בעבור השמועה
 הבאה אלינו מירושלים מחורבנה. - ונמס כל לב, ולכן נמס כל הלבבות - ורפו כל ידים, ורפו ידי האנשים
 - וכהתה כל רוח, ורוח כל אדם כהתה והושפלה, - וכל ברכים תלכנה מים, וברכי כל האנשים ינועו מרתת
 הבהלה, כמו המים שנעים ואינם נחים [ע"פ רד"ק]: - הנה באה ונהיתה נאם אדני ה', רוצה לומר, הנה היא
 קרובה כאילו כבר באה ונהיתה [ע"פ ר"י אברבנאל]:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק כא יג-יח):

בפרשה זו מנבא על חורו של חרב בבל, והברקתו. כלומר מתאר את תוקף וחוזק החרב.

לפי מה שנבאר בעיונים, מתבאר בפסוקים, שהחטא שגרם לאפשרות שבבל תגבר עליהם, הוא עון לשון הרע
 והונאת דברים.

(יג) - ויהי דבר ה' אלי לאמר: (יד) - בן אדם הנבא ואמרת כה אמר אדני אמר חרב חרב, על
 חרב נבוכדנצר יאמר, וכפל המלה כדרך המקונן. וכן מעי מעי (ירמיה ד): - הוחרדה, וגם מרוטת, לטש אותה
 להסיר החלודה, כי פירוש מרוטת הוא הסרת שערות ובליטות, והסרת החלודה הוא דומה לזה [ע"פ רד"ק]: (טו) - למען
 טבח טבח הוחרדה, החדוד היה, למען תהיה חריפה לטבות בה. - למען היה לה ברכ מרטה, והמריטה
 היתה, למען יהיה לה ברק, להבהיל האנשים. - או נשיש, או שמא תאמרו נשיש על החרב ההיא, כי לא עלינו
 תבוא כי אם על אויבנו: - שבט בני, כאומר לא כן הוא, אך דעו שהחרב תבוא לכרות, את, שבט בני, רוצה לומר,
 אוכלסי ישראל, והוא מקרא קצר: - מואסת כל עין, עתה תמאס, החרב את, כל עין, ולא תכרות אותם, עכשיו, כי
 אינה מבקשת אלא את השבט המיוחד, את בני, רוצה לומר, לא תלך עתה על העובדי כוכבים להכריחם, ולפי ששלעיל
 פסוק ב', המשיל את ירושלים ליער, אמר לשון שבט, וכינה גם שאר האומות בשם עין [ע"פ רד"ק]: (טז) - ויתן
 אתה למרטה לתפש בכף, האויב נתן את החרב לצחצח אותה, למען תהיה ראויה לאוחזה ביד: - היא

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

עץ: (טז) ויתן אתה למרטה לתפוש בכף היא הוחתה חרב והיא מרטה לתת אותה ביד הורג: (יז) זעק והילל בן אדם כי היא היתה בעמי זעק בקול ועשה יללה, כי החרב ההיא תהיה בעמי. היא בכל נשיאי ישראל. באף היא תהיה בכל נביאי ישראל הם השרים והמושלים: מגורי אל חרב היו את עמי אנשים מאוסים בחרב היו עם עמי, להכות בהם, ולכן ספק על ירך, הכה בכף על הירך דרך צער ואבל [ע"פ רש"י]:

מעין חיים – מוסר ועיונים

ט" כא טז ויתן אותה למרטה לתפוש בכף. משמע שהמריטה מסייעת לחרב שיוכלו לאחזה בכף היד. ולפי דברי המפרשים שפירשו שהמריטה היא צחצוח, המועיל להטיל פחד, צריך ביאור מה שייך לענין האחיזה בכף.

הגאון מלבי"ם ז"ל מפרש, שמריטה הוא צחצוח שלא במקום החוד, ועל כן אמר שמא נשיש ונחשוב שבאמת אינו בא לרצוח בחרבו, ואינה אלא להתכבד בו, שהרי מצחצחו ואינו מחדדו בצד זה. על כך משיב, שהסיבה היא אחרת, והיא כי זה השבט, המיועד לבני, היינו החרב. אינו מתאים לבית יד של עץ. וכיון שכולה מתכת עושה חלק ממנה מתכת עבה, כדי שהאוחז יוכל לתפסה בכפו ללא שינוק, ולכן היא צריכה להיות חלקה שלא תכאבי לידו, וזהו המריטה למען יתפש בכף.

לפי דרך זה של המלבי"ם יתכן להוסיף ולבאר, שבט בני, הוא כינוי לאותו חרב המיועד להכות ולהעניש את עם ישראל. ויש לפרש 'או נשיש שבט בני מואסת כל עץ' שמא יש לנו לשוש, שאמנם ברא ה' חרב לטבח, אבל אין עץ שיוכל להחזיק את החרב הזו, מחמת שהחרב כבדה מאד, והעץ שיאחוז בו ישר, וללא בית יד אין החרב יכול להמית. והנמשל, אין העמים ראויים להיות הורגים את ישראל, מפני גודל מעלת ישראל (ממילא החרב שיוכלה להרגם עליה להיות חזקה מאד כנגד מעלתם. ואין העץ יכול להחזיקו מבלי להשבר), ואפילו אם ירצו הגויים להרוג לא יוכלו, ולכן ניצצל מידם.

על כך משיב הנביא, כי מלבד שיש בחרב מריטה להחליקה עבור ברק, נעשה בה עוד מריטה במקום האחיה, כדי שתהיה חלקה שם, ויכולו לתפוס בחרב עצמה בלא בית יד מעץ. ובכך היא מתאימה להיות בכף הורג (לעין פסוק כ'). והנמשל, שהיה כאן הכנה מיוחדת בגוף החרב, שתאים ליד האויבים הבאים להרוג, ויתכן יבאר כיצד.

כי היא היתה בעמי היא בכל נשיאי ישראל. אמרו חז"ל, מגורי אל חרב היו את עמי לכן ספוק אל ירך אמר רב אלעזר אלו בני אדם שאוכלין ושותין זה עם זה, ודוקרין זה את זה בחרבות שבלשונם. ומבארים חז"ל שעון זה של שנאה ולשון הרע לא היה בעם ישראל, כי אם בנשיאי ישראל, דכתיב **זעק והילל בן אדם כי היא היתה בעמי**, ותניא **זעק והילל בן אדם** יכול לכל, תלמוד לומר **היא בכל נשיאי ישראל** (יומא ט).

והנה לשון הרע וקטרוג, גורם להחליש את כח עם ישראל בעולם העליון, כמו שאמרו חז"ל (זוהר הקדוש פקודי, מובא בשמירת הלשון שער הזכירה פ"ב), שכאשר מקטרג על ישראל גורם חרב והרג, ומבאר החפץ חיים (שם) שעל ידי זה השטן מקטרג על ישראל עבור עוונותיהם, ותובע דין עליהם, וכביכול מוכרח להענישם עבור זה, ומי גרם כל זה המספר לשון הרע למטה עכ"ל.

ועל פי דברי חז"ל אלו יש לבאר את כוונת הפסוקים, והוא שמחמת עון חרבות שבלשונם, מכח עון זה נוצר החרב, מדה כנגד מדה. ובעבור הקטרוג שמתעורר על עם ישראל, נחלש כח בני ישראל, ובכך נעשתה החרב מוכנה ביד הורג.

כי בחן ומה אם גם שבט מואסת לא יהיה. יש לפרש לפי דרך זה, שהיות והכל תלוי בהם לפי מבחן מעשיהם, יתכן שכל כך יחלישו את כוחם של ישראל בעוונתם וקטרוגם, עד שהחרב תתאים לעץ, ולא תהיה **מואסת עץ**. כלומר, אם תרד סגולת ישראל, די בחרב חלשה יותר בעבורם, חרב שמתאימה לבית יד מעץ. והיינו שהאויב יהיה יכול להתגבר עליהם.

עדיין קושי בפרשה, מהו 'או נשיש' הלא גם אם יש צד של תקוה, מה **ששון** יש בכך, וצריך עיון. ואולי מכיון שנאמר שהיה מלך בבל מסתפק אם לכבוש את עמון או את ישראל, אם כן מה שמוכחים שלא יבא על ירושלים, יוכיח שיבא על עמון. ועל כך יושו, כי עמון היו מאויבי עם ישראל.

אֶל יִרְךָ: (יח) פִּי כַחַן וְמָה אִם גַּם שִׁבְט מֵאֶסֶת לֹא יִהְיֶה נָא אֲדָנִי יְהוָה:

(יט) וְאַתָּה בֶּן אָדָם הִנָּבֵא וְהָךְ פֶּה אֶל כָּף וְתַכְפֹּל חֶרֶב שְׁלִישֶׁתָּה חֶרֶב חֲלָלִים הִיא חֶרֶב חֲלָל הַגְּדוֹל הַחֲדָרֶת לָהֶם: (כ) לְמַעַן לְמוֹג

(יח) **בי בוחן**, כי החרב היא נתחזקה בדבר החדוד והזוהר, ומה אם גם שבט מאסת לא יהיה ולמה נתחזקה כל כך אם גם תמאס לכרות שבט בני הם אוכלסי ישראל וכמו שמואסת כל עץ הם אוכלסי העובדי כוכבים אם כן לא יהיה צורך כלל אל החרב ולמה אם כן נתחזקה **נאם אדני ה':**

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק כא יט-כב):

מנבא על הכפלת החרב, והכוונה על ריבוי חלליה, ועל גדולת חלליה (שהיא הורגת גם גדולים). פשטות הנבואה, הוא פתיחה לפרשה הבאה, המדבר על חרב בכל. אמנם בחז"ל נמצא שפרשה זו [בשונה מלפניה ואחריה] מדברת באדום^ע.

(יט) **וְאַתָּה בֶּן אָדָם הִנָּבֵא וְהָךְ כָּף אֶל כָּף**, דרך צער ואבל: **וְתַכְפֹּל חֶרֶב שְׁלִישֶׁתָּה**, אמור בנבואה, אשר חרב השלישית תהיה כפולה ומרובה משתי החרבות שעברו. רוצה לומר, גלות צדקיהו תהיה קשה מגלות יהויקים ויהויכין. והם שלושת הפעמים שבא נבוכדנצר לארץ ישראל, וכבש את ירושלים: **חֶרֶב חֲלָלִים הִיא**, החרב היא תפיל חללים רבים, **הִיא חֶרֶב חֲלָל הַגְּדוֹל^ע**, וגם תפיל חלל הגדול, ועל המלך צדקיהו יאמר כי גם הוא נלקח בשבי וישב במאסר, אבל בשתי הגליות הראשונות עם כי נשבו המלכים לא הרבו להכות בעם: **הַחֲדָרֶת לָהֶם**.

מעין חיים – מוסר ועיונים

^ע **כא יט**. חז"ל (מדרש רבה ויקרא פי"ג ח) אמרו ששלישית הוא אדום שהיא שקולה כנגד ג' מלכויות בבל פרס ויוון, ונחלקו אם היתה שקולה ממש או יתירה משלתם יחד. והעולה מדבריהם, שפשט הנבואה אינו הולך על נבוכדנצר כלל, אלא על מלכות אדום שהיא רומי, שהוא החרבה את בית המקדש השני, וכפלות החרב מלמד על שני המקדשים. רומי מלכה בחצי השני של ימי בנין בית המקדש השני, והם החרבו את בית המקדש השני, והרגו הרג רב, בירושלים, בביתר, וחרב המלך, ועוד מקומות, על פני דורות רבים.

ולפי זה חרב חלל הגדול יתכן שהכוונה אל התנאים הקדושים רבי עקיבא וחביריו עשרה הרוגי מלכות (עייין באות הבא, שנתקשנו בדרך המפרשים בביאור חרב הגדול).

ולפיכך אמר מעוטה לטבח, שהכוונה עטופה בבגד ושמורה, כי היא מיועדת לעוד ימים רבים. מה שאין כן חרב בבל כבר יצאה מתערה (כנ"ל פסוק ח) והוכנה ליתן ביד הורג (פסוק טז).

ולכן בפסוק כד' קרא לחרב, חרב מלך בבל. וקשה הרי מפסוק ו' כבר מדבר בחרבו של בבל, מה ראה עכשיו לפרש את שמו. אך לפי קבלת חז"ל זו מובן, כי מאחר ובפרשה הקודמת דיבר על חרב אחרת. אומר בפסוק כד' שהוא שב וחזור להנבא על חרב בבל.

אמנם לכאורה לפי הפשט, הפסוק התאחד, הוא כהקדמה לפרשה הבאה המדברת על דרכי נבוכדנצר אם ילך לעמון או ירושלים, והוא בוודאי על חורבן בית ראשון, ואם כן משמע שגם פרשה זו אף שקבלו חז"ל שהיא נדרשת ורומות על אדום, פשוטה אינו עוסק אלא בבבל. וצ"ע.

^ע **כא יט**. **חרב חלל הגדול**. צריך ביאור, הרי יכניה ויהויקים שניהם נאסרו כמו צדקיהו, ויהויקים מת ביד הבבלים, במה איפוא נקרא חרב הגדול מפני צדקיהו. ועוד כיון שצדקיהו לא מת, מה מקום לקרא לזה חרב. אמנם המהר"י קרא לא כתב שנקרא חרב הגדול בעבור הריגת צדקיהו בעצמו, אלא על ששחט את בניו לעיניו, ושחט את כל שריו, והנה לפי מה שנתבאר באות הקודם בשם חז"ל מיושב היטב.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

לְעֲרִיָּהֶם נָתַתִּי אֶבְחַת חֶרֶב אֲחַ עֲשׂוּיָהּ לְבָרֶק מַעֲטָה לְטָבַח: (כא)
הַתְּאַחֲדִי הַיִּמָּנִי הַשְּׂמִילִי אָנָּה פְּנִיךָ מַעֲדוֹת: (כב) וְגַם אָנִי
אֶכָּה כָּפִי אֶל כָּפִי וְהִנַּחְתִּי חֲמָתִי אָנִי יִהְיֶה דִּבְרָתִי:

(כג) וַיְהִי דְבַר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: (כד) וְאַתָּה בֶן אָדָם שִׁים לְךָ שְׁנַיִם
דְּרָכִים לְבּוֹא חֶרֶב מִלֶּךְ בְּכָל מֶאֶרֶץ אֶחָד יֵצְאוּ שְׁנֵיהֶם וַיָּד פָּרָא בְּרֹאשׁ
דְּרָךְ עִיר פָּרָא: (כה) דְּרָךְ תְּשִׁים לְבּוֹא חֶרֶב אֶת רֶבֶת בְּנֵי עֲמוֹן וְאֵת

רוצה לומר החרב ההיא שמורה בחדר מיוחד לבוא עליהם [ע"פ ר"י אברבנאל. וכעין זה במהר"י קרא]:
(כ) -למען למוג לב. הביאה תהיה למען המס לב האנשים. והרבה המכשולים. ולהרבות המכשולים. על כל
שעריהם נתתי אבחת חרב. ועל כל שערי עריהם אתן טבחת חרב. 'ט' מתחלף בא' בא"ט ב"ח (פירושו זה מובא
ברש"י ורד"ק), כי בכל עריהם יהרגו בחרב: אה. אוי. עשויה לברק. החרב עשויה לטושה. בצחצוח חלק, למען
היות לה זוהר להבהיל אנשים, מעטמ לטבת, והיא מעוטפת בכד, לכל יסור החרדו להיות נכונה לטבוח בה
[ע"פ רש"י].: (כא) -התאחדתי. כאילו אל החרב יאמר, אתה החרב היוצאת מבבל. מדבר על הרגע שנבוכדנצר וחילו
חזלו לצאת מבבל, והוא מתאר את דברי העולם המבקשים מאת צבא בבל, שיראה להם להיכן הוא הולך, לך באחד מן הדרכים
או -הימני, פנה עצמך אל הימין. רוצה לומר ליהודה היושב בימין. או -השמילי, תשימי עצמך אל
השמאל. רוצה לומר, לרבת בני עמון היושב בשמאל: אנה פניך מועדות, ומזמנות ללכת [ע"פ רד"ק]. כאשר
תתיצב על דרך מיוחדת לאחד מהמקומות, נדע להיכן פניך הולכים, [ע"פ ר"י אברבנאל]. להלן פסוק כו, נאמר שגם נבוכדנצר
עצמו אחרי שכבר התכוון לצאת למלחמה, עדיין לא החליט, לאן ילך, ועם מי ילחם: (כב) -וגם אני אכה כפי אל כפי,
כאומר אבל כמו שצויתי לך, הנבא והך כף אל כף, כן גם אני אכה כפי על כפי. כבר בשעת יציאת נבוכדנצר מבבל, ואף
שהעולם עדיין אינם יודעים היכן מגמתו, אני כבר סופק כף, כי אני כבר ידעתי שעל יהודה תלך החרב, והניחת חמתו,
ובזה תנוח חמתי מאשר קצפתי עליהם: אני ה' דברתי, וכן יהיה [ע"פ רד"ק]:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק כא כג-כח):

ניבא ועשה מעשה, לומר שעתיד מלך בבל להסתפק באמצע דרכו, על מי ילך למלחמה על רבת בני עמון או
ירושלים. ויעשה סימנים רבים, וכל הסימנים יראו לו, שיש לו ללכת על ירושלים. וזה נעשה מחמת עוונות עם
ישראל.

(כג) -ויהי דבר ה' אלי לאמר: (כד) -ואתה בן אדם שים לך שנים דרכים, אתה יחזקאל הנביא, עשה לך
ציור, או צורה עשויה של, שני דרכים: לבוא. באחד מהם -חרב מלך בבל, מארץ אחד, הוא בכל -יצאו
שניהם, ויד ברא, ברור מקום מיוחד על הדרכים ההם, בראש דרך עיר, ברא, באיזה מקום בציור, תצייר את
פרשת הדרכים, בהתחלת דרך היוצא מן העיר, בציורך תעשה ציור עיר, וקורב לדרך היוצאת מן העיר, שם ברור. רוצה
לומר, את המקום הזה. שהוא קרוב לעיר, שם, ברור, לעשות שם צורת פרשת דרכים, [ע"פ רד"ק]: (כה) -דרך, אחד
תשים לבוא חרב את רבת בני עמון, תהיה. מיועדת לבוא בה החרב אל רבת בני עמון: ואת יהודה,
רוצה לומר, וגם תשים דרך אל כנגד, יהודה, היושב בירושלים. בצורה, אשר יהודה, חושב להשגב בה. כלומר

יהודה בירושל'ם בצורה: (כו) פי עמד מלך בבל אל אם הדרך בראש שני הדרכים לקסם קסם קלקל פחצים שאל בתרפים ראה בכבד: (כז) בימינו היה הקסם ירושל'ם לשום פרים לפתח פה ברצח להרים קול בתרועה לשום פרים על שצעים לשפך סללה לבנות דיק: (כח) והיה להם פקסום [פקסם] שוא בעיניהם שבעי שבעות להם והוא מזכיר עון להתפש:

(כט) לכן פה אמר אדני יהוה יען הזכרכם עונכם בהגלות פשעכם להראות חטאותיכם בכל עלילותיכם יען הזכרכם בפה תתפשו:

הנביא יסמן בצורה, דרך אחד כנגד 'בני עמון', והשני ליהודה. [ע"פ רד"ק]: (כו) **בי עמד מלך בבל**, רוצה לומר הדבר הזה בא לרמז, אשר מלך בבל עמד בצאתו מארצו **אל**, על **אם הדרך**, והוא המקום אשר יתפרשו משם הדרכים אילך ואילך, הנחשבות לפנות אל מול המקום ההוא: **בראש שני הדרכים**, בהתחלת שני הדרכים המתפרשים: **לקסם קסם**, העמידה שם היתה למען לקסם קסם, לדעת אנה ילך ויצליח: **קלקל פחצים**, לטש וזכך ברזל חצים, עד שהיה מזהיר ביותר, והרואה יוכל לראות בו כמו במראה. ודרך בעלי הקוסמים היה לראות בו, ולקסום [ע"פ רד"ק, וחז"ל (מדרש רבה איכה פתיחה כג) אמרו שזרק חץ לכל צד ובכל פעם נפל כוון ירושלים]: **שאל בתרפים**, עשויים המה בצורת אדם, ומגידים עתידות על ידי כישוף [ע"פ רש"י]: **ראה בכבד**, כי יש בו בהירות בעת שמוציאים אותו מגוף בעל חי, והרואה יוכל לראות בו, ודרך בעלי הקסם היה לקסום בו [ע"פ ר"י אברבנאל]: (כז) **בימינו היה הקסם ירושלים**, הקסם היה מגיד ללכת בימינו, אל ירושלים. באמת כאשר נמצאים בבבל, הרי עמון וירושלים שניהם במערב לבבל זה אחרי זה ואין אחד יותר ימיני מחבירו, ואולי עמון מעט ימינה. אולם כאשר הולכים בדרך שהיו רגילים ללכת מבבל לארץ ישראל, היו הולכים דרך תרמודד ודמשק ובסוריא, עד שמגיעים לצפון של ארץ ישראל ליד חמת ורבלה, ופני ההולך הם לדרום, ובשעה זו ימינו של ההולך היא אל ירושלים שהיא במערב, ושמאלו לעמון שהוא מזרחי לירושלים: **לשום פרים**, להעמיד אילים מנגחים מול החומות, לשברם ולכתתם: **לפתוח פה ברצח**, לזרז את העם שירצחו את בני העיר: **להרים קול בתרועה**, להבהיל את העם: **לשום פרים על שצעים**, לשבר השצעים: **לשפך סללה לבנות דיק**, הם ענייני מלחמה [ע"פ רד"ק]: (כח) **והיה להם כקסם שוא בעיניהם**, לישראל בעיניהם כקסם שוא. רוצה לומר, מה שעלה בקסמיו לעלות לירושלים, היה בעיניהם שוא, כי חשבו שלא יוכל לכבשה, **שבעי שבעות להם**, בלבבם היו רגועים ושלווים, כאילו הכשדים נשבעו להם שבועות רבות שלא יכבשו אותה [ע"פ רד"ק]: **והוא מזכיר עון**, אבל כל אחד מאנשי ירושלים, היה מזכיר את העון לפני המקום, בעשותו פעם בפעם, **להתפש**, להיות סבה שיהיה נתפש ביד האויב:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק כא כט): בעון 'זכרון העוונות' הוא חטאים בפרהסיא.

(כט) **לכן כה אמר אדני ה' יען הזכרכם עונכם בהגלות פשעכם**, בעבור שאתם מזכירים עונותיכם הראשונות, במה שאתם מגלים פשעכם החדשות לעשותם בפרסום: **להראות חטאותיכם בכל עלילותיכם**, למען יהיו נראים חטאתיכם אשר מאז, שעשיתם בעבר, בסיבת כל עונותיכם החדשות, וכפל הדבר

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

(ל) וְאַתָּה חָלַל רָשָׁע נָשִׂיא יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בָּא יוֹמוֹ בְּעֵת עֶזְרָת קָן :
 (לא) כֹּה אָמַר אֲדֹנֵי יְהוָה הַסִּיר הַמְצַנֶּפֶת וְהָרִים הָעֵטְרָה זֹאת לֹא זֹאת
 הַשְּׁפֹלָה הַגְּבִיָּה וְהַגְּבִיָּה הַשְּׁפִיל : (לב) עֵנָה עֵנָה עֵנָה אֲשִׁמְנָה גַם זֹאת
 לֹא הִיָּה עַד בָּא אֲשֶׁר לוֹ הַמְשָׁפֵט וַנִּתְּתִיו :

במילים שונות: יען הזכרכם, בעבור שאתם מזכירים עונותיכם לכן בכף תתפשו, תתפשו בכף מלך בבל
 [ע"פ רש"י]:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק כא, ל): עוון צדקיהו גרם את החורבן.

(ל) וְאַתָּה חָלַל רָשָׁע נָשִׂיא יִשְׂרָאֵל אתה רשע המחולל מן הקדושה, ועל צדקיהו יאמר, שהוא היה צדיק
 וקדוש, ובעבור חטאו נתחלל והורד מקדושתו. כמו שכתב שנתחלל מקדושתו, הוא נקרא חלל¹: -אשר בא יומו, שקעה שמשו
 והצלחתו. בעת עון קָן, בעת עשותו העון המשלים את הקץ, וממלא את הסאה [ע"פ רד"ק]:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק כא לא-לב):

לעיל פרק י"ז ניבא עונש על צדקיהו בעצמו, וכאן מוסיף עונש שלא יזכה שיהיה המשך מלוכה מזרעו. צדקיהו
 לא יזכה שמזרעו יהיה המשך מלוכת בית דוד. אלא המלוכה תצא מיכניהו.

(לא) כֹּה אָמַר אֲדֹנֵי אֱלֹקִים הַסִּיר הַמְצַנֶּפֶת וְהָרִים הָעֵטְרָה אתה צדקיהו הסר המצנפת והרם את
 העטרה מעל ראשך, כי לא תמלוך עוד ולא תמשול בישראל: -זאת לא זאת, רוצה לומר, הרעה הזאת אשר באה
 ליהויקים וליהויכין, לא היה כזאת הרעה הבאה עליך. צדקיהו, כי כשגלה יהויקים מלך בנו יהויכין, וכשגלה
 יהויכין מלך צדקיהו אחי אביו ממשפחתו, אבל אחר שגלה צדקיהו לא נשאר מי מולך ומושל ממשפחתו:
 -השפלה הגבה, יהויכין שכבר גלה והושפל אותו אגביה כי מזרעו יצא זורבבל מלך המשיח: -והגבה השפיל.
 צדקיהו שהוא מולך עתה במעלה ורוממות, אותו אשפיל כי יגלה מארצו ולא ימלוך מי מזרעו [ע"פ ר"י
 אברבנאל, ויסודו ברד"ק]: (לב) עוֹה עוֹה עוֹה אֲשִׁמְנָה את המלכות ההיא אעשה מעוות ומעוקם, ועל
 צדקיהו יאמר. וכפל המלה שלש פעמים, לומר שעד עולם לא ימלוך מי מזרעו: -גם זאת לא היה, רוצה לומר,
 גם ההגבהה הזאת שיהיה ליהויכין שיצא מזרעו זורבבל, לא יהיה הגבהה שלימה. עד בא אשר לו המשפט
 וננתתיו, עד בוא מזרעו מלך המשיח ולו אתן הגבהה שלימה [ע"פ ר"י אברבנאל בפ"י ב']:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק כא לג-לז):

עמון לא תחשוב להנצל מפורענות נבוכדנצר, אף שעזב אותם והלך לירושלים.

מעין חיים – מוסר ועיונים

¹ חלל רשע. מדוע נקרא חלל, הרי עדיין לא מת, עיין מצודות. אבל חז"ל אמרו מכאן שהרשעים בחייהן קרויים מתים (ברכות
 יח). והנה מדובר בצדקיהו שחטא במה שעבר על שבועתו לנבוכדנצר, ומבואר בגמרא נדרים שהיה על פי הוראת בית דין. והוא
 פליאה גדולה, הלא בגמרא ערכין (יז) אמרו שהיה צדיק ומושלם במעשיו, ואין נאמר עליו.

(לג) ואתה בן אדם הנבא ואמרת כה אמר אדני יהוה אל בני עמון ואל חרפתם ואמרת חרב חרב פתוחה לטבח מרוטה להכיל למען ברק: (לד) בחזות לך שוא בקסם לך כזב לתת אותך אל צווארי חללי רשעים אשר בא יומם בעת עון קץ: (לה) השב אל תערה במקום אשר נבראת בארץ מכרותיך אשפט אתך: (לו) ושפכתי עליך זעמי באש עברתי אפיח עליך ונתתיך ביד אנשים בערים חרשי משחית: (לז) לאש תהיה לאכלה דמך יהיה בתוך הארץ לא תזכרי כי אני יהוה דברתי:

(לג) ואתה בן אדם הנבא ואמרת כה אמר אדני ה' אל בני עמון ואל חרפתם, על חרפתם אשר חרפו את ישראל, במה שהלך נבוכדנאצר על ירושלים מפני הקסם: ואמרת חרב חרב, כפל המלה לחוזק: פתוחה למבת, שלופה היא מתערה לטבח, כאומר הנה גם עליך תעבור: מרוטה להכיל, עוד היא מלוטשת להחזיק ולסבול הרג רב. למען ברק, ולמען הרבות בריקה וזוהרה להבהיל אנשים [ע"פ רד"ק]: (לד) בחזות, בעבור כי חזוי הכוכבים חזו. לך שוא, בקסם לך כז, ובעבור כי הקוסמים קסמו לך כזב, לאמר שלא תשיגם חרב מלך בבל, לכן צוה ה'. לתת אותך אל צווארי חללי רשעים, לתת אותך עם צואר של חללי רשעי ישראל, להיות דומה להם. אשר בא יומם בעת עון קץ, אשר שקעה שמשם והצלחתם בעת עשותם, את העון המשלים את הקץ וממלא את הסאה [ע"פ ר"י אברבנאל]: (לה) השב אל תערה, וכי אשיב החרב אל תערה לבל תהרוג עוד, באמת לא יהיה כן, כי אם במקום אשר נבראת, בארץ מכרותיך, בארץ מגוריך, שם אשפוט אותך, בחרב מלך בבל [ע"פ רד"ק]: (לו) ושפכתי שם אשפוך, עליך זעמי, באש עברתי אפיח עליך, באש הבערה שאביא עליך אפיח בה להבעירה ולהלהיבה. רוצה לומר בכל פעם תגבר העברה והזעם: ונתתיך ביד אנשים בערים, יודעים להבעיר את האש: חרשי משחית, אומנים בקיאים במלאכת ההשחתה [ע"פ רד"ק]: (לז) לאש, שיבעירו הכשדים: תהיה לאכלה, דמך יהיה בתוך הארץ, יהיה נבלע בארץ לבל יהיה נראה לעינים, ולכן לא תזכרי, לא תהיה מוזכרת ממי לקחתי נקמתך: כי אני ה' דברתי:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק כב א-טז):

מונה את חטאי ירושלים, הנה עד הנה הזכיר חטאי עבודה זרה ושפיכות דמים, בפרה זו מוסיף להזכיר על חטא גזל, ועל חטא גילוי עריות, והם דברים שנקראים טומאה, ומזיקים טהרה. ודברים אלו הם סיבה מיוחדת לגירת חורבן ירושלים וחורבן המקדש (כפי מה שנתבאר, הרי מפרק כ"א מדבר על ירושלים ועל המקדש, ולפני כן על גזירת מוות וגלות), שהוא מקום קדושה וטהרה.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

פרק כב (א) וַיְהִי דְבַר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: (ב) וְאַתָּה בֶן אָדָם הִתְשַׁפֵּט הִתְשַׁפֵּט אֶת עֵיר הַדְּמִים וְהוֹדַעְתָּהּ אֵת כָּל תּוֹעֲבוֹתֶיהָ: (ג) וְאַמַּרְתָּ כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה עֵיר שְׁפָכַת דָּם בְּתוֹכָהּ לָבוֹא עָתָה וְעַשְׂתָּה גְלוּלִים עָלֶיהָ לְטִמְאָה: (ד) בְּדַמָּךְ אֲשֶׁר שְׁפָכְתָּ אֲשַׁמָּת וּבְגִלּוּלֶיךָ אֲשֶׁר עָשִׂיתָ טִמְאַת וַתְּקַרִּיבִי יָמֶיךָ וַתָּבֹא עַד שְׁנוֹתֶיךָ עַל כֵּן נִתְּתִיךָ חֲרָפָה לַגּוֹיִם וְקִלְסָה לְכָל הָאָרְצוֹת: (ה) הַקְרַבּוֹת וְהִרְחַקוֹת מִמֶּךָ יִתְקַלְּסוּ בְּךָ טִמְאַת הַשֵּׁם רַבַּת הַמְּהוּמָה: (ו) הִנֵּה נְשִׂאֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ לְזִרְעוֹ הָיוּ בְּךָ לְמַעַן שְׁפֹךְ דָּם: (ז) אָב וָאִם הִקְלוּ בְּךָ לָגֵר עָשׂוּ בְעֶשֶׂק בְּתוֹכְךָ יָתוֹם וְאֶלְמָנָה הוֹנוּ בְּךָ: (ח) קִדְּשִׁי בְּזִית וְאֶת שְׁבִתִּי חִלַּלְתָּ: (ט) אֲנָשִׁי רָכִיל הָיוּ בְּךָ לְמַעַן שְׁפֹךְ דָּם וְאֵל הֶהָרִים אָכְלוּ בְּךָ זִמָּה עָשׂוּ בְּתוֹכְךָ: (י) עֲרוֹת אָב גִּלָּה בְּךָ טִמְאַת הַנִּדָּה עָנוּ בְּךָ: (יא) וְאִישׁ אֶת אִשֶּׁת רַעְהוּ עָשָׂה תּוֹעֵבָה וְאִישׁ אֶת כִּלְתּוֹ טִמָּא בְּזִמָּה

פרק כב (א) וַיְהִי דְבַר ה' אֵלַי לֵאמֹר: (ב) וְאַתָּה בֶן אָדָם הִתְשַׁפֵּט הִתְשַׁפֵּט בַּה"א הַשְׁאֵלָה. רוצה לומר, האם רוצה אתם להתוכח. את עֵיר הַדְּמִים, עם אנשי עֵיר הַדְּמִים הַשּׁוֹפְכִים דָּם אֲנָשִׁים נְקִיִּים: וְהוֹדַעְתָּהּ, אם אתה רוצה, אז הודע להם בהויכוח. את כל תּוֹעֲבוֹתֶיהָ: (ג) וְאַמַּרְתָּ כֹּה אָמַר אֲדֹנָי ה' עֵיר שְׁפָכַת דָּם בְּתוֹכָהּ, רוצה לומר, זאת העיר שבעבור שהיו אנשיה שופכים דָּם בְּתוֹכָהּ, בַּעֲבוּר כָּךְ, סִבְכָה. לָבוֹא עָתָה, וזמן תשלום גְּמוּלָה: וְעַשְׂתָּה גְלוּלִים עָלֶיהָ לְטִמְאָה, ועוד עשתה עליה דברים תועבים ומאוסים כגלל של רעי, למען טמא את העיר הזאת להרחיקה מעל פניו: (ד) בְּדַמָּךְ אֲשֶׁר שְׁפָכְתָּ אֲשַׁמָּת, נעשית בעלת אשמה: וּבְגִלּוּלֶיךָ אֲשֶׁר עָשִׂיתָ טִמְאַת, את העיר: וַתְּקַרִּיבִי יָמֶיךָ, בעצמך הקרבת ימי הגמול והתשלומין: וַתָּבֹא עַד שְׁנוֹתֶיךָ, כפל הדבר במילים שונות: עַל כֵּן נִתְּתִיךָ חֲרָפָה לַגּוֹיִם וְקִלְסָה לְכָל הָאָרְצוֹת, בעבור עונך מסרתך אל העמים שיחרפו אותך וילעגו בך: (ה) הַקְרַבּוֹת וְהִרְחַקוֹת מִמֶּךָ יִתְקַלְּסוּ בְּךָ, ילעגו עליך: טִמְאַת הַשֵּׁם, אתה ישראל שטמאת שמך, בעשות מעשים כאלה, ואתה בעלת רַבַּת הַמְּהוּמָה, הנשמע מצעקת לילת הנעשקים בך: (ו) הִנֵּה נְשִׂאֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ לְזִרְעוֹ הָיוּ בְּךָ, הנשיאים היו בך, כל אחד, לפי כח זרועו וגבורתו, היה יותר מנכוד, ומבלי מעשה היושר: לְמַעַן שְׁפֹךְ דָּם, עם כח הזרוע, והגבורה, השתמש לשפוך דם, [ע"פ רד"ק]: (ז) אָב וָאִם הִקְלוּ בְּךָ, לָגֵר עָשׂוּ בְעֶשֶׂק בְּתוֹכְךָ, רוצה לומר, כל מה שעשו עם הגר, שחרא חלש מחמת שאין לו קרוב וידיד, עָשׂוּ בְעֶשֶׂק וּבְגִלּוּלִים, יָתוֹם וְאֶלְמָנָה הוֹנוּ בְּךָ, כי הם חלושים, [ע"פ רד"ק]: (ח) קִדְּשִׁי בְזִית וְאֶת שְׁבִתִּי חִלַּלְתָּ: (ט) אֲנָשִׁי רָכִיל הָיוּ בְּךָ, לְמַעַן שְׁפֹךְ דָּם, כוונת הרכילות היה למען ימית, החמקב, את הנאמר עליו: וְאֵל הֶהָרִים אָכְלוּ בְּךָ, בההרים אכלו מתקרובות העבודת גלולים הנזכרים שמה [ע"פ רד"ק לעיל פרק יח ו] זִמָּה עָשׂוּ בְּתוֹכְךָ: (י) עֲרוֹת אָב גִּלָּה בְּךָ, רוצה לומר נאפו עם אשת אביהם: טִמְאַת הַנִּדָּה עָנוּ בְּךָ, רוצה לומר, את הנדה בטומאתה אנסו למשכב הזנות: (יא) וְאִישׁ אֶת אִשֶּׁת רַעְהוּ עָשָׂה תּוֹעֵבָה, עם אשת רעהו עשו תועבה, לזנות עמה: וְאִישׁ אֶת כִּלְתּוֹ טִמָּא בְּזִמָּה,

וְאִישׁ אֶת אַחֲתוֹ בֵּת אָבִיו עֲנָה בָּךְ : (יב) שְׁחַד לָקַחוּ בָּךְ לְמַעַן שְׂפָךְ דָּם נֶשֶׁךְ וְתַרְבִּית לְקַחַת וְתַבְצְעִי רַעֲיֶיךָ בַּעֲשֵׁק וְאֵתִי שְׂכַחַת נָאֻם אֲדֹנִי יְהוָה : (יג) וְהִנֵּה הִכִּיתִי כְּפִי אֶל בָּצְעֶךָ אֲשֶׁר עָשִׂית וְעַל דָּמְךָ אֲשֶׁר הָיוּ בְּתוֹכְךָ : (יד) הִיעָמַד לְבָךְ אִם תַּחֲזִקְנָה יָדֶיךָ לַיָּמִים אֲשֶׁר אָנִי עֹשֶׂה אוֹתְךָ אָנִי יְהוָה דְּבַרְתִּי וְעָשִׂיתִי : (טו) וְהִפְצִיזְתִּי אוֹתְךָ בְּגוֹיִם וְזִרְיתִיךָ בְּאַרְצוֹת וְהִתְמַתִּי טְמֵאתְךָ מִמֶּךָ : (טז) וְנִחַלְתָּ בָּךְ לְעֵינֵי גוֹיִם וַיִּדְעֶתָ פִּי אָנִי יְהוָה :

(יז) וַיְהִי דְבַר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר : (יח) בֶּן אָדָם הָיוּ לִי בֵּית יִשְׂרָאֵל לְסוֹג [לְסִיג] כָּלֵם נַחֲשֶׁת וּבְדִיל וּבְרָזָל וְעוֹפְרַת בְּתוֹךְ פּוֹר סָגִים כְּסָף

במחשבת זנות ורשע [ע"פ רש"י פסוק ט'] : ואיש את אחתו בת אביו ענה בך, אנסה לזנות : (יב) - שחד לקחו בך למען שפך דם, כי מפני השוחד הרגו נפשות נקיים : נשך ותרבית לקחת, לשון נשך אמור בתורה, ככסף, תרבית באוכל, שנאמר את כספך לא תתן לו בנשך ובתרבית לא תתן אכלך (ויקרא כה), עיין בבא מציעא ט' ב'; ותבצעי רעך בעשק, עם העושק שעשקת, העשרת את רעך העובדי כוכבים, להיות בעזרתך מול האויב [ע"פ רד"ק] - ואתי שכחת, ולא בטחת בי - נאם אדני ה' : (יג) - והנה הכיתי כפי, זה בזה, דרך צער - אל בצעך, על הגזל - אשר עשית, ועל דמך אשר היו בתוכך, הדם הנקי הנשפך בתוכך : (יד) - היעמוד לברך, על עמדה להתחזק : אם תחזקנה ידיך, לעשות גבורות במלחמה - לימים אשר אני עשה אותך, בעת בוא הימים ימי הגמול אשר אני עושה עמך : אני ה' דברתי ועשיתי, נכון הדבר בידי כאלו כבר עשיתי : (טו) - והפיצתי אותך בגוים וזריתיך בארצות והתמתי טמאתך ממך, בזה אמר ואכלה טומאתך ממך : (טז) - ונחלת בך לעיני גוים^ה, תהי מחוללת בעוונך, בפני העובדי כוכבים, שלא יחשבו שאתם עם קדוש, וידעת כי אני ה', ואז תדע שאני ה' הנאמן לשלם גמול [ע"פ רד"ק] :

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק כב יז-כב) :

ממשיל אותם לסיגי כסף, ולכן יהיו מיועדים לאש, כדי שישובו להיות מתוקנים וזכים ככסף (יתכן שאת עוון גזל שהזכיר בנבואה הקודמת, שממון שאינו כשר מעורב בביתו עם מומן כשר, דימה לסיגי כסף).

(יז) וַיְהִי דְבַר ה' אֵלַי לֵאמֹר : (יח) בֶּן אָדָם הָיוּ לִי בֵּית יִשְׂרָאֵל לְסוֹג, מתחלה כשהוצאתים ממצרים היו משובחים ככסף, וכאשר נתתם בכור, רוצה לומר, כאשר הבאתים אל הארץ, נהפכו להיות סיג כי קלקלו מעשיהם : כולם נחושת וברזל, כל בית ישראל נעשו בתוך הכור, נחושת או ברזל - וברזל ועופרת בתוך כור, במקום שיהיו כסף, רוצה לומר, כולם קלקלו בארצם, עם כי יש התחלפות מה ברשעם, בפחות ויתר, מכל מקום מעין חיים - מוסר ועיונים

^ה כב טז ונחלת בך לעיני גוים. לפי הפירוש שהכוונה חילול, לכאורה הוא סותר את הפסוק הקודם בו נאמר והתימותי טומאתך ממך, וצ"ע.

ה'יו: (יט) לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנִי יְהוָה יַעַן הָיִיתָ פִּלְגָּם לְסִגִּים לְכֵן הִנְנִי
לִבֶּן אֶתְכֶם אֶל תּוֹךְ יְרוּשָׁלַם: (כ) קִבְצַת כֶּסֶף וְנַחֲשֶׁת וּבְרִזָּל
וְעוֹפֶרֶת וּבְדִיל אֶל תּוֹךְ פֹּר לַפֶּחַת עָלָיו אֵשׁ לְהִנָּתִיךְ בֵּן אֶקְבֵּץ בְּאִפִּי
וּבְחִמָּתִי וְהִנָּחֲתִי וְהִתְכַּתִּי אֶתְכֶם: (כא) וְכִנְסֹתִי אֶתְכֶם וְנִפְחַתִּי עֲלֵיכֶם
בְּאֵשׁ עֲבָרְתִּי וְנִתְכַּתֶּם בְּתוֹכָהּ: (כב) כֹּה־תֹנֹךְ כֶּסֶף בְּתוֹךְ פֹּר בֵּן תִּתְּכּוּ
בְּתוֹכָהּ וַיִּדְעֶתֶם כִּי אֲנִי יְהוָה שֹׁפֵכֵתִי חִמָּתִי עֲלֵיכֶם:

כולם -סגים כסף היו"ה. היו כסיגים אל מול הכסף, אין אחד בהם מיישר דרכו כאשר מתחלה נ"פ ר"י אברבנאל]: (יט) לכן כה אמר אדני ה' יען היות כלכם לסגים, לכן הנני קבץ אתכם אל תוך ירושלם, להנתיך אתכם שמה, כאילו הוא הכור: (כ) קבוצת כסף, כמו שמקבצים כסף. ונחשת וברזל ועופרת וברדיל המעורבים זה בזה, אשר יקבצו אותם לאספם אל תוך כור לפחת עליו אש להנתיך, לנשב עליו אש להבעירו למען יותך הכל וישרף, וישאר הכסף מזוקק ונקי. בן אקבץ, אתכם. באפי ובחמתי, והנחתי והתכתי אתכם, ואניח אתכם בתוך העיר, ואתיך אתכם להיות נמסים ונמקים בצרות המצור נ"פ רש"י: (כא) וכנסתי אתכם, אל תוך העיר וכפל הדבר במילים שונות: ונפחתי, אנשב. עליכם באש עברתי, רוצה לומר בכל פעם אגדיל הצרה ונתכתם בתוכה, ותהיו נמסים בתוכה: (כב) כהתוך כסף בתוך כור, כמו התכת הכסף בתוך הכור. בן תתכו בתוכה, כן תותכו בתוך העיר בצרות המצור: וידעתם כי אני ה', אז תדעו שאני ה'. שפכתי חמתי עליכם, ובגמול בא ולא במקרה:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק כב כג-לא):

כפי הנראה כל הפרשה ענין אחד הוא, שמי שאשם בכל החטאים הם המנהיגים. נביאי השקר שהטעו, המלמדים שלא לימדו, הדיינים שלא שפטו. והצדיקים שלא התפללו ועוררו את העם. כלומר, אילו היו המנהיגים פועלים

מעין חיים – מוסר ועיונים

ע" כב יח סיגים כסף היו. הרב אברבנאל מפרש שהם היו כולם, כמו הסיג שבכסף בלבד שהוא חומר אחר לא כסף, ואינם כמו כסף כלל. ולפי זה מפרש את המשך הפרשה שיכניסם לכור להתיכם, היינו לכאורה לכולותם ולאדם. והנה הדברים קשים מאד. א' בכל מקום נראה שההכנסה לכור, היא לצרף את הכסף, ולזכוכי להוציא ממנו את הסיגים. ב' בפסוק כב' מדמה אותם לכסף, ואילו לדבריו אינם ככסף כלל. ויש ליישב שיתיד אותם ככסף, אף שאינם ככסף. היה נראה, שהם משולים לכסף מלא בסיגים. וההכנסה לכור הוא להפריש מהם את הסיגים, ולהשאיר בהם את הכסף הצח והמזוקק. כי ישראל אע"פ שחטא יש בו מעלות וזכויות רבות, וההתכה היא רק להסיר ממנו את החטאים הם הסיגים, ולהשאירו על מעלותיו. וגם לעיל בפסוק טו' אמר והתימותי טומאתך ממך. אך באמת בלשון הפסוק, וביותר בתרגום יונתן משמע מאד כדברי הרב אברבנאל, שהם משולים כולם לפסולת בעצמו. לפיכך נראה שאמנם כעת הם משולים לסיג עצמו, שאינו כסף כלל, והסיג הזה מיועד לאבדו ולא לצרוף, ולכן באמת לא הזכיר כאן מילת צרוף, רק התכה והמסה. בכל זאת אומר (בפסוק כב) שאחרי ההתכה החזקה בכור, ישובו ויתחפכו לכסף. וכי תתמה איך יתחפך סיג לכסף, הרי שני דברים נפרדים הם, תשובתך, הלא תראה שבתחילה אמר שהתחפכו מכסף לסיג. אם ניתן להתחפך מכסף לסיג, ניתן גם לשוב ולהתחפך לכסף. ויתכן שהכוונה שבשעת מותם יתוודו וישובו בלבם.

כב כא ונפחתי עליכם באש עברתי. לכאורה פסוק זה כולו כבר נאמר בפסוק כ'. הרד"ק מפרש שבפסוק זה נוסף ונפחתי עליכם, שהוא הגברת האש. כדי שמי שלא ניתך בהתחלה יהיה ניתך עכשיו.

(כג) וַיְהִי דְבַר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: (כד) בֶּן אָדָם אָמַר לְהָ אֶת אֶרֶץ לֹא מְטַהֶרֶת הִיא לֹא גִשְׁמָה בְּיוֹם זָעַם: (כה) קֶשֶׁר נְבִיאִיהָ בְּתוֹכָהּ פְּאָרִי שׁוֹאֵג טָרֶף טָרֶף נֶפֶשׁ אֹכְלוֹ חֶסֶן וַיִּקְרַח וַיִּקְחוּ אֶלְמְנוֹתֶיהָ הָרְבוּ בְּתוֹכָהּ: (כו) פְּהִנְיָה חֲמָסוֹ תוֹרָתִי וַיַּחֲלִלוּ קִדְשִׁי בֵּין קֹדֶשׁ לְחָל לֹא הִבְדִּילוּ וּבֵין הַטָּמֵא לְטָהוֹר לֹא הוֹדִיעוּ וּמִשְׁבְּתוֹתַי הֶעֱלִימוּ עֵינֵיהֶם וְאָחַל בְּתוֹכָם: (כז) שְׂרִיָּה בְּקִרְבָּהּ פְּזָאֲבִים טָרְפֵי טָרֶף לִשְׂפָךְ דָּם לְאָבֶד נִפְשׁוֹת לְמַעַן בָּצַע בָּצַע: (כח) וַנְּבִיאִיהָ טָחוּ לָהֶם תִּפְלֵ חֲזִים שׁוֹא

לתקן את העם, היו יכולים להצליח להציל אותם ולטהרם ללא פורענות אש ה' (אף שבפסוק כט' מזכיר את עוונות העם, משמע שאינו עוסק רק במנהיגים. אבל כבר מבאר במצודות מכוח סוף הפסוק, שהטענה היא, על שאין דיינים המצילים עני מגזלו. ואם כן גם בזה הטענה על ההנהגה). וחלק עיקרי הוא בענין עוון גזל עוסק בו עד הנה, ואומר שתלוי גם בדיינים.

ולפי האמור שמדבר בפורענות של חורבן בית המקדש, אכן בבית המקדש שם מקומם של הסנהדרין בלשכת הגיט, ולכן הטענה על הדיינים גורמת פורענות זו.

(כג) וַיְהִי דְבַר ה' אֵלַי לֵאמֹר: (כד) בֶּן אָדָם אָמַר לְהָ עַל יְרוּשָׁלַיִם: אֶת אֶרֶץ לֹא מְטַהֶרֶת הִיא. לא עשית תשובה לטהר עצמך מן עוונך, לֹא גִשְׁמָה בְּיוֹם זָעַם. לכן לא ירד בה הגשם ביום זעם ה' וחרון אפו, וכמו שנאמר (דברים יא) וחרה אף ה' וכו' ולא יהיה מטר [ע"פ רד"ק]: (כה) קֶשֶׁר נְבִיאִיהָ בְּתוֹכָהּ בְּתוֹךְ הָעִיר יֵשׁ קֶשֶׁר. קְבוּצַת אֲנָשִׁים בּוֹגְדִים, הֵם. נְבִיאֵי הַשֶּׁקֶר, הַמִּתְנַבְּאִים עַל הַשָּׁלוֹם: בְּאֵרֵי שׁוֹאֵג. כמו הארי השואג בקול להטיל אימה, ואחרי זה טורף טרף, כן המה מבהילים. את האנשים בקולם ודבריהם, ובוהם הם מסיתים וטורפים אותם מן העולם: נֶפֶשׁ אֹכְלוֹ. אוכלים הנפשות. חֶסֶן וַיִּקְרַח וַיִּקְחוּ. ולוקחים מהם החזוק ויהי, אֶלְמְנוֹתֶיהָ הָרְבוּ בְּתוֹכָהּ. ומרבים האלמנות כי יהרגו אנשיהם. רוצה לומר, הם מסבבים כל אלה, כי בהשענם על דבריהם ימאנו לעשות תשובה, ובאה הפורענות בעוונם [ע"פ רד"ק]: (כו) בְּהִנְיָה חֲמָסוֹ תוֹרָתִי. הסירו תורתיהם, כי מאחז, שלא למדו עמהם. נעשה כמו שגזלו מהם את תורת ה'. ועל הכהנים ללמד התורה, כמו שנאמר כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו (מלאכי ב): וַיַּחֲלִלוּ. ביזו. קִדְשִׁי. ולא עשו הבדל והפרש בין דבר קדש לדבר חולין: בֵּין קֹדֶשׁ לְחָל לֹא הִבְדִּילוּ וּבֵין הַטָּמֵא לְטָהוֹר לֹא הוֹדִיעוּ. ההבדל שביניהם: וּמִשְׁבְּתוֹתַי הֶעֱלִימוּ עֵינֵיהֶם. ומחילול השבתות העלימו עין, ולא מיחו בהמחללים אותם: וְאָחַל בְּתוֹכָם. נעשיתי ביניהם מחולל ולא מקודש [ע"פ רש"י]: (כז) שְׂרִיָּה הַשְּׂרִים אֲשֶׁר בְּזֹאֲבִים טָרְפֵי טָרֶף. המה בְּזֹאֲבִים. כי יטרפו טרף. לִשְׂפָךְ דָּם לְאָבֶד נִפְשׁוֹת, לְמַעַן בָּצַע בָּצַע. למען יגזלו מהם את העושר [ע"פ רש"י]: (כח) וַנְּבִיאִיהָ נְבִיאֵי הַשֶּׁקֶר: טָחוּ לָהֶם תִּפְלֵ. על הכותל שעשו טחים טיט תפל, שאינו מתקן כהלכתו לייפות הכותל ולהחליקו. רוצה לומר מייפים נבואת שקריהם במליצה נאותה ומזויפת להיות מקובל על

מעין חיים – מוסר ועיונים

^א כב כה לא גושמה. לולא דברי המפרשים, היה אפשר לפרש שלמרות טומאת העיר היה אפשר לטהר אותה במים וגשם, כעין שמטהרים טמא בשפיכת ט' קבין מים. והכוונה בזה כמשל לחמשך הפרשה, שם אמר כי על ידי המנהיגים היו יכולים לטהר ולתקן אותה.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

וְקִסְמִים לָהֶם פָּזַב אֲמָרִים פֶּה אָמַר אֲדֹנִי יְהוָה נִיהוּה לֹא דִפְרָ: (כט)
עִם הָאָרֶץ עֲשֹׂקוּ עֲשֹׂק וְגִזְלוּ גִזְל וְעֲנִי וְאֲבִיוֹן הוֹנוּ וְאֶת הַגֶּר עֲשֹׂקוּ
כִּלָּא מִשְׁפָּט: (ל) וְאֲבָקֶשׁ מֵהֶם אִישׁ גֹּדֶר גֹּדֶר וְעֹמֵד בַּפֶּרֶץ לִפְנֵי כַּעַד
הָאָרֶץ לְבִלְתִּי שַׁחֲתָהּ וְלֹא מִצְאָתִי: (לא) וְאֲשַׁפֵּךְ עֲלֵיהֶם זַעֲמִי בְּאֵשׁ
עֲבָרְתִּי כְּלִיתִים דְּרָכָם בְּרֹאשָׁם נִתְּתִי נָאֻם אֲדֹנִי יְהוָה:

הלב: חוֹזִים שׁוֹא, מתנבאים בשוא וקסמים להם כוב, ומגידים להם קסמים בכזב: אומרים, בדבריהם
אומרים בשם ה' כה אמר אדני ה' וה' לא דבר, אבל ה' לא דבר במ והמה מכחשים: (כט) -עם הארץ
עשוקו עשוק, זה עושק הגוף במכות וכדומה []: וגזלו גזל ועני ואביון הונו, עם כי מהראוי לתת להם צדקה,
הם לא נתנו, ועוד לקחו משלהם: ואת הגר עשוקו, עם כי ראוי לאהבו: בלא משפט, כל אלה נעשה בסבת
העדר המשפט, ואיש כל הישר בעיניו יעשה [ע"פ רד"ק ור"י אברבנאל]: (ל) ואבקש מהם, בקשתי ביניהם
איש גודר גדר, הפרצה, לכל יבוא האויב העירה וְעֹמֵד בַּפֶּרֶץ לִפְנֵי, בעד הארץ לבלתי שחתה, או
מי לעמוד בפרץ לבלי תת לבוא. רוצה לומר, בקשתי מי מחזיר את ישראל בתשובה [ע"פ רד"ק], או מי עומד
בתפלה לפני עליהם לבל אשחיתם [ע"פ תרגום יונתן], וְלֹא מִצְאָתִי, והנה לא מצאתי: (לא) ואשפוך, לכן
אשפוך -עליהם זעמי, באש עברתי כליתים, ואכלם באש עברתי -דרכם בראשם נתתי, וגמול דרכם אתן
בראשם -נאם אדני ה':

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק כג א-י):

הנביא ממשיל את עוונם של ישראל בבגידה בהקב"ה, כאשה הבוגדת בבעלה, ומזנה עם אנשים זרים (עיין רש"י
פסוקים ה' ח' יב' יז' יט').

הרב המצודות מפרש, שכל הפרשה וענין משל הזנות, מדבר רק בחטא עבודה זרה (גם הרד"ק כתב כן בפסוק ג',
אך בפסוק ט' יא' כותב שמוזכר בו גם העון של בטחון בגויים).

ורש"י מפרש (פסוק ה') שכל הפרשה כולה, מדבר רק בחטא שהלכו לבקש סיוע ממלכי הגויים, במקום לבטוח
בה' (אמנם בפסוק ז' מוזכר ענין ע"ז, אבל המשל והענין כולו אינו מדבר בזה).

הרב אברבנאל מפרש שכל הפרשה והמשל שבה, הכל מדבר על שני הענינים האלו, ומבאר בזה כמה כפלויות
לשון (וקצת תמוה שמשל אחד מתיחס לשני דברים יחד)²⁰.

מעין חיים – מוסר ועיונים

²⁰ **כב ל. גדר גדר ועומד בפרץ לפני.** התרגום יונתן מפרש, שהכל מדבר בצדיק שיש בעצמו מעשים טובים, ואם מתפלל
על העם תפלתו מקובלת. הרד"ק מפרש גדר גדר אדם העומד לתקן ולמנוע את פרוצות הדור. ואז יתפלל ויאמר שכבר
שבו מעוונותם, ולפיכך תהא תפלתו מקובלת.

המצודות פירש כשניהם. גודר גדר, הוא המחזיר את ישראל בתשובה, ובכך סותם את הפרצה בגדר, וזה כהרדק. עומד
בפרץ, הוא מי שעומד ומתפלל על העם לינצל, והוא משול למי שעומד בפרץ ואמנם אינו סותם את הפרצה, אבל הוא
שומר שלא יכנס האויב משם. וזה כהתרגום יונתן.

²⁰ **כג א הקדמה.** תמוה מדוע נכפל כל הפרק הזה. הרי העון הזה שנמשל לזנות, בו נאשמה העיר ירושלים, כבר נאמר
באירכות רבה מאד בפרק טז' (גם הרבה מפרטי המליצות כפולים ממש, בשניהם משווה את יהודה לעשרת השבטים,
הזכיר בשניהם מצרים ואשור, כשדימה, ואמר העלו עליהם קהל, רגימת אבן, ושריפת הבתים באש (טו מ, כ מו).

פרק כג (א) וַיְהִי דְבַר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: (ב) בֶּן אָדָם שְׁתִּים נָשִׁים בָּנוֹת
אִם אַחַת הָיוּ: (ג) וַתִּזְנֶינָה בְּמִצְרַיִם בְּנִעֻרֵיהֶן זָנוּ שָׁמָּה מַעַכּוֹ שְׂדֵיהֶן
וְשָׁם עָשׂוּ דְדֵי בְּתוּלֵיהֶן: (ד) וּשְׁמוֹתָן אֶהְלָה הַגְּדוּלָּה וְאֶהְלִיכָה
אֲחוֹתָה וַתִּהְיֶינָה לִי וַתִּלְדְּנָה בָּנִים וּבָנוֹת וּשְׁמוֹתָן שְׁמֵרוֹן אֶהְלָה
וִירוּשָׁלַיִם אֶהְלִיכָה: (ה) וַתֵּזֶן אֶהְלָה תַּחְתִּי וַתַּעֲגֵב עַל מְאֵהֶיכָה אֶל
אֲשׁוּר קְרוֹבִים: (ו) לְבָשִׁי תְכֵלֶת פָּחוֹת וּסְגָנִים בַּחוּרֵי חֶמֶד כָּלֵם
פָּרָשִׁים רִכְבֵּי סוּסִים: (ז) וַתֵּתֶן תִּזְנוּתִיָּה עֲלֵיהֶם מִבְּחָר בְּנֵי אֲשׁוּר
כָּלֵם וּבְכָל אֲשׁר עֲגָבָה בְּכָל גְּלוּלֵיהֶם נִטְמָאָה: (ח) וְאֵת תִּזְנוּתִיָּה

פרק כג (א) וַיְהִי דְבַר ה' אֵלַי לֵאמֹר: (ב) בֶּן אָדָם שְׁתִּים נָשִׁים, בָּנוֹת אִם אַחַת הָיוּ, רוּצָה לוֹמַר שְׁתֵּי
מַלְכוּתִים בָּאוּ מִכְּנַסְיָה אַחַת, וְהֵם מַלְכוּת יְהוּדָה וּמַלְכוּת אֲפָרַיִם [ע"פ רש"י]: (ג) וַתִּזְנֶינָה בְּמִצְרַיִם, בְּנִעֻרֵיהֶן
זָנוּ, בַּעַת נִעֻרֵיהֶן כִּשְׁהָיוּ בְּמִצְרַיִם זָנוּ עִמָּהֶם: - שָׁמָּה מַעַכּוֹ שְׂדֵיהֶן, בַּהֲיוֹתָן בְּמִצְרַיִם מַעַכּוֹ הַנוֹאֲפִים אֶת שְׂדֵיהֶן,
וְהוּא עֵנִין הַתַּחֲלַת הַזְנוּת. וּבְדַבְרֵי רַד"ל, מִצְאָנוּ כַּעֲנִין זֶה, שְׁאִמְרָה (כְּתוּבוֹת לו') וְכִי מָה עָשָׂה לָהּ עַרְבֵי הַלֵּךְ, וְכִי מִפְּנֵי
שְׁמִיעֶךָ לָהּ בֵּין דְּרֵיהּ וְכו': - וְשָׁם עָשׂוּ דְדֵי בְּתוּלֵיהֶן, הַמִּצְרַיִם מִשְׁמָשׁוּ וְכַתְּשׁוּ הַדְּדִים בְּעוֹדָן בְּתוּלוֹת, וְהוּא כָּפַל
עֵנִין בְּמִילִים שׁוֹנוֹת. וְרוּצָה לוֹמַר, עוֹד הָיוּ בְּמִצְרַיִם הַתַּחֲלִילוֹ לַעֲבֹד עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים שֶׁל מִצְרַיִם. וּלְפִי שֶׁעָשׂוּ שֶׁם
דְּבַר מוֹעֵט, לָכֵן אָמַר מַעַכּוֹ וְעָשׂוּ, שְׁאִין בַּה זְנוּת מִמֶּשׁ [ע"פ ר"י אַבְרָהָם]: (ד) וּשְׁמוֹתָן, בְּשֵׁם הַכּוֹנֵי: - אֶהְלָה
הַגְּדוּלָּה הַגְּדוּלָּה שֶׁבָּחָן נִקְרָאת אֶהְלָה, - וְאֶהְלִיכָה, הִיא שֵׁם: - אֲחוֹתָהּ, הַנִּטְפֶּלֶת עָלֶיהָ הַקְּטַנָּה מִמֶּנָּה: - וַתִּהְיֶינָה
לִי, לִקְחָתִי אוֹתָן לִי לְנָשִׁים: - וַתִּהְיֶינָה לִי וַתִּלְדְּנָה בָּנִים וּבָנוֹת, וּשְׁמוֹתָן, הָעֲצָמִי. שֶׁל אֶהְלָה וְאֶהְלִיכָה הַנּוֹכְרוֹת
בְּתוּלָהּ, הֵן: - שְׁמוֹרוֹן אֶהְלָה, זֶה שֶׁהָיָה שֶׁם הַכּוֹנֵי שֶׁלָּהּ אֶהְלָה, שֶׁם הָעֲצָמִי הִיא שְׁמוֹרוֹן, וְנִקְרָאת אֶהְלָה עַל שֶׁם
שֶׁהָיָה בָּהּ אוֹהֵל לַעֲגָלִי הַזֶּהָבִי. וְכֹאמֹר אֶהְלָה שֶׁלָּהּ, וְאִין לִי חֶלֶק בָּהּ: - וִירוּשָׁלַיִם אֶהְלִיכָה, עַל שֶׁם שֶׁהָיָה אֶהְלִיכָה בָּהּ,
וְהוּא בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. וְרוּצָה לוֹמַר לִקְחָתִים לִי לַעֲמֵם, וְהֵם פָּרוּ וּרְבוּ וַגְּדוּ וְהִצְלִיחוּ [ע"פ ר"י אַבְרָהָם]: (ה) וַתֵּזֶן
אֶהְלָה תַּחְתִּי, וַתַּעֲגֵב עַל מְאֵהֶיכָה, חֲשֶׁקָה חֲשֶׁק הַזְנוּת עַל תַּאוֹת מֵאֵהֶיכָה, וְחוֹזֵר וּמְפָרֵשׁ חֲשֶׁקָה הִיא: - אֶל
אֲשׁוּר, אֶל בְּנֵי אֲשׁוּר - קְרוֹבִים, כִּאִילוֹ הָיוּ קְרוֹבִים אֵלֶיהָ [ע"פ רד"ק בְּפִירוּשׁ ב']: (ו) לְבֹשֵׁי תְכֵלֶת, לְפִי שֶׁהָיוּ
מְלֻבָּשִׁים בְּצַבֵּעַ תְּכֵלֶת, וְהָיוּ - וּסְגָנִים בַּחוּרֵי חֶמֶד כָּלֵם, וְכוּלָם הָיוּ בַּחוּרִים חֲמוּדִים, וּפְרָשִׁים, וְלִתּוֹסַפֵּת
בִּיאֹר, אָמַר - רֹכְבֵי סוּסִים, וְלֹא הוֹלִכִי רֶגֶל. מִדְּמָה וּמִשׁוּוֹה אֶת חֲשֶׁקָתָם בְּהִישָׁעֲנֹתָ עַל מַלְכוּת אֲשׁוּר, לִזְנוֹה הַחוֹשֶׁקֶת בַּבְּחוּר
יָפָה, רֹכֵב עַל סוּס. [רש"י פְּסוּק ה']: (ז) וַתֵּתֶן תִּזְנוּתִיָּה עֲלֵיהֶם מִבְּחָר בְּנֵי אֲשׁוּר כָּלֵם, רוּצָה לוֹמַר לָכֵן נִתְּנָה
רוּחַ זְנוּנִים עֲלֵיהֶם, וְחֲשֶׁקָה לָהֶם לְכָל הַנִּבְחָרִים מִבְּנֵי אֲשׁוּר: - וּבְכָל אֲשֶׁר עֲגָבָה בְּכָל גְּלוּלֵיהֶם נִטְמָאָה, וְלָכֵל

מַעֲיֵן חַיִּים – מוֹסֵר וְעִיּוֹנִים

בִּאֲמַת לְפִי דִּרְכוֹ שֶׁל רִשְׁיִי מִיוֹשֵׁב מֵאֵד, כִּי שְׁנֵי עֲנִיִּינִים הֵם. בְּפָרֶק טו' מְדַבֵּר בְּחֶטָא עֲבוֹדָה זָרָה כִּמְפֹרֵשׁ בְּפִסְקִים שֶׁם
(וּבְרִשְׁיִי טז כֵּט עֵינִי שֶׁם). אֵךְ כֹּאֵן נִיבָא עַל הַחֶטָא שֶׁבִטְחוּ מַלְכֵי יְהוּדָה, בְּעַמִּים לִקְבֹּל מֵהֶם סִיוַע בְּמַלְחָמוֹת.
וּסְמִיכוֹת סֹדֶר הַפְּרָשִׁיּוֹת מְסִייעַ מֵאֵד לָכֵךְ. כִּי פָרֶק טו' הוּא נִסְמָךְ לְפָרֶק טו' שֶׁם נִיבָא עַל עִיז'. וּפָרֶק כג' נִסְמָךְ לִכְבִּי כֹא'
בְּהֵם הָאֲשִׁים אֶת נְשִׂאֵי יִשְׂרָאֵל. גַּם לַחֲלֹן כֵּן כֵּן נִאֲמַר 'מִצְרַיִם לֹא תִזְכְּרִי עוֹד', וְלֹא נִאֲמַר אֱלֹהֵי מִצְרַיִם.
וְאֵךְ שֶׁבְּפָרֶק כג' אֵין הַמַּלְכִּים מְזוֹכְרִים בְּמִפְרֹשׁ, אֲבָל אִם הִטְעָנָה הִיא בְּדַבְרֵי הַבִּטְחוֹן בְּעַמִּים, הָרִי בְּרוּר שֶׁהַכּוֹנֵה בְּעִיקָר
לְבֵּית הַמַּלְכוּת. שֶׁהָרִי הַמּוֹן הָעַם אֵינֶם מִתְּעַסְקִים עִם מַלְכוּתֵי אַחֲרוֹת, לְכָל הַיּוֹתֵר שִׁיךְ שִׁיחָטָאוּ בִּזְהָר בְּמַחֲשַׁבֶּת בִּטְחוֹן
בְּעַמִּים, אֵךְ לֹא בְּמַעֲשֵׂה. נִמְצָא שֶׁבְּכָל ג' הַפְּרָקִים הָאֵלֶּה כֹּא-כֵן מֵאֲשִׁים הַנִּבָּא אֶת מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל בְּעוֹן הָעַם.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

ממצרים לא עזבה כי אותה שכבו בנעוריה והמה עשו דדי בתוליה
 וישפכו תזנותם עליה: (ט) לכן נתתיה ביד מאהביה ביד בני אשור
 אשר עגבה עליהם: (י) המה גלו ערנתה בניה ובנותיה לקחו
 ואותה בחרב הרגו ונתהי שם לנשים ושפוטים עשו בה:

(יא) ונתרא אחותה אהליבה ותשחת עגבתה ממנה ואת תזנותיה
 מזונני אחותה: (יב) אל בני אשור עגבה פחות וסגנים קרבים לבשי
 מכלול פרשים רכבי סוסים בחורי חמד כלם: (יג) נארא פי נטמאה

מי שחשקה. גם אשור וגם האחרים, הם היו אנשים, הנטמאים בכל תועבותיהם המאוסים, כגלל של רעי, נטמאה גם
 היא. כי כן זנתה ונאפה עמהם. רוצה לומר, סרתה מעלי וחשקה לפסילי אשור, בראותה מרבית הצלחתם. וכמו
 שחשקה כן עשתה, ועבדה לפסיליהם: (ח) ואת תזנותיה ממצרים. חשק הזנות שהיה לה ממצרים. לא
 עזבה, כי אותה שכבו בנעוריה והמה עשו דדי בתוליה. כי בני מצרים שכבו עמה בנעוריה בדרך חיבה,
 והמה משמשו וכתשו דדיה בעודה בתולה, ולכן נתקע אהבתם בלבה, וישפכו תזנותם עליה. וגם הם שפכו
 תאות זנותם עליה מאז, ולכן לא עזבה אותם. רוצה לומר שלא עזבה פסילי מצרים על כל הורגלה בהם מאז [נע"פ
 רד"ק]: (ט) לכן נתתיה מסרתי אותם ביד מאהביה, ולתוספת ביאור אמר. ביד בני אשור אשר עגבה
 עליהם, אשר חשקה להם: (י) המה גלו ערותה. עם כי היו אהובים עם כל זה עשו בה משפט וגלו ערותה.
 וזהו הקלון שעושים לאשה זונה, שמפשיטים בגדיה ומוליכים אותה ערומה בפני הבריות: בניה ובנותיה
 לקחו. בשבי: ואותה בחרב הרגו, ונתהי שם לנשים. הדבר הזה היה תועלת להיות שם ופרסום לנשים,
 לבל יעשו כמעשיה. ושפוטים עשו בה. וגם היה תועלת לעשות בה משפט הגמול הראוי. ורוצה לומר, המקום
 מסרה ביד אשור ובזתה וחללה את כבודה ומתחלה לקחו בניה ובנותיה והם בני גד ובני ראובן שגלו תחלה,
 וארצה זבולון וארצה נפתלי שגלו אחריהם. ואחר זה גלו את שומרון ראש המלוכה, הנקראת בשם אהלה. ובוזה
 נחשב כמיתה, כי בטלה המלוכה. ונעשה לה כזאת, למען יוסר יהודה ולמען תשלום שכר גמול עון:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק כג יא-כא):

בפרשה זו מתאר את חטאי יהודה, על דרך הפרשה הקודמת, ואומר שחטאם היה באופן חמור יותר משאר
 השבטים.

(יא) ונתרא אחותה אהליבה. ראתה את כל הרעה שבאה על אחותה אהלה, ובכל זאת לא לקחה מוסר
 ותשחת עגבתה ממנה. והשחיתה בדבר עון וחשק יותר ממנה. ואת תזנותיה מזונני אחותה. ואת דבר
 הזנות השחיתה יותר מזונני אחותה [נע"פ רש"י]: (יב) אל בני אשור עגבה. חשקה אל בני אשור, על כי היו
 פחות וסגנים, קרבים. וכאילו היו קרובים אליה: לבושי מכלול. ועל כי היו מלוכשים במלכושים הכלולים
 בכל מיני יופי, והיו פרשים, ולתוספת ביאור אמר. רכבי סוסים בחורי חמד כלם. וכולם היו בחורי חמד,
 לזה חשקה להם: (יג) וארא כי נטמאה. ראיתי כמו שחשקה להם כן זינתה בפועל ונטמאה, ודרך אחד
 לשתייה. כמו שעשתה אהלה כן עשתה אהליבה. רוצה לומר, גם היא חשקה לפסילי אשור בעבור מרבית

דָּרַךְ אֶחָד לְשִׁתְיָהֶן: (יד) וַתּוֹסֶף אֶל תַּזְנוּתֶיהָ וַתֵּרָא אֲנָשִׁי מַחֲקָה עַל הַקִּיר צִלְמֵי כְּשָׁדִיִּים [כְּשָׁדִים] חֲקָקִים בַּשֵּׁשׁ: (טו) חֲגוּרֵי אֲזוּר בְּמַתְנֵיהֶם סְרוּחֵי טְבוּלִים בְּרָאשֵׁיהֶם מֵרָאָה שְׁלֹשִׁים כָּלָם דְּמוּת בְּנֵי כָּבֵל כְּשָׁדִים אֶרֶץ מוֹלְדָתָם: (טז) וַתַּעֲגֹב [וַתַּעֲגֹבָה] עֲלֵיהֶם לְמֵרָאָה עֵינֶיהָ וַתִּשְׁלַח מַלְאָכִים אֲלֵיהֶם כְּשָׁדִימָה: (יז) וַיָּבֵאוּ אֵלֶיהָ בְּנֵי כָּבֵל לְמִשְׁכַּב דָּדִים וַיִּטְמְאוּ אוֹתָהּ בְּתַזְנוּתָם וַתִּטְמָא בָּם וַתִּקַּע נַפְשָׁהּ מֵהֶם: (יח) וַתִּגַּל תַּזְנוּתֶיהָ וַתִּגַּל אֶת עֶרְוָתָהּ וַתִּקַּע נַפְשָׁהּ מֵעֲלֶיהָ כַּאֲשֶׁר נִקְעָה נַפְשָׁהּ מֵעַל אַחוּתָהּ: (יט) וַתִּרְבֶּה אֶת תַּזְנוּתֶיהָ לְזֹכֵר אֶת יָמֵי נְעוּרֶיהָ אֲשֶׁר זָנְתָה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם: (כ) וַתַּעֲגֹב עַל פְּלִגְשֵׁיהֶם אֲשֶׁר בָּשָׂר חֲמוּרִים בָּשָׂרָם וְזָרְמַת סוּסִים זָרְמָתָם: (כא) וַתִּפְקְדֵי אֶת זִמַּת נְעוּרֶיהָ

הצלחתם, וכמו שחשקה ורצתה, כן בסוף היא באמת, עבדה להם: (יד) ותוסף אל תזנוותיה עוד הוסיפה על תזנוותיה לחשוך למי שלא ראתה בעיניה, ותרֹא אנשי מחקה על הקיר, ורק כשראתה אנשים חקוקים על הקיר צלמי אנשי כשדים, חקקים בשש, מצוירים בצבע השש: (טו) חגורי אזור במתניהם, כאילו חגורים עלי מתניהם באזור, סרוחי טבולים בראשיהם, וכאילו בראשיהם מצנפות גדולות עורפות ותולות מאחוריהם, והמה היו טבולים ושרוים במי צבעונים: מראה שלישים כולם, כל צלמי הכשדים היה במראה שרים ומושלים: דמות, זה היה דמות בנֵי כבֵל היושבים בכשדים ארץ מולדתם: (טז) ותעגבה עליהם למראה עיניה, חשקה להם בעבור מראה עיניה, שראתה יופי צלמי צורתם ומלבושיהם: ותשלח מלאכים אליהם כשדימה, שיבואו לזנות עמה: (יז) ויבאו אליה בני כבֵל למשכב דדים, לשכוב עמה בדרך אהבה וחיבה, ויטמאו אותה בתזנותם, וטמאו אותה במשכב הזנות: ותטמא בם, וכאשר נטמאה בם נמשכה אחריהם, ותקע נפשה מהם, וסרתה מעצמה ורצונה מסיבת האהבה להם [ע"פ ר"י אברבנאל]. רצה לומר, מגודל האהבה לא נשאר בה רצון כי הכל עשתה כפי רצונם: (יח) ותגל תזנוותיה, וכאשר גלתה זנותה לעשות בפרסום, ותגל את ערותה, וגלתה את בשר ערותה להלהיב חשק מנאפיה: ותקע אז סרה נפשי, ורצוני מועליה, והיתה שנואה בעיני, כאשר נקעה נפשי מעל אחותה, כמו שסרתה נפשי מעל אחותה אהלה, ושנאתיה, ורוצה לומר כששמעה הצלחת הכשדים ומרבית טובתם שלחה אליהם מלאכים לקבל פסיליהם לאלוה, ומאוד נמשכה אחריהם, ובעבור זה סרה נפשי ממנה כמו שסרה מאהלה: (יט) ותרבה את תזנוותיה, והיא הרבתה עוד תזנוותיה לזכר את ימי נעוריה, לזכור את הנעשה בימי נעוריה, אשר זנתה בארץ מצרים, כלומר, במקום שתתחרט על מעשיה הרעים האלו, הרי בלבה היא חושקת לחטאים יותר גדולים ורעים: (כ) ותעגבה על פלגשיהם, חשקה אל פלגשתם להיות להם לפלגש המוכנת למשכב המשגל: אשר בשר חמורים בשרם, על אשר אבר התשמיש שלהם גדול כשל חמור, וזרמת סוסים זרמתם, וזרמת הזרע שלהם מרובה כזרם שפיכת זרע הסוסים [ע"פ רש"י], ודרך זונה מופלגת בתכלית ההפקר להתאוות באלה: (כא) ותפקדי את זמת נעוריה, זכרת את הזמה שעשית בנעוריה, בעשות ממצרים דרך, בעת שהיו דרך מעוכים וכתושים

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

בַּעֲשׂוֹת מַמְצָרִים דִּדְיָךְ לְמַעַן שְׂדֵי נַעֲוִירְךָ :

(כב) לָכֵן אֶהְלִיבָה כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הִנְנִי מַעִיר אֶת מֵאֵהֶבֶיךָ עֲלֶיךָ אֶת אֲשֶׁר נִקְעָה נִפְשָׁךְ מֵהֶם וְהִבָּאתִים עֲלֶיךָ מִסְבִּיב: (כג) בְּנִי בָּבֶל וְכָל פְּשָׁדִים פְּקוּד וְשׁוֹעַ וְקוֹעַ כָּל בְּנֵי אֲשׁוּר אוֹתָם בַּחוּרֵי חֲמֹד פְּחוֹת וּסְגָנִים כָּל־שְׁלֹשִׁים וּקְרוּאִים רַכְבֵּי סוּסִים כָּל־ם: (כד) וּבָאוּ עֲלֶיךָ הָצֵן רֶכֶב וְגִלְגָּל וּבִקְהַל עַמִּים צָנָה וּמִגָּן וְקוֹבַע יְשִׁימוּ עֲלֶיךָ סָבִיב וְנָתַתִּי לִפְנֵיהֶם מִשְׁפָּט וּשְׁפָטוֹךְ בְּמִשְׁפָּטֵיהֶם: (כה) וְנָתַתִּי קִנְאָתִי בָּךְ וַעֲשׂוּ אוֹתָךְ בַּחֲמָה אַפֶּךָ וְאֶזְנֶיךָ יִסִּירוּ וְאַחֲרִיתֶךָ בַּחֲרֵב תִּפּוֹל הַמָּה בְּנִיךָ וּבְנוֹתֶיךָ יִקְחוּ וְאַחֲרִיתֶךָ תֹּאכַל בָּאֵשׁ: (כו) וְהַפְּשִׁיטוֹךְ אֶת בְּגָדֶיךָ וְלָקְחוּ כְּלֵי תַפְאֲרֶתְךָ :

במשמוש היד מבני מצרים: למען שדי נעורריך, למען השדיים שהיו מעוכים בידם בימי נעורריך, לכן חשקת עוד מהם, וכפל הדבר במילים שונות [ע"פ רש"י]. ורוצה לומר, שעבדה גם אלהי מצרים, וזכרה מה שהורגלה בהם מאז:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק כג כב - כו):

העונש על יהודה, שהעמים שבני יהודה הלכו אחריהם ואהבו אותם, הם עצמם ירעו להם.

(כב) לָכֵן אֶהְלִיבָה כֹּה אָמַר אֲדֹנָי ה', הִנְנִי מַעִיר אֶת מֵאֵהֶבֶיךָ עֲלֶיךָ, אֵעִיר עֲלֶיךָ לְבוֹת מֵאֵהֶבֶיךָ, אֶת אֲשֶׁר נִקְעָה נִפְשָׁךְ מֵהֶם, אֶת אֲשֶׁר נִמְשַׁכְתָּ אַחֲרֵיהֶם, וְהִסַּרְתָּ. אֵת רִצּוֹנְךָ מֵעֲצֻמְךָ מִסִּבְתָּ הָאֵהָבָה לָהֶם, וְלֹא נִשְׁאָר בְּךָ רִצּוֹן. עַצְמִי, כִּי הִכַל עֲשִׂיתָ כְּפִי רִצּוֹנִי: וְהִבָּאתִים עֲלֶיךָ מִסְבִּיב, אוֹתָם אֵבִיא עֲלֶיךָ לְהִלָּחֵם בְּךָ בְּכָל סִבִּיבךָ: (כג) בְּנִי בָּבֶל וְכָל כְּשָׁדִים, עֲכָשְׁוּ יִפְרֹשׁ מִי הֵם הַבָּאִים: פְּקוּד וְשׁוֹעַ וְקוֹעַ כָּל בְּנֵי אֲשׁוּר אוֹתָם, כְּמוֹ אִיתָם. כְּלוֹמֵר, הַעֲנִיִּים הָאֵלֹהִ, יִבְּאוּ עִמָּהֶם. בַּחוּרֵי חֲמֹד פְּחוֹת וּסְגָנִים כָּל־שְׁלֹשִׁים וּקְרוּאִים רַכְבֵּי סוּסִים כָּל־ם. [ע"פ רד"ק]: (כד) וּבָאוּ עֲלֶיךָ הָצֵן, יִבְּאוּ, בְּהוֹצֵן, וְהוּא שֵׁם כְּלָלִי לְכָל כְּלֵי הַמִּלְחָמָה [עיין רד"ק]: רֶכֶב וְגִלְגָּל, בְּרֶכֶב וּבִגְלָל הֵם אֹפְנֵי הָרֶכֶב: וּבִקְהַל עַמִּים צָנָה וּמִגָּן וְקוֹבַע יְשִׁימוּ עֲלֶיךָ סָבִיב, רוֹצֵה לִּימֹר אֶת אֱלֹהִי יְשִׁימוּ עַל עֲצֻמָּם לְבוֹא עֲלֶיךָ מִסְבִּיב: וְנָתַתִּי לִפְנֵיהֶם מִשְׁפָּט, אִמְסוּר בִּידֵם הַמִּשְׁפָּט, וּשְׁפָטוֹךְ בְּמִשְׁפָּטֵיהֶם, וְהֵם יִשְׁפְּטוּ אוֹתָךְ כְּמִשְׁפָּטֵיהֶם. וְהַכּוֹנוּהָ שִׁיעֲשׂוּ בְךָ כְּאִילוֹ הֵם שְׁלוּחִים לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט [ע"פ ר"י אַבְרָבָנָא]: (כה) וְנָתַתִּי קִנְאָתִי בָּךְ, אֵתָּךְ בְּךָ כְּעֵסִי, וַעֲשׂוּ אוֹתָךְ בַּחֲמָה וַעֲשׂוּ עִמָּךְ מִשְׁפָּט בַּחֲמָה, אַפֶּךָ וְאֶזְנֶיךָ יִסִּירוּ וְיִסִּירוּ מִמֶּךָ אַפֶּךָ וְאֶזְנֶיךָ, כְּדֹרֶךְ מִשְׁפָּט הַזּוֹנוֹת בְּכִדִּי לְנוֹלָה: וְאַחֲרִיתֶךָ בַּחֲרֵב תִּפּוֹל, סוֹף הַפְּרִצּוֹף וְשִׁאֲרֵיתוֹ תִּפּוֹל בַּחֲרֵב: הַמָּה בְּנִיךָ וּבְנוֹתֶיךָ יִקְחוּ, בְּשָׁבִי [ע"פ רד"ק]: וְאַחֲרִיתֶךָ תֹּאכַל בָּאֵשׁ, עַל הַבְּתִים וְהַשְּׂדוֹת יֹאמַר, הַנִּשְׁאָרִים אַחֲרֵי מוֹת הָאָדָם [ע"פ רש"י]: (כו) וְהַפְּשִׁיטוֹךְ אֶת בְּגָדֶיךָ, כְּדֹרֶךְ שְׁעוֹשֵׂין לְזוֹנָה לְהַעֲמִידָה עֲרוּמָה לְהַכְלִימָהּ וּלְקַחְהָ כְּלֵי תַפְאֲרֶתְךָ:

(כז) וְהִשְׁבֵּתִי זְמַתְךָ מִמֶּךָ וְאֵת זְנוּתְךָ מֵאַרְץ מִצְרַיִם וְלֹא תִשָּׂא עֵינֶיךָ אֲלֵיהֶם וּמִצְרַיִם לֹא תִזְכְּרִי עוֹד: (כח) כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הִנְנִי נֹתֵנְךָ בְּיַד אֲשֶׁר שְׂנֵאת בְּיַד אֲשֶׁר נִקְעָה נַפְשְׁךָ מֵהֶם: (כט) וַעֲשׂוּ אוֹתְךָ בְּשִׁנְאָה וְלָקַחוּ כָל יִגְיֶעֶךָ וַעֲזֹבוּךָ עִירָם וְעָרֵיהָ וּנְגִלָה עָרֹת זְנוּנֶיךָ וְזִמְתְּךָ וְתִזְנוּתֶיךָ: (ל) עֲשֵׂה אֵלֶּה לְךָ בְּזִנוּתְךָ אַחֲרֵי גוֹיִם עַל אֲשֶׁר נִטְמָאת בְּגִלּוּלֵיהֶם:

(לא) בְּדֶרֶךְ אַחוּתְךָ הִלַּכְתָּ וְנָתַתִּי כוֹסָה בְּיָדְךָ: (לב) כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה כּוֹס אַחוּתְךָ תִּשְׂתִּי הַעֲמָקָה וְהִרְחַבְתָּ תַּהְיָה לְצַחֵק וּלְלַעַג מְרֵבָה לְהַכִּיל: (לג) שִׁכְרוֹן וַיְגוֹן תִּמְלֹאִי כּוֹס שְׁמָה וּשְׁמָמָה כּוֹס אַחוּתְךָ

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק כג כז-ל):

לכאורה כל האמור בפרשה זו נאמר כבר בפרשה הקודמת, רק מוסיף שמרוב הפורענות תשכח את מצרים.

(כז) וְהִשְׁבֵּתִי זְמַתְךָ מִמֶּךָ וְאֵת זְנוּתְךָ מֵאַרְץ מִצְרַיִם. בעבור מרבית הצרות הבאות לא תהיה עוד רדופה אחר הזמה, ואחר הזנות שנתקעה בלבך מארץ מצרים: - וְלֹא תִשָּׂא עֵינֶיךָ אֲלֵיהֶם. כפל הדבר במילים שונות. רוצה לומר, בני בבל יבואו עליה למלחמה, והם יהיו שלוחי המשפט, ויהרגו השרים והמושלים ויתר העם. ומהם יקחו בשבי, וישרפו את בית המקדש, ובתי הגדולים, וישללו חמדת עשרם. וּמִצְרַיִם לֹא תִזְכְּרִי עוֹד. ומגודל הצרות לא תפנה עוד אל הגלולים, ולא תזכר. וְיִתְּנָה בְּאֵלֵהי מִצְרַיִם: (כח) כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנָי ה' הִנְנִי נֹתֵנְךָ בְּיַד אֲשֶׁר שְׂנֵאתָ. הם הכשדים שמרדת בהם [ע"פ רש"י]: - בְּיַד אֲשֶׁר נִקְעָה נַפְשְׁךָ מֵהֶם. אשר סרתה נפשך מהם לשנאותם, וכפל הדבר במילים שונות: (כט) וַעֲשׂוּ אוֹתְךָ, יַעֲשׂוּ עִמָּךְ דְּבָרִים - בְּשִׁנְאָה, וּלְקַחוּ כָל יִגְיֶעֶךָ, וַעֲזֹבוּךָ עִירָם וְעָרֵיהָ, ויקחו כל עשרך אשר יגעת לאספה, ויעזבו אותך ערום ועריה מבלי לבוש: - וּנְגִלָה עָרֹת זְנוּנֶיךָ, אז יהיה נגלה חרפת זנותך, כי מגמול המעשה יגולה ויוודע מעשה העון: - וְזִמְתְּךָ וְתִזְנוּתֶיךָ, כפל הדבר במילים שונות לפי מרבית הזנות, ויאמר על העבודות זרות המחולפים: (ל) עֲשֵׂה אֵלֶּה לְךָ, בְּזִנוּתְךָ אַחֲרֵי גוֹיִם, אלה הדברים נעשו לך בגמול שזנית אחרי עבודת כוכבים, ויפרש אמריו לומר - עַל אֲשֶׁר נִטְמָאת בְּגִלּוּלֵיהֶם. לקבלם לאלוה:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק כג לא-לג): עונש בזיון רב.

(לא) בְּדֶרֶךְ אַחוּתְךָ הִלַּכְתָּ לִפִּי שֶׁהִלַּכְתָּ בְּדֶרֶךְ אֵהֵלָה אַחוּתְךָ, לֹכֵן - וְנָתַתִּי כוֹסָה בְּיָדְךָ, אֵתֵן בְּיָדְךָ אֵת כּוֹס הַחֲמָה לְשִׁתּוֹתָה כְּמוֹ שֶׁשִּׁתְּתָה הִיא (המשיל חמת ה' לכוס מלא יין, המשכר ומבלבל דעת האדם): (לב) כֹּה אָמַר אֲדֹנָי ה' כּוֹס אַחוּתְךָ תִּשְׂתִּי, הכוס ששתתה אחותך תשתי גם את: - הַעֲמָקָה וְהִרְחַבְתָּ, אשר היא עמוקה ורחבה ומחזקת הרבה: - תַּהְיָה לְצַחֵק, הבריות יצחקו בך, - וּלְלַעַג מְרֵבָה לְהַכִּיל, וילעגו עליך בשיעור גדול, עד שתהיה מרובה להכיל ולסבול כל הצחוק והלעג: (לג) - שִׁכְרוֹן וַיְגוֹן תִּמְלֹאִי, לא כדרך שותי כוס יין

שְׁמֵרוֹן:

(לד) וְשֵׁתִית אוֹתָהּ וּמָצִית וְאֵת חֲרָשֶׁיהָ תִּגְרָמִי וְשִׁדְיָךְ תִּנְתַּקִּי כִּי אֲנִי דִּבַּרְתִּי נָאֻם אֲדֹנִי יְהוָה:

(לה) לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנִי יְהוָה יַעַן שָׁכַחְתָּ אוֹתִי וַתִּשְׁלִיכִי אוֹתִי אַחֲרַי גִּוְךָ וְגַם אֶת שְׂאֵי זִמְתְּךָ וְאֵת תַּזְנוּתֶיךָ: (לו) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי בֶּן אָדָם הִתְשַׁפּוּט אֶת אֶהְלָה וְאֵת אֶהְלִיכָה וְהִגֵּד לָהֶן אֵת תּוֹעֲבוֹתֵיהֶן: (לז) כִּי נֹאפּוּ וְדָם בִּידֵיהֶן וְאֵת גְּלוּלֵיהֶן נֹאפּוּ וְגַם אֶת בְּנֵיהֶן אֲשֶׁר יִלְדוּ לִי הֵעֲבִירוּ לָהֶם לֶאֱכָלָה: (לח) עוֹד זֹאת עָשׂוּ לִי טִמְאוּ אֶת מִקְדָּשִׁי בַּיּוֹם הַהוּא וְאֵת שַׁבְּתוֹתַי חִלְלוּ: (לט) וּבִשְׁחָטֶם אֶת בְּנֵיהֶם

שהם. באמת. שכורים ומבולבלים, אבל הם שמחים, כי היין משמח. אבל מכוס החמה תהיה מלאה משכרון ומיגון: כוס שמה ושממה הכוס הזה יהיה מתמהון לבב ושממון, דוגמת: כוס אחותך שמרון. [ע"פ ר"י אברבנאל]:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק כג לד): עונש, שתזיק לעצמה מרוב בלבול.

(לד) וּשְׁתִית אוֹתָהּ וּמָצִית. תמצוץ הבלועה: ואת חרשיה תגרמי. חרסי הכוס תשברי בשנייך, ללעוס החרסים למצוץ כל הבלוע. בבטן החזק. [ע"פ רד"ק]: וּשְׁדִיךָ תִּנְתַּקִּי מרוב השכרות בלבול הדעת, תחבלי בעצמך לנתק ולעקור שדיך [עיי' תרגום יונתן]: כִּי אֲנִי דִּבַּרְתִּי נָאֻם אֲדֹנִי ה' וּבֹדָאִי כֵן יִהְיֶה:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק כג לה-מה):

מתאר ריבוי דבקותה בזימה. וכאן ביאר שהחומר הגדול הוא בכך שעשו את העוונות הללו בבית המקדש בעצמו. וכבר הזכיר מכך לעיל פרק י', אלא שכאן בפרשיות אלו (ראה פרק כא, כד) שבהם עוסק בסיבת הגזירה על ירושלים ועל המקדש, מבאר שנקודה זו היא סיבה גדולה לפורעות של חורבן בית המקדש.

(לה) לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנִי ה' יַעַן שָׁכַחְתָּ אוֹתִי וַתִּשְׁלִיכִי אוֹתִי אַחֲרַי גִּוְךָ. כאדם המשליך דבר אחורי גופו לבל יראהו, ולא יזכר בו: וגם את. כמו שעשית למולי, כן גם את. שְׂאֵי זִמְתְּךָ וְאֵת תַּזְנוּתֶיךָ, סבלי גמול זימתך ואת תשלום תזנותיך: (לו) וַיֹּאמֶר ה' אֵלַי בֶּן אָדָם הִתְשַׁפּוּט אֶת אֶהְלָה וְאֵת אֶהְלִיכָה. האם רוצה אתה להתווכח עם אהלה ועם אהליבה: והגד להן את תועבותיהן. אז הגד להן בהויכות את כל תועבותיהן: (לז) כִּי נֹאפּוּ. בגלוי עריות: וְדָם בִּידֵיהֶן. שפכו דם נקי: וְאֵת גְּלוּלֵיהֶן נֹאפּוּ. זהו עבודת גלולים [ע"פ רד"ק]: וגם את בניהן אשר ילדו לִי. רוצה לומר המיוחדים לי ללמוד בבית הספר []: הֵעֲבִירוּ לָהֶם לֶאֱכָלָה. היו מעבירים ומוליכים לפסילים, להיות להם למאכל: (לח) עוֹד זֹאת עָשׂוּ לִי טִמְאוּ אֶת מִקְדָּשִׁי בַּיּוֹם הַהוּא. בו ביום שהעבירו בניהן לפסילים, באו אל המקדש להקריב בה קרבנות וטמאו את המקדש עם הקרבנות, הואיל ואינם לי לרצון [ע"פ רד"ק]: וְאֵת שַׁבְּתוֹתַי חִלְלוּ. כי גם בשבת

לְגִלּוּלֵיהֶם וַיָּבֹאוּ אֶל מִקְדָּשִׁי בַּיּוֹם הַהוּא לְחַלְלוֹ וְהָנָה כֹּה עָשׂוּ בְּתוֹךְ
בֵּיתִי: (מ) וְאָף כִּי תִשְׁלַחְנָה לְאֲנָשִׁים בָּאִים מִמֶּרְחֶק אֲשֶׁר מִלֵּאךְ
שְׁלוֹחַ אֲלֵיהֶם וְהָנָה בָּאוּ לְאֲשֶׁר רָחֲצָתָ כַּחֲלָתָ עֵינֶיךָ וְעַדִּית עָדִי:
(מא) וַיֵּשְׁבֶתָ עַל מִטָּה כְּבוֹדָה וְשִׁלַּחַן עָרוֹךְ לִפְנֵיהָ וּקְטָרְתִּי וְשִׁמְנִי
שָׁמַתָּ עָלֶיהָ: (מב) וְקוֹל הַמּוֹן שָׁלוֹ בָּהּ וְאֵל אֲנָשִׁים מְרֹב אָדָם
מוֹבָאִים סּוֹבָאִים [סְבָאִים] מִמֶּדְבָּר וַיִּתְּנוּ צְמִידִים אֶל יְדֵיהֶן וַעֲטָרֹת
תַּפְאָרֶת עַל רָאשֵׁיהֶן: (מג) וְאָמַר לְבָלָה נְאוּפִים עֵת [עֲתָה] יִזְנֶה
[יִזְנוּ] תִּזְנוּתָהּ וְהִיא: (מד) וַיָּבֹאוּ אֲלֶיהָ כְּבוֹא אֶל אִשָּׁה זֹנָה כֵּן בָּאוּ

העבירו את בניהן להם לאכלה [ע"פ רש"י]: (לט) ובשחטם את בניהם לגלוליהם ויבאו אל מקדשי
ביום ההוא לחללו. רוצה לומר. הוסיפו עוד לעשות כן בעת ששחטו את בניהם לפסילים אז באו אל מקדשי
ביום ההוא למען חללו, וכאומר הביאה היתה בכוונה מיוחדת לחלל המקדש ולבזותו: והנה כה עשו בתוך
ביתו. רוצה לומר, הדבר שספרתי עשו בתוך ביתי [ע"פ ר"י אברבנאל]: (מ) ואף כי תשלחנה לאנשים
באים ממרחק, רוצה לומר כל שכן שעשתה עוד יותר תועבה, אשר תשלחנה לאנשים שיהיו באים אליה מארץ
מרחק, ממקום שהם שם: אשר מלאך שלוח אליהם. רוצה לומר השליחות היה על ידי מלאך השלוח אליהם
בכוונה מיוחדת: והנה באו. והנה כן עשו ובאו -לאשר רחצת, אל המקום אשר רחצת שמה, כחלת עיניך.
ומלאת עיניך עם הכחל, והוא מין צבע. ועדית עדי, וקשטת עצמך בקשוסים, וראו בעיניהם מה שאת מייפה
עצמך למצוא חן בעיני הנואפים הבאים: (מא) וישבת על מטה כבודך. ואחרי זה ישבת על מטה מכובדת
ויקרה. ושלחן ערוך לפניך. ולפניך היה שולחן מסודר במיני מאכל (כי כן היה מנהגם להסב על המטה בעת
האכילה) וקטרת ושמני שמת עליה. והקטרת והשמן שנתתי לך שמת על השולחן להאכיל את הנואפים
ולסוכם בשמן ולהעלות ריח הקטורת אחר האכילה (כי כן היה מנהגם למשוך בשמן הטוב אחר האכילה ולהשים
בשמים על הגחלים להעלות העשן לריח טוב). רוצה לומר, שלחת אל העכו"ם לבוא ללמדך דרך תועבותם,
ועשית להם כבוד והראית חיבה יתירה, ונתת להם דורונות ממה שהשפעת לך: (מב) וקול המון שלו בת. קול
המית שלוח היה נשמע בה, לא קול המית מלחמה: ואל אנשים. רוצה לומר עם האנשים הבאים, מרב אדם
מובאים סבאים ממדבר, על כי היו בני אדם מרובים, היה מובא עמהם גם אנשי סבא מן היושבים במדבר.
וכאומר עם כל זה היה לה רוב שלוח, עם כי אנשי סבא המה אכזרים אנשי רשע: ויתנו צמידים, כי נתנו
צמידים. על ידיהן ועטרת תפארת על ראשיהן. להתקטש ביותר, ומצאה חן בעיני כולם, ולא עשו עמה
רעה. רוצה לומר, שהיתה מתאהבת לכולן לעבוד לכל אלהי העכו"ם: (מג) ואמר לבלה נאופים. אמרתי על
הזקנה שנזדקנה בנאוף, עתה יזנו תזנותיה. עתה יסורו ממנה תזנותיה, הואיל וכבר שבעה בזנות. רוצה לומר,
חשבתי שאחר שעבדו זמן רב לאלהי העכו"ם, וראו שאין בהם ממש יפרשו מהם: והיא. אבל עדיין היא
בהוייתה כמו מאז, ודוגמתו איה ה' אלהי אליהו אף הוא (מלכים ב) ורוצה לומר אף הוא בהוייתו בכל עת ולא
ישתנה [ע"פ רש"י]: (מד) ויבוא אליה כבוא אל אשה זונה. כל הרוצה בא אליה, כדרך שבאים אל אשה
זונה מפורסמת. כן באו אל אהלה ואל אהליבת. רוצה לומר עבדה לכל עבדות וזרות שבעולם: אשת

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

אֶל אֶהְיֶה וְאֶל אֶהְיֶה אֵשֶׁת הַזֶּמָּה : (מה) וְאֲנָשִׁים צָדִיקִים הָמָּה יִשְׁפְּטוּ אוֹתָהֶם מִשְׁפָּט נֶאֱפוֹת וּמִשְׁפָּט שְׁפָכוֹת דָּם כִּי נֶאֱפַת הָנָה וְדָם בִּידֵיהֶן :

(מו) כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הֵעֵלָה עֲלֵיהֶם קֶהֱל וְנָתַן אֶתְּהֶן לְזִעֲוָה וְלָבִז : (מז) וְרָגְמוּ עֲלֵיהֶן אֶבֶן קֶהֱל וַיִּבְרָא אוֹתָהֶן בְּחִרְבוֹתָם בְּגִיהֶם וּבְנוֹתֵיהֶם יִהְיֶה וּבְתִיתָהֶן בָּאֵשׁ יִשְׂרָפּוּ : (מח) וְהִשְׁבַּתִּי זִמָּה מִן הָאָרֶץ וְנוֹסְרוּ כָּל הַנָּשִׁים וְלֹא תַעֲשִׂינָה כְּזִמְתִּכֶּנָּה : (מט) וְנָתַנּוּ זִמְתִּכֶּנָּה עֲלֵיכֶן וַחֲטָאֵי גִלּוּלִיכֶן תִּשְׁאִינָה וַיִּדְעֶתֶם כִּי אֲנִי אֲדֹנָי יְהוִה :

הַזֶּמָּה, נְשִׁי הַזֶּמָּה [ע"פ רש"י] : (מה) -וְאֲנָשִׁים צָדִיקִים, הֵם שְׂרֵי מֶלֶךְ בָּבֶל שֶׁהֵמָּה נִחְשָׁבִים לְצָדִיקִים לְמוֹלָךְ : הַמָּה יִשְׁפְּטוּ אוֹתָהֶם מִשְׁפָּט נֶאֱפוֹת, מִשְׁפָּט הָרָאוּי בַּגְמוֹל הַנֶּאֱפוֹ -וּמִשְׁפָּט שְׁפָכוֹת דָּם, וּמִשְׁפָּט הָרָאוּי בַּגְמוֹל שְׁפִיכַת דָּם נָקִי : כִּי נֶאֱפַת הָנָה וְדָם בִּידֵיהֶן, מֵה שֶׁשָּׁחֲטוּ בְּנִיהֶן לְעֹכוֹ"ם [ע"פ תַּרְגוּם יוֹנָתָן] :

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק כג מו-מט) :

יש עוד סיבה לפורענות והוא בכדי שילמדו להמנע מהחטא.

(מו) כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנָי ה' הֵעֵלָה עֲלֵיהֶם קֶהֱל, רוצה לומר אמור בנבואה, הַנְּבִיא נִצְטוּה לומר אל ה', שֶׁאֲנִי אֵעֵלָה עֲלֵיהֶן קֶהֱל רב, וְנָתַן אֶתְּהֶן לְזִעֲוָה וְלָבִז, וְאֵתְּהֶן לְרַעְדָה וְלָבִזָּה : (מז) -וְרָגְמוּ עֲלֵיהֶן אֶבֶן קֶהֱל, בְּנֵי הַקֶּהֱל הֵהוּא יִגְרְמוּ עֲלֵיהֶן אֲבָנִים : וַיִּבְרָא אוֹתָהֶן בְּחִרְבוֹתָם, הוּא יִבְרִיא, יִכְרִית אוֹתָן עִם חִרְבוֹתָם -בְּנִיהֶם וּבְנוֹתֵיהֶם יִהְיֶה וּבְתִיתָהֶן בָּאֵשׁ יִשְׂרָפּוּ, [ע"פ רד"ק] : (מח) -וְהִשְׁבַּתִּי זִמָּה מִן הָאָרֶץ, עִם הַמִּשְׁפָּט הַזֶּה אֲבָטֵל זִמָּה מִן הָאָרֶץ, כִּי כֹלֶם יִפְחָדוּ מִפְּחַד הַמִּשְׁפָּט : וְנוֹסְרוּ כָּל הַנָּשִׁים, יִקְבְּלוּ מוֹסֵר, וְלֹא תַעֲשִׂינָה כְּזִמְתִּכֶּנָּה, כְּמוֹ הַזֶּמָּה שֶׁעֲשִׂיתָן, רוצה לומר, לֹא יַעֲבֹד עוֹד מִי לְעֹכוֹ"ם : (מט) וְנָתַנּוּ זִמְתִּכֶּנָּה עֲלֵיכֶן, הַקֶּהֱל הַעוֹלָה יִתְּנוּ עֲלֵיכֶן גְּמוֹל זִמְתִּכֶּן -וַחֲטָאֵי גִלּוּלִיכֶן תִּשְׁאִינָה, וַחֲטָאֵי תוֹעֲבוֹתֵיכֶן הַמְּאֻסִּים כְּגַלֵּל שֶׁל רַעִי, הֵנָּה אֵתְּהֶן תִּסְבְּלוּ הַגְּמוֹל : -וַיִּדְעֶתֶם כִּי אֲנִי אֲדֹנָי ה', אֵז תִּדְעוּ שֶׁאֲנִי ה' הַנֶּאֱמָן לְשֵׁלֶם גְּמוֹל :

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק כד א-ה) :

בפרק זה ממשיך בענין הקודם שהתחיל בו בפרק כא, והוא הגזרה על העיר ירושלים עצמה, ועל בית המקדש. עד פסוק טו' ניבא על העיר, ואחר כך על המקדש.

פרק כד (א) וַיְהִי דְבַר יְהוָה אֵלַי בַּשָּׁנָה הַתְּשִׁיעִית בַּחֹדֶשׁ הָעֲשִׂירִי
בַּעֲשׂוֹר לַחֹדֶשׁ לֵאמֹר: (ב) בֶּן אָדָם כְּתוּב [כְּתֹב] לָךְ אֶת שֵׁם הַיּוֹם
אֶת עֵצֶם הַיּוֹם הַזֶּה סִמֶּךְ מֶלֶךְ בָּבֶל אֶל יְרוּשָׁלַם. ׀ בַּעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה:
(ג) וּמִשָּׁל אֶל בֵּית הַמֶּרִי מִשָּׁל וְאַמְרַת אֲלֵיהֶם כֹּה אָמַר אֲדֹנִי יְהוָה
שְׁפַת הַסִּיר שְׁפַת וְגַם יֵצֶק בּו מַיִם: (ד) אֶסָּף נִתְחִיָּה אֲלֵיהָ כָּל נִתְחַ
טוֹב יִרְךָ וְכִתְּףָ מִבְּחַר עֲצָמִים מֵלֹא: (ה) מִבְּחַר הַצֶּאֱנָן לְקוֹחַ וְגַם דּוֹר

ניבא ב'י בטבת, שהיום הונח המצור על ירושלים, והיות והוא היה בבבל לא היו יכולים לדעת זאת מיד, רק על ידי נבואה. ומבאר במשל על סיר, לומר שיכלו בתוכה כל הנמצאים בה⁷⁹.

פרק כד (א) וַיְהִי דְבַר ה' אֵלַי בַּשָּׁנָה הַתְּשִׁיעִית⁸⁰, לגלות המלך יהויכין, ולמלכות צדקיהו. צדקיהו נעשה מלך, מיד כאשר הגלה יבניה לבבל עם חלק מהעם. בַּחֹדֶשׁ הָעֲשִׂירִי בַּעֲשׂוֹר לַחֹדֶשׁ לֵאמֹר: (ב) בֶּן אָדָם כְּתוּב לָךְ אֶת שֵׁם הַיּוֹם, רוצה לומר, כמה הוא בשבת ראשון או שני וכו' ולתוספות ביאור אמר. אֶת עֵצֶם הַיּוֹם הַזֶּה, שהוא עומד בו היום, להודיע אשר. סִמֶּךְ מֶלֶךְ בָּבֶל אֶל יְרוּשָׁלַם. מלך בבל סמך על ירושלים לצור עליה. בַּעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה, ותכלית הכוונה היה בזה הכתיבה, כי הנביא היה בבבל, וכתב מה שנעשה בירושלים. וכשישמעו מפי המגידים כי כן היה, יאמינו בו, ולא יפנו עוד אל מול דברי נביאי השקר [ע"פ רד"ק]: (ג) וּמִשָּׁל אֶל בֵּית הַמֶּרִי מִשָּׁל, אמור משל אל בית ישראל הממרים ב'י. וְאַמְרַת אֲלֵיהֶם כֹּה אָמַר אֲדֹנִי ה' שְׁפַת הַסִּיר, שְׁפַת עוֹרֹךְ וְהַעֲמַד הַקְּדָרָה עַל מָקוֹם מַעֲמָדָה עַל הַכִּירָה, וְגַם יֵצֶק בּו מַיִם. וגם שפוך בו מים להתבשל. ולפי שהם אמרו [בדרך], מִשָּׁל (לעיל פרק יא) היא הסיר ואנחנו הבשר, וכוונתם היתה, שהעיר תשמוּר עַל יְרוּשָׁלַם. לכן אחז גם הוא בזה המשל, לומר היום הוא תחלת המצור, שהיא הכנה אל הכבוש כמו שהעמדת הקדרה על הכירה ויציקת המים בו הוא הכנה אל הבישול [ע"פ רד"ק]: (ד) אֶסָּף נִתְחִיָּה אֲלֵיהָ, הכנס בה הנתחים הראוים לה: כָּל נִתְחַ טוֹב, וחזור ומפרש, יִרְךָ וְכִתְּףָ, שהם נתחים טובים מלאים בשר: מִבְּחַר עֲצָמִים מֵלֹא, את הסיר מלא משאר מבחר האיברים (ולפי שהאיברים מנותחים לפי העצמות, יקראו האיברים

מעין חיים – מוסר ועיונים

⁷⁹ כד א הקדמה. הרב אברבנאל הקשה מדוע נשנה משל הסיר, הרי כבר פרק יא' נאמר שבני ישראל המשילו את ירושלים לסיר המגן על מה שבפנים. ועל כך ניבא שלא יגן עליהם, אלא אדרבה ימקו בתוכה כבשר המצטמק בסיר. מדוע נכפל אותו ענין.

הרב אברבנאל משיב ואומר, שכאן נאמר שוב, להודיע שכעת שסמך מלך בבל על ירושלים את המצור, עכשיו מתחיל להתקיים הגזרה האמורה למעלה.

אמנם לפי דרכנו לדרוש סמוכים, הענין מבואר מאליו. לעיל בכל הפרקים שם, היה הענין על הגזרה הקיימת על העם. ועל כך אמר שהגזרה עליהם בענין גזרת הסיר, הוא שימקו בתוכה. ובאמת עצם לשון הנבואה בפרק יא' מדבר נוכח העם.

אך כאן, מדבר על הגזרה על העיר עצמו ועל המקדש, וכמו שנתבאר, שכבר מפרק כ' הוא מדבר בזה. ובאמת בפסוקים של הנבואה כאן, מתבאר כמה הטומאה דבוקה לעיר כזוהמא הדבוקה בסיר. ועל כך נגזרה גזרה על העיר עצמו, וכמו שיתבאר בפסוק יא' בשם הרד"ק (ומצד גזרה זו, היוצא מהעיר ינצל, עיין פסוק ו').

⁸⁰ כד א. בַּשָּׁנָה הַתְּשִׁיעִית. פרק א' א' נאמר בשנה ה' ה' תמוז. הנבואות מפרק ח' נאמרו בשנה ו' ה' אלול. בנבואות שעד פרק ח', מסופר בהם מה שניבא ועשה הנביא במצוות הנבואה, עד שנה ו' בחודש אלול עיין שם. פרק כ' נאמר בשנה ז' ב'י אב [נבואה הנבואות מפרק ח' עד פרק ח' נאמרו סמוך לזמן אמירת פרק ח', לכן לא נאמר בהם זמן]. וזו בשנה ט' י' בטבת.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

הַעֲצָמִים תַּחְתִּיָּה רַתַּח רַתְּחִיָּה גַם בְּשָׁלוֹ עֲצָמֶיָּה בְּתוֹכָהּ :

(ו) לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְיָ הוּא אוֹי עִיר הַדְּמִים סִיר אֲשֶׁר חֲלָאֲתָהּ כֹּה וְחֲלָאֲתָהּ לֹא יֵצֵאָה מִמֶּנָּה לְנִתְחִיָּה לְנִתְחִיָּה הוֹצִיאָהּ לֹא נָפַל עָלֶיהָ גּוֹרֵל: (ז) כִּי דָמָה בְּתוֹכָהּ הָיָה עַל צִחִית סָלַע שְׁמָתָהּ לֹא שָׁפְכָתָהּ

בשם עצמים) האברים הטובים, הוא משל אל העם שאינם דרים בירושלים, שגם הם נכנסו לירושלים, [ע"פ רד"ק]:
(ה) מבחר הצאן לקות רוצה לומר, הבשר שתשים בסיר יהיה ממבחר הצאן מהשגמים והנבחרים שבצאן:
וגם דור העצמות תחתיה שים תחת הסיר מדורת העצמים, שבמקום עצים יבער עצמים: **רתח רתחיה גם בשלו עצמיה בתוכה** רוצה לומר, כל כך תבעיר האש ותרתיח הסיר, עד שגם העצמים יתבשלו בה, עם שהם קשים להתבשל. **בהמשל של שני הפסוקים האלו**, הוא רוצה לומר, בעת יתחיל המצור יתאספו בה כל בני הערים שנחרבו. **וגם שרי העם והמושלים**, ואמר לעשות מדורה מעצמים, שלא יניח תחת הסיר עצים, אלא עצמות. **לרמז על עצמות והחללים הנחרגים חנם בקרבה**, על ידי המלך והשרים שהם מבעירים האש, ומביאים. **על עצמות הפורעניות וצרות המצור**. ואמר רתח רתחיה גם בשלו עצמיה, לרמז שכל כך יקשה צרות המצור, עד שגם הגבורים החזקים כעצמים יכלו ויפלו בה בחרב וברעב ובדבר [ע"פ רד"ק]:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק כד ו-ח):

מבאר שהגזרה על העיר ירושלים, היא בעון שפיכות דמים בפרהסיא שנעשה בה.

(ו) לכן רוצה לומר הואיל ונאמר לי במשל, לכן אפרש הדבר **כה אמר אדני ה'**, **אוי עיר הדמים**. **אוי לך ירושלים אשר נשפך בך דמי נקיים**: **סיר אשר חלאתה בה, וחלאתה לא יצאה ממנה** אתה הסיר אשר נשאר בה זוהמתה, ולא יצאה ממנה זוהמתה, כי לא העבירו ממנה כדרך שמעבירים זוהמת הסיר. **רוצה לומר, עדיין טומאת העון אצלך, ולא עשית תשובה שתלך לה העון**: **לנתחיה לנתחיה הוציאה^פ, לא נפל עליה גורל**. **רוצה לומר, כמו שאין דרך לשפוך מסיר כזאת, כל הנתחים בבת אחת, כי ישפך עמהם גם הזוהמה הנשארת בשולי הסיר, אולם יוציאם נתחים נתחים מה שפוגע ראשון נוטל תחלה מבלי הפלת גורל, לדעת מי ראשון כו'**. כי כוונתו להציל את הבשר שהוא מוציא, שלא יוסיף להזדהם עם הזוהמא, ובכדי שכאשר יאבדו את הזוהמא בשביל נקיין הסיר, לא יכלו את הנתחים האלו עמה. **כן לא גלו אנשי ירושלים בבת אחת כי מהם גלו עם יהויקים, ומהם עם יהויכין, ומהם עם צדקיהו, ולא גלו על פי גורל, כי אם מי שבא בידו ראשון גלה תחלה**. וכאומר לא היה כן

מעין חיים – מוסר ועיונים

¹⁰ **כד ו לנתחיה לנתחיה הוציאה**. עיין רש"י שגם בימי צדקיהו עצמו, נאמר (ירמיה כא) והיוצא ונפל על הכשדים הצרים עליכם וחיח, והיתה לו נפשו לשלל. נראה כי הענין בזה הוא, כי היה גזרה על העיר [ובנוסף לכך, היוצא וגילה אמונתו בדברי ה' אשר ביד הנביא ירמיה, ראוי לינצל בעצמו].

עַל הָאָרֶץ לְכַסּוֹת עָלָיו עֶפֶר: (ח) לְהַעֲלוֹת חֲמָה לְנֶקֶם נֶקֶם נִתְּתִי אֶת דְּמָה עַל צָחִית סָלַע לְבִלְתִּי הַכֶּסּוֹת:

(ט) לָכֵן פֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְיָ הוּא אֹמֵר עֵיר הַדְּמִים גַּם אֲנִי אֲגִדִּיל הַמְדוּרָה: (י) הִרְבָּה הָעֲצִים הַדֶּלֶק הָאֵשׁ הִתֵּם הַפֶּשֶׁר וְהִרְקָה הַמְרַקָּה וְהָעֲצָמוֹת יִחְרוּ: (יא) וְהָעֲמִידָה עַל גְּחִלְיָה רָקָה לְמַעַן תִּחַם וְחָרָה נִחְשָׁתָה וְנִתְּכָה בְּתוֹכָה טְמֵאָתָה תִּתֵּם חֲלָאָתָה: (יב)

בעבור שאלו פשעו יותר מאלו, והגורל נפל על אלו שפשעו ביותר, כי באמת דרך אחד להם [ע"פ רד"ק]: (ז) בִּי דְמָה בְּתוֹכָה הִיָּה דָם הַנְקִי הַנִּשְׁפָךְ שֶׁהִיָּה בְּתוֹכָה, הִנֵּה עַל צָחִית סָלַע שֶׁמִּתְחַוֶּה, שֶׁמָּה אוֹתוֹ עַל יִבְשׁוֹת הַסָּלַע לִהְיוֹת מִתְקִיִּים, לֹא שֶׁפָּתְחוּ עַל הָאָרֶץ לְכַסּוֹת עָלָיו עֶפֶר, לֹא שֶׁפָּתְחוּ אוֹתוֹ עַל עֶפֶר הָאָרֶץ, לִהְיוֹת נִבְלַע וְנִכְסָה בְּעֶפֶר הָאָרֶץ. רוצה לומר, שפכו דם בגלוי ובפרסום, ולא חששו לעשות בסתר לבל יודע [ע"פ רד"ק]: (ח) לְהַעֲלוֹת חֲמָה לָכֵן בְּכָדִי לְהַעֲלוֹת חֲמָתִי, וּלְנֶקֶם. בָּהֶם נֶקֶם נִתְּתִי אֶת דְּמָה עַל צָחִית סָלַע לְבִלְתִּי הַכֶּסּוֹת. קיימתי את הדם הנשפך בה להיות מתקיים כאילו הוא על יבשות הסלע, לבל יהיה נכסה מעיני. רוצה לומר, כמו שהם עשו בגלוי, כן השאתי את הדם מגולה להיות זכור לפני, להעלות חמתי לנקום בהם נקמת הדם. ואחז במשל, מִבֵּן אָדָם הַמִּשְׁאִיר דָּבָר מְגוּלָּה לְמַעַן יִזְכָּר בּוֹ [ע"פ רד"ק]:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק כד ט-יד):

מבאר שאין לעיר ירושלים תקנה, יען מוסיפים פשע על פשע, ללא תשובה. ומזכיר כאן את חטא גילוי עריות (ולפי דרכינו מפרק ג' ואילך מנבא הנביא על עונש מיתה, והפרשיות שאחריו מבארים טעם עונש זה, ומפרק יב על הגלות, ומפרק כ"א על חורבן המקדש, ובכך מובן שמזכיר עוון גילוי עריות דווקא לבאר את עונש בית המקדש, שהרי בית המקדש הוא מקום של קדושה וטהרה).

(ט) לָכֵן הוֹאִיל וְהָדָם הַנְקִי זָכוֹר לִפְנֵי, לָכֵן בַּה אָמַר אֲדֹנָי ה', אוֹי לְךָ עֵיר הַדְּמִים: גַּם אֲנִי, כְּמוֹ שֶׁהָאֵשׁ הַגִּדִּילוּ רָשָׁע, כֵּן גַּם אֲנִי אֲגִדִּיל הַמְדוּרָה שֶׁתַּחַת הַסִּיר [ע"פ רד"ק]: (י) הִרְבָּה הָעֲצִים הַדֶּלֶק הָאֵשׁ. רוצה לומר, אמור בנבואה שאני ארבה העצים ואדליק האש, למען הִתֵּם אֶת הַבִּשָּׁר לְכָלֹתָהּ: וְהִרְקָה הַמְרַקָּה, אֲשֶׁם בַּה מְרַקָּח הַבְּשָׂמִים, כִּי כֵן הַדֶּרֶךְ לְהַשִּׁים הַבְּשָׂמִים בְּתַבְשִׁיל לְאַחֵר שֶׁנִּצְטַמַּק הִרְבָּה [ע"פ רד"ק]: וְהָעֲצָמוֹת יִחְרוּ. גַּם הָעֲצָמוֹת יִתִּיבְשׁוּ מֵאֵד מִחוּם הָאֵשׁ [ע"פ רש"י]: (יא) וְהָעֲמִידָה עַל גְּחִלְיָה רָקָה¹⁹. אַעֲמִיד אֶת הַסִּיר עַל הַגְּחָלִים שֶׁמִּתַּחַת לָהּ כִּשְׁהִיא רָקָה מִן הַתַּבְשִׁיל הַהוּשֵׁם בַּה, כִּי הִכָּל נִשְׂרָף מִחוּם הָאֵשׁ הָרַב:

מעין חיים – מוסר ועיונים

¹⁹ כִּי יֵאָ. וְהָעֲמִידָה עַל גְּחִלְיָה רָקָה. לפי דברי הרד"ק בפסוק י' שהתם הבשר אינו איבוד גמור, אלא הוא הצטמקות באופן שעשה מוכן לאכילה (והוא הגזרה שנאמרה כבר בפרק יא' יא' עיין שם), ומפני כך, הוסיפו בה מרקחת בשמים כדי שתהיה מוכנה לאכילה, ולא לשריפה. לפי זה מה שנאמר כאן שתשאר הסיר רקה, הוא מחמת שהאויב נטל את הבשר ואכל את כל מה שבסיר, בשעה שנעשה מוכן לאכילה. ועכשיו אומר, שהסיר נשאר על האש על אף שכבר הורקה, כדי לנקות אותה. והנמשל הוא שהעיר ירושלים עצמה, לא רק אנשיה, תחרש ותהיה גפרית ומלח שרפה כל ארצה, ועיין ברד"ק.

יחזקאל. מצודת דוד. באר החיים

תָּאֲנִים הֵלָאֵת וְלֹא תֵצֵא מִמֶּנָּה רַבַּת חֲלָאֵתָהּ בָּאֵשׁ חֲלָאֵתָהּ: (יג)
בְּטֹמְאָתְךָ זָמָה יַעַן טְהַרְתִּיךָ וְלֹא טְהַרְתָּ מִטֹּמְאָתְךָ לֹא תִטְהַרֵי עוֹד עַד
הַנִּיחִי אֶת חֲמָתִי בְּךָ: (יד) אָנִי יְהוָה דִּבַּרְתִּי בָּאֵה וְעָשִׂיתִי לֹא אֶפְרַע
 וְלֹא אָחוּס וְלֹא אֶנְחֵם בְּדַרְכֶיךָ וּבְעִלְלוֹתֶיךָ שְׁפֹטוּךָ נָאִם אֲדֹנִי יְהוָה:

למען תחם, למען תתחמם הסיר - וחרה נחשתה ותתייבש שוליה, תחתית הסיר אפילו אם הוא עשוי מחרט, הוא נקרא נחושת. להיות נשרף מחום האש: ונתכה בתוכה טומאתה הזוהמא והמאוסה המתדבק בסיר, תהיה נמסת בתוך הסיר, ואז - תתם חלאתה, תתם ותכלה זוהמתה, כי תשרף גם היא אחר שתהיה נמסת בה. רוצה לומר, אנדיל החמה עד אשר יתמו אנשי העיר, ואף הגבורים יכלו עמהם, ואז תשאר העיר רקנית מיושביה, ותשאר שממה, ובזה ימורק עון עמה [ע"פ רד"ק]: (יב) - תאונים חלאתה, את עיר ירושלים שהיא הסיר, נתייגעת בעשות הרבה עלילות ושקרים, ולא תצא ממנה מרבית הזוהמא. במקום לנקות את הסיר לפני שמבשלים שנית, רימת עצמך כאילו אין בו זוהמא, והוספת בישול על בישול, ונטף הרבה זוהמא קשה ודבוקה, עד שכבר אינו יוצאת בנקיון. רוצה לומר איננה עושה תשובה על מרבית עוונה. רק מוסיפה עון על עון, - ולא תצא ממנה רבת חלאתה ולכן לא תצא ממנה הזוהמא. על ידי נקיון, כי אם באש חלאתה, היא יכולה להתנקות, אך ורק, על ידי האש, שהוא ישרוף אותה. רוצה לומר לא תלך ממנה עוונה כי אם על ידי מירוק אש הפורעניות [ע"פ רד"ק]: (יג) - בטומאתך זמה^ה עדיין את בטומאתך, שהיא הזמה שעשית [ע"פ רד"ק]. כאן ביאר מהו הסומא האמורה: - יען טהרתך ולא טהרת מטומאתך. בעבור שאני הייתי מחזר לטהר אותך, כי שלחתי הנביאים להחזירך למוטב, ועם כל זה לא טהרת מטומאתך, ולא שבת אלי, אם כן בודאי - לא תטהרי עוד, עד הניחי את חמתי בך, עד אשר אניח את חמתי בך לפרוע ממך, ובזה תהיה מוטהר וממורק מן העון: (יד) אני ה' דברתי, זה ימים רבים דברתי שיבוא הפורעניות, באה ועשיתי, והנה כבר באה וכבר עשיתי. את התחת הדבר, כי כבר סמך מלך בבל על ירושלים [ע"פ ר"י אברבנאל]: לא אפרע, לא אכטל דברי - ולא אחוס. עליכם - ולא אנחם. לחשוב מחשבה אחרת לטובה [ע"פ רש"י]: בדרכיך ובעלילותיך שפוטך, כפי דרכיך ומעשיך ישפטו אותך הכשדים, כי הם יהיו שלוחי המקום לעשות המשפט. נאם אדני ה':

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק יד טו-כז):

מעין חיים - מוסר ועיונים

^ה **כד יג בטומאתך זמה**. המפרשים פירשו טומאתך הוא הזימה. וקשה מהו אות ב' של בטומאתך, עיין מה שכתבו. לולא המפרשים, ניתן לבאר, שבאמת עד הנה אמר שהחליאה היא עון שפיכות דמים. וכאן מוסיף שנמצא בתוך טומאתה, גם כן עון זימה, שהוא גילוי עריות. ומובן היטיב הב' של בטומאתך.

לפי דרך המפרשים יש לבאר שחלאתה הוא עון שפיכת דמים, וטומאתה הוא עון גילוי עריות.

בתרגום כתוב על זמה, עצת חטאין. יתכן שלפי זה, אין מדובר בגילוי עריות כלל. אלא הוא הקדמה לחצי השני של הפסוק. ואומר שטומאתה אינו נעשתה במקרה, אלא מתוך תכנית ועצה רעה. לפיכך כאשר טהרוה וניקוה, לא נטהרה, כי טומאתה באה מבפנים. ובעבור כן אין עצה עד אשר אניח חמתי.

(טו) וַיְהִי דְבַר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: (טז) בֶּן אָדָם הֲנִי לֶקַח מִמֶּךָ אֶת מַחְמַד עֵינֶיךָ בַּמִּגְפָּה וְלֹא תִסְפַּד וְלֹא תִכְפֹּה וְלֹא תִבּוֹא דְמַעַתְךָ: (יז) הֲאֵנֶק דָּם מֵתִים אֲבָל לֹא תַעֲשֶׂה פֶּאֶרְךָ חֲבוּשׁ עָלֶיךָ וְנַעֲלִיךָ תָּשִׁים בְּרַגְלֶיךָ וְלֹא תַעֲטֶה עַל שָׁפָם וְלֶחֶם אֲנָשִׁים לֹא תֹאכַל: (יח) וְאָדָּבֶר אֶל הָעָם בְּפֶקֶד וְתָמַת אֲשֶׁתִּי בָּעָרִב וְאַעֲשֶׂה בְּפֶקֶד פֶּאֶשֶׁר צִוִּיתִי: (יט) וַיֹּאמְרוּ אֵלַי הָעָם הֲלֹא תִגִּיד לָנוּ מָה אֵלֶּה לָּנוּ כִּי אַתָּה עֹשֶׂה: (כ) וַאֲמַר אֲלֵיהֶם דְּבַר יְהוָה הִנֵּה אֵלַי לֵאמֹר: (כא) אֲמַר לְבֵית

מעשה נורא, שאשת הנביא תמות פתאום, לאות על חורבן בית המקדש, שהוא חביב להם כמו שאשה חביבה לבעלה. והוא גם כן אות על מיתה לקרובי בני הגולה, אשר נשארו בירושלים. וגם ענין הקרובים דומה לאשה, שהרי אשה היא קרובה לבעלה. (נבואה זו היא מחרידה ביותר. כי אף שהיו מבני ירושלים שלא ימותו אלא יגלו או ישארו עם גדליה בן אחיקם, ניבא נבואה קשה לבני הגולה שבניהם ובנותיהם ימותו. ובאמת עד עכשיו כל נבואות הנביא יחזקאל על אף שהם נאמרו לאזני בני הגולה, אך עיקר הפורענות היה, שיהיה לבני ירושלים מצור וחרב ושאר פורענויות. אך נבואה קשה זו הוא נוגע אל בני הגולה בדווקא, וגם המופת של מיתת האשה, מעשה נורא הוא, ומבעית עד מאד, ועושה רושם עז).

וניבא שכאשר תבא שמועת קיום הנבואה הזו, מכאן ואילך בני הגולה יקבלו את דברי יחזקאל הנביא, באופן אחר לגמרי.

כן צווה לא להספיד ולבכות על מיתת אשתו. לומר שכן יהיה בזמן החורבן שבני הגולה לא יוכלו להספיד (ענין במצודות).

וכיצד התקיימה נבואה זו? אמרו חז"ל, בשעה שבא נבוכדנצר לבבל, וגלות צדקיה בידו, יצתה גלות יכניה לקראתו מכוסים שחורים מבפנים, ולבושין לבנים מבחוץ, והיו מקלסים לפניו.. והיו שואלים את הבאים, מה נעשה באבי, מה נעשה באחי, מה נעשה בבני. והיו משיבים להם אשר למות למות, אשר לחרב לחרב. והיו מקלסים ביד אחת ומספידים בשניה, לקיים מה שנאמר ופארכם על ראשכם ונעליכם ברגליכם, לא תספדו ולא תבכו (מדרש רבה איכה פתיחה כג'. קהלת יב ז). כלומר מפני כבודו של נבוכדנצר, היו מוכרחים להראות עצמם שמחים.

(טו) וַיְהִי דְבַר ה' אֵלַי לֵאמֹר: (טז) בֶּן אָדָם הֲנִי לֶקַח מִמֶּךָ אֶת מַחְמַד עֵינֶיךָ. אמר זה על אשתו, שהיה הנביא אוהב אותה מאד [ע"פ ר"י אברבנאל]: -במגפה. אין הכוונה מגפה ממש, אלא רוצה לומר, במיתה פתאומית, כדרך המגפה [ע"פ רד"ק]^{טז}: -ולא תספד ולא תבכה, לא תעשה הספר עליה כדרך שעושים

מעין חיים – מוסר ועיונים

^{טז} **כד טז במגפה.** בגמרא מועד קטן איתא חלה יום אחד ומת רבי חנינא בן גמליאל אומר זו היא מיתת מגפה שנאמר (יחזקאל כד) בן אדם הנני לוקח ממך את מחמד עיניך במגפה וכתוב (יחזקאל כד) ואדבר אל העם בבקר ותמת אשתי בערב. וכתוב בתוספות, פירוש וחלתה ומתה. נראה שחולי שמתים ממנו בו ביום, נקרא מיתת מגפה. מגפה הוא מלשון הכאה, כמו ונגפו אשה הרה. ולכאורה מגפה האמורה כאן, אינו מענין מגפה האמורה בפרשת שלח קורח בלק, ששם עינו מיתת המונית, הנקרא דבר.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

יִשְׂרָאֵל כֹּה אָמַר אֲדֹנִי יְהוָה הִנְנִי מַחְלִיל אֶת מִקְדָּשִׁי גֵאוֹן עֲזָכֶם
מִחֲמַד עֵינֵיכֶם וּמִחֲמַל נַפְשֵׁכֶם וּבְנֹתֵיכֶם אֲשֶׁר עֲזַבְתֶּם בַּחֲרֹב
יָפְלוּ: (כב) נַעֲשִׂיתֶם כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתִי עַל שָׁפֶם לֹא תַעֲטוּ וְלֶחֶם אֲנָשִׁים
לֹא תֹאכְלוּ: (כג) וּפְאָרְכֶם עַל רְאֻשֵׁיכֶם וְנַעֲלִיכֶם בְּרִגְלֵיכֶם לֹא
תִסְפְּדוּ וְלֹא תִבְכוּ וּנְמַקְתֶּם בַּעֲוֹנֹתֵיכֶם וְנִהְמַתֶּם אִישׁ אֶל אָחִיו: (כד)
וְהָיָה יִחְזַקְאֵל לָכֶם לְמוֹפֶת כָּלֹל אֲשֶׁר עָשָׂה תַעֲשׂוּ בְּכֹאֶה וַיִּדְעַתֶּם כִּי
אֲנִי אֲדֹנִי יְהוָה: (כה) וְאַתָּה בֶן אָדָם הֲלוֹא בְּיוֹם קָחְתִּי מֵהֶם אֶת

למתים: ולוא תבוא דמעתך, לא תבוא על לחייך דמעת הבכי. וכפל הדבר במילים שונות: (יז) -האנק דם.
לכאורה מילה אחת היא ההיפך מהשני, האם עליו להאנח, או בהיפך לדום ולשתוק, אלא הכוונה כד, מהאנק דום. רוצה לומר
שתוק מן האנחה, ולא תאנח: **מתים אבל**, הוא הפוך, אבל מתים. רוצה לומר, מנהג האבל שעושים על המתים
לא תעשה: פארך חבוש עליך, התקן עליך מגבעות הראש, שהוא לפאר ולהדר. וכן נאמר פארי המגבעות
(שמות לט) ודרך האבל היה להסיר המגבעות ההיא, ורז"ל אמרו שעל התפילין יאמר שהאבל אסור בהן [ע"פ
רד"ק]: ונעליך תשים ברגליך, לא כדרך האבל שחולץ המנעל: **ולא תעטה על שפם**, לא כדרך האבל,
שמעטף ראשו עד שער השפתיים: **ולחם אנשים לא תאכל**, לא כדרך האבל שמברין אותו סעודה הראשונה
משל אחרים [ע"פ רש"י]: (יח) -ואדבר אל העם, את דברי הנבואה ההיא בבקר, ותמות אשתי בערב,
ואעש בבקר, בבוקר השני עשיתי **כאשר צויתני**, מפי ה', שלא לנהוג מנהג אבלות [ע"פ רש"י]:
(יט) -ויאמרו אלי העם הלא תגיד לנו, הלא מהראוי שתגיד לנו **מה אלה לנו**, מה הדברים האלה מרמזים
עלינו **כי אתה עשה**, אשר אתה עושה [ע"פ רש"י]: (כ) -ואמר אליהם דבר ה' היה **אלי לאמר**:
(כא) **אמר לבית ישראל כה אמר אדני ה'** הנני מחלל, למסור ביד האויב **את מקדשי**, שהוא **גאון**
עזכם, ומחמד עיניכם ומחמל נפשכם. רוצה לומר אהוב לכם ותחמולו עליו: **ובניכם ובנותיכם אשר**
עזבתם, כשיצאתם בגולה עזבתם בירושלים **בחרב יפלו**: (כב) **ועשיתם כאשר עשיתי**, וחוזר ומפרש **מה**
יעשה, **על שפם לא תעטו ולחם אנשים לא תאכלו**, וזהו לפי שאין לנהוג מנהג אבלים אלא במקום שיש
מנחמים, אבל אז יהיו כולם אבלים ואם כן מי ינחם את מי [ע"פ רש"י]: (כג) **ופארכם על ראשיכם**
ונעליכם ברגליכם לא תספדו ולא תבכו ונמקתם בעונותיכם, תהיו נמסים בצרות בגמול עונותיכם
ונהמתם **איש אל אחיו** ומכאב לב תהמו. נתימה הוא קול כאב, כמו הוי, איש עם אחיו. רוצה לומר, כולכם זה
כזה: (כד) **והיה יחזקאל**, כאומר ולכן עשיתי כזאת, למען אהיה **לכם למופת, ככל אשר עשה תעשו**.
שתעשו כמו שעשיתי אני, שלא נהגתי מנהג אבלים: **בבואה**, בעת בא הפורעניות, אז תעשו כמוני: **וידעתם**
כי אני אדני ה', הנאמן ליפרע גמול: (כה) **ואתה בן אדם הלא ביום קחתי מהם את מעוזם מוש**

מעין חיים – מוסר ועיונים

* **כד כג בעונותיכם**. הנה ברור שדברי הפרשה זו מדברים על הצער שיהיה לאנשים אשר נמצאו בגולת בבל מלפני
החורבן, שגלו עם יכניה. אם כן מפורש כאן שאילו העם אשר גלו עם יכניה לבבל, לא היה בהם עון הראוי להחרוב את
בית המקדש, הרי אף שבני יהודה היו חייבים וחטאים, היה בית המקדש נשאר בנוי על תילו, בזכות הרחוקים.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

מְעוֹזָם מְשׁוֹשׁ תִּפְאָרְתָּם אֶת מַחְמַד עֵינֵיהֶם וְאֶת מִשָּׁא נִפְשָׁם בְּנֵיהֶם
וּבְנוֹתֵיהֶם: (כו) בַּיּוֹם הַהוּא יָבוֹא הַפְּלִיט אֵלֶיךָ לְהַשְׁמָעוֹת אֲזָנִים:
(כז) בַּיּוֹם הַהוּא יִפְתַּח פִּיךָ אֶת הַפְּלִיט וּתְדַבֵּר וְלֹא תֵאָלֵם עוֹד וְהָיִיתָ
לָהֶם לְמוֹפֶת וַיֵּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה:

פרק כה (א) נִהְיָ דָּבָר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: (ב) בֶּן אָדָם שִׁים פָּנֶיךָ אֶל
בְּנֵי עֲמוֹן וְהִנָּבֵא עֲלֵיהֶם: (ג) וְאָמַרְתָּ לְבְנֵי עֲמוֹן שְׁמָעוּ דְּבַר אֲדָנִי

תפארתם. בעת אקח מהם. את. בית המקדש שהוא מעוזם וחזקם ושמחת תפארתם אשר בו יתפארו: את
מחמד עיניהם²². מוסב על ביום קחתי לומר, בעת אקח. גם. את מחמד עיניהם. ואת מִשָּׁא נִפְשָׁם. ואת מה
שנפשם מתנשא ומתפאר בהם, וחוזר ומפרש. את כוונתו במחמד עיניהם ומשא נפשם, לומר, שהם בניהם ובנותיהם
[ע"פ רד"ק בפי' א']: (כו) בַּיּוֹם הַהוּא יָבוֹא הַפְּלִיט²³ אֵלֶיךָ. הפליט לא יבא ביום החורבן ממנו, אלא הכוונה. בעת
ההיא. בתקופה הראה, יבוא אליך הפליט מן המלחמה. להשמעות אזנים. להשמיע אל האזנים דבר החורבן [ע"פ
רד"ק]: (כז) בַּיּוֹם הַהוּא יִפְתַּח פִּיךָ אֶת הַפְּלִיט. עם ביאת הפליט יפתח פיך, ולתוספות ביאור אמר
וּתְדַבֵּר וְלֹא תֵאָלֵם עוֹד. כי עד העת ההיא היה כאיש אלם לכל יוסיכם מלבד, כי לא שמעו אליו. וכמו שנאמר
(לעיל ג כו) ונאלמת ולא תהיה להם לאיש מוכית. לכן אמר, בבוא הפליט, ויראו שאמת דברת, אז יהיה לך פתחון
פה להוכיחם מלבד, כי מאז ישמעו לך: והיית להם למופת. רוצה לומר, אז יאמינו בדבריך כדרך שאמינים
במופת: וידעו כי אני ה', ואז ידעו שאני ה' הנאמן במאמרו ומקיים דברו²⁴:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק כה א-ה): בפרשיות הבאות מנבא יחזקאל הנביא פורענויות לעמים.
ראשונה ניבא על ארץ עמון, שנבוכנצר יחריב את 'ארצה'. ומבאר שהוא בעוון שמחתה ב'אמירה' בחורבן
ירושלים. (על אף שחלק מהשמחה היה שנבוכנצר עזב אותם. שהרי כאמור לעיל (כא כה) בתחילה היו סבורים
שנבוכנצר בא על עמון לכבוש את ארצה, ואחר כך נודע שפניו לירושלים).

נבואה זו ניבא גם ירמיה בספרו פרק מט, וצפניה בפרק ב'.

פרק כה (א) וַיְהִי דְּבַר ה' אֵלַי לֵאמֹר: (ב) בֶּן אָדָם שִׁים פָּנֶיךָ, סבב פֶּנִּיךָ. אֶל מוֹל בְּנֵי עֲמוֹן וְהִנָּבֵא
עֲלֵיהֶם: (ג) וְאָמַרְתָּ לְבְנֵי עֲמוֹן שְׁמָעוּ דְּבַר אֲדָנִי ה', כה אמר אדני ה', יען אמרך האח אל

מעין חיים – מוסר ועיונים

²² כד כה מחמד עיניהם. לפי המצודות הכוונה בניהם ובנותיהם. ולפי זה מתבאר הענין, שמיתת אשת הנביא שהיא
נקראת מחמד עיניו כנ"ל פסוק טז. יש לו שני נמשלים, א' בית המקדש שהוא נקרא מחמד עיניהם, בפרשה הקודמת
בפסוק כא. ב' בניהם ובנותיהם, שהוא נקרא מחמד עיניהם, בפרשה השניה בפסוק זה. אמנם בשני הפרשיות הזכיר את
שני הנמשלים, אך הדיוק של כינוי הנמשל בכינוי שכינה את המשל דהיינו מחמד עינים, בזה בכל פרשה דיבר על נמשל
אחר. אמנם לפי תרגום יונתן פירוש הפסוק הוא כולו על בית המקדש, ואמר בניהם ובנותיהם לומר שהיה בית המקדש
חביב עליהם יותר מבניהם ובנותיהם.

²³ כד כו הפליט. על יום בואו נאמר לחלן פרק לז.

²⁴ כד כז. נבואה זו היא האחרונה בקבוצת הנבואות על החורבן. קבוצה זו, תחילתה בתחילת הספר וסיומה כאן.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

יְהוָה כֹּה אָמַר אֲדֹנִי יְהוָה יַעַן אֶמְרֶיךָ הָאֵחָ אֶל מַקְדָּשִׁי כִּי נָחַל וְאֶל אֲדָמַת יִשְׂרָאֵל כִּי נִשְׁמָה וְאֶל בֵּית יְהוּדָה כִּי הִלְכוּ בַּגּוֹלָה: (ד) לָכֵן הִנְנִי נֹתֵנְךָ לְבְנֵי קֹדֶם לְמוֹרָשָׁה וְיֵשְׁבוּ טִירוֹתֵיהֶם בְּךָ וְנִתְּנוּ בְּךָ מִשְׁפָּנֵיהֶם הֵמָּה יֹאכְלוּ פְרִיִךָ וְהֵמָּה יִשְׁתּוּ חֶלְבְּךָ: (ה) וְנָתַתִּי אֶת רִבְּהָ לְנוֹה גְּמָלִים וְאֶת בְּנֵי עֲמוֹן לְמַרְבֵּץ צֶאֱן וַיִּדְעֻתָם כִּי אֲנִי יְהוָה:

(ו) כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנִי יְהוָה יַעַן מִחֲאָךְ יָד וּרְקַעְךָ בִּרְגֶל וַתִּשְׁמַח בְּכָל שְׂאֲטֹךְ בִּנְפֶשׁ אֶל אֲדָמַת יִשְׂרָאֵל: (ז) לָכֵן הִנְנִי נֹתֵתִי אֶת יָדִי עָלֶיךָ

מקדשי כי נחל^{טד}, רוצה לומר, בעבור ששמחת על מקדשי אשר נתחלל להמסר ביד אומות העולם - ואל אדמת ישראל כי נשמה, ואל בית יהודה כי הלכו בגולה. [ע"פ תרגום יונתן ורד"ק]: (ד) - לכן הנני נתנך לבני קדם^{טז}, הם פרס ומדי היושבים במזרחת של בני עמון במקצוע מזרחית צפופית: למוורשה, וישבו טירותיהם בך ונתנו בך משכניהם. רוצה לומר לא יבואו רק לשלול שלל וללכת, וכדרך שעשה נבוכדנצר, אלא יתעכבו שמה ויעמידו בך ארמנות ומשכנות - המה יאכלו פריך והמה ישתו חלבך, ויאכלו פרי ארצך וישתו חלב צאנך [ע"פ רד"ק]: (ה) - ונתתי את רבבה היא עיר המלוכה - לנוה גמלים^{טז}, כי יחריבו אותה, ויעמידו שם גמלים: ואת בני עמון, רוצה לומר שאר ערי בני עמון - למרבץ צאן, וידעתם כי אני ה' - הנאמן לשלם גמול:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק כה ו-י):

כאן מוסיף שלבד ה'אמירה', הם גם עשו 'מעשים' של שמחה. ובעבור זה הוחמר עונשם, לא רק ש'אדמתם' תחרב, אלא יענשו עוד ש'אומה תאבד'.

(ו) כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנִי ה' יַעַן מִחֲאָךְ יָד, בעבור שהכית כפך זה לזה בדרך שמחה: וּרְקַעְךָ בִּרְגֶל, בעטת ברגל בארץ, כי אז נראה כאילו מרקע ומרדד הארץ, וגם הוא ענין שמחה. ועם כי אמר למעלה הכה בכפך ורקע ברגלך (לעיל ו) על ענין צער ואבל, הנה יש דברים שעושים לאבדות ולשמחה. ועל אף שאין עניינם שוה, וכמו שמביאים חלילים למת ולכלה [ע"פ רש"י]: וַתִּשְׁמַח בְּכָל שְׂאֲטֹךְ בִּנְפֶשׁ אֶל אֲדָמַת יִשְׂרָאֵל, שמחת בכל הבזיון שלך, שבזית בנפשך את אדמת ישראל [ע"פ רד"ק]: (ז) - לכן הנני נותני את ידי עליך, להכות בך:

מעין חיים - מוסר ועיונים

^{טד} כֹּה ג' נחל. רש"י מפרש נחל מלשון נחל, נעשה מורשה לאחרים. וצ"ב הלא עם בבל לא באו לדור בארץ ישראל אחרי החורבן.

^{טז} כֹּה ז' לבני קדם. הרד"ק מפרש שאמנם נבוכדנצר החריב את עמון, אבל בני פרס ומדי הם התישבו בה, והם בני קדם. אמנם רש"י מפרש שהבבלים עצמם הם התישבו בעמון.

^{טז} כֹּה ה' לנוה גמלים. מפרש הרד"ק שהוא פורענות שנייה, שאחרי שמדי ופרס יתישבו בה, תחרב העיר ולא יהיה בה אדם, כי אם גמלים.

מכאן יש מקור לחוש שהעיר רבת עמון שבימינו, אינה רבת עמון שבימי יהושע ובית ראשון (ולדא כדברי הגאון יעב"ץ בלחם שמים ידים פ"ד סוף משנה ד'). ולפי זה מהמקום העיר רבה היכן שהיא היום, אין הוכחה כלל שמשם ומזרחת הוא חוץ לארץ, ואינו קדוש בקדושת עבר הירדן. שכן 'רבה' האמיתית הראשונה נעלמה.

וּנְתַתִּיךָ לְבָג [לְבָז] לַגּוֹיִם וְהִכְרַתִּיךָ מִן הָעַמִּים וְהֶאֱבַדְתִּיךָ מִן
הָאָרְצוֹת אֲשֶׁמִּידָךְ וַיִּדְעַתָּ כִּי אֲנִי יְהוָה:

(ח) פֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה יַעַן אָמַר מוֹאֵב וְשַׁעִיר הִנֵּה פָּכַל הַגּוֹיִם בֵּית
יְהוּדָה: (ט) לָכֵן הִנְנִי פֹתַח אֶת פֶּתַח מוֹאֵב מִהָעָרִים מַעְרִיו מִקְצָהוּ
צָבִי אֶרֶץ בֵּית הַיְשִׁימָת בַּעַל מְעוֹן וְקִרְיָתָּהּ מָה [וְקִרְיָתָיִמָה]: (י) לְבָנִי
קָדָם עַל בְּנֵי עַמּוֹן וּנְתַתִּיךָ לְמוֹרָשָׁה לְמַעַן לֹא תִזְכָּר בְּנֵי עַמּוֹן בַּגּוֹיִם:
(יא) וּבְמוֹאֵב אֶעֱשֶׂה שְׂפָטִים וַיִּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה:

וּנְתַתִּיךָ לְבָז לַגּוֹיִם וְהִכְרַתִּיךָ מִן הָעַמִּים. רוצה לומר לא תהיה נחשבת עוד לעם בין האומות: וְהֶאֱבַדְתִּיךָ
מִן הָאָרְצוֹת. כפל הדבר במילים שונות: אֲשֶׁמִּידָךְ¹⁹. מכל וכל לבל תשוב לקדמותך: וַיִּדְעַתָּ כִּי אֲנִי ה',
הנאמן לשלם גמול:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק כה ח-יא): חטא מואב, היה על כפירה בהשגחת ה' והגנתו על עמו ישראל.
עבור כך נענשו מדה כגד מדה, שהערים החזקים שלהם אשר על הגבול, שהם סומכים עליהם, לא יגינו עליהם.
ומתאר זאת, שצבא נבוכדנצר יתכוין לבא רק על בני עמון, אלא כאשר צבא האויב עבר ליד גבול מואב, יכנס גם
לערים הסמוכים לעמון בדרך אגב, ובכך ניכר הדבר שהגנתם אינה כלום.

(ח) בַּה אָמַר אֲדֹנָי ה' יַעַן אָמַר מוֹאֵב וְשַׁעִיר הִנֵּה כָּכָל הַגּוֹיִם בֵּית יְהוּדָה. כמו שכל העובדי כוכבים
היו נעזבים להנהגת מערכות השמים, כן גם בית יהודה, ואין דבקה בהם השגחת ה' יותר מבכל העובדי כוכבים.
וכאומר ולכן נמסרו ביד נבוכדנצר כיתר העובדי כוכבים, ולא האמינו. בְּנֵי מוֹאֵב וְשַׁעִיר. שבגמול עונם נמסרו [ע"פ
רד"ק]: (ט) אֶת כְּתָף מוֹאֵב מִהָעָרִים. את עבר מואב מן הערים, ולתוספת ביאור אמר - מַעְרִיו מִקְצָהוּ. רוצה
לומר אפתח ערי מבצרי מואב העומדים בקצה גבולו, המונעים את האויב לבוא בארצו, וכאשר יפתחו שערי
הערים ההם יבוא האויב בארצו לכל אשר יתאוה: צָבִי אֶרֶץ. רוצה לומר הערים שהם חמדת והדר ארצו
ושמותם. בֵּית הַיְשִׁימָת בַּעַל מְעוֹן וְקִרְיָתָיִמָה. כי הם ערי המבצר שבקצה גבול מואב [ע"פ רד"ק]:
(י) לְבָנִי קָדָם עַל בְּנֵי עַמּוֹן. רוצה לומר את הערים ההם אפתח לבני קדם הם פרס ומדי, בעת ילכו על בני
עמון. וּנְתַתִּיךָ לְמוֹרָשָׁה. ואתן אז את בני עמון להם למורשה, לְמַעַן לֹא תִזְכָּר בְּנֵי עַמּוֹן בַּגּוֹיִם²⁰. באופן
שלא תזכר עוד בני עמון בין העובדי כוכבים כי ישמרו מכל וכל: (יא) וּבְמוֹאֵב. רצה לומר ואז גם במואב
אֶעֱשֶׂה שְׂפָטִים. כי יהיו נמסרים גם המה ביד בני קדם. וַיִּדְעוּ כִּי אֲנִי ה', ואז ידעו שאני ה' הנאמן לשלם
גמול:

מַעַן חַיִּים – מוֹסֵר וְעִיּוֹנִים

¹⁹ כַּה זְ אֲשֶׁמִּידָךְ. צריך להבין, והלא הנביא ירמיהו (מט) ניבא ואמר, ואחר כך אשיב את שבות בני עמון.

²⁰ כַּה י לְמַעַן לֹא תִזְכָּר עַמּוֹן. צ"ב מדבר בחטא מואב מדוע שב לפרוענות עמון. ונראה כמו שנתבאר בחקדמה, שבא לומר
שמואב יענשו דווקא מתוך ארץ בני עמון כפרש"י, ומהטעם שנתבאר שיהיה כבדרך אגב, להראות שאין חגגתם כלום.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

(יב) **כֹּה אָמַר אֲדֹנִי יְהוָה יַעַן עָשׂוֹת אֲדֹם בְּנֶקֶם נֶקֶם לְבֵית יְהוּדָה וַיֹּאשְׁמוּ אֲשׁוֹם וַנִּקְמוּ בָהֶם:** (יג) **לִכֵּן כֹּה אָמַר אֲדֹנִי יְהוָה וְנָטַתִּי יָדִי עַל אֲדֹם וְהִכְרַתִּי מִמֶּנָּה אֶדָם וּבְהִמָּה וּנְתַתִּיהָ חֲרָבָה מִתִּימָן וַיִּדְגְּנָה בַּחֲרֵב יָפְלוּ:** (יד) **וְנָתַתִּי אֶת נַקְמָתִי בְּאֲדֹם בְּיַד עַמִּי יִשְׂרָאֵל וַעֲשׂוּ בְּאֲדֹם כַּאֲפִי וְכַחֲמָתִי וַיִּדְעוּ אֶת נַקְמָתִי נֶאֱמַר אֲדֹנִי יְהוָה:**

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק כה יב-יד): פורענות אדום תהיה לעתיד לבא.^ט

(יב) **כֹּה אָמַר אֲדֹנִי ה'** יַעַן עָשׂוֹת אֲדֹם בְּנֶקֶם נֶקֶם לְבֵית יְהוּדָה כַּעֲבוּר עֲשׂוֹתָ מֶה שַׁעֲשָׂה, בַּעַת נַקְמָתִי נֶקֶם אֶל בֵּית יְהוּדָה, בַּעַת שְׁגָלוֹ מֵאַרְצָם. וְדַבֵּר הַמַּעֲשֶׂה הוּא, מֶה שֶׁנֶּאֱמַר (עובדיה א) בְּיוֹם עֲמֹדֶךָ מִגָּד, וְכָל הָעֵינִן: **וַיֹּאשְׁמוּ אֲשׁוֹם. בָּהֶם וְנִקְמוּ בָהֶם.** וַעֲשׂוּ נֶקֶמָה לְמִסְרָם בְּיַד הָאוֹיֵב, כִּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר שָׁם: (יג) **לִכֵּן כֹּה אָמַר אֲדֹנִי ה' וְנָטַתִּי יָדִי עַל אֲדֹם. לַהֲכֹת כֹּה: וְהִכְרַתִּי מִמֶּנָּה אֶדָם וּבְהִמָּה כִּי תִהְיֶה שִׁמְמָה: וְנָתַתִּיהָ חֲרָבָה מִתִּימָן.** מִפֶּתַח הַדְּרוֹם תִּתְחַל הַחֲרוּבָן [ע"פ תרגום יונתן], וְכִאֵילֹו אָמַר שֶׁהִכָּל תַּחֲרֵב מִפֶּתַח הַדְּרוֹם עַד אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הָעֲזָמְדָת בַּצִּפּוֹנָה: וְדִרְגָּה בַּחֲרֵב יָפְלוּ. אֲנֹשִׁי עִיר דָּדן, וְהוּא עִיר גְּדוֹלָה בְּאֶרֶץ אֲדֹם [ע"פ רד"ק]: (יד) **וְנָתַתִּי אֶת נַקְמָתִי בְּאֲדֹם בְּיַד עַמִּי יִשְׂרָאֵל.** רֹצֵחַ לֹמֵר, עוֹד יִבֹּא זְמַן שֶׁאֲנִי בְּעַמְּלֶךָ בְּיַד עַמִּי יִשְׂרָאֵל, וְזֶה יִהְיֶה עַל הַר שְׁעִיר לַעֲתִיד, וְכִמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (עובדיה א) וְעָלוּ מוֹשִׁיעִים וְכו': **וַעֲשׂוּ בְּאֲדֹם כַּאֲפִי וְכַחֲמָתִי.** יִשְׂרָאֵל יַעֲשׂוּ כֹה. [פורענות. כפי אפי וחמתי עליה: וידעו את נקמתי נאם אדני ה'] אִזְּדַעוּ שֶׁהָיָה

מעין חיים – מוסר ועיונים

^ט **כֹּה יֵאָמֵר הַקְּדָמָה.** עֵינֶיךָ פּוֹרְעֵנוֹת שֶׁעַל עַם אֲדֹם הוּא עַל מֶה שֶׁעֲתִידִים לַהֲחָרִיב אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הַשֵּׁנִי, שֶׁכֵּן אֵינֶנּוּ בַּגִּמְרָא (גיטין נו') נִירוֹן הַקִּיסָר הָאֲדוֹמִי מְרוֹמִי, מִצָּא תִינוּק יְהוּדִי וְאָמַר לוֹ פְּסוּק לִי פְּסוּק, אָמַר לוֹ כְּתִיב (יחזקאל כה) וְנָתַתִּי אֶת נַקְמָתִי בְּאֲדֹם בְּיַד עַמִּי יִשְׂרָאֵל. אָמַר לַעֲצֻמוֹ, קוֹדֶשֶׁא בְּרִיךְ הוּא רֹצֵחַ לַהֲחָרִיב אֶת בֵּיתוֹ וְלַכְפֹּר אֶת יָדָיו בְּאוֹתוֹ הָאִישׁ, הֵינִי בְּנִירוֹן. בָּרַח וְהִתְנַיֵּיר, וַיֵּצֵא מִבְּנֵי הַתַּנָּא הַקָּדוֹשׁ ר' מֵאִיר בַּעַל הַנֶּס.

^פ **כֹּה יֵד נַקְמָתִי בְּאֲדֹם.** כֹּאשֶׁר נִדְקַדֵּק בַּלְשׁוֹן הַכְּתוּב יִהְיֶה הָעֵינִן מוֹבֵן הִיטִיב. דִּהְנֶה שָׁאֵל הֶרֶב אַבְרַבְנָאֵל (הַקְּדָמָה לַפֶּרֶק כד') בְּשֶׁאֵלָה הַשִּׁישִׁית) מְדוּעַ בַּפְּסוּק ח' צִירָף הַפְּסוּק אֶת מוֹאֵב וְאֲדֹם יַחַד, שֶׁנֶּאֱמַר יַעַן אָמַר מוֹאֵב וְשִׁעְרִי, וְאֵילָּו אַחֵר כִּךְ מְדַבֵּר עַל כָּל אֶחָד לַחֲדוֹ. וְהַשִּׁיב הֶרֶב שֶׁחֲטָאִם הִיָּה שׁוּוֹה וְלֹכֵן צוּרְפִי, אִךְ פּוֹרְעֵנוֹתָם לֹא הִיָּתָה שׁוּוֹה וְלֹכֵן חוֹלְקוֹ.

וְעֵדִיין צְרִיךְ בִּיאוֹר, אִם אֲמַנֵם חֲטָאִם הִיָּה שׁוּוֹה, מְדוּעַ בִּאֲמַת לֹא הִיָּה פּוֹרְעֵנוֹתָם בְּשׁוּוֹה.

אִךְ מִתּוֹךְ דִּקְדוּק מִילּוֹת הַנְּבוּאָה הַדְּבָרִים מִתְּפָרְשִׁים מֵאִלְיָה. וְהוּא שֶׁבְּחֲטָא אֶחָד הָיוּ אֲדֹם וּמוֹאֵב שׁוּוִים בּוֹ, וְהוּא הָאֲמִירָה שֶׁאֲמָרוּ (פְּסוּק ח') 'כָּל כְּלָהּ הַגּוֹיִים בֵּית יְהוּדָה'. עַל חֲטָא זֶה הֵם בִּאֲמַת נִעֲשׂוּ בַּעֲוֹנָה שׁוּוֹה, בְּמוֹאֵב נֶאֱמַר הִנְנִי פוֹתַח אֶת כְּתָף מוֹאֵב מֵהָעֵרִים, מַעְרִיו מִקְצָחוֹ. כְּלוֹמֵר בְּעִיר הַגְּבוּל יִירָאֵה שְׂאִינִם מוֹגִיִּים. וְכֵן נֶאֱמַר גְּבִי אֲדֹם וְנָתַתִּי חֲרָבָה מִתִּימָן, שֶׁפִּירוּשׁוֹ מְדֻרָּם אֲדֹם. וְיֵשׁ לֹמֵר שֶׁהַכּוֹנֵה מִקְצָה אֲדֹם מִצֵּד גְּבוּלוֹ. וְכֵן הָעִיר דָּדן קְרוֹב לְגְבוּל הָיָא, שֶׁהָיָה נֶאֱמַר (יִרְמְיָה מֵט ח) נְסוּ הִנֵּנוּ הָעַמִּיקוֹ לְשֶׁבֶת יִשְׂבִי דָדן. מִילַת הָעַמִּיקוֹ מִשְׁמַע שֶׁהֵם לֹא הָיוּ בְּפִנִּים, אֲלֵא בְּגְבוּל הָאֶרֶץ. בְּחֲטָא וְעוֹנָשׁ זֶה הָיוּ שׁוּוִים מוֹאֵב וְאֲדֹם.

אֲבָל אֲדֹם חֲטָא חֲטָא נוֹסֵף, וְהוּא הָאֲמֹר בַּפְּסוּק יב' בְּנֶקֶם נֶקֶם לְבֵית יְהוּדָה, שֶׁעָשׂוּ מַעֲשֵׂי אַכְזָרִיוֹת בְּבֵית יְהוּדָה, עַל כֵּךְ חֲטָא זֶה יִקְבְּלוּ אֶת הַפּוֹרְעֵנוֹת הַשֵּׁנִיָּה, שֶׁנֶּאֱמַר וְנָתַתִּי נַקְמָתִי בְּאֲדֹם.

וְסִיּוּעַ לַכֵּךְ, שֶׁהָיָה בְּחֲטָא שֶׁבַּפְּסוּק יב' וְהַפּוֹרְעֵנוֹת שֶׁבַּפְּסוּק יד' בְּשִׁנְיָהם נֶאֱמַר אֶת לִשׁוֹן נֶקֶמָה, נִרְאֶה שֶׁהוּא לְהוֹדִיעַ שֶׁזֶהוּ לַעֲוֹנוֹתָם זֶה, מִדָּה כִּנְגַד מִדָּה.

וְיִתְכַן שֶׁחֲטָא זֶה שֶׁל פְּסוּק יב' הוּא הַחֲטָא הַנּוֹרָא שֶׁהַחֲרִיבוּ בְּנֵי אֲדֹם אֶת חוֹרְבָן בֵּית שְׁנִי (וְנִקְמוּ לִשׁוֹן עֲתִיד), וְלֹכֵן הָעוֹנָשׁ עַל כֵּךְ לֹא הִיָּה בִּימֵי נְבוּכַדְנֶצַּר, כִּי עֵדִיין לֹא חֲטָאוּ, וְהוּא יִהְיֶה לַעֲתִיד לְבֹא.

(טו) פה אָמר אֲדָנִי יְהוָה יַעַן עָשׂוֹת פְּלִשְׁתִּים בְּנִקְמָה וַיִּנְקְמוּ נָקָם בְּשָׂאט בְּנִפְשׁ לְמִשְׁחִית אֵיבַת עוֹלָם: (טז) לָכֵן פֶּה אָמַר אֲדָנִי יְהוָה הִנְנִי נוֹטֶה יָדִי עַל פְּלִשְׁתִּים וְהִכְרַתִּי אֶת כְּרָתִים וְהִאֲבַדְתִּי אֶת שְׂאֲרֵית חוֹף הַיָּם: (יז) וְעָשִׂיתִי בָם נִקְמוֹת גְּדֻלוֹת בְּתוֹכָחֹת חֲמָה וַיִּדְעוּ פִּי אֲנִי יְהוָה בְּתַתִּי אֶת נִקְמָתִי בָם:

נקמתי ולא בא במקרה [הרב אברבנאל כתב כן, שפסוק יג' התקיים על ידי נבוכדנצר, ואילו פסוק י"ד לא יתקיים אלא לעתיד לבא]:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק כה טו-יז): נראה כי הפורענות שבפרשה זו, התקיימה בימי נבוכדנצר. וסמך לדבר, בצפניה (פ"ב ה') מצינו נבואה דומה לזו על פלשתים, ושם נאמר 'הוי יושבי חבל הים גוי כרתים.. והאבדתין.. והיה חבל לשארית בית יהודה'. כלומר כאשר ישובו בני יהודה לארץ, יגורו בערי פלשתים. והנה לעתיד לבא יבואו כל השבטים במלואם לא רק חלק מיהודה, אלא בוודאי שארית בית יהודה, הכוונה למה ששבו מגלות בבל בימי בית שני. וכן כתב שם הרד"ק, אם כן מבואר מכך שפורענות זו תהיה לפני בנין בית שני, וכנראה הוא על ידי נבוכדנצר.

ואף על פי שתחילת הפרק בצפניה שם, מדבר בעתיד לבא, אבל נבואה זו של פלשתים, מדבר על תקופה קרובה לצפניה (חז"ל אמרו שצפניה היה בימי הנביאים ירמיהו ויחזקאל, דהיינו סמוך לחורבן בית המקדש הראשון), שהרי נאמר שם 'קל מהרה'.

יתכן שפורענות זו התקיימה בכך שבא פרעה ושטף את פלשתים שנה לפני חורבן בית ראשון, ככתוב בספר ירמיה (פרק מז. שם גם כן מוזכר חוף הים, כמו שמוזכר כאן ובצפניה, ובכך יש דמיון בין הנבואות). או שנבוכדנצר עצמו נלחם בהם גם כן.

(טו) **בה אמר אדני ה' יען עשית פלשתים בנקמה בעבור שעשו פלשתים עם ישראל, כאדם הנוקם מן האויב, וזהו מה שנאמר (יואל ד) וגם וכו' וכל גלילות פלשת וכו' אשר את כספי וזהבי לקחתם וכו' וכל הענין: וינקמו נקם בשאט בנפש** עשו נקמה בכזות אותם בנפשם, ואדום עשו את עצמם, להיות הם - למשחית. לישראל כאילו היה **איבת עולם**, ביניהם, כאילו הרעו להם מעולם [הרב אברבנאל ביאר, כאילו היה ביניהם איבת עולם, והרד"ק פירש שיש להם עלינו איבת עולם, והמציאות באלף שנה האחרונים מלמד כהרד"ק]: (טז) **לכן בה אמר אדני ה' הנני נוטה ידי על פלשתים. להכות בהם: והכרתי את כרתים**, שם משפחה גדולה מפלשתים וכן גוי כרתים (צפניה ב) ועל שאמר והכרתי, אמר כרתים והוא לשון נופל על לשון: **והאבדתי את שארית חוף הים**, רוצה לומר אף שארית לא ישאר מפלשתים היושב על שפת הים: (יז) **ועשיתי בהם נקמות גדלות בתוכחות חמה**, בעונש יסורים הבאים בחמה גדולה: **וידעו כי אני ה' בתתי את נקמתי בהם**, בעת אתן בהם נקמתי, אז ידעו שאני ה' הנאמן לשלם גמול:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק כו א-ו):

פרק כו (א) וַיְהִי בַעֲשֵׂתִי עֲשָׂרָה שָׁנָה בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הָיָה דְבַר יְהוָה אֵלַי

מדינת צור הוא אי בלב ים, בים התיכון. צור היתה מפורסמת מאד בהצלחתה במסחר, בעושר רב, בחוסן כלכלי, והיתה מזרע אדום.^א

צור נחרבה בימי בית מקדש ראשון, ולאחר שבעים שנה חזרה ונבנתה, על פי נבואת ישעיהו הנביא, כמו שנאמר בישעיה פרק כ"ג.

בפרקים דלהלן ניבא הנביא יחזקאל על צור, שתפול ותחרב בידי נבוכדנצר מלך בבל ולא תיבנה לעולם. חז"ל (י) קיבלו ואמרו, מסורת בדינו חירם מלך צור היה בעל אמו של נבוכדנצר. וקם נבוכדנצר והרג את אביו חורגו. ובכך התקיים נבואת (להלן כח יח) ואוציא אש מתוכך היא אכלתך, שהרי לפי האמור, חירם גידל את נבוכדנצר בתוך ביתו.

אחרי זמן, חזרה צור ונבנתה, ושוב התעשרה מאד, וניבא עליה זכריה (בפרק ט) שתחרב. וקשה הרי ניבא יחזקאל להלן פסוק יד' שלא תבנה עוד.

תשובת הדבר הוא, שלא נבנתה במקומה הראשון, בתחילה היתה בלב ים, ואחר כך נבנתה בסמוך מאד לארץ שבצפון ארץ ישראל. ואלכסנדר מוקדון הוא כבש את צור השניה, והיא קיימת עד היום, (כך כתב הרד"ק להלן פסוק יד' שהיה שני צור, ופירוש מלבי"ם שם, והרב אברבנאל התקשה ונדחק שחלק מהנבואה דלהלן נתקיימה על ידי נבכדנצר, וחלק ממנה על ידי אלכסנדר כמאה שנה אחר כך, ורק מאז לא תבנה. וגם זה קשה כי צור בנויה היום, אך לפי הפירוש הראשון הכל ברור).

בפרשה הראשונה ניבא על חורבן ארץ צור, בעבור החטא ששמחו בחורבן ירושלים.

פרק כו (א) וַיְהִי בַעֲשֵׂתִי עֲשָׂרָה שָׁנָה^ב, לגלות יהויכין ולמלכות צדקיה: **באחד לחודש**. יתכן שהוא חדש החמישי, וכמו שהיתה בשנת החורבן, כן היתה בחדש החורבן. **היה דבר ה' אלי לאמר**. [ע"פ רד"ק]:

מעין חיים – מוסר ועיונים

^א **כו א צור**. כתב רש"י (מגילה ו' ד"ה והסירותי) צור הוא ראש לאדום. (ומבואר כן בגמרא שם, שמפסוק שנאמר בצור, למדו על בתי כנסיות שבאדום).

ובכן מתבאר המשך דברי הגמרא (שם), קסרי וירושלים אם יאמר לך אדם חרבו שתייהן אל תאמין, ישבו שתייהן אל תאמין. חרבה קסרי וישבה ירושלים, חרבה ירושלים וישבה קסרי תאמין שנאמר אמלאה אחרבה, אם מליאה זו חרבה זו, אם מליאה זו חרבה זו. רב נחמן בר יצחק דרשה מהכתוב (בראשית כה) ולאום מלאום יאמץ.

הפסוק אמלאה אחרבה נאמר בפרשה שלנו על צור, והגמרא מדברת באדום, כמבואר בסוף הענין.

אמנם באותו זמן, ישבו מזרע אדום, גם בארצם ארץ אדום, כמבואר לעיל פרק כה, ועיין בפרש"י בזכריה שם.

^ב **כו א בעשתי עשרה שנה**. בתחילת פרק כה' לא נאמר זמן הנבואה, מכך מבואר שהנבואות שבפרק כה' נאמרו באותו זמן שנאמר פרק כד' שהם היו בשנה התשיעית.

מדוע באמת נבואות צור וצידון (סוף פרק כח) לא נאמרו ביחד עם נבואות עמון מואב ופלשתים אשר בפרק כה'.

תשובת הדבר, כי את עמון ומואב ואדום ופלשתים החריב נבוכדנצר סמוך לחורבן ירושלים מיד אחר כך. אבל את צור וצידון החריב בתקופה מאוחרת. ומשמע שהיה סמוך לשנת כז' למלכות נבוכדנצר (שהוא ח' שנים אחרי החורבן) שנאמר (להלן כט יז) ויהי בעשרים ושבע שנה.. נבוכדנצר העביד את חילו עבדה גדלה אל צר.

ומזה הטעם עצמו, ניבא ירמיהו על עמון ומואב ואדום, ולא ניבא על צור וצידון, כי הם לא נחרבו באותה תקופה עם חורבן ירושלים (הרב אברבנאל).

וקשה, שבברייתא דסדר עולם רבה פרק כו איתא, בשנת כז' לנבוכדנצר (שהוא ארבע שנים אחר חורבן ירושלים) ניתנה צור בידו ושטף את כל היהודים שהיו בעמון ומואב ובסביבות ארץ ישראל נפש ז' מאות, עכ"ל. משמע לכאורה שכבש גם את עמון ומואב עצמם יחד עם צור, ולא כהנ"ל, וצ"ע.

לאמר: (ב) בן אדם יען אשר אמרה צר על ירושלם. הִנֵּה נִשְׁפָּרָה דִּלְתוֹת הָעַמִּים נִסְבָּה אֵלַי אִמְלָאָה הַחֲרָבָה: (ג) לִבְן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הִנְנִי עֲלִיךָ צַר וְהִעֲלִיתִי עֲלֶיךָ גּוֹיִם רַבִּים כִּהְעֲלֹת הָיִם לְגִלּוֹ: (ד) וְשַׁחַתוּ חַמּוֹת צַר וְהָרְסוּ מִגְדָּלֶיהָ וְסַחֲתִי עֲפָרָה מִמֶּנָּה וְנָתַתִּי אוֹתָהּ לַצִּחִיחַ סָלַע: (ה) מִשְׁטַח חֲרָמִים תִּהְיֶה בְּתוֹךְ הָיִם כִּי אֲנִי דִּבַּרְתִּי נָא אֲדֹנָי יְהוִה וְהִיתָה לְבֹז לְגוֹיִם: (ו) וּבְנוֹתֶיהָ אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה בַּחֲרֵב תִּהְרַגְנָה וַיִּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוִה:

(ב) -בן אדם יען אשר אמרה צר על ירושלם האה. לשון שמחה. נשברה דלתות העמים. הדלתות שהיו כל אומות העולם נכנסים בהן. לירושלים, לסחורה, הנה עתה נשברה כל אחד מהדלתות. שלה. כי לא הלך המצור מעליה עד שנלכדה: נסבה אלי, כל המסחר שהיה בה, הנה עתה תסוב אלי ואצלי יבואו כל סוחרי אומות העולם: אמלאה החרבה רוצה לומר אחיה. אני ממולאת במסחר רב מסיבת החרבה, כי כל הסחורה שהביאו לה, הנה בחורבנה יביאו אלי [ע"פ רש"י ורד"ק]: (ג) -לִבְן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי ה' הִנְנִי עֲלִיךָ צַר, הנה אני אלחם בך אתה צור: והעליתי עליך גוים רבים. הם אנשי בבל: כהעלות הים לגליל^ק, כמו שהים מעלה את גליל ברכי עצום בעת הסערה [ע"פ מהר"י קרא]: (ד) -ושחתו חמות צר והרסו מגדליה וסחתי עפרה ממנה. אעקור עפר טיח בנין המגדלים. והעפר הזה יפול ממנה אל הים -ונתתי אותה לציחח סלע^ק, ואתן את העיר להיות בה יבשות הסלע. רוצה לומר, תהיה מלאה גלי אבנים וסלעים, מהפלת המגדלים. במקום של גלי אבנים ובתים שבורים אי אפשר לזרוע תבואה וכדומה. [ע"פ ר"י אברבנאל]: (ה) -משטח חרמים תהיה, רוצה לומר, לא תהיה עוד מלאה מסוחרים. עשירים עם סחורות נכבדות, כמו, שהיתה. עד היום, כי מאז, שתחרב על ידי הבבלים, לא ידורו בה כי אם ציידים דגים, פשוטים, ויפרשו שמה. את. הרשתות לנגבם: בתוך הים. כי צור ישבה בים: כי אני דברתי נאם אדני ה', ובידי לקיים דברי: והיתה לבז^ק לגוים. תהיה לשלל לגוים הם הכשדים [ע"פ ר"י אברבנאל]: (ו) -ובנותיה אשר בשדה הכפרים הסמוכים לה -בחרב תהרגנה. יהרוג האויב את אנשיה: וידעו כי אני ה', הנאמן לשלם גמול:

מעין חיים – מוסר ועיונים

^ק כו ג כהעלות הים. בריבוי עצום. הרד"ק מפר שהדמיון לגלים הוא בעלייתם לגובה רב, ולא בריבוי הכמות.

^ק כו ד לצחח סלע. רש"י והרד"ק מפרשים לצחח משלשון 'חלק'. ופירושו שהיתה אי בסלע, ועליה הובא עפר ואבנים לבנות בניניה ומגדליה, וניבא שכל בניניה יפול לים באופן כל כך מוחלט, עד שלא ישאר בה, אלא סלע חלק ללא כלום.

^ק כו ה והיתה לבז. קשה מאד הלא להלן פרק כט (יח) נראה כי לא לקח נבוכדנצר את שללה, שנאמר נבוכדנצר העביד את חילו. ושכר לא היה לו ולחילו מצור על העבדה אשר עבד בה.

אכן המפרשים שם דקדקו בלשונם ליישב קושיא זו. רש"י שם כתב לאחר ששללו שללה עלה הים ושטף מהם. כלומר בתחילה בזזו הכשדים את צור, אלא שאחר כך נלקח מהם.

המצודות כתב שם, לא מצאו בה בערך שווי העבודה. כלומר הטירחא היתה מרובה, ולא היה שווה הטירחא בעבור השלל דלקחו. פירוש זה קשה הרי היתה בפרק כז נראה שהיתה עשירה מאד, אם כן מדוע לא היה שווה הטירחא.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

(ז) כי כה אמר אדני יהוה הנני מביא אל צר נבוכדנאצר מלך בבל מצפון מלך מלכים בסוס וברכב ובפרשים וקהל ועם רב: (ח) בנותיך בשדה בחרב יהרג ונתן עליך דגל ושפך עליך סללה והקים עליך צנה: (ט) ומחי קבלו יתן בחמותיך ומגדלתיך יתן בחרבותיך: (י) משפעת סוסיו יכסך אבקם מקול פרש וגלגל ורכב תרעשנה חומותיך בבאו בשעריך כמבואי עיר מבקעה: (יא) בפרסות סוסיו ירמס את כל חוצותיך עמך בחרב יהרג ומצבות עזך

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק כו ז-יד):

בפרשה זו מוסף מי הוא שם המלך שיכבשנה, מתאר את בא הכובש בפרטים רבים ותיאור מלא, מנבא שיהרוג את עמה, ומסיים שלא תבנה עוד.

יש להתבונן שעיקרה של הפרשה הזו, הוא חזרה על הדברים עצמם שבפרשה הקודמת, אלא שהם יותר מבוארים, ובתוספת דברים. שהרי בשני הפרשיות מזכיר את ריבוי החיילים של הכובש, בשניהם אומר שיקדים להרוג את בנותיך, וכן שתהיה צחיח סלע משטח חרמים.

(ז) כי כה אמר אדני ה' הנני מביא אל צר נבוכדנאצר מלך בבל מצפון מלך מלכים. רוצה לומר מלך מושל על מלכים [ע"פ רד"ק]: בסוס וברכב ובפרשים וקהל ועם רב. כפל הדבר במילים שונות: (ח) בנותיך בשדה¹, אנשי הכפרים העומדים בשדה - בחרב יהרג, יהרוג בחרב: ונתן עליך דגל ושפך עליך סללה והקים עליך צנה² רוצה לומר, אנשים לבושי צנה: (ט) ומחי קבלו. כלי המלחמה ההוא, שנקרא בלשון תרגום פגז, והוא מכונה שיורה אבנים גדולות. יתן בחמותיך, יתן מול חומותיך, לזרוק עמה אבנים לשבר החומות: ומגדלתיך יתן בחרבותיך. בחרב המיועד להרוג אדם, אי אפשר כלל לנתן בית, אלא חרב הוא גם שם כלי העשוי לנתן בו [ע"פ רד"ק]: (י) משפעת. ממרבית סוסיו יכסך אבקם, יכסה אותך האבק, המתאבק בריצת רגלי הסוסים. מרחב ריבוי הסוסים: מקול פרש וגלגל ורכב תרעשנה חומותיך. הוא משל כאילו החומות רועדות מקול רעש הגלגלים המתקדבים. ועוד יותר יבהלו. בבאו בשעריך כמבואי עיר מבקעה, בעת יבוא בשעריך מבלי מונע, כמו שבאים כל הרוצים אל עיר שנבקעה חומתה [ע"פ תרגום יונתן]. רוצה לומר לא יוכל מישוה לעכב על ידו לבל יבוא העירה: (יא) בפרסות סוסיו ירמס את כל חוצותיך עמך בחרב יהרג ומצבות עזך לארץ, המקומות הגבוהות והחזקות, שבהם נכנסים ומתבצרים כשבאים אויבים. לארץ תרד, כל אחת, ותפול לארץ, ולא תתחזק בהן. להתקיים שם בבא האויב. [ע"פ רד"ק] ומצבות. תרד. צריך ביאור כיון שהתחיל בלשון רבים, מצבות, איך מסיים בלשון יחיד, תרד. מיישב הרד"ק שמילת תרד מתיחס אל כל אחד מהמגדלים

מעין חיים - מוסר ועיונים

¹ כי כה בנותיך בשדה. נראה מכך שחומות צור לא הקיפו את כל האי ממש, אלא היו גם שדות מחוץ לחומה ואותם הרג מיד, בשדות אלו העמיד נבוכדנצר בניי אבן (דיק) ותילי עפר (סוללה) ומגיני מתכת (צינה) לעמדות החיילים (עיין בפירוש הרב אברבנאל).

לְאַרְצָן תֵּרֵד: (יב) וְשָׁלְלוּ חֵילְךָ וּבָזְזוּ רַכְלֹתְךָ וְהָרְסוּ חוֹמוֹתֶיךָ וּבְתִי חֲמֻדָּתְךָ יִתְּצוּ וְאֶבְנֶיךָ וְעַצְמֶיךָ נַעֲפֹרְךָ בְּתוֹךְ מַיִם יִשְׁמֹו: (יג) וְהִשְׁבֵּיתִי הַמּוֹן שִׁירֶיךָ וְקוֹל כְּנוּרֶיךָ לֹא יִשְׁמַע עוֹד: (יד) וּנְתַתִּיךָ לְצַחִיחַ סֹלַע מִשְׁטַח חֲרָמִים תִּהְיֶה לֹא תִפְנֶה עוֹד כִּי אֲנִי יְהוָה דִּבַּרְתִּי נָא אֲדָנִי יְהוָה:

(טו) כֹּה אָמַר אֲדָנִי יְהוָה לְצוֹר הָלֹא מִקּוֹל מַפְלֶתְךָ בָּאֵנֶק חָלַל בְּהָרָג הָרָג בְּתוֹכְךָ יִרְעָשׁוּ הָאִיִּים: (טז) וַיִּרְדּוּ מֵעַל כְּסֻאוֹתָם כָּל נְשִׂאֵי הַיָּם וְהִסִּירוּ אֶת מַעֲלִיָּהֶם וְאֶת בְּגָדֵי רַקְמָתָם יִפְשְׁטוּ חֲרָדוֹת יִלְבָּשׁוּ עַל הָאָרֶץ יֵשְׁבוּ וְחָרְדוּ לְרֹגְעִים וְשִׁמְמוּ עָלֶיךָ: (יז) וְנִשְׁאָו עָלֶיךָ קִינָה וְאָמְרוּ לָךְ אֵיךְ אֲבָדְתָּ נְוֹשֶׁבֶת מִיָּמִים הָעִיר הִהְלָלָה אֲשֶׁר הָיְתָה חֲזָקָה בָּיָם הִיא וַיִּשְׁבִּיהָ אֲשֶׁר נָתַנוּ חֲתִיתָם לְכָל יוֹשְׁבֵיהָ: (יח) עֲתָה יִחָרְדוּ

בנפרד: (יב) ושללו חילך ובזזו רכלותך והרסו חומותיך ובתי חמדתיך יתצו, ואבניך ועצריך ועפרך, מבנין הבתים והחומות: בתוך מים ישימו, יפילו אל הים שאצל העיר: (יג) והשבתי המון שיריך, אבטל ממך קול המית השיר, וקול כנורריך לא ישמע עוד, ועוד לא ישמע שם קול כנורריך. מתאר את הצלחתה, שהיו שרים הרבה מרוב שמחה: (יד) ונתתיך לצחח סלע, תהיה מלאה מגלי אבני המפולת: משטח חרמים תהיה, הציידים יפרשו שמה רשתותם לנגבם, וכאומר לא ידורו בה עוד סוחרים ושרים, חשובים, להתענג בשיר וקול כנור, כמו עד היום, כי מעתה ידורו שם ציידים דגים נבזים ושפלים: לא תבנה עוד, להיות כשהיתה, או שבאמת לא יבנה בה עיר: כי אני ה' דברתי נאם אדני ה', ובידי לקיים:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק כו טו-יח): מספר ואבל האיים על צור.

(טו) כֹּה אָמַר אֲדָנִי ה' לְצוֹר הָלֹא מִקּוֹל מַפְלֶתְךָ, מִקּוֹל הַיוֹצֵאת בְּעוֹלָם עַל מַפְלֶתְךָ. בָּאֵנֶק חָלַל בַּעַת יֵאָחֲזוּ בָךְ חֲלָלֵי חֶרֶב. אֲנָקָה, הוּא הָאֲנָחָה שֶׁנִּשְׁמַעַת בִּיצִיאַת נִשְׁמָה. בְּהָרָג הָרָג בְּתוֹכְךָ, בַּעַת יִהְיֶה בָךְ הָרָג רֹב, יִרְעָשׁוּ הָאִיִּים, אִזְ יִרְעָשׁוּ וַיִּחָרְדוּ כָּל יוֹשְׁבֵי אֵי הַיָּם, כִּי יִפְחָדוּ שֶׁלֹּא יִקְרָה לָהֶם כַּמֶּקֶר: (טז) וַיִּרְדּוּ מֵעַל כְּסֻאוֹתָם כָּל נְשִׂאֵי הַיָּם, מַלְכֵי אִיִּים אֲשֶׁר בָּיָם, וְהִסִּירוּ אֶת מַעֲלִיָּהֶם וְאֶת בְּגָדֵי רַקְמָתָם יִפְשְׁטוּ, בַּעֲבוּר צַעַר וְאֲבָלוֹת: חֲרָדוֹת יִלְבָּשׁוּ, יִהְיוּ מִסּוֹכְבִּים בְּחֻרְדָּה כַּמְלֻבֹּשׁ הַמַּסְבֵּב אֶת הַגּוֹף: עַל הָאָרֶץ יֵשְׁבוּ וְחָרְדוּ לְרֹגְעִים, כָּל רָגַע יוֹסִיפוּ בְּחֻרְדָּה [ע"פ ר"י אַבְרָהָמָא]: וְשִׁמְמוּ עָלֶיךָ, יִתְמָחוּ בְּתַמְהוֹן לִבָּם עַל מַפְלֶתְךָ: (יז) וְנִשְׁאָו עָלֶיךָ קִינָה, יִרְמּוּ עָלֶיךָ קוֹל קִינָה, וְאָמְרוּ לָךְ, וַיֹּאמְרוּ אֵלֶיךָ. אֵיךְ אֲבָדְתָּ נְוֹשֶׁבֶת מִיָּמִים, אֵיךְ נִאֲבַדְתָּ עִיר הַמִּיּוֹשֶׁבֶת בְּחֻזֶּק רֹב מִן הַיָּם אֲשֶׁר סָבִיבָה: הָעִיר הִהְלָלָה אֲשֶׁר הָיְתָה חֲזָקָה בָּיָם, הַחֲזָקָה מְכֻלָּה הַעַמִּים הַיּוֹשְׁבִים בָּיָם: הִיא וַיִּשְׁבִּיהָ, רֹצֵחַ לּוֹמֵר, הִיא הָיְתָה חֲזָקָה בַּעֲבוּר הִיא הַסָּבִיב לָהּ וַיּוֹשְׁבֶיהָ הָיוּ חֲזָקִים וְגִבּוֹרִים: אֲשֶׁר נָתַנוּ חֲתִיתָם לְכָל יוֹשְׁבֵיהָ, פָּחַדָם הָיְתָה מוֹטֶלֶת עַל כָּל יוֹשְׁבֵי הַיָּם עַל הָאִיִּים: (יח) עֲתָה

הַאִין יוֹם מִפְּלֹתֶךָ וְנִבְהָלוּ הָאִיִּים אֲשֶׁר בֵּינָם מֵצֵאתֶךָ :

(יט) פִּי כֹה אָמַר אֲדֹנִי יְהוָה בְּתִתִּי אֹתְךָ עִיר נְחֻרֶכֶת פְּעָרִים אֲשֶׁר לֹא נוֹשְׁבוּ בְּהַעֲלוֹת עֲלֶיךָ אֶת תְּהוֹם וְכִסּוֹךְ הַמַּיִם הָרַבִּים : **(כ) וְהוֹרְדְתִּיךָ אֶת יוֹרְדֵי בּוֹר אֶל עִם עוֹלָם וְהוֹשַׁבְתִּיךָ בְּאַרְץ תַּחְתִּיּוֹת פְּחָרְבוֹת מְעוֹלָם אֶת יוֹרְדֵי בּוֹר לְמַעַן לֹא תִשְׁבִּי וְנִתַּתִּי צָבִי בְּאַרְץ חַיִּים :** **(כא)**

יִחְרְדוּ הָאִיִּין^ק, יוֹשְׁבֵי הָאִיִּים יִחְרְדוּ בַּיּוֹם מִפְּלֹתֶךָ, וְנִבְהָלוּ הָאִיִּים אֲשֶׁר בֵּינָם מֵצֵאתֶךָ^ק, מִמָּה שִׁיצֵאת וְנִאֲבַדְתָּ מִן הָעוֹלָם [ע"פ ר"י אַבְרָבָנָאל]:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק כו יט-כא):

ניבא פורענות שניה, שאחרי שיכבוש אתה נבוכדנצר, יעלה הים ויקח אל תוכו את כל שללה, בכדי שלא ישאר לא זכר, ולא תחזור לעולם להיות בנויה כמקדם.

סיבת עונש זה של היעלמות בים, יבואר בפרק כו' כח' שהוא על גאוותה נגד ה'.

אבל הפורענות הראשונה של כיבוש האויב, היה בעבור שמחתה בחורבן ירושלים, כמבואר בתחילת הפרק הזה. (בלהות, מתרגמין כדלא הוית. והבטחה זו 'בלהות אתנך ואינך' בה סיים גם את פרשה זו, את פרק כז', וכן בסיום ענין מלך צור להלן כח יט. ובאמת בכל פרשיות אלו מדובר באותו חטא, וכמו שיבואר. מה שאין כאן עד הנה דבר על חטאה בשמחה על חורבן ירושלים).

(יט) בִּי כֹה אָמַר אֲדֹנִי ה' בְּתִתִּי אֹתְךָ עִיר נְחֻרֶכֶת, בַּעַת אֹתְךָ אֹתְךָ לְהִיּוֹת עִיר נְחֻרֶכֶת. כְּעָרִים אֲשֶׁר לֹא נוֹשְׁבוּ, דוֹמָה כְּעָרִים אֲשֶׁר לֹא נִתְּיִשְׁבוּ בְּחֻזֶּק מְעוֹלָם. בְּהַעֲלוֹת עֲלֶיךָ אֶת תְּהוֹם, בַּעַת יַעֲלֶה עֲלֶיךָ אֶת הַתְּהוֹם. וְכִסּוֹךְ^ק הַמַּיִם הָרַבִּים. וּמִי רַבִּים יִכְסוּךָ. וְרוּצָה לּוֹמַר, כְּשִׁיבֹאוּ עֲלֶיךָ עַמִּים רַבִּים לֵאבֹד אֹתְךָ [ע"פ תרגום יונתן]: **(כ) וְהוֹרְדְתִּיךָ אֶת יוֹרְדֵי בּוֹר, אֲזִי אֹרִיד אֹתְךָ עִם שָׂרֵי יוֹרְדֵי בּוֹר. אֶל עִם עוֹלָם, אֶל הָעַם הַשּׁוֹכְנִים שָׁם מְעוֹלָם לְהִיּוֹת כְּמוֹתָם. וְהוֹשַׁבְתִּיךָ בְּאַרְץ תַּחְתִּיּוֹת, אוֹשִׁיב אֹתְךָ בְּאַרְץ תַּחְתִּית הוּא הַקֶּבֶר: בְּחֻרְבוֹת מְעוֹלָם. בְּמָקוֹם שֶׁהוּא חוֹרְבָה מִיָּמוֹת עוֹלָם וְהוּא הַקֶּבֶר, וְכַפֵּל הַדָּבָר בְּמִילִים שׁוֹנוֹת כְּדָרֵךְ מְלִיצָה: אֶת יוֹרְדֵי בּוֹר, עִם שָׂרֵי יוֹרְדֵי בּוֹר וְשׁוֹה לָהֶם: לְמַעַן לֹא תִשְׁבִּי, רוצה לומר, ההורדה תהיה באופן שלא**

מֵעֵין חַיִּים – מוֹסֵר וְעִיּוֹנִים

^ק **כּו יח עתה יחרדו האיין.** בפסוק טו' התחיל ואמר הלא מקול מפלתך וכו' וכאן אומר עתה יחרדו האיין יום מפלתך. משמע שאינו מדבר על אותה הנפילה, אלא עד פסוק יח' הוא על הנפילה הקודמת, ופסוק יח' הוא נפילה חדשה (כן העירו הרב אברבנאל, והגאון מלבי"ם).

ויתכן שהראשונה הוא על ההרג שעשה בה נבוכדנצר, והשניה מה שנאמר ועתה יחרדו, הוא על הנפילה השנייה, מה שכל השלל והשביה נעלמו מחולסם בנפלים לעומק הים, כמו שנאמר בפרשה הבאה.

לפי זה מתפרשים הפסוקים היטיב. הלא בנפול צור ביד אויב נחרדו האיין, ואמרו, אם על האי החזק התגברו מה יאמרו החלשים. קל וחומר במפלה השניה שהים עלה עליהם, וודאי שזה סיבה מיוחדת שיהיה פחד מיוחד על האיין שיחרדו, שהרי סכנה זו, בוודאי שייך בהם.

^ק **כּו יח מצאתך.** התרגום יונתן, ורש"י ורד"ק מפרשים יציאתך לגלות.

^ק **כּו יט וכסוך.** רש"י ורד"ק פירשו כפשוטו, אחר שכבשה נבוכדנצר וחיליו, עלה הים והטביעה.

פְּלֹהוֹת אֶתְנֶךָ וְאֵינֶךָ וּתְבַקְשִׁי וְלֹא תִמְצָאִי עוֹד לְעוֹלָם נָאִם אֲדֹנָי יְהוֹה:

פרק כז (א) וַיְהִי דְבַר יְהוֹה אֵלַי לֵאמֹר: (ב) וְאַתָּה בֶן אָדָם שָׂא עַל צֹר קִינָה: (ג) וְאַמְרָתָּ לְצוֹר הַיִּשְׁבָּתִי [הַיִּשְׁבָּתִי] עַל מְבוֹאֹת יָם רִכְלָת הָעַמִּים אֶל אֵיִם רַבִּים כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוֹה צוֹר אַתָּה אֲמַרְתָּ אֲנִי פָלִילָת

תהיה עוד מיושבת לעולם, כמקום אשר לא ישובו על פני האדמה: ונתתי צבי, החמדה וההדר אתן - בארץ חיים. והיא ארץ ישראל הקרויה כן, על שם שבה יחיו המתים בזמן התחיה. רוצה לומר, לא כשחשבה צור שהיא תמלא מחברות ירושלים, כי נהפוך הוא שהיא תאבד וכל ההדר יהיה בהם [על פי הרד"ק]. הפירוש של בארץ חיים, הוא על פי גמ' (כתובות קיא): (כא) בלחות אתנך, לך אתן בהלה ופחד, ואינך, ולא תהיה עוד בעולם: ותבקשי ולא תמצאי עוד לעולם, אם מי יבקש אותך לא תהיה נמצא למי¹שה. עוד בעולם, כי לא תשוב לקדמותך - נאם אדני ה'.

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק כז א-ל):

הנביא מקונן על צור בשם ה'. ומספר בהספדו, את רוב עשירותה, את הצלחתה הנפלאה עד שהיתה בראש המסחר העולמי. ומספר על תועלתה העצומה לסוחרים והעשירים, ובאמת הצלחה זו באה לה עליה בהשגחת ה', שהרי במפורש ניבא על כך ישעיהו הנביא (פרק כג). ובעבור שהרבה ממסחר העולם היה תלוי בה, הרי בנפילתה יש נזק גדול לא רק לה, אלא גם להמון סוחריו העולם.

דברי הנביא נאמרו בדרך משל, כאילו צור היא ספינה. ותוך כדי המשל, מתבאר סיבת העונש. על מה ומדוע, עשה ה' ככה למקום המצליח הזה. ואומר שגאוותה הרבה בטובה ויופיה, זה גרם לה את צרתה, כספינה שכמה שהיא מלאה יותר, כך היא כבדה ועלולה יותר לטבוע בים (רש"י פסוק כו).

וכן אמרו חז"ל בביאור חטאה של צור. כי גאה גאה כמה שהגויים שהגויים מתגאים בו נפרע מהן, בצור נאמר את אמרת אני כלילות יופי בלב ימים גבולך בוניך כללו יפיך, ופורענותה הנני עליך צור והעליתי עליך גוים כעלות הים לגליו (על פי תנחומא בשלח יב). כלומר, גאוותה היה שהיא כלילת יופי מחמת שהיא מוקפת בים, (כלהלן בפירוש המצודות) ולכן בא פורענותה על ידי הים (וכפרש"י בפסוק ה' ולעיל פכ"ו יט' שפורענותה נעשתה על ידי הים).

פרק כז (א) וַיְהִי דְבַר ה' אֵלַי לֵאמֹר: (ב) - ואתה בן אדם שֶׂא עַל צֹר קִינָה. הרם קול קינה על צור: (ג) - ואמרת לצור, על צור: - הישבת על מבוואת ים על הנמל, מקום שהספינות באים: - רכלת העמים. המספקת סחורה אל העמים, להביאהו. אל איים רבים: כה אמר אדני ה' צור, את אמרת אני כלילת יפי², רוצה לומר, את צור אמרת, אני כלולה. מלאה, בכל מיני יופי [ע"פ רד"ק]: (ד) - בלב ימים גבולך, רוצה לומר, וזהו. היופי הוא. על כי גבולך היא בלב הים [במדרש המובא בהקדמה, נראה כן, שגאוותה ביופיה היה

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

יפִי: (ד) בָּלֵב יָמִים גְּבוּלֶיךָ בְּנִיךְ כָּלְלוּ יָפִיךָ: (ה) בְּרוּשִׁים מְשֻׁנֵּר
בְּנוּ לָךְ אֶת כָּל לַחְתִּים אֲרֵז מְלַבֵּנוֹן לִקְחוּ לַעֲשׂוֹת תָּרֵן עֲלֶיךָ: (ו)
אֱלוֹנִים מִבְּשָׁן עָשׂוּ מְשׁוּטִיךְ קִרְשָׁךְ עָשׂוּ שָׁן בֵּת אֲשֶׁרִים מְאִי פְתִים
[פְּתִים]: (ז) שֵׁשׁ בְּרֻקְמָה מִמְּצָרִים הָיָה מִפְּרֻשָׁךְ לִהְיוֹת לָךְ לִנֶּס
תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן מְאִי אֱלִישָׁה הָיָה מְכַסֶּךָ: (ח) יִשְׁבִּי צִידוֹן וְאַרְנֹד הָיוּ
שְׁטִים לָךְ חֲכֻמֶיךָ צוּר הָיוּ בְּךָ הֶמָּה חִבְלֶיךָ: (ט) זִקְנֵי גִבֹּל וְחֲכֻמֶּיהָ
הָיוּ בְּךָ מַחְזִיקֵי בִדְקָךְ כָּל אֲנִיּוֹת הַיָּם וּמַלְחִיָּהם הָיוּ בְּךָ לַעֲרֹב

מחמת הים]. רוצה לומר, במקום עומק הים וחזקו. ואמר ימים. לשון רבים. לפי שמשם היו יכולים לפרוש לכמה ימים: **בניך כללו יפך**, הבונים אותך שמו בך את כל היופי הראוי לך: (ה) **ברושים משניר בנו לך את כל לחרתים**, לפי שצור ישבה בים, ונאבדה במקומה. המשילה לספינה משוכחת שהכבירו משאה, ונטבעה על ידי רוח קדים, ובעבור כבודותה לא יוכלו מנהיגי הספינה להצילה. ולכן אמר הנה ברושים הבאים משניר המוכחרים במינם, מהם בנו אותך, ונעשו את כל לוחות ונסרי הספינה: **ארז מלבנון לקחו**, מיער הלבנון מקום אשר שם גדלים, הארזים החשובים, משם לקחו ארז **לעשות תרן עליך**, [ע"פ רש"י]: (ו) **אלונים מבשן עשו משוטיך**, מקום אלונים טובים. בעבר וירדן, מהם עשו לך משוטים, להנהיג בהם את הספינה: **קירשך עשו שן**, הוא הקרש הרחב שמימין באחורי הספינה ועל ידו מנהיגים הספינה אל מקום הנרצה. ימינה או שמאלה [ע"פ רש"י]. את הקרש הזה עשו משן, [מ] מה שהביאו **בת אשרים**, עדת אשורים **מאיי כתיס**, מן האיים של כתיים [ע"פ רד"ק]. כי מנהג בני אשור היה להביא מאיי כתיים, שן הפיל היותר מובחר: (ז) **שש ברקמה ממצרים**, יריעה של שש. והוא פשתן לבן, עשויה במעשה רוקם, הבאה ממצרים, מקום השש היפה. **היה מפרשך להיות לך לנס**, את היריעה ההיא פרשו עליך, להיות לך לנס הוא הוילון שעל התורן, המקבל את הרוח ההולך הספינה: **תכלת וארגמן**, יריעות צבועות בצבע תכלת וארגמן, המובאים **מאיי אלישה**, המוכחרים מאוד, מהם היה **מכסך**, היריעות שנעשו למכסה על הספינה, לכסות אנשיה לבל יכס שמש ושרב, ומסתור מזרם המטר [ע"פ רש"י]: (ח) **ישבי צידון וארוד**, היו שטים לך, שהיו בקיאים בהנהגת ספינה, הם היו משיטים ומוליכים את הספינה. על ידי המשוטים: **חכמך צור**, על כי כאילו אל צור ידבר, לכן אמר חכמך צור. **היו בך חמא חבליך**, רוצה לומר, חבולי הספינה מושכי חבלי הוילון לנטותה מול הרוח, שהיא חכמה מרובה, היו מחכמך צור, כי שם נמצאו חכמים מופלאים [ע"פ רש"י]: (ט) **זקני גבול וחכמיה היו בך מחזיקי בדקך**, הם היו בקיאים במלאכת הבנין, ולכן הם היו בך לחזק ולתקן בדקי. **סדקי**, הספינה, ומקומות הרעועים

מעין חיים – מוסר ועיונים

^{י'} **כז ו כתיס**, במדבר כד כד תרגם אונקלוס רומיים. וכן פרש"י והרמב"ן שם בפסוק כג'. האבן עזרא פירש שהוא יון, ועיין אבן עזרא תהלים קל"ח ז' ועוד מקומות שחשווה את יוון לרומי דהיינו הך. ותרגום יונתן צ"ב כי במדבר (שם) תרגם ארץ איטליא וקוסטנטיני. ובראשית (י ד) תרגם אכזיא, וכאן מתרגם אפוליא.

^{י"א} **כז ח צידון וארוד**, בבראשית פ' י נאמר שהם מבני כנען.

^{י"ב} **כז ט זקני גבול**, בימים מקדם בשעת בנין בית המקדש היו הגבלים ממומחי הבניה, כמו שנאמר (מלכים א פ"ה לב) ויפסלו בוני שלמה, ובוני חירום, והגבלים, ופרש"י אומה ששמה גבל, ובקיאים לסתת אבנים ולבנות, כמה שנאמר ביחזקאל זקני גבל וחכמיה היו בך מחזיקי בדקך.

מַעֲרֶבְךָ: (י) פָּרַס וְלֹד וּפּוֹט הָיוּ בְּחִילְךָ אֲנָשִׁי מִלְחָמָתְךָ מִגֵּן וְכוּבַע תָּלוּ בְּךָ הָמָּה נָתַנוּ הִדְרָךְ: (יא) בְּנֵי אֶרֶנֶד וְחִילְךָ עַל חוֹמוֹתֶיךָ סָבִיב וְגַמְדִּים בְּמַגְדְּלוֹתֶיךָ הָיוּ שְׁלִטָּיהֶם תָּלוּ עַל חוֹמוֹתֶיךָ סָבִיב הָמָּה כָּלָלוּ יָפִיךָ: (יב) תִּרְשִׁישׁ סַחֲרֶתְךָ מֶרֶב כָּל הוֹן בְּכֶסֶף בְּרִזָּל בְּדִיל וְעוֹפֶרֶת נָתַנוּ עֲזֹבוֹנֶיךָ: (יג) יוֹן תָּבַל וּמֶשֶׁךְ הָמָּה רִכְלֶיךָ בְּנֶפֶשׁ אָדָם וְכָלִי נִחֲשֶׁת נָתַנוּ מַעֲרֶבְךָ: (יד) מִבֵּית תוֹגֵרְמָה סוֹסִים וּפִרְשִׁים וּפִרְדִּים נָתַנוּ עֲזֹבוֹנֶיךָ: (טו) בְּנֵי דָדָן רִכְלֶיךָ אֵיִים רַבִּים סַחֲרֶת יָדְךָ קֶרְנוֹת שֶׁן וְהוֹכְנִים [וְהַבְּנִים] הִשִּׁיבוּ אֶשְׁפָּרְךָ: (טז) אָרֶם סַחֲרֶתְךָ מֶרֶב מַעֲשֵׂיךָ

ושלא יכנס בהם מיס: כל אֲנִיּוֹת הַיָּם, כל הספינות ההולכות בים ומלחיהם, הם מנהיגי הספינה, כולם. היו בך לערב מערבך, באו אליך לסחור סחורתך, כי הרבה סחורה נמצא בך [ע"פ רש"י]: (י) פָּרַס וְלֹד וּפּוֹט הָיוּ בְּחִילְךָ אֲנָשִׁי מִלְחָמָתְךָ, רוצה לומר, האומות ההם, עם חיילי צבאם, נלחמו בעבורך, במחיר העושר שנתת להם בשכרם: מִגֵּן וְכוּבַע^פ תָּלוּ בְּךָ, כן היה מנהגם לתלות כלי מלחמה על המגדלים, כמו שנאמר (שיר השירים ד) 'אלף המגן תלוי עליו כל שלטי הגיבורים': הַמָּה, כלי המלחמה האלה. נָתַנוּ הִדְרָךְ, נתנו הדר ופאר על עירך [ע"פ רד"ק]: (יא) בְּנֵי אֶרֶנֶד וְחִילְךָ, וגם אנשי חילך מאנשיך: עַל חוֹמוֹתֶיךָ סָבִיב, עמדו על החומות מסביב לשמור העיר מן האויב: וְגַמְדִּים בְּמַגְדְּלוֹתֶיךָ הָיוּ, אנשים קצרי המדה היו על המגדלים, לראות משם מה הנעשה במחנה האויב, ובעבור קטנותם לא ראו האויב לזרוק בהם חצים [ע"פ ר"י אברבנאל]: שְׁלִטָּיהֶם תָּלוּ עַל חוֹמוֹתֶיךָ סָבִיב, הָמָּה כָּלָלוּ יָפִיךָ, המגינים התלויים על החומה, נתנו בך כל היופי הראוי לך: (יב) תִּרְשִׁישׁ סַחֲרֶתְךָ מֶרֶב כָּל הוֹן, אנשי תרשיש הביאו לך סחורה עשירה ממרבית הון, בכסף ברזל בְּדִיל וְעוֹפֶרֶת נָתַנוּ עֲזֹבוֹנֶיךָ, וחזור ומפרש, שעם כסף וברזל בדיל ועופרת נתנו סחורתך, שילמו לך מהם, ומה שתעשרת, כי בארצם נמצאו מחצבים המוציאים כל אלה המתכות [ע"פ ר"י אברבנאל]: (יג) יוֹן תָּבַל וּמֶשֶׁךְ הָמָּה רִכְלֶיךָ, האומות ההם היו סוחרין, בְּנֶפֶשׁ אָדָם וְכָלִי נִחֲשֶׁת נָתַנוּ מַעֲרֶבְךָ, וחזור ומפרש, שעם נפשות אדם לעבדים ולשפחות, ועם, כלי נחשת נתנו סחורתך, ושילמו לך מהם, כי דרכם היה להסתחר באלה: (יד) מִבֵּית תוֹגֵרְמָה סוֹסִים וּפִרְשִׁים וּפִרְדִּים נָתַנוּ עֲזֹבוֹנֶיךָ, שם מקום מוצא הסוסים, וימצא שם עבדים שיכולים להיות פרשים, דהיינו, אנשים רוכבים בגבורה רבה, וגם פרדים ימצא שם, וכל אלה הביאו ונתנו לך בסחורה: (טו) בְּנֵי דָדָן רִכְלֶיךָ, סחרו עמך: אֵיִים רַבִּים סַחֲרֶת יָדְךָ, סחורת מקומך הובא מאיים רבים: קֶרְנוֹת שֶׁן, קרני שן, דהיינו שן הפיל שצורתו דומה לקרן וְהַבְּנִים, וטווסים, הם בעלי נוצות מאד גדולים ונאים: הִשִּׁיבוּ אֶשְׁפָּרְךָ, רוצה לומר, הביאו וחזרו והביאו לך לתשורה [ע"פ רד"ק] קרנות שן, לפי התרגום הכוונה כאילו נאמר קרנות ושן, והכוונה קרן יעלים, ושן פילים. והטעם שפירש התרגום קרן יעל, נראה מפני שהוא הגדול שבקרני החיות:

מעין חיים – מוסר ועיונים

^פ כִּי כֹזֵי וְכוּבַע, כובע אינו כל דבר המיועד למלבוש הראש. אלא הוא מלבוש ממתכת הניתן על הראש במלחמה. עיין שמואל א יז ה, ישעיה נט יז, וירמיה מו ד. וכן הוא בפירוש המשניות לרמב"ם עדויות פ"ב מ"ד. ובלשון משנה נקרא גם קסדא (שבת י"ב, ב') כלים פ"א מ"ח)

אמנם בחז"ל מצאנו גם כן סתם מלבוש הראש בשם כובע, עיין בשבת קכ', ובגיטין (לט' ב') כומתיה, מפרש רש"י כובעו.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

בַּנֶּפֶךְ אֲרֻגְמָן וְרֻקְמָה וּבוּיָן וְרֵאמוֹת וְכִדְפָד נָתַנוּ בְּעִזְבוֹנוֹיֶךָ: (יז)
 יְהוּדָה וְאַרְצָן יִשְׂרָאֵל הֵמָּה רִכְלִיֶךָ בְּחֹטִי מִנִּית וּפִנֵּג וּדְבַשׁ וְשֶׁמֶן וְצָרִי
 נָתַנוּ מִעֲרֻבְךָ: (יח) דְּמָשֶׁק סַחֲרֶתְךָ בָּרֵב מִעֲשִׂיֶךָ מְרֹב כָּל הוֹן בִּיָּין
 חֲלָבוֹן וְצֶמֶר צָחָר: (יט) וְדָן וְיָנָן מְאוּזֵל בְּעִזְבוֹנוֹיֶךָ נָתַנוּ בְּרִזֵּל עֲשׂוֹת
 קָדָה וְקִנָּה בְּמִעֲרַבְךָ הִזָּה: (כ) דָּדָן רִכְלֶתְךָ בְּבִגְדֵי חֹפֶשׁ לְרֻכְבָּה:
 (כא) עָרֵב וְכָל נְשִׂאֵי קָדָר הֵמָּה סַחֲרֵי יָדְךָ בְּכָרִים וְאַיִלִּים וְעֲתוּדִים
 בָּם סַחֲרֶיךָ: (כב) רִכְלֵי שְׂבָא וְרַעְמָה הֵמָּה רִכְלִיֶךָ בְּרֹאשׁ כָּל בָּשָׂם
 וּבְכָל אֶבֶן יִקְרָה וְזָהָב נָתַנוּ עִזְבוֹנוֹיֶךָ: (כג) חָרָן וְכִנֶּה וְעֶדֶן רִכְלֵי
 שְׂבָא אֲשׁוּר כְּלָמֵד רִכְלֶתְךָ: (כד) הֵמָּה רִכְלִיֶךָ בְּמִכְלָלִים בְּגִלּוּמֵי

(טז) ארם סחרתך מרב מעשיך, אנשי ארם סחרו מעמך, מרוב המלאכות היקרות הנעשים שמה: בנוסף
 ארגמן ורקמה ובוין וראמת וכדכד נתנו בעזבוניך, רוצה לומר, במחיר נופך וארגמן וכו' אשר הם. נתנו
 בסחרותיך, הבאת להם דברים אחרים מרוב מעשיך. כי בתמורת מעשה המלאכות היקרות הנעשים כך, נתנו כל אלה:
 (יז) יהודה וארץ ישראל המה רכליך, המה סחרו עמך. בחטי מניית ופנג ודבש ושמן וצרי¹⁷ נתנו
 מערבך, וחזור ומפרש שעם חטים הבאים ממניית שחטיה יפות, ועם פנג ודבש ושמן וצרי. ענן אלו הם שילמו לך,
 ונתנו סחורתך: (יח) דמשק סחרתך ברב מעשיך, ברוב המלאכות היקרות הנעשים בצור, מרב כל הון,
 המלאכות נעשים מחזור עשירה ממרבית הון: ביין חלבון, רוצה לומר במחיר יין הבא מחלבון,
 והוא שם מקום בדמשק שיינה חשוב. וצמר צחר, ובמחיר צמר לבן, כי אלה נתנו תמורת מעשה המלאכות אשר
 סחרו ממך [ע"פ רד"ק]: (יט) ודן ויון מאוזל, מהחולץ. רוצה לומר, ההולך בתמידות ממקום למקום להסתחר:
 בעזבוניך נתנו, רוצה לומר גם הם היו בין סחרתיך, והביאו לך סחורה: ברזל עשות, ברזל טוב המצחיר,
 וקדה וקנה במערבך היתה, בשמים מיוחדים שהיו בשמן המשחה, כל אחד מהם היה בסחרותך, כי גם באלה סחרת
 [ע"פ רד"ק]: (כ) דדן רכלתך בבגדי חפש, רוצה לומר, בבגדים יקרים הראויים לבני אדם חפשים, ובני
 חורין [ע"פ רד"ק]. לרכבת להציע בהם את המרכבה [ע"פ רד"ק]: (כא) ערב וכל נשיאי קדר המה סחרי
 ידך, הם סחרי מקומך. בכרים ואילים ועתודים בם סחרתיך, וחזור ומפרש, שעם כבשים אילים ותישים בהם
 סחרו עמך, כי במקומם היו מוכחים ושמנים: (כב) רכלי שבא ורעמה המה רכליך, המה סחרו עמך,
 וחזור ומפרש שבראש כל בשם, רוצה לומר, בשמים הראשים והחשובים שבכולם. ובכל אבן יקרה וזהב,
 ועפרות זהב. נתנו עזבוניך, בהם נתנו סחרתך: (כג) חרן וכנה ועדן רכלי שבא, שהם רגילים ללכת לשבא
 לקחת סחורה: אשור כלמה, אשור ומדי, רכלתך, כל אלה סחרו עמך: (כד) המה רוכליך במכללים, הם
 סחרו עמך בדברים הכלולים בכל מיני יופי. בגלומי תכלת ורקמת, וחזור ומפרש, שהם קשורים, בכריכות בגדי

מעין חיים – מוסר ועיונים

¹⁷ כז יז פנג וצרי. כתב הרד"ק שהצרי הוא בלסמ"ו, וכן כי הרמב"ם (הלכות כלי המקדש פ"ב) הרמב"ן (פרשת כי תשא)
 והערוך. וזה בעצמו הוא האפרסמון, והוא דומה לדבש. ופנג מתרגם אונקלוס קליא. ומביא שהערוך פירש שהוא מין
 עשב הניתן בבורית, אמנם בערוך שבידנו הוא נמצא בערך נפרד. ובנימין הרופא בעל מוסף הערוך כותב שהוא שעה.

תכלת ורקמה ובגנזי ברמים פחבלים חבשים וארזים פמרכלתך:
 (כה) אגיות תרשיש שרותיך מערבך ותמלאי ותכבדי מאד בלב
 ימים: (כו) במים רבים הביאוך השטים אותך וית הקדים שברך
 בלב ימים: (כז) הונך ועזבוניך מערבך מלחיך וחבליך מחזיקי
 בדך וערבי מערבך וכל אנשי מלחמתך אשר בך ובכל קהלך אשר
 בתוכך יפלו בלב ימים ביום מפלתך: (כח) לקול זעקת חבליך
 ירעשו מגרשות: (כט) וירדו מאגיותיהם כל תפשי משוט מלחים
 כל חבלי הים אל הארץ יעמדו: (ל) והשמיעו עליך בקולם ויזעקו

תכלת, ומעשה רקמה ובגנזי ברמים. והם תיבות עשויות מעור, לגנוז בהם דברים חמודים: בחבלים
 חבשים. התיבות ההם היו קשורים ומתקנים בחבלים יפים ונאים: וארזים^{קכ}, עדי זהב ומרגליות חרוזים
 בחוט לעדי הצואר: במרכולתך, רוצה לומר, כל אלה היו בסחורתך, עם כולם סחרת רכלתך: (כה) אגיות
 תרשיש שרותיך מערבך. הספינות ההולכות על ים תרשיש, היו השיירות שלך להביא סחורתך. רוצה לומר,
 רבות ספינות באו לך עם סחורה כשיירא של אנשים: ותמלאי ותכבדי מאד, חזר לראשית הדברים
 שהמשילה לספינה חשובה, ולכן אמר הנה מרוב הסחורה נעשית מלאה וכבדה מאד, כשהיית. בלב ימים. [ע"פ
 רד"ק]: (כו) במים רבים הבאוך השטים אתך, מנהיגי הספינה המשיטים אותך על פני המים, הם הביאו
 אותך במקום מים רבים מקום סכנה. רוח הקדים שברך, ורוח הקדים העזה שברוחות, שבר אותך. בלב
 ימים. ומחמת מרבית המים וכובד משאה היה קשה להצילה. מן הרוח: [ע"פ רד"ק]: (כז) הונך, עשרך
 ועזבוניך מערבך, וסחורתך. מלחיך וחבליך, ומנהיגי הספינה. מחזיקי בדך, ומחזיקי הבדק. וערבי
 מערבך, וסוחרי סחורתך. וכל אנשי מלחמתך אשר בך, ואנשי המלחמה שבו. ובכל קהלך אשר
 בתוכך, ועם כל קהלך אשר בתוךך מעם הארץ, כולם. יפלו בלב ימים^{קכ}, ביום שיבוא מפלתך, שיסבור
 אותך רוח הקדים. רוצה לומר, ביום שיכבשה האויב, ישלול כל שללה ויאבד כל זכר למו מבלי שארית:
 (כח) לקול זעקת חבליך, לשמיעת קול זעקת מנהיגי הספינה. ירעשו מגרשות. גרשי הערים. הם כפרים וע"פ
 תרגום יונתן שנמצאים ביבשה על יד הים, הסמוכות אל מקום הספינה הנשברה: (כט) וירדו מאגיותיהם כל
 תפשי משוט, כל הרגילים לאחוז המשוטות. מלחים כל חבלי הים אל הארץ יעמדו. והמלחים והחובלים
 ירדו מן האניות, ויעמדו על הארץ כי יפחדו עוד ללכת בספינה, שלא יקרה להם כמקרה הספינה ההיא, והוא ענין
 מליצה: (ל) והשמיעו עליך בקולם ויזעקו מרה. רוצה לומר ישמיעו קינה עליך בקולם ויזעקו זעקת מרה:

מעין חיים – מוסר ועיונים

^{קכ} כז כד ארזים. התרגום מפרש מלשון ארז, ומה שכתב התרגום עץ הדס, כי הדס מין אחד ממיני הארז, כמבואר
 בגמרא ראש השנה כג' א'. לדעת הרד"ק ארזים, הוא מלשון חרוזים. ואין לטעות ולפרש מילת ארזיה, מענין צרור
 בחבילה, כפי שיש משתמשים כן במילה זו, שזהו פירוש ללא מקור.

^{קכ} כז כז יפלו בלב ימים. המצודות מפרשו על דרך משל, ונמשלו על האויב שתהיה ביאתו דומה לעליית הים. אולם
 הרד"ק והר"י אברבנאל פירשו כפשוטו, שמלבד מה שנכבשה צור בידי אויב, עוד נפלה אחר כך וטבעה בים, וכן טבע כל
 שללה אשר היה כבר ביד האויב.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

מָרָה וַיַּעֲלוּ עֶפְרַיִם עַל רֵאשֵׁיהֶם בְּאֶפְרַיִם יִתְפַּלְשׁוּ: (לא) וְהִקְרִיחוּ אֶלְיָךְ קִרְחָה וְחִגְרוּ שָׁקִים וַיְכּוּ אֶלְיָךְ בְּמֶרְ נֶפֶשׁ מִסֶּפֶד מָר: (לב) וַנִּשְׁאוּ אֶלְיָךְ בְּנֵיהֶם קִינָה וַקּוֹנְנוּ עָלֶיךָ מִי כְצוֹר כְּדָמָה בְּתוֹךְ הַיָּם: (לג) בָּצֵאת עֲזֹבוֹנֶיךָ מִיָּמִים הַשְּׂבַעַתָּ עַמִּים רַבִּים בְּרֹב הוֹנִיךָ וּמַעֲרִבֶיךָ הָעֶשְׂרֶת מַלְכֵי אֶרֶץ: (לד) עַתָּה נִשְׁבַּרְתָּ מִיָּמִים בְּמַעֲמָקֵי מַיִם מַעֲרִבֶיךָ וְכָל קְהָלְךָ בְּתוֹכָךְ נָפְלוּ: (לה) כָּל יֹשְׁבֵי הָאֲיִים שָׁמְמוּ עָלֶיךָ וּמַלְכֵיהֶם שָׁעֲרוּ שָׁעַר רַעְמוֹ פָּנִים: (לו) סֹחֲרִים בְּעַמִּים שָׂרְקוּ עָלֶיךָ בְּלָהוֹת הָיִיתָ וְאֵינְךָ עַד עוֹלָם:

ויעלו עפר על ראשיהם, כן היה מנהגם לעשות דרך צער ואבל: באפר יתפלשו, יתגלגלו באפר וגם הוא מדרך צער ואבל: (לא) והקריחו אליך קרחה, ימרטו עליך שערות ראשם וישאר המקום קרח: וחגרו שקים ובכו אליך במר נפש, יבכו עליך במר נפש, בעת יעשו מספד מר: (לב) ונשאו אליך, ירימו עליך בניהם קינה, בקול נהי הנהוג אצלם, יאמרו קינה, וקוננו עליך, ויקוננו עליך, וכן יאמרו מי כצור כדמה בתוך הים, רוצה לומר מי הוא העיר, שיכולה להיות חשובה כצור, לפני חורבנה, ומי כמוה, היום, מי כל כך חרבה כמותה, שהיא דומה ונכרתת בתוך הים, ואין מי להמשיל אליה לא לעת שלותה ולא לעת מפלתה [ע"פ רד"ק]: (לג) בצאת עזבוניך מימים, עתה יפרש דבריו לומר, הנה עודך בשלותך, בצאת סחורתך מדרך הימים שישבת בהן, השבעת עמים רבים, במרבית הסחורות: ברב הוניך ומערביך העשרת מלכי ארץ, עם רוב עשרך וסחורתך העשרת מלכי ארץ: (לד) עת נשברת מימים, ועתה עת שהיא נשברת מסבת המים, הים הוא היה הסיבה לעלייתה, כ"ל פסוק לג, והים עצמו היה סיבה לנפילתה, במעמקי מים מערבך, בעומק הים הנה סחורתך, וכל קהלך בתוכך נפלו, וכל קהלך איש לא נעדר, כולם נפלו בתוכך [ע"פ רד"ק]: (לה) כל יושבי האיים שממו עליך, יתמהו על מפלתך: ומלביהם שערו שער, יאחזם חיל ורתת כמרוח סערה, כי יפחדו פן יקרה להם כמקרך, רעמו פנים, ומחמת כן נעשו זעומי פנים, כדרך המיצר שכועס בעצמו [ע"פ רד"ק]: (לו) סוחרים בעמים, הסוחרים שבין האומות, שרקו עליך, השמיעו עליך קול שריקה הנעשה בקבוץ השפתים, ובשיטת האויר פניהם, והדרך לעשותה כשוראין באבדן דבר חשוב: בלהות היית, תהיה מלא מבהלה: ואינך, לא תהיה עוד עד עולם, לחזור לקדמותך ק"י:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק כח א-ה):

מעין חיים – מוסר ועיונים

ק"י כז לה כל יושבי האיים, באסון של טביעה בים, מובן שיהיה פחד מיוחד ליושבי איים כמותה, שמא גם להם יארע אסון כזה, יותר מאשר בני היבשה מפחדים מכך.

ק"י כז לו ואינך עד עולם, י"מ שהכוונה שלא תבנה לעולם (תרגום יונתן, הרב אברבנאל).

פרק כח (א) וַיְהִי דְבַר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: (ב) בֶּן אָדָם אָמַר לְנָגִיד צֹר פֹּה אָמַר אֲדֹנִי יְהוָה יַעַן גָּבַהּ לְבָבְךָ וַתֹּאמֶר אֵל אֲנִי מוֹשֵׁב אֱלֹהִים יִשְׁבְּתִי בְּלֵב יָמִים וָאֶתָּה אָדָם וְלֹא אֵל וַתִּתֵּן לְבָבְךָ בְּלֵב אֱלֹהִים: (ג) הִנֵּה חֲכָם אַתָּה מִדְּנָאֵל [מִדְּנִיאֵל] כָּל סְתוּם לֹא עֲמָמוֹךְ: (ד) בְּחֻכְמָתְךָ וּבִתְבוּנָתְךָ עָשִׂיתָ לָךְ חֵיל וַתַּעַשׂ זֶהָב וְכֶסֶף בְּאוֹצְרוֹתֶיךָ: (ה) בְּרַב חֻכְמָתְךָ בְּרַכְלָתְךָ הִרְבִּיתָ חֵילְךָ וַיִּגְבַּהּ לְבָבְךָ בְּחִילְךָ:

כאן ניבא על מלך צור בעצמו, ואמר שהוא חטא בעון גדול עד מאד, בכך שעשה את עצמו אל (תנחומא ויחי ג, וארא ט. מדרש רבה שמות ח ב).

רש"י מביא מדרש שבנה על הים בדרך תחבולה, כמין שבעה רקיעים, וישב עליהם (ילקוט שמעוני כאן). והיו עשויים מנחושת (רש"י חולין פט).

פרק כח (א) וַיְהִי דְבַר ה' אֵלַי לֵאמֹר: (ב) בֶּן אָדָם אָמַר לְנָגִיד צֹר, «הַכּוֹנֵה, הַנִּבְאֵ, עַל מוֹשֵׁל צֹר, וְאִין הַכּוֹנֵה שִׁילָךְ אֵלָיו וַיֹּאמֶר לוֹ (אולס בילקוט שמעוני כתוב שהכונה כפשוטו שילך ויאמר לו, ועיין שם שהלך יחזקאל בדרך נס): כֹּה אָמַר אֲדֹנִי ה' יַעַן גָּבַהּ לְבָבְךָ וַתֹּאמֶר אֵל אֲנִי, רוצה לומר, בעל יכולת רב כאל: מוֹשֵׁב אֱלֹהִים יִשְׁבְּתִי בְּלֵב יָמִים, רוצה לומר, «אני דומה לאלוקים במושב שלי», לפי שיש לי מקום מושב נבדל ומשומר מאנשים, וכמו האלהים יושב בשמים ממעל, כן אני כמוהו ישבתי בלב ים, ואין מי יוכל לבוא אלי: וְאֶתָּה אָדָם וְלֹא אֵל, אבל אתה אדם ואין לך יכולת כמו לאל, וַתִּתֵּן לְבָבְךָ כָּלֵב אֱלֹהִים, ואיך נתת לבך להשוותה כלב אלהים. וכאומר מה ראיית לשטות זה (מושב אלהים. צ"ע אם מותר למחוק מילה זו, אפשר להעתיק את הקובץ חוץ ממילה זו): (ג) הִנֵּה חֲכָם אַתָּה מִדְּנִיאֵל^{ק"י}, תחסר ה"א התימה, וכאומר החכם אתה מדניאל?, וכי כל סתום לא עממוך, כל דבר סתום ונסתר לא נכסה ממך, כעין מה שנאמר בדניאל (ז) כל רז לא אנס לך [ע"פ רש"י]: (ד) בְּחֻכְמָתְךָ, וכי בחכמתך. וּבִתְבוּנָתְךָ עָשִׂיתָ לָךְ חֵיל, כח ואומץ. וַתַּעַשׂ זֶהָב וְכֶסֶף, ואספת זהב וכסף בְּאוֹצְרוֹתֶיךָ, [ע"פ ר"י אברבנאל]: (ה) בְּרַב, וכי ברוב. חֻכְמָתְךָ בְּרַכְלָתְךָ, במרבית הסחורה שעשית, הִרְבִּיתָ חֵילְךָ, וכי בזה הרבית עשרך. וַיִּגְבַּהּ לְבָבְךָ בְּחִילְךָ, עד שגבה לבך בעשרך. וכאומר הלא הכל בא מיד ה' ומה לך להתנאה:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק כח ו-י):

מעין חיים – מוסר ועיונים

^{ק"י} כח ג מדניאל. דניאל איש חמודות היה באותו זמן ובאותו מקום יחד עם חנניא יחזקאל, שניהם גלו לבבל עם המלך יכניה יא' שנה לפני חורבן בית המקדש. דניאל היה בבית מלך בבל, והוא התפרסם מאד בכל העולם כמגלה צפונות וחלומות באופן מופלא עד מאד, כפי שנאמר ומוספר בספר דניאל.

עוד אומרים חז"ל (מדרש רבה בראשית צו ח, מובא ברש"י) שנבוכדנצר רצה לעשות את דניאל אלוה, ולא הסכים דניאל לכך, כמבואר בדניאל (פ"ב מו מז), ולכן הביא חנניא דוגמא מדניאל, להוכיחו שהיה לו ללמוד מדניאל.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

(ו) לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוֹה יַעַן תִּתֶּנָּךְ אֶת לִבְבְּךָ כָּלֵב אֱלֹהִים: (ז) לָכֵן הִנְנִי מֵבִיא עֲלֶיךָ זָרִים עָרִיצִי גֹוִים וְהִרְיָקוּ חֲרִבוֹתָם עַל יָפִי חֲכָמָתְךָ וְחָלְלוּ יַפְעֲתְךָ: (ח) לִשְׁחַת יוֹרְדוֹן וְנִמְתָּה מְמוֹתֵי חָלָל כָּלֵב יָמִים: (ט) הָאָמַר תֹּאמַר אֱלֹהִים אֲנִי לִפְנֵי הָרֶגֶץ וְאַתָּה אָדָם וְלֹא אֶל בֵּיד מְחַלְלִיךָ: (י) מוֹתֵי עֲרִלִים תָּמוּת בֵּיד זָרִים כִּי אֲנִי דִבַּרְתִּי נָאֻם אֲדֹנָי יְהוֹה:

בתנחומא (בשלח יב) איתא, נגיד צור במה שנתגאה בו נפרע ממנו שנאמר בן אדם אמר לנגיד צור כה אמר אדני אלקים יען גבה לבך ותאמר אל אני מושב אלקים ישבתי בלב ימים ואתה אדם ולא אל ותתן לבך כלב אלקים וגו' מותי ערלים תמות ביד זרים.

נראה מדבריהם שחטא בלב. ובוזה נענש, אך צריך ביאור היכן מוכח בפסוק מות ערלים תמות, שהכוונה בלב. אולי משום שדרך ההורג בחרב דקרו בלבו.

עוד אמרו חז"ל שהוא נענש בעוד עונשים, המיוחדים למי שעשה עצמו אל (בעונשים אלו, נענשו עוד מלכים שחטאו בכך שעשו עצמם אל).

א' נענש באש שנאמר (פסוק יח) ואוציא אש מתוכך היא אכלתך (מדרש שוחר טוב יא). ב' נבעל כנשים שנאמר (פסוק יז) גבה לבך ביפך, לפני מלכים השלכתיך לראוה בך (תנחומא וארא ט. ועוד ברש"י פסוק ז').

(ו) לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי ה' יַעַן תִּתֶּנָּךְ אֶת לִבְבְּךָ. נתת את לבבך להשוותה - כלב אלהים: (ז) לָכֵן הִנְנִי מֵבִיא עֲלֶיךָ זָרִים, עַמִּים נְכָרִים - עָרִיצִי גֹוִים. אומות חזקים הם הכשדים: והריקו חרבותם על יפי חכמתך. ישלפו חרבם מתערם על יופי חכמתך. רוצה לומר, לא תהיה נעזר להמלט ביופי חכמתך: וחללו יפעתך, יבזו וזהר בינתך, ולא ימנעו חרבם מדם, בעבור הבינה הנמצא בך []: (ח) לִשְׁחַת יוֹרְדוֹן. אל בור הקבר יוריד אותך האויב, וּמִתָּהּ וְתָמוּת גַּם אַתָּה - מְמוֹתֵי חָלָל. מעין מיתת שאר חללים, עם כי אתה - כלב ימים, במקום משומר [ע"פ רד"ק בפירושו ב':] (ט) - הָאָמַר תֹּאמַר אֱלֹהִים אֲנִי לִפְנֵי הָרֶגֶץ. וכי לפני הבאים להרגך, תאמר אלוהים אני ולמה תהרגני. וכאומר אם אלהים אתה לא יוכלו להרגך: וְאַתָּה אַבְל באמת אתה אדם וְלֹא אֶל בֵּיד מְחַלְלִיךָ, ביד העושים אותך לחלל וההרג: (י) מוֹתֵי עֲרִלִים. כמיתת רשעים ערלי לב, ששלטון הורג אותם בעוונם, כן תמות גם אתה - בֵּיד זָרִים. ולא מיתת עצמך [ע"פ תרגום יונתן]: כִּי אֲנִי דִבַּרְתִּי נָאֻם אֲדֹנָי ה', ובידי לקיים דברי:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק כח יא-ט):

שמו של מלך צור היה חירם (חולין פט, מדרש רבה שמות פ"א כ"ו. מדרש תנחומא שמות ח', שו"ט יא'). חירם זו הוא בעצמו, היה אותו חירם שסייע בבנין בית המקדש (ואת בית דוד) בימי דוד ושלמה המלך, כמו שנאמר במלכים א ה. ואם כן היה חי יותר מארבע מאות שנה, ויש מחז"ל שאמרו שהוא בעצמו היה חירם העדולמי רעהו של יהודה בן יעקב, ולפי זה חי יותר מאלף שנה (ילקוט שמעוני מלכים א פרק ה).

(יא) וַיְהִי דְבַר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: (יב) בֶּן אָדָם שָׂא קִינָה עַל מֶלֶךְ צוּר וְאָמַרְתָּ לוֹ כֹּה אָמַר אֲדֹנִי יְהוָה אַתָּה חוֹתֶם תְּכַנִּית מְלֵא חֲכָמָה וּכְלִיל יָפִי: (יג) בְּעֶדֶן גֵּן אֱלֹהִים הָיִיתָ כָּל אֶבֶן יִקְרָה מִסִּכְתָּךְ אָדָם פְּטָדָה וַיְהִלֵּם תְּרָשִׁישׁ שֶׁהֵם וַיִּשְׁפָּה סִפִּיר נֶפֶךְ וּבִרְקַת וַזָּהָב מְלֵאכֶת תְּפִיךְ וַנִּקְבֵּיךְ בֶּן בְּיוֹם הַבְּרָאךְ כּוֹנֵנוּ: (יד) אֵת כְּרוֹב מִמְּשַׁח הַסּוּכָה וַנִּתְתִּיךְ בְּהַר קָדֵשׁ אֱלֹהִים הָיִיתָ בְּתוֹךְ אַבְנֵי אֵשׁ הַתְּהַלְכֶתָ: (טו) תָּמִים אַתָּה בְּדֶרֶכֶיךָ מִיּוֹם הַבְּרָאךְ עַד נִמְצָא עוֹלָתָה בֶּן: (טז) בְּרֹב

בפרשה זו משיב על טענה שניתן לטעון בעד מלך צור, שאם היה נמנה עם בוני בית המקדש, כיצד לא הועילה לה לו זכות זו לינצל. ומבאר שעוון החמס שהיה במדינתו, הוא גרם שלא יועיל לו זכות בנין בית המקדש. ולכן קיבל את כל עונשו על חטאו האמור לעיל.

(יא) וַיְהִי דְבַר ה' אֵלַי לֵאמֹר: (יב) בֶּן אָדָם שָׂא קִינָה עַל מֶלֶךְ צוּר וְאָמַרְתָּ לוֹ, כֹּה אָמַר אֲדֹנִי ה' אַתָּה חוֹתֶם תְּכַנִּית^ק, צוּרֶת, חִירֶם, וְהָיָה שְׁלֹם, מוֹכֵן וּמִתּוֹקֵן בְּכָל דְּבַר, שְׁלֹם בְּחִכּוֹת, וּבִיּוֹפִי שֶׁל עוֹשֶׁר, וּכְבוֹד, וְחוֹדֵר וּמִפְרֶשׁ-מְלֵא חֲכָמָה וּכְלִיל יָפִי, [ע"פ רד"ק]: (יג) בְּעֶדֶן גֵּן אֱלֹהִים הָיִיתָ, לֹא חִסֵּרְתָּ דְּבַר כֵּאלֹלוֹ הָיִיתָ בְּעֶדֶן גֵּן ה': כֹּל אֶבֶן יִקְרָה מִסִּכְתָּךְ, עַל הַלְבוּשׁ הַמְכֶסֶה אוֹתְךָ, הִיָּה קְבוּעַ בָּהּ, כֹּל אֶבֶן יִקְרָה, וְהֵם אֲדָם פְּטָדָה וַיְהִלֵּם תְּרָשִׁישׁ שֶׁהֵם וַיִּשְׁפָּה סִפִּיר נֶפֶךְ וּבִרְקַת, וְהֵם שְׁמוֹת אַבְנֵי יִקְרָה, כֹּל תִּשְׁעָה אֱלֹו הָיוּ בְּחוֹשֶׁה: וַזָּהָב, אֵף הַזָּהָב הִיָּה קְבוּעַ בּוֹ [ע"פ רש"י]: מִלֵּאכֶת תּוֹפִיךָ, מַעֲשֵׂה הַתּוֹפִים, וַנִּקְבֵּיךְ בֶּן, וְשֹׂאֵר כְּלֵי נִגּוֹן הַמְּלָאִים נִקְבִּים שֶׁהָיוּ בֶּן, בְּיוֹם הַבְּרָאךְ כּוֹנֵנוּ, כֵּאלֹלוֹ הוֹכֵנוּ לָךְ בְּיוֹם שִׁנְבִּירָתָהּ, רוּצָה לֹוֹמֵר אֵין דּוֹגְמָתָם וְלֹא הִיָּה מִי רָאוּי לְהִתְעַנֵּג בָּהֶם אִלָּא אַתָּה, מִחֲמַת רֹב עוֹשֶׁרְךָ, [ע"פ רד"ק]: (יד) אֵת כְּרוֹב מִמְּשַׁח הַסּוּכָה, אָדָם רַב הַמַּעֲלָה, גְּדוֹל בְּחִשְׁבוֹתָ, הַמְגִין בְּסִכּוֹ כִּנְפָיו עַל עַמּוֹ, וּלְפִי שֶׁקִּרְאוּ כְרוֹב לְרוֹב מַעֲלָתוֹ, וּבְכִרּוּבִים נֹאמֵר (שְׁמוֹת כב) סוֹכְכִים בְּכַנְפֵיהֶם, לָכֵן אָמַר לְשׁוֹן סוֹכֵךְ [ע"פ רד"ק]: וַנִּתְתִּיךְ, רוּצָה לֹוֹמֵר, וְאֵנִי נִתְתִּי לָךְ, אֵת, כֹּל הַמַּעֲלָה וְהַגְּדוּלָה, וְחֹזָתָהּ, עַל כִּי בְּהַר קָדֵשׁ אֱלֹהִים הָיִיתָ, בַּעֲבוּר שְׁבִימִים מְקֻדָּשׁ, הָיִיתָ פֶּעַם בְּהַר קָדֵשׁ שֶׁל אֱלֹהִים, רוּצָה לֹוֹמֵר עַל כִּי הוּא עֲצוּמוֹ וְהָיָה חִירֶם, מֶלֶךְ צוּר שֶׁהִיָּה בִימֵי שְׁלֹמֹה, וְהִיָּה מִסִּיעַ בְּבִנְיַן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הַנִּבְנָה בְּהַר קָדֵשׁ שֶׁל אֱלֹהִים, הוּא הָרַם הַמּוֹרִיָּה, וְכִמּוֹ שֶׁנֹּאמַר (מלכים ה) וַיְהִי חִירֶם נוֹתֵן לְשִׁלְמָה עֲצֵי אֲרָזִים וְכו', [ע"פ רש"י]: בְּתוֹךְ אַבְנֵי אֵשׁ הַתְּהַלְכֶתָ, רוּצָה לֹוֹמֵר שֶׁהִיָּה מִתְהַלֵּךְ בְּחִבְרָה אַחַת, וּבִאֲחֵבָה רַבָּה עִם מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל, וְהֵם דּוֹד וְשִׁלְמָה שֶׁהָיוּ מַחוּזָקִים וּמִזְהִירִים כֹּאֲבְנֵי אֵשׁ [ע"פ ר"י אַבְרָבָנָאֵל]: (טו) תָּמִים אַתָּה, גַּם אַתָּה הָיִיתָ תָּמִים בְּדֶרֶכֶיךָ מִיּוֹם הַבְּרָאךְ, רוּצָה לֹוֹמֵר מִיּוֹם עֲמֻדָה עַל דַּעַתְךָ, וְאָמַר בְּלִשׁוֹן הַפְּלָגָה, וְכֵן (אִיּוֹב לא) מִבֶּטֶן אִמִּי אֲנִי אֲנֻחָה [ע"פ רד"ק] וְהִיָּה שְׁלֹם בְּתוֹם וְיוֹשֶׁר, שְׁבִימִים הָיָה חִירֶם מֶלֶךְ כְּשֶׁר מֵאֵד^{קכ}: עַד נִמְצָא עוֹלָתָה בֶּן, עַד הַעַת הָיִיתָ שֶׁנִּמְצָא בֶּן

מעין חיים – מוסר ועיונים

^ק כֹּה יֹא חוֹתֶם תְּכַנִּית, בְּדֶרֶךְ הַדְרָשׁ הַטְּמוּן בְּפִסּוּק, חוֹתֶם תְּכַנִּית, זֶה אָדָם הַרְאִשׁוֹן שֶׁקִּרָא שְׁמוֹת לְכָל חַי (מִדְרָשׁ רַבָּה קֹהֶלֶת ח א), וּבְיוֹם בְּרִיאָתוֹ, עָשָׂה לוֹ הַקְּב"ה בִּגְן עֵדֶן י" חוֹפּוֹת מִזָּהָב וְעוֹד ט' מִיָּנִי אַבְנִים הַמְּנוּיִים בְּפִסּוּק יג' (בְּבֵרָא בְּתֵרָא ע"ה. פִּרְקֵי דְרִי אֱלִיעֶזֶר פֶּרֶק יב', מִדְרָשׁ רַבָּה בְּרַאשִׁית יח' א').

^{קכ} כֹּה טו תָּמִים אַתָּה בְּדֶרֶכֶיךָ מִיּוֹם הַבְּרָאךְ, מִכָּאֵן שֶׁבְּתַחֲלִילָה הָיָה חִירֶם מֶלֶךְ צוּר אִישׁ תָּם וְיוֹשֶׁר (תַּנְחוּמָא בְּרַאשִׁית ז), וְעָלָיו נֹאמַר (מלכים א ה טו) כִּי אוֹהֵב הָיָה חִירֶם לְדוֹד כָּל הַיָּמִים. אִלָּא שֶׁאֲחֵר כֵּךְ חֲטָא.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

רְבִלְתָּךְ מָלוּ תוֹכְךָ חֲמֵס וְתַחֲטָא וְאַחֲלִלְךָ מֵהָר אֱלֹהִים וְאַבְדְּךָ כְּרוֹב
הַסִּכָּךְ מִתּוֹךְ אֲבִנֵי אֶשׁ: (יז) גְּבֵה לִבְךָ בִּיפְנֵיךָ שַׁחַת חֲכַמְתָּךְ עַל
יַפְעָתְךָ עַל אֶרֶץ הַשְּׁלֹכְתִיךָ לִפְנֵי מַלְכִים נִתְתִיךָ לְרֹאנָה בָּךְ: (יח)
מִרֵּב עֹנִיךָ בְּעוֹל רְבִלְתָּךְ חִלְלַת מִקְדָּשֶׁיךָ וְאוּצָא אֶשׁ מִתּוֹכְךָ הִיא
אַכְלֵתְךָ וְאַתָּנְךָ לְאַפֵּר עַל הָאֶרֶץ לְעֵינֵי כָל רְאִיךָ: (יט) כָּל יוֹדְעֶיךָ
בְּעַמִּים שְׁמָמוּ עָלֶיךָ בְּלֹהוֹת הָיִיתָ וְאֵינְךָ עַד עוֹלָם:

עולתה. הוא העוון, שנתגאת מאד, ואמרת אל אני, [ע"פ רש"י]: (טז) ברב רבִלְתָּךְ, בעבור מרבית הסוחרים
שבך. מלו תוכך חֲמֵס, נתמלאו תוך מקומות ארצך, חמס ועושיק, כי עשקו לכל הבאים בבטחון שעם כל זה
שגובים אותו, לא ימנעו מלבוא עוד, כי שם, ימצאו בה סוחרים מרובים, ויש עם מי להסתחר: ורתחמא, ובה
חטאת גם אתה, חזירם המלך, על שלא מחית בידם: ואחללך מהר אלהים, ולכן אחלל ואבזה אותך להרחיקך
מהר אלהים, רוצה לומר עוד לא יזכר לך הזכות מה שהיה המלך ההוא מסייע בבנין בית המקדש: ואבדך,
אאבד אותך, אתה - ברוב הסוכך, שהיית מגין על עמך, בעבור, מתוך אבני אש, מתוך חברת מלכי ישראל
הנמשלים לאבני אש, רוצה לומר מה שהיית במעלה גדולה, ומגין על עמך, הכל היה בזכות שהיית מאז בחברת
ואהבת מלכי ישראל, אבל עתה אאבדך ואסירך מן הזכות ההוא, ולא תגן עוד [ע"פ רש"י]: (יז) גבֵה לִבְךָ
ביפִיךָ, בעבור יפִיךָ גאה לבך - שחת חכמתך על יפעתך, ובה נשחת, והתקלקל מעלת, חכמתך עם זוהר בינתך,
כי הגאווה היא מנוגדת אל החכמה והבינה, כי החכם לא יגבה לבו בטוב העולם הזה, [ע"פ רד"ק]: על ארץ
השלכתך, לכן אשליך אותך מכסא המלוכה לשבת על הארץ ואתן אותך - לפני מלכים נתתיך לראוה בך,
להסתכל בך בבזיון כי דרך האויבים להסתכל בפני האדם בעת בזיונו למען הכלימו [ע"פ רש"י]: (יח) מִרֵּב
עוֹנִיךָ, שנתגאת ביותר: בעול רבִלְתָּךְ, שעשקו כל הבאים ולא מחית בידם - חללת מקדשך, ובעבור זה
חללת ובזית ארמונך, כי תחרב מעתה: ואוציא אש מתוכך, רוצה לומר, דברי הגאווה הבורע כאש^{קכ}, אוציא אז
מתוכך, כי לא תוכל להתגאות עוד - היא אכִלְתָּךְ, והאש ההיא תאכל אותך, כלומר, בזה העון תהיה נאבד מן
העולם [ע"פ רד"ק]: ואתנך לאפר על הארץ, לפי שהמשיל האבדון לשרפת אש, לכן אמר ואתנך לאפר.
ורוצה לומר, תהיה מושפל לעפר: לעיני כל ראיך, כולם יראו בבשתך: (יט) כל יודעֶיךָ בעמים שממו
עליך, כל היודעים ומכירים אותך בין העמים יתמהו על מפלתך [ע"פ רש"י]: בלֹהוֹת הָיִיתָ, תהיה מלא מבהלה
ואינך עד עולם, ולא תמצא עוד עד עולם, לשוב לקדמותך:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק כח כ-כד):

מעין חיים – מוסר ועיונים

^{קכ} כח יח אש מתוכך. אמר רבי סימון מסורת אגדה היא, חירם בעל אמו של נבוכדנצר היה, עמד עליו (נבוכדנצר) והרגו,
שנאמר ואוציא אש מתוכך היא אכלתך (מדרש רבה ויקרא יח ב). עוד אמרו חז"ל (שוחר טוב יא' ועוד) כל המעלה עצמו
דון באש. וכנראה הטעם מדה גדמדה, הוא רצה להעלות עצמו, לפיכך ידון באש שהיא טבעה להעלות.
והנה ממדרש זה, נראה לכאורה שחירם נשרף באש ממש, ואינו רק משל כדברי המצודות.

(כ) וַיְהִי דְבַר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: (כא) בֶּן אָדָם שִׁים פָּנֶיךָ אֶל צִידוֹן וְהִנֵּבָא עָלֶיהָ: (כב) וְאָמַרְתָּ כֹּה אָמַר אֲדֹנֵי יְהוָה הִנְנִי עָלֶיךָ צִידוֹן וְנִכְבַּדְתִּי בְּתוֹכָךָ וַיָּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה בַּעֲשׂוֹתִי בָּהּ שְׁפָטִים וְנִקְדַּשְׁתִּי בָּהּ: (כג) וְשִׁלַּחְתִּי בָּהּ דָּבָר וְדָם בַּחוּצוֹתֶיהָ וְנִפְלַל חָלָל בְּתוֹכָהּ בַּחֲרֵב עָלֶיהָ מִסָּבִיב וַיָּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה: (כד) וְלֹא יִהְיֶה עוֹד לְבֵית יִשְׂרָאֵל סִלּוֹן מִמָּאִיר וְקוֹץ מִכָּאֵב מִכָּל סְבִיבָתָם הַשָּׂאטִים אוֹתָם וַיָּדְעוּ

צידון היא עיר העומדת על שפת הים בצפון של ארץ ישראל (כיום הוא במדינת 'לבנון'). ומאז ומעולם היתה צידון נלווית לצור, ושייכת אל מלכות צור. כמו שנאמר (מלכים א ה) וישלח שלמה אל חירם לאמר, וגומר ועתה צוה ויכרתו לי ארזים מן הלבנון ועבדי יהיו עם עבדיך ושכר עבדיך אתן לך ככל אשר תאמר כי אתה ידעת כי אין בנו איש ידע לכרת עצים כצדנים. ופרש"י שהיו הצידונים בממשלתו של חירם. וכן פרש"י בישעיה כג' פסוק ד'.

סיבת עונשה הוא, היותה קוץ מכאיב לבית ישראל.

(כ) וַיְהִי דְבַר ה' אֵלַי לֵאמֹר: (כא) בֶּן אָדָם שִׁים פָּנֶיךָ אֶל צִידוֹן וְהִנֵּבָא עָלֶיהָ: (כב) וְאָמַרְתָּ כֹּה אָמַר אֲדֹנֵי ה' הִנְנִי עָלֶיךָ צִידוֹן. הנה אני אלחם עליך: ונכבדתי בתוכך, על ידי הדין שאעשה בתוכך אהיה מכובד: וידעו כי אני ה', הנאמן ליפרע: בעשותי בה שפטים. בעת אעשה בה משפט אז ידעו שאני ה'. ונקדשתי בה. ועל ידי זה אהיה מקודש בעיני הבריות, בראותם שאני משלם גמול [ע"פ ר"י אברבנאל]: (כג) ושלחתי בה דבר, ודם. הנוול מן ההרוגים. יהיה שפוך. בַּחוּצוֹתֶיהָ, ונפלל חלל בתוכה. ה'ז'. נפולה. והכוונה. שהרבה חללים יפלו בתוכה [ע"פ רד"ק] בַּחֲרֵב, האויב הבא. עָלֶיהָ מִסָּבִיב, וידעו כי אני ה'. וידעו שאני ה' הנאמן לשלם גמול: (כד) וְלֹא יִהְיֶה עוֹד לְבֵית יִשְׂרָאֵל, כשיפלו. כג. העמים ההם. עמון ומואב. פלשתים ואדום, צור וצידון, לא יהיה נמצא עוד לבית ישראל. סִלּוֹן מִמָּאִיר^{קכ} וקוץ מִכָּאֵב. סילון ממאיר, פירשו

מעין חיים – מוסר ועיונים

^{קכ} כח כד ולא יהיה עוד לבית ישראל. צריך ביאור, והלא בזמן נבוכדנצר, כאשר הוא כבש את צור, וכנראה באותו זמן כבש גם כן את צידון, הלא בני ישראל לא היו כלל במקומם, הרי היו בגלות בבל. ומהו שנאמר מכל סביבתם. וכי בימי בית שני לא היה לבני ישראל אויבים.

יתכן לפרש שנבואה זו שעל צידון, תתקיים רק בימות המשיח. ואף הפרשה הבאה הסמוכה, המדברת באותו לשון גם היא נאמרה על ימות המשיח. עיי' שם בהקדמה.

אמנם אם הפרשה הבאה מדברת בענין ימי בית שני (עיי' שם הקדמה), הרי גם כאן הכוונה בימי בית שני, וההבטחה היא, שלא יהיה להם אויבים קרובים, כי נבוכדנצר יכלה את כל שכניהם.

^{קכ} כח כד לבית ישראל סלון ממאיר. הרב אברבנאל מפרש כך, צידון היה סילון ממאיר וקוץ מכאיב, ולכן יענש עד שלא יכאיב יותר. לפי זה הדברים מיושבים שהזכיר הנביא את חטא צידון.

ולפי זה יתכן לפרש את המשך הפסוק 'מכל סביבתם' שהם הכאיבו יותר משאר סביבתם, ובאמת גם אחרים היו מבזים אותם, אבל הם היו סילון מכאיב במיוחד (ובל אתאפק מלומר שנרמז כאן מה שאירע בימים אלו, אשר בשנת ה' תשס"ו הצרו מאד יושבי צידון, היא לבנון, לעם ישראל, ביורם טילים סילונים במשך זמן ארוך, והתגאו וביזו מאד את עם ישראל, ובראשם עמד אויב בשם נסראללה, ואותיות שמו רמוזות במילים 'ישראל סלון', ואנו תפלה לקל מושיענו, שיעשה בו ה' שפטים בקרוב, ויצילנו מידו הרעה).

ובפרשה הבאה שם נאמר בעשותי שפטים בכל השאטים אותם. אמר בכל בבי', כי שם מדבר על הפורענות שיעשה בכולם. אבל בפרשה ראשונה מדבר רק בפורענות צידון, לכן נאמר 'מכל' במ'.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

פי אני אדני יהוה:

(כה) פה אמר אדני יהוה בקבצי את בית ישראל מן העמים אשר נפצו בם ונקדשתי בם לעיני הגוים וישבו על אדמתם אשר נתתי לעבדי לעקב: (כו) וישבו עליה לבטח ובנו בתים ונטעו כרמים

קוץ מכאבו. מכל כביבתם השאטים אותם. אשר בזו אותם, כי כולם יכלו וידעו כי אני אדני ה', ואז ידעו שאני ה' והכל בידו [ע"פ רש"י]:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק כח-כו):

מדברי הגאון מלבי"ם מתבאר שפרשה זו מדבר בבנין שני, וכן נראה מדברי המצודות סוף פסוק כ"ו. והדברים צריכים ביאור, כיצד התקיים בבית שני, ישיבה לבטח, וכי בבית שני לא היו להם אויבים, הלא מלכות יון שלטה בכל העולם בחצי הראשון של ימי בית שני, ורומי שלטו בחצי השני. והיו אויבים לעם ישראל. אלא הביאור הוא, שיש הבדל גדול אם האויב הוא קרוב, לאויב הנמצא מאד רחוק, כיבימי קדם הדרכים לקחו זמן רב. ולכן בבית שני שהמלכות ששעבד אותם היו מאד מרוחקים, ישבו בני ישראל בארצם לבטח. וזאת מפני שנבוכדנצר כילה את האויבים השכנים, וכפי שתנבא הנביא יחזקאל מפרק כה' ועד כאן. את המציאות הזאת ניתן לראות באופן ברור, מהמסופר בגמרא (ב"ב ד) בבא בן בוטא יעץ להורדוס לשפץ ולבנות שנית את בית המקדש, אמר לו הורדוס המלך אני מפחד מהרומאים. אמר לו התנא, שלח שליח לבקש רשות, ילך שנה יתעכב שם שנה ויחזור שנה, ובינתיים תסתור את בית המקדש, ותבנהו מחדש. וכך עשה הורדוס שלח שליח ובינתיים הודרו ובנה את בית המקדש בפאר עצום. ועל בנינו נאמר מי שלא ראה את בנין הורדוס לא ראה בנין נאה מימיו. כאשר הגיע השליח היה כתוב באגרת, אם לא סתרתה אל תסתור, ואם סתרתה אל תבנה, ואם סתרתה ובנית, עבד רע שעשה את עצמו מלך, ואינך לא מלך ולא בן מלך, אלא עבד שפל וכו'. עד כאן. מסיפור זה, אנו רואים בבירור שכאשר האויב נמצא רחוק, אפשר לעשות מה שרוצים, ואין האויב יכול כל כך להזיק, ובכך מובן היטיב מה נאמר כאן שישבו לבטח.

בדברי חז"ל במדרש תנחומא (תרומה ז') נראה, שנבואה זו תתקיים רק לעתיד לבא בימי מלך המשיח. (הרב אברבנאל כתב את שני הצדדים, או בבית שני או לעתיד)^{קכ}.

(כה) בזה אמר אדני ה' בקבצי את בית ישראל מן העמים אשר נפצו בם ונקדשתי בם. והיה מקודש על ידיהם בהאותות ומופתים שאעשה אז עמהם. לעיני הגוים, וישבו על אדמתם אשר נתתי לעבדי לעקב: (כו) וישבו עליה לבטח ובנו בתים ונטעו כרמים וישבו לבטח בעשותי, בסבת

מעין חיים – מוסר ועיונים

^{קכ} **כח כה.** המלבי"ם מעמיד את פרשה זו, שהיא התקיימה בימי בית שני. ראית המלבי"ם הוא, מישעיה פרק כ"ג יב, שם נאמר המעושקה בתולת בת צידון. מוכח שפורענות צידון היתה יחד עם צור.

אמנם יעויין בדברי שאר המפרשים בישעיה שם, שכתבו שאין הכוונה שם להודיע שצידון תפול, אלא לומר שצידון תפסיד בעבור מפלת צור, ואין שם נבואה אלא על נפילת צור.

ועוד שכבר נתבאר שם, שמדובר בזמן אחר, שבזמן אשר נפלה צור בראשונה, ואחרי שבעים שנה חזרה לכבודה, ונבוכדנצר הוא שהחריבה חורבן עולם, וא"כ אין ראייה משם לכאן כלל, וצריך עיון.

וַיָּשְׁבוּ לְבִטָּח בַּעֲשׂוֹתֵי שְׁפָטִים בְּכָל הַשָּׁאֲטִים אֲתֶם מִסְבִּיבוֹתֶם וַיִּדְעוּ
כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם:

פרק כט (א) בַּשָּׁנָה הָעֲשִׂירִית בַּעֲשָׂרֵי בָשָׁנִים עָשָׂר לַחֹדֶשׁ הָיָה דְבַר
יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: (ב) בֶּן אָדָם שִׁים פָּנֶיךָ עַל פְּרֻעָה מֶלֶךְ מִצְרַיִם
וְהִנָּבֵא עָלָיו וְעַל מִצְרַיִם כֻּלָּה: (ג) דִּבֶּר וְאָמַרְתָּ כֹה אָמַר אֲדֹנָי יְהוָה
הִנְנִי עֹלֶיךָ פְּרֻעָה מֶלֶךְ מִצְרַיִם הַתָּנִים הַגְּדוֹל הָרַבִּץ בְּתוֹךְ יֹאֲרֵיו אֲשֶׁר

עשיתי - שפטים בכל השאטים. ככל המבזים אותם מסביבותם. ישבו לבטח כי לא ימצא עוד מי ירע להם
אתם מסביבותם וידעו כי אני ה' אלהיהם. ואז ידעו שאני ה' אלהיכם העושה משפטים (כיד)[על יד]
הבבלים:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק כט א-ז):

כמו בכל הנבואות, כן גם נבואות מצרים, הדברים מתבררים מאליהם, על דרך שלמדונו חז"ל (סנהדרין דף צ')
שכל מדותיו של הקב"ה מדה כנגד מדה.

ניבא על פרעה שבעון שאמר 'אני עשיתיני', כלומר עשה עצמו אלוה ושליט בעולם. על כן לא יקבר במותו,
ובאותה שעה אף החיות והעופות ישלטו בו, ויאכלו אותו.

ובעון שהיו 'משענת קנה רצון' שהבטיחו להגן על עם ישראל ולא הגינו, ובכך גרמו את 'נפילת' בני ישראל בידי
הכשדים, כלומר בני ישראל נשענו עליהם, וכיון שלא החזיקו בהם, נפלו בני ישראל.

בעון זה ימותו בחרב, ואמר לשון 'נפילה', על פני השדה יפול, כנגד עונם זה שגרמו לישראל ליפול.

לפי התרגום, דגת יארך הם הגיבורים. והדבר מיושב היטיב עם הענין, כי באמת עליהם היה עיקר הטענה, כי
החיילים הגבורים ושרי הצבא, עליהם היה מוטל לעזור את עם ישראל, ועליהם הטענה.

פרק כט (א) -בשנה העשירית^{כ"ז}, לגלות יהויכין ומלכות צדקיה: -בעשירי, בחדש העשירי. הוא תמוז, שנה לפני
החורבן. -בשנים עשר לחדש, היה דבר ה' אלי לאמרה: (ב) בֶּן אָדָם שִׁים פָּנֶיךָ עַל פְּרֻעָה מֶלֶךְ
מִצְרַיִם וְהִנָּבֵא עָלָיו וְעַל מִצְרַיִם כֻּלָּה: (ג) -דבר ואמרת כה אמר אדני ה' הנני עליך. הנה אני אלחם
עמך: -פרעה מלך מצרים התנים הגדול הרבץ בתוך יארינו. לפי שכל שבח מצרים היה במה שהיאור
השקה שדותיהם מבלי מטר השמים, לכן המשיל מלכה לתנין, ועמה לשאר דגים: -אשר אמר לי יארי. היאור
הוא לי להשקות שדותי ואין לי צורך במטר השמים: -ואני עשיתני. אני גדלתי ורוממתי את עצמי בחכמתי

מעין חיים – מוסר ועיונים

^{כ"ז} כט א בשנה העשירית. הנה פרקים כו - כח נאמרו אחרי נבואות מצרים, כמו שנאמר (כו א) בשנת עשתי עשרה שנה.
אמנם מלבד קבלת הנבואות, גם כתיבת ספר הנבואות הוא ברוח הקודש, ולכן אין בדבר סתירה. וטעם הקדמת כתיבת
נבואת צור לפני מצרים, כי פורענות צור קדמה למצרים. פורענות צור היתה בשנת כ"ז לנבוכדנצר כמבואר בסדר עולם,
ופורענות מצרים בשנת כ"ז לנבוכדנצר אחרי שנפלה צור, כמו שנאמר להלן (פרק כט פסוקים יז' יח').

אמר לי יארי ואני עשיתיני: (ד) ונתתי חיים [חיים] בלחיך והדבקתי דגת יאריך בקשקשתיך והעליתיך מתוך יאריך ואת כל דגת יאריך בקשקשתיך תדבק: (ה) ונטשתיך המדברה אותך ואת כל דגת יאריך על פני השדה תפול לא תאסף ולא תקבץ לחית הארץ ולעוף השמים נתתיך לאכלה: (ו) וידעו כל יושבי מצרים כי אני יהוה יען היותם משענת קנה לבית ישראל: (ז) בתפושם בך בכפך [כפף] תרוץ ובקעת להם כל פתף ובהשענם עליך תשבר והעמדת להם כל מתנים:

ובפועל ידי [ע"פ רש"י ורד"ק]^{קנ}: (ד) ונתתי חיים בלחיך. לפי שהמשילו לתנין שהוא דג, אמר בו לשון הנופל בצדיית הדג, שמשמין חיים בלחייו להעלותו מן המים: והדבקתי דגת יאריך קבץ בקשקשתיך. אדבק בקשקשתיך את דגת היאור: והעליתיך מתוך יאריך ואת כל דגת יאריך בקשקשתיך תדבק. אעלה אותך מתוך היאור ועם כל דגת יאריך אשר תדבק בקשקשתיך, כי כולם יהיו נמשכים אחריו. ורוצה לומר בנפול השר יפול כל העם [ע"פ רד"ק]: (ה) ונטשתיך המדברה אותך ואת כל דגת יאריך. אפזר אותך במדבר, ואמר לשון הנופל באבדן הדגים, שהמה מתים כשבאים על היבשה. ורוצה לומר, שיכלה אותו ואת עמו מן העולם: על פני השדה תפול לא תאסף ולא תקבץ, בעת המלחמה ולא תאסף אל הקבר. לחית הארץ ולעוף השמים נתתיך לאכלה. [ע"פ רד"ק]: (ו) וידעו כל יושבי מצרים כי אני ה', הנאמן לשלם גמול: יען היותם משענת קנה לבית ישראל. על כי היו לבית ישראל, כמו ההשענה שעל הקנה, שאין בו די להשעין את השוען כי בקל ישבר ויתרוץ: (ז) בתפושם בך בכפך תרוץ. בעת אחזו בך בכף נשברת, ובקעת להם כל כתף. וחדודי השברים נכנסו בכתף ובקעו אותו: והעמדת להם כל מתנים. כי בהשען האדם על המשענת הוא כפוף מעט, ולכן אמר כאשר נשברת, העמדת את. כל המתנים להיות עומדים זקופים, כדרך עמידה בלי משענת. ולפי שהמשילו למשענת אמר לשון הנופל בו, ורוצה לומר, הנה הבטחת להם עזרה מול האויב ולא עזרת להם, והיה אם כן הבטחתך להם לרעה כי על ידי זה הוסיף האויב לחרות בהם ובהשענם עליך תשבר:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק כט ח-יב):

בעון שאמר 'לי יאורי' איני צריך לעליונים, שהרי גילוס יש לי, שהוא העולה ומשקה את השדות להצמיח את המאכלים, ואיני צריך למטר. לכך נגזר על מצרים רעב ארבעים שנה. ועוד שיגלו כל יושבי ארצה, ולא יוכלו להנות מהיאור. להלן פסוק יט' נאמר שגלו לבבל.

מעין חיים - מוסר ועיונים

^{קנ} כט ג אני עשיתיני. חז"ל אומרים שעשה עצמו אלוה. אמנם בתרגום יונתן נראה כהמפרשים.

^{קכ} כט ד דגת יאריך. לפי תרגום יונתן הכוונה על הגיבורים והשליטים. ואילו לפירוש הרד"ק הכוונה כל חלקי העם.

(ח) לָכֵן כֹּה אָמַר אֱלֹהֵי יְהוָה הִנְנִי מֵבִיא עָלֶיךָ חֶרֶב וְהִכַּרְתִּי מִמֶּנֶּךָ אָדָם וּבְהֶמָּה: (ט) וְהִיָּתָה אֶרֶץ מִצְרַיִם לְשִׁמְמָה וְחֶרֶפָה וַיִּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה יַעֲזֹב אֶמֶר יָאֵר לִי וְאֲנִי עָשִׂיתִי: (י) לָכֵן הִנְנִי אֵלֶיךָ וְאֵל יֵאֲרֶיךָ וְנִתַּתִּי אֶת אֶרֶץ מִצְרַיִם לְחֶרֶבוֹת חֶרֶב שִׁמְמָה מִמֶּגְדֹּל סוּנָה וְעַד גְּבוּל כּוּשׁ: (יא) לֹא תַעֲבֹר בָּהּ רֶגֶל אָדָם וְרֶגֶל בְּהֶמָּה לֹא תַעֲבֹר בָּהּ וְלֹא תֵשֵׁב אֲרֻבָּעִים שָׁנָה: (יב) וְנִתַּתִּי אֶת אֶרֶץ מִצְרַיִם שִׁמְמָה בְּתוֹךְ אֲרָצוֹת נִשְׁמוֹת וְעֶרְיָה בְּתוֹךְ עָרִים מִחֶרֶבוֹת תִּהְיֶינָה שִׁמְמָה אֲרֻבָּעִים שָׁנָה וְהִפְצַתִּי אֶת מִצְרַיִם בְּגוֹלִים וּזְרִיתִים בְּאֲרָצוֹת:

(ח) -לכן כה אמר אדני ה' הנני מביא עליך חרב והכרתי ממך אדם ובהמה: (ט) והיתה ארץ מצרים לשממה וחרבה, וידעו כי אני ה' הנאמן לשלם גמול: יען אמר יאר ל' היאור הוא לצרכי הלהשקות שדותי ואין לי צורך במטר השמים: ואני עשיתי, אני גדלתי ורוממתי את עצמי, בחכמתי, ובפועל ידי [ע"פ רש"י לעיל פסוק ג']: (י) -לכן הנני אליך ואל יאריך, הנה אני אלחם עמך ועם יאוריך, רוצה לומר אחריב מימיה ותסור טובתך: ונתתי את ארץ מצרים לחרבות, להיות חרבה ולתוספת ביאור -חרב שממה אמר שתהיה חרוב של שממון: ממגדל סונה ועד גבול כוש, הוא התחלת גבול מצרים: (יא) -לא תעבר בה רגל אדם ורגל בהמה לא תעבר בה, מגודל השממון: ולא תשב ארבעים שנה^{קכ"ב}, לא תהיה מיושבת באנשים: (יב) ונתתי את ארץ מצרים שממה בתוך ארצות נשמות, רוצה לומר, דומה לשאר ארצות נשמות -ועריה בתוך ערים מחרבות תהיין שממה ארבעים שנה, והפצתי את מצרים בגוים וזריתים בארצות:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק כט יג-טז):

ניבא שגם אחרי שישוּבוּ מבבל למצרים, לא יהיו ממלכה חשובה בעולם, שיהיה ניתן להשען ולבטוח עליה, הגם ששנים רבות היו נחשבים ממלכה חשובה.

וסיבת הגזרה הזו, איננה בעוונם, כגון העון שלא עזרו את ישראל, שהרי על עון זה כבר נענשו בנפילה, כנ"ל. אלא הוא בעון של בני ישראל שבטחו בה. והטעם שהם נענשים בעון שלא עשו, שבאמת אינו 'עונש' אלא הוא

מעין חיים – מוסר ועיונים

קצט **כט יא ארבעים שנה.** רש"י ורד"ק מביאים מדרש שהיה רעב ארבעים שנה, והיה גזרה שעמדה כבר מימות יוסף הצדיק.

וילכאורא פשט הפסוק מוכרח כך. שהרי כאן בפסוק י' נאמר ונתתי את ארץ מצרים לחברות חורב שממה ממגדל סונה עד גבול כוש. משמע שכוש לא תהיה שממה. ואילו להלן פרק ל' פסוק ה' נאמר כוש ופוט וכו' אתם חברב יפולו. וכן שם פסוק ט'.

מכך נראה שחרב נבוכדנצר הגיע גם לכוש, ואל כל בעלי ברית מצרים. אבל גזרת הרעב, והשממה שהיתה עקב הרעב, זו היתה רק במצרים.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

(יג) **כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה מִקֵּץ אַרְבָּעִים שָׁנָה אֶקְבֵּץ אֶת מִצְרַיִם מִן הָעַמִּים אֲשֶׁר נִפְצוּ שָׁמָּה: (יד) וְשִׁבַּתִּי אֶת שְׁבוֹת מִצְרַיִם וְהִשְׁבַּתִּי אֹתָם אֶרֶץ פְּתָרוֹס עַל אֶרֶץ מְכוֹרֶתָם וְהָיוּ שֵׁם מַמְלָכָה שְׁפֵלָה: (טו) מִן הַמַּמְלָכוֹת תִּהְיֶה שְׁפֵלָה וְלֹא תִתְנַשֵּׂא עוֹד עַל הַגּוֹיִם וְהִמְעַטְתִּים לְבִלְתִּי רָדוֹת בְּגוֹיִם: (טז) וְלֹא יִהְיֶה עוֹד לְבֵית יִשְׂרָאֵל לְמִבְטָח מִזִּפְרִי עוֹן בְּפָנוֹתָם אַחֲרֵיהֶם וַיִּדְעוּ כִּי אֲנִי אֲדֹנָי יְהוִה:**

לכבודם של בני ישראל, שלא יהיה זכרון בעולם לעוונם. ובכך שיהיה נשכח שהיו מצרים מדינה חזקה, לא יזכר העון של בני ישראל שבטחו בהם.

(יג) **כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנָי ה' מִקֵּץ אַרְבָּעִים שָׁנָה אֶקְבֵּץ אֶת מִצְרַיִם.** רוצה לומר, מסוף מ' שנה אקבצם, ולא בתוך הזמן: (יד) **וְשִׁבַּתִּי אֶת שְׁבוֹת מִצְרַיִם,** אשיב בני השבי של מצרים - והשבתי אתם ארץ פתרוס על ארץ מכורתם. ואשיב אותם לארץ פתרוס לארץ מגורתם [ע"פ רש"י] והיו שם ממלכה שפלה: (טו) **מִן הַמַּמְלָכוֹת.** משאר הממלכות - תהיה שפלה, ולא תתנשא עוד על הגוים. למשול בהם: והמעטתים לבלתי רדות בגוים. אמעט אנשיה, לכל תמשול בגוים ביד חזקה, בכח מרבית אנשי מלחמה^{קל}: (טז) **וְלֹא יִהְיֶה עוֹד לְבֵית יִשְׂרָאֵל.** מעתה לא יבטחו בו ישראל, כי לא יהיה לאל ידו להיות לעזר: **לְמִבְטָח מוֹכִיר עוֹן בְּפָנוֹתָם אַחֲרֵיהֶם.** לבטחון המזכיר את עון ישראל, היינו העון, מה שהם פונים אחריהם ואינם בוטחים בה' לא יזכר, כי מצרים לא תהיה ראויה לכך, שיהיה צד לבטוח בה: **וַיִּדְעוּ כִּי אֲנִי אֲדֹנָי ה'** אז ידעו הכל שאני ה' והכל בידי:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק כט יז-יח):

נבוכדנצר וחייליו, טרחו לכבוש את צור, והיה בדבר רצון ה' מפני שהתגאו מאד, ועל אף שעשו זאת להנאתם נחשב להם כמצוה ומגיע להם שכר^{קלא}.

מעין חיים – מוסר ועיונים

^{קל} **כֹּט טו והמעטתים לבלתי רדות.** בימים ההם, כח המדינה היה נמדד לפי מנין אנשי המלחמה, בהרבה מקומות הנבא מספר על המנין של החיילים בכל צד, לומר שמלבד גבורת החיילים ואמיצותם, נמדד כוח הצבא גם לפי מספר החיילים.

^{קלא} **כֹּט יז.** יש להתבונן מדוע צריך טעם מיוחד, על מה שנבוכדנצר יכבוש את מצרים, והלא נבוכדנצר כבש את כל אומות העולם, כמו שהיה על כך נבואה מירמיה הנביא בפרק כח'. מדוע דווקא מצרים לא הגיע לנבוכדנצר לולא מעשיו במדינת צור.

ונראה לבאר, שבאמת היה גורם שנבוכדנצר יכבוש את העולם, כמו שנאמר (איכה א) היו צריה לראש. ואמרו חז"ל (מדרש רבה איכה פ"א ל"א) א"ר הילל בר' ברכיה כל מי שבא להצר לישראל נעשה ראש. והטעם בדבר הוא כדי שלא יהיו ישראל מושפלים תחת אומה שפלה. ומטעם זה כבש נבוכדנצר את כל מדינות העולם.

אולם את מצרים כבר כבש והכניע תחתיו בשנה הראשונה למלכותו, כמו שנאמר בירמיה מ'. ואם כן לענין הטעם שעליו לכבוש את כל העולם, כבר יצא ידי חובתו במלחמה ההיא, כאן השאלה, מדוע יהיה זכאי נבוכדנצר לכבוש שנית, ולזכות בשלל ושביה רב. ואם בשביל שמצרים ראויים לעונש, אפשר שאומה אחרת תכה אותם, מדוע יזכה בזה נבוכדנצר הרשע שהחריב את בית המקדש. ועל כך באה התשובה, שמגיע לו שכר על פעולתו בצור.

יחזקאל. מצודת דוד. באר החיים

(יז) וַיְהִי בַּעֲשָׂרִים וְשֶׁבַע שָׁנָה בְּרֵאשׁוֹן בְּאַחַד לַחֲדָשׁ הָיָה דָּבָר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: (יח) בֶּן אָדָם נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל הָעֶבֶיד אֶת חֵילוֹ עֲבָדָה גְּדֹלָה אֶל צֹר כָּל רֹאשׁ מְקָרָח וְכָל כְּתָף מְרוּטָה וְשָׂכָר לֹא הָיָה לוֹ וּלְחֵילוֹ מִצֹּר עַל הָעֲבָדָה אֲשֶׁר עָבַד עָלֶיהָ:

(יט) לָכֵן פֶּה אָמַר אֲדֹנִי יְהוָה הִנְנִי נֹתֵן לְנְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל אֶת

ומה ששלל צור טבע בים, לא היה כדי שבכל יפסידו את שללם, אלא כי כן נגזר על צור בעוונה.

(יז) ויהי בעשרים ושבע שנה שנה למלכות נבוכדנצר כן כתוב בברייתא סדר עולם. והוא שמונה שנים אחרי חורבן בית המקדש הראשון. כי החורבן היה בשנת יס' למלכות נבוכדנצר. בראשון. בחדש הראשון. באחד לחדש היה דבר ה' אלי לאמר: (יח) בן אדם נבוכדנצר מלך בבל העביד את חילו. הכריח את חילו לעבוד עבודה גדולה אל צור. על צור, לצור עליה ימים רבים. כל ראש מקרד. וכל ראש. מאנשי חייליו ההם. היה מוקרן. וכל כתף מרוטת. מטורח משא האבנים שנשא על הראש ועל הכתף לבנות דיק וכדומה: ושכר לא היה לו ולחילו מצור. לא היה להם שכר משל צור. על העבודה אשר עבד עליה. רוצה לומר, לא מצאו בה בערך שווי העבודה [משמע שהיה להם שלל ממדינת צור, אך לא מספיק כפי רוב העבודה. והוא תמוה הרי בצור היה עושר עצום, כאמור בפרק כז. רש"י ורד"ק פירשו באופן אחר, שהים הטביע את שלל צור, וזהו הטעם שלא היה לו שכר]:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק כט יט-כא): שלל מצרים יהיה שכר לנבוכדנצר על מה שעשה לצור.

ומ' שנה אחר כך, ביום שישוכו מצרים מבבל, יהיה גם לעם ישראל פקידה על יציאה מגלות בבל (רש"י) קלפ.

(יט) לכן כה אמר אדני ה' הנני נתן לנבוכדנצר מלך בבל את ארץ מצרים ונשא המנה יקח המון עמם בשבי. ושלל שללה ובוז בזה והיתה שכר לחילו. וזה יהיה לשכר על עבודת צור: (כ) פעלתו.

מעין חיים – מוסר ועיונים

קפ כט כא ביום ההוא. ביום קיבוץ מצרים יעלה קרן בית ישראל. צריך ביאור מה שייך ענין שנבוכדנצר יכבוש את מצרים, לענין שיצמח קרן ישראל בזמן מאוחר יותר דהיינו ביום קיבוץ מצרים, מדוע באו שני הדברים באותה פרשה. לו"ד רש"י יתכן לפרש את מה שנאמר ביום ההוא אצמיח קרן לבית ישראל, ביום 'כיבוש מצרים' המוזכר בפסוק שלפני כן, לומר שבשעה שבאו השבויים המצרים לבבל, באותו זמן עלה כבוד בית ישראל בבבל, שהתפרסם כבוד הצדיקים ואלוקי ישראל בעיני כל העמים, כלהלן.

לפי זה שני דברי הפרשה ענין אחד הוא, שבבבל ימצאו עם מצרים ועם ישראל יחד, וירוס קרן בני ישראל באמונתם בה', ויעלה כבודם מאד, והיו המצרים מושפלים כלפי בני ישראל.

באמת מיד אחר החורבן עלה קרן ישראל בבבל. הנה בספר דניאל (פרק ב) נאמר, והשלטה על כל מדינת בבל ורב סגנין על כל חכימי בבל. הרי שעלה קרן ישראל וכבודם בהיותם בבבל.

וכן בענין הצלם אשר בבקעת דורא נאמר (דניאל פרק ג) שנבוכדנצר פרסם בכל העולם את כבוד אלוקי ישראל, אשר עשה פלאות שהציל את חנניה מישאל ועזרה מכבשן האש (ו).

ובפרק ד' נאמר על חלום שאחריו נהפך נבוכדנצר מלך בבל לחיה, ודבר זה היה אחר כיבוש מצרים. עיי"ש בפי' הגאון מלבי"ם שכתב על הפסוק (דניאל פרק ד') בהיותי שלו בביתי, הוא אחרי כיבוש מצרים. ויש לומר שזהו ביום ההוא אצמיח קרן לבית ישראל.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

אֶרֶץ מִצְרַיִם וְנָשָׂא הַמָּנָה וְשָׁלַל שָׁלָלָה וּבָזָז בָּזָה וְהִיתָה שָׂכָר לְחִילוֹ:
(כ) פָּעַלְתָּ אֲשֶׁר עָבַד בָּהּ נָתַתִּי לוֹ אֶת אֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר עָשׂוּ לִי נָאֻם
אֲדֹנָי יְיָהוּהָ: (כא) בַּיּוֹם הַהוּא אֶצְמִיחַ קֶרֶן לְבֵית יִשְׂרָאֵל וְלִךְ אֶתֶּן
פֶּתַח חוֹן פֶּה בְּתוֹכָם וַיֵּדְעוּ כִּי אֲנִי יְיָהוּהָ:

פרק ל (א) וַיְהִי דְבַר יְיָהוּהָ אֵלַי לֵאמֹר: (ב) בֶּן אָדָם הִנֵּבָא וְאָמְרָתָּ פֶה
אָמַר אֲדֹנָי יְיָהוּהָ הִילִילוּ הָהָ לַיּוֹם: (ג) כִּי קָרוֹב יוֹם וְקָרוֹב יוֹם
לִיהוּהָ יוֹם עֲנֹן עַת גּוֹיִם יִהְיֶה: (ד) וּבָאָה חֶרֶב בְּמִצְרַיִם וְהִיתָה
חִלְחָלָה בְּכוּשׁ בְּנָפֶל חָלָל בְּמִצְרַיִם וְלִקְחוּ הַמוֹנָה וְנִהְרְסוּ יְסוֹדֶתֶיהָ:

שכר פעולתו אשר עבד בה. נתתי לו, אתן לו. את ארץ מצרים, אשר עשו לי נאם אדני ה', כאומר
אולם לא על חנם תפול מצרים, כי אם בגמול אשר עשו לי שהיו משענת קנה לבית ישראל, כמו שנאמר למעלה:
(כא) ביום ההוא אצמיח קרן לבית ישראל. מוסב על מה שאמר למעלה מקץ ארבעים שנה אקבץ את
מצרים. ולא על יום כיבוש מצרים, המוזכר לעיל בסמוך, ואמר ביום ההוא אצמיח קרן ממשלה לבית ישראל, כי מ' שנה
נשלמו בשנת מלך בלשצר, כי נבוכדנצר מלך מ"ה שנה, ובכ"ז למלכו כבש את מצרים אם כן נשארו משנותיו
י"ח שנים, אויל מרודך בנו מלך כ"ג שנים, אלא שנבלע שנה אחת במלכות אביו, כי השנה הראשונה עלתה לזה
ולזה, הרי נשלמו מ' שנה ביום שמת אויל מרודך, ומלך בלשצר ואז נאמרה לדניאל נבואת נצחון פרס כמו
שנאמר (דניאלו ז) בשנת חדא לבלשצר וכו' וארו וכו' דמיא לדוב. ועל פרס יאמר, ונבואת ביאת פרס על בבל
היתה צמיחת קרן לבית ישראל, כי על ידי נצחון פרס יצאו חפשי מתחת יד בבל: ולך אתן פתחון פה^{קלג}
בתוכם. רוצה לומר אז תוכל לפתוח פיך להוכיחם גם מלבך. חוץ ממה שאתה אומר בשמי, כי אז ישמעו לך בראותם
שנבואתך מתקיימת [ע"פ רש"י]: וידעו כי אני ה', ואז ידעו שאני ה' נאמן במאמרו:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק ל א-ה):

סדר מהלך המלחמה, בתחילה יכבוש נבוכדנצר את מצרים עצמה, ויחד עמה עוד אנשים מהרבה עמים ששהו בה
או שהשתתפו בצבאה, ובשעה זו יפחדו שכניה, וירעדו.

פרק ל (א) וַיְהִי דְבַר ה' אֵלַי לֵאמֹר: (ב) בֶּן אָדָם הִנֵּבָא וְאָמְרָתָּ כֹה אָמַר אֲדֹנָי ה' הִילִילוּ עֲשׂו
יִלְלָה, הִהָ לַיּוֹם. ואמרו אהה על היום ההוא, הוא יום הפורעניות: (ג) כִּי קָרוֹב יוֹם, וקָרוֹב יוֹם לְה', רוצה
לומר, היום הקרוב הוא לה', מעימו תבא הפורעניות ולא במקרה [ע"פ רד"ק]: יוֹם עֲנֹן, רוצה לומר יום חושך,
כאילו נתקדרו השמים בעבים עַת גּוֹיִם יִהְיֶה: (ד) וּבָאָה חֶרֶב^{קלד} בְּמִצְרַיִם, של מלך בבל: וְהִיתָה
חִלְחָלָה בְּכוּשׁ, בְּנָפֶל חָלָל בְּמִצְרַיִם. רוצה לומר בעת יפיל חלל רב במצרים תהיה חלחלה בכוש, על כי יראו

מעין חיים - מוסר ועיונים

^{קכ} כט כא פתחון פה. עיין לעיל סוף פרק כ"ד.

^{קכ} ל ד ובאה חרב. רש"י מפרש שהיא חרבו של נבוכדנצר. הרב אברבנאל מפרשו לעתיד לבא.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

(ה) פוש ופוט ולוד וכל הערב וכוב ובני ארץ הפרית אתם בחרב יפלו:

(ו) כה אמר יהוה ונפלו סמכי מצרים וירד גאון עזה ממגדל סונה בחרב יפלו בה נאם אדני יהוה: (ז) ונשמו בתוך ארצות נשמות ועריו בתוך ערים נחרבות תהיינה: (ח) וידעו כי אני יהוה בתתי אש במצרים ונשברו כל עזריה: (ט) ביום ההוא יצאו מלאכים מלפני מלפני פצים להחריד את פוש בטח והיתה חלחלה בהם ביום מצרים כי הנה באה:

כי נכון הוא, שהוא מוכן, גם לבוא עליהם: ולקחו המונה ונהרסו יסודותיה. אין הכוונה המונה של כוש אלא של מצרים, והוא, מוסב למעלה, לומר בכוש תהיה חלחלה בעת יפול חלל במצרים, ויקחו את המון עמה בשבי, ויסודות חומותיה יהיו נהרסים. אבל כוש תשאר, עד שיתקיים פסוק ט': [ע"פ רש"י]: (ה) כוש ופוט ולוד וכל הערב. תעורבות העמים אשר בתוכן: וכוב ובני ארץ הברית. בני הארצות שהיה להם כריתת ברית עמהם עם מצרים, [ע"פ רש"י]: אתם בחרב יפלו^{קה}, כלם יפלו בחרב עם מצרים:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק ל ו-ט):

אחר כך יכבוש את מדינות השכנות סומכי מצרים ועזריהם, יחד עם מצרים.

(ו) כה אמר ה' ונפלו סמכי מצרים. העמים שהיו למצרים לעזרה מול האויב: וירד גאון עזה ממגדל סונה. בשפל המצב: ממגדל סונה הוא התחלת גבול מצרים - בחרב יפלו בה נאם אדני ה': (ז) ונשמו בתוך ארצות נשמות^{קה}. יהיו שממה בתוך שאר ארצות נשמות, כלומר שתהיה מצרים, דומה להן ועריו בתוך ערים נחרבות תהיינה: (ח) וידעו כי אני ה', אז ידעו כולם שאני ה' נאמן לשלם גמול בתתי אש במצרים. בעת אתן אש חמתי במצרים [ע"פ רש"י ותרגום יונתן. ומשמע שלא יהא אש כפשוטן] ונשברו כל עזריה וכל עוזריה ישברו: (ט) ביום ההוא יצאו מלאכים מלפני פצים. גדודי גייסות יצאו בצים, בספינות, בשליחות, להחריד את כוש, להישובת - בטח, והיתה חלחלה בהם ביום מצרים. ותהיה אז חלחלה בהם כיום שנלכדה מצרים, שהיתה אז חלחלה בכוש, כמו שנאמר למעלה: כי הנה באה^{קה}. כאומר, אם היתה בהם חלחלה כשמעם מפלת מצרים. כאמור לעיל פסוק ד', איך לא ימלאו עתה חלחלה, כי עתה באה הפורעניות אל עצמם [ע"פ רד"ק]:

מעין חיים - מוסר ועיונים

^{קה} ל ה בחרב יפלו. עיין בעיונים בפסוק ט'.

^{קה} ל ז בתוך ארצות נשמות. אולי נלמד מהענין (דהיינו מן הפסוק שלפניו, ושאחריו), שפירושו שגם כל שכניה יכלו עמה. ^{קה} ל ט הנה באה. כלומר רק עכשיו באה החרב אל כוש, וכמו שמפרשים רש"י והמצודות וכן נראה ברד"ק. אך בפרשה הקודמת מדבר כאשר היתה החרב במצרים, ובאותה שעה עדיין לא היה בכוש כל סכנה, כי אם פחד וחלחלה.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

(י) כה אמר אֲדֹנִי יְהוָה וְהִשְׁבֵּתִי אֶת הַמּוֹן מְצָרִים בֵּיד נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל: (יא) הוּא וְעַמּוֹ אֶתוֹ עָרִיצִי גוֹיִם מוֹבָאִים לְשַׁחַת הָאָרֶץ וְהִרְיָקוּ חֲרֻבוֹתָם עַל מְצָרִים וּמָלְאוּ אֶת הָאָרֶץ חָלָל: (יב) וְנָתַתִּי יָאֲרִים חֲרָבָה וּמִכְרָתִי אֶת הָאָרֶץ בֵּיד רָעִים וְהִשְׁמַתִּי אֶרֶץ וּמְלָאָהּ בֵּיד

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק ל י-יב):

השבתת עם מצרים. דהיינו לא יסתפק בכבישת המלכות, והריגה באנשי הצבא והמלחמה. אלא ירבה הרג וחלל בעם, עד שייעשו מעם מרובה אנשים, לעם מועט^{קל}.

(י) כה אמר אֲדֹנִי ה' וְהִשְׁבֵּתִי אֶת הַמּוֹן מְצָרִים. אבטל. ואמית את דוב. [ע"פ תרגום יונתן] המון עם מצרים. ביד נבוכדנאצר מלך בבל, כי הוא יאבדם בחרב: (יא) הוּא וְעַמּוֹ אֶתוֹ. רוצה לומר פרעה ועמו אשר אתו, יושבתו ביד נבוכדנצר: עָרִיצִי גוֹיִם. עמים חזקים [ע"פ תרגום יונתן] יהיו. מוֹבָאִים. ביד נבוכדנאצר לְשַׁחַת הָאָרֶץ. ארץ מצרים, ועל הכשדים יאמר. הם העריצי גוים. שיביא נבוכדנצר מלך בבל: וְהִרְיָקוּ. ישלפו חֲרֻבוֹתָם. מתערם. על מצרים ומלאו את הארץ חלל: (יב) וְנָתַתִּי יָאֲרִים חֲרָבָה. מרבית היאורים תתיבש. רוצה לומר, אנשיה יגלו ממנה. או ימותו, ולא יבוא להם עוד טובה מן היאורים, ובזאת נחשבים היאורים. כאילו נתייבשו. אף שבאמת לא התייבשו. [ע"פ הרב אברבנאל. אולם רש"י מפרש שארץ מצרים עצמה מכונה בשם יאורים]: וּמִכְרָתִי אֶת הָאָרֶץ בֵּיד רָעִים^{קל}. אמסור הארץ ביד הכשדים, שהמה אנשים רעים ואכזורים:

מעין חיים – מוסר ועיונים

וקשה הלא בפסוק ה' נאמר שכוש יפלו בחרב, והוא עדיין בפרשה הקודמת.

ואינו קושיא, כי מה שנאמר כוש ופוט אתם בחרב יפולו, הכוונה בני כוש ופוט הנמצאים במצרים, והיו בין חיילי מצרים, שכן שם נאמר 'אתם בחרב יפולו', משמע אותם שהיו איתם עם המצרים, היינו במצרים.

אבל לא נאמר שם שהבבלים הגיעו לארץ כוש, כי באמת בפרשה דלעיל דיבר על תחילת המלחמה, כאשר הבבלים היו עדיין במצרים, ורק בפרשה זו נאמר שהגיעו אל ארצם באניות.

^{קל} ל י. בפרשה הקודמת מפסוק ו' עד הנה, ניבא בעיקר על עמים אחרים סומכי מצרים, על כוש וחבריו עליהם יבא נבוכדנצר אחרי שבה אל מצרים כמבואר במפרשים פסוק ט'. וכאן חוזר וניבא על מצרים, לכאורה לפי הסדר, היתה פרשה זו ראויה לסיים אל נבואת מלחמת מצרים שבפרשה הראשונה בפרק.

אך נראה שאמנם בפרשיות אלו בא לתאר את סדר המלחמה במצרים, והסדר הוא כמו שהוא. כי באמת נבוכדנצר בא אל מצרים בשני שלבים. בתחילה בא אל מצרים כנבואת תחילת הפרק, אז הרג באנשיה וחייליה והכניע אותה. אחר כך הלך לכוש וסומכי מצרים. ואחר כך חזר למצרים לעשות בה כליה גמורה יותר, וביטול מלכותה לגמרי, וכמו שיתאר גם בפרשה המתחילה בפסוק יג'. ועיין בפסוק כב' מה שכתבנו, ששם משמע כדברינו זה, שבה למצרים בשני שלבים.

^{קל} ט ל יב ומכרתי את הארץ ביד רעים. במדרש (רבה אסתר פ"א ה"י, ושוחר טוב כ"ד) איתא שחז"ל למדו מכאן שהארץ היתה תחת יד ישראל בימי מלכות דוד וזורעו, וה' מכר ארצו ביד אפורופסים רעים, הם אומות העולם.

לכאורה נראה שאין לזה ענין עם פשט הפסוק, שהרי כאן מדברים במצרים, מה שייך למלכות ישראל. אמנם כשנתבונן מעט, הדברים מובנים מאד. דהנה יעויין במלבי"ם (דניאל ה א) שסוף מלחמות נבוכדנצר היה מלחמה זו במצרים אשר בה גבר גם על כל המדינות שליד מצרים, ואחר כך היה שלו בביתו.

לפי זה יש לומר, שבאמת פסוק זה אינו מדבר על מצרים, אלא 'הארץ' הכוונה העולם כולו, כמו לה' הארץ ומלואה. כלומר בימים מקדם היו דוד ושלמה שולטים בכיפה, היינו בכל העולם. ועכשיו במלחמה זו ניתנה הארץ ביד נבוכדנצר.

זרים אני יהנה דברתי:

(יג) פה אמר אדני יהנה והאבדתי גלולים והשפתי אלילים מנה
ונשיא מארץ מצרים לא יהיה עוד ונתתי יראה בארץ מצרים: (יד)
והשפתי את פתרוס ונתתי אש בצען ועשיתי שפטים בנא: (טו)
ושפכתי חמתי על סין מעוז מצרים והכרתי את המון נא: (טז)
ונתתי אש במצרים חול תחיל [תחול] סין ונא תהיה להבקע ונה צרי
יומם: (יז) בחורי און ופי בסת בחרב יפלו והנה בשבי תלכנה:

והשמתי ארץ ומלאה ביד זרים. את הארץ ואנשיה הממלאים אותה, אעשה שממה על ידי אנשים זרים
ונכרים: אני ה' דברתי, וכידי לקיים דברי:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק ל יג-ט): מפרש בפרטות, מה יעשו הבבלים, בכל מקום במצרים
(בפסוק יג) התחיל באלילים, ומסיים באותו פסוק בהשבתת שלטון מצרים בעולם. נראה כי מפני חטא של רוב
אלילה, קיבלה עונש זה).

(יג) כה אמר אדני ה' והאבדתי גלולים והשפתי אלילים מנה. לא יתעסקו שמה באלילים. כלומר, לא
כפשוטו שיאבד את האלילים, אלא יאבד את מי שעבד לאלילים, ועיין פסוק יז, [ע"פ תרגום יונתן]: ונשיא מארץ
מצרים. רוצה לומר, נשיא אשכנז מארץ מצרים: לא יהיה עוד. רוצה לומר עד זמן מרובה לא יהיה, דהיינו,
עד תשלום ארבעים שנה, כמו שנאמר למעלה: ונתתי יראה בארץ מצרים. תמיד יהיה שם פחד ורעדה
משאר העמים [ע"פ רד"ק]: (יד) והשמתי את פתרוס, ונתתי אש בצען, ועשיתי שפטים בנא. נעשיתי
פורענות באלכסנדריא. [ע"פ תרגום יונתן]. משמע ששפטים הם יסורים: (טו) ושפכתי חמתי על סין מעוז מצרים.
שהוא חוזק מצרים שהיא עיר בצורה וחזקה: והכרתי את המון נא. את המון עם נא, קרא לה המון, כי היתה
בת רבת עם^ק: (טז) ונתתי אש במצרים חול תחיל סין. עיר סין תרעד ברעדה: ונא תהיה להבקע.
רוצה לומר, תהיה חומתה נוחה ומוכנת להבקע, עם כי היא עיר בצורה [ע"פ הרב אברבנאל]: ונה צרי יומם.
הצרים יבואו עליה באור היום לכבשה ולא בלילה כגנבים [ע"פ רד"ק]: (יז) בחורי און^{קמא} ופי בסת. און,
ופיבסת, שני מקומות הם. בחרב יפלו, והנה בשבי תלכנה. נשי החללים תלכנה בשבי [ע"פ רד"ק]:

מעין חיים – מוסר ועיונים

^ק ל טו והכרתי את המון נא. שני פורעניות נאמרו בנא שהיא אלכסנדריא, בפסוק יד' אמר שיעשה בה שפטים, וכאן
יכרית אנשיה. נראה כי בתחילה יענוו ביסורים, ואחר כך יחרגו.

^{קמא} ל יז בחורי און. לפי התרגום יונתן און ופיבסת, שני אלילים הם שהבחורים שמשמים אותם יפלו בחרב, ועובדיהם
ילכו בשבי.

ויש לשים לב, לכאורה מה שנאמר בפרשה זו לשונות והשימות, עשיתי שפטים, שברית מוטות. לשונות אלו אינם
מחייבים שיחיה על ידי הריגה, כי הם מתקיימים גם ביסורים, וגלות. וכן נתינת אש, לפירוש התרגום יונתן בכל
הפרשה, הכוונה כעס ה' כמו אש, ויתכן ביסורים. לפי זה לא נאמר כאן הריגה רק על המון נא שהיא אלכסנדריא (פסוק
יג). עובדי אלילים אשר בנהו (פסוק יג) ובחורים המיועדים לאלילים אשר באלילי און ופיבסת (פסוק יז).

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

(יח) ובתחפנחם חשך היום בשברי שם את מטות מצרים ונשפת בה גאון עזה היא ענן יכסנה ובנותיה בשבי תלכנה: (יט) ועשיתי שפטים במצרים וידעו כי אני יהוה:

(כ) ויהי באחת עשרה שנה בראשון בשבעה לחדש היה דבר יהוה אלי לאמר: (כא) בן אדם את זרוע פרעה מלך מצרים שברתי והנה לא חבשה לתת רפאות לשום חתול לחבשה לחזקה לתפש בחרב:

(יח) ובתחפנחם חשך היום, חשך לשון מניעה, מי שבא עליו צרה נדמה לו כאילו נמנע ממנו מאור היום, וכן יום חושך ואפלה (יואל ב): בשברי שם את מטות מצרים, בעת אשכור שם מוטות מצרים רוצה לומר מוטות העול שהכבירו על העמים [ע"פ רד"ק]: ונשבת בה גאון עזה, בתחפנחם [לא כהרב אברבנאל שפירש שעוזה הוא שם עיר] יבוטל ממשלת חזקה: היא, העיר תחפנחם: ענן יכסנה, הענן יכסה אותה, כי מאד יחשך לה: ובנותיה, בנות העיר [ע"פ הרב אברבנאל]: בשבי תלכנה: (יט) ועשיתי שפטים במצרים וידעו כי אני ה', הנאמן לשלם גמול:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק ל כ-כא):

מספר על הנצחון שהיה לבבל על מצרים, נצחון שהיה יח' שנים לפני שנאמרה נבואה זו, בשנה הראשונה למלכות נבוכדנצר. והוא כהקדמה לנבואה שאחריה.

(כ) ויהי באחת עשרה שנה, לגלות יהויכין ומלכות צדקיה והיא שנת החורבן: בראשון, בחדש הראשון בשבעה לחדש היה דבר ה' אלי לאמר: (כא) בן אדם את זרוע פרעה מלך מצרים שברתי, הנה כבר שברתי את אחת מהזרועות של פרעה. רוצה לומר, כבר מסרתי פעם ביד נבוכדנצר בשנת ד' ליהויקים, כמו שנאמר בירמיהו (מו) ובמלכים (ב) ולקח אז חלק גדול מארצו: והנה לא חבשה, עדיין לא קשר תחבושת על השבר, לתת רפאות, אל השבר - לשום חתול, לשום כריכה, לחבשה ולקשרה היטב - לחזקה, לחזק אותה, לתפש בחרב, למען תוכל לאחוז בחרב להלחם עוד [ע"פ רש"י]. רוצה לומר לא חזרו מצרים אל כבודם, ולא לקחו מהם נקם, ועדיין ארצם בידם [ע"פ ר"י אברבנאל]:

מעין חיים - מוסר ועיונים

^{קמב} ל כא את זרוע פרעה מלך מצרים שברתי. בירמיהו מו' נראה שבאותו זמן בשנה ראשונה למלכותו, לא בא נבוכדנצר אל ארץ מצרים. אלא צבא פרעה בא לפרת לילחם בנבוכדנצר, ושם גבר נבוכדנצר והרג בחיילי פרעה. ולפי זה הזרוע שנשברה למצרים, הוא חלק נכבד מצבאו, וכוח הצבא, ואין הכוונה חלק מארצו.

אמנם במלכים מבואר שהיה למלך פרעה שליטה בארץ ישראל, ואת זאת לקח ממנו נבוכדנצר, שכן בענין ימי יהויקים, נאמר (מלכים ב, פרק כד' ז') ולא הסיף עוד מלך מצרים לצאת מארצו, כי לקח מלך בבל מנחל מצרים עד נהר פרת כל אשר היתה למלך מצרים. וזה כוונת הרד"ק והמצודות שלקח חלק גדול מארצו. וכדבריהם נראה גם ברש"י פסוק כב שעל הארץ מדבר. (אמנם עדיין ניתן לפרש שהכוונה כאן על כוח צבאו, המשול לזרוע).

(כב) לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הִנְנִי אֶל פְּרָעָה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וְשִׁבְרָתִי
אֶת זְרַעְתִּי אֶת הַחֲזָקָה וְאֶת הַנִּשְׁבֵּרֶת וְהַפְּלִיתִי אֶת הַחֶרֶב מִיָּדוֹ: (כג)
וְהַפְּצוֹתִי אֶת מִצְרַיִם בְּגוֹיִם וְזֵרֵיתָם בְּאַרְצוֹת: (כד) וְחֲזָקָתִי אֶת
זְרַעוֹת מֶלֶךְ בְּכָל וְנָתַתִּי אֶת חֶרְבִּי בְּיָדוֹ וְשִׁבְרָתִי אֶת זְרַעוֹת פְּרָעָה
וְנָאֵק נְאֻקוֹת חָלָל לִפְנָיו: (כה) וְהַחֲזָקָתִי אֶת זְרַעוֹת מֶלֶךְ בְּכָל
וְזְרַעוֹת פְּרָעָה תִּפְלְגָה וַיִּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוִה בְּתַתִּי חֶרְבִּי בְּיַד מֶלֶךְ בְּכָל

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק ל כב-כו):

לכאורה הדברים שבפרשה כבר נאמרו לעיל, הרי כבר נאמר שיעשה את מצרים שממה (פסוק ז), יבטל ממנה מלכות (פסוק יג), ותמכר הארץ לנבוכדנצר (פסוק יב) מה נוסף בפרשה זו.

ועוד הלא גם בפרשה עצמה הדברים כפולים ומשולשים (ועיין בפ' הגאון מלבי"ם).

ואולי הכוונה בא לומר שנבוכדנצר יגבור על מצרים בשני שלבים, והוא המשך לכל פרשיות פרק זה בהם ניבא את מהלך המלחמה. בתחילה נאמר שבירת זרוע השניה של מצרים, שלא יוכל לאחוז בחרב (כלומר עדיין לא יקח את ארצה, רק יבטל את כל כח הצבא לילחם, וזהו הזרוע השניה. והזרוע ראשונה נשברה הרבה קודם לכן, והוא בשנה הראשונה לנבוכדנצר, כאמור בפרשה הקודמת, עיין בעיונים שם שיש לפרשו על הצבא). ובשעה זו יקח לגלות שביה מעם מצרים (פ' כג').

ובפעם השניה יכה בכל את מצרים שוב (אולי אחרי שילך לכוש, ישוב ויחזור למצרים), ובשעה זו ישברו עוד ויפלו הזרועות לגמרי מהיד, כלומר תבטל כל מלכות מצרים (פ' כ"ה). ובשעה זו יקח עוד שביה ממצרים (פ' כ"ו).

יתכן שהיו שניהם בזה אחר זה, אבל היה שני שלבים (עיין בפסוק י' סיוע לדרכנו).

(כב) לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הִנְנִי אֶל פְּרָעָה מֶלֶךְ מִצְרַיִם, הִנֵּה אֲנִי אֹלֵחַ עִם פְּרָעָה: וְשִׁבְרָתִי אֶת זְרַעְתִּי, אֲנִי אֲשַׁבֵּר אֶת שְׁתֵּי זְרַעוֹתַי. אֶת הַחֲזָקָה, שֶׁלֹּא נִשְׁבְּרָה מֵאִז. וְאֶת הַנִּשְׁבֵּרֶת^{קמ"ב}, וְגַם אֶת הַנִּשְׁבֵּרֶת אֲשַׁבֵּר עוֹד, לְבַל יִהְיֶה לָּהּ רְפוּאָה כָּלל. וְהַפְּלִיתִי אֶת הַחֶרֶב מִיָּדוֹ, וְכֹזֵה אֶפִּיל אֶת הַחֶרֶב מִיָּדוֹ, כִּי לֹא יוֹכֵל מֵעַתָּה לַחֲזִיקָה בְּאֶחָת מִן הַזְרַעוֹת. רוצה לומר, נבוכדנצר יקח גם את ארץ מצרים, וכל הארץ הנשאת לו, ומה שכבר לקח יחזיק בו לעצמו, ולא תצא מתחת ידו, ולא יוכל עוד לעמוד נגדו במלחמה [ע"פ רש"י ורד"ק]:
(כג) וְהַפְּצוֹתִי אֶת מִצְרַיִם בְּגוֹיִם וְזֵרֵיתָם בְּאַרְצוֹת: (כד) וְחֲזָקָתִי אֶת זְרַעוֹת מֶלֶךְ בְּכָל וְנָתַתִּי אֶת חֶרְבִּי בְּיָדוֹ, רוצה לומר אני אתן בידו הכח לאבד את מצרים: וְשִׁבְרָתִי אֶת זְרַעוֹת פְּרָעָה וְנָאֵק נְאֻקוֹת חָלָל לִפְנָיו, פרעה יאנה לפני נבוכדנצר נאקות חלל כדרך שהחללים נואקים בצאת נפשם: (כה) וְהַחֲזָקָתִי אֶת זְרַעוֹת מֶלֶךְ בְּכָל וְזְרַעוֹת פְּרָעָה תִּפְלְגָה, בחזק השבירה: וַיִּדְעוּ כִּי אֲנִי ה', הִנֵּה אֲנִי מִשְׁלֵם גְּמוּלָה: בְּתַתִּי.

מעין חיים – מוסר ועיונים

^{קמ"ב} ל כב ואת הנשברת. שבשנה הראשונה למלכות נבוכדנצר, עלה פרעה לצפון ארץ ישראל לילחם בנבוכדנצר, ונבוכדנצר גבר עליו והכניעו והרג הרבה בצבא מצרים, כמבואר בירמיה פרק מו', ובפרשה הקודמת.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

וְנָטָה אוֹתָהּ אֶל אֶרֶץ מִצְרַיִם: (כו) וְהַפְּצוֹתִי אֶת מִצְרַיִם בְּגוֹלָם וְזִרְיתִי אוֹתָם בְּאַרְצוֹת וַיִּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה:

פרק לא (א) וַיְהִי בְּאַחַת עֶשְׂרֵה שָׁנָה בְּשָׁלִישִׁי בְּאַחַד לַחֲדָשׁ הָיָה דְבַר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: (ב) בֶּן אָדָם אָמַר אֶל פְּרַעְיָה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וְאֵל הַמוֹנֵה אֶל מִי דְמִית בְּגִדְלָךְ: (ג) הֲנֵה אֲשׁוּר אָרִז בְּלִבָּנוֹן יִפֶּה עֵנָף וְחָרַשׁ מִצֵּל וְגִבָּה קוֹמָה וּבֵין עֲבֹתַיִם הִיתָה צִמְרָתוֹ: (ד) מִיִּם גִּדְלוּהוּ תְהוֹם רִמְמָתוֹ אוֹת נְהִרְתִּיהָ הֵלֶךְ סְבִיבוֹת מִטְעָה וְאֵת תַּעֲלֻתֶיהָ שְׁלַחָה אֶל כָּל עֵצֵי הַשָּׂדֶה: (ה) עַל כֵּן גִּבָּהָ קָמְתוּ מִכָּל עֵצֵי הַשָּׂדֶה וְתִרְבִּינָה סָרַעְפָתוֹ וְתִאָרְכְנָה פֹאֲרָתוֹ [פֹאֲרָתוֹ] מִמֵּיִם רַבִּים בְּשִׁלְחוֹ:

בעת אתן - חרבי ביד מלך בבל, ונטה אותה אל ארץ מצרים. וינטה אותה אל ארץ מצרים להכות בה: (כו) - והפצותי את מצרים בגוים וזריתי אותם בארצות וידעו כי אני ה' הנאמן לשלם גמול:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק לא א-ט):

אומר לפרעה שאין לו לקוות שינצל מנבוכדנצר, כי אם מלך אשור שהיה מושל בכל העולם, נפל בידי נבוכדנצר, קל וחומר שאתה פרעה תפול בידי.

פרק לא (א) וַיְהִי בְּאַחַת עֶשְׂרֵה שָׁנָה הָיָה שְׁנַת הַחֲרוּבִים שֶׁהָיָה שְׁנַת י"א לַגְלוּת יְהוֹשִׁיָּהּ וּלְמַלְכוּת צִדְקִיָּה: בְּשָׁלִישִׁי, בְּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי. בְּאַחַד לַחֲדָשׁ הָיָה דְבַר ה' אֵלַי לֵאמֹר, 'א' תִּמְנָה, בְּחֹדֶשׁ שְׁהַחֲזִיל חֲזָרָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ: (ב) בֶּן אָדָם אָמַר אֶל פְּרַעְיָה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וְאֵל הַמוֹנֵה, אֵל הַמּוֹנֵה עָמוֹ: אֵל מִי דְמִית בְּגִדְלָךְ, רֹצֵחַ לֹמֵד אֶל מִי מִהַמְלָכִים דְּמִית בְּנִפְשֶׁךְ, כְּרוּב הַגְּדוֹל שִׁישׁ לָךְ, בְּמַלְכוּתְךָ הַמְרוּבָה בְּאֲנָשִׁים וּבְכֹחַ: (ג) הֲנֵה אֲשׁוּר, כְּאוֹמֵר הֲלֹא גְדוֹל מִמֶּךָ הִיָּה אֲשׁוּר, כִּי הִיָּה - אָרִז בְּלִבָּנוֹן, רֹצֵחַ לֹמֵד, מוֹבַחֵר בְּמַלְכִּים, כְּאוֹרֵךְ, שְׁחָוָה, הַגְּבוּהָ מִכָּל עֵצֵי יַעַר, הַלְּבָנוֹן [ע"פ ר"י קרא, ור"י אברבנאל]: יִפֶּה עֵנָף, הִיָּה בַעַל יִפֶּה עֵנָף. וְחָרַשׁ מִצֵּל, וּבַעַל סַעֲיָף מִסְתַּכֵּךְ, עֵנָף מִתְפַּצֵּל מֵאֵד, שְׁעוֹשֶׂה צֶל הָרֶבֶה: וְגִבָּה קוֹמָה, וּבֵין עֲבֹתַיִם הִיתָה צִמְרָתוֹ, הַסַּעֲיָף הַעֲלִיּוֹן הִיָּה בֵּין עֲבוֹתַיִם, הֵם הָעֲנָפִים הַמִּתְפַּשְּׁטִים הַקְּלוּעִים אֵלֶּה בָּאֵלֶּה, וְהָיָה גְבוּהָ וּבִזּוּט מַעֲלִיָּה. וְזֶה דְבַר הַנּוֹתֵן פֶּאֶר [ע"פ רד"ק]: (ד) מִיִּם גִּדְלוּהוּ הַמֵּיִם הַשְּׁקוֹ אוֹתוֹ וּגְדָלוּ - תְּהוֹם רִמְמָתוֹ, וְתְהוֹם הַרִימָה לְמַעַלָּה כְּרוּב הַגְּדוֹל: אֵת נְהִירְתִּיהָ, רֹצֵחַ לֹמֵד, הַתְּהוֹם שֶׁלֹּא אֶת נְהִירְתִּיהָ וְתַעֲלֻתֶיהָ, כִּי כָל אֶחָד מִנְּהִירוֹת הַתְּהוֹם הִיָּה - הוֹלֵךְ סְבִיבוֹת מִטְעָה, שֶׁל הָאָרֶץ לְהַשְׁקוֹתָהּ: וְאֵת תַּעֲלֻתֶיהָ, אֵת הַמֵּיִם שֶׁהֵם פְּלָגֵי מֵיִם קְטָנִים - שְׁלַחָה, הַתְּהוֹם: אֵל כָּל עֵצֵי הַשָּׂדֶה, לְהַשְׁקוֹתָם, וְעֵנָף הַמִּשְׁלַח הוּא שֶׁהִיָּה סִנְחָרַב מֶלֶךְ גְּדוֹל מִכָּל מַלְכֵי הָאֲדָמָה, וְהִיָּה מוֹשְׁפֵעַ בְּטוֹבָה מְרֻבָּה, וְהַשְׁפַּעַת כָּל הָעֲמִים הָיוּ נֹחֲשִׁים כְּמַעַט קֵט לְמֹל הַשְׁפַּעַת [ע"פ רד"ק]: (ה) עַל כֵּן, הוּאִיל וְרוֹב הַמֵּיִם הַשְּׁקָה אוֹתוֹ לִכֵּן - גִּבָּהָ קָמְתוּ מִכָּל עֵצֵי הַשָּׂדֶה וְתִרְבִּינָה סָרַעְפָתוֹ וְתִאָרְכְנָה פֹאֲרָתוֹ, וְרוֹב עֲנָפָיו וְנִתְאַרְכוּ לְהִתְפַּשֵּׁט לְמִרְחֹק: - מִמֵּיִם רַבִּים בְּשִׁלְחוֹ, רֹצֵחַ לֹמֵד, כֵּן זֶה הִיָּה מִסְבַּת הַמֵּיִם הָרַבִּים שֶׁהַתְּהוֹם הִיָּה מִשְׁלַח

(ו) בְּסַעֲפָתִי קָנְנוּ כָּל עוֹף הַשָּׁמַיִם וְתַחַת פְּאֲרָתִי יָלְדוּ כָּל חַיַּת הַשָּׂדֶה וּבָצְלוּ יִשְׁבּוּ כָּל גּוֹיִם רַבִּים: (ז) נִיִּיף בְּגִדְלוּ בְּאֶרֶךְ דְּלִיּוֹתִי כִּי הָיָה שָׂרְשׁוֹ אֶל מַיִם רַבִּים: (ח) אֲרָזִים לֹא עֲמָמָהוּ בְּגֵן אֱלֹהִים בְּרוּשִׁים לֹא דָמוּ אֶל סַעֲפָתִי וְעֶרְמָנִים לֹא הָיוּ כְּפֹאֲרָתִי כָּל עֵץ בְּגֵן אֱלֹהִים לֹא דָמָה אֵלָיו בְּיָפִיו: (ט) יָפָה עֲשִׂיתִי בְּרַב דְּלִיּוֹתִי וַיִּקְנָאֶהוּ כָּל עֲצֵי עֵדֶן אֲשֶׁר בְּגֵן הָאֱלֹהִים:

(י) לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה יַעַן אֲשֶׁר גִּבְהַתְּ בְּקוֹמָה וַיִּתֵּן צִמְרָתוֹ אֶל בֵּין עֲבוֹתִים וְרָם לִבְבוֹ בְּגִבְהָהּ: (יא) וְאֶתְנָהוּ בֶּיַד אֵיל גּוֹיִם עָשׂוּ

בו: (ו) בסעפתי קננו כל עוף השמים. כל העופות עשו לעצמן קן ומקום מדור בין ענפיו: ותחת פארתי ילדו כל חית השדה. הם הענפים הסמוכין לארץ ותחתיהם ילדו כל חית השדה. להיותו מקום מכוסה: ובצלו ישבו כל גוים רבים. תחת צלו ישבו כל הגוים. ורוצה לומר, בעבור מרבית ההשפעה גדלה ממשלתו מכל מלכי האדמה, ונתפשטה בארצות רחוקות, וכל העמים היו נכנעים לו הער ה לא עוף השמים. חית השדה. מה הנמשל של בעלי חיים אלו. עיין בדברי הרב אברבנאל. והגאון מלבי"ם כתב שחיות הם משל למלכים גיבורים, ועופות לאנשי מסחר ההולכים באניות ממקום למקום: (ז) ניִיף בגדלו^{קמ"ד} בארך דליותיו. יפה היה בגדלו עם אורך דליותיו, כי אילן גדול נחשב לו ליופי אורך הדליות, ולא זה בזולת זה: כי היה שרשו רוצה לומר, וכל זה באה, בעבור שהיה שרשו סמוך אל מים רבים. רוצה לומר, רמה ממשלתו וממשלת שריו בעבור מרבית השפעה: (ח) ארזים לא עממוהו בגן אלהים. לא היו ארזים בגן אלהים שיסתירו ויכסו את הארז הזה, כי הוא העולה על כולם, ויותר נגלה ונראה מהם: ברושים לא דמו אל סעפתי. אילני ברוש לא היו דומים אל סעיפי הארז ההוא: וערמנים לא היו כפראתיו. אילני ערמון לא היו כענפי הארז ההוא: כל עץ. משאר מיני העצים. אשר בגן אלהים, לא רמה אליו ביפיו. רצה לומר, לא היה מלך בעולם גדול ממנו, ושריו משלו יותר ממלכי שאר העמים: (ט) יפה עשיתי ברב דליותיו. את הארז הזה עשיתי יפה בעבור מרבית הדליות אשר בו, ויקנאהו כל עצי עדן אשר בגן האלהים. ולכן קנאו בו כל עצי עדן אשר הם בגן האלהים הנטוע בתוך העדן. רוצה לומר, היה מושל הרבה בעבור מרבית שריו, שהיה ידם חזקה וכל מלכי האדמה נתקנאו בו:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק לא י-יד): אשור חטא בגאווה, ועבור זה נענש. ובטלה שלטונו.

(י) לכן כה אמר אדני ה' אל מלך אשור: יען אשר גבחת בקומה ויתן צמרתו אל בין עבותים. הסעיף העליון ניתן אל בין הענפים הקלועים שהוא דבר פאר: ורם לבבו בגבחהו. מאד נתגאה בעבור גבחהו:

מעין חיים - מוסר ועיונים

^{קמ"ד} לא ז ניִיף בגדלו. הנה כבר אמר בפסוק ד' ו' שהיה גבוה מחמת המים, ובפסוק ה' ו' אמר שהיו ענפיו ארוכים מחמת המים. וכאן מוסיף שהיה לו יופי, שהגובה והאורך התאימו זה לזה לתת לו יופי, וכן ממשיך בפסוקים הבאים לבאר יופיו.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

יַעֲשֶׂה לוֹ כְּרִשְׁעוֹ גִּרְשָׁתָּהּ: (יב) וַיִּכְרְתֶהוּ זָרִים עָרִיצֵי גוֹיִם וַיִּטְשֻׁהוּ
 אֶל הַהָרִים וּבְכָל גְּאֵיּוֹת נָפְלוּ דְלִיּוֹתָיו וַתִּשְׁבְּרֶנָּה פְּאֻרְתּוֹ בְּכָל אֲפִיקֵי
 הָאָרֶץ וַיִּירְדּוּ מִצְּלוֹ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ וַיִּטְשֻׁהוּ: (יג) עַל מַפְלָתוֹ יִשְׁכְּנוּ
 כָּל עוֹף הַשָּׁמַיִם וְאֶל פְּאֻרְתּוֹ הָיוּ כָּל חַיֵּי הַשָּׂדֶה: (יד) לְמַעַן אֲשֶׁר
 לֹא יִגְבְּהוּ בְּקוֹמָתָם כָּל עַצֵּי מַיִם וְלֹא יִתְּנוּ אֶת צִמְרָתָם אֶל בֵּין עֲבֹתִים
 וְלֹא יַעֲמְדוּ אֲלֵיהֶם בְּגִבְהָם כָּל שְׁתֵּי מַיִם כִּי כָּלָם נָתַנוּ לַמּוֹת אֶל אֶרֶץ
 תַּחְתִּית בְּתוֹךְ בְּנֵי אָדָם אֶל יוֹרְדֵי בּוֹר:

(טו) כֹּה אָמַר אֲדֹנִי יְהוָה בְּיוֹם רִדְתּוֹ שְׁאוּלָה הָאֲבֵלֶתִי כִּסְתִי עָלָיו אֶת

(יא) וּאֶתְּנָהוּ בִיד אֵיל גּוֹיִם. לכן נתתי אותו ביד התקיף שבגוים הוא נבוכדנצר [ע"פ רש"י], עֲשֹׂו יַעֲשֶׂה לוֹ
 והוא עשה לו מה שבלבו, כִּרְשָׁעוֹ גִּרְשָׁתָּהּ. ובעבור רשעו גרשתי אותו מן העולם, עַל יְדֵי נְבוּכַדְנֶצַּר:
 (יב) וַיִּכְרְתֶהוּ זָרִים, עמים נכרים - עָרִיצֵי גוֹיִם, חֲזָקִים שְׁבַע־עֶמֶם, הם כרתו אותו ופזרו ענפיו: וַיִּטְשֻׁהוּ אֶל
 הַהָרִים, על ההרים - וּבְכָל גְּאֵיּוֹת נָפְלוּ דְלִיּוֹתָיו, ובכל העמקים נפלו ענפיו, וַתִּשְׁבְּרֶנָּה פְּאֻרְתּוֹ, ותהיינה
 שבורות - בְּכָל אֲפִיקֵי הָאָרֶץ, בשבילי הארץ, בְּמָקוֹם נָפַלָם, כי היו דרוסות ברגלי אדם: וַיִּירְדּוּ מִצְּלוֹ כָּל עַמֵּי
 הָאָרֶץ, לא ישבו עוד בצלו - וַיִּטְשֻׁהוּ, ועזבו אותו: (יג) עַל מַפְלָתוֹ, על הענפים שנפלו בארץ - יִשְׁכְּנוּ כָּל עוֹף
 הַשָּׁמַיִם, ואל פְּאֻרְתּוֹ הָיוּ כָּל חַיֵּי הַשָּׂדֶה, העופות וחית השדה. רוצה לומר, בעבור שנתגאה ברוב
 ממשלתו, נתתיו ביד נבוכדנצר ואבד אותו ואת עמו, מֵהֶם הִלְכוּ שְׁבִי, ומהם נפלו בחרב על פני השדה, והיו
 למאכל לעוף השמים ולחית הארץ [ע"פ תרגום יונתן], ולא ימשול עוד בגוים, ולא יהיו עוד נכנעים לו:
 (יד) לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא יִגְבְּהוּ בְּקוֹמָתָם כָּל עַצֵּי מַיִם, רוצה לומר, המשפט הזה נעשה בו למען יקחו מוסר,
 וכל העצים שותי המים לא יגבהו, להרים לבבם בעבור גודל קומתם: וְלֹא יִתְּנוּ אֶת צִמְרָתָם אֶל בֵּין
 עֲבֹתִים, רוצה לומר, לא יתגאו, בעבור שצמרתם נתון אל בין עבותים: וְלֹא יַעֲמְדוּ אֲלֵיהֶם בְּגִבְהָם כָּל שְׁתֵּי
 מַיִם, רוצה לומר, לא יהיה עמידה וקיום אל החזוק אשר בהם בעבור גבהות העצים שותי המים, וכאומר - בַּעֲנַשׁ
 זֶה יֵרָאוּ כִּי יִסּוֹר הַחֲזוֹק בַּעֲבוּר מִרְבִּית הַגָּאוּה. רוצה לומר, כל המושלים רבי השפַּע יקחו מוסר, ולא יתגאו עוד כי
 יראו שהגאווה מסיר החזוק. ויש לפרעה מלך ממצרים ללמוד ממה שנעשה לאשור, שֶׁלֹא כְּדֹא לְהַתְּגָאוֹת, וגם סבא הוא שאין
 לְהַתְּגָאוֹת: - כִּי כָּלָם נָתַנוּ לַמּוֹת, לפי שכולם מעוֹתֵדִים למוֹת, לְרִדְתָּ אֶל אֶרֶץ תַּחְתִּית, והוא הקבר, וְלֵהִיֹּת
 - בְּתוֹךְ, שאר בְּנֵי אָדָם, וְדוֹמָה לָהֶם, הַמֶּלֶךְ הַגָּדוֹל בִּיּוֹתוֹ, הוא מֹת מִמֶּשׁ כְּמוֹ כָּל אָדָם, וְלֹתוֹסֶפֶת בִּיאור אָמַר - אֶל יוֹרְדֵי
 בּוֹר, וכאילו יאמר והואיל וכולם עומדין למיתה, מה ענין לְהַתְּגָאוֹת במרבית הממשלה והשפעה [ע"פ רד"ק]:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק לא טו-יח):

מתאר את האבל, והבהלה שהיתה בנפילת אשור. ואם כך נפלה אשור הגדולה, קל וחומר אתה פרעה, וגם אם
 אתה כמוהו, כשם שהוא נפל כן תפול אתה, ולמה אתה מתגאה.

(טו) כֹּה אָמַר אֲדֹנִי ה' בְּיוֹם רִדְתּוֹ שְׁאוּלָה בְּיוֹם שְׁאוּלָה, ביום שהורדתי את אשור אל בור הקבר - הַאֲבֵלֶתִי, עליו
 האנשים, - כִּסְתִי עָלָיו אֶת תַּחֲוֹם, והתהום שהיה רגיל להשקותו כסתי עליו שק להתאבל עליו, והוא על דרך

תהום ואֲמַנֶּע נְהִירוֹתֶיהָ וַיִּכְלְאוּ מִים רַבִּים וְאַקְדָּר עָלָיו לִכְנוֹן וְכָל עֲצֵי
הַשָּׂדֶה עָלָיו עֲלֶפָה: (טז) מְקוֹל מִפְּלֹתוֹ הִרְעֵשְׁתִּי גוֹיִם בְּהוֹרְדִּי אֹתוֹ
שְׂאוּלָה אֶת יוֹרְדֵי בּוֹר וַיִּנְחֲמוּ בְּאֶרֶץ תַּחְתִּית כָּל עֲצֵי עֵדֶן מִבְּחַר וְטוֹב
לִכְנוֹן כָּל שְׁתֵּי מַיִם: (יז) גַּם הֵם אֹתוֹ יָרְדוּ שְׂאוּלָה אֶל חֲלָלִי חֶרֶב
וְזָרְעוּ יָשְׁבוּ בְּצִלּוֹ בְּתוֹךְ גוֹיִם: (יח) אֶל מִי דְמִיתָ פָּכָה בְּכַבּוֹד וּבְגִדְלָה
בְּעֲצֵי עֵדֶן וְהוֹרְדָתָ אֶת עֲצֵי עֵדֶן אֶל אֶרֶץ תַּחְתִּית בְּתוֹךְ עָרְלִים תִּשְׁכַּב
אֶת חֲלָלִי חֶרֶב הוּא פֶּרְעָה וְכָל הַמוֹנָה [הַמוֹנִין] נָאֻם אֲדֹנָי יְהוִה:

משל [ע"פ רד"ק]: ואֲמַנֶּע נְהִירוֹתֶיהָ הַתְהוֹם שֶׁהיוּ מִשְׁקוֹת אוֹתוֹ מִנְעַתִּי לִבִּי יִמְשְׁכוּ, הוֹאִיל וְאִין עוֹד
צוֹרֵךְ לָהֶם: וַיִּכְלְאוּ מַיִם רַבִּים, מִי הַתְהוֹם נִכְלְאוּ בְּמִקְוָמָם וְלֹא יֵצְאוּ עוֹד: וְאַקְדָּר עָלָיו לִכְנוֹן, עֲצֵי הַלְּבָנוֹן
נִשְׁחָרוּ עַל מִפְּלֹתוֹ: וְכָל עֲצֵי הַשָּׂדֶה עָלָיו עֲלֶפָה, בַּעֲבוּר מִפְּלֹתוֹ נִתְעַלְפָה כָּל אַחַת מֵהָעֲצִים לְגוֹדֵל הַחֲרָדָה,
וְלִפִּי שֶׁהִמְשִׁילוּ לֵאמֹר אִמְרָה שֶׁעֲצֵי הַלְּבָנוֹן הִתְאֲבָלוּ עָלָיו. וְרֹצֵה לֹמֵר, כָּל שְׂרִיר וְגִבּוֹרֵיו הִתְאֲבָלוּ עַל מִפְּלֹתוֹ [ע"פ
רש"י ורד"ק]: (טז) מְקוֹל מִפְּלֹתוֹ, מִשְׁמִיעַת קוֹל מִפְּלֹתוֹ - הִרְעֵשְׁתִּי גוֹיִם, כִּי חָרְדוּ שֶׁלֹּא יִקְרָה לָהֶם כִּמְקָרָהוּ:
בְּהוֹרְדִּי אֹתוֹ שְׂאוּלָה, בִּזְה יִפְרֹשׁ מֶה הִיא הַמִּפְּלָה, וְאִמְרָה בַּעַת הוֹרִידִי אוֹתוֹ אֶל הַשְּׂאוּל - אֶת יוֹרְדֵי בּוֹר, עִם
שֹׁאֵר יוֹרְדֵי בּוֹר וְדוֹמָה לָהֶם, מִכָּן נִבְחָלוּ הָעַמִּים. [ע"פ תְּרַגּוֹם יוֹנָתָן]: וַיִּנְחֲמוּ בְּאֶרֶץ תַּחְתִּית, בְּקִבְרָה קִבְּלוּ
תַּנְחוּמִין. כָּל עֲצֵי עֵדֶן מִבְּחַר וְטוֹב לִכְנוֹן כָּל שְׁתֵּי מַיִם, רוֹצֵה לֹמֵר, הַשְּׂרִירִים שֶׁהֵן מְרֻבִּים בְּשִׁפְעָה, קִבְּלוּ
תַּנְחוּמִין עַל מִיתָתָם בְּרֹאוֹתָם שֶׁגַם אֲשׁוֹר נִלְקָה כְּמוֹהֶם (כִּי כֵן הִדְרָךְ, כְּשֶׁאֲדָם רוֹאֶה שֶׁהִצְרָה הַבָּאָה עָלָיו בֹּא גַם עַל
גְּדוֹלִים מִמֶּנּוּ, תִּחְשַׁב לוֹ לַתַּנְחוּמִין) [ע"פ רש"י]: (יז) גַּם הֵם אֹתוֹ, רוֹצֵה לֹמֵר, הַתַּנְחוּמִין תִּהְיֶה הוֹאִיל וְגַם הֵם
אֹתוֹ. יָרְדוּ שְׂאוּלָה אֶל, שֹׁאֵר - חֲלָלִי חֶרֶב, וְנִכְשְׁתִּי יִרְאוּ שֶׁלֹּא רַק הֵם לְבָדֶם, כִּי כְּמוֹהֶם כְּמוֹהֶם, גַּם אֲשׁוֹר הִגְדוֹל נִפְלֵי:
וְזָרְעוּ יִשְׁבוּ בְּצִלּוֹ בְּתוֹךְ גוֹיִם, גַּם אֲנִשִּׁי זָרְעוּ וְעוֹזְרוּ, וְאִשֵּׁר יִשְׁבוּ בְּצִלּוֹ וְחָסוּ בּוֹ מִבֵּין הָעַמִּים, כּוֹלֵם יִרְדוּ
שְׂאוּלָה [ע"פ רש"י]: (יח) אֶל מִי דְמִיתָ, מוֹסֵב לַתַּחֲלִיל הָעֵנִין שֶׁאֲמַר אֶל מוֹל לַפֶּרְעָה, אֶל מִי דְמִיתָ בְּגִדְלָךְ.
וְכֹאמֹר, הֲלֹא אֲשׁוֹר הִיָּה גְדוֹל מִמֶּךָ, וְמֶה עֲלָתָה בּוֹ. וְאִמְרָה עֲתָה אֶל מוֹל לַפֶּרְעָה, אֶל מִי דְמִיתָ לִהְיוֹת - בְּכָה, כְּמוֹהוּ
בְּכַבּוֹד, יִתִּירָה. וּבְגִדְלָךְ, רַב - בְּעֲצֵי עֵדֶן, בְּתוֹךְ עֲצֵי עֵדֶן וְכֹאמֹר, אִפֹּךְ אִם דְּמִיתָ לַאֲשׁוֹר שֶׁהִיָּה הִגְדוֹל מִכּוֹלֵם, הֲלֹא
גַם הוּא נִפְלֵי: וְהוֹרְדָתָ אֶת עֲצֵי עֵדֶן אֶל אֶרֶץ תַּחְתִּית, לִכְן גַּם אֹתָהּ תוֹרֵד אֶל הַקִּבְרָה עִם עֲצֵי עֵדֶן הֵם שֹׁאֵר
הַמַּלְכִּים: - בְּתוֹךְ עָרְלִים קָמָה, בְּתוֹךְ רִשְׁעִים [ע"פ תְּרַגּוֹם יוֹנָתָן] וְדוֹמָה לָהֶם: - תִּשְׁכַּב, בְּקִבְרָה תִּשְׁכַּב - אֶת חֲלָלִי
חֶרֶב, עִם שֹׁאֵר חֲלָלִי חֶרֶב, וְדוֹמָה לָהֶם [הָרַב אֲבִרְבַּנְאֵל מִפְּרֹשׁ שִׁישְׁכָה בְּקִבְרָה, אוֹלָם רִש"י מִפְּרֹשׁ שִׁישְׁכָה בְּגִהָם,
וְעֵינִין פֶּרֶק ל"ב]: - הוּא פֶּרְעָה, הַשּׁוֹכֵב הִהוּא הוּא פֶּרְעָה - וְכָל הַמוֹנָה, וְכָל הַמוֹן עִמּוֹ - נָאֻם אֲדֹנָי ה'.

באר החיים - הַקְדָּמָה לַפֶּרֶשָׁה (פֶּרֶק ל"ב א-ב):

הַאֲרִיָּה הוּא גִבּוֹר שֶׁבַחִיּוֹת, וְהוּא מֶלֶךְ הַחַיּוֹת. מֶה שֶׁאֵין כֵּן תִּנּוּן, אֲמֵנָם יֵשׁ בּוֹ גִּבּוֹרָה, אֲבָל אֵינּוּ שְׁלִיט עַל חַיּוֹת
הַיִּבְשָׁה, אֲלֹא הוּא שׁוֹכֵב טְמוֹן בְּמִים אוֹ בַּחוּף, וְכֹאשֶׁר רוֹאֶה אָדָם אוֹ בַּעַל חַי, מִגִּיחַ וְיוֹצֵא, וּפּוֹעֵר פִּיּוֹ לֹאֻכּוֹל. וְזֶה
אֵינּוּ שְׁלִטוֹן בְּעוֹלָם.

מַעֲיֵן חַיִּים - מוֹסֵר וְעִיּוֹנִים

קמ"ה לא יח בתוך ערלים תשכב. עיין עוד בסוף פרק ל"ב.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

פרק לב (א) וַיְהִי בַּשָּׁמַיִם עֲשָׂרָה שָׁנָה בַּשָּׁנִי עָשָׂר חֹדֶשׁ בָּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הָיָה דְבַר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: (ב) בֶּן אָדָם שָׂא קִינָה עַל פְּרַעְיָה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כְּפִיר גֹּיִם נִדְמִית וְאַתָּה כְּתַנִּים בַּיָּמִים וְתִגַּח בְּנִהְרוֹתֶיךָ וְתִדְלַח מִיָּם בְּרִגְלֶיךָ וְתִרְפָּס נִהְרוֹתֶם:

(ג) כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוָה וּפְרַשְׁתִּי עָלֶיךָ אֶת רִשְׁתִּי בְקָהֶל עַמִּים רַבִּים וְהָעֵלּוּךְ בְּחֶרְמִי: (ד) וְנִטְשְׁתֶּךָ בָּאָרֶץ עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה אֲטִילְךָ וְהִשְׁפַּנְתִּי עָלֶיךָ כָּל עוֹף הַשָּׁמַיִם וְהִשְׁבַּעְתִּי מִמֶּךָ חַיַּת כָּל הָאָרֶץ: (ה) וְנָתַתִּי אֶת בְּשָׂרְךָ עַל הָהָרִים וּמִלֵּאתִי הַגְּאִיּוֹת רְמוֹתֶךָ: (ו) וְהִשְׁקִיתִי

כן היה פרעה באותו זמן, הוא לא שלט בכל אומות העולם, אבל שלט בשכניו, וכמה פעמים עלה להזיק בארץ ישראל, ואם כן למה יתגאה.

פרק לב (א) וַיְהִי בַשָּׁמַיִם עֲשָׂרָה שָׁנָה לַמַּלְכוּת צִדְקִיָּהוּ, וְהָיָה שָׁנָה אַחַת אַחֲרֵי הַחוּרְבָן. בַּשָּׁנִי עָשָׂר חֹדֶשׁ בָּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הָיָה דְבַר ה' אֵלַי לֵאמֹר, [ע"פ רד"ק]: (ב) בֶּן אָדָם שָׂא קִינָה עַל פְּרַעְיָה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וְאָמַרְתָּ אֵלָיו, כְּפִיר גֹּיִם נִדְמִית. מַדְמָה הֵייתָ בַּעֲצֻמְךָ שֶׁאַתָּה לַמּוֹל הַגֹּיִם, כְּכַפִּיר "אֲדִיָּה" בַּעֲדֵרֵי צֶאֱן, אֲבָל לֹא כֵן הַדְּבַר, כִּי אַתָּה כְּתַנִּים [תנין]. אֲשֶׁר בַּיָּמִים, שֶׁאֵין כָּחוּ אֲלֵא בַּמְקוֹמוֹ, בְּתוֹךְ הַיָּם, וּמִיד כְּשֶׁעוֹלָה לִיבִשָּׁה הוּא מֵת, כֵּן אֵין לָךְ כַּח אֲלֵא בָּאָרֶץ [ע"פ רש"י]: וְתִגַּח בְּנִהְרוֹתֶיךָ, לִפִּי שֶׁהִמְשִׁילוּ לַתִּנִּין אָמַר בְּנִהְרוֹתֶיךָ. רָצָה לִוְמַר, בָּאָרֶץ תֵּרִים קֶרֶן לִנְגוּחַ וּלְהַחֲזוֹק, אוּ בַּמְקוֹמָךְ תּוֹכֵל לַמְּשׁוֹךְ וּלְצִאָתָּה וּלֹא בַּמְקוֹם זוֹלָת: וְתִדְלַח מִיָּם בְּרִגְלֶיךָ, תּוֹכֵל לַדְּרוֹךְ בַּיָּם וּלְעִכּוֹר אוֹתָם, וְתִרְפָּס נִהְרוֹתֶם, וּתּוֹכֵל לְרִמּוֹס הַנְּהָרוֹת הַנִּמְשָׁכִים מִן הַיָּם, אֲבָל אֵין לָךְ כַּח בִּיבִשָּׁה. וְכָפַל הַדְּבַר בַּמִּילִים שׁוֹנוֹת:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק לב ג-י):

קיננה שיש לקונן לאחר שיפול פרעה ומצרים ביד נבוכדנצר, ואומר שפרעה היה נחשב חזק מאד, ולפיכך נפלתו תזעזע את אומות העולם.

וניבא במשל, שאומר שהתנין הגדול יהיה נטוש על פני השדה, ודמו ובשרו יהיו זרוקים על ההרים, תיאר את העשן החושך שיהיה בשריפתו, כן מתאר את הבהלה שתהיה בעמים בשעה שחורבן ה' מעופפת אל התנין.

(ג) כֹּה אָמַר אֲדֹנָי ה' וּפְרַשְׁתִּי עָלֶיךָ אֶת רִשְׁתִּי, כְּאֹמַר, מַעַתָּה לֹא תִמְשָׁל גַּם שֵׁם "בְּמִצְרַיִם", כִּי אֶפְרוּשׁ עָלֶיךָ רֶשֶׁת. בְּקָהֶל עַמִּים רַבִּים, עַם, עַל יְדֵי קָהֶל עַמִּים רַבִּים, וְהָעֵלּוּךְ בְּחֶרְמִי, שֶׁהֵם יַעֲלוּ אוֹתָךְ מִן הַיָּם בְּתוֹךְ הָרֶשֶׁת אֲשֶׁר פְּרַשְׁתִּי עָלֶיךָ. רָצָה לִוְמַר, נְבוּכַדְנֶצַּר יָבִיא אֶת הַכְּשָׁדִים, וְהֵם יֵאָבְדוּ אוֹתָךְ בְּתוֹךְ אָרֶץ: (ד) וְנִטְשְׁתֶּךָ, אֶפְזָר אוֹתָךְ - בָּאָרֶץ, וְאֶשְׁלִיךְ אוֹתָךְ - עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה אֲטִילְךָ, כִּי תִפּוֹל בַּמִּלְחָמָה וְהִשְׁכַּנְתִּי עָלֶיךָ כָּל עוֹף הַשָּׁמַיִם וְהִשְׁבַּעְתִּי מִמֶּךָ חַיַּת כָּל הָאָרֶץ, וְתִהְיֶה לַמֶּאֱכָל לְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְחַיַּת הָאָרֶץ: (ה) וְנָתַתִּי אֶת בְּשָׂרְךָ עַל הָהָרִים, כִּי הַעוֹפּוֹת וְהַחַיּוֹת יִשְׂאוּם שָׁמָּה לֹאכֻלָּם: וּמִלֵּאתִי הַגְּאִיּוֹת רְמוֹתֶךָ, הַרְמוֹמוֹת שֶׁהֵיָה לָךְ, יִהְיֶה מוֹשֻׁלָּךְ בַּעֲמָקִים [ע"פ רד"ק ור"י אברבנאל]. רָצָה לִוְמַר, עוֹד לֹא תִתְגַּאֵה בַּחַיּוֹת

אַרְצָךְ צִפְתָּךְ מִדְמָךְ אֶל הַהָרִים וְאַפְקִים יִמְלְאוּן מִמֶּךָ: (ז) וְכִסִּיתִי בְּכַבֹּתֶיךָ שָׁמַיִם וְהִקְדַּרְתִּי אֶת כְּכַבְיָהֶם שְׁמֶשׁ בַּעֲנָן אֲכַסְנוּ וְיָרַח לֹא יֵאִיר אֹרֹו: (ח) כָּל מְאוּרֵי אֹרֹר בְּשָׁמַיִם אֲקִדִּירֶם עָלֶיךָ וְנִתְתִּי חֹשֶׁךְ עַל אֶרְצְךָ נָאִם אֲדֹנִי יְיָהוָה: (ט) וְהִכְעַסְתִּי לֵב עַמִּים רַבִּים בְּהִבְיֵאִי שְׂבָרְךָ בְּגוֹיִם עַל אֶרְצוֹת אֲשֶׁר לֹא יָדְעָתָם: (י) וְהִשְׁמוּתִי עָלֶיךָ עַמִּים רַבִּים וּמַלְכֵיהֶם יִשְׁעֲרוּ עָלֶיךָ שֶׁעַר בְּעוֹפְפֵי חֲרָבִי עַל פְּנֵיהֶם וְחִרְדּוֹ לְרַגְעִים אִישׁ לְנַפְשׁוֹ בְּיוֹם מַפְלָתְךָ:

(יא) כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנִי יְיָהוָה חֲרֵב מֶלֶךְ בָּבֶל תְּבוּאָךְ: (יב) בְּחֲרָבוֹת גְּבוּרִים אֲפִיל הַמוֹנֵךְ עֲרִיצִי גוֹיִם כָּלָם וְשִׁדְדוֹ אֶת גְּאוֹן מְצָרִים וְנִשְׁמַד

מושלך כפגור מובס בתוך העמקים: (ו) - והשקיתי ארץ צפתך, ארצך שמי היאור צפים עליה להשקותה, הנה אז אשקה אותה - מִדְמָךְ, וכל כך יתרבה הדם עד שתלך גם - על ההרים, ואפקים ימלאון ממך, מקומות המים יתמלאו מדמי ההרוגים שבך, והמים תהפך, למראה דם, כי חלק גדול מהנהר יתמלא דם, [ע"פ רד"ק]: (ז) - וכסיתי בכבותך שמים, כי כשמכבים נר המאיר הוא מעלה עשן, ולפי גודל הנר כן הוא מרבית העשן, והמשיל את פרעה בגודל הצלחתו לנר גדול, ולכן אמר כשאכבה אותך, יהיה עשן רב ויכוסה השמים בהעשן: - והקדדתי את ככביהם שמש בענן אכסנו וירח לא יאיר אורו, הוא על דרך ההפלה מרוב הצרה הבאה עלי, כי העומד בצרה דומה לו כל העולם כחושך [ע"פ רד"ק בפסוק ח':] (ח) - כל מאורי אור בשמים אקדירם עליך, כל הכוכבים המאירים אשר בשמים, אעשה חושך למוךך, ונתתי חשך על ארצך נאם אדני ה': (ט) - והכעסתי לב עמים רבים, דרך האדם לכעוס בעצמו כשבא לו צער: - בהביאי שברך, הכעס הזה יהיה כשיהיה נשמע שבר מכתך - בגוים, על ארצות אשר לא ידעתם, בארצות הגוים הרחוקים אשר לא ידעתם: (י) - והשמוותי עליך עמים רבים, אתמיה על מפלתך עמים רבים: - ומלכיהם ישערו עליך שער, רוצה לומר בעבורך יחרדו כמו מרוח סערה: - בעופפי חרבי על פניהם, בעת תעופף חרבי על פניהם, רוצה לומר, בעת יחלוף נבוכדנצר דרך ארצם כי הוא יקרא חרב ה': - וחרדו לרגעים, בכל רגע יוסיפו בחרדה: - איש לנפשו, כל אחד יחרד בעבור נפשו - ביום מפלתך, כי יפחד שלא תעבור החרב גם עליהם [ע"פ רד"ק]:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק לב יא-טז):

כאן מפרש את הנמשל של הנבואה הקודמת (הרב אברבנאל), הוא ההרג שיעשה מלך בבל בארץ מצרים, וירוקן ממנה אדם ובהמה.

לכאורה בנבואה זו נכפלו הדברים שכבר התנבא בפרק כט', והטעם שנאמרו שוב (ועיין בפ' הגאון מלבי"ם), כי כאן הוא קינה כמבואר בסוף הפרשה, ועיין בעיונים בפסוק טז'.

(יא) - כי כה אמר אדני ה' חרב מלך בבל תבואך, תבוא עליך, ואל מול מצרים יאמר: (יב) - בחרבות גבורים, הם הכשדים: - אפיל המונך עריצי גוים כלם, כל הבאים עליך יהיו חזקים שבגוים: - וישרדו את

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

כָּל הַמוֹנֶה: (יג) וְהָאֲבֻדִּי אֶת כָּל בְּהֶמְתָּה מֵעַל מַיִם רַבִּים וְלֹא תִדְלַחֶם רֶגֶל אָדָם עוֹד וּפְרָסוֹת בְּהֶמָּה לֹא תִדְלַחֶם: (יד) אֲזַ אֲשָׁקִיעַ מִימֵיהֶם וְנִהְרֹתָם כַּשֶּׁמֶן אוֹלִיךְ נָאֻם אֲדֹנִי יְיָהוּה: (טו) בְּתַתִּי אֶת אֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁמָמָה וּנְשָׁמָה אֶרֶץ מְמַלְאָה בַּהֲפֹתִי אֶת כָּל יוֹשְׁבֵי בָּהּ וַיֵּדְעוּ כִּי אֲנִי יְיָהוּה: (טז) קִינָה הִיא וְקוֹנְנָהּ בְּנוֹת הַגּוֹיִם תִּקְוֶנָּה אוֹתָהּ עַל מִצְרַיִם וְעַל כָּל הַמוֹנֶה תִּקְוֶנָּה אוֹתָהּ נָאֻם אֲדֹנִי יְיָהוּה:

גאון מצרים. את ממשלת מצרים ונשמד כל המונה: (יג) והאבדתי את כל בהמתה מעל מים רבים. כי האויב יקחם, ולא ילכו עוד על המים הרבים לשדות מימיו, כמו עד היום. בהיותם רועים על העשבים הגדלים בשפת המים: ולא תדלחם רגל אדם עוד, עוד לא ידרכו במים לעשות אותם, עכורים לא רגל אדם ופרסות בהמה לא תדלחם. לא פרסות בהמה, כי אכרית הכל [ע"פ רד"ק]: (יד) אז אשקיע מימיהם. כשלא יימצא שם מישור, לעבור את המים, אז אשקיע מימיהם, כי הרפש והטיט, כאשר לא הולכים עליהם, ולא מערבים אותם במים, יפלו לקרקעית המים. והמים נעשים צלולים ונקיים. ונהרותם כשמן אוֹלִיךְ, ואז אמשיך נהרותם להיות צלולים מבלי עכירות, כמו שמן הצלול. נאם אדני ה' [ע"פ רש"י]: (טו) בתתני זה יהיה בעת אתן את ארץ מצרים, להיות שממה וחוזר ומפרש ונשממה ארץ ממלאה, בהכותי את כל יושבי בה הארץ תהיה שממה וריקנית מהבריות הממלאין אותה, בעת אכה כל היושבים בה: וידעו כי אני ה' אז ידעו שאני ה' הנאמן לשלם גמול: (טז) קינה היא^{קמ}, הנבואה הזאת היא קינה, וקוננה ולכן קוננו הקינה ההיא, ואתן בנות הגוים תקוננה אותה על מצרים, כאומר אל תקוננו הקינה ההיא על חורבן ארצות אחרות, כי אם על מצרים לבדה כי היא מיוחדת לה לפי יאוריה ועל כל המונה תקוננה אותה נאם אדני ה'.

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק לב יז-לב):

ויהי ב"ב שנה בט"ו לחדש היה דבר ה' אלי לאמר בן אדם נהה על המון מצרים והורידהו (שם) אותה שעה הראה ליחזקאל שהשכדים והמצרים נדונין לבאר שחת (ברייא דסדר עולם רבה פרק כו).

רש"י מפרש שהכוונה לעונשי גיהנם (כפי שנראה בסדר עולם הנ"ל), וכן מבואר במדרש תנחומא שבעונש גיהנם מדבר, ועונשם בעבור שהם ערלי בשר, דהיינו שהם אינם מהולים (מדרש תנחומא לך לך כ, תוריע ה), ועל שהם ערלי לב (מדרש רבה שמות יט ד).

ומדברי חז"ל במקום אחר נראה שהכתוב מדבר במה שיהיה לעתיד לבא, בזמן מלחמת גוג ומגוג. והיינו יום הדין הגדול שיהיה באחרית הימים (במדרש רבה שמות פ"ל י'. ובמדרש תנחומא בא ד). והרב אברבנאל והמצודות הלכו בדרך זה.

מעין חיים – מוסר ועיונים

^{קמ} לב טז קינה היא. צריך ביאור, הלא פרשה זו כולה נאמרה בלשון עתיד, ובלשון ה' המעניש, כמו שנאמר, כה אמר ה' חרב מלך בבל תבואד, מה שייך לקונן דברים אלו.

(יז) וַיְהִי בַשָּׁתִּי עֲשָׂרָה שָׁנָה בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר לַחֹדֶשׁ הָיָה דְבַר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: (יח) בֶּן אָדָם נָהָה עַל הַמּוֹן מִצָּרִים וְהוֹרִדְהוּ אוֹתָהּ וּבְנוֹת גּוֹיִם אֲדָרָם אֶל אֶרֶץ תַּחְתִּיּוֹת אֶת יוֹרְדֵי בּוֹר: (יט) מִמִּי נֶעְמָת רִדָּה וְהִשְׁכַּבָּה אֶת עֲרֵלִים: (כ) בְּתוֹךְ חֲלָלֵי חָרֵב יִפְּלוּ חָרֵב נִתְּנָה מְשָׁכּוֹ אוֹתָהּ וְכָל הַמוֹנִיָּה: (כא) יִדְּבְרוּ לוֹ אֵלֵי גְבוּרִים מִתּוֹךְ שְׂאוּל אֶת עֲזָרְיוֹ יִרְדּוּ שָׁכְבוּ הָעֲרֵלִים חֲלָלֵי חָרֵב: (כב) שָׁם אֲשׁוּר וְכָל קְהֻלָּה סְבִיבוֹתָיו קִבְּרֹתָיו פֶּלֶם חֲלָלִים הַנִּפְּלִים בַּחָרֵב: (כג) אֲשֶׁר נִתְּנוּ

(ו) פירשו שהמדרשים הנ"ל שמעמידים את דברי הפרשה על גיהנם, המה אמת, אבל על דרך דרש. ולא נראה שכוונת האברבנאל על גיהנם שיהיה בימי גוג. וגם אם כן, עדיין מדרשים חלוקים, כיבגמ' שבת קמט' נראה בהדיא, שמעמידו על גיהנם הסמוך למיתה).

(יז) וַיְהִי בַשָּׁתִּי עֲשָׂרָה שָׁנָה לַמַּלְכוּת צִדְקִיָּהוּ, והוא שנה אחת אחר החורבן: **בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר לַחֹדֶשׁ**, הוא למנין החודש. הנזכר למעלה, בשני עשר חדש. דהיינו ט' אדר. **הָיָה דְבַר ה' אֵלַי לֵאמֹר:** (יח) **בֶּן אָדָם נָהָה**, אמור נהי וקינה. **עַל הַמּוֹן מִצָּרִים:** והורידהו. רוצה לומר אמור בספורי הקינה שירד, וההורדה תהיה אל ארץ תחתית, האמור בסוף המקרא: **אוֹתָהּ וּבְנוֹת גּוֹיִם אֲדָרָם**, רוצה לומר, היא. **מִצָּרִים**, תרד ראשונה ואחרי זה ירדו. **שָׂאָה**, עמים אדירים, וההורדה תהיה **אֶל אֶרֶץ תַּחְתִּיּוֹת**, הוא הקבר להיות שם **אֶת יוֹרְדֵי בּוֹר קִבְּרֵי** עם יורדי בור אשר מעולם. ויאמר על המלחמה הגדולה אשר תהיה לעתיד בימי המשיח [ע"פ ר"י אברבנאל]: (יט) **מִמִּי נֶעְמָת**, על פרעה יאמר שבו תחיל ההורדה, ממי נעמת, רוצה לומר, וכי אתה נעים וחביב מן כל הנופלים בחרב מלחמה, ובכן גם אתה **רִדָּה** אל הקבר. **וְהִשְׁכַּבָּה אֶת עֲרֵלִים**, ושכב עם הרשעים ערלי לב כמותך [ע"פ רד"ק]: (כ) **בְּתוֹךְ חֲלָלֵי חָרֵב יִפְּלוּ**, אנשי מצרים יפלו בתוך שאר חללי חרב ודומה להם, וכפל הדבר רבות פעמים כדרך מליצת הנבואה: **חָרֵב נִתְּנָה**, עדת מצרים תהיה נתנה לחרב, ואתם ההורגים **מְשָׁכּוֹ אוֹתָהּ וְכָל הַמוֹנִיָּה**, ואת כל המון עמה אל החרב: (כא) **יִדְּבְרוּ לוֹ אֵלֵי גְבוּרִים מִתּוֹךְ שְׂאוּל אֶת עֲזָרְיוֹ**, רוצה לומר, החזקים שבגבורי פרעה, כשיהיו בשאול ידברו משם אל פרעה עם עוזריו, ויאמרו, הנה כבר ירדו אל הבור, **שָׁכְבוּ הָעֲרֵלִים חֲלָלֵי חָרֵב**, ושכבו שמה הרשעים ערלי לב שהיו חללי חרב, וכאילו הם יספּוּ שראו את כולם בשאול, והוא ענין מליצה: (כב) **שָׁם אֲשׁוּר**, במקום המלחמה ההיא, יפול גם אשור. **וְכָל קְהֻלָּה סְבִיבוֹתָיו קִבְּרֹתָיו**, סביבות המון מצרים יהיו קברות קהל אשור, רוצה לומר סמוך להם: **כֻּלָּם חֲלָלִים**, כל הנקברים שמה יהיו החללים. **הַנִּפְּלִים בַּחָרֵב**, ולא מת מי מהם מיתת עצמו [רד"ק ור"י אברבנאל לא פירשו שקברי אשור יהיו סמוכים למצרים, אלא הכוונה לומר שהם דומים זה לזה בכך שלא יקברו]: (כג) **אֲשֶׁר נִתְּנוּ קִבְּרֹתֵיהֶם בִּירְכַּתִּי בּוֹר**, רוצה לומר, אשר בעבור זה שיהיו חללי חרב, לכן נתנו קברותיהם בסוף עמק הבור. כי כן הדרך לקבור חללי חרב מלחמה לעשות חפירה גדולה ועמוקה ומשליכים את כולם לתחתית הבור, מה שאין

מעין חיים – מוסר ועיונים

^{קפז} **לֵב יח את יורדי בור**, המצודות מפרש שהוא הקבר, וקשה הרי כל אחד סופו לקבר, מה הרעה הגדולה בזה. ושם אמרו חז"ל (מדרש נחומא מצורע א') אין נחה אלא גיהנום. ואמרו (שם לך לך כ') דלפיכך הווכרה ערלות בפרשה זו, שנשבע הקב"ה לאברהם שכל מי שהוא מחול אינו יורד לגיהנם. וכן פרש"י דקאי בגיהנם.

קְבֻרָתֶיךָ בַּיַּרְפָּתִי בּוֹר וַיְהִי קֶהֱלָה סְבִיבוֹת קְבֻרָתָהּ כָּל־חַלְלִים נָפְלִים
 בַּחֲרֵב אֲשֶׁר נָתַנּוּ חֲתִית בְּאַרְצָן חַיִּים: (כד) שָׁם עֵלָם וְכָל הַמוֹנָה
 סְבִיבוֹת קְבֻרָתָהּ כָּל־חַלְלִים הַנָּפְלִים בַּחֲרֵב אֲשֶׁר יִרְדּוּ עֲרָלִים אֶל
 אֶרֶץ פְּתִיתוֹת אֲשֶׁר נָתַנּוּ חֲתִיתָם בְּאַרְצָן חַיִּים וַיִּשְׂאוּ כְלִמָּתָם אֶת יוֹרְדֵי
 בּוֹר: (כה) בְּתוֹךְ חַלְלִים נָתַנּוּ מִשְׁכָּב לָהּ בְּכָל הַמוֹנָה סְבִיבוֹתֶיהָ
 קְבֻרָתָהּ כָּל־עֲרָלִים חַלְלֵי חֲרֵב כִּי נָתַן חֲתִיתָם בְּאַרְצָן חַיִּים וַיִּשְׂאוּ
 כְלִמָּתָם אֶת יוֹרְדֵי בּוֹר בְּתוֹךְ חַלְלִים נָתַן: (כו) שָׁם מִשְׁךְ תָּבַל וְכָל
 הַמוֹנָה סְבִיבוֹתֶיהָ קְבֻרָתֶיהָ כָּל־עֲרָלִים מִחַלְלֵי חֲרֵב כִּי נָתַנּוּ חֲתִיתָם

כן איש יחידי המת על מטתו שהדרך הוא לקברו ממעל ולא בעומק רב. ובזה יפרש אמריו, לומר איך יהיה מהאפשר שיהיו כולם סביבות מצרים, הלא רבים ימותו במלחמה, ואיך יהיו כולם סמוכים למצרים. ואמר, לפי שיהיו כולם מתי חרב ולא ירבו קברים: ויהי קהלה רוצה לומר, לכן יהיה כל קהלה סביבות קבורתם של מצרים, כי כולם יהיו חללים. הנפלים בחרב. ולא מת מי על מטתו ולכן לא ירבו קברים [רד"ק ור"י אברבנאל לא פירשו כן שיקברו סמוך לארץ מצרים, אלא שיהיו דומים בכך שיפל בחרב ולא יקברו]: אשר נתנו חתית בארץ חיים. רוצה לומר, וזה יבוא להם בגמול שנתנו שבר ומחיתה רבה, בארץ ישראל הקרויה ארץ חיים (על שם שבה יחיו המתים בזמן התחייה), וזהו כי אשור גלה עשרת השבטים, ולכן יקבלו גמולם משלם [ע"פ ר"י אברבנאל]: (כד) שם עילם. במקום המלחמה ההיא יפול גם עילם. וכל המון עמה: סביבות קבורתה. סביבות קבורת מצרים יהיה קבורת עילם: כולם חללים. כל מתיהם יהיו חללים הנפלים בחרב. ואם כן יקברו רבים בקבר אחד, ויהיו סמוכים לקבורת מצרים: אשר ירדו ערלים אל ארץ תחתיות. רוצה לומר על כי ירדו אל ארץ תחתית כשהם ערלי לב, ולא שבו קודם שנהרגו [ע"פ רד"ק]: אשר נתנו חתיתם בארץ חיים. בזה יפרש במה היו ערלי לב, ומה הרשיעו. ואמר העל אשר נתנו שבר ומחיתה בארץ חיים, כי גם עילם בא לעזרה לנבוכדנצר לצור על ירושלים כמו שנאמר (ישעיה כב) ועילם נשא אשפה: וישאו כלמתם את יורדי בור, ולכן ישאו גם המה את הכלימה הראויה להם, להיות נאבדים בחרב עם שאר יורדי בור שנפלו בחרב: (כה) בתוך חללים. בתוך שאר חללי חרב, נתנו משכב לה בכל המונה. יתנו לה משכב להיות דומה להם, כמה שהיה כל המונה סביבותיו של מצרים בקבורתה. כי כלם ערלים חללי חרב. כל הרשעים ההם יהיו חללי חרב ורבים יקברו בקבר אחד, ויהיו כולם סמוכים לקבורת מצרים: כי נתן חתיתם בארץ חיים. על כי נתן שברם בארץ חיים, וישאו כלמתם. לכן ישאו הכלימה הראויה להם, את יורדי בור, עם שאר יורדי בור, בתוך חללים נתן, אשר כל אחד מהם היה נתון בתוך חללי חרב בחפירה עמוקה ורחבה. וכפל הדבר כדרך המליצה: (כו) שם משך תובל. במקום המלחמה ההיא יפלו גם משך ותובל: וכל המונה המון כל אחת מהן: סביבותיו קבורתה. סביבות קבורת מצרים, יהיה קבורת כל אחת מהן: כלם ערלים מחללי חרב. כל הרשעים ההם יהיו חללי חרב, ולכן יקברו רבים בחפירה אחת, ויהיו כולם סמוכים לקבורת מצרים: כי נתנו חתיתם בארץ חיים. בזה יפרש במה הרשיעו ואמר על אשר נתנו שברם בארץ חיים (כי גם הם יתכן שעזרו להאויב הבא על ישראל או בימי אשור או בחורבן הבית הראשון או בשני):

בְּאַרְץ חַיִּים: (כז) וְלֹא יִשְׁכְּבוּ אֶת גְּבוּרִים נְפִלִים מְעַרְלִים אֲשֶׁר יָרְדוּ שְׂאוֹל בְּכָלִי מִלְחָמָתָם וַיִּתְּנוּ אֶת חֲרֻבוֹתָם תַּחַת רַאשֵׁיהֶם וַתְּהִי עֹנֹתָם עַל עֲצָמוֹתָם כִּי חֲתִית גְּבוּרִים בְּאַרְץ חַיִּים: (כח) וְאַתָּה בְּתוֹךְ עָרְלִים תִּשָּׁבֵר וְתִשָּׁכֵב אֶת חֲלָלֵי חֶרֶב: (כט) שָׁמָּה אָדוֹם מְלָכִיָּה וְכָל נְשִׂאֵיהָ אֲשֶׁר נָתַנוּ בְּגִבּוֹרָתָם אֶת חֲלָלֵי חֶרֶב הֵמָּה אֶת עָרְלִים יִשְׁכְּבוּ וְאֵת יִרְדֵּי בּוֹר: (ל) שָׁמָּה נְסִיכֵי צָפוֹן פְּלֶם וְכָל צִדְנֵי אֲשֶׁר יָרְדוּ אֶת חֲלָלִים בְּחֲתִיתָם מְגִבּוֹרָתָם בּוֹשִׁים וַיִּשְׁכְּבוּ עָרְלִים אֶת חֲלָלֵי חֶרֶב וַיִּשְׁאוּ כְלָמָתָם אֶת יוֹרְדֵי בּוֹר: (לא) אוֹתָם יִרְאֶה פְּרָעָה וְנָחַם עַל כָּל הַמוֹנָה [הַמוֹנָן] חֲלָלֵי חֶרֶב פְּרָעָה וְכָל חִילוֹ נָאֵם אֲדֹנֵי יְהוָה: (לב)

(כז) - וְלֹא יִשְׁכְּבוּ אֶת גְּבוּרִים נְפִלִים מְעַרְלִים. חללי העמים ההם לא ישכבו בקבר עם ערלי הלבב הנופלים במיתת עצמם, אֲשֶׁר יָרְדוּ, אל ה־שְׂאוֹל בכלי, עם כלי מלחמתם. רוצה לומר שקברו אותם עם כלי מלחמתם וַיִּתְּנוּ אֶת חֲרֻבוֹתָם תַּחַת רַאשֵׁיהֶם, והמקברים נתנו את חרבותם תחת ראשיהם לכבוד ולתפארת (כי כן היה דרכם לעשות כזאת להודיע שרגיל היה ללכת במלחמה ומת מיתת עצמו ולא נהרג) ורוצה לומר, החללים ההם לא ישכבו עמם ולא ידמו להם בדבר הכבוד הזה: וַתְּהִי עֹנֹתָם עַל עֲצָמוֹתָם, כאומר, אבל בדבר אחד המה גרועים מחללי חרב, כי הם כבר קבלו עונש מה על עוונם, הואיל ונהרגו בחרב אבל אלו לא קבלו עדיין עונש כלל, וכל עוונותם המה על עצמותם, ונכונים הם לקבל עונש, שהעוונות ישברו העצמות: **כִּי חֲתִית גְּבוּרִים בְּאַרְץ חַיִּים**, כאומר ומה הם העוונות אשר הגבורים ההם נתנו שבר בארץ החיים [ע"פ רש"י]: (כח) - וְאַתָּה בְּתוֹךְ עָרְלִים תִּשָּׁבֵר, אל מול פרעה יאמר, אבל אתה תשבר בתוך ערלי הלבב האלו אשר העוונות ישברו עצמותם, וְתִשָּׁכֵב אֶת חֲלָלֵי חֶרֶב, וגם תשכב עם חללי חרב ולא תקבל הכבוד שקבלו הם, כי תענש בשני משפטים. גם מיתת גם בוינו, כי מאד הרעת לעשות יותר מכולם [ע"פ רש"י]: (כט) - שָׁמָּה אָדוֹם מְלָכִיָּה וְכָל נְשִׂאֵיהָ, במקום מלחמה היא, יפלו גם המה מחריבי בית המקדש השני: **אֲשֶׁר נָתַנוּ בְּגִבּוֹרָתָם אֶת חֲלָלֵי חֶרֶב**, רוצה לומר, עם כל גבורתם נתנו עם שאר חללי חרב ודומה להם, ולא הועיל להם הגבורה: **הֵמָּה אֶת עָרְלִים יִשְׁכְּבוּ**, רוצה לומר גם המה ישכבו עם ערלי לבב האלו, וְאֵת יִרְדֵּי בּוֹר, ועם שאר יורדי בור שמתו מיתת עצמם, אשר העוונות המה עדיין על עצמותם, ומעודתים לקבל גמול, כי גם הם הרעו לעשות: (ל) - שָׁמָּה נְסִיכֵי צָפוֹן כָּלָם, במקום המלחמה היא יפלו גם נסיכי צפון כולן איש לא נעדר. וְכָל צִדְנֵי, וגם כל אנשי צידון. **אֲשֶׁר יָרְדוּ אֶת חֲלָלִים**, אשר ירדו לקבר עם שאר החללים ודומה להם: **בְּחֲתִיתָם מְגִבּוֹרָתָם בּוֹשִׁים**, בעת שישברו יתביישו. **מְגִבּוֹרָתָם אֲשֶׁר לֹא הוֹעִיל לָהֶם לְהַנְצִל מִיַּד הַחֶרֶב**, ולפי שהיו מפורסמים בגבורה אמר כן: **וַיִּשְׁכְּבוּ עָרְלִים אֶת חֲלָלֵי חֶרֶב**, ערלי הלבב האלו ישכבו עם שאר חללי חרב ודומה להם. **וַיִּשְׁאוּ כְלָמָתָם אֶת יוֹרְדֵי בּוֹר**, וישאו הכלימה הראויה להם עם שאר יורדי בור, מחללי החרב, אשר יקברו בבזיון, בחפירה אחת רבים מהם: (לא) - **אוֹתָם יִרְאֶה פְּרָעָה וְנָחַם עַל כָּל הַמוֹנָה**, כל החללים האלה יראה פרעה ויהיה לו תנחומין על כל המון עמו (כי כן הדרך, כשרואה אדם אשר הצרה הבאה עליו באה גם על אחרים, תחשב לו לתנחומין): **חֲלָלֵי חֶרֶב פְּרָעָה וְכָל חִילוֹ**, בזה יפרש על מה יהיה התנחומין ואמר על כי

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

פי נתתי את חתיתו [חתיתי] בארץ חיים והשכב בתוך ערלים את חללי חרב פרעה וכל המונה [המונה] נאם אדני יהוה:

פרק לג (א) ויהי דבר יהוה אלי לאמר: (ב) בן אדם דבר אל בני עמך ואמרת אליהם ארץ פי אביא עליה חרב ולקחו עם הארץ איש אחד מקציהם ונתנו אתו להם לצפה: (ג) וראה את החרב באה על הארץ ותקע בשופר והזהיר את העם: (ד) ושמע השמע את קול

יהיה חללי חרב פרעה וכל חילו - נאם אדני ה': (לב) כי נתתי כי אני "הקב"ה אתן את שבירי בארץ חיים. רוצה לומר, בגזירתי תהיה השבירה בארץ חיים, כי בארץ ישראל תהיה המלחמה ההיא לקבל שם הגמול, במקום הרשע שם המשפט: והשכב בתוך ערלים^{קפ}, וגם הוא יהיה מושכב בתוך שאר ערלי הלבב את חללי חרב. עם שאר חללי החרב, ומי הוא המושכב - פרעה וכל המונה וכל המון עמו - נאם אדני ה':

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק לג א-1):

לכאורה הדברים אשר בפרשה זו, כבר נאמרו בפרק ג', ולמה נשנו (באמת כבר עמד הרב אברבנאל בשאלה זו, ועיין בדבריו מה שחירץ).

ואולי יש לומר שבכל פרשה התחדש ענין. כאן נוסף ביאור בענין משל הצופה, מה שלא נתבאר כל כך בנבואה הראשונה. ושם נוסף ענין צדיק שחטא, שאם היו מזהירים אותו היה נזהר וחוזר בו.

באמת בענין צדיק שחטא הטענה על הנביא שלא הוכיחו היא יותר חזקה ומובנת, כי מסתבר שהצדיק היה חוזר בו, כפי שעד הנה היה צדיק. אבל רשע יש לומר הרי אף אם היה הנביא מוכיחו מסתבר שהיה ממשיך בחטא שהורגל בה מאז ומקדם.

ויש לומר, שעל כך היה צורך לתוספת הסבר, וכמו שביאר הנביא כאן, שבבא החרב ובהתקרב הרעה, יתכן מאד שהיה הרשע חוזר מדרכו, ואפילו שהורגל בחטאו.

פרק לג (א) ויהי דבר ה' אלי לאמר: (ב) בן אדם דבר אל בני עמך ואמרת אליהם ארץ פי אביא עליה אמר אביא לפי שהכל בא בגזירת המקום: - חרב. רוצה לומר אנשי חרב [ע"פ תרגום יונתן]: ולקחו עם הארץ איש אחד מקציהם. איש מביניהם. ונתנו אתו להם לצפה. ימנו אותו להיות צופה, לראות אם קרבה. והדעה לבוא העירה: (ג) וראה את החרב באה על הארץ, וכאשר ראה שכבר באה, ותקע בשופר. להיות לסימן, והזהיר, בזה את העם. להיות נשמרים מן החרב: (ד) ושמע השמע את קול השופר ולא נזהר. לא קבל האזהרה להיות נשמר, ובעבור זה - ותבוא חרב ותקחהו לקחו החרב והרגו: - דמו בראשו יהיה רוצה לומר, עון מיתתו על עצמו. שפסע בשמירת נפשו. [ע"פ רש"י], אבל אין להאשים

מעין חיים - מוסר ועיונים

^{קפ} לב ערלים. הרב אברבנאל מדייק שיש אומות בהם נאמר ערלים, ויש שלא נאמר. ומבאר שעל המדינות שעתידים להיות עם אמונת הנוצרים נאמר ערלים, ועל הישמעאלים לא.

עוד דייק שלא בכולם נאמר אשר נתנו חתית. ומפרש שם את טעם החילוק.

השופר ולא נזהר נתבוא חרב נתקחהו דמו בראשו יהיה: (ה) את קול השופר שמע ולא נזהר דמו בו יהיה והוא נזהר נפשו מלט: (ו) והצפה פי יראה את החרב באה ולא תקע בשופר והעם לא נזהר נתבוא חרב נתקח מהם נפש הוא בעונו נלקח ודמו מיד הצפה אדרש:

(ז) ואתה בן אדם צפה נתתיך לבית ישראל ושמעת מפי דבר והזהרת אתם ממני: (ח) באמרי לרשע רשע מות תמות ולא דברת להזהיר רשע מדרכו הוא רשע בעונו ימות ודמו מידך אבקש: (ט) ואתה פי הזהרת רשע מדרכו לשוב ממנה ולא שב מדרכו הוא בעונו ימות ואתה נפשך הצלת:

את הצופה, כי הוא עשה את שלו: (ה) את קול השופר שמע. כי הלא שמע קול השופר המזהיר, והוא לא קבל האזהרה ולא נזהר, ולא נשמר, לכן - דמו בו יהיה עון מיתתו עליו: והוא נזהר נפשו מלט אבל אם היה הוא נזהר באזהרת השופר, והיה נשמר הנה מלט נפשו. וכאומר הואיל והיה בידו למלט נפשו ולא מלט, לכן מקבל עונש על מה שהפקיר נפשו: (ו) והצפה כי יראה את החרב. אבל הצופה אשר יראה את החרב באה, ולא תקע בשופר, להזהיר את העם. והעם לא נזהר, ואכן לא היה העם נזהר להיות נשמר: ותבוא חרב ותקח מהם נפש הוא בעונו נלקח רוצה לומר, עם כי בודאי הומת בגמול עונו, כי אם לא היה בו עון לא היה כח ביד החרב ללוקחו. כי ה' מצייל את יראיו שנאמר חונה מלאך ה' טביב ליראיו ויחלצם. עם כל זה ודמו מיד הצפה אדרש. אדרוש דמו מיד הצופה לענוש אותו, על אשר לא הזהיר ובאה התקלה על ידו, הואיל ובטחו עליו והוא מנע האזהרה [ע"פ רד"ק ור"י אברבנאל]:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק לג ז-ט): הנביא שכובש נבואתו, נענש על חטאי החוטאים.

(ז) ואתה בן אדם צפה נתתיך לבית ישראל. נתתי אותך להיות כצופה לישראל. ושמעת מפי דבר והזהרת אתם ממני^{קכ"ט}, וכאשר תשמע מפי הפורעניות המיועדת לבא תזהיר אותם בשמי: (ח) באמרי לרשע רשע מות תמות. רוצה לומר לכן באמרי על הרשע אתה רשע הנה מות תמות, ולא דברת להזהיר רשע מדרכו. ואתה לא דברת את זאת להזהיר את הרשע לשוב מדרכו. הוא רשע בעונו ימות. עם כי הרשע ההוא ימות בעונו, מכל מקום - ודמו מידך אבקש. אבקש דמו מידך, כי אולי היה נזהר אם הזהרת: (ט) ואתה כי הזהרת רשע. אבל אם אתה הזהרת את הרשע להיות נזהר - מדרכו, לשוב ממנה, ולא שב. והוא לא שב מדרכו, - הוא בעונו ימות ואתה נפשך הצלת. כאומר, וכי מפני אזהרתך מת, הלא בעונו

מעין חיים - מוסר ועיונים

^{קכ"ט} ז' והזהרת אותם בשמי. המצודות מפקש תזהיר אותם בשמי. אולם תרגום יונתן מפרש תזהיר אותם מחמתך, דחינו שיזהרו מפני ה'. וכ"כ ר"י אברבנאל.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

(י) וְאַתָּה בֶּן אָדָם אָמַר אֶל בֵּית יִשְׂרָאֵל כֵּן אָמַרְתֶּם לֵאמֹר כִּי פָשַׁעֲנוּ וְחַטָּאתֵינוּ עָלֵינוּ וּבָכְם אֲנַחְנוּ נִמְקִים וְאִיךְ נִחְיֶה: (יא) אָמַר אֲלֵיהֶם חִי אֲנִי נָא אֶדְנִי יְהוָה אִם אֶחָפֶץ בְּמוֹת הָרָשָׁע כִּי אִם בְּשׁוּב רָשָׁע מִדְּרָכּוֹ וְחִיָּה שׁוּבוּ שׁוּבוּ מִדְּרָכֵיכֶם הָרָעִים וּלְמָה תָמוּתוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל:

(יב) וְאַתָּה בֶּן אָדָם אָמַר אֶל בְּנֵי עַמְּךָ צִדְקָת הַצִּדִּיק לֹא תַצִּילֵנוּ בְּיוֹם

ימות, ואם כן אין דבר רע בא מן האזהרה, אבל בא ממנה דבר טוב כי אתה הצלת נפשך על ידה, כי אם לא הזהרתו היה עליך עונש על המניעה, כי אולי היה נזהר אם הזהרתו [ע"פ ר"י אברבנאל]:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק לג י-יא):

האנשים היו סבורים שהאדם נדון לפי רוב מעשיו בימי חייו, ואם רובם לחובה הרי הוא חייב. לפי זה אדם מבוגר שרוב ימיו חטא, הנה גם אם בשנותיו האחרונות יהיה צדיק, הרי דינו נגזר לחובה כי חטא רוב ימיו, לפיכך התייאשו מתשובה.

ועל כך משיב ה', כי בכל יום שהוא חי, הוא יכול לעזוב דרכו ולהתחרט, ולא יזכרנה לו כל רעותיו, כי עזב אותם ופנה אל דרך אחרת.

וכן צדיק שהיה צדיק כל ימיו, אינו יכול לומר, בימי האחרונים אעשה רשע, ואשאר בגדר רוב זכויות. אינו כן, כי כיון שעזב את דרכו הטובה מפסיד את שכרם, שהוא תוהה על הראשונות.

דברי הנביא כאן נכפלו לכאורה, לעיל בסוף פרק יח. ועיין בהערות.

(י) וְאַתָּה בֶּן אָדָם אָמַר אֶל בֵּית יִשְׂרָאֵל כֵּן אָמַרְתֶּם. זאת אמרתם. לֵאמֹר, כִּי פָשַׁעֲנוּ וְחַטָּאתֵינוּ. הם -עלינו, רוצה לומר, באמת עשינו פשעים וחטאות: וּבָכְם. ובגמולם. אֲנַחְנוּ נִמְקִים. בצרות, ולא על חנם וְאִיךְ. אפשר ש־נחיה, רוצה לומר, איך נוכל, להיות נצולים מן ההמקה, כי לא האמינו שהתשובה מועלת [ע"פ רש"י]. וכאילו אמרו בזה הואיל וכן הוא, נתמיד בפשעים וכאשר אבדנו אבדנו: (יא) אָמַר אֲלֵיהֶם חִי אֲנִי נָא אֶדְנִי ה' אִם אֶחָפֶץ בְּמוֹת הָרָשָׁע. הריני נשבע אם חפצי במיתת הרשע. כלומר, אין חפצי במוֹת הרשע. כִּי אִם בְּשׁוּב רָשָׁע מִדְּרָכּוֹ וְחִיָּה. כי חפצי שישׁוּב מִדְּרָכּוֹ הרעה למען יחיה. רוצה לומר, אין כוונתי בהבאת העונש להתנקם בו כאילו הייתי חפץ במיתתו, אלא הכוונה היא לעוררו לשוב מִדְּרָכּוֹ הרעה למען יחיה, ולכן שׁוּבוּ שׁוּבוּ מִדְּרָכֵיכֶם הָרָעִים וּלְמָה תָמוּתוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל. בהמנעכם מן ההשבה, הלא התשובה מצילה מן המוות:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק לג יב-כ):

(יב) וְאַתָּה בֶּן אָדָם אָמַר אֶל בְּנֵי עַמְּךָ צִדְקָת הַצִּדִּיק, הצדקה שעשה הצדיק מאז ידהינו בעבר, לֹא תַצִּילֵנוּ בְּיוֹם פָּשַׁעֲנוּ. לא תציל אותנו מן העונש הראוי לבוא עליו ביום פשעו, כי אם עונש יענש: וְרַשְׁעֵת הָרָשָׁע. וכן רשעת הרשע שעשה מאז: לֹא יִכְשַׁל בָּהּ. לא יהיה לו למכשול, להמנע ממנו הטובה הראוי לבוא

פִּשְׁעוֹ וְרִשְׁעָתוֹ הָרָשָׁע לֹא יִפְשֹׁל בָּהּ בְּיוֹם שׁוּבוֹ מִרְשָׁעוֹ וְצָדִיק לֹא יוּכַל לַחְיּוֹת בָּהּ בְּיוֹם חֲטָאתוֹ: (יג) בְּאֲמָרֵי לְצָדִיק חַיָּה יְחִיָּה וְהוּא בִטָּח עַל צְדָקָתוֹ וְעָשָׂה עוֹל כָּל צְדָקָתוֹ [צְדָקָתוֹ] לֹא תִזְכְּרָנָה וּבְעוֹלוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה בּוֹ יָמוּת: (יד) וּבְאֲמָרֵי לְרָשָׁע מוֹת תָּמוּת וְשֵׁב מִחֲטָאתוֹ וְעָשָׂה מִשְׁפָּט וְצָדָקָה: (טו) חֲבַל יָשִׁיב רָשָׁע גְּזֵלָה יִשְׁלֹם בַּחֲקוֹת הַחַיִּים הַלֵּךְ לִבְלָתִי עֲשׂוֹת עוֹל חָיו יְחִיָּה לֹא יָמוּת: (טז) כָּל חֲטָאתוֹ

עליו. ביום שובו מרשעו, וצדיק, אבל הצדיק לא יוכל לחיות בה ביום חטאתו. בעבור דבר הרשע ביום שיחטא, רוצה לומר, דבר הרשע מאבד ממנו החיים ביום חטאתו, עם. ולמרות שאותו החטא אין מאבד חיי הרשע ביום שובו, וכאומר עם כי שניהן עשו רשע ופשע, עם כל זה מזה מאבד החיים ומזה אין מאבד, כי הכל תלוי בזמן ההוא: (יג) באמרי לצדיק^ק חיה יחיה רוצה לומר, לכן באמרי על הצדיק שיחיה. והוא בטח על צדקתו ועשה עול. והוא בטח על הצדקה שעשה, וישוב לעשות עול בחשבו שהמקום יכפר לו על העול, בעבור שעשה הצדקה מימים רבים: כל צדקתו. הנה כל הצדקות שעשה מאז לא תזכרנה^ק. לו להגן עליו מן המיתה. ובעולו אשר עשה בו ימות. אבל ימות בגמול העול אשר עשה: (יד) ובאמרי לרשע, ובאמרי על הרשע. מות תמות, ושב מחטאתו ועשה משפט וצדקה. והוא שב מחטאתו ולא עשהו מעתה, ועוד עשה את הטוב: (טו) חבול ישיב רשע הרשע הזה כשחבל בחובו שלמת רעהו, השיב לו כבוא השמש, גולה ישלם. ושלם את הגולה אשר גזל מאת רעהו. בחקות החיים הלך לבלתי עשות עול. ומעתה הלך בחוקות

מעין חיים – מוסר ועיונים

^ק לג יג באמרי לצדיק. הנה בפרק יח כד נאמר ובשוב צדיק מצדקתו ועשה עול, וכו' בחטאתו אשר חטא בס ימות. מה נוסף כאן.

מבאר הרב אברבנאל, במילים 'באמרי לצדיק' התחדש שאפילו כבר נגזרה גזרה לטובה, הרי היא מתבטלת כאשר חטא הצדיק. והטעם כי מתחילה היה הגזרה על תנאי, ומותנה בצדקתו. והי"ה בענין הרשע התחדש כן, כפי שנאמר להלן 'באמרי לרשע'.

דברי הרב אברבנאל לכאורה צריכים עיון, הלא למדנו שנבואה לטובה אינה מתבטלת, ומה שמצינו שיש חשש שמא יגרום החטא הוא רק לא הבטחה לטובה.

ובאמת הרב אברבנאל האריך בזה בירמיה פרק יח י, בישוב הסתירות שיש בדבר זה, יעוין בדבריו שם.

שם הביא את דעת הרמב"ם, שגזרה לטובה שבמחשבה היא מתבטלת, אבל אם נאמרה כבר בנבואה, אינה מתבטלת.

וקשה מפסוק זה, באמרי לצדיק חיה יחיה, והוא בטח על צדקתו. משמע לכאורה שנגזר לטובה ונאמר לו. וצריך לומר שבאמרי לצדיק, הכוונה על הצדיק, אבל באמת עדיין לא נאמרה נבואה לטובה, והוא בטח בצדקתו, ולא בגזרה הטובה ששמע.

במדרש תנחומא צו ה, איתא שמה שנאמר כאן לא אחפוץ במות רשע כי אם בשובו, הוא קודם שנחתם גזר דין לרעה. אמנם למעשה, אם עשה תשובה מועיל לו לינצל מן הפורענות, כמבואר בגמרא יומא פו' ב' תשובת המוחלטין פרש"י רשעים גמורים מעכבת את הפורענות ואף על פי שנחתם גזר דין של פורענות.

^ק לג יג כל צדקותיו לא תזכרנה. מפרש רש"י להצילו מליענש על עבירה זו. לעיל פרק יח כד נאמר ובשוב צדיק מצדקתו ועשה עול. כל צדקותיו אשר עשה לא תזכרנה. מפרש רש"י, פירשו רבותינו במתחרט עליהם. כאן לא פירש רש"י במתחרט, כי לא נאמר כאן ובשוב צדיק, משמע שלא חזר בו מהראשונות, אלא לומר שאינו ניצול מן העונש שעל חטאיו. לפי זה יש כאן חילוק בין הפרשיות.

אולם דברי רש"י צ"ע הלא בקידושין מ', מביא הגמרא את הפסוק בפרשה שלנו, צדקת הצדיק לא תצילנו, ומפרש אותה במתחרט על הראשונות.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

[חטאתיו] אֲשֶׁר חָטָא לֹא תִזְכְּרֶנָּה לוֹ מִשְׁפָּט וְצִדְקָה עָשָׂה חַיּוֹ יַחִיָּה:
(יז) וְאָמְרוּ בְּנֵי עַמְּךָ לֹא יִתְּכֵן דֶּרֶךְ אֲדֹנֵי וְהֵמָּה דִּרְכָם לֹא יִתְּכֵן:
(יח) בְּשׁוּב צִדִּיק מִצִּדְקָתוֹ וְעָשָׂה עוֹל וּמָת בָּהֶם: (יט) וּבְשׁוּב רָשָׁע מִרְשָׁעָתוֹ וְעָשָׂה מִשְׁפָּט וְצִדְקָה עָלֵיהֶם הוּא יַחִיָּה: (כ) וְאָמְרָתֶם לֹא יִתְּכֵן דֶּרֶךְ אֲדֹנֵי אִישׁ כְּדֶרְכֵּיו אֲשֶׁפוּט אֶתְכֶם בֵּית יִשְׂרָאֵל:

(כא) וַיְהִי בַשָּׁתִּי עֲשֵׂהָ שָׁנָה בְּעֲשָׂרִי בַחֲמִשָּׁה לַחֹדֶשׁ לְגָלוּתִנוּ בָּא אֵלַי הַפְּלִיט מִירוּשָׁלַם. ׀ לֵאמֹר הִפְתָּה הָעִיר: (כב) וַיַּד יְהוָה הָיְתָה

הַתּוֹרָה הַמְּבִיאִים אֶת הַחַיִּים, לְבַל עֲשׂוֹת עוֹד אֶת הָעוֹל: - חַיּוֹ יַחִיָּה הֵנָּה הַרְשַׁע הַזֶּה יַחִיָּה וְלֹא יָמוּת, כְּפִי הַגְּזִירָה: (טז) כָּל חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא מֵאֵז «בַּעֲבֹר» עַד לֹא שָׁב: - לֹא תִזְכְּרֶנָּה לוֹ, לֵהֲיוֹת מֵת עַל יָדָם: - מִשְׁפָּט וְצִדְקָה עָשָׂה חַיּוֹ יַחִיָּה, הוּאִיל וְעַתָּה עָשָׂה מִשְׁפָּט וְצִדְקָה לְכֵן יַחִיָּה: (יז) וְאָמְרוּ בְּנֵי עַמְּךָ, וְאֵם יֹאמְרוּ - לֹא יִתְּכֵן דֶּרֶךְ, מִשְׁפָּט - ה'! בְּמָה שֶׁשּׁוּפֵט אֶת הָאָדָם לִפִּי מַעֲשָׂיו הָאֲחֵרוֹנִים, כִּי יִחְשְׁבוּ לומר, שֶׁמֶהֱרָאוּ הוּא לַחֲשׁוֹב הָרַשָּׁוִנִים עִם הָאֲחֵרוֹנִים אִלּוּ מוֹל אִלּוּ וּלְפִיָּהֵן יַחִיָּה הַמִּשְׁפָּט: - וְהֵמָּה בְּאַמַּת הַחֲשׁוֹבִים כֵּן - דִּרְכָם לֹא יִתְּכֵן: (יח) - בְּשׁוּב צִדִּיק, כִּי כְשִׁישׁוּב צִדִּיק - מִצִּדְקָתוֹ וְעָשָׂה עוֹל וּמָת בָּהֶם, הֵלֵא הוּא מֵת בַּעַת עֲשׂוֹתוֹ אוֹתָם, וְלִטְוֵבָה תַּחֲשַׁב לוֹ שֶׁלֹּא יוֹסִיף לַחֲטוֹא: (יט) וּבְשׁוּב רָשָׁע מִרְשָׁעָתוֹ וְעָשָׂה מִשְׁפָּט וְצִדְקָה עָלֵיהֶם הוּא יַחִיָּה^{קכ}, הֵלֵא הוּא יַחִיָּה בַּעֲבוּרָם לְהוֹסִיף מִשְׁפָּט וְצִדְקָה כֹּאשֶׁר חָל: (כ) - וְאָמְרָתֶם, אֵיךְ תֹּאמְרוּ - לֹא יִתְּכֵן דֶּרֶךְ ה'! לְשׁוֹן תְּמִינָה, וְכֹאמֹר הֵלֵא הַשֶּׁכֶל מִחִיִּיב דֶּרֶךְ מִשְׁפָּטִי, וְלִכֵּן - אִישׁ כְּדֶרְכֵּיו אֲשֶׁפוּט אֶתְכֶם בֵּית יִשְׂרָאֵל! אֲשֶׁפוּט גַּם אֶתְכֶם כָּל אִישׁ כְּפִי הַדֶּרֶךְ שֶׁהוּא עָתָה בּוֹ. וְכֹאמֹר לְזֹאת שׁוּבוּ מִדִּרְכֵיכֶם הָרָעִים. וּמוֹסֵב הוּא לַתְּחִילַת הָעֵנִין שֶׁאֲמָרוּ יִשְׂרָאֵל כִּי פִשְׁעֵנוּ וְכו' וְאֵיךְ נַחִיָּה:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק לג כא-כב):

(כא) - וַיְהִי בַשָּׁתִּי עֲשֵׂהָ שָׁנָה מוֹסֵב עַל לְגָלוּתִינוּ, רוּצָה לומר י"ב שָׁנָה לְגָלוּת יְהוֹכִינָן שֶׁאֵז גִּלְיָה יִחְזָקָא עִמָּה: - בְּעֲשָׂרִי^{קכ}, בַּחֲדָשׁ הָעֲשִׂירִי, וּבַחֲדָשׁ הַחֲמִישִׁי שֶׁלִּפְנֵי. חֹדֶשׁ אַב, הִיָּה הַחֹרֶבֶן, וְנִתְחַדְּשָׁה הַשָּׁנָה בַּחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי. תְּשׁוּרִי, כִּי חֲשׁוֹבֵן שְׁנוֹת הָעוֹלָם הוּא מִתְּשָׁרִי, וּמִנִּין הַחֲדָשִׁים הֵמָּה מִנִּסָּן: - בַּחֲמִשָּׁה לַחֲדָשׁ לְגָלוּתִנוּ, בֹּא אֵלַי הַפְּלִיט מִירוּשָׁלַם, הַנִּמְלָט מִן הָהֲרוּגִים בֹּא אֵלַי - לֵאמֹר, לִי, שֶׁ-הוֹכַתָּה הָעִיר. רוּצָה לומר, שֶׁכְּבֹשָׁה וְהָכּוּ. אֲתָּה, אֲנִשְׁיָה: (כב) וַיַּד ה' הִיָּתָה אֵלַי בַּעֲרֵב, לִפְנֵי בּוֹא הַפְּלִיט, רוּחַ הַנְּבוּאָה בָּאָה אֵלַי בַּהֲעֲרֵב שֶׁלִּפְנֵי

מַעֲיֵן חַיִּים - מוֹסֵר וְעִיּוֹנִים

^{קכ} לֵג יֵט עָלֵיהֶם הוּא יַחִיָּה. הֵנָּה לְכֹארוֹר פְּסוּק זֶה, כִּבְר נֶאֱמַר בַּפְּסוּק יב' וּבַפְּסוּק טז', מִה הַתְּחַדָּשׁ כֹּאן. עֵינִין בַּמְצוּדוֹת מִה שֶׁמִּפְרָשׁ.

וּבַחֲזוֹ"ל דְּרָשׁוּ כֹאן, עָלֵיהֶם חַיָּה יַחִיָּה, עַל רְשָׁעָתוֹ יַחִיָּה, שֶׁנֶּעֱשִׂים לוֹ הָעוֹנוֹת כּוֹכְיוֹת (בַּמִּדְבָּר רַבָּה י א. שִׁיר הַשִּׁירִים רַבָּה ו א, יְרוּשָׁלַי פֶּאֶה א א), וְהוּא שֶׁעָשָׂה תְּשׁוּבָה מֵאִהָבָה (יוֹמָא פ' ב').

^{קכ} לֵג כֹּא בְּעֲשִׂירִי. לִפִּי דְּבָרֵי הַמְצוּדוֹת הַכוּוֹנָה חֹדֶשׁ טַבַּת. וְכֵן מִפְּרָשׁ בַּגִּמְרָא רֹאשׁ הַשָּׁנָה יח' ב'. הָרַב אַבְרָהָמָא הוֹקִשָּׁה לוֹ שֶׁעָבְרוּ יָמִים רַבִּים כָּל כֵּךְ מִהַחֹרֶבֶן עַד שֶׁבָּאָה הַשְּׁמוּעָה לְגוּלָּה. לִפְיָכך פִּירַשׁ שֶׁהַכוּוֹנָה אִלּוּל, וְהוּא עֲשִׂירִי לְגָלוּתִנוּ גָלוּת יְכִנִּיָּה, וְכַתֵּב שֶׁגָּלוּ בַּכְּסִלּוֹ. וְצִ"ע.

אֵלֵי פַעַרְבַּ לִפְנֵי בּוֹא הַפְּלִיט וַיִּפְתַּח אֶת פִּי עַד בּוֹא אֵלֵי כַּפְקָר וַיִּפְתַּח
פִּי וְלֹא נִגַּלְמָתִי עוֹד :

(כג) וַיְהִי דְבַר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר : (כד) בֶּן אָדָם יֹשְׁבֵי הַחֲרָבוֹת הָאֵלֶּה
עַל אֲדָמַת יִשְׂרָאֵל אֹמְרִים לֵאמֹר אֶחָד הֵיךְ אֲבָרְהָם וַיִּירֶשׁ אֶת הָאָרֶץ
וַאֲנַחְנוּ רַבִּים לָנוּ נִתְּנָה הָאָרֶץ לְמוֹרֶשֶׁה :

(כה) לָכֵן אֶמַּר אֲלֵיהֶם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה ה' עַל הַדָּם תֹּאכְלוּ וְעֵינֵיכֶם

היום ההוא: ויפתח את פי עד בוא אלי בבקר, רוצה לומר, עד הזמן שבא אלי הפליט בבוקר דבר בי הנבואה לומר, שמעתה אוכל לפתוח פי, להוכיחם אף מלבי, על כי מעתה ישמעו לי. רוצה לומר, עד הבוקר דבר בי הנבואה שיפתח פי: ויפתח פי, רוצה לומר וכן היה כי מאז נפתח פי. ולא נאלמתי עוד, כי בבוא הפליט ראו שהאמת עמדי, ונפתח פי וכמו שנאמר ביום ההוא יפתח פיך את הפליט וכו' (לעיל כד) []:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק לג כג-כד):

ניבא על אשר יהיה לאנשים שנשארו בארץ ישראל אחר החורבן קידי.

(כג) ויהי דבר ה' אלי לומר: (כד) בן אדם יושבי החרבות האלה וחזרו ומפרש. על אדמת ישראל, ויאמר על מתי מעט, הנשארים בארץ אחר החורבן: אמרים לאמר אחד היה אברהם ויירש את הארץ, הלא אברהם היה יחידי, עם כל זה נתנה לו ארץ ישראל למורשה, ואנחנו רבים, ואנחנו הנשארים פה הלא לרבים נחשב למולו. לנו נתנה הארץ למורשה, וכל הארץ נתנה לנו למורשה, כי חשבו הואיל ונשארו בה, כנראה מאת ה' היא, שהם, יירשו את הארץ למשול בה כמאז. וכאילו יאמרו אף אם אנו מתי מספר, הלא אברהם היה אחד וירש את הכל. שביד ה' להושיע אף מועטים, והאמינו בה' שהוא יעזרם ויושיעם להשאר בארץ, [ע"פ ר"י אברבנאל]:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק לג כה-כט):

(כה) לכן אמר אלהם כה אמר אדני ה' על הדם תאכלו, זהו מין עבודה זרה שהיו זוכחים לשדים ואכלו סביבות הדם בסמוך לה, ואמרו שהשדים אוכלים את הדם והם הבשר, וכאילו מסובים בשולחן אחד בהתחברות

מעין חיים – מוסר ועיונים

קידי הרב אברבנאל מפרשו על האנשים שנשארו בארץ ישראל אחרי החורבן.

וכמה הדבר תמוה, הלא נבי יום אחר החורבן (סדר עולם רבה פרק כו) נהרג גדליה בן אחיקם המנחגי של שארית הפלטה בארץ ישראל. ויבואו הנשארים לפני ירמיהו, וירמיה ניבא אליהם ואמר, (ירמיה מב ט) אם שוב תשובו בארץ הזאת ובניתי אתכם ולא אחרס ונטעתי אתכם ולא אטוש. וזה הוא בהיפך מהנבואה זו.

ונאמר שם (ירמיה פרק מג) שלא שמעו לנבואת ירמיהו, ולקח יוחנן בן קרח את כל הנשארים בארץ ישראל, והלכו לארץ מצרים. ולא נשארו שם בני אדם.

והנה אל יחזקאל הנביא לא הגיעה השמועה על החורבן אלא בטבת, ה' חדשים אחר החורבן, ואם כן על מי התנבא, הלא בזמן נבואת יחזקאל, כבר הלכו כולם מארץ ישראל.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

תִּשְׂאוּ אֶל גְּלוּלֵיכֶם וְדָם תִּשְׁפְּכוּ וְהָאָרֶץ תִּירָשׁוּ: (כו) עֲמַדְתֶּם עַל חֲרֻבְכֶם עֲשִׂיתֶן תּוֹעֵבָה וְאִישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ רָעָהוּ טְמֵאתֶם וְהָאָרֶץ תִּירָשׁוּ: (כז) כֹּה תֹאמַר אֱלֹהִים כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוֹה חֵי אֲנִי אִם לֹא אֲשֶׁר בַּחֲרֻבוֹת בַּחֲרֵב יִפְּלוּ וְאֲשֶׁר עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה לַחֲיָה נִתְּתִי לְאָכְלוֹ וְאֲשֶׁר בַּמְּצָדוֹת וּבַמְּעָרוֹת בְּדָבָר יָמוּתוּ: (כח) וְנָתַתִּי אֶת הָאָרֶץ שְׁמָמָה וּמִשְׁמָה וְנִשְׁבַּת גָּאוֹן עֲזָה וְשְׁמֻמוֹ הָרִי יִשְׂרָאֵל מֵאִין עוֹבֵר: (כט) וַיֵּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוֹה בָּתַתִּי אֶת הָאָרֶץ שְׁמָמָה וּמִשְׁמָה עַל כָּל תּוֹעֵבֹתֶם אֲשֶׁר עָשׂוּ:

(ל) וְאַתָּה בֶּן אָדָם בְּנִי עִמָּךְ הַנְּדַבְּרִים בְּךָ אֶצֶל הַקִּירוֹת וּבִפְתָּחֵי

ואהבה רבה, והתורה הזהירה עליו כמו שנאמר לא תאכלו על הדם (ויקרא יט), ועיניכם תשאון פונים אתם אל גלולים, לעבדם עבודת אלהות: ודם תשפכו, שפכתם דם נקי: והארץ תירשו, בתמיה וכי בעשות מעשים כאלה תירשו את הארץ. וכאומר, וכי טובים אתם מאותם שמתו, ונשבו ומה לכם להדמות אל אברהם [ע"פ רד"ק. והרב אברבנאל בשם מורה נבוכים]: (כו) עמדתם על חרובכם, בכל עת עמדתם חגורים בחרבכם, להיות נכונים להרוג נפשות: עשיתן תועבה, משכב איסור: ואיש את אשת רעהו טמאתם, במשכב הזנות והארץ תירשו: (כז) כה תאמר אלהים כה אמר אדני ה' חי אני אם לא, הוא ענין שבועה כמו אם לא כאשר דברתם (במדבר יד): אשר בחרבות בחרב יפלו, היושבים בערים הנחרבות עוד יפלו בחרב ואשר על פני השדה לחיה נתתיו לאכלו, והשוכנים על פני השדה יפלו שמה, וחית השדה תאכלם ואשר במצדות ובמערות בדבר ימותו, והנסתרים במצדות ובמערות ימותו בדבר: (כח) ונתתי את הארץ שממה ומשמה, כי לא ישאר מי מכס: ונשבת גאון עזה, יבוטל הגאון והגאווה שהיה לה מאיתן תקפה: ושממו הרי ישראל מאין עובר, מבלי ימצא שם מי עובר: (כט) וידעו כי אני ה', הנאמן לשלם גמול: בתתי את הארץ שממה ומשמה על כל תועבתם, בעבור כל תועבותיהם אשר עשו:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק לג ל-לג):

היו בני אדם שבאו ובקשו לשמוע דברי הנביא בפנים רציניות. אולם ה' מגלה לנביא שאינם משנים דרכם באמת, הם רק נהנים משמיעת מוסר. כאילו הדברים אינם רציניים.

אכן כאשר תבא הרעה, או אז יכיר לבם באמיתת הנבואה (ואז יבינו שאילו היו שבים בתשובה, מיד עם דבר הנבואה, היו ניצולים. אך כבר יהיה מאוחר מדי).

(ל) ואתה בן אדם בני עמך הנדברים בך, רוצה לומר, דברי ליצנות ולעג: אצל הקירות ובפתחי הבתים, כן דרך המספרים דבר סתר לעמוד סמוך אל הקירות, מקום שאין אנשים עוברים בו. וכן היה, לעמוד בפתח הבתים, כי יבוא האחד בפתח חברו. ומומחין לו שיצא, והוא יוצא אליו אל הפתח, ושמה מספרים דברים

הַבְּתִים וְדָבַר חַד אֶת אֶחָד אִישׁ אֶת אַחֲיוֹ לֵאמֹר פֹּאז נָא וְשִׁמְעוּ מִה
הַדְּבָר הַיּוֹצֵא מֵאֵת יְהוָה: (לא) וַיָּבֹאוּ אֵלָיךְ כְּמָבֹא עִם וַיֵּשְׁבוּ
לְפָנֶיךָ עַמִּי וְשִׁמְעוּ אֶת דְּבָרֶיךָ וְאוֹתָם לֹא יַעֲשׂוּ כִּי עֲגָבִים בְּפִיהֶם
הָמָּה עֹשִׂים אַחֲרֵי בָצָעַם לָבָם הֵלֶךְ: (לב) וְהִנֵּךְ לָהֶם כְּשִׁיר עֲגָבִים
יִפָּה קוֹל וּמִטְבַּ נִגֵּן וְשִׁמְעוּ אֶת דְּבָרֶיךָ וַעֲשׂוּם אִינָם אוֹתָם: (לג)
וּבִבְאָה הִנֵּה בָּאָה וַיִּדְעוּ כִּי נָבִיא הִיָּה בְּתוֹכָם:

נסתרים: ודבר חד את אחד איש את אחיו לאמר. רוצה לומר מגלים מסתורים זה לזה כאחים אהובים:
באז נא ושמעו. דרך לעג יאמרו בואו עתה ושמעו מפי הנביא. מהו הדבר היוצא מאת ה', [ע"פ רד"ק]:
(לא) ויבואו אליך. והמה באים אליך. כמבוא עם ק"ה. רוצה לומר, באסיפה אחת. וישבו לפניך עמי ושמעו
את דבריך. והמה מתעכבים לפניך, כאילו הם עמי, וחרדים על דברי, והמה שומעים את דבריך. ואותם לא
יעשו. אבל לא יעשו אותה: כי עגבים בפיהם המה עשים. רק המה עושים בפיהם את דבריך לדברי לעג
והתול [ע"פ רד"ק]. אחרי בצעם לבם הלך. ולבם הולך אחר חמדתם. ומה שאוהבים. הוא הלצון אשר חמדו,
ואין מחשבתם לקבל דבריך ולעשותם: (לב) והנך להם כשיר עגבים. הנה דברי נבואתך בעיניהם כשיר
הלעג בצחות המליצה, יפה קול ומטב נגן. כשבעל השיר יש לו קול יפה ומנגן בטוב בהכרעת הנעימה,
שתרבה החשק לשמוע, אבל אין מה לעשות כי אין בו לא צוואה ולא אזהרה: ושמעו את דבריך. כן הם
שומעים את דברך שמיעת האוזן לבד: ועושים אינם אותם. הוא כמו הפוך ואינם עושים אותם:
(לג) ובבואה. וכאשר תבוא העונש שאתה מייעד על המנעת עשות מאמריך: הנה באה. רוצה לומר, אז יתמהו
ויאמרו הנה באה נבואת הנביא, וידעו כי נביא היה בתוכם. ואז ידעו שהיה נביא בתוכם ודבר ה' היה בפיו,
ולא היו דבריו דברי שחוק להלעיג עליהן [ע"פ רש"י]:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק לד א-ט):

נראה שעיקר נבואה זו היא, ההבטחה לעם ישראל, על מלכות מלך המשיח לעתיד לבא.
וכאשר בא להודיע מעלת משפט המלך המשיח, שהוא יציל חלש מחזק, ועשוק מעושקו, ושתהיה רווחה לכולם.
ובהקדם לזה, הנביא מודיע החסרונות שהיה עד היום.
ובעבור כן הוכיח את רועי ישראל אשר לא רעו כהוגן. וכן עתיד הקב"ה להוכיח את החזקים אשר דואגים
לעצמם על חשבון החלשים הדלים. וכל הענין בא בצורת משל לרועה וצאנו.
אבל לא היה מגמת הנבואה, לנבאות פורענות על הרועים. שהרי אינו אומר במפורש, שום עונש על הרועים,
מלבד שיפסיקו להיות רועים.
ויש כאן שני טענות. א' שהרועים עצמם, הזיקו את ישראל. ב' שלא שמרו עליהם, ובעבור כן גלו, ואומות העולם
בזזו את ישראל. והרועים אשמים בזה, שפשעו בשמירתם.

מעין חיים – מוסר ועיונים

ק"ה לג לא כמבוא עם. חז"ל (מדרש רבה במדבר פי"ג ט"ו) אומרים שהכוונה על סנהדרין שיש בהם ישיבת בית דין.

פרק לד (א) וַיְהִי דְבַר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: (ב) בֶּן אָדָם הִנָּבֵא עַל רוּעֵי יִשְׂרָאֵל הִנָּבֵא וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם לְרָעִים כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוָה הוּא רָעִי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הָיוּ רָעִים אוֹתָם הָלוֹא הֵצֵאן יָרְעוּ הָרָעִים: (ג) אֵת הַחֵלֶב תֹּאכְלוּ וְאֵת הַצֶּמֶר תִּלְבְּשׁוּ הַבְּרִיאָה תִּזְבְּחוּ הֵצֵאן לֹא תִרְעוּ: (ד) אֵת הַנְּחָלוֹת לֹא חִזְקֶתֶם וְאֵת הַחוֹלָה לֹא רִפֵּאתֶם וְלֹנְשְׁבֶרֶת לֹא חִבֵּשְׁתֶּם וְאֵת הַנִּדְחָת לֹא הִשְׁבַּתֶּם וְאֵת הָאֲבֵדֹת לֹא בִקְשְׁתֶּם וּבְחִזְקָה רִדִיתֶם אֹתָם וּבִפְרֹךְ: (ה) וַתְּפּוּצִינָה מִבְּלֵי רָעָה וַתְּהַיִּינָה לְאֹכְלָה לְכָל חַיַּת הַשָּׂדֶה וַתְּפּוּצִינָה: (ו) יִשְׁגּוּ צֹאנֵי בְּכַל הַהָרִים וְעַל כָּל גִּבְעָה רָמָה וְעַל כָּל פְּנֵי הָאָרֶץ נִפְצוּ צֹאנֵי וְאֵין דּוֹרֵשׁ וְאֵין מִבְקֵשׁ: (ז) לְכֵן רָעִים שָׁמְעוּ אֵת דְּבַר יְהוָה: (ח) חֵי אֲנִי נָאִם אֲדֹנָי יְהוָה אִם לֹא יַעַן

נבואה זו מצאנו גם בירמיה פרק כג'.

פרק לד (א) וַיְהִי דְבַר ה' אֵלַי לֵאמֹר: (ב) בֶּן אָדָם הִנָּבֵא עַל רוּעֵי יִשְׂרָאֵל הִנָּבֵא הֵם הַשְּׂרִים מִנְּהִיגֵי הָעָם, כְּרוּעִים מִנְּהִיגִים אֵת הֵצֵאן: הִנָּבֵא וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם לְרָעִים כֹּה אָמַר אֲדֹנָי ה' הוּא רָעִי יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לְהַתְאוּנָן עַל רוּעֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הָיוּ רָעִים אוֹתָם, אֲשֶׁר הָיוּ רוּעִים אֵת עֲצֻמָּן לְהַשְׁמִין אֵת בָּשָׂר: הִלּוֹא הֵצֵאן יָרְעוּ הָרָעִים, כִּמּוֹ שְׂכֻתוֹב, הֲלֹא אֵת הֵצֵאן יָרְעוּ הָרוּעִים הָרְאוּיִים לְתוֹאֵר רוּעִים, רוּצָה לֹמַר הִלּוֹא מִשְׁפַּט הָרוּעִים הַטּוֹבִים, לְרַעוֹת הֵצֵאן וְלֹא אֵת עֲצֻמָּן [ע"פ רש"י]: (ג) אֵת הַחֵלֶב תֹּאכְלוּ אֲבָל אֹתָם אֲכַלְתֶּם חֵלֶב הֵצֵאן, וְאֵת הַצֶּמֶר תִּלְבְּשׁוּ, וְאֵת הַצֶּמֶר תִּלְשְׁתֶּם, וְעִשִּׂיתֶם לָכֶם לְמַלְבוּשׁ: הַבְּרִיאָה תִּזְבְּחוּ, אֵת הַשְּׂמֵנָה שִׁבְחָן זִבְחָתָם לְמֹאכַל: הֵצֵאן לֹא תִרְעוּ, וְאֵת שְׂאֵר הֵצֵאן לֹא רִעִיתֶם כְּרָאוּי, רוּצָה לֹמַר, הַשְּׂרִים הָיוּ עוֹסְקִין לַעֲנֹג, אֵת נַפְשָׁם, וְגִזְלוּ עֲשִׂירֵי הָעָם, וְלֹא חֲשָׁשׁוּ בְּתִקְנַת יָתֵר הָעָם: (ד) אֵת הַנְּחָלוֹת לֹא חִזְקֶתֶם, אֵת הַכּוֹאֲבוֹת בְּאֶחָד מֵאִיבִירֵיהֶן וּצְרִיכִין חֲזוּקָה, הִנֵּה לֹא חִזְקֶתֶם אוֹתָן [ע"פ רד"ק]: וְאֵת הַחוֹלָה לֹא רִפֵּאתֶם, וְלֹנְשְׁבֶרֶת לֹא חִבֵּשְׁתֶּם, אֵת הַנִּשְׁבֶּרֶת בִּיד אוֹ בְּרִגְלָה, הִנֵּה לֹא קִשְׁרַתָּם עֲלֶיהָ כְּרִיכַת מְטִילִת: וְאֵת הַנִּדְחָת מִן הָעֵדֶר: לֹא הִשְׁבַּתְתֶּם, אֵל הָעֵדֶר [ע"פ רש"י]: וְאֵת הָאֲבֵדֹת, אֲשֶׁר לֹא נֹדַע אָנָּה הִיא: לֹא בִקְשְׁתֶּם, לְמִצּוֹא אוֹתָהּ: וּבְחִזְקָה רִדִיתֶם אֹתָם, מִשְׁלַתָּם עֲלֵיהֶם בְּחִזְקַת הַיָּד וּבִפְרֹךְ, וּבַעֲשׂוֹת עִמָּהֶם עֲבוֹדַת פֶּרֶךְ. רוּצָה לֹמַר, לֹא חִזְקֶתֶם הַעֲנִיִּים וְהַנְּחָשִׁים לִקְחַת מִשְׁפָּט מִיָּד הָעוֹשִׁשִׁים, וְרַק מִשְׁלַתָּם בָּהֶם לַעֲשׂוֹת עִמָּהֶם מִלֹּאכְתָּכֶם, וְלֹא חֲשַׁשְׁתֶּם לְהַדְרִיכֶם בְּדֶרֶךְ הַיֶּשֶׁר, וּלְהַסִּיר מֵהֶם הַדְּעוֹת הַמְּשׁוּבָשׁוֹת: (ה) וַתְּפּוּצִינָה מִבְּלֵי רָעָה, וְנִפְצוּ הֵצֵאן מִסִּיבַת הַיּוֹתָם בְּלִי רוּעָה מִשְׁגִּיחַ כְּרָאוּי: וַתְּהַיִּינָה לְאֹכְלָה לְכָל חַיַּת הַשָּׂדֶה, וּבְסִיבַת הַנִּפְוֶץ הָיוּ לְמֹאכַל לְכָל חַיַּת הַשָּׂדֶה כִּי בָּאוּ לְמָקוֹם הַחַיּוֹת הַטּוֹרְפוֹת וַתְּפּוּצִינָה, וּבַעֲבוּר זֶה נִפְצוּ עוֹד יוֹתֵר לְכִירוֹת הִנֵּה וְהִנֵּה מִיָּד הַחַיּוֹת: (ו) יִשְׁגּוּ צֹאנֵי בְּכָל הַהָרִים וְעַל כָּל פְּנֵי הָאָרֶץ נִפְצוּ צֹאנֵי, וְלִזֶּה הֵמָּה תוֹעִים בְּהָרִים וּבְגִבְעוֹת, וְאִינֶם יוֹדְעִים אָנָּה הֵם הוֹלְכִים: וְאֵין דּוֹרֵשׁ, לְאַסְפָּם יָחִיד: וְאֵין מִבְקֵשׁ אֵת הָאוֹבֵדֹת רוּצָה לֹמַר בַּעֲבוּר זֶה הִלְכוּ בְּגוֹלָה וְהַשְׁחִיתוּם הָעוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים וְהִנֵּה הוֹלְכִים נָעִים וְנָדִים [תְּרַגּוֹם יוֹנָתָן] וְאֵין מִי מַחְזִירָם לְמוֹטֵב, לְמַעַן יִהְיֶה נוֹשְׁעִים, וּלְפִיכֵךְ הָרוּעִים שָׁלֹא מִלְּאוֹ אֵת תְּפִקִּדָּתָם הֵם נֹאשְׁמִים, בְּמֵה שְׁגָלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְבִין הָאוֹמוֹת [ע"פ ר"י אַבְרָהָם בֶּנְאָל]: (ז) לְכֵן רָעִים שָׁמְעוּ אֵת דְּבַר ה': (ח) חֵי אֲנִי נָאִם אֲדֹנָי ה' אִם לֹא, הוּא עֲנִין שְׁבוּעָה וְגַם, כִּאִילוּ מִתְחִיל

היות צאני לבז ותהיינה צאני לאכלה לכל חית השדה מאין רעה ולא דרשו רעי את צאני וירעו הרעים אותם ואת צאני לא רעו: (ט)
לכן הרעים שמעו דבר יהנה:

(י) פה אמר אדני יהנה הנני אל הרעים ודרשתי את צאני מידם והשבתי מרעות צאן ולא ירעו עוד הרעים אותם והצילתי צאני

לומר, ולא אומר, והרי הוא כאדם האומר אם לא יהיה כן, אז יהיה כזאת וכזאת. ואינו מפרש מה, רק את המילים כזאת וכזאת, וכונתו לאיים, ומדוע יהיה כך, : יען היות צאני לבז ותהיינה צאני לאכלה לכל חית השדה מאין רעה, מסבת היותם בלי רועה משגיח כראוי: ולא דרשו רעי את צאני וירעו הרעים אותם, את עצמם רעו להשמין את בשרם [ע"פ רש"י] ואת צאני לא רעו: (ט) על כי ארכו הדברים באמרו חי אני וכו' לכן ואומר שוב, לכן הרעים^{ק"י} שמעו דבר ה', וכן הוא דרך המקרא, שכאשר ארכו הדברים, חוזר וקורא למי שצריך לשמוע, [ע"פ ר"י אברבנאל]:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק לד י):

ניבא שיש טענה נפרדת על הרועים, מה שהם אכלו את הצאן. וזו טענה נפרדת מטענה דלעיל פסוק ח' שבעבור ש'לא שמרו על הצאן' הרי התפורו, וחיות השדה הזיקו את הצאן.

(י) כה אמר אדני ה' הנני, הנה אני אפנה אל הרועים. לשלם להם כגמולם: ודרשתי את צאני מידם. רוצה לומר אענישם על אבוד הצאן והשבתי מרעות צאן^{ק"י}, מהיות עוד רועי צאן. ולא ירעו עוד הרעים

מעין חיים – מוסר ועיונים

^{ק"י} לד ט לכן הרעים. קשה הרי כבר נאמר כן בפסוק ז'. הרב אברבנאל כתב כמו שהבאנו למעלה. אמנם התרגום יונתן מפרש שכאן אינו קורא להם לשמוע את הנבואה, אלא הכוונה שמעו והאזינו את דברי התורה, תשמעו אליה, וארחס עליכם.

אולם לעניותי, אחרי שנדקדק היטב, הדבר מוכח מתוכו, שהקב"ה חילק את דבריו בבי' חלקים להודיע שיש כאן שני טענות על הרועים, שני דרישות נפרדות זו מזו.

בפסוק ח' טוען עליהם ואת צאני לא רעו' שבעבור שלא רעו את הצאן, ולא שמרו עליהם, נפוצו הצאן, והיו לבז על ידי חיות השדה, לא על ידי הרועים אלא על ידי אחרים. והנמשל, כיון שלא שמרו המנהיגים שילכו העם בדרכי התורה, באו לגלות ואומות העולם בזזו את ישראל. והוא כנגד פסוק ח' ופסוק ו'.

ואילו בפסוק י' נאמר, ודרשתי את צאני מידם' ונאמר והצילתי צאני מפיחם', הטענה שהרועים בעצמם הם אכלו את הצאן, והם ייסרו ורדו את הצאן. והיינו שהמנהיגים לקחו מיסים יותר מדי, או שאר נזקים שעשו בעם.

באמת להלן בפרשה יש עוד כפליות, והוא מה שכתוב כמה פעמים 'ושפתי בין שה לשה', ובדברינו בהקדמות יבואר בס"ד.

^{ק"י} לד י והשבתי מרעות צאן. הרב אברבנאל מפרש שמלכי יהודה האחרונים, הלא הם יהויקים ויהויכין וצדקיהו שנפסקה מלכותם, לא ישובו למלוד, וגם זרעם אחריהם לא יהיו עוד מלכים, ומלך המשיח יהיה מזרע דוד אשר אינו מזרע מלכים אלו.

ובאמת ירמיהו הנביא (אשר ניבא הימי יחזקאל הנביא) ניבא על יהויכין בן יהויקים, ואמר (ירמיה כב ל) לא יצלח מזרעו איש ישב על כסא דוד ומשל עוד ביהודה. אך נתבאר שם בשם חז"ל למדך רבה ויקרא י ה, שהקב"ה חזר בו מהנבואה הזו. והובטח שמלך המשיח יצא מזרעו דווקא (סוף ספר חגי).

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

מפיהם ולא תהיין להם לאכלה:

(יא) **כִּי פֹה אָמַר אֲדֹנִי יְהוָה הִנְנִי אֲנִי וְדַרְשָׁתִּי אֶת צֹאנִי וּבִקְרָתִים:**
 (יב) **כְּבִקְרַת רֹעֶה עָדְרוּ בְּיוֹם הַיּוֹתוֹ בְּתוֹךְ צֹאנֹו נִפְרָשׁוֹת כֵּן אֲבַקֵּר אֶת צֹאנִי וְהִצַּלְתִּי אֶתְהֶם מִכָּל הַמְּקוֹמֹת אֲשֶׁר נָפְצוּ שָׁם בְּיוֹם עֲנָן וְעָרְפָל:**
 (יג) **וְהוֹצֵאתִים מִן הָעַמִּים וּקְבָצְתִים מִן הָאֲרָצוֹת וְהִבֵּיתִים אֶל אֲדָמָתָם וְרַעֲיָתִים אֶל הָרִי יִשְׂרָאֵל בְּאֶפְקִימָה וּבְכָל מוֹשְׁבֵי הָאֶרֶץ:**
 (יד) **בְּמַרְעָה טוֹב אֲרַעֶה אֹתָם וּבְהָרִי מְרוֹם יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה נֹוֹהָם שָׁם תִּרְבְּצֶנָה בְּנוֹה טוֹב וּמַרְעָה שְׁמֹן תִּרְעִינָה אֶל הָרִי יִשְׂרָאֵל: (טו) אֲנִי**

אותם. ולא ישמינו עוד את עצמם כחלב הצאן. רוצה לומר, אקח מהם השררה ולא יתענגו עוד בגזל העניים והצלתי צאני מפיהם ולא תהיין להם לאכלה:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק לד יא-יט):

לעתיד לבא הקב"ה ירעה את ישראל. ומבאר את שני הענינים הנ"ל, 'א' שירעה אותם במקום טוב מבלי מזיקים מבחוץ, ויהיה להם רועה. 'ב' יציל אותם מהנזק שבתוך הצאן, היינו מיד החזקים שבצאן. וכאן פונה אל הצאן, ואומר שיש ב' מיני חזקים המיקים לחלשים. מין אחד הוא אילים ועתודים, שמשמשים בגודלם לקלקל את הצלחת אחרים. והמין הב' הוא שני כבשים באותו דרגא, ובכל זאת אחד מהם דוחף ומתגבר לקחת לעצמו את ההצלחה. ועל השני מדבר בפרשה הבאה.

(יא) **כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנִי ה' הִנְנִי אֲנִי** כאומר עם כי יוכלו יאכלו, הרועים, הנה אני אקיים את דברי ודרשתי את צאני ובקרתים. ואני אדרוש את צאני [ע"פ רש"י], ואחקור אחריהם: (יב) **כְּבִקְרַת רֹעֶה עָדְרוּ** כמו שהרועה חוקר בעדרו, - **בְּיוֹם הַיּוֹתוֹ בְּתוֹךְ צֹאנֹו** והמה - **נִפְרָשׁוֹת**. הצאן ברחו ממנו והתפזרו, שאז דרכו לחקור לדעת אם לא נעדר מה מהם. - **כֵּן אֲבַקֵּר אֶת צֹאנִי**, והצלתי אתהם מכל המקומות אשר נפצו שם. ואציל אתהם ממקרי כל המקומות אשר נפוצו שם. - **בְּיוֹם עֲנָן וְעָרְפָל** ביום בוא עליהם היום המר והחשוך, ולפי שהמשילים לצאן, אמר לשון הנופל בהם שדרכם להתפזר ביום ענן וערפל [ע"פ רש"י]: (יג) **וְהוֹצֵאתִים מִן הָעַמִּים וּקְבָצְתִים מִן הָאֲרָצוֹת וְהִבֵּיתִים אֶל אֲדָמָתָם וְרַעֲיָתִים אֶל הָרִי יִשְׂרָאֵל בְּאֶפְקִימָה** במקום המים. ובכל מושבי הארץ. ובמקום המיושב והמובחר: (יד) **בְּמַרְעָה טוֹב אֲרַעֶה אֹתָם**. רוצה לומר משפיע להם טובה מרובה, ובהרי מרום ישראל יהיה נוהם, שם תרבענה בנוה טוב^{קפ}. המנוחה טובה במקום אויר הטוב. ומרעה שמן תרעינה אל הרי ישראל. כפל הדבר רבת פעמים לפי מרבית הטובה וההשפעה: (טו) **אֲנִי אֲרַעֶה צֹאנִי וְאֲנִי אֲרַבִּיעָם**. אשכיבם לנוח. - **נָאֻם אֲדֹנִי ה'**, רוצה לומר, אני בעצמי

מעין חיים - מוסר ועיונים

^{קפ} **לִד יֵד תִּרְבְּצֶנָה בְּנוֹה טוֹב וּמַרְעָה שְׁמֹן**. על דרך זה, איתא בגמ' בבא מציעא לוי' ב' שהעלה למרעה שמן וטוב. ושם מתבאר, שהוא לעומת הרים שיתכן לינוק מאוירם, כגון שהם קרים מדי.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

אַרְעָה צֹאנִי וְאֲנִי אֶרְבִּיצֶם נָאִם אֲדֹנֵי יְהוָה: (טז) אֶת הָאֲבֵרֶת אֲבַקֵּשׁ
וְאֶת הַנְּדָחַת אָשִׁיב וְלִנְשַׁכְרָת אֲחַבֵּשׁ וְאֶת הַחוֹלָה אֲחַזֵּק וְאֶת הַשְּׂמֹנֶה
וְאֶת הַחֲזָקָה אֲשַׁמֵּיד אֶרְעֶנָּה בְּמִשְׁפָּט: (יז) וְאֶתְנָה צֹאנִי כֹה אָמַר
אֲדֹנֵי יְהוָה הִנְנִי שֹׁפֵט בֵּין שֵׁה לְשֵׁה לְאֵילִים וְלַעֲתוּדִים: (יח) הִמְעַט
מִכֶּם הַמְרַעָה הַטּוֹב תִּרְעוּ וְיִתֵּר מִרְעִיכֶם תִּרְמְסוּ בְּרַגְלֵיכֶם וּמִשְׁקַע
מִיָּם תִּשְׁתּוּ וְאֶת הַנוֹתָרִים בְּרַגְלֵיכֶם תִּרְפְּשׁוּן: (יט) וְצֹאנִי מִרְמָס
רַגְלֵיכֶם תִּרְעִינָה וּמִרְפֶּשׁ רַגְלֵיכֶם תִּשְׁתִּינָה:

אשגיה בתקנתם: (טז) את האברת אבקש ואת הנדחת אשיב. אל העדר: ולנשכרת אבקש ואת החולה אחזק ואת השמנה ואשמיד. וארענה במשפט^{קט}, הראוי והנכון. רוצה לומר, אקח נקם מהעושים את העניים: (יז) ואתנה צאני כה אמר אדני ה' הנני שפט בין שֵׁה לְשֵׁה בין שֵׁה החלושה ובין שֵׁה החזקה: לֵאילִים וְלַעֲתוּדִים, בין מן האילים בין מן העתודים, שהם החזקים שבעדר, ומתגברים על החלשים. וכן לענין המשל, אשפוט בין האנשים בעלי האגרופים לחלשים ונע"פ רש"י, ואין הבדל מאיזה שבט הם החזקים האלו: (יח) -המעט מכם המרעה הטוב תרעו, כאילו אל החזקות ידבר, המעט לכם שאתם רועים, את המרעה הטוב, ויתר מרעיכם תרמסו ברגליכם, אלא שגם המרעה שהותרתם תרמסו ברגליכם שלא יהנו בהם שאר הצאן: ומשקע מים מים צלולים ששקעה הטיט אותם -תשתו, ואת הנותרים ברגליכם תרפשו, ואת הנותר תדרכו ברגליכם לעכור אותם: (יט) וצאני רוצה לומר, ושאר הצאן בעל כרחם -מרמס רגליכם תרעינה, יאכלו המרעה הדרוסה ברגליכם, ומרפש רגליכם תשתינה, וישחתו המים הרמוסים ברגליכם. רוצה לומר, מושלי העם לקחו לעצמם מיטב הארץ, והשחיתו עוד השאר הבא. גם את מה שנשארו ומגיע, לחלק העניים:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק לד כ-לא): הצלת עם ישראל מחבריהם.

צריך ביאור הרי כבר נאמר כן בפסוק יז'.

אמנם שני דברים הם. בתחילה דבר על המשולים לאלים, המשתמשים בחזקת מעמדם אשר קיבלו מה', לקחת לעצמם ולקלקל לאחרים, כגון בעיני פרנסה, ומעמד.

וכאן מדבר על שני כבשים שווים, דהיינו במעמד שווה שאחד מתגבר בכוחו ודוחף את החלש לחוץ.

ומסיים בפסוק כב' שֵׁה יפוט בין כל המתגברים על חבריהם.

וירעה את העם על ידי משיח בן דוד. ומפרש את הברכה שיהיה בארץ ישראל.

מעין חיים – מוסר ועיונים

^{קט} לד טז אשמיד ארענה במשפט. משמע שאת החזקה עצמה ארעה במשפט. וקשה אם אשמיד אותה איך ארענה.

אמנם הרד"ק מבאר שאין הכוונה השמדה ממש, אלא אשמיד חזקתה, וארעה אותה שיהיה לה בשווה כמו לחלשות. וכן מוכח מהפרשה, שהרי בהמשך הפרש נאמר שישפוט בין שֵׁה לְשֵׁה, ולא נאמר השמדה ח"ו.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

(כ) לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנִי יְהוָה אֲלֵיהֶם הִנְנִי אָנִי וְשַׁפְטֹתִי בֵּין שָׁה בְּרִיָּה וּבֵין שָׁה רְזָה: (כא) יַעַן בָּצַד וּבִכְתָּף תִּהְדָּפוּ וּבִקְרָנֵיכֶם תִּנְגָּחוּ כָּל הַנְּחָלוֹת עַד אֲשֶׁר הִפְצִיתֶם אוֹתָנָה אֶל הַחוּצָה: (כב) וְהוֹשַׁעְתִּי לְצֹאנִי וְלֹא תִהְיֶינָה עוֹד לִבִּז וְשַׁפְטֹתִי בֵּין שָׁה לְשָׁה: (כג) וְהִקְמַתִי עֲלֵיהֶם רֹעָה אֶחָד וְרֹעָה אֶתְהֶן אֶת עַבְדִּי דָּוִד הוּא יִרְעָה אֹתָם וְהוּא יִהְיֶה לָהֶן לְרֹעָה: (כד) וְאָנִי יְהוָה אֶהְיֶה לָהֶם לֵאלֹהִים וְעַבְדִּי דָּוִד נָשִׂיא בְּתוֹכָם אָנִי יְהוָה דִּבַּרְתִּי: (כה) וְכָרַתִּי לָהֶם בְּרִית שְׁלוֹם וְהִשְׁבַּתִּי חַיָּה רְעָה מִן הָאָרֶץ וְיָשְׁבוּ בַּמִּדְבָּר לְבִטָּח וְיִשְׁנֻ בִּיעָרִים: (כו) וְנָתַתִּי אוֹתָם וּסְבִיבוֹת גִּבְעָתִי בְּרֶכָה וְהוֹרַדְתִּי הַגֶּשֶׁם בְּעֵתוֹ גֶּשְׁמִי בְּרֶכָה יִהְיוּ: (כז) וְנָתַן עֵץ הַשִּׁדָּה אֶת פְּרִיו וְהָאָרֶץ תִּתֵּן יְבוּלָהּ וְהָיוּ

(כ) - לכן כה אמר אדני ה' אליהם הנני אני וּשַׁפְטֹתִי בין שָׁה בְּרִיָּה ובין שָׁה רְזָה ואשפוט בין שָׁה בְּרִיָּה המזקת לרזה: (כא) יַעַן בָּצַד וּבִכְתָּף, אתם השמנתי והחזקתי - תהדפו, בצד ובכתף ובקרניים תנגחו כל הנחלות, ותנגחו בקרן את הנחלות - עד אשר הפציתם אותנה אל החוצה, עד אשר פזרתי אותן לנוס אל החוצה: (כב) וְהוֹשַׁעְתִּי לְצֹאנִי, אני אושיע את צאני, ולא תהיינה עוד לבז, ולא תהיינה עוד לכם לביזה וּשַׁפְטֹתִי בֵּין שָׁה לְשָׁה, ואשפוט בין שָׁה חזקה ובין שָׁה חלשה: (כג) וְהִקְמַתִי עֲלֵיהֶם רֹעָה אֶחָד, אעמיד עליהם רועה אחד - וְרֹעָה אֶתְהֶן, והוא ירעה אותה במשפט הראוי - אֶת עַבְדִּי דָּוִד, אקים, והוא מלך המשיח, הבא מזרע דוד [ע"פ רש"י]: הוּא יִרְעָה אוֹתָם וְהוּא יִהְיֶה לָהֶן לְרֹעָה, כפל הדבר רבת פעמים, לומר שהוא לבד יהיה המושל והשליט עליהם: (כד) וְאָנִי ה' אֶהְיֶה לָהֶם לֵאלֹהִים, להושיע ולהציל: וְעַבְדִּי דָּוִד נָשִׂיא בְּתוֹכָם^{קכ}, הוא מלך המשיח הבא מזרעו, של דוד: אָנִי ה' דִּבַּרְתִּי, אם כן בודאי כן יהיה: (כה) וְכָרַתִּי לָהֶם בְּרִית שְׁלוֹם, אז אכרות עמהם ברית שלום להיות מתמידים לשבת בשלום: וְהִשְׁבַּתִּי חַיָּה רְעָה מִן הָאָרֶץ, רוצה לומר, חית השדה לא יזיקו אותם, וכמו שנאמר לא ירעו ולא ישחיתו (ישעיה יא): וְיָשְׁבוּ בַּמִּדְבָּר לְבִטָּח וְיִשְׁנֻ בִּיעָרִים, אף במדברות וביערות מקום החיות ישבו בטח, ואם ירצו ישנו שמה וערכה להם שנתם, כי לא יחרידם מי: (כו) וְנָתַתִּי אוֹתָם, אתן אותם במקומם וּסְבִיבוֹת גִּבְעָתִי בְּרֶכָה, ובכל סביבות גבעתי אתן ברכה: וְהוֹרַדְתִּי הַגֶּשֶׁם בְּעֵתוֹ, בזמן שיש צורך בו: גֶּשְׁמִי בְּרֶכָה יִהְיוּ, כי מאד ירוו צמאת הארץ: (כז) וְנָתַן עֵץ הַשִּׁדָּה אֶת פְּרִיו וְהָאָרֶץ תִּתֵּן יְבוּלָהּ וְהָיוּ

מעין חיים – מוסר ועיונים

^{קכ} לִד כד ועבדי דוד נשיא בתוכם. עיין מה שנבאר בעיונים בפרק לו' פסוק כה שלפי דברי אביי (תלמוד בבלי סנהדרין צח' ב'), מתפרש שבפסוק כג' הכוונה שמלך המשיח יהיה מלך, וכאן הכוונה שדוד המלך יהיה שני למלך המשיח, ויהיה נקרא נשיא ולא מלך.

אמנם בתלמוד ירושלמי ברכות פ"ב ה"ד ובמדרש רבה איכה פ"א פ' נ"א, דעת ר' תנחומא ועוד מחז"ל, שדוד בעצמו הוא יהיה מלך המשיח. וחרב אברבנאל כאן, מפרש על פי קבלת חכמי האמת, שנשמת דוד תתעבר ותגלגל בנפש מלך המשיח.

על אדמתם לבטח וידעו כי אני יהוה בשברי את מטות עלם והצלתיים מיד העבדים בהם: (כח) ולא יהיו עוד בן לגוים וחית הארץ לא תאכלם וישבו לבטח ואין מחריד: (כט) והקמתי להם מטע לשם ולא יהיו עוד אספי רעב בארץ ולא ישאו עוד כלמת הגוים: (ל) וידעו כי אני יהוה אלהיהם אתם והמה עמי בית ישראל נאם אדני יהוה: (לא) ואתן צאני צאן מרעייתי אדם אתם אני אלהיכם נאם אדני יהוה:

פרק לה (א) ויהי דבר יהוה אלי לאמר: (ב) בן אדם שים פניך על הר שעיר והנבא עליו: (ג) ואמרת לו פה אמר אדני יהוה הנני אליך הר שעיר ונטייתי ידי עליך ונתתיך שממה ומשמה: (ד) עריך חרבה אשים ואתה שממה תהיה וידעת כי אני יהוה: (ה) יען היות לך

על אדמתם לבטח וידעו כי אני ה', הנאמן במאמרו: בשברי את מטות עלם, מה שהכידו עליהם הבבליים, ואחז במשל מן השור שמשמים עליו כדי העול לחרוש האדמה והצלתיים מיד העבדים בהם: (כח) ולא יהיו עוד בן לגוים וחית הארץ לא תאכלם, רוצה לומר, עריצי הבבליים האכזרים שבהם. או יאמר על החיות המזיקות שלא ירעו עוד ולא ישחיתו וישבו לבטח ואין מחריד: (כט) והקמתי להם מטע לשם, נטיעה יפה והדורה להיות לשם תפארת בין העמים: ולא יהיו עוד אספי רעב בארץ, רוצה לומר, לא ימצאו עוד בארץ אנשים שבא עליהם כליון הרעב: ולא ישאו עוד כלמת הגוים, לא יסבלו עוד כלימה מן העמים, כי לא יצטרכו עוד לבוא בארצות אומות העולם בעבור הלחם לשאת חרפתם, כדרך הבא במחסור בארץ נכריה: (ל) וידעו כי אני ה' אלהיהם אתם, אז ידעו שאני עמהם והמה עמי בית ישראל, והמה עמי החביב לי נאם אדני ה': (לא) ואתן צאני, וחזור ומפרש צאן מרעייתי, הצאן שאני רוצה אותם, דעו שאדם אתם, רוצה לומר, אינכם בעיני כבהמות אלא חשובים וכדרך בן אדם ואני אלהיכם, מיוחד שמי עליכם להקרא אלהיכם, ולא הייתי מיוחד שמי עליכם אם הייתם בעיני כבהמות נאם אדני ה', "ע"פ רש"י":

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק לה א-יג): ניבא על הפורענות שיהיה לאדום לעתיד לבא.

פרק לה (א) ויהי דבר ה' אלי לאמר: (ב) בן אדם שים פניך על הר שעיר, היא ארץ אדום, היושבת בדרומה של ארץ ישראל, אולם הנבואה היא נאמרה על אדום כולה ועל רומי שיוצאת מאדום, אלא לפי שתולדותיהם מהר שעיר ומשם נפרדו, לכן אמר הר שעיר והנבא עליו, "ע"פ ר"י אברבנאל": (ג) ואמרת לו כה אמר אדני אלקים הנני אליך הר שעיר, הנה אני אלהם עמך: ונטייתי ידי עליך, להכות בך ונתתיך שממה ומשמה: (ד) עריך חרבה אשים ואתה, רוצה לומר כל הארץ בכללה: שממה תהיה וידעת כי אני ה', הנאמן לשלם גמול: (ה) יען היות לך איבת עולם, בעבור שהיה לך על ישראל שנאה

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

אֵיכָת עוֹלָם וַתִּגַּר אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל יְדֵי חֶרֶב בַּעַת אֵידָם בַּעַת עוֹן
 ק"ז: (ו) לָכֵן חֵי אֲנִי נָא אֲדֹנִי יְהוָה כִּי לָדָם אָעֲשֶׂךָ וְדָם יִרְדָּפְךָ אִם
 לֹא דָם שָׁנֵאתָ וְדָם יִרְדָּפְךָ: (ז) וְנָתַתִּי אֶת הָרָשָׁעִיר לְשִׁמְמָה וּשְׁמָמָה
 וְהִכְרַתִּי מִמֶּנּוּ עֵבֶר וְשֵׁב: (ח) וּמִלֵּאֲתִי אֶת הָרִיו חֲלָלִיו גְּבֻעוֹתֶיךָ
 וְגֵאוֹתֶיךָ וְכָל אֲפִיקֶיךָ חֲלָלִי חֶרֶב יִפְלוּ בָהֶם: (ט) שְׁמָמוֹת עוֹלָם
 אֲתֵנֶךָ וְעָרֶיךָ לֹא תִשְׁכְּנֶנָּה [תִּשְׁכְּנֶנָּה] וִידַעְתָּם כִּי אֲנִי יְהוָה: (י) יַעַן
 אֲמַרְךָ אֶת שְׁנֵי הַגּוֹיִם וְאֶת שְׁתֵּי הָאָרְצוֹת לִי תִהְיֶינָה וִירִשְׁנוּהָ וִיהוּהָ
 שֵׁם הָיָה: (יא) לָכֵן חֵי אֲנִי נָא אֲדֹנִי יְהוָה וְעָשִׂיתִי כַּאֲפֶךָ וְכִקְנֵאתֶךָ
 אֲשֶׁר עָשִׂיתָה מִשְׁנֵאתֶיךָ בָּם וְנִודַעְתִּי בָּם כַּאֲשֶׁר אֲשַׁפֵּטְךָ: (יב) וִידַעְתָּ
 כִּי אֲנִי יְהוָה שְׁמַעְתִּי אֶת כָּל נִאֲצוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אֲמַרְתָּ עַל הָרִי יִשְׂרָאֵל
 לֵאמֹר שְׁמָמָה [שְׁמָמוֹ] לָנוּ נִתְּנוּ לְאֶכְלָה: (יג) וַתִּגְדִּילוּ עָלַי בְּפִיכֶם

שמורה מימות עולם, ותגר את בני ישראל. והזלת דמי ישראל על ידי חרב, בעת, בוא עליהם. אידם, שגל
 בני ישראל, בחורבן הבית, שני, שהחזיר על ידי רומי, [ע"פ ר"י אברבנאל]. בעת, בוא העון, הממלא את הסאה ומשלים
 את הקץ: (ו) לכן חי אני נאם אדני אלקים כי לדם אעשה, אעשה ארצך מלאה דמי הרוגים: ודם
 ירדפך, אנשי שופכי דם ירדפוך: אם לא דם שנאת, וכי לא שנת שופכי דם, ומאד נשמרת מהם, ודם
 ירדפך, והנה עתה שופכי דם ירדפוך וישיגוך [ע"פ פ"ב ברש"י ורד"ק]: (ז) ונתתי את הר שעייר, רוצה
 לומר, כרך גדול שבדומי, הבאה מאדום, [ע"פ ר"י אברבנאל], תחולדותיהם מהר שעייר ומשם נפרדו: לשממה
 ושממה, כפל המלה יורה על מרבית השממון. והכרתי ממנו עבר ושב: (ח) ומלאתי את הריו חלליו
 גבעותיך וגיאותיך וכל אפיקיך חללי חרב יפלו בהם, כי ינוסו על ההרים, שמא ימצאו שם מחבוא [נ"פ ר"י
 אברבנאל], ושם ישיגם האויב ויהרגם: (ט) שְׁמָמוֹת עוֹלָם אֲתֵנֶךָ, עד עולם תהיה שממה. ועריך לא
 תשובנה, לקדמתן: וידעתם כי אני ה', הנאמן לשלם גמול: (י) יַעַן אֲמַרְךָ, בעבור שאמרת. את שני
 הגוים ואת שתי הארצות לי תהיינה, הם יהודה וישראל וארצותם הנה מעתה תהיינה לי. וירשנוה, ואנחנו
 נירש אותן עד עולם: וה' שם חיה, כאומר אבל לא כן יהיה, לעולם, כי ה' היה שם. רוצה לומר, מקום מקדשו
 היה שם, ואיך אם כן יעזבונו בידך [ע"פ ר"י אברבנאל]: (יא) לכן חי אני נאם אדני אלקים ועשיתי
 כאפך וכקנאתך, ועשיתי אעשה לך כפי אפך וקנאתך. אשר עשיתם משנאתיך בם, אשר עשיתם להם מרוב
 השנאה שיש לך עליהם. רוצה לומר אעשה עמך בערך שעשית עמו: ונודעתי בם, אהיה נודע וניכר בין בני
 ישראל, שאני, משגיח, עליהם בפרטות ואני דורש טובתם, כאשר אשפוטך, על, מה שעשית לו [ע"פ תרגום יונתן]:
 (יב) וידעת כי אני ה' שמעתי את כל נאצותיך, אז תדע ששמעתי את כל דברי בזיוןך. אשר אמרת על
 הרי ישראל לאמר, שאמרת על הרי ישראל שִׁמְמוֹ לָנוּ נִתְּנוּ לְאֶכְלָה, הנה שממו כי אנשיהם נתנו לנו
 לאכלה, ולא נשאר שם מי מהם: (יג) וַתִּגְדִּילוּ, ואשר הגדלתם, עלי בפיכם, לדבר גדולות ודברי גאווה
 והעתרתם, ואשר הרביתם עלי דבריכם, בדברי חרוף, הנה אני שמעתי, את הכל ואין דבר נעלם ממני:

והעתרתם עלי דבריכם אני שמעתי:

(יד) כה אמר אדני יהוה כשמת כל הארץ שממה אעשה לך: (טו) כשמחתך לנחלת בית ישראל על אשר שממה פן אעשה לך שממה תהיה הר שעיר וכל אדם פלה וידעו כי אני יהוה:

פרק לו (א) ואתה בן אדם הנבא אל הרי ישראל ואמרת הרי ישראל שמעו דבר יהוה: (ב) כה אמר אדני יהוה יען אמר האויב עליכם

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק לה יד-טו):

מלבד כל הרעות שעשו, ושעליהם נעשו. יש חשבון מיוחד על שמחתם בעת צרת ישראל א' למה שמחתם. ב' כאשר ישראל בצרתם רואים אחרים שמחים, הצרה קצת יותר קשה לסבול. ויעשו על כך, שישמחו אחרים על שממת אדם, ב' הצרות של אדם יהיו בזמן שאר העולם שמחים, ובכך הרעה קשה יותר לסבול.

ונשית אזננו לשמוע, שגם במקום פשע עצום ורצח, באה למשפט כל הרגשה דקה.

(יד) כה אמר אדני אלקים כשמת כל הארץ, בעת שתהיה שמחה בכל הארץ - שממה אעשה לך, ואז אעשה אותם שממה. וזהו בימות המשיח שיגולה מלכות שמים, ותתרכה אז השמחה בעולם, כמו שנאמר (תהלים צו) ה' מלך תגל הארץ ישמחו איים רבים [ע"פ רש"י]: (טו) כשמחתך לנחלת בית ישראל, כערך השמחה שהיה לך על נחלת בית ישראל. על אשר שממה, על אשר נעשית שממה, כן אעשה לך שממה תהיה הר שעיר וכל אדם פלה, בערך הזה אעשה בך, שממה על שממותך: וידעו כי אני ה', הנאמן לשלם גמול:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק לו א-ד):

מנבא נבואה טובה על העתיד לבא על הרי ישראל.

כאשר נתבונן בפרשה נמצא בה אריכות וכפלות פעמים רבות מאד, והדבר צריך ביאור (והרב אברבנאל בפי' פסוק טו' התקשה מאד בזה, ולא תירץ).

ונראה כי כתוב בפרשה זו ג' פעמים כה אמר ה'. בכל אחד מהם מדבר על האויב בכינוי אחר, ומבחינה אחרת.

א' בפסוק ב' מזכיר שמחת העמים על צרת הרי ישראל, ואמירה על רצון ליורשה. וקרא לשונא בשם 'אויב'.

ב' בפסוק ג' מזכיר רצון רב לרשת את ארץ ישראל, וריבוי דיבורים בגנות, והאויב נקרא 'שארית הגויים'.

ג' כאן מזכיר ביזה ממש (לא רק דיבורים) ולעג, והשונא נקרא 'שארית הגויים אשר מסביב'. ובפרשה הבאה מתיחס לשלושה חלקים אלו.

פרק לו (א) ואתה בן אדם הנבא אל הרי ישראל ואמרת הרי ישראל שמעו דבר ה': (ב) כה אמר אדני אלקים יען אמר האויב עליכם, על שוממותכם אמר - האת, והוא ענין לשון שמחה: ובמות

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

הָאֵחַ וּבָמוֹת עוֹלָם לְמוֹרָשָׁה הִיְתָה לָנוּ: (ג) לָכֵן הִנָּבֵא וְאָמַרְתָּ פֶה
אָמַר אֲדֹנִי יְהוָה יַעַן בִּיעֵצַן שְׁמוֹת וְשִׂאֵף אֶתְכֶם מִסָּבִיב לְהִיּוֹתְכֶם
מוֹרָשָׁה לְשֹׂאֲרֵית הַגּוֹיִם וַתַּעֲלוּ עַל שְׂפַת לְשׁוֹן וְדַבַּת עִם: (ד) לָכֵן
הָרִי יִשְׂרָאֵל שָׁמְעוּ דְּבַר אֲדֹנִי יְהוָה פֶּה אָמַר אֲדֹנִי יְהוָה לְהָרִים
וּלְגִבְעוֹת לְאִפְיָקִים וּלְגִאֲיוֹת וּלְחֻרְבוֹת הַשְּׁמָמוֹת וּלְעָרִים הַנִּעְזְבוֹת
אֲשֶׁר הָיוּ לִבְז וּלְלַעַג לְשֹׂאֲרֵית הַגּוֹיִם אֲשֶׁר מִסָּבִיב:

עולם. גבהות עולם, היא ארץ ישראל הגבוהה מכל הארצות [קידושין סט' א'] -למורשה היתה לנו. היא היתה
לנו למורשה [ע"פ רש"י]: (ג) לכן הנבא ואמרת כה אמר אדני אלקים יען ביען, הכפל לחזור ולומר,
בעבור זה לבד ראויים הם הגוים לשאת כלימה, וכאשר יאמר בסוף הענין: -שמות ושואף אתכם מסביב.
רוצה לומר האומות מסביב השמו אתכם ובלעו אתכם -להיותכם. למען תהיו למורשה לשארית הגוים.
הנשארים סביבותיכם: ותעלו הייתם עולים על שפת ולשון, רוצה לומר כולם היו מספרים ומדברים בכס:
-ודבת עם. כל עם מהעמים דברו בכס דברי גנות: (ד) לפי שארכו הדברים, לזה אמר שוב, -לכן הרי ישראל
שמעו דבר אדני אלקים. וכן דרך המקרא בכל מקום: כה אמר אדני אלקים להרים ולגבעות
לאפיקים ולגאיות ולחרבות השממות ולערים הנעזבות. מיושבהן. אשר היו לבז וללעג לשארית
הגוים אשר מסביב:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק לו ה-יב):

כאן ממשיך בג' מאמרים מאת ה', על ג' הענינים שבפרשה הקודמת.

א' בפסוק ה' נאמר 'אש קנאתי' על אדום, הוא האויב המוזכר בפסוק ב', והזכיר את שמחתם, כמו בפסוק ב'.

ב' בפסוק ו' נאמר 'קנאתי וחמתי' שהוא דרגא יותר חמורה. בעבור 'כלימת גויים' היינו כנגד פסוק ג'.

ג' בפסוק ז' מדבר על ה'גויים מסביב', אשר הוזכרו בפסוק ד'. ומזכיר לשון שבועה 'נשאתי את ידי' (המורה על
יותר כעס).

ואחרי כל דבריו על האויבים, מגיע אל הנבואה הטובה שיהיה בהרי ישראל קסא.

מעין חיים - מוסר ועיונים

קסא לו ה הקדמה. יתכן שכוונת הנבואה לומר, שגם לולא זכויות עם ישראל, אלא עצם מה שהגויים ביזו את הרי ארץ
ישראל, והעלו את חמת ה'. בעבור כך בלבד ראויים הרי ישראל, לשוב למעלתם. וממילא אין להם מעלה ללא שיבואו בהם
בניה, בני ישראל.

כי היה ראוי, שאף שישראל נענשו בעוונותיהם, היה על הגויים לכאוב את עלבון הארץ של ה', ולחפוף לשמור אותה לבני ה',
למען כבודו.

ולכן לא הזכיר כאן עונש לגויים, אלא בעיקר הזכיר את קנאת ה' וכעסו. דהיינו שמחתם קנאה הזו, יתן ה' ברכה גדולה בהרי
ישראל, כנגד העמים הרעים האלו, שהם יקנאו ויבושו מהצלחת הרי ישראל.

(ה) לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנִי יְהוָה אִם לֹא בָאֹשׁ קִנְאָתִי דִּבַּרְתִּי עַל שְׂאֵרֵי הַגּוֹיִם וְעַל אֲדוֹם כִּלְאֵי אֲשֶׁר נָתַנּוּ אֶת אֶרְצִי לָהֶם לְמוֹרָשָׁה בְּשִׁמְחַת כָּל לֵב בְּשֹׂאֵט נִפְשׁ לְמַעַן מַגְרִשָּׁה לְבָז: (ו) לָכֵן הִנָּבֵא עַל אֲדֻמַּת יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ לְהָרִים וּלְגִבְעוֹת לְאִפְיָקִים וּלְגִאֲיוֹת כֹּה אָמַר אֲדֹנִי יְהוָה הִנְנִי בִקְנֻזְתִּי וּבְחֻמָּתִי דִּבַּרְתִּי יַעַן כָּלִמַּת גּוֹיִם נִשְׁאָתָם: (ז) לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנִי יְהוָה אֲנִי נִשְׁאָתִי אֶת יָדִי אִם לֹא הַגּוֹיִם אֲשֶׁר לָכֶם מִסְבִּיב הָמָּה כָּלִמַּתָם יִשְׁאוּ: (ח) וְאַתֶּם הָרִי יִשְׂרָאֵל עֲנִפְכֶם תִּתְּנוּ וּפְרִיכֶם תִּשְׁאוּ לְעַמִּי יִשְׂרָאֵל כִּי קָרְבוּ לְבֹא: (ט) כִּי הִנְנִי אֲלִיכֶם וּפְנִיתִי אֲלִיכֶם וְנִעַבְדְתֶּם וְנִזְרַעְתֶּם: (י) וְהִרְבִּיתִי עֲלִיכֶם אָדָם כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל כֹּלָּה וְנוֹשְׁבוּ הָעָרִים וְהַחֲרָבוֹת תִּבְנֶינָה: (יא) וְהִרְבִּיתִי עֲלִיכֶם אָדָם וּבִהֲמָה וָרֶבֶוּ וּפְרוּ וְהוֹשַׁבְתִּי אֶתְכֶם כְּקִדְמוֹתֵיכֶם וְהִטִּיבְתִּי מִרְאשֵׁיתֵכֶם וַיִּדְעֶתֶם כִּי אֲנִי יְהוָה: (יב) וְהוֹלַכְתִּי עֲלִיכֶם אָדָם אֶת

(ה) - לכן כה אמר אדני אלקים אם לא, הוא ענין שבועה וגזם ולא אמר: באש קנאתי, רוצה לומר בחוזק כעסי: דברתי על שארית הגוים ועל אדום כלא אשר נתנו את ארצי להם, לעצמם: למורשה בשמחת כל לבב בשאט נפש, בזוות אותם בנפש: למען מגרשה לבו, למען לגרש אותה להיות היא לבזיון, רוצה לומר לא היה עיקר הכוונה לטובת עצמם כי אם לבזות את ישראל: (ו) - לכן הנבא על אדמת ישראל ואמרת להרים ולגבעות לאפיקים ולגאיות כה אמר אדני אלקים הנני בקנאתי ובחמתי דברתי יען כלמת גוים נשאתם, בעבור שסבלתם כלימה מן העובדי כוכבים: (ז) - לכן כה אמר אדני אלקים אני נשאתי את ידי, כן היא דרך שבועה וכמו שנאמר וגם אני נשאתי ידי להם (לעיל ב): אם לא, הוא ענין שבועה: הגוים אשר לכם מסביב המה כלמתם ישאו, הכלימה הראויה להם יסבלו הם: (ח) - ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו, לא תהיו עוד שממה כי אם תגדלו ענפים - ופריכם תשאו, ותשאו פרי למאכל - לעמי ישראל כי קרבו לבוא, אל ארצם: (ט) - כי הנני אליכם ופניתי אליכם, הנה אני אשגיח ואפנה אליכם, ונעבדתם, ותהיו נעבדים כעבודת שדה בחרישה, ונזרעתם, ותהיו נזרעים לא כמו שהייתם לשעבר שממה ומשמה: (י) - והרביתי עליכם אדם כל בית ישראל כלה, רוצה לומר אף בני עשרת השבטים ישורבו הנה [ע"פ רד"ק]: ונושבו הערים, תהיינה מיושבות באנשים - והחרבות תבנינה, והבתים הישנים השבורים, ישורבו ויבנו מחדש: (יא) - והרביתי עליכם אדם ובהמה ורבו ופרו, יעשו פירות רוצה לומר וילידו בנים ובנות וכפל בשמות נרדפים לחזק: והושבתי, אושיב - אתכם, בארצכם - כקדמותיכם, כמו שישבתם בימי קדם - והיטבתי מראשיתיכם, ואטיב עמכם עוד יותר ממה שהיה לכם בראשונה עד שלא גליתם [ע"פ ר"י אברבנאל]: וידעתם כי אני ה', אז תדעו שאני ה' הנאמן במאמרי: (יב) - והולכתי עליכם, כאילו

עמי ישראל וירשוך והיית להם לנחלה ולא תוסף עוד לשפלים:

(יג) פה אמר אדני יהוה יען אמרים לכם אכלת אדם אתי [את] ומשפלת גוי. [גוייך] היית: (יד) לכן אדם לא תאכלי עוד וגוי. [וגוייך] לא תכשלי [תשפלי] עוד נאם אדני יהוה: (טו) ולא אשמיע אליך עוד כלמת הגוים וחרפת עמים לא תשאי עוד וגוי. [וגוייך] לא תכשלי עוד נאם אדני יהוה:

(טז) ויהי דבר יהוה אלי לאמר: (יז) בן אדם בית ישראל ישבים על אדמתם ויטמאו אותה בדרךם ובעלילותם פטמאת הנדה היתה

יאמר על ההרים, מעתה אוליך עליכם. אדם, וחוזר ומפרש. את עמי ישראל וירשוך, והם ירשוך. והיית להם לנחלה ולא תוסף עוד לשפלים. להיום אבודים וגרושים ממך:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק לו יג-טו):

מבאר את מה שסיים בפרשה הקודמת, שתהיה לישראל לנחלה ולא תשכל עוד את בניה. והוא מבאר את זאת על דרך הפרשה הקודמת, ואומר, שבעבור שהגויים ביזו את ארץ ישראל, ואמרו שהיא ארץ אוכלת יושביה, לכן ה' יוכיח לעין כל, שארץ ישראל אינה משכלת, ובניה יתקיימו בה לאורך זמן, לכבוד ה'.

(יג) כה אמר אדני אלקים יען אמרים לכם בעבור שאומות העולם אומרים על מקומות ארץ ישראל. אוכלת אדם את, רוצה לומר, למודה את ומורגלת לכלות ולאבד בני אדם כי מתחלה נאבדו וכלו בה הכנענים יושבי הארץ ולאחר זה כלו בה בני ישראל אשר ישבו תחתם [ע"פ רש"י]: ומשכלת גוייך היית, דרכך לשכל ולאבד הגוים היושבים בך, והוא כפל ענין במילים שונות: (יד) לכן אדם לא תאכלי עוד, כשישובו ישראל לארצם לא יכלו עוד בך: וגוייך לא תשכלי עוד, כפל הדבר במילים שונות. נאם אדני אלקים: (טו) ולא אשמיע אליך עוד כלמת הגוים, רוצה לומר לא יכלימו עוד אותך בדבר זה וחרפת עמים לא תשאי עוד, ולא תסבלי עוד חרפה בעבור זאת, וגוייך לא תכשלי עוד, כי מאז ואיך, לא תכשילי עוד את גוייך, להיות נאבדים בך. כי עד הנה בני ישראל הם כמכשול לעמים, כי בעבור שהעמים מריעים לבני ישראל, הנמים נענשים. נאם אדני אלקים:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק לו טז-כא):

על דרך שאמר עד עכשיו לענין ארץ ישראל, אומר כן לגבי עם ישראל עצמו.

ומבאר שהן אמנם עם ישראל גלו בעוונם, אולם היה בדבר חילול שם שמים, כי הם נחשבים וקרויים בני ה'.

(טז) ויהי דבר ה' אלי לאמר: (יז) בן אדם בית ישראל ישבים על אדמתם, ויטמאו אותה בדרךם ובעלילותם כטמאת הנדה, כמו טומאת הנדה שעל ידי זה היא מרוחקת מבעלה, כן היתה דרכם.

דרכם לפני: (יח) ואשפך חמתי עליהם על הדם אשר שפכו על הארץ ובגלוליהם טמאוה: (יט) ואפיץ אתם בגוים ויזרו בארצות פדרכם וכעלילותם שפטמים: (כ) ויבוא אל הגוים אשר באו שם ויחללו את שם קדשי באמר להם עם יהנה אלה ומארכו יצאו: (כא) ואחמל על שם קדשי אשר חללוהו בית ישראל בגוים אשר באו שמה:

(כב) לכן אמר לבית ישראל כה אמר אדני יהוה לא למענכם אני עשה בית ישראל כי אם לשם קדשי אשר חללתם בגוים אשר באתם שם: (כג) וקדשתי את שמי הגדול המחלל בגוים אשר חללתם בתוכם וידעו הגוים כי אני יהוה נאם אדני יהוה בהקדשי בכם לעיניהם: (כד) ולקחתי אתכם מן הגוים וקפצתי אתכם מכל

טמאה לפני עד להרחיקם [ע"פ רד"ק]: (יח) ואשפך חמתי עליהם. לכן שפכתי עליהם חמתי על הדם אשר שפכו על הארץ. בעבור דם הנקי אשר שפכו ובגלוליהם טמאוה. ובעבור טמאם את הארץ בגלוליהם: (יט) ואפיץ אתם בגוים ויזרו בארצות כדרכם ובעלילותם. כגמול דרכם ומעשיהם כן שפטמים: (כ) ויבוא אל הגוים אשר באו שם. וכאשר בא אל הבבלים שגלו ביניהם, ויחללו את שם קדשי. נתחלל על ידיהם שם קדשי. באמר להם עם ה' אלהי כי העמים ההם אמרו עליהם, הנה עם ה' אלה ומארכו יצאו. ועם כל זה יצאו מארצו, ומבלתי יכולת לא השאירם בארצו [ע"פ רש"י]: (כא) ואחמל על שם קדשי אשר חללוהו בית ישראל. באמת אומות העולם באמרוס מבלי יכולת ה', הם חיללו שם ה', ולא בית ישראל. אלא רוצה לומר, אשר נתחלל על ידיהם. בגוים אשר באו שמה. [ע"פ ר"י אברבנאל]:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק לו כב-לב):

ממשיך את דבריו ואומר, משום חילול השם, שיש בפורענות עם ישראל המכונים עם ה', משום זה עצמו כדאי לו לגאלם, גם אם אינם ראויים.

אמנם כדי שיהיו ראויים לברכות המובטחות, יכפר ה' על עוונותיהם, ויטהר את לבם לעבודתו. ואז תהיה הברכה המובטחת לעיל פסוק ט', ברכה של ריבוי תבואה ומזון.

(כב) לכן אמר לבית ישראל כה אמר אדני אלקים לא למענכם אני עשה בית ישראל. את האמור בענין, להוציאם מארץ העמים, ולהביאם אל ארצם: כי אם לשם קדשי אשר חללתם. אשר נתחלל על ידכם במקום. אשר באתם שם: (כג) וקדשתי מעתה אקדש את שמי הגדול המחלל בגוים אשר חללתם בתוכם, וידעו הגוים כי אני ה' נאם אדני אלקים בהקדשי בכם לעיניהם. בעת אחיה מקודש על ידיכם לעיני הגוים, אז ידעו הגוים שאני ה' המושל בכלם: (כד) ולקחתי ובזה אקדש שמי, כי אקח אתכם

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

הָאֲרָצוֹת וְהַבָּאֲתִי אֶתְכֶם אֶל אֲדֹמְתְכֶם: (כה) וְזָרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מִיִּם טְהוֹרִים וְטָהַרְתֶּם מִכָּל טִמְאוֹתֵיכֶם וּמִכָּל גִּלּוּלֵיכֶם אֲטַהֵר אֶתְכֶם: (כו) וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב חֲדָשׁ וְרוּחַ חֲדָשָׁה אֶתֶן בְּקִרְבְּכֶם וְהִסְרֹתִי אֶת לֵב הָאָבֶן מִבְּשָׂרְכֶם וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב בָּשָׂר: (כז) וְאֶת רוּחִי אֶתֶן בְּקִרְבְּכֶם וְעָשִׂיתִי אֶת אֲשֶׁר בְּחָקִי תִלְכוּ וּמִשְׁפָּטִי תִשְׁמְרוּ וְעָשִׂיתֶם: (כח) וּיִשְׁבְּתֶם בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְאַבְתִּיכֶם וְהִייתֶם לִי לְעָם וְאֲנִי אֶהְיֶה לָכֶם לֵאלֹהִים: (כט) וְהוֹשַׁעְתִּי אֶתְכֶם מִכָּל טִמְאוֹתֵיכֶם וְקָרָאתִי אֶל הַדָּגָן וְהַרְבִּיתִי אֹתוֹ וְלֹא אֶתֶן עֲלֵיכֶם רָעָב: (ל) וְהַרְבִּיתִי אֶת פְּרִי הָעֵץ וְתִגְוַת הַשָּׂדֶה לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא תִקְחוּ עוֹד חֶרֶפַת רָעָב בְּגוֹיִם: (לא) וְיִזְכְּרְתֶם אֶת דְּרִכֵּיכֶם הָרָעִים וּמַעַלְלֵיכֶם אֲשֶׁר לֹא טוֹבִים

מִן הַגּוֹיִם וּקְבַצְתִּי אֶתְכֶם מִכָּל הָאֲרָצוֹת וְהַבָּאֲתִי אֶתְכֶם אֶל אֲדֹמְתְכֶם: (כה) וּזְרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מִיִּם טְהוֹרִים. רוצה לומר, אכפר עוונם, ואעביר טומאת חטאתם, בהזיית מי אפר פרה המעביר טומאת המת [ע"פ רש"י^{קסב}]. וטהרתם מכל טמאותיכם ומכל גלולים אטהר אתכם: (כו) ונתתי לכם לב חדש ורוח חדש אתן בקרבכם. רוצה לומר לב ישר ומוכנע ורצון טוב: והסרתי את לב האבן מבשרכם. לב החזק והקשה כאבן: ונתתי לכם לב בשר. לב נכנע ורך כבשר [ע"פ רד"ק]: (כז) ואת רוחי אתן בקרבכם. רוצה לומר, אחזיר לכם רוח הנבואה, מה שהיה נחסר כל ימי הגולה: ועשיתי את אשר בחקי תלכו^{קסג} ומשפטי תשמרו ועשיתם. רוצה לומר, אעיר לבבכם שתלכו בחוקי ולשמור משפטי בלב ולעשותם [ע"פ ר"י אברבנאל]: (כח) וישבתם בארץ אשר נתתי לאבתיכם והייתם לי לעם להאמין בי ולשמור מצותי: ואנכי אהיה לכם לאלהים. לאלהים הכוונה, לעזור לכם ולהושיע אתכם: (כט) והושעתִי אתכם מכל טמאותיכם. רוצה לומר ארחיק אתכם מכל טומאת העון שהייתם רגילים בו כי יעיר לבבכם להיות נזהרים מהם: וקראתי אל הדגן והרביתי אותו. רוצה לומר אצוה שיפרה וירבה. ולא אתן עליכם רעב: (ל) והרביתי את פרי העץ ותגובת השדה למען אשר לא תקחו עוד חרפת רעב בגוים. רוצה לומר, באופן שלא תקבלו עוד בגוים חרפת רעב, כי מאז והלאה, לעולם לא יקראו לכם חסירי לחם: (לא) ויזכרתם את דרכיכם הרעים ומעלליכם אשר לא טובים. וכאשר תזכרו דרכיכם הרעים אז

מעין חיים – מוסר ועיונים

^{קסב} לו כה מים טהורים. בא וראה כמה גדולה כוחה של התורה, שמטהרת את פושעי ישראל בזמן שעושין תשובה אפי' מע"ז שבידם שנאמר וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל טמאותיכם ומכל גלולים וגו' ואין מים אלא תורה שנאמר הוי כל צמא לכו למים וגו' (ישעיה נה) ואין טהרה אלא דברי תורה שנאמר אמרות ה' אמרות טהורות וגו' מוזקק שבעתים (תהלים יב) (תנא דבי אליהו רבה פרק יח), ובמקום אחר (מדרש רבה במדבר פ"ט מט) פירשו, שהטהרה הוא שלא יעשו עוד עוונות.

^{קסג} לו כז ועשיתי את אשר בחקי תלכו. הרב אברבנאל (הקדמה לפרק לד' בשאלה השישית) התפלל האם לא יהיה בחירה, והשיב (בפירושו כאן) שהכוונה שיחיה להם לב מוכנע ומוכן להכנעה לפני ה', אבל עדיין הבחירה בין טוב לרע תשאר בידם.

וּנְקַטְתֶּם בְּפָנֵיכֶם עַל עֲוֹנוֹתֵיכֶם וְעַל תּוֹעֲבוֹתֵיכֶם: (לב) לא לְמַעַנְכֶם
אֲנִי עֹשֶׂה נְאֻם אֲדֹנִי יְיָ הוּא יִדְעֵה לָכֶם בּוֹשׁוּ וְהַפְלֵמוּ מִדַּרְכֵיכֶם בֵּית
יִשְׂרָאֵל:

(לג) כֹּה אָמַר אֲדֹנִי יְיָ הוּא בְּיוֹם טְהָרִי אֶתְכֶם מִכָּל עֲוֹנוֹתֵיכֶם וְהוֹשַׁבְתִּי
אֶת הָעָרִים וְנִבְנוּ הַחֲרֻבוֹת: (לד) וְהָאָרֶץ הַנִּשְׁמָה תַעֲבֹד תַּחַת אֲשֶׁר
הִיְתָה שְׁמָמָה לְעֵינַי כָּל עוֹבֵר: (לה) וְאָמְרוּ הָאָרֶץ הַלְזוּ הַנִּשְׁמָה
הִיְתָה כִּגֵּן עֵדֶן וְהָעָרִים הַחֲרֻבוֹת וְהַנִּשְׁמָוֹת וְהַנְּהַרְסוֹת בְּצוּרוֹת יִשְׁבּוּ:
(לו) וַיִּדְעוּ הַגּוֹיִם אֲשֶׁר יִשְׁאַרוּ סְבִיבוֹתֵיכֶם כִּי אֲנִי יְיָ הוּא בְּנִיתִי
הַנְּהַרְסוֹת נִטְעַנְתִּי הַנִּשְׁמָה אֲנִי יְיָ הוּא דִּבַּרְתִּי וְעָשִׂיתִי:

ונקטתם בפניכם, תכרתו בעיני עצמיכם. על עונותיכם ועל תועבותיכם. רוצה לומר, אתם תשפטו הכריתיה
על עצמיכם בעבור הרעות שעשיתם, ותאמרו שבדין נכרתם בגולה [ע"פ רד"ק]: (לב) -לא למענכם אני עשה.
את הגאולה הזאת -נאם אדני אלקים, יודע לכם, יהיה ידוע לכם שאין הגאולה למענכם, כי -אתם, -בושו
והכלמו מדרכיכם אשר לא טובים. בית ישראל, ואינכם כדאים להביא הגאולה:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק לו לג-לו):

ניבא שגם ההבטחות שנאמרו לעיל פסוק י', שהארץ תיבנה ותתיישב, יתקיימו כאשר יטהר ה' אותנו מהעוונות.
(לג) כֹּה אָמַר אֲדֹנִי אֱלֹקִים בְּיוֹם טְהָרִי אֶתְכֶם מִכָּל עֲוֹנוֹתֵיכֶם. רוצה לומר כשאכפר עליהם: והושבתי
את הערים ונבנו החרבות. להיות מיושבת באנשים: (לד) והארץ הנשמה, אשר היא שוממה -תעבד, אז
בחרישה ובזריעה [ע"פ רש"י] -תחת אשר היתה שממה לעיני כל עובר: (לה) ואמרו הארץ הלזו
הנשמה, העובדים דרך כס יתמהו ויאמרו, הנה הארץ הזאת שהיתה נשמה -היתה כגן עדן, היתה, נעשתה, עתה
כגן הנוטעה בעדן: והערים החרבות והנשמות והנהרסות בצורות ישוב, נתיישבו באנשים ובמגדלים
ובחומות עד שהמה בצורות וחזקות: (לו) וידעו הגוים אשר ישארו סביבותיכם, רוצה לומר, הגוים
הנשארים יכירו לדעת -כי אני ה' בניתי הנהרסות, שאני הוא בניתי את הנהרסות ונמטעתי הנשמה ולא
נעשה הדבר במקרה. שהרי יראו בנינים שהם ניסו להפריח את שממתה ולא עלתה בידם, ואילו בבוא בני ישראל נתנה הארץ פרי
מבורך וטוב: -אני ה' דברתי ועשיתי, אני הוא המדבר שכן יהיה, ואני הוא העושה הדבר [ע"פ רד"ק]:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק לו לז-לח):

ניבא על הברכה של ריבוי זרעם וילדיהם, ברכה שהובטחה לעיל פסוק יא'.
בברכה זו לא נאמר שהוא בעבור שלא יתחלל שם ה', אלא מבואר שברכה זו תבא בזכות התפלות.
וראה לעיל פסוק יא' אמר שבברכה זו יהיו מבורכים יותר מהימים הטובים של ימי העבר.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

(לז) כה אָמַר אֲדֹנִי יְהוָה עוֹד זֹאת אֶדְרֹשׁ לְבֵית יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת לָהֶם אֲרֶבֶה אֹתָם כְּצֶאֱנָן אָדָם: (לח) כְּצֶאֱנָן קְדָשִׁים כְּצֶאֱנָן יְרוּשָׁלַם בְּמוֹעֲדֶיהָ כִּן תִּהְיֶינָה הָעָרִים הַחֲרֻבוֹת מְלֹאוֹת צֶאֱנָן אָדָם וַיִּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה:

פרק לו (א) הִיָּתָה עָלַי יָד יְהוָה וַיּוֹצֵאֵנִי בְרוּחַ יְהוָה וַיְנִיחֵנִי בְּתוֹךְ הַבִּקְעָה וְהִיא מְלֵאָה עֲצָמוֹת: (ב) וַהֲעֵבִירֵנִי עֲלֵיהֶם סָבִיב סָבִיב וְהִנֵּה

(לז) כה אמר אדני אלוקים עוד זאת אדרש לבית ישראל לעשות להם. רוצה לומר, עוד גס. בדבר זה אהיה נדרש להם למלאות משאלותם בדרשם על זאת: ארבה אותם כצאן אדם. רוצה לומר, וזהו הדבר, שארבה אותם. מריבוי הרגיל בבני אדם. שיהיו מתרבים. כרביי הצאן [ע"פ רש"י^{סד}]: (לח) כצאן קדשים. כמספר צאן קדשים, וחוזר ומפרש: כצאן ירושלים במועדיה. רוצה לומר, כצאן המובא לירושלים במועדי ה' להקריב על המזבח [על פי מדרש רבה שיר השירים פ"ו ד']: בן תהייתה. כמספר הזה תהינה. הערים החרבות מלאות צאן אדם. רוצה לומר, מרבית בני אדם, ולפי שדרך הצאן להתרבות מאד, אמר מלת צאן בדרך שאלה על הפלגת הרבוי: וידעו כי אני ה' הנאמן במאמרי:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק לו א-יד): יחזקאל הנביא מחיה מתים בבקעת דורא.

זמן הנבואה: חז"ל אמרו (סנהדרין צב) שהנבואה הזו, שבה החיה יחזקאל מתים, היה אחרי המעשה שחנניה מישאל עזריה ניצלו מכבשן האש, כאשר מיאנו להשתחוות לצלם שהקים נבוכדנצר בגבעת דורא^{סה}.

פרק לו (א) הִיָּתָה עָלַי יָד ה' כח חזק הנבואה: וַיּוֹצִיאֵנִי הוֹצִיא אוֹתִי מִמְּקוֹמִי: בְּרוּחַ ה' רוצה לומר, ההוצאה היה ברצון המקום, לא ברצוני כי אם בעל כרחי: וַיְנִיחֵנִי בְּתוֹךְ הַבִּקְעָה וְהִיא מְלֵאָה עֲצָמוֹת. ארו"ל שהיו מבני אפרים שמהרו את הקץ לצאת ממצרים והרגום אנשי גת [ע"פ רש"י]: (ב) וַהֲעֵבִירֵנִי עֲלֵיהֶם סָבִיב סָבִיב. העביר אותי סמוך להם סביבותם, למען יראה איכותם וכמותם, ולא העבירו בין העצמות לפי שהיה כהן [ע"פ רש"י]: וְהִנֵּה רַבּוֹת מְאֹד, עַל פְּנֵי הַבִּקְעָה וְהִנֵּה יִבְשׁוֹת מְאֹד. רוצה לומר ראיתי שהמה

מעין חיים – מוסר ועיונים

^{סד} לו לא ארבה אותם. בזכות קידוש ה' כגון חנניה מישאל ועזריה שמסרו נפשם וקידשו שמו יתברך ברבים (מדרש רבה שיר השירים ח).

^{סה} לא א. לא מצאתי מפורש מתי היה מעשה זה שחנניה מישאל ועזריה מסרו נפשם על קידוש השם, ולא נשרפו באש. אכן נראה שיש למצוא הוכחות לשער מהו זמן מאורע הזה.

בגמ' סנהדרין צג' איתא דניאל היכן היה באותה שעה, י"א שהלך לחפור נהר בטבריא, וי"א להוציא חזירים מאלכסנדריא שבמצרים. מוכח שהענין היה לפני החורבן, בעוד היו ישראל בארצם, והמצרים בארצם, כי מה לו לתקן את טבריא, אם הארץ שממה מבלי אדם.

סיוע נוסף לכך, במדרש רבה (שיר השירים ח) מעמיד את הפסוק ביחזקאל כ א, בשנה השביעית באו אלי אנשים מוקני ישראל. שחנניה מישאל ועזריה היו, ובאו לשאול אם למסור נפשם על קידוש השם, אם כן מבואר שמעשה הצלם, היה בשנה השביעית מגלות יכניה שהוא ד' או ה' שנים לפני החורבן, בעוד המקדש בנוי (אמנם קצת צ"ב איך נקראו זקנים, הרי מעט לפני כן נקראו ילדים כמבואר בתחילת ספר דניאל. וצריך לומר אין זקן אלא מי שקנה חכמה):

רבות מאד על פני הבקעה והנה יבשות מאד: (ג) ויאמר אלי בן אדם התחיינה העצמות האלה ואמר אדני יהוה אתה ידעת: (ד) ויאמר אלי הנבא על העצמות האלה ואמרתי אליהם העצמות היבשות שמעו דבר יהוה: (ה) פה אמר אדני יהוה לעצמות האלה הנה אני מביא בכם רוח וחיייתם: (ו) ונתתי עליכם גדים והעלתי עליכם בשר וקרמתי עליכם עור ונתתי בכם רוח וחיייתם וידעתם פי אני יהוה: (ז) ונבאתי באשר צויתי ויהי קול פה הנבאי והנה רעש ותקרבו עצמות עצם אל עצמו: (ח) וראיתי והנה עליהם גדים ובשר עלה ויקרם עליהם עור מלמעלה ורוח אין בהם: (ט) ויאמר אלי הנבא אל הרוח הנבא בן אדם ואמרתי אל הרוח פה אמר אדני

רבות מאד, ויבשות מאד: (ג) ויאמר אלי בן אדם התחיינה העצמות האלה, הוא כה"א השאלה, כי שאלו אם אפשר שיחיו העצמות האלה: ויאמר אדני אלקים אתה ידעת^{קס}, כאומר, הנה לפי הטבע אין מקום שיחיו. אולם אם רצונך שיחיו הנה כן יחיו, ומי אם כן יודע רצונך אלא אתה ואם כן ידעת אם יחיו [ע"פ ר"י אברבנאל]: (ד) ויאמר אלי הנבא על העצמות האלה, ואמרתי אליהם העצמות היבשות שמעו דבר ה': (ה) כה אמר אדני אלקים לעצמות האלה הנה אני מביא בכם רוח רוצה לומר, בהעצמות יבוא רוח ואויר נושם, וחיייתם^{קפ}, ומזה יבוא מעט חיות בעצמות להתנווע ולהתקרב זה לזה, כמפורש [להלן, בענין [ע"פ ר"י אברבנאל]: (ו) ונתתי עליכם גידים והעלתי עליכם בשר, אחר שיתקרבו העצמות כל אחד למקום הראוי לו, אתן עליכם גידים לחבר ולקשר העצמות זה בזה: וקרמתי עליכם עור, אעשה עליכם קרום של עור ונתתי בכם רוח וחיייתם, ואחר זה אתן בכם רוח החיוני, ותשארו חיים וקיימים: וידעתם כי אני ה', והכל בידים: (ז) ונבאתי באשר צויתי ויהי קול מן הרוח והאויר הנושם. בהנבאי, והנה רעש, והנה נדנדו ותנועה מן העצמות, ותקרבו עצמות עצם אל עצמו וקרבו כל אחד אל העצם הדבוק בו כשהיה חי [ע"פ רש"י]: (ח) וראיתי והנה עליהם גידים, רוצה לומר, נתון עליהם גידים: ובשר עלה ויקרם עליהם עור מלמעלה ורוח אין בהם, עדיין לא היה בהם רוח החיוני: (ט) ויאמר אלי הנבא אל הרוח, הנבא בן אדם ואמרתי אל הרוח, כה אמר אדני אלקים מארבע רוחות באי הרוח, רוצה לומר, מכל מקום שהלכו נשמותיהן לשוט לארבע רוחות העולם, משם יתקבצו ויבואו: ופחית

מעין חיים – מוסר ועיונים

^{קס} לו ג אתה ידעת. הרב אברבנאל הקשה, אם השאלה היתה האם יכולים לקום לתחיה בדרך הטבע, היה עליו להשיב שלא. ואם השאלה אם יכול הקב"ה להחיותם בנס, היה לו להשיב בוודאי שיכול. לכן מפרש השאלה היתה האם הם ראויים לנס כזה.

^{קפי} לו ה רוח וחיייתם. הרב אברבנאל מפרשו, על הרוח שחיברה את העצמות. אבל הרד"ק מפרשו על רוח החיים, שהגיע לבסוף. ולדבריו מיושב יותר המילה וחיייתם, וגם יש כמו מילים אלו בפסוק ו' ושם הוא וודאי על רוח החיים.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

יְהוָה מֵאַרְבַּע רוּחוֹת פְּאִי הָרוּחַ וּפְחִי בַּהֲרוּגִים הָאֵלֶּה וַיְחִיו: (י)
וְהִנֵּבֹאתִי כְּאִשֶּׁר צִוֵּנִי וְתִבּוֹא בָּהֶם הָרוּחַ וַיְחִיו וַיַּעֲמֵדוּ עַל רִגְלֵיהֶם
חֵיל גָּדוֹל מְאֹד מְאֹד: (יא) וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן אָדָם הֲעֲצֻמוֹת הָאֵלֶּה כָּל
בֵּית יִשְׂרָאֵל הֵמָּה הֵנָּה אֹמְרִים יִבְשׁוּ עֲצֻמוֹתֵינוּ וְאִבְדָּה תִקְנָתֵנוּ נִגְזַרְנוּ
לָנוּ: (יב) לָכֵן הִנֵּבֹא וְאִמְרַתְּ אֲלֵיהֶם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הֵנָּה אֲנִי
פֹתַח אֶת קְבֻרֹתֵיכֶם וְהִעֲלִיתִי אֶתְכֶם מִקְבְּרוֹתֵיכֶם עִמִּי וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם
אֶל אֲדֹמַת יִשְׂרָאֵל: (יג) וַיִּדְעָתֶם כִּי אֲנִי יְהוָה בִּפְתָחִי אֶת קְבֻרֹתֵיכֶם
וּבְהִעֲלוֹתִי אֶתְכֶם מִקְבְּרוֹתֵיכֶם עִמִּי: (יד) וְנָתַתִּי רוּחִי בָכֶם וַחַיִּיתֶם
וְהִנַּחְתִּי אֶתְכֶם עַל אֲדֹמַתְכֶם וַיִּדְעָתֶם כִּי אֲנִי יְהוָה דִּבְרַתִּי וַעֲשִׂיתִי נֶאֱמַר
יְהוָה:

בַּהֲרוּגִים הָאֵלֶּה וַיִּנְשְׁבוּ בְּגוֹפֵי הַהֲרוּגִים הָאֵלֶּה וַיְחִיו: [ע"פ רש"י]: (י) וְהִנֵּבֹאתִי כְּאִשֶּׁר צִוֵּנִי וְתִבּוֹא
בָּהֶם הָרוּחַ וַיְחִיו וַיַּעֲמֵדוּ עַל רִגְלֵיהֶם חֵיל גָּדוֹל מְאֹד מְאֹד: (יא) וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן אָדָם הֲעֲצֻמוֹת
הָאֵלֶּה כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל הֵמָּה רֹצֵה לֹמֶר, הֵמָּה מִרְמְזִים לְהִיּוֹת לְאוֹת וּסִימָן עַל כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל הַמֵּתִים
בַּגּוֹלָה: הֵנָּה אֹמְרִים מִתִּי הַגּוֹלָה אֹמְרִים הֵנָּה יִבְשׁוּ עֲצֻמוֹתֵינוּ, עַד שֶׁלֹּא תִבּוֹא הַגּוֹלָה כִּבְר נָהִיו מֵתִים
וַיִּתִּיבִשׁוּ עֲצֻמוֹתֵינוּ, וְאִבְדָּה תִקְנָתֵנוּ, וְאִבְדָּה אִם כֵּן תִּקְוֵנוּ, מִה שֶׁאֵנוּ מְקוּיִם אֶל הַגּוֹלָה - נִגְזַרְנוּ לָנוּ. הוֹאִיל
וְאֵנוּ נִכְרַתְנוּ לַעֲצֻמָּנוּ, וְלֹא נָהִיָּה בַּחֲבֵרַת הָאֲנָשִׁים הָרוּאִים אֶת הַגּוֹלָה וְכֵאֵילֹו יֹאמְרוּ וּמָה אִם כֵּן תּוֹעֵלַת לָנוּ עִם
הַגּוֹלָה: [ע"פ רד"ק]: (יב) לָכֵן הִנֵּבֹא וְאִמְרַתְּ אֲלֵיהֶם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי אֱלֹקִים הֵנָּה אֲנִי פֹתַח אֶת
קְבֻרֹתֵיכֶם, בִּזְמַן הַגּוֹלָה אֶפְתַּח קְבֻרֹתֵיכֶם וְהִעֲלִיתִי אֶתְכֶם מִקְבְּרוֹתֵיכֶם עִמִּי, וְאֶעֱלֶה אֶתְכֶם מִשֶּׁם חַיִּים
וְקִיִּימִים אִתְּכֶם עִמִּי, וְכֹאמֹר הֵנָּה הַתַּחֲיָה בַּעֲצֻמוֹת הַבִּקְעָה הִיא לְאוֹת עַל הַתַּחֲיָה הַעֲתִידָה: וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם אֶל
אֲדֹמַת יִשְׂרָאֵל^{קס"ב}, וְאִם כֵּן גַּם אִתְּכֶם תִּרְאוּ אֶת הַגּוֹלָה: (יג) וַיִּדְעָתֶם כִּי אֲנִי ה' בִּפְתָחִי אֶת קְבֻרֹתֵיכֶם,
רֹצֵה לֹמֶר בַּעַת אֶפְתַּח אֶת קְבֻרֹתֵיכֶם וּבְהִעֲלוֹתִי אֶתְכֶם מִקְבְּרוֹתֵיכֶם עִמִּי, וְאֶעֱלֶה אֶתְכֶם מִשֶּׁם אִתְּכֶם עִמִּי,
אֲז תִּדְעוּ שֶׁאֲנִי ה' הַנֶּאֱמָן בְּמֵאֲמָרִי: (יד) וְנָתַתִּי רוּחִי בָכֶם וַחַיִּיתֶם^{קס"ג}, אֲתָן בְּכֶם רוּחַ הַחַיּוּנִי וְתִשְׁאָרוּ חַיִּים
וְקִיִּימִים וְהִנַּחְתִּי אֶתְכֶם עַל אֲדֹמַתְכֶם, וְאוֹשִׁיב אֶתְכֶם בְּמִנוּחָה עַל אֲדֹמַתְכֶם וַיִּדְעָתֶם כִּי אֲנִי ה' דִּבְרַתִּי
וַעֲשִׂיתִי, וְאֲז תִּדְעוּ שֶׁאֲנִי ה' הַנֶּאֱמָן בְּמֵאֲמָרִי אֲנִי דִּבְרַתִּי וְאֲנִי עֲשִׂיתִי כְּאִשֶּׁר דִּבְרַתִּי - נֶאֱמַר ה':

מֵעֵין חַיִּים – מוֹסֵר וְעִיּוּנִים

^{קס"ב} לֹא יֵב וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם אֶל אֲדֹמַת יִשְׂרָאֵל. כֵּתֵב הַרְדִּיק הַפְּסוּק חֹזֶה מוֹכִיחַ כִּי בְחוּץ לָאָרֶץ יָחִיו כְּמוֹ מִתִּי יִשְׂרָאֵל,
שֶׁהָרִי אִמֵּר אֲנִי פֹתַח אֶת קְבֻרֹתֵיכֶם וְהִעֲלִיתִי אֶתְכֶם מִקְבְּרוֹתֵיכֶם, וְאַחֵר כֵּן וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם אֶל אֲדֹמַת יִשְׂרָאֵל. עַכ"ל.
וְהֵנָּה בַּחֲזו"ל כְּתוּבָת קִיָּא אִמְרוּ מִתִּי חֲזו"ל אֵינֶם חַיִּים, וַיֵּשׁ לִישֵׁב שְׁבָא"י זֶה עֲצֻמוֹ זָכוֹת לַתַּחֲיָה הַמֵּתִים, אֲבָל בַּחֲזו"ל
אִמְנָם יִתְכַּן תַּחֲיָה הַמֵּתִים, אֲבָל לִכְךָ צָרִיךְ זְכוּיוֹת מִיּוֹחָדוֹת כִּי אֵין זָכוֹת אִי"י. כְּגוֹן מִה שֶׁנֶּאֱמַר בְּכַתּוּבֹת קִיָּא ב' מִי שֶׁאֵין
בּוֹ אֹר תּוֹרָה, אֵין לוֹ זָכוֹת שִׁיחִיה בַּתַּחֲיָה הַמֵּתִים. וְשֶׁם מִתְבָּאֵר שֶׁאֹר תּוֹרָה הוּא תַלְמִיד חָכֵם, וּבְמִי שֶׁאֵינוֹ תַלְמִיד חָכֵם,
יִשְׁנו כְּאִשֶּׁר מְסִייעַ לַתַּלְמִיד חָכֵם, עֵנִינִי חַיִּי, כְּגוֹן מִתְעַסֵּק בִּפְרִנְסָתוֹ, וְנוֹתֵן אֶת בְּתוֹ לַת"ח.

^{קס"ג} לֹא יֵב וְנָתַתִּי רוּחִי בָכֶם וַחַיִּיתֶם. לְבִיאוֹר הַמַּצּוּדוֹת פִּירוּשׁוֹ, שֶׁהַחַיִּים שֹׁבִים בְּזִמְנָן זֶה. וְהַקֶּשֶׁה הַרְדִּיק הָרִי וְהִעֲלִיתִי
אֶתְכֶם מִקְבְּרוֹתֵיכֶם, מִשְׁמַע שִׁיחוֹ כְּבֵר מִיד. אִמְנָם אוֹלִי יֵשׁ לִישֵׁב וּלְבִאֵר שְׁבָא לֹמֶר, שֶׁלֹּא יִקְבְּלוּ רוּחַ חַיִּים בַּתּוֹךְ הַקֶּבֶר
שֶׁלֹּא יִצְטָעְרוּ שֶׁם מִמְחֻנֵּק, אֲלֵא קוֹדֵם יִתְחַו הַקֶּבֶרִים וַיַּעֲלוּ הַגּוֹפִים, וְאֲז יִקְוֹמוּ לַתַּחֲיָה.

(טו) וַיְהִי דְבַר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: (טז) וְאַתָּה בֶן אָדָם קַח לָךְ עֵץ אֶחָד וּכְתֹב עָלָיו לַיהוּדָה וְלִבְנֵי יִשְׂרָאֵל חֻבְרוֹ וּלְקַח עֵץ אֶחָד וּכְתֹב עָלָיו לְיוֹסֵף עֵץ אֶפְרַיִם וְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל חֻבְרוֹ: (יז) וְקָרַב אֹתָם אֶחָד אֶל אֶחָד לָךְ לַעֲץ אֶחָד וְהָיוּ לְאַחַדִּים בְּיָדְךָ: (יח) וּכְאֲשֶׁר יֹאמְרוּ אֵלֶיךָ בְּנֵי עַמְּךָ לֵאמֹר הֲלוֹא תִגִּיד לָנוּ מָה אֵלֶּה לָּךְ: (יט) דְּבַר אֲלֵהֶם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הִנֵּה אֲנִי לֹקֵחַ אֶת עֵץ יוֹסֵף אֲשֶׁר בְּיַד אֶפְרַיִם וְשִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל חֻבְרוֹ וְנָתַתִּי אוֹתָם עָלָיו אֶת עֵץ יְהוּדָה וַעֲשִׂיתָם לַעֲץ אֶחָד וְהָיוּ אֶחָד בְּיָדִי: (כ) וְהָיוּ הָעֵצִים אֲשֶׁר תִּכְתֹּב עֲלֵיהֶם בְּיָדְךָ לְעִינֵיהֶם: (כא) וְדִבַּר אֲלֵיהֶם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הִנֵּה אֲנִי לֹקֵחַ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִבֵּין הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הָלְכוּ שָׁם וְקִבַּצְתִּי אֹתָם מִסָּבִיב וְהִבֵּאתִי

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק לו טו-כח):

ניבא שלעתיד לבא ישובו גם בני עשרת השבטים, ויהיו באחדות עם שבט יהודה תחת מלכות מלך המשיח. ובעבור האחדות הזו יזכו להבטחה של ישיבה בארץ ישראל עד עולם (ההבטחה דלעיל פרק לו פסוק יב'), ויהיה השראת השכינה ובנין בית המקדש.

(טו) וַיְהִי דְבַר ה' אֵלַי לֵאמֹר: (טז) וְאַתָּה בֶן אָדָם קַח לָךְ עֵץ אֶחָד, חֲתִיכָת עֵץ אֶחָד: וּכְתֹב עָלָיו לַיהוּדָה וּלְבְנֵי יִשְׂרָאֵל חֻבְרוֹ. המלות האלה כתוב עליי, כאומר העץ ההוא מרמז על יהודה ועל בני ישראל חבריו, הם בני בנימין שהתחברו עליו להיות מלכות אחת. ייחד עם יהודה: וּלְקַח עֵץ אֶחָד, ועוד לקח עץ אחד וכתוב עליו לְיוֹסֵף עֵץ אֶפְרַיִם וְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל חֻבְרוֹ. כאומר על יוסף מרמז העץ ההוא והוא אפרים הבא מיוסף שמלכות ישראל נקראת על שמו, לפי שמלך הראשון היה עליהם ירבעם הבא מאפרים, ומרמז העץ ההוא עליו ועל שאר השבטים שהתחברו עמו להיות תחת ממשלתו [ע"פ רש"י]: (יז) וְקָרַב אֹתָם אֶחָד אֶל אֶחָד, תקרב העצים זה אל זה. לָךְ לַעֲץ אֶחָד, להיות נראים לך כאילו המה חתיכת עץ אחד: וְהָיוּ לְאַחַדִּים בְּיָדְךָ, כשהיו עדיין בידך יתחברו יחד על פי נס, ויהיו חתיכה אחת באמת [ע"פ רש"י]: (יח) וּכְאֲשֶׁר יֹאמְרוּ אֵלֶיךָ בְּנֵי עַמְּךָ לֵאמֹר הֲלוֹא תִגִּיד לָנוּ, רוצה לומר הלא מהראוי שתגיד לנו. מָה אֵלֶּה לָּךְ, למה אלה לך על מה תרמז בזה. מִחוּר הַנִּמְשָׁל: (יט) כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הִנֵּה אֲנִי לֹקֵחַ אֶת עֵץ יוֹסֵף אֲשֶׁר בְּיַד אֶפְרַיִם, רוצה לומר, שבט מלכות יוסף אשר היא ביד אפרים: וְשִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל חֻבְרוֹ, רוצה לומר, וגם אקח שבטי ישראל שהתחברו עמו. וְנָתַתִּי אוֹתָם עָלָיו אֶת עֵץ יְהוּדָה וַעֲשִׂיתָם לַעֲץ אֶחָד וְהָיוּ אֶחָד בְּיָדִי, ואתן אותם עליו. רוצה לומר, את שאר השבטים ביחד, עם אפרים אתנם להיות שבט מלכות יהודה, ואעשה אותם לשבט מלכות אחד, וכן תקום הדבר בידי החזקה [ע"פ רש"י]: (כ) וְהָיוּ הָעֵצִים, רוצה לומר העצים ההם. אֲשֶׁר תִּכְתֹּב עֲלֵיהֶם, הדברים האלה. בְּיָדְךָ לְעִינֵיהֶם, תאחזם בידך לפניהם: (כא) וְדִבַּר אֲלֵיהֶם, בעת תאחז העצים ההם בידך, תדבר אליהם. כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הִנֵּה אֲנִי לֹקֵחַ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִבֵּין הַגּוֹיִם

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

אוֹתָם אֶל אֲדָמָתָם: (כב) וְעָשִׂיתִי אִתָּם לְגוֹי אֶחָד בְּאַרְץ בְּהָרֵי יִשְׂרָאֵל וּמֶלֶךְ אֶחָד יִהְיֶה לְכָלָם לְמֶלֶךְ וְלֹא יִהְיֶה [יְהִיו] עוֹד לְשָׁנֵי גוֹיִם וְלֹא יִחָצוּ עוֹד לְשָׁתִי מַמְלָכוֹת עוֹד: (כג) וְלֹא יִטְמְאוּ עוֹד בְּגִלּוּלֵיהֶם וּבִשְׁקוּצֵיהֶם וּבְכָל פְּשָׁעֵיהֶם וְהוֹשַׁעְתִּי אִתָּם מִכָּל מוֹשְׁבֵיתֵיהֶם אֲשֶׁר חָטְאוּ בָּהֶם וְטַהַרְתִּי אוֹתָם וְהָיוּ לִי לְעָם וְאֲנִי אֶהְיֶה לָּהֶם לֵאלֹהִים: (כד) וְעַבְדִּי דָוִד מֶלֶךְ עָלֵיהֶם וְרוּעָה אֶחָד יִהְיֶה לְכָלָם וּבְמִשְׁפָּטִי יֵלְכוּ וּחְקוֹתַי יִשְׁמְרוּ וְעָשׂוּ אוֹתָם: (כה) וַיָּשְׁבוּ עַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְעַבְדִּי לְיַעֲקֹב אֲשֶׁר יָשְׁבוּ בָּהּ אֲבוֹתֵיכֶם וַיָּשְׁבוּ עָלֶיהָ הִמָּה וּבְנֵיהֶם וּבְנֵי בְנֵיהֶם עַד עוֹלָם וְדָוִד עַבְדִּי נָשִׂיא לָהֶם

אשר חלבו שם וקבצתי אתם מסביב והבאתי אותם אל אדמתם: (כב) ועשיתי אתם לגוי אחד בארץ, כשהיו בארץ, וחזור ומפרש - בהרי ישראל, שם אעשם לגוי אחד - ולא יהיו עוד לשני גוים, ולא יהיו עוד חלוקים לשנים להיות יהודה עם לבד, ועשרת השבטים עם לבד: - ולא יחצו עוד לשתי ממלכות, כפל הדבר במילים שונות: - עוד, רוצה לומר עד עולם: (כג) ולא יטמאו עוד בגלוליהם ובשקוציהם ובכל פשעיהם, לא יהיו נטמאים עוד בעבודת כוכבים וביתר הפשעים שנטמאו בהם בהיותם בבבל: - והושעתי אתם מכל מושבתיהם אשר חטאו בהם, כי רבים מהם נטמאו בין הבבליים במקום מושבותיהם בזמן הגולה, והרשיעו כמותם, ולכן אמר אושיע אותם להוציאם משם לחזור לדת ישראל [מיוסד על פי' הרב אברבנאל, אמנם בדברי הר"א לא מפורש שגם על משומדים ממש באה הבטחה זו], וטהרתי אותם, ואתה אותם מטומאת עוונם כי אסלח להם - והיו לי לעם, ומאז יהיו לי לעם להאמין בי ולשמור מצותי - ואני אחיה להם לאלהים, לאלהים. הכוונה כאן הוא שישגיח עליהם, להושיע להם ולעזור אותם: (כד) ועבדי דוד, מלך המשיח הבא מזרע דוד יהיה - מלך עליהם: ורועה אחד יהיה לכלם, כי לא ימליכו עוד עשרת השבטים מלך לעצמם מבלעדי: - ובמשפטי ילכו וחקותי ישמרו בלב - ועשו אותם, ויעשום בפועל: (כה) - וישבו על הארץ אשר נתתי לעבדי ליעקב אשר ישבו בה אבותיכם, וישבו עליה המה ובניהם ובני בניהם עד עולם ודוד עבדי נשיא להם^ק לעולם, רוצה לומר, עד עולם לא תפסוק המלוכה

מעין חיים – מוסר ועיונים

^ק לו כה דוד עבדי נשיא להם. בגמרא צח' ב' לומד מכאן שדוד המלך בעצמו יקום לתחיה, ויהיה שני למלך המשיח.

הקשה הרש"ש מדוע לא דרשו כן מן פסוק כג' כד' שנאמר ואני אחיה להם לאלוקים, ועבדי דוד מלך עליהם (כלומר, הא בשניהם נאמר עבדי דוד, דמשמעו מי שהוא כבר עבדי, והיינו דוד המלך).

ובאמת שיש להכפיל את קושיתו שכן רש"י מפרש שם וז"ל: דוד החדש מלך כדכתיב (ירמיה ל) ודוד מלכם אשר אקים להם, ודוד המלך שני לו כדכתיב נשיא להם, ולא כתוב מלך. עכ"ל. מעתה קשה טובא הרי בפסוק שהביא הרש"ש כתוב מלך, ש"מ שדוד הראשון יהיה מלך לא רק נשיא.

וקשה עוד, דלעיל פרק לד' פסוק כד' נאמר 'ואני אחיה להם לאלוקים, ועבדי דוד נשיא בתוכם. מדוע לא דריש הגמ' מהתם.

לְעוֹלָם: (כו) וְכָרַתִּי לָהֶם בְּרִית שְׁלוֹם בְּרִית עוֹלָם יִהְיֶה אוֹתָם וְנִתְּתִים וְהִרְבִּיתִי אוֹתָם וְנִתְּתִי אֶת מְקֻדְשִׁי בְּתוֹכָם לְעוֹלָם: (כז) וְהָיָה מִשְׁפָּנִי עֲלֵיהֶם וְהָיִיתִי לָהֶם לֵאלֹהִים וְהָמָּה יִהְיוּ לִי לְעָם: (כח) וַיִּדְעוּ הַגּוֹיִם כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדֵּשׁ אֶת יִשְׂרָאֵל בְּהִיּוֹת מְקֻדְשִׁי בְּתוֹכָם לְעוֹלָם:

פרק לח (א) וַיְהִי דְבַר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: (ב) בֶּן אָדָם שִׁים פָּנֶיךָ אֶל גּוֹג אֶרֶץ הַמְּגוּג נָשִׂיא רָאשׁ מֶשֶׁךְ וְתָבֵל וְהִנָּבֵא עָלָיו: (ג) וְאָמַרְתָּ כֹה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הִנְנִי אֵלֶיךָ גּוֹג נָשִׂיא רָאשׁ מֶשֶׁךְ וְתָבֵל: (ד)

מזרע דוד [ע"פ ר"י אברבנאל]: (כו). וברתי להם ברית שלום. שישבו בארצם בשלום. ברית עולם יהיה אותם. והברית הזה יהיה עמהם עד עולם: ונתתים, רוצה לומר אתן אותם במקומם ולא יזוּזוּ משם: והרביתי אותם ונתתני את מקדשי בתוכם לעולם, ולא תחרב עוד: (כז) והיה משכני, משכן שכינתי יהיה עליהם, והייתי להם לאלהים, ואהיה להם לאלהים לעזור ולהושיע. והמה יהיו לי לעם, להאמין בי ולשמור מצותי: (כח). וידעו הגוים כי אני ה' מקדש את ישראל בהיות מקדשי בתוכם לעולם. רוצה לומר, כשתתמיד מקדשי בתוכם לעולם, אז ידעו הגוים שאני ה' הקדשתי את ישראל להיות עמי:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק לח א-ט):

לעתיד לבא, יבואו צבא ארץ מגוג, ועמם חיילים מעור מדינות עמהם, בראשות מלכם גוג, יעלו על ארץ מסוימת להלחם, ועדיין אינו אומר איזה ארץ.

פרק לח (א) ויהי דבר ה' אלי לאמר: (ב) בן אדם שים פניך אל גוג ארץ המגוג, מלת אל משמשת בשתיים כאילו אמר אל גוג. ואל ארץ המגוג: נשיא ראש משך ותובל, נשיא וראש הוא, כפל המלה בשמות נרדפים, (דניאל יב) וכן אדמת עפר, ועל גוג יאמר שהוא נשיא גם על משך ותובל, והנבא עליו [ע"פ רד"ק]: (ג) ואמרת כה אמר אדני אלקים הנני אליך, הנה אני אפנה אליך, אתה גוג נשיא ראש משך ותבל:

מעין חיים - מוסר ועיונים

והנראה שלא קשה כלל, כי בהפסוקים האלו (לו כד, ולד כד) נאמר לשון עתיד, דמתיחס על אהיה דלפני כן, וזה יכול להתפרש על מלך המשיח שהוא גם כן נקרא דוד, כמבואר בגמרא שם, שהקב"ה עתיד לעשותו מלך. אך בפסוק זה שנאמר ודוד עבדי נשיא להם לעולם, כאן אין מוזכר כלל לשון עתיד, לכן מכאן מוכח לגמרא דמייירי בדוד בעצמו.

ואחרי שיש הכרח לזה, מעתה גם הפסוק לעיל לד כד, ועבדי נשיא בתוכם, יתפרש על דוד המלך, ומה שנאמר שם בפסוק כ"ג רעה אחד.. את עבדי דוד, הוא המלך המשיח. אלא שמשם לבד לא היה הכרח לזה, כי שם יש לשון עתיד.

וכן לפי זה, מה שנאמר בפרק זה לעיל פסוק כד' ועבדי דוד מלך עליהם, ורועה אחד יהיה לכולם. מדבר במלך המשיח, ופסוק זה ודוד עבדי נשיא. מדבר בדוד המלך בעצמו.

והנה להלן פרק מה' ובפרק מו' נאמרו דינים רבים שיהיו לנשיא לעתיד לבא. לפי דברי הגמרא כאן, משמע לכאורה שכל זה נאמר על דוד המלך ע"ה בעצמו, ולא על מלך המשיח.

ושובבתיך ונתתי חחים בלחיך והוצאתי אותך ואת כל חילך סוסים ופרשים לבשי מכלול כלם קהל רב צנה ומגן תפשי חרבות כלם: (ה) פרס כוש ופוט אתם כלם מגן וכובע: (ו) גמר וכל אגפיה בית תוגרמה ירכתי צפון ואת כל אגפיו עמים רבים אתך: (ז) הפן והכן לך אתה וכל קהלך הנקהלים עליך והיית להם למשמר: (ח) מימים רבים תפקד באחרית השנים תבוא אל ארץ משובבת מחרב מקפצת מעמים רבים על הרי ישראל אשר היו לחרבה תמיד והיא מעמים הוצאה וישבו לבטח כלם: (ט) ועלית פשאה תבוא פענן לכסות הארץ תהיה אתה וכל אגפיך ועמים רבים אותך:

(ד) ושובבתיך, אתן בלכך להיות שובב ומורד, ונתתי חחים בלחיך, ואתן חחים בלחיך למשוך אותך על ידו כדרך שמושכים החיות אל מקום הנרצה. רוצה לומר, אעיר לבך אל הדבר, דהכלן, והוצאתי אותך [ע"פ רש"י] ואת כל חילך סוסים ופרשים, ואוציא אותך ממקומך [ע"פ רש"י] עם אנשיך במרבית סוסים ופרשים לבשי מכלול כלם, וכולם יהיו מלובשים במלבושי פאר. קהל רב צנה ומגן, ויהיו עם רב בצנה ובמגן תפשי חרבות כלם, וכולם יתפשו חרבות כדרך אנשי מלחמה: (ה) פרס כוש ופוט אתם, יהיו אתם בעזרתם: כולם מגן וכובע, כולם יבואו. מוכנים למלחמה היטיב, במגן וכובע: (ו) גמר וכל אגפיה בית תוגרמה ירכתי צפון, היושבים בפאת צפון: ואת כל אגפיו, עמים רבים אתך, יבואו עמך: (ז) והכן לך, הכן עצמך, והכן לך אחרים, וזהו שאמר. אתה וכל קהלך הנקהלים עליך, הנאספים עליך לעזרה: והיית להם למשמר, כי שמירת החיל מן הנזק, מוטל על ראש הצבא [ע"פ ר"י אברבנאל]: (ח) מימים רבים תפקד, תהיה נזכר להפרע ממך על מה שעשית מימים רבים, והוא כי המה עזרו אל האויב הבא על ישראל: באחרית השנים, בסוף השנים תבוא. תבוא אל ארץ משובבת מחרב, אל ארץ אשר שבו יושביה להתיישב בה ממקום שגלו על ידי חרב האויב: מקבצת מעמים רבים, המה נקבצו בה מן העמים הרבים שהיו פזורים שמה בגולה: על הרי ישראל, עתה יפרש מה הוא הארץ, ואמר על הרי ישראל. אשר היו לחרבה תמיד, רוצה לומר זה זמן רב: והיא מעמים הוצאה, העדה היושבת עתה בה, הוצאה מן העמים ממקום גלותם. וישבו לבטח כלם, ועתה המה כולם יושבים לבטח [ע"פ רש"י]: (ט) ועלית כשאה תבוא, אתה תעלה עליהם למלחמה, ותבוא פתאום כחשך הבא פתאום [ע"פ רש"י]. כענן לכסות הארץ תהיה, ולפי מרבית העם, הבא אתך, תהיה נראה כמו ענן גדול, המכסה את הארץ [ע"פ ר"י אברבנאל], וחוזר ומפרש מי יהיו כענן, ואמר. אתה וכל אנפיך, וכל אנשי חילך. ועמים רבים אותך, ועמים רבים אשר עמך. ומוסב למעלה שאמר מימים רבים תפקד, כי באחרית השנים תבוא וכו' ושם תקבל גמולך משלם:

(י) פה אָמר אַדְנִי יְהוָה וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יַעֲלוּ דְבָרִים עַל לִבְכָּךְ וְחִשְׁבֶּתָּ מַחֲשַׁבֶּת רָעָה: (יא) וְאָמַרְתָּ אֲעֵלָה עַל אֶרֶץ פְּרוּזוֹת אָבוֹא הַשְׁקָטִים יִשְׁבִּי לְבִטָּח כָּלֵם יֹשְׁבִים בְּאֵין חוּמָה וּבְרִיחַ וּדְלָתִים אֵין לָהֶם: (יב) לְשָׁלֵל שָׁלָל וְלָבוֹז בּוֹ לְהָשִׁיב יָדְךָ עַל חֲרָבוֹת נוֹשָׁבֶת וְאֵל עַם מְאֹסָף מִגּוֹיִם עֹשֶׂה מִקְנֶה וְקִנְיָן יִשְׁבִּי עַל טִבּוֹר הָאֶרֶץ: (יג) שָׁבָא וְיִרְדֵּן וְסַחְרֵי תִרְשִׁישׁ וְכָל כְּפָרִיָּה יֹאמְרוּ לְךָ הֲלִשְׁלַל שָׁלָל אֶתָּה בָּא הִלְבּוֹז בּוֹ הִקְהַלְתָּ קְהָלְךָ לְשֹׂאת כֶּסֶף וְזָהָב לְקַחַת מִקְנֶה וְקִנְיָן לְשָׁלֵל שָׁלָל גָּדוֹל:

(יד) לָכֵן הִנֵּבֵא בֶן אָדָם וְאָמַרְתָּ לְגוֹג פֹּה אָמַר אַדְנִי יְהוָה הֲלוֹא בַּיּוֹם הַהוּא בְּשִׁבְתִּי עָמִי יִשְׂרָאֵל לְבִטָּח תִּדְעֶ: (טו) וּבָאתָ מִמְּקוֹמְךָ מִיִּרְכַּתִּי צָפוֹן אֶתָּה וְעַמִּים רַבִּים אֶתְךָ רַכְבִּי סוֹסִים כָּלֵם קְהָל גָּדוֹל וְחֵיל רַב:

(י) כה אמר אדני אלקים ויהיה ביום ההוא, בעת שישוּבו ישראל אל אדמתם: יעלו דברים על לבבך, רוצה לומר תהרהר הרהורים [ע"פ רש"י]. וחשבת מחשבת רעה: (יא) ואמרת אעלה על ארץ פרוזות, על היושבים בערי הפרזי: אבוא השקטים, אבוא אל השוקטים במנוחה - יושבי לבטח כלם, ויושבים לבטח. רוצה לומר, אינם נשמרים מן האויבים להתאסף בערי המבצר, כי לבם בטוח מן האויב ולכן יושבים באין חומה ובריח ודלתים אין להם, יושבים מבלי חומה סביב ואין להם בריח ודלתים. וכאומר, והואיל וכן אכבוש אותם בקלות רבה [ע"פ רש"י]: (יב) לשלל שלל ולבוז בו, תחשוב לשלול שללם ולהשיב ידך, לבוא שנית למלחמה על חרבות נושבות, שנתיישוב מקרוב, ולפי שכבר בא פעם בעזרת האויב כמ"ש למעלה, לכן אמר להשיב ידך: ואל עם מאסף מנוים, המאוסים מבין העכו"ם ממקום גלותם: עושה מקנה וקנין, מאספים מקנה בקר וצאן ושאר דברים הנקנים: יושבי על טבור הארץ, על מצוע הארץ וגובהה, ולפי שהטבור הוא אמצע הגוף קורא למקום המצוע בל' טבור [ע"פ רד"ק]. וכן במדרש תנחומא קדושים י' איתא דארץ ישראל באמצע העולם]: (יג) שבא וירדן וסחרי תרשיש וכל כפיריה, רוצה לומר, שריה וגדוליה: יאמרו לך הלשלל שלל אתה בא, בה"א השאלה האם בא אתה לשלול שלל, כמו שאומר אדם לחבירו, אתה אתה מחפש כסף?, - הלבנו בו הקהלת קהלך לשאת כסף וזהב לקחת מקנה וקנין לשלל שלל גדול, וכאילו יאמרו הנה מוכנים אנחנו לקנות השלל מידך [ע"פ ר"י אברבנאל]:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק לח יד-טז): הארץ אשר עליה יבא גוג, היא ארץ בה יושבים עם ישראל.

(יד) לכן, הואיל וכן יהיה הנבא בן אדם ואמרת לגוג כה אמר אדני אלקים הלווא ביום ההוא בשבת עמי ישראל לבטח תדע, רוצה לומר, יהיה ידוע ונגלה לך שיושבים לבטח ואינם נשמרים מן האויב [ע"פ רד"ק]: (טו) ובאת ממקומך מירכתי צפון אתה ועמים רבים אתך רכבי סוסים כלם קהל גדול וחיל רב: (טז) ועלית על עמי ישראל בענן, רוצה לומר, ברבת עם, הרבה בני אדם, שזה נראה, כענן

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

(טז) וְעָלִיתָ עַל עַמִּי יִשְׂרָאֵל כְּעֶנֶן לְכֶסֶת הָאָרֶץ בְּאַחֲרִית הַיָּמִים תִּהְיֶה נִהְבְּאוֹתֶיךָ עַל אֶרֶצִי לְמַעַן דַּעַת הַגּוֹיִם אֹתִי בְּהִקְדָּשִׁי כִּךְ לְעִינֵיהֶם גּוֹג:

(יז) כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הָאֵתָה הוּא אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי בְיָמִים קְדְמוֹנִים בְּיַד עֲבָדֵי נְבִיאֵי יִשְׂרָאֵל הַנִּבְאִים בְּיָמִים הָהֵם שְׁנִים לְהִבְיֵא אֶתְךָ עֲלֵיהֶם:

(יח) וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא בְּיוֹם בּוֹא גּוֹג עַל אֶדְמַת יִשְׂרָאֵל נָאֻם אֲדֹנָי יְהוִה תַּעֲלֶה חֲמָתִי בְּאַפִּי: (יט) וּבִקְנָאֲתִי בְּאֵשׁ עֲבָרְתִּי דִּבַּרְתִּי אִם לֹא בַיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה רַעַשׁ גָּדוֹל עַל אֶדְמַת יִשְׂרָאֵל: (כ) וְרַעֲשׂוּ מִפְּנֵי דְגֵי הַיָּם וְעוֹף הַשָּׁמַיִם וְחַיַּת הַשָּׂדֶה וְכָל הָרֶמֶשׂ הָרֹמֵשׁ עַל הָאֲדָמָה

הבא. לכסות הארץ, באחרית הימים תהיה הדבר הזה: והביאותיך, רוצה לומר אעיר לך לבוא. על ארצי למען דעת הגוים אתי, למען ידעו אותי הגוים ויכירו בי. בהקדשי כך, בעת אחיה מקודש. לעיניהם. על ידך אתה. גוג, כי כשיעשה משפט יקודש שמו הגדול:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק לח יז):

יתכן לפרש את הכוונה שבפרשה זו, על פי דברי חז"ל (סנהדרין צד), בקש הקב"ה לעשות סנהריב גוג, הרי שגוג יכול להיות כל מיני מלכים, ובשעה שיגיע הזמן תבחר הארץ, והמדינה שתקרא מגוג. ועל כך אומר עכשיו אתה נבחרת שיתקיים כך משפט גוג.

(יז) כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הָאֵתָה הוּא אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי, עליך. בימים קדמונים ביד עבדי נביאי ישראל, ועל ישעיה ויחזקאל וזכריה יאמר: הנבאים בימים ההם שנים, רוצה לומר, זה שנים רבות. לפני היום העתיד שמדברים בו, כי כבואו יעבור זמן רב מימי הנביאים ההם: להביא אתך עליהם. [ע"פ רש"י]:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק לח יח-כג):

גוג יפול בארץ ישראל, על ידי מהומה וחרב איש באחיו, ועל ידי אבני אלגביש, שיפלו ממרום, ועוד.
(יח) והיה ביום ההוא ביום בוא גוג על אדמת ישראל נאם אדני אלקים תעלה חמתי באפי: (יט) ובקנאתי בעבור קנאתי דברתי באש עברתי: אם לא, הוא ענין שבועה, וגזם. שמאיים שיהיה מה שהו, ולא אומר, מה יהיה אם לא כן. ביום ההוא יהיה רעש גדול על אדמת ישראל, כלומר אם לא יהיה רעש, אוי ואבוי מה שיהיה, ולא אמר מה: (כ) ורעשו מפני דגי הים, הוא ענין מליצה. ואינו, רוצה לומר, שתהיה רעידת האדמה ממש כפי שנראה ברש"י ורד"ק, אלא הרעש הוא משל, והנמשל הוא שיהיה חרדה גדולה תהיה בעולם: ועוף השמים וחית השרה

וְכָל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה וְנִהְרְסוּ הַהָרִים וְנִפְּלוּ הַמְּדֻרָּגוֹת וְכָל חוֹמָה לְאַרְצָן תִּפּוֹל: (כא) וְקָרָאתִי עָלָיו לְכָל הָרִי חָרֵב נָאֻם אֲדֹנָי יְהוִה חָרֵב אִישׁ בְּאָחִיו תִּהְיֶה: (כב) וְנִשְׁפָּטְתִּי אֶתוֹ בְּדָבָר וּבְדָם וְגִשְׁם שׁוֹטֵף וְאֲבִנִי אֶלְגָּבִישׁ אֵשׁ וְגִפְרִית אֲמַטִּיר עָלָיו וְעַל אֲגָפָיו וְעַל עֲמִים רַבִּים אֲשֶׁר אֵתוֹ: (כג) וְהִתְגַּדַּלְתִּי וְהִתְקַדְּשִׁיתִי וְנִודַעְתִּי לְעֵינֵי גוֹיִם רַבִּים וַיֵּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה:

וכל הרמש הרמש על האדמה, וכל האדם אשר על פני האדמה, ונהרסו ההרים, ונפלו המדרגות, הנעשים לעלות בהן על העליות - וכל חומה לארצן תפול. והכל הוא ענין מליצה, ויורה על גודל החרדה [ע"פ ר"י אברבנאל]: (כא) - וקראתי עליו, על גוג אקרא - לכל הרי חרב נאם אדני אלקים. שיבוא החרב אל כל הרי, מקום שהוא שם, כמו שנאמר למעלה תבוא וגו' על הרי ישראל: - חרב איש באחיו^{קכא}, החרב הבאה - תהיה^{קכב} חרב איש בלב אחיו, לגודל המהומה שיבוא בהם [ע"פ רד"ק]: (כב) - ונשפטתי אתו בדבר ובדם^{קכג}, אתווכה עמו בהבאת עליו דבר ושפכת דם - וגשם שוטף ואבני אלגביש אש וגפריית אמטיר עליו, להומם ולאבדם, וזה תחשב לויכוח כי בזה יודיע שפשעו לו - ועל אגפיו ועל עמים רבים אשר אתו: (כג) - והתגדלתי והתקדשתי, ואז אהיה מגודל ומקודש - ונודעתי^{קכד}, ואהיה^{קכה} נודע ומפורסם - לעיני גוים רבים, וידעו כי אני ה', וידעו הכל שאני ה' ואין עוד זולתי:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק לט א-י):

כאן הודיע שכל חיילי גוג יפלו וימותו בהרים ובשדות שבארץ ישראל.

ניבא שריבוי כלי הנשק של גוג, יהיה כל כך הרבה כדי הסקת ערי ישראל, במשך שבע שנים.

ולפי מה שיתבאר בעיונים לפסוק ז', הרי כללות הפרשה בא לומר שאף שהיה עם נשק רב, לא יצליחו להרוג את עם ישראל.

מעין חיים – מוסר ועיונים

^{קכא} לח כא חרב איש באחיו. גם הנביא זכריה ניבא על כך, שנאמר (פרק י"ד י"ג) והיה ביום ההוא תהיה מהומת ה' רבה בהם והחזיקו איש יד רעהו ועלתה ידו על יד רעהו.

^{קכב} לח כב בדבר ובדם.. אש וגפריית. ביאל פרק ג' פסוק ג', ונתתי מופתים בשמים וארץ דם ואש ותמרות עשן, השמש והחשך לחשך והירח לדם לפני בוא יום ה' הגדול והנורא.

ובזכריה נאמר (פרק יד' פסוק ג') ויצא ה' ונלחם בגוים ההם, כיום הלחמו ביום קרב.

נראה שכל פסוקים אלו, מדברים באותו ענין.

במקום אחד אומרים חז"ל, על מפלה זו של גוג ומגוג, שגוג ומגוג ישרפו כלם בשריפה אחת, שנאמר (יחזקאל לו) ונשפטתי אתו בדבר ובדם וגשם שוטף וגו' ובאותה שעה והתגדלתי והתקדשתי ונודעתי לעיני גוים רבים וגו': (תנחומא ראה ט).

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

פרק לט (א) ואתה בן אדם הנבא על גוג ואמרת כה אמר אדני יהוה הנני אליך גוג נשיא ראש משך ותבל: (ב) ושבתתיך וששאתיך והעליתיך מירכתי צפון והבאותך על הרי ישראל: (ג) והפיתי קשתך מיד שמאולך וחציך מיד ימינך אפיל: (ד) על הרי ישראל תפול אתה וכל אנפיך ועמים אשר אתך לעיט צפור כל כנף וחית השדה נתתיך לאכלה: (ה) על פני השדה תפול כי אני דברתי נאם אדני יהוה: (ו) ושלחתי אש במגוג ובישבי האיים לבטח וידעו כי אני יהוה: (ז) ואת שם קדשי אודיע בתוך עמי ישראל ולא אחל את שם קדשי עוד וידעו הגוים כי אני יהוה קדוש בישראל: (ח)

פרק לט (א) ואתה בן אדם הנבא על גוג ואמרת כה אמר אדני אלקים הנני אליך, הנה אני אפנה אליך אתה גוג נשיא ראש משך ותבל: (ב) ושבתתיך, אעיר לך להיות שוכב ומורד וששאתיך, ואסית אותך [ע"פ רש"י] והעליתיך מירכתי צפון, ואעלה אותך ממקומך מפאת צפון והבאותך על הרי ישראל: (ג) והכיתי, אכה בקשתך, למען תפול מיד שמאולך, כי בה ביד שמאל מחזיקים את הקשת. וחציך מיד ימינך אפיל, ורוצה לומר, לא תצלח עם כלי המלחמה [ע"פ רד"ק]: (ד) על הרי ישראל תפול אתה וכל אנפיך ועמים אשר אתך לעיט צפור כל כנף, לעופות הדורסים וחית השדה נתתיך לאכלה ולחית השדה אתך למאכל: (ה) על פני השדה תפול, במקום המלחמה: כי אני דברתי נאם אדני אלקים^{קכ}, וכן יקום: (ו) ושלחתי אש במגוג^{קכד} ובישבי האיים לבטח, הם הבאים עם גוג, שהיו יושבים לבטח בארצותם על האיים: וידעו כי אני ה', הנאמן במאמרי: (ז) ואת שם קדשי אודיע, אפרסם שם קדשי בתוך עמי ישראל^{קכה}, ולא אחל את שם קדשי עוד, רוצה לומר, לא אניח עוד את

מעין חיים – מוסר ועיונים

^{קכ} **לט ה. נאם ה' אלקים.** יש לשים לב, שמתחילת הפרשה עד כאן, הם דיבורים שה' מדבר עם גוג לשון נוכח (כנראה שרו בשבטים). ומכאן ואילך אינו דיבור עם גוג.

גם בפרק לחי קיים חילוק כזה. שהנה המאמרים הראשונים הם דיבורים עם גוג לשון נוכח, שכן נאמר שם ארבע פעמים כה אמר ה' אלקים, בפסוקים ג', י' יד' יז' וכולם לשון נוכח אל גוג. ומפסוק יח' אינו מדבר עם גוג.

^{קכד} **לט ו ושלחתי אש במגוג.** כפשוטו משמע שמלבד מה שנאמר בפרק לח פסוק כב' שה' ילחם עמו בארץ ישראל, מלבד זה יהיה אש במקומו ובארצו שהוא נקרא מגוג. אולם הרב אברבנאל מפרש שה' ישלח אש באומת מגוג כאשר יהיו בארץ ישראל, ואם כן הרי זה חוזר על מה שנאמר לעיל שם.

^{קכה} **לט ז בתוך עמי ישראל. וידעו כי אני ה' קדוש בישראל.** מהו בתוך עמי ישראל. נראה כי מלבד מיתת הגוים במלחמה, שזה יהיה בדרך ניסית ופלאית השמים כמבואר בסוף פרק לחי אשר מכך ידעו את גבורת ה'. חוץ מזה יהיה פלא מה שכל הצבא הגדול לא יצליחו להרוג בעם ה'. וזה יהיה אות על שה' קדוש בישראל, וזה מה שניבא בתחילת הפרשה וחיצד מיד ימינך אפיל. שיהיה נס ופלא מה שלא יצליחו להרוג בעם ישראל, כלומר בפרשה הזו עוסק בפלא שיהיה בהצלחת ישראל. וכן מה שמסיים את הפרשה בענין ריבוי הנשק, הוא להגדיל את הנס, לומר שלמרות רוב הנשק לא יוכלו להזיק לעם ישראל הראויים להשאר בחיים.

ודברינו מתבארים, במה שדווקא בפרשה זו נאמר וידעו כי אני ה' קדוש בישראל, מה שלא נאמר בשאר הפרשיות שבענין.

הנה באה ונהיתה נאם אדני יהוה הוא היום אשר דברתי: (ט)
ויצאו ישיבי ערי ישראל ובערו והשיקו בנשק ומגן וצנה בקשת
ובחצים ובמקל יד ובלמח ובערו בהם אש שבע שנים: (י) ולא
ישאו עצים מן השדה ולא יחטבו מן היערים פי בנשק יבערו אש
ושללו את שלליהם ובזזו את בזזיהם נאם אדני יהוה:

(יא) והיה ביום ההוא אתן לגוג מקום שם קבר בישראל גי העברים
קדמת הים וחסמת היא את העברים וקברו שם את גוג ואת כל
המונה וקראו גיא המון גוג: (יב) וקברום בית ישראל למען טהר

שמי להיות מחולל: וידעו הגוים כי אני ה' קדוש בישראל. שאני ה' הקדוש שוכן בישראל: (ח) -הנה
באה עתה באה הזמן ונהיתה התשועה נאם אדני אלקים, הוא היום אשר דברתי, וזהו היום אשר
דברתי ויעדתי בו תשועה: (ט) ויצאו ישיבי ערי ישראל ובערו והשיקו בנשק, בכלי יזיק, ומגן וצנה
בקשת ובחצים, המגן והחץ עיקרו מתכת, אך כאן אין הכוונה בחלק המתכת שבהם, שהרי אין המתכת בוער, אלא, רוצה
לומר, בידות הכלים ההם שהם של עץ [ע"פ מדרש רבה ויקרא יא ב]: ובמקל יד, הוא כלונס ארוך, ובראשו
כעין מחט ברזל, ובו הורגים אנשים בזריקה, וברמח, הוא החרב. ובערו בהם אש שבע שנים, כי יהיו רבים
מאד: (י) ולא ישאו עצים מן השדה ולא יחטבו מן היערים, כי בנשק יבערו אש, ושללו את
שלליהם^{ק"י}, את העמים אשר שללו אותם בימי הגולה ובזזו את בזזיהם נאם אדני אלקים:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק לט יא-טז):

עסק הקבורה הגדול, שיהיה להמונים של צבאות מגוג, יהיה שיעורו שבע חדשים, על ידי כל עם ישראל.

בכך מתאר הנביא את ריבוי ההרוגים שיהיו באותו זמן.

(יא) והיה ביום ההוא אתן לגוג, רוצה לומר לאנשיו: מקום שם קבר בישראל, הוא כמו הפוך 'אתן לו,
מקום קבר, שם', וכמו (תהלים עד) כל הרע אויב בקדש, ומשפטו כל אויב הרע בקדש. ורוצה לומר, אתן להם
מקום קבר שם בישראל, בארצם: גי העברים, בגיא שעוברים בו אל -קדמת הים, למזרחו של הים [ע"פ
רד"ק]: וחסמת היא את העברים, מפלת מרבית הפגרים תסתום ותסגור את העוברים שמה, כי לא ימצאו
שם מקום פנוי לעבור עוד שם [ע"פ רש"י], והגיא ההוא יהיה נשכת מרגלי בני אדם, וקברו שם את גוג ואת
כל המונה ולכן יקברו שם את גוג ואת המון עמו: וקראו, שם הגיא יקראו -גיא המון גוג, רוצה לומר, בה

מעין חיים - מוסר ועיונים

^{ק"י} לט י. ושללו את שולליהם. חז"ל אומרים אותן שבע שנים הן הן פרטגמא של צדיקים לעתיד לבא וסימנך דעביד
פרטגמא אכיל משתותא, ועליהם נאמר (משלי כד) חצבה עמודיה שבעה (מדרש רבה ויקרא יא ב). ומבאר ענף יוסף,
ששבע שנים אלו, הם כאירוסין, כלפי העולם הבא שאחרי כן שהוא כנישואין, ומי שחי בכל הז' שנים אלו, סימן שיזכה
לעולם הבא. והענין צריך ביאור.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

אֶת הָאָרֶץ שְׁבַעַה חֲדָשִׁים: (יג) וְקָבְרוּ כָּל עַם הָאָרֶץ וְהָיָה לָהֶם לְשֵׁם יוֹם הַקְּבָרִי נָאֻם אֲדֹנָי יְהוֹה: (יד) וְאֲנָשִׁי תְּמִיד יִבְדִּילוּ עֹבְרִים בְּאָרֶץ מְקַבְּרִים אֶת הָעֹבְרִים אֶת הַנּוֹתְרִים עַל פְּנֵי הָאָרֶץ לְטַהֲרָה מִקְצָה שְׁבַעַה חֲדָשִׁים יַחְקְרוּ: (טו) וְעָבְרוּ הָעֹבְרִים בְּאָרֶץ וְרָאָה עֵצָם אָדָם וּבָנָה אֲצִלוּ צִיּוֹן עַד קָבְרוּ אֹתוֹ הַמְּקַבְּרִים אֶל גֵּיא הַמּוֹן גּוֹג: (טז) וְגַם שֵׁם עִיר הַמוֹנָה וְטַהֲרוּ הָאָרֶץ:

הגיא נקברים המון גוג: (יב) וקברום בית ישראל למען טהר. רוצה לומר, לא יקברום בעבור כבודם, כי אם למען טהר את הארץ, ושבועה חדשים. יתעסקו בקבורתם כי רבים יהיו [ע"פ ר"י אברבנאל. אמנם עיין רש"י כאן ובפסוק הקודם שסובר שבדווקא יקברו אותם. ועיין רד"ק]: (יג) וקברו כל עם הארץ. בשבעה חחדשים הראשונים. כולם יתעסקו בקבורתם: והיה להם לשם. מה שכולם נתעסקו בקבורתם שבעה חדשים, יתפרסם בעולם ולגדולה תחשב להם שכל כך המון רב נהרגו בעבורם: **יום הכבוד**, היום הזה יהיה לי לכבוד מה שהאבדתי המון רב לנקום נקמתי. **נאם אדני אלקים: (יד) ואנשי תמיד יבדילו**, אחר שכולם יתעסקו בקבורתם שבעה חדשים, יבדילו עוד אנשים להיות תמיד. **עברים בארץ מקברים את העברים**. תפקידם יהיה לחפש אחר ההרוגים, לקבור. ויעשו זאת ביחד. עם. האנשים, העוברים. דרך טיולם לצורך עצמם, ובסיועם, **את הנותרים על פני הארץ לטהרה**, את הפגרים הנותרים על פני הארץ לטהר אותם. כי עוברי דרך סימנו וציינו מה שמצאו בדרך מהלכם, כמו שנאמר במקרא שלאחריו והאנשים המובדלים היו מחפשים על סימני ההרוגים לקברם: **מקצה שבעה חדשים יחקרו**, מסוף שבעה חדשים יתחילו לחקור ולחפש אחר ההרוגים, כי במשך שבעה חדשים יקברו אותם הנראים לעין כל [ע"פ רש"י]: (טו) **ועברו**, וכאשר יעברו האנשים **העוברים בארץ**, בדרך מהלכם: **וראה עצם אדם**, אם מי מהם יראה עצם מאדם **ובנה אצלו ציון**, יבנה אצלו דבר מה להיות לציון ואות, למען ימצאוהו האנשים המובדלים המקברים: **עד קברו אותו**, הציון יהיה עומד שם עד יקברו אותו **המקברים**, הם האנשים המובדלים: **אל גיא המון גוג**, בגיא המון גוג יקברוהו, במקום כל הפגרים. ולפיכך העוברים לא יטינו ויקברו את העצם במקומו, כי יש להוליכו אל גיא המון גוג. [ע"פ רד"ק]: (טז) **וגם שם עיר המונה**, רוצה לומר כמו שהגיא ההוא יקרא גיא המון גוג לזכרון ששם מקום קבורתם, כן העיר הסמוכה לאותו גיא תקרא בשם המונה, על שם המון גוג הנקברים בסמוך לה: **וטהרו הארץ**, רוצה לומר ועל ידי זה יהיה כל הארץ טהור מטומאה, כי כל הטומאות יביאו אל המקום ההוא הנודע, ומפורסם בקריאת שם הגיא, והעיר הסמוכה לו, שנאמר גט היא ונקראת. על שם מרבית ההרוגים הנקברים שמה [ע"פ רד"ק]:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק לט יז-כד):

קורא אל החיות והעופות להתקבץ ולאכול את בשר המון המתים של צבא מגוג קע"ו.

מעין חיים - מוסר ועיונים

קע"ו **לט יז**. הסיבה לקריאה מיוחדת על החיות והעופות.

בפשטות הוא עונש לגויים, שיאכלו בידי חיות ועופות. ואולי הוא כנגד מה שהם הזיקו את עם ישראל כחיות, כמו שנאמר 'כי אכל את יעקב ואת נוחו חשמו'.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

(יז) וְאַתָּה בֶּן אָדָם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה אֲמַר לְצִפּוֹר כָּל כֶּנֶף וְלִכְלַל חֵית הַשָּׂדֶה הִקְבְּצוּ וְבָאוּ הָאֲסָפוֹ מִסְבִּיב עַל זִבְחִי אֲשֶׁר אֲנִי זֹבֵחַ לָכֶם

מתחילת פרק ל' עד הנה היו הדברים לפי סדר הענין. אבל כאן אינו לפי סדר, שהרי קודם יבואו החיות לאכול את הבשר והדם, ואחר כך יקברו את העצמות.

(יז) ואתה בן אדם כה אמר אדני אלקים אמר לצפור כל כנף. כל בעל כנף: ולכל חית השדה הקבצו ובאו האספו מסביב על זבחי. הוא חיל המון גוג. אשר אני זבח לכם זבח גדול על הרי

מעין חיים – מוסר ועיונים

ולפי זה, מה שהנביא ממשיך וראו את כבודי ואת משפטי, מתפרש שהגויים יראו איזה עונש מגיע לכל מי שרוצה להרע לישראל, ואין ח' בכבודו מעניש את הגויים.

אמנם יתכן לפרש את ענין הקריאה לחיות והעופות בדרך אחרת, והוא שלולא שימהרו העופות להתאסף, יהיה בארץ ישראל ריח רע וקשה, ואולי אף אויר מזיק וזבובי מות, מרוב ריבוי המתים הנמצאים ללא קבורה, ולכן נחוץ יהיה, שימהרו כל החיות לסיים את הבשר והלחות במהירות רבה, עד שתוך זמן מועט לא ישארו אלא עצמות יבשות. ודבר זה הוא לכבוד ארץ ישראל, ועם ה', שיהיה המקום נקי וטהור.

והנה לפי דרך זו, אין מדובר בפרשה זו בעונש. אלא מדובר שהחיות יבואו לכבוד עם ה' אשר בארץ ישראל שלא יסבלו מריח לא טוב ונקי, ובעבורם יבואו חיות ועופות רבות ממקומות רחוקים לטהר את ארצם, ולפי זה מתאים היטיב מה שאמר דוקא בפרשה זו ונתתי את כבודי בגויים.

והמשך הפרשה, דהיינו מה שנאמר וידעו הגויים כי בעונם גלו. מתפרש היטיב לפי זה, שיאמרו הגויים אם כן, אם זהו מעלת עם ישראל, שה' מחולל פלאות להביא חיות ועופות באופן שאינו לפי דרך הטבע, רק בכדי להסיר מהם ריח רע, איך יתכן שבני ישראל עצמם נהרגו בחרב ובבזיון, הרבה פעמים, במשך שנות הגלות, הרי זה גנאי הרבה יותר מריח המתים, הרי יש כאן סתירה.

אלא וודאי יבינו הגויים וידעו, שהרעות שהיו לבני ישראל על ידי הגויים, היה מפני שה' הסתיר פניו מהם בעבור עוונם, וכנגד טומאתם. אולם כאשר נשלם עונשם, הרי הם המכובדים ביותר, הרבה למעלה מכל הגויים, וזאת מפני שהם עם ה'.

ולפי זה, מה שנאמר (בפסוק כא) ונתתי את כבודי, הוא על מה שהעופות יטהרו את הארץ לכבוד ישראל. ומה שנאמר וראו את משפטי, הוא על העונש והגבורה הגדולה שה' יעשה בגויים, כמו שנאמר בסוף פרק לח'.

ויתכן שגם המשך הנבואה הוא בדרך פסוק זה. דהיינו מה שנאמר בפסוק כב' וידעו ישראל. הוא על החדש המיוחד באופן יוצא מהטבע הרגיל, שיהיה שבביאת החיות והעופות.

ומה שנאמר בפסוק כג' וידעו הגויים. הוא על כך ה' וגבורתו שיהיה על הגויים בזמן הנקם, מכאן יראו שמה שהגויים יכלו להרוג את בני ישראל, לא היה מבלי יכולת ה', אלא בעוון ישראל.

אמנם שוב נמצא בחז"ל שמשך זמן אכילת החיות הוא יב' חודש, ונראה שיאכלום בעודם בחיים.

חז"ל אומרים, לא פירש יחזקאל כמה זמן החיה והעוף אוכלות בנבלתו של גוג. ובא ישעיה ופירש שנאמר (ישעיה יח ו) וקץ עליו העיט וכל בהמת הארץ עליו תחרף. הרי י"ב חדש עושה על גוג. קיץ וחורף י"ב חדשים. (מדרש תהילים שוחר טוב קג).

עוד איתא בחז"ל: דם ובשר ושבר גוג לעתיד לבא על הרי ישראל כיצד כשם שהרשעים מענין את ישראל ולוחצים אותן ושוחקים עצמותם ובשרם עד שנפשם יוצאת ואין חוששין להם. כך הקב"ה מאסף אותן לדון על הרי ישראל ומאכיל את בשרם לעוף השמים ולחיות הארץ ואין חושש להם שנאמר (שם לט) ואתה בן אדם כה אמר ה' אלקים אמר לצפור כל כנף ולכל חית השדה הקבצו ובאו האספו מסביב על זבחי אשר אני זבח לכם זבח גדול על הרי ישראל (תנא דבי אליהו רבה פרק ה').

מכל זה נראה שהחיות והעופות יאכלו בהם בעודם חיים, כשם שעשו הגויים בישראל.

וכן נראה בדברי הראב"ד והר"ש משנך בפירושם למסכת עדיות סוף פרק ב'.

ובאמת הדבר מוכרח מיניה וביה, שהרי הקבורה היא שבע חדשים, והחיות אוכלות יב' חודש. וקשה מה יאכלו בחדשים האחרונים הרי כבר נקברו. אלא וודאי זו חדשי הקבורה מתחילים לאחר יב' חודשי אכילת העופות, כי ביב' החדשים הם עדיין לא ימותו.

גם לפי דרך זה, ענין אכילת החיות והעופות, הוא מוקדם לקבורה, המבואר בכתוב לפני כן.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

זָבַח גָּדוֹל עַל הָרִי יִשְׂרָאֵל וְאָכְלָתֶם בָּשָׂר וַשְּׁתִיתֶם דָּם: (יח) בָּשָׂר גְּבוּרִים תֹּאכְלוּ וְכֶם נִשְׂיֵאִי הָאָרֶץ תִּשְׁתּוּ אֵילִים פְּרִים וְעֲתוּדִים פְּרִים מְרִיאִי בָשָׂן כָּלֶם: (יט) וְאָכְלָתֶם חֶלֶב לְשִׁבְעָה וַשְּׁתִיתֶם דָּם לְשִׁכְרוֹן מִזְבְּחִי אֲשֶׁר זָבַחְתִּי לָכֶם: (כ) וּשְׁבַעְתֶּם עַל שְׁלַחְנִי סוֹס וְרֶכֶב גְּבוּר וְכָל אִישׁ מִלְחָמָה נָאֻם אֲדֹנִי יְהוָה: (כא) וְנָתַתִּי אֶת כְּבוֹדִי בַּגּוֹיִם וְרָאוּ כָל הַגּוֹיִם אֶת מִשְׁפָּטִי אֲשֶׁר עָשִׂיתִי וְאֵת יָדִי אֲשֶׁר שָׂמַתִּי בָהֶם: (כב) וַיֵּדְעוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם מִן הַיּוֹם הַזֶּה וְהָלָאָה: (כג) וַיֵּדְעוּ הַגּוֹיִם כִּי בַעֲוֹנָם גָּלוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל עַל אֲשֶׁר מָעְלוּ בִּי וְאָסְתֵּר פָּנַי מֵהֶם וְאֶתְנָם בְּיַד צָרֵיהֶם וַיִּפְּלוּ בַּחֲרֹב כָּלֶם: (כד) כְּטִמְאַתֶּם וּכְפִשְׁעִיתֶם עָשִׂיתִי אִתְּם וְאָסְתֵּר פָּנַי מֵהֶם:

ישראל ואכלתם בשר ושתיתם דם: (יח) בשר גבורים תאכלו ודם נשיאי הארץ תשתו אילים פרים. רוצה לומר משובחים ושמנים כאילים וככרים. ועתודים פרים מריאי בשן כלם. והוא ענין מליצה. והנמשל, הכוונה על שרים וגדולים. [ע"פ רד"ק]: (יט) ממשיך בדבריו אל חיות השדה, ואומר: "ואכלתם חלב לשבעה, להיות שבע ממנו: ושתיתם דם לשכרון. רוצה לומר, יהיה די ויותר מהצורך, עד שיחיה בזה להשתכר. ואחזו בלשון המליצה כאילו הוא יין המשכר. מזבחי אשר זבחתם לכבם: (כ) ושבעתם על שולחני סוס ורכב. רוצה לומר, העופות והחיות ישבעו מהסוסים הנופלים במלחמה, ומרכביהם גבור. ומקבוצת הגבורים. וכל איש מלחמה. וכפל הדבר כדרך המליצה. נאם אדני אלקים: (כא) ונתתי את כבודי בגוים. אז אפרסם כבודי בין העמים. וראו כל הגוים את משפטי אשר עשיתי, ויראו משפט הנקם שעשיתי בהם. ואת ידי אשר שמתני בהם. את מכת ידי אשר שמתני בהם: (כב) וידעו בית ישראל^{קט} כי אני ה' אלהיהם. אני אלהיהם. המושיע אותם מיד הקמים עליהם: מן היום ההוא והלאה. כי מאז לא אעזבם עוד. להיות נתונים ביד העמים, ולכן ידעו מאז שאני אלהיהם: (כג) וידעו הגוים כי בעונם גלו בית ישראל. כשיראו גבורתי ידעו שלא מקוצר יד, לא השארתי את ישראל בארצי, אלא שגלו בעבור עוונם [ע"פ רש"י]. על אשר מעלו. כחשו בי, ואסתר פני מהם. ולכן הסתרתי פני מהם. ואתנם ביד צריהם. ונתתם ביד אויביהם. ויפלו בחרב כלם. וכמעט כולם נפלו בחרב [ע"פ רד"ק]: (כד) כטמאתם וכפשעיתם. כגמול טומאתם ופשעיהם. עשיתי אתם. עשיתי עמהם. ואסתר פני מהם. והסתרתי פני מהם, לבל לראות בצרתם. כאדם המסתיר את פניו מאת המיוסר. שישודד ניכר, על פניו, למען לא יכמרו רחמיו:

מעין חיים – מוסר ועיונים

קט ^לט כב וידעו בית ישראל. צריך ביאור, הלא בפסוקים שלפניו ולאחריו מדבר על ידיעת הגוים, מדוע נכנס ידיעת בני ישראל באמצע.

(כה) לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנִי יְהוָה עֲתָה אָשִׁיב אֶת שְׁבִית [שְׁבוּת] יַעֲקֹב וְרַחֲמָתִי כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל וְקִנְיָתִי לְשֵׁם קָדְשִׁי: (כו) וְנָשׂוּ אֶת כָּל־מִתָּתָם וְאֶת כָּל מַעֲלָם אֲשֶׁר מָעְלוּ בִּי בְּשִׁבְתָּם עַל אֲדָמָתָם לְבִטָּח וְאֵין מַחְרִיד: (כז) בְּשׁוֹבְכִי אוֹתָם מִן הָעַמִּים וְקִבְּצָתִי אֹתָם מֵאַרְצוֹת אִיבִיָּהֶם וְנִקְדַּשְׁתִּי בָּם לְעֵינֵי הַגּוֹיִם רַבִּים: (כח) וַיִּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם בְּהַגְלֹתִי אֹתָם אֶל הַגּוֹיִם וּבְנִסְתֵּיתִם עַל אֲדָמָתָם וְלֹא אוֹתִיר עוֹד מֵהֶם שֵׁם: (כט) וְלֹא אֶסְתִּיר עוֹד פָּנַי מֵהֶם אֲשֶׁר שִׁפְכֹתִי אֶת

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק לט כה-כט):

הטובה שיהיה לישראל, לא יהיה רק כפי מדת הדין אלא במדת הרחמים.

ונראה שלכן נאמר כאן 'כל בית ישראל' ולא אמר סתם 'בית ישראל', כפי שאמר בשאר הפרשיות, והוא כי באמת יהיה צדיקים, שכן יגיע להם הטובה. אלא כונת הפרשה שיהיו כלולים בטובה העתידה כל ישראל, כלומר גם אותם שלא יגיע להם אלא במדת הרחמים, ועליהם נאמר שיבשו. וכן נאמר לעיל פרק לו' לא'.

(ויתכן עוד שנלמד מפרשה זו, שכל סדר מלחמת גוג ומגוג, נאמר רק על גאולה של בעיתה, גאולה שאינה בעבור זכויות ישראל, אלא למען כבוד ה', וכמבואר גם בכל פרק לו', ובסוף פרק לו', שם מבואר, שמדובר כאשר אינם ראויים, וצריכים לטהרה ממרום, ועיין עוד בענין זה בזכריה יב' יג'.

לפי זה יתכן שעל גאולה בזכות, גאולה של אחישנה, על זה לא נאמר כל הסדר הזה, אלא כמו שנאמר במלאכי (פרק ג') ופתאום יבא אל היכלו האדון אשר אתם מבקשים. ושם נאמר וערבה לה' מנחת יהודה. ולכן כיון שהוא בזכות יהודה א"צ לחבלי משיח. וצריך עיון בזה).

(כה) לָכֵן, הוֹאִיל וּכְבֹר קִבְּלוּ הַגִּמּוּל לָכֵן. כֹּה אָמַר אֲדֹנִי אֱלֹקִים עֲתָה אָשִׁיב אֶת שְׁבוּת יַעֲקֹב. אֶת בְּנֵי הַשְּׁבִי שֶׁל יַעֲקֹב: וְרַחֲמָתִי כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל וְקִנְיָתִי לְשֵׁם קָדְשִׁי. אֲנִקּוּם נִקְמָת שֵׁם קָדְשִׁי אֲשֶׁר חָלְלוּהוּ הַכַּשְׂדִּים בְּאִמְרָם שִׁיד ה' קִצְרָה: (כו) וְנָשׂוּ אֶת כָּל־מִתָּתָם וְאֶת כָּל מַעֲלָם אֲשֶׁר מָעְלוּ בִּי בְּשִׁבְתָּם עַל אֲדָמָתָם לְבִטָּח וְאֵין מַחְרִיד. רוצה לומר, בעת ישובו על אדמתם לבטח מבלי מחריד, אז ישאו את הכלימה הראויה להם. ולתוספת ביאור אמר, 'ואת כל מעלם' רוצה לומר את כל בושת המעל שמעלו ב', כי המקבל טובה מרובה ממי שגמל עמו רעה, הנה כשיזכור בהרעה יכלם מאד על קבלת הטובה, ולכן אמר כשיקבלו הטובה יכלמו מן המעל שעשו הם [ע"פ רש"י. אך הר"י אברבנאל מפרש שנשו הכוונה שישכחו]: (כז) בְּשׁוֹבְכִי אוֹתָם מִן הָעַמִּים. בעת אשיב אותם לארצם מבין הכשדים: וְקִבְּצָתִי אֹתָם מֵאַרְצוֹת אִיבִיָּהֶם וְנִקְדַּשְׁתִּי בָּם לְעֵינֵי הַגּוֹיִם רַבִּים. בהתשועה שאעשה להם אהיה מקודש לעיני הבבליים כי לא יחללו עוד שמי לומר מבלי יכולת לא הושיעם: (כח) וַיִּדְעוּ כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיהֶם. אז יבינו שאני ה' הוא המנהיג אותם ומושל בם: בְּהַגְלֹתִי אֹתָם אֶל הַגּוֹיִם. רוצה לומר, במה שהגלית אותם אל העמים ולא מצאו מנוח עם כי היה רב כוחם וּבְנִסְתֵּיתִם עַל אֲדָמָתָם. ובמה שאכניס את כולם על אדמתם. וְלֹא אוֹתִיר עוֹד מֵהֶם שֵׁם. ולא אשאיר מי מהם בארץ האויב ולא יוכלו להחזיק בהם, מכל זה יכירו וידעו שאני ה' אלהיהם המנהיג אותם ומושל בם: (כט) וְלֹא אֶסְתִּיר עוֹד פָּנַי מֵהֶם. אחז במשל מבן אדם שאם אינו רוצה למלאות שאלת מי מסתיר פניו ממנו לבל יראהו,

יחזקאל. מצודת דוד. באר החיים

רוחי על בית ישראל נאם אדני יהוה :

ולא יסתיר פנים ממי שירצה למלאות שאלתו: אשר שפכתי את רוחי על בית ישראל. רוצה לומר, אשר זאת אעשה להם אשפוך רוח נבואתי עליהם, למען יישירו דרכם ויהיו מוכשרים לקבל מרבית הטובה אשר ישאלו עליה. **נאם אדני אלקים:**

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק מ א- פרק מג ט):

תבנית בית המקדש השלישי.

הרמב"ם כותב בהקדמתו לפירוש המשניות מסכת מדות, וזה לשונו "התועלת שיש בענין ההוא (של משניות מדות) כשיבנה בית המקדש במהרה בימינו, שיש לשמור ולעשות התבנית ההוא והתבנית והצורות והערך מפני שהוא ברוח הקודש, כמו שאמר הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל. עכ"ל. וכן כתב התו"ט בהקדמה למסכת מידות, שיש ללמוד את מלאכת בית שלישי מהבית השני הכתוב במסכת מדות.

ואכן כך דרכו של רש"י בדברים שלא נתפרש בבית שלישי, פרש"י שיהיו כמו בבית שני, כגון על צורת המעלות של פתח המזרחי של עזרת נשים (מ ו), ומעלות האולם שלפני ההיכל (מ מט), וכן בשיעור גובה ההיכל (מא ח), גם שאר המפרשים לומדים מבית שני לשלישי.

הרבה מהמפרשים הלכו על יסודו של פרש"י. מהם הרד"ק, הרב אברבנאל, בעל התו"ט בחיבורו צורת הבית שהוא חיבור יסודי לעיון בסוגיא זו, ובעל מסילת ישרים בחיבור משכני עליון (נדפס עם דעת תבונות ח"ב, עמוד קצו) מלבד מה שכתב על פי סוד, כתב בנפרד קיצור ותמצית צורת הבית ע"פ רש"י והתו"ט, ויש שם מספר פרטים חדשים, המאירים ומיישבים כמה קשיים, וכן המצודת דוד בפירושו (עיי' סוף ספר יסוד ושו"ר העבודה, שמביא מלשונות התו"ט, והמצודות). בעל המצודות חיבר גם ספר בנין הבית לבאר את צורת הבית לפי סדר הבנין (יש מהדורות של נ"ך שהוא מודפס אחרי ספר יחזקאל). וכן ישנו ציור מכתב יד בעל המצודות על צורת הבית.

בס"ד בתוך דברי המצודות, נציין מה מקורו ברש"י, מה בתו"ט, ומה חידש מעצמו, ובעיונים נציין גם את חידושי הרמח"ל, ואת חילוקי השיטות^{קט}.

בפרק מ' פסוק ה' ניבא על חומת הר הבית. בפרק מ' ו- כז על החצר החיצונה הוא עזרת נשים. כח - מז עזרת ישראל, היא העזרה הכוללת. מח מט, על האולם שלפני ההיכל. פרק מא על ההיכל וקדש הקדשים.

מעין חיים – מוסר ועיונים

^{קט} **מ א בנין הבית.** דע שהג"א ז"ל, והמלבי"ם ז"ל, חידשו דרכים שאינם בדרכו של רש"י כלל, אלא מחודשים ביסודם.

אך כאמור רוב המפרשים עשו עיקר מפירוש רש"י ז"ל. גם הרד"ק מביא את פרש"י כאן כסדר, אף שממעט להביאו בשאר מקומות בתנ"ך.

קונטרס צורת הבית שנדפס המלבי"ם, ונראה שם שהוא לתו"ט, אך באמת מוכח מתוכו שאינו מהתו"ט אלא מאוחר יותר.

פרק מ (א) בעשרים וחמש שנה לגלותנו, הוא גלות יהויכין כי אז גלה יחזקאל. כיודע נבוכדנצר נחמה יהויכין הוא יכניה מלך יהודה י"א שנה לפני החורבן, והגלה את החכמים, ביניהם מרדכי היהודי כמו שכתוב באסתר ב', ואז גלה יחזקאל בן בוזי הנביא: **בראש השנה בעשור לחודש** איזו היא שנה שראש השנה שלה היא בעשור לחדש זו היא שנת היובל שהתחלתה ביום הכפורים בעשור לחודש השביעי כי המרכבה ראה בשנת שלשים ליובל כמו שנאמר שם (יחזקאל א א), ואז היה בשנת החמישית לגלות יהויכין, והמראה הזאת היתה בשנת כ"ה לגלות יהויכין, ואם כן היתה בשנת היובל - **בארבע עשרה שנה אחר הכתה העיר**, וכבר עברו י"ד שנה מעת שהוכתה העיר בימי צדקיהו, כי הוא צדקיהו מלך י"א שנה אחר גלות יהויכין: **בעצם היום הזה היתה עלי יד ה'**, כח חזק הנבואה להוליכני בעל כרחי: **ויבא אתי שמה** ר"ל אל העיר ההוכתה האמורה למעלה [ע"פ רש"י]: (ב) **במראות אלהים הביאני**, ר"ל לא הביאני באמת אלא נדמה לי במראה הנבואה כאילו הביאני **אל ארץ ישראל ויניחני אל הר גבה מאד**, ושם הניח אותי על הר גבוה מאד והוא הר הבית: **ועליו** וסמוך אל ההר ההוא היה **כמבנה עיר**, כבנין עיר והיא ירושלים והיתה **מגובה**, ההר [ע"פ רש"י]: (ג) **ויבא אותי שמה** ר"ל וכאשר הביא אותי שמה ראיתי **והנה איש**, הוא המלאך הדובר בי שהיה **מראה כמראה נחושת**, כדבר הזוהר ובהירות וכעין שנאמר בחיות ונוצצים כעין נחושת קלל (לעיל פרק א): **ופתיל פשתים בידו**, למדוד בו מדידת הבנין: **וקנה המורה**, גם היה בידו קנה המדה (והוצרך גם לפתיל כדי למדוד על ידו מדה מרובה, כי בקנה יש טורח רב למדוד מדה מרובה, כי יצטרך בכל פעם לרשום המקום שכלה מדת הקנה למען למדוד משם ולהלך, ועם כי היה במראה הנבואה מכל מקום הראהו באופן הנאות אל המוחש, ולכן היה בידו פתיל ארוך, ובו מדד מדה מרובה בפעם אחת, ולאחר זה מדד את הפתיל בקנה המדה, לדעת כמה בו [על פי צורת הבית לתו"ט, סימן ג'], וגם מדה פחותה ממלא הקנה, יקשה לשער ולצמצם עם הקנה, ולא כן בפתיל, כי אפשר לכפלו כרצונו לשער ולצמצם לפי מדת הקנה): **והוא**, המלאך הזה היה **עומד בשער**, של חומת הר הבית [ע"פ רד"ק]: (ד) **וידבר אלי האיש בן אדם ראה בעיניך**, שעור המדה: **ובאזניך שמע**, מהו הדבר הנמדד: **ושם לבך לכל אשר אני מראה אותך**, להבין הדברים: **כי למען הראותכה** למען הראות לך בנין בית העתיד **הובאתה**, מבבל אל המקום הזה: **הגד את כל אשר אתה ראה לבית ישראל**, כדי לנחמם ולחזק תקוותם: (ה) **והנה חומה מחוץ לבית סביב סביב**, והנה ראיתי חומה מחוץ

הַמִּדָּה שֶׁשׁ אַמּוֹת בְּאַמָּה וְטֵפַח וַיִּמְד אֶת רֹחַב הַבִּנְיָן קֶנֶה אֶחָד וְקוֹמָה קֶנֶה אֶחָד: (ו) וַיָּבֹא אֶל שַׁעַר אֲשֶׁר פָּנָיו דְּרָךְ הַקְּדִימָה וַיַּעַל בְּמַעְלֹתָיו וַיִּמְד אֶת סָף הַשַּׁעַר קֶנֶה אֶחָד רֹחַב וְאֵת סָף אֶחָד קֶנֶה אֶחָד

לבית בכל סביבו, והוא חומת הר הבית: **ובירד האיש קנה המדה שש אמות באמה וטפת ר"ל שהיה הקנה מחזיק שש אמות גדולות, שכל אמה מהם היה במדת אמה של חול, שהיא אמה בת חמשה טפחים ועוד טפח יותר, ואם כן היה מדת הקנה שלשים וששה טפחים [ע"פ רש"י]: וימד את רחב הבנין, ר"ל בנין החומה ההיא: קנה אחד, וקומה קנה אחד.** למען יהיה נראה מבחוץ כל בנייני הבית, ולא יעלימם החומה ההיא מעין הרואה, לכן היתה נמוכה כי זה נוייה ויפייה [ע"פ ר"י אברבנאל]²⁰: **(ו) ויבוא אל שער אשר פניו דרך הקדומה המלאך כנס בתוך היקף החומה ההיא, ובא לו לעזרת נשים אל השער הפונה מזרחה, והעזרה ההיא נקראת בענין זה חצר חיצונה שהיא חיצונה לעזרת ישראל²¹: ויעל במעלותיו. עד שלא בא אל השער הלך במעלות (במדרגות), כי ההר הזה היה הולך ועולה כלפי המערב, והיו שם מעלות²²: וימד את סף**

מעין חיים – מוסר ועיונים

²⁰ **מ ה וקומה קנה אחד.** דעת הרד"ק שרק הקיר המזרחי של החומה היה נמוך, ומיוסד על מה שבבית שני היה כך, ובספר צורת הבית לתוי"ט (פתיחה אות ג') כתב שמשמע ברש"י שסבור כהרד"ק. ואילו לדעת הרב אברבנאל היה גובהו קנה אחד מכל צד.

מידת חומה זו, ארכה ורחבה: מבואר להלן בפרק מ"ב פסוק ט"ז.

שערי הר הבית: חמשה שערים יהיו לחר הבית, אחד לכל רוח, ומן הדרום שנים (ספר צורת הבית לתוי"ט סימן ע"ה, משכני עליון לבעל מסילת ישרים פרק א' אות ב'), בנין הבית לבעל המצודות סימן ב'. ומיוסד על מה שהיה בבית שני, ככתוב במשנה מדות פ"א מ"ג).

מדת השער: גובה כל שער חמישים אמה, רחב הפתח ממזוזה למזוזה עשר אמות, עובי הפתח כעובי הכותל (משכני עליון לבעל מסילת ישרים פרק א' אות ב'), ובשאר מפקשים לא נמצא ענין זה. וכנראה מקורו הוא, שכשם שבבית שני גובה שערי הר הבית היה כ' אמה (רמב"ם בית הבחירה פ"ה ח"ב), והוא כגובה שערי עזרה של בית שני, כן בבית שליש גובה שער הר הבית, כגובה שערי עזרה של בית השלישי, ובפסוקים דלהלן יבואר שגובה שערי העזרה חמישים אמה. והנה כל חומת הר הבית אין גובהה אלא שש אמה, וחיידוש הוא לומר שגובה השער יהיה יותר גבוה מגובה החומה).

חיל וסורג: יהיה עוד מחיצה בגובה י' טפחים בין הר הבית לעזרת נשים, רחוק י' אמות מחומת עזרת נשים. ומחיצה זו נקראת סורג, והשטח שבינו לחומת העזרה נקרא חל (משכני עליון לבעל מסילת ישרים פ"א ג', בנין הבית למצודות סי' ג', ומקורו שכן היה בבית שני עיין מדות פ"ב מ"ג. ומש"כ שיחלי' הוא השטח בין סורג לעזרה, כ"כ תוי"ט שם, ועיין רמב"ם הל' בית הבחירה פ"ה ה"ג שיטה אחרת בבניאור היחיל).

דעת הרא"ש (מדות פ"ב מ"ג), שהחיל היה רק כנגד רוח מזרח מצפון לדרום, אולם דעת הרמב"ם (פירושו למדות פ"א מ"ה), הראב"יה (מבוא בתוי"ט מדות פ"ב מ"ג), והגר"א (מדות שם), שהיה מקיף את כל הרוחות.

והנה בבית שליש, היו תאים הבולטים מן עזרת נשים ולחוץ י"א אמה, ללהלן, ומכיון ששטח החיל כולו אינו אלא י' אמות, יש להסתפק אם במקום התאים לא היה חיל וסורג, או שמא במקומות אלו התרחב הסורג ויצא י' אמות מחוץ לתאים הבולטים.

והנה בקונטרס בנין הבית לבעל המצודות סי' ג' כתב שהתרחב י' אמות להלן מן התאים. ובציורו מתבאר שלא יהיה מקיף את כל היקף העזרה, ולא יהיה כי אם כנגד הפתח.

²¹ **מ ו.** עזרת ישראל הוא החצר המקפת את ההיכל, ונקרא חצר אהל מועד, ודינו כמחנה שכינה, ומחוצה לו עוד חצר מרובע בצד מזרח רחבו כרוחב עזרת ישראל וזה הוא עזרת נשים, ויש היקף גדול המקיף את העזרות והוא הר הבית. ומעיקר הדין, עזרת נשים דינו ככל הר הבית, והוא מחנה לוי, אולם בימי עזרא הסופר גזרו חכמים שיהיה דינו מדרבנן כמחנה שכינה, כמבואר בגמרא יבמות ז' ב'.

²² **מ ו. במעלותיו.** להלן בשער הצפון והדרום כתוב שהיו שבעה מעלות, אך כאן לא נאמר מספר, ופרש"י שכאן במזרח היו שנים עשרה מעלות, ומקורו שכן היה בבית שני, וכ"כ צורת הבית (סי' ב'), משכני עליון (פ"א ג'), בנין הבית (ג'). וגובה כל מדרגה חצי אמה, ומשך שלה חצי אמה (צורת הבית שם, בנין הבית שם, על פי מדות פ"ב מ"ג).

לחב: (ז) והתא קנה אֶחָד אֶרֶךְ וְקֵנָה אֶחָד לַחֵב וּבֵין הַתָּאִים חֲמֵשׁ אֲמוֹת וְסָף הַשָּׁעַר מֵאָצֵל אֹלָם הַשָּׁעַר מִהַבִּית קֵנָה אֶחָד: (ח) וַיִּמְד

השער קנה אחד רוחב. רוח מזוהת שער המזרחי מצפון לדרום, כמדת עובי החומה שהיתה בת קנה, וכמדת חומת הר הבית: ואת סף אחד קנה אחד רחב. רוצה לומר וכן מדד הסף האחד שממולו, והיה קנה אחד רוחב קפ"ב:

(ז) והתא. היה תאים הם חדרים קטנים מחוברים בחומה לצד השער, ומדת חלל, כל תא היה קנה אחד ארך וקנה אחד רחב, ומספר התאים היו שלשה מימין השער ושלשה משמאלו כמפורש בענין (פסוק י'), והיו נשענים לכותל העזרה, ופניו כלפי הר הבית: ובין התאים חמש אמות, כותלים המפסיקים בין תא לתא היו בני חמשה אמות, וכן הכתלים החיצונים מזה ומזה. מקור לדבר, ראה להלן פסוק י"ב, וכן הכתלים שלפניהם, אבל מאחריהם היה להם כותל העזרה לכותל. נמצא שהתא עם כותלו החיצוני הם י"א אמות, ושימש כמין אולם השער מהצד החיצוני: וסף השער מאצל אולם השער, כי לפנים מהשער היה בנין אולם, כמפורש בענין (פסוק ט'), וכתליו היו נמשכין כלפי פנים מצדי השער מזה ומזה, ולהן מזוהות בראשן הפנימי, ולכן אמר כל אחד ממזוהות השער שאצל האולם, מהבית. לצד פנים, היתה בת קנה אחד. וכמדת כותלי האולם [ע"פ רש"י, ורש"י מוסיף שהיה דלתות לאולם זה, בסוף האולם היינו בפנים]: (ח) וימד את אולם השער קפ"ב מהבית. רוצה לומר

מעין חיים – מוסר ועיונים

קפ"ב מ. ו. בפסוקים דלהלן ראה הנביא את שער המזרח של עזרת נשים.

קיצור צורת שער עזרת נשים, המבואר בפסוקים דלהלן: חלל השער היה עשר אמות רוחב, וגובהו חמשים אמה.

ועובי הפתח היה ארוך יותר מעובי החומה, וצורת החלק הבולט מעובי החומה הוא כמין פרוזדור או מבוא, וחלל המבוא הוא י"ג אמות מצפון לדרום, מעט יותר מרוחב הפתח שהוא עשר, וגובה חללו חמישים אמה כמו הפתח, ומשך האולם דהיינו ממזרח למערב הוא עשר אמות, שמונה אמות כותל רגיל, ושני האמות הפנימיים, היה עמודים עגולים שגבהם ששים אמה. ושם היו דלתות (רש"י פסוק ז' ד"ה וסף, ונראה פשוט שגם בשער עצמו היו דלתות, שמילת סף השער מורה שהיו שם דלתות, והרי כתוב סף גם על השער עצמו בפסוק ו', וכן נאמר סף על אולם השער בפסוק ז') וכנראה כל זה הוא לתפארת הבנין (מלבד סודות התורה הגנוזים בה). וכך היה המנהג בעבר לעשות בית חדר קטן אצל הדלת. ויש והחדר הזה היה בצד החיצוני, ויש והיה בצד הפנימי, ובמשנה ובגמרא קורין לזה "בית שער", ובפסוק נקרא אולם השער. ויש בזה ענין מענין בגמרא בבא בתרא ח' ב', שם מסופר, מעשה בחסיד אחד, שהיה אליהו הנביא רגיל לבא ולדבר עמו. יום אחד עשה אותו חסיד בית שער לחצירו, ומאז הפסיק אליהו הנביא לבא אליו. ומבאר שם בגמרא שאותו בית שער שעשה החסיד, היה בולט מחוץ לחצר, ומכיון שהדלת החיצונה רחוקה מחלל החצר, אין דפיקת העני נשמעת היטיב. אבל אם הבית שער בולט לפנים החצר אינו מעכב את קול הדפיקה, ועל כך לא היה מקפיד אליהו הנביא.

עוד ראה הנביא יחזקאל שהיו חדרים סמוכים לפתח עזרת הנשים, בנויים מבחוץ, ונקראים 'תאים' ונראה מהכתוב שהם שייכים להפתח, שהרי הם נקראים תאי השער, וגם מדידתם נעשתה יחד עם מדידת השער (ובזה מיושב תמיהת הרד"ק בפסוק י"ג על רש"י, שתמה מדוע נאמר על מדידת התאים, וימד את השער).

מדת האורך והרוחב של התאים וכתליהם נתפרשה, אבל מידת גובהם, ועובי תקרתם לא נתפרשה, גם מדת גובה חומת העזרות כולן, וגובה החומה במקום שמעל השער, גם כן לא נתפרש, ועיין גמרא סנהדרין ק' שנחלקו תנאים בגובה קומת עם ישראל לעתיד לבא מאה אמה או מאתים, ומבואר שם בגמרא שגובה שערי המקדש לא יהיה פחות מגובה האיש.

קפ"ב מ. ח. וימד את אולם השער. לשון רש"י עובי חומות הימין והשמאל שהאולם נכון עליהם. לשון זה צריך ביאור, הרי לכאורה שני הכתלים המשמשים כפרוזדור ומבוא, הם עצמם אולם השער, ואילו לשון רש"י שהאולם נכון עליהם, מהו האולם שעליהם. והנה בעל התו"ט עמד על כך בספרו צורת הבית (הנדפס מחדש עם תוספת על סדר הפסוקים) וזה לשונו: שהאולם נכון עליהם, ירצה הקירוי של חלל האולם, או שהיה עשוי כמין כיפה עכ"ל. ובעל המצודות בספרו בנין הבית סימן (ז) מביא מדברי רש"י עירובין ק"ב א' ד"ה כיפי דארבא, שנועצין כמין מעגלין ראשו אחד בדופן זה של סיפנה וראשו שני בדופן זה, והוא כמין כמו אולם, ועומד כמו כיפה" עד כאן לשונו. מכאן שיאולם' פירושו משקוף מעוגל כמין כיפה. והוא כוונת רש"י שהאולם עומד על כתלי האולם, כי הכתלים אינם ה'אולם' בעצמו, כי אם המשקוף כמין כיפה, זה הוא האולם.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

אֶת אֲלֶם הַשָּׁעַר מֵהַפִּית קָנָה אֶחָד: (ט) וַיִּמַּד אֶת אֲלֶם הַשָּׁעַר שְׁמֹנֶה אֲמוֹת וְאֵילֹו שְׁתֵּים אֲמוֹת וְאֲלֶם הַשָּׁעַר מֵהַפִּית: (י) וְתָאִי הַשָּׁעַר דֶּרֶךְ הַקָּדִים שְׁלֹשָׁה מִפָּה וּשְׁלֹשָׁה מִפָּה מִדָּה אַחַת לְשָׁלֹשׁ שְׁתֵּם וּמִדָּה אַחַת לְאֵילֶם מִפָּה וּמִפּוֹ: (יא) וַיִּמַּד אֶת רַחֲב פֶּתַח הַשָּׁעַר עֶשְׂרֵי אֲמוֹת אֶרֶךְ הַשָּׁעַר שְׁלוֹשׁ עֶשְׂרֵי אֲמוֹת: (יב) וּגְבוּל לְפָנֵי הַתְּאוֹת אֲמָה אַחַת

בשעת המדידה היה עומד בפנים בחלל העזרה: קנה אחד, על עובי החומה יאמר. בפסוק ז' מדד את עובי המזוזה מצפון לדרום, וכאן מדד את עובי חומת אולם השער עצמו, גם כן מצפון לדרום: (ט) וימד את אולם השער שמנה אמות, משך בליטתו לפנים: ואיליו שתיים אמות, המזוזות שעמדו בראשי הכתלים נמשך בליטתן לפנים שתי אמות הרי בין הכל עשר אמות (אבל רוחב המזוזות, מצפון לדרום, היה קנה אחד לכסות עובי הכותל ועם כי היו עגולים כלפי שקראום איליו מכל מקום לא היו במרחק שוה. כלומר, היו בצורת ביצה שאף שהיא עגולה, הרי ארכה היא יותר מרחבה, וכן האיל הזה, היה ארכו ששה אמות, ורחבו שתי אמות, וכן הוא בצורת הבית שמוכא בפירוש מלבי"ם בסוף יחזקאל, והוא מהר"ם מאיירא^{קפ}). ואולם השער מהבית לפי שאולם הוא בית שער, ודרכו להיות מחוץ לשער, וכמו שהיו אולמי חצר הפנימי, לכן אמר הנה האולם הזה, היה מבפנים לא כדרך האולמות, ונעשה כן למען יהיה האולם הזה מול אולם חצר הפנימי, וזהו דבר נוי ופאר (וכתלי האולם היו משוכין מחלל השער אמה וחצי מזה ומזה, לצפון השער ולדרומו, כמפורש בענין): (י) ותאי השער דרך הקדמים, מספר תאי השער העומדים בפאת המזרח היו - שלשה מפה ושלשה מפה, שלשה מהשער מזה ושלשה מזה: מדה אחת לשלשתם, שלש התאים שמה ומזה: ומדה אחת לאילם^{קפ} מפה ומפּוֹ, למזוזות התאים שעמדו בפתחיהם מזה ומזה: (יא) וימד את רחב פתח השער עשר אמות, הוא רוחב חלל פתח השער ממזוזה למזוזה: ארך השער, הוא החלל שבין כותלי אולם השער (ואין לתמוה על שקורא לחלל הפתח בלשון רוחב ולחלל האולם קורא בלשון אורך כי כלפי שקורא בענין לגובה השער בל' אורך ראוי אם כן לקרוא מהספף להספף בלשון רוחב, אבל האולם הלא משך הבליטה לפנים היה עשרה אמות ובין הכתלים היו י"ג אמות והיתירה במדה ראוי לקרות בלשון אורך): שלש עשרה אמות, עשר מול חלל השער, ואמה ומחצה משוכה לכל צד מחלל השער, וכלהל: (יב) וגבול לפני התאורות, התחלת התאים היה מקום פנוי - אמה אחת, יתירה ממה שהיה פנוי בצד פנים ממולו כי כתלי האולם היו נמשכות מחלל השער ולהלן אמה ומחצה, והתאים נמשכו בצד חוץ ממולו, ועוד אמה יתירה אם כן היה הגבול שתי אמות ומחצה, דהיינו מחלל הפתח, ועד תחילת כותל התא הוא שני אמות ומחצה, ובניכוי

מעין חיים – מוסר ועיונים

^{קפ} מ ט ואילו שתיים. הנה נראה מרש"י שהאיל הוא בעצמו הספף, וקשה על כך, הרי לעיל פסוק ז' אמר שספף האולם שש אמות, ואיך אומר כאן שהאיל שתי אמות, על כך משיב המצודות שהיה כמין ביצה, מצפון לדרום היה מדתו שש אמות, וממזרח למערב שני אמות.

דעת משכני עליון (לבעל המסילות ישרים, פ"א ד') ש'איל' לחוד ו'ספף' לחוד, האיל הוא עיגול שני אמות על שני אמות, והספף הוא מזוזה ועביו מצפון לדרום שש אמות, וממזרח למערב לא נתפרש, אך הוא חלק מהשמונה אמות של כותל אולם השער. ולכאורה לדבריו הדלת יהיה אחר שמונה אמות, ואילו למצודות יהיה אחרי עשר אמות.

^{קפ} י ומדה אחת לאילים. רש"י מפרש אילים של אולם השער האמורים לעיל. והרד"ק כתב אילי האולם או אילי התא, והערב המצודות נקט כפירוש שמדבר באילים של התאים. וראה בזה בביאור הגר"א ז"ל.

וְאָמָה אַחַת גְּבוּל מִפָּה וְהָתָא שֵׁשׁ אַמּוֹת מִפּוֹ וְשֵׁשׁ אַמּוֹת מִפּוֹ: (יג)
וַיִּמְד אֶת הַשָּׁעַר מִגַּג הָתָא לְגִגּוֹ רֹחַב עֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ אַמּוֹת פֶּתַח נִגְד
פֶּתַח: (יד) וַיַּעַשׂ אֶת אֵילִים שְׁשִׁים אָמָה וְאֵל אֵיל הַחֲצָר הַשָּׁעַר
סָבִיב סָבִיב: (טו) וְעַל פְּנֵי הַשָּׁעַר הָיְאָתוֹן [הָאִיתוֹן] עַל לְפָנֵי אֶלָם

אמה ומחצה, הרי הוא אמה אחת: **ואמה אחת גבול מפה**, ר"ל וכן אמה אחת גבול בעבר השני: **והתא שש**
אמות מפו, ר"ל חלל התא היה מרוחק ששה אמות מהתחלת גבול האמה היתירה על הגבול הפנימי שממולו, כי
האמה של הגבול, וחמש של עובי כותל התא הרי ששה (ויתכן שבא לומר בזה שגם כותלי חיצונים מזה ומזה
מהתאות היו בני חמשה אמות כי למעלה לא פירש כי אם בין התאות): **ושש אמות מפו**, ר"ל וכן היה מרוחק
שש אמות בהעבר השני: (יג) **וימד את השער, מנג התא לגגו**, ר"ל מגג התא שבעבר הזה, לגג התא
שממולו בעבר השני **רוחב עשרים וחמש אמות**, כי הגג הוא מה שעל החלל בין הכתלים, ואם כן, הוא מתכוין
למדוד מחלל תא שבימין הכותל, לחלל התא שבשמאלו, צא וחשוב הכותל חמשה וגבול אמה ועוד אמה ומחצה ממול
גבול הפנימי וכן מעבר השני הרי ט"ו אמה, ועשר מחלל פתח השער הרי כ"ה אמות [ע"פ רש"י]. והיה עשוי
כעין תקרה מגג לגג והיה נראה כעין שער וכאשר הוא בהציור^{קפ}. **פתח נגד פתח**, ר"ל פתח השער הזה, של
עודת נשים, היה מול פתח שער הפונה לפנים, של עודת ישראל, שהיה עשר בחללה [ע"פ רד"ק^{קפ}]: (יד) **ויעש את**
אילים, הם מזוזות השערים, והיה גבהן **ששים אמה, ואל איל החצר השער**, ר"ל וכמדה ההיא היה אל כל
המזוזות החצר בעברי השער מזה ומזה: **סביב סביב**, כי גם ברוח הצפוני והדרומי היו שערים כמפורש בענין
[ע"פ רש"י]: (טו) **ועל פני השער האיתון**, ר"ל גבהו של שער האיתון הוא השער המזרחי האמור בענין
שדברנו עליו עד הנה, והנה מילת איתון, הוא משרש 'אתא בקר' ויתא ראשי עס', לשון ביאה, ויקרא כן, לפי שהנכנסים
להשתחוות באים דרך בו שהוא מכוון מול פתח ההיכל ובית קדש הקדשים: **על לפני^{קפ} אלם השער**

מעין חיים – מוסר ועיונים

^{קפ} **מ יג**. חידוש תקרה זו שמחדש בעל המצודות, בא ליישב בכך, דבר האומר דרשני, מה ענין של מדידה זו של כה'
האמות, הרי לכאורה אינו מדידת דבר שלם שהרי התאים ממשיכים עוד, ועוד מדוע נקרא מדידה זו בשם 'וימד את
השער', וכן להלן פסוקים כא כה, נקראת מדידה זו בשם רוחב השער, וצריך להבין הרי כלול כאן כותלי התאים
והריוח שביניהם לשער, ומדוע כל כ"ה האמות נקראים שער. ולדברי המצודות מיושב היטיב, שבאמת כותל התא
הראשון, שימש בפועל ככותל הפתח, כי יש משקוף עליו מצד לצד, ונמצא שכותלי התא משמשים כאולם של שער כלפי
חוץ. וראיתי בספר לשכנו תדרשו (ביאור חי ס"ז, עמוד 48) סיוע לכך, שבעזרת ישראל היו התאים מפסיקים בין השער
עצמו לבין אולם השער, ואם על בין התאים אין תקרה, הוא דבר תמוה, שיהיה ריוח אויר בין אולם השער לשער. אמנם
קצת קשה כי זהו דבר שלא כתוב בפסוק, וכבר כתב הרד"ק שקשה לאמר בבנין הבית דבר ללא ראייה מהכתוב, וגם
התוס' יו"ט לא הזכיר תקרה זו. ואולי גם ללא חידוש משקוף זה, יש לישב ולומר שכותל התא הסמוך לשער נחשב
כמבוא ופרוזדור לשער, אף אם אין מעליו תקרה, והוא מכוון ממש כנגד כותל אולם השער אשר בולט כלפי פנים,
ובאמת צא וראה שאולם השער היה חללו י"ג ועובי כל כותל שלו ו' אמות, הרי יחד כ"ה אמות, והם מכוונים ממש כנגד
הכ"ה שבין גגות התאים, נמצא שמשך השער הוא כ"ה אמות מבפנים, ולפיכך גם מבחוץ נחשב מתיחס לשער. וכדברינו
נראה בלשון רש"י פסוק ט"ז וזה לשונו: אותו אויר (שבין התאים) קורא לפנימה לשער, שמי שנכנס לבין אויר בליטת
התאים שמכאן ומכאן נראה שהוא נכנס לשער עכ"ל.

^{קפ} **מ יג פתח נגד פתח**. רש"י מפרש שלתאים לא היו פתחים ממזרח ומערב, אלא לתאים הדרומיים היה פתח לצפון,
וכנגד לתאים הצפוניים היה פתח לדרום, ואם כן פתחי התאים היו מכוונים זה מול זה, והם פונים לשער. והדבר מתישב
היטיב, לפי מה שיתבאר שהתאים כולם נחשבים שייכים לשער.

^{קפ} **מ טו ועל לפני**. יש קצת קושי להבין איך מילים על לפני, מתפרש גובה. ובשערים של צפון ודרום הוא נקרא אורך
השער, כלהלן פסוקים כא, כה. ועיין רד"ק שהקשה על רש"י, שאין בכל צורת הבית מדת גובה שער. ונראה להוסיף

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

הַשַּׁעַר הַפְּנִימִי חֲמִשִּׁים אַמָּה: (טז) וְחַלְנוֹת אֲטָמוֹת אֶל הַתְּאִים וְאֶל אֲלִיהֶמָּה לַפְּנִימָה לְשַׁעַר סָבִיב וְכֵן לְאֲלָמוֹת וְחַלְנוֹת סָבִיב סָבִיב לַפְּנִימָה וְאֶל אֵיל תְּמָרִים: (יז) וַיְבִיאֲנִי אֶל הַחֹצֵר הַחִיצוֹנָה וְהִנֵּה לְשָׁכוֹת וְרֹצְפָה עֲשׂוֹי לְחֹצֵר סָבִיב סָבִיב שְׁלֹשִׁים לְשָׁכוֹת אֶל

הפנימי. עם גובה אולם השער הנמשך לפנים: -חמשים אמה. ר"ל זה כזה היו בגובה חמשים אמה, ואם כן בלטו המזוזות עשר אמות למעלה מחלל השער. שהרי גובה האילים ששים אמה, וגובה הפתח חמישים. [ע"פ רש"י]: (טז) -וּחַלְנוֹת אֲטָמוֹת אֶל הַתְּאִים. בהתאים היו חלונות סתומות, רוצה לומר לא היו פתוחות מבלי סתימה כלל, אלא היו סתומות במחיצה בהירה וזכה לבוא האורה דרך בה [ע"פ הרב אברבנאל בפירושו השני^{קכ}]. -וְאֶל אֲלִיהֶמָּה^{קכא}. החלונות ההם היו במזוזותיה הפונות -לפנימה לשער. כי תא הקיצונה שאצל השער מזה ומזה היו פתוחים זה מול זה, ופנו אל חלל השער החיצון שהיה מכ"ה אמות כמפורש למעלה, ובמזוזות הפתחים ההם היו החלונות. אולם ביתר התאים יתכן שלא היו חלונות במזוזותיהן כי לא היה שם רב האורה: -סביב סביב, רוצה לומר כן היה לתאי הקצונים של כל שער ושער: -וְכֵן לְאֲלָמוֹת. גם לכל האילמות היו חלונות אטומות. היינו לכותל אולם השער שמידתו שמונה אמות. היה בו חלונות, עיני בנין הבית סי' ה', ונמצא שגם כאשר דלת השער, ודלת אולם השער היו סגורות, לא היה חשיכה באולם השער: -וּחַלְנוֹת סָבִיב סָבִיב לַפְּנִימָה^{קכב}. עוד היו חלונות בכל התאים אשר מסביב והם יפנו לפנים לחלל עזרת נשים, כי כותל עזרת נשים היה להם לכותל מאחוריהם, ובכותל ההיא היו חלונות כי העזרות לא היו מקורות, והיה האור רב בהן: -וְאֶל אֵיל תְּמָרִים. בכל מזוזה היה כותרת. קישוט עליון, ממעל בצורת אילני תמר: (יז) -וַיְבִיאֲנִי אֶל הַחֹצֵר הַחִיצוֹנָה. מתחילה עמדו בשער ועתה הביאו בחלל החצר. הוא עזרת נשים: -וְהִנֵּה לְשָׁכוֹת. רוצה לומר, ראיתי והנה שם לשכות: -וְרֹצְפָה עֲשׂוֹי לְחֹצֵר. עליה מרוצפת באבנים עשויה בגובה על עמודים עומדת בחצר -סביב סביב, בארבעת רוחותיה^{קכג} והיתה נשענת אל הכותל

מעין חיים – מוסר ועיונים

שכתמיחה הרד"ק מפורש בגמרא סנהדרין ק' א' שם נאמר שאמר ר' יוחנן שערי ירושלים יהיה גבהן עשרים אמה, ומקשה שגובה קומת בני ישראל לעתיד לבא יהיה מאה אמה, או מאתים אמה, ומתרץ שמה שאמר ר' יוחנן שיהיה עשרים אמה, הוא על חלון ולא על השער. מפורש לכאורה שגובה שערי המקדש יהיה לפחות מאה אמה, ודברי רש"י שגובה השער חמישים אמה צריך עיון. ובאמת לשיטת הגר"א, והמלבי"ם לא נזכר כלל בפרשה כמה גובה השער, וכמה גובה הבית, ולדבריהם מיושב היטב.

^{קכ} מ טז. רש"י להלן פסוק כ"ח, והרד"ק מפרשים על פי דברי חז"ל, שאטומים הכונה שהיו ללא מחיצה, אלא שהיו צרים מבפנים ורחבים מבחוץ, לומר שמן בית המקדש יוצא אורה לעולם.

^{קכא} מ טז ואל אליהמה. כלומר, לפי דברי המצודות חלונות אל התאים ואל אליהמה, חלון אחד הוא שהיה ליד פתח התא, והיה כן רק בפתח הפונה מתא לחוץ, ולא בפתח שמתא לתא, וכן נראה מדברי המצודות בחיבור בנין הבית סי' ו'. אך לפרש"י יש כאן שני חלונות, האחד מהתאים למזרח, ולשם לא היו פתחים לתא רק חלונות. והשני מהתאים הקיצוניים לעבר השער, וחלונות אלו היו במזוזות הפתח.

^{קכב} מ טז סביב לפנימה. ברש"י כתב שהיה חלון בחומה של עזרת נשים, אך אין הכרע שהיה החלון מהכותל אל התא, אולי התא היה נמוך והחלון היה בכותל העזרה למעלה מהתא. אמנם התוס' יו"ט כתב כן שהחלון היה מן התא אל העזרת נשים. ונמצא שיש כאן ג' מקומות של חלונות בתאים, א' מהתא למזרח, ב' מהתא למערב היינו אל תוך העזרת נשים. ג' מהתא הסמוך להשער, לבין השער. והמקום הרביעי לחלונות הוא באולם השער.

^{קכג} מ יח בארבעה רוחותיה: והנה נתפרש שהיו שלשים לשכות, אך לא נתפרש כמה לשכות היו בכל רוח, והרי שלושים אינו מתחלק לארבעה חלקים שווים ושלמים, אמנם המצודות בציוורו צייר, שברוח מערב היו עשרה לשכות, ברוח מזרח שמונה ד' לכל צד, וברוח צפון ששה, ג' לכל צד, ובדרום כמו בצפון.

הַרְצָפָה: (יח) וְהַרְצָפָה אֶל פֶּתֶף הַשְּׁעָרִים לַעֲמַת אֲרֶךְ הַשְּׁעָרִים
הַרְצָפָה הַתַּחְתּוֹנָה: (יט) וַיָּמַד רֹחַב מִלְּפָנֵי הַשְּׁעָר הַתַּחְתּוֹנָה לִפְנֵי
הַחֲצֵר הַפְּנִימִי מִחוּץ מֵאָה אֲמָה הַקָּדִים וְהַצָּפוֹן: (כ) וְהַשְּׁעָר אֲשֶׁר
פָּנּוּ דֶרֶךְ הַצָּפוֹן לַחֲצֵר הַחִיצוֹנָה מִדָּ אָרְפוּ וְרָחְבוּ: (כא) וְתָאוּ
שְׁלוֹשָׁה מִפּוֹ וּשְׁלוֹשָׁה מִפּוֹ וְאֵילּוּ וְאֵלְמוֹ הָיָה כְּמִדַּת הַשְּׁעָר הָרִאשׁוֹן

שלשים לשכות אל הרצפה ועל הרצפה ההיא עמדו הלשכות והיו שלשים במספר [ע"פ רש"י]:
 (יח) והרצפה אל כתף השערים. הרצפה עמדה בכתף השערים. כמו כתף, שהוא בצד הראש, כי ממעל להשערים
 לא היתה הרצפה, ואם כן עמדה בכתף השערים מזה ומזה: לעומת אורך השערים הרצפה התחתונה,
 רוצה לומר תחתיות הרצפה ההיא, היתה מול כלות גובה השערים [ע"פ רש"י]. לכאורה הכוונה שהחלל עד הרצפה היה
 חמישים אמה, אף שספ אולם השער היה גובהו ששים, ואולי גם דלתות אולם השער היו ששים, ובלטה למעלה ממול גובה
 השערים, והלשכות עליה (ועם כי מלת אורך יונח על דבר שטחיי, ולא על דבר העומד ברום, עם כל זה אמר
 לשון אורך לפי שכשמדד גבהו על ידי הפתיל ובקנה המדה וכמפורש למעלה, שטורח גדול הוא למדוד חמישים אמה
 בקנה שאינו אלא שש אמה, ולפיכך נטל את פתיל הפשתים שריה ארוך מאד ומדד עמו את כל הגובה בבית אחת, ולאחר מכן הניח
 את הפתיל על הארץ, ומדד את הפתיל בקנה, חלק חלק, עד שעמד על מדת הפתיל ובכך עד על מדת גובה השער, ונמצא שבשענת
 המדידה. היה אז הפתיל מושכב בשטחית הארץ, ונופל בו לשון אורך [על פי ספר צורת הבית להתוי"ט]: (יט)
וימד רחב מלפני השער התחתונה. מדד רוחב החלל אשר מלפנים להשער התחתונה היא שער עזרת נשים
 שהיא בהר מתחת, מול שער עזרת אנשים היא החצר הפנימי: **לפני החצר הפנימי מחוץ.** מדד משער עזרת
 נשים עד השער של עזרת ישראל. ומה שאמר 'לפני החצר הפנימית' רצה לומר, שמדידה זו הוא החלל שלפני החצר הפנימי
 מחוצה לה: **מאה אמה.** רצה לומר מדד אותה. והנה היא. מאה אמה, והוא חלל עזרת נשים: **הקדים והצפון.**
ר"ל כן היה מדת חלל עזרת נשים בפאת המזרח, וכן היה מדתו בפאת הצפון, וכן בפאת הדרום [ע"פ רש"י]
כמפורש בענין. בפסוקים כג, כו, ולקצר לא זכרו (כי עזרת נשים תהיה אז מסבבת את כל בנייני המקדש ועזרת
 אנשים והלשכות מכל ארבעת הרוחות, ולא תהיה כבית שני, שהעזרת נשים היתה רק בצד מזרח): (כ) **והשער אשר**
פניו דרך הצפון לחצר החיצונה. בפאת צפון של חצר החיצונה: **מדד ארכו ורחבו.** ר"ל מדדו. והנה הוא.
במדת שער המזרחי [ע"פ רש"י]: (כא) **ותאו שלוש מפו ושלשה מפו.** תאי השער הזה שהיו שלשה
 מהעבר מזה ושלשה מזה **ואיליו ומזוזות השער.** ואילמו. והאולם הנמשך לפנים, כותל מהעבר מזה. של השער,
 וכותל מהעבר מזה הכל. **היה כמדת השער.** המזרחי הנמדד. **הראשון.** חמשים אמה ארכו. ר"ל גובה

מעין חיים – מוסר ועיונים

מקור המצודות הוא בספר צורת הבית ס"י י"ב אות א' ב' נקט שברוח מערב לא היה שער לעזרת נשים (בפסוקים מוזכר
 רק מזרח צפון ודרום), וכן כתב משכני עליון (א ד) שהיו לעזרת נשים רק ג' שערים, ובצורת הבית שם באות ג', כתב
 להוכיח שלשכות הרצפה היו לכל הפחות בשלושה רוחות, ומסיים 'והסברא נותנת שהיו מקיפים אף במערב', וכדברי
 המצודות.

אולם במשכני עליון לרמח"ל (א' ז) כתב שהלשכות הקיפו רק ג' רוחות.

ולכאורה מסתבר כרמח"ל, א' שלפי דבריו ברור כמה לשכות היו בכל צד, שבכל רוח היו עשרה, חמשה מימין השער
 וחמשה משמאלו. ב' שהרי בפסוק י"ח נראה שהלשכות סמוכות לשער, ואם נניח שבמערב לא היה שער כנ"ל, שפיר
 מסתבר שגם לשכות לא היו. ג' שכותל מערבי של עזרת נשים הוא סמוך מאד להיכל, כלהלן עיונים על פסוק כז, ודחוק
 המקום להעמיד שם לשכות.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

חֲמִשִּׁים אָמָה אָרְכוֹ וְרֹחַב חֲמֵשׁ וָעֶשְׂרִים פָּאָמָה: (כב) וְחִלּוֹנוֹ וְאַלְמוֹ
וְתִמְרוֹ כְּמִדַּת הַשָּׁעַר אֲשֶׁר פָּנָיו דֶּרֶךְ הַקָּדִים וּבְמַעְלֹת שְׁבַע יַעֲלוּ בוֹ
וְאֵילָמוּ לַפְּנִיָּה: (כג) וְשָׁעַר לַחֲצַר הַפְּנִימִי נֶגֶד הַשָּׁעַר לְצִפּוֹן
וְלִקְדִים וַיִּמָּד מִשָּׁעַר אֶל שָׁעַר מָאָה אָמָה: (כד) וַיּוֹלֶכְנִי דֶּרֶךְ הַדְּרוֹם
וְהִנֵּה שָׁעַר דֶּרֶךְ הַדְּרוֹם וַיִּמָּד אֵילֹו וְאֵילָמוּ פְּמִדּוֹת הָאֵלָה: (כה)
וְחִלּוֹנִים לוֹ וְלֵאילָמוּ סָבִיב סָבִיב פְּהַחֲלָנוֹת הָאֵלָה חֲמִשִּׁים אָמָה אֶרֶךְ
וְרֹחַב חֲמֵשׁ וָעֶשְׂרִים אָמָה: (כו) וּמַעְלֹת שְׁבַעָה עֲלוֹתָו וְאַלְמוֹ

השער: - ורחב חמש ועשרים באמה. כן היה מדת רוחב שער החיצון כמו שנאמר למעלה, "פסוק יג, הוא המדידה מגג התא שמימין השער, לגג התא שמשמאל לשער, וראה שם בעיונים שנתבאר מדוע כ"ה אמות אלו, נקראים רוחב השער, [ע"פ רש"י]: (כב) - וחלוניו ואילמו ותימרו כמדת השער אשר פניו דרך הקדים, חלוני תאי השער וכותלי האולם והכותרות אשר בהמזוזות ממעל שהיו בצורת אילני תמר הכל היו כמדת של השער המזרחי: - ובמעלות שבע יעלו, כי ההר היה הולך ועולה ועלו בו במעלות, ועד השער הזה היה שבע מעלות, מן הר הבית אל שער הצפוני של עזרת נשים: - ואילמו לפניהם^{קכד}, כותלי האולם היו לפנים מהמעלות ועולין במעלות עד לא יבואו אל האולם [ע"פ רש"י, וצורת הבית סי' ט' ס"ק ב]: (כג) - ושער לחצר הפנימי נגד השער, השער של חצר הפנימי היה מול השער מחצר החיצונה: - לצפון ולקדים, כן היה בפאת צפון, שהרי העזרת נשים הקיף את עזרת ישראל גם מצפון, והיה פתח העזרת נשים נגד פתח עזרת ישראל, וכן של מזרח (והנה שער המזרחי מעזרת אנשים עמד באמצע כותל המזרחי, וכן שער עזרת נשים והיו זה מול זה, אבל שער הצפוני של עזרת נשים על כרחך לא עמד באמצעית כתלו כמות שער הצפוני של עזרת אנשים שאם גם הוא עמד באמצע, ביחס לעזרת נשים עצמה, לא היו אם כן זה מול זה וכן שער הדרומי מעזרת נשים האמור בענין לא עמד גם הוא באמצעית כתלו וכמו שנאמר בקונטרס בנין הבית (סימן י')): - וימד משער אל שער, משער עזרת נשים לשער עזרת אנשים מדד - מאה אמה, [ע"פ רש"י]: (כד) - ויולכני דרך הדרום^{קכה}, ברוח הדרומי בהעזרה ההיא: - והנה שער דרך הדרום ומדר אילו ואילמו כמדות האלה, של שער המזרחי והצפוני: (כה) - וחלונים לו, ר"ל החלונות שהיו לכל תא מתאי השער ההוא - ולאילמו סביב סביב, ולכותלי האולם מסביב. - בהחלונות האלה, היו כמו החלונות של שער המזרחי והצפוני: - חמשים אמה, אך ר"ל גובה השער: - ורוחב, של השער החיצון - חמש ועשרים אמה, [ע"פ רש"י]: (כו) - ומעלות שבעה עלותו, מספר המעלות שעלו בהם אל השער הזה היו שבעה: - ואילמו

מעין חיים - מוסר ועיונים

^{קכד} מ כב ואילמו לפניהם. נראה מכך שהמדרגות הגיעו עד תחילת אולם השער, והנה אולם שער עזרת נשים היה מבפנים לשער, נמצא שהמדרגות יהיו בחלל עובי החומה, בתוך השער בעצמו, והוא פלא.
עוד קשה להבין, שבפסוק כא' נאמר ואילמו, וגם בפסוק כ"ב, ואת שניהם מבאר המצודות שהכוונה אולם השער, ואם כן קשה מדוע נכפל.

ואם ניתן לומר שאילמו הכוונה כותל התאים שהם נראים כאולם השער מבחוץ, כמו שנתבאר בפסוק יג, היה מיושב א' שאין כאן כפלות, ב' מיושב שהמדרגות היו לפני התאים, ולא היו בתוך השער.

^{קכה} מ כד. ויוליכני דרך הדרום. מתבאר שבתחלה מדד את המזרח ואחריו פנה אל הצפון, ואחר כך חזר למזרח ומשם הגיע לדרום למדוד את שערי הדרום, עיין תשובת רש"י סימן ח'.

לפניהם ותמרים לו אחד אחד מפו ואחד מפו אל אילו: (כז) ושער לחצר הפנימי דרך הדרום וימד משער אל השער דרך הדרום מאה אמות: (כח) ויביאני אל חצר הפנימי בשער הדרום וימד את השער הדרום במדות האלה: (כט) ותאו ואילו ואלמו במדות האלה וחלונות לו ואלמו סביב סביב חמשים אמה אך ורחב עשרים וחמש אמות: (ל) ואלמות סביב סביב אך חמש ועשרים

לפניהם. כתלי האולם היו לפנים מהמעלות: ותמרים לו אחד אחד מפו ואחד מפו אל אילו. לכל אחד היה כותרת בצורת אילן תמר אחד מהעבר מזה ואחד מהעבר מזה, וחזר ומפרש שהכותרות היו בהמזוזות ממעל. והם המזוזות בסוף אולם השער. ואמר 'אל אילו' במקום על אילו, שא' וע' מתחלפים, וכפי שמתרגם יונתן: (כז) ושער לחצר הפנימי דרך הדרום. ברוח הדרום: וימד משער אל השער דרך הדרום. רוצה לומר, משער חצר הפנימי אל שער חצר החיצונה ברוח דרום - מאה אמות. מן פסוק ו' עד הנה ביאר את שגרי עזרת נשים, ולשכתיק^{קט}. מכאן מתחיל הנביא לתאר את עזרת ישראל, וקיצור הדברים הוא, שמידות השער, תאיו, ואלי אולם השער של עזרת ישראל, שוים יהיו לשער עזרת נשים. ההבדלים שישנם ביניהם א' באולם השער במקומו ובשיעורו, ב' במנין המדרגות, שהיו שמונה מעלות בכל צד, ואילו בעזרת נשים היה שבע בימין ושמאל, וי"ב במזרח: (כח) ויביאני אל חצר הפנימי בשער הדרום וימד את השער הדרום במדות האלה. כמדות השערים הנזכרים. והטעם שאת עזרת ישראל התחיל למדוד בשער דרום, הוא כי שם עמד, כאשר טיים את מדידת שערי עזרת נשים (שו"ת רש"י סימן ח'): (כט) ותאו ואילו ואלמו במדות האלה. גם לשער חצר הפנימי היו תאים ואולם והיו כמדות של השערים מעזרת נשים: וחלונות לו. לכל אחד מתאי השער: ואלמו סביב סביב. לכותלי האולם מסביב: חמשים אמה אך, ר"ל גובה השער: ורוחב. של השער החיצון. עשרים וחמש אמות: (ל) ואלמות סביב סביב. בחלל עזרת אנשים בכל שלשת

מעין חיים – מוסר ועיונים

^{קכ} מ כז. בעזרת נשים היה עוד ענין והוא, **חצרות קטורות**: להלן פרק מו פסוק כ"א מוסיף הנביא, שהיה בעזרת נשים עוד לשכות, והם יהיו ללא תקרה, ומקומם בארבעה פינות העזרת נשים, ולשכות אלו היו גם בבית שני, כמבואר במסכת מדות פ"ב מ"ה.

מדת שטח העזרת נשים: מדה זו לא נתפרש בפסוקים, אך רבותינו האחרונים ז"ל כתבו מידתו על פי חישוב המדות שנאמרו בשערים.

בעל תו"ט בספרו צורת הבית סי' א', ובסי' כ"ח כתב שחלל עזרת נשים מצפון לדרום הוא ש"ב אמה מצפון לדרום, וחשבונו פשוט מאד, שהרי לפי מה שיבאר להלן חלל עזרת ישראל הוא מאה אמה, וכותלי עזרת ישראל בצפון ודרום כל אחד שש אמות מחוץ למאה אמה, הוסף עוד מאה אמה לכל צד משער לשער, כפי שנאמר בפסוקים כ"ג כ"ז נמצא שחלל עזרת נשים מצפון לדרום הוא ש"ב אמות.

אמנם מדת עזרת נשים מזרח למערב שיעורו שונה, כי משער מזרח של עזרת נשים אל שער עזרת ישראל מפורש לעיל פסוק י"ט שהיה מאה אמה, וחלל עזרת ישראל מאה אמה וכותלו המזרחי שש, ואין לו כותל מערבי, כי האולם הוא כותלו. ומידת ההיכל והאולם כולל כתייהם הרי הם מאה אמה ממזרח למערב, הרי בידינו ג' מאות ושש אמות בחלל עזרת נשים, ומידת הרוחב בין מערב ההיכל וקדש הקדשים, לבין כותל מערבי של עזרת נשים לא נתפרש בפסוקים, היה אפשר לומר שהוא מאה אמה כמו במזרח, או י"ז אמה כשיעור עזרת ישראל בבית שלישי, אך התו"ט בצורת הבית סי' ע"ד הכריע שיהיה כמו בבית שני, דשם היה י"א אמות חלל אחורי קדש הקדשים, הוסף י"א אל ש"ו אמות הנ"ל, נמצא שחלל העזרת נשים ממזרח למערב הוא ש"ז אמה. וכן כתבו הרמח"ל במשכני עליון (פ"א ד'), והמצודות בספרו בנין הבית (ד').

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

אָמָה וְרֹחַב חֻמֵּשׁ אַמּוֹת: (לא) וְאַלְמּוֹ אֶל חֲצַר הַחֲצוֹנָה וְתַמְרִים אֶל אֵילָיו וּמַעְלֹת שְׁמוֹנָה מַעְלָיו: (לב) וַיָּבִיאֲנִי אֶל הַחֲצַר הַפְּנִימִי דֶרֶךְ הַקְּדִים וַיִּמָּד אֶת הַשָּׁעַר בַּמִּדּוֹת הָאֵלֶּה: (לג) וְתָאוּ וְאָלוּ וְאַלְמּוֹ בַּמִּדּוֹת הָאֵלֶּה וְחִלּוֹנוֹת לוֹ וְלֹאֲלָמּוֹ סָבִיב סָבִיב אֶרֶךְ חֲמִשִּׁים אַמָּה

הרוחות במזרח בצפון ובדרום היו אולמות נשענות אל הקיר ופתוחות לפנים: **ארך חמש ועשרים אמה**. הוא הנמשך עם הקיר: **ורחב חמש אמות**. הוא הנמשך כלפי אירי החצר. בפסוק זה נתבאר ענין חדש, שבעזרת ישראל מלבד התאים שבחוץ סמוך לשער, היה בכתי העזרה מבפנים שקע עומק חמש אמות, ורוחב כ"ה אמות, שני אולמות ברוח דרום אחד מימין השער ואחד משמאלו, וכן למזרח, ולצפון. וגם האולם משופע כצורת כיפה. ברש"י כאן, וס' צורת הבית (ס' כ"א) נראה שהיו שקועות בעובי הכותל, כלומר עובי הכותל היה שש, והשקעים האלו היה נכנסים ומורידים חמש אמות מעוביו. אמנם דעת המצודות בפירושו כאן, וגם בחיבורו בין הבית (ס' ט"ו) שלא היו שקועים בכותל אלא בולטים ממנו לעבר חלל העזרה חמש אמות, וממעטים מן חלל העזרה. והנה להלן פמ"א ט"ו – ט"ז כתוב שלכל אולם מאלו האולמות, היה אותיק הוא עמוד מרובע לחיזוק, חלון, ומזוזה בתחילת הכותל שמשכו ה' אמה^{קכ}: **(לא) וְאַלְמּוֹ אֶל חֲצַר הַחֲצוֹנָה**. חזון לדבר על אולמי השער, כותלי אולם השער ההוא היו נמשכין כלפי החוץ וכדרך אולם. ברוב מקומות שהוא מוחץ לחדר לפניו, ולא כפי שהיה בעזרת נשים ששם בלש אל תוך עזרת נשים, [ע"פ רש"י], והיה אם כן בולט מול אולם שער עזרת נשים והוא דבר נוי (ואולמי שערי עזרת אנשים היו בנויות להלן מתאי השער וכמו שכתב בקונטרס בנין הבית)^{קכ}: **וְתַמְרִים אֶל אֵילָיו**. בהמזוזות ממעל היו כותרות בצורות אילן תמר: **וּמַעְלֹת שְׁמוֹנָה מַעְלָיו**. בשמונה מעלות עלו מעזרת נשים אל השער ההוא. הנה נתבאר בפסוק שני שינויים בין שערי עזרת נשים לעזרת ישראל, א' במקום אולם השער, ב' במספר המדרגות, ומקום המדרגות לא נפרש כאן, אכן מפסוק מ' נראה שהיו המעלות אחרי האולם ולפני השער, דהיינו בין התאים, וכ"כ משכני עליון לרמח"ל (פ"ב ב:). **(לב) וַיָּבִיאֲנִי אֶל הַחֲצַר הַפְּנִימִי דֶרֶךְ הַקְּדִים**. ברוח מזרחי: **וַיִּמָּד אֶת הַשָּׁעַר בַּמִּדּוֹת הָאֵלֶּה**. כמדות השערים הנזכרים: **(לג) וְתָאוּ וְאָלוּ וְאַלְמּוֹ בַּמִּדּוֹת הָאֵלֶּה וְחִלּוֹנוֹת לוֹ**. לכל אחד מתאי השער:

מעין חיים – מוסר ועיונים

^{קכ} **מ ל**. יעויין להלן פסוק מ"ז שעזרת ישראל מידתה מאה על מאה, והמזבח החיצון עומד באמצעה, גם ביחס למזרח ומערב, וגם ביחס לצפון ודרום. והנה מידת המזבח ל"ב על ל"ב אמה, נמצא שתופס ט"ז אמות מחצי הדרומי של העזרה, והכבש עומד בדרומו של המזבח ארכו ל' ורחבו ט"ז אמות, הרי שתופס עוד ל' אמות, נמצא שתופסים מ"ו אמות מהדרום, ולא נותר עד הכותל אלא ד' אמות, וזו הערה על פירוש המצודות שכתב שהאילמות בולטות מן הכותל חמש אמות, והלא אין מקום, שכן הכבש עומד באמצע מול השער (השער י' אמות, והכבש ט"ז אמות, הרי שתופס עוד ג' אמות לכל צד מצדי השער), והאילמות בצידי השער. וצריך ליישב שיטת המצודות שלא היו האילמות ממש בצידי השער, אלא מרוחקים ממנו כחמש אמות, אמנם לשאר המפרשים שהאילמות היו שקועים בתוך הקיר, לא קשה ככל.

^{קכ} **מ לא**. בעל תוי"ט בספר צורת הבית סי' כ' הסכים לגירסא השניה ברש"י פסוק ל' **וַיָּבִיאֲנִי אֶל הַחֲצַר הַפְּנִימִי דֶרֶךְ הַקְּדִים** **וַיִּמָּד אֶת הַשָּׁעַר בַּמִּדּוֹת הָאֵלֶּה** **וְתָאוּ וְאָלוּ וְאַלְמּוֹ בַּמִּדּוֹת הָאֵלֶּה** **וְחִלּוֹנוֹת לוֹ**. וראה בצורת הבית שבסוף פירוש מלבי"ם, שמבאר היטיב את ההכרח שכתב רש"י לכך, והוא שאי אפשר שיהיה תאי השער הפנימי לצד פנים עזרת ישראל, וזאת מכיון שאין שם מקום, צא וחשוב משך חלל ג' התאים י"ח, וד' כותליהם כ', וכן לצד השני, הרי ע"ו, ועוד ט"ו בין התאים במקום השער, הרי צ"א, וכל רוחב העזרה אינו אלא מאה אמות, נשאר אם כן ד' אמות ומחצה מכל צד עד כותל העזרה, והרי היו תאים גם במזרח וגם בצפון, אם כן אין להם מקום, בפינת הזווית. אלא על כרחך התאים היו פונים כלפי חוץ, דהיינו כלפי עזרת נשים, וגם האולמות פנו לשם, והנה כותל האולם שש ומתחיל אמה ומחצה מצדי השער, וכותל התא חמש ומתחיל ב' ומחצה מצדי השער, ואיך יהיו שניהם באותו מקום, בהכרח שהאולם היה אחרי התא חוצה ממנו, ונמצא שאחרי השער בצד הכותל במרחק ב' ומחצה אמות, משם התחיל כותל התא, ארכו י"א ועביו חמש, ובין כותל התא מפה ומפה ט"ו אמה, ואחרי הי"א האלו, מתחיל כותל אולם השער עביו שש וארכו חמש, ובין הכתלים י"א אמה, נמצא שמבוא הפתח מצטמצם אמה אחת מכל צד, ובמקום התא יש כמין שקע בשיעור אמה.

וְרַחֵב חֲמֵשׁ וְעֶשְׂרִים אַמָּה: (לד) וְאַלְמֹו לְחֹצֵר הַחִיצוֹנָה וְתַמָּרִים אֶל
אֶלֹו מִפּוֹ וּמִפּוֹ וּשְׁמֹנֶה מַעֲלוֹת מַעְלֹו: (לה) וַיְבִיאֵנִי אֶל שַׁעַר הַצָּפוֹן
וּמִדָּד כְּמִדּוֹת הָאֵלֶּה: (לו) תָּאֻ אֵלֹו וְאַלְמֹו וְחִלּוֹנוֹת לוֹ סָבִיב סָבִיב
אֶרֶךְ חֲמִשִּׁים אַמָּה וְרַחֵב חֲמֵשׁ וְעֶשְׂרִים אַמָּה: (לז) וַאֲיָלֹו לְחֹצֵר
הַחִיצוֹנָה וְתַמָּרִים אֶל אֲיָלֹו מִפּוֹ וּמִפּוֹ וּשְׁמֹנֶה מַעֲלוֹת מַעְלֹו: (לח)
וְלִשְׁכָּה וּפְתַחָהּ בְּאֵילִים הַשְּׁעָרִים שָׁם יָדִיחוּ אֶת הָעֵלָה: (לט) וּבְאֵלִם
הַשַּׁעַר שְׁנַיִם שְׁלַחְנוֹת מִפּוֹ וּשְׁנַיִם שְׁלַחְנוֹת מִפָּה לְשַׁחוּט אֲלֵיהֶם
הָעוֹלָה וְהַחֲטָאת וְהָאֲשָׁם: (מ) וְאֵל הַפֶּתַח מְחוּצָה לְעוֹלָה לְפֶתַח

וּלְאֵלִמֹו סָבִיב סָבִיב. לכותלי האולם מסביב. ארך חמשים אמה ורחב חמש ועשרים אמה:
(לד) ואלמו לחצר החיצונה ותמרים אל אלו מפו ומפו. בהעבר מזה ובהעבר מזה. ושמונה מעלות
מעלו: (לה) ויביאני אל שער הצפון, של החצר הפנימי. ומדד כמדות האלה: (לו) תאיו, מוסב אל
המקרא שלפניו לומר כמדות האלה הנזכרים מדד את תאיו. תאו אלו ואלמו, של השער ההוא. וחלונות לו
סביב סביב ארך חמשים אמה ורחב חמש ועשרים אמה: (לז) ואילו לחצר החיצונה, מזוות
האולם פנו לאויר חצר החיצונה, ואל המקום שיפנו המזוזות יפנו כתלי האולם, וזכר המזוזות ולא האולם והיא
היא. ותמרים אל אילו מפו ומפו ושמונה מעלות מעלו: (לח) ולשכה ופתחה באילים השערים.
ר"ל בחלל עזרת אנשים, מול שער הצפוני עמדה לשכה אחת ופתחה היה מול מזוזות השערים^{קט}, ולפי שהיו שני
שערים אחד פנימי ואחד חיצוני וכמו שנאמר למעלה בעזרת נשים, לכן אמר השערים: שם ידיחו את העלה.
בהלשכה ההיא היו מדיחים קרבי העולה הנשחטות בצפון, והיא היתה בית המטבחים^{קט} [ע"פ רש"י]:
(לט) ובאולם השער, בחלל האולם הנמשך מהשער ההוא, עמדו שנים שלחנות מפו. שנים שולחנות
בהעבר מזה. ושנים שלחנות מפה. ושנים מהעבר מזה רוצה לומר שנים במזרחו ושנים במערבו: לשחוט
אליהם. לשחוט אצלם בסמוך להם. העולה והחטאת והאשם. שהם קדשי קדשים הטעונים שחיטה בצפון
(ועם כי. אולם השער, היה משוך לחלל עזרת נשים מ"מ קדושתו כלפנים כי יהיה מקודש בקדושת העזרה) [ע"פ
רש"י]: (מ) ואל הכתף מחוצה. בהעבר האחת מהאולם חוצה לו. לעולה לפתח השער הצפונה.

מעין חיים – מוסר ועיונים

^{קט} מ. לח. נראה מדבריו, שהלשכה מול השער עצמו, ואינה דבוקה לכותל אלא רחוקה מעט מהקיר, והפתח מול מזוזת
השער, עיין לשון רש"י. ולכאורה יותר משמע בלשון הפסוק והתרגום, שהלשכה דבוקה לקיר העזרה, ואין לו פתח לחלל
העזרה, אלא פתחה הוא בקיר העזרה עצמו, שהרי פתח העזרה עשר אמות, ובהמשך הפתח ולחוץ ישנם תאים שביניהם
ט"ו אמות, הרי שיש שנים ומחצה אמות של כתף לפתח, ובכתף עצמה היה פתח, והוא גם מול איל השער שנמצא בסוף
אולם השער, אשר שם מתחיל מקום השחיטה והשולחנות כלהלן, וכן איל השער של עזרת נשים מכוון כנגדו, והיינו
'פתחה באילים השערים' שכולל שני מזוזות א' כתף השער עצמו, ב' את אילי אולמות השערים המכוונים זה מול זה.
והדברים מתאימים שהרי שם בין התאים, וגם אחריהם, היו עוד שולחנות, מענין זה של בית המטבחים. וגם מדויק
בפסוק מ"ד שכתוב ומחוצה לשער הפנימי משמע שעד הנה דיבר בשער עצמו, והרי פסוקים מ"ב מ"ג דברו בלשכה זו, על
כרחף שהלשכה הוא בשער ממש.

^י מ מ לעולה לפתח השער. במשכני עליון (פ"ב ה') מפרש שהארבעה הנוספים לא היו בין התאים, אלא תוך חלל השער
עצמו.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

השַׁעַר הַצְפוּנָה שְׁנַיִם שְׁלַחְנוֹת וְאֶל הַפֶּתַח הָאֲחֵרָתָא אֲשֶׁר לְאֵלֶם הַשַּׁעַר שְׁנַיִם שְׁלַחְנוֹת: (מא) אַרְבָּעָה שְׁלַחְנוֹת מִפָּה וְאַרְבָּעָה שְׁלַחְנוֹת מִפָּה לְכַתֵּף הַשַּׁעַר שְׁמוֹנָה שְׁלַחְנוֹת אֲלֵיהֶם יִשְׁחָטוּ: (מב) וְאַרְבָּעָה שְׁלַחְנוֹת לְעוֹלָה אֶבְנֵי גְזִית אַרְךְ אִמָּה אַחַת וְחֲצִי וְרֹחַב אִמָּה אַחַת וְחֲצִי וְגִבָּה אִמָּה אַחַת אֲלֵיהֶם וַיַּנִּיחוּ אֶת הַכִּלִּים אֲשֶׁר יִשְׁחָטוּ אֶת הָעוֹלָה בָּם וַהֲזַבְּחָ: (מג) וְהִשְׁפֹּתִים טַפַּח אֶחָד מוֹכְנִים בְּפִית סָבִיב סָבִיב וְאֶל הַשְּׁלַחְנוֹת בָּשָׂר הַקָּרֶבֶן: (מד) וּמִחוּצָה לַשַּׁעַר הַפְּנִימִי

כשעולין במעלות לפתח שער הצפוני ר"ל שער הפנימי שהיה רוחב עשר אמות, והמעלות ההם היו בין התאים. כאמור התאים הם בין אולם השער לשער, ובין כותל התא מצד זה לצד זה יש ט"ו אמות, וארכם י"א אמות, ובחלק מה"א אמות היו מעלות, ואחרי המעלות שם עמדות - שנים שולחנות, ואל הכתף האחרת אשר לאולם השער שנים שולחנות. וכן בהעבר האחרת של ג' בין התאים, שהם אחרי אולם השער, עמדות שנים שולחנות [ע"פ רש"י]: (מא) וּמִסְפַּר הַשְּׁלַחְנוֹת הַזֵּה בְּסֵךְ הַכֹּל הֵם: אַרְבָּעָה שְׁלַחְנוֹת מִפָּה וְאַרְבָּעָה שְׁלַחְנוֹת מִפָּה מֵהַעֲבֵר הַזֶּה ב' בחלל האולם, וב' בחלל שבין התאים: לכתף השער, לכל כתף מכתפי השער: שמונה שולחנות רוצה לומר בין כולם היו שמונה [ע"פ צורת הבית לתו"ט סי' ל"א]. אליהם ישחטו, ואצלם בסמוך להם ישחטו הקרבנות ששחיתן בצפון [לשון התרגום ביניהן נכסין, כלומר ביניהם שוחטים. אך עיין רד"ק שכתב ששחטו עליהם ממש]: (מב) וְאַרְבָּעָה שְׁלַחְנוֹת, נוספים ישנם, ובפסוק מ"ג מתבאר שמקומם בתוך הלשכה הנ"ל שהיא מול השער וע"פ צורת הבית לתו"ט סי' ל"ג. לעולת להניח עליהם בשר העולה, וה"ה בשר שאר הקרבנות, וזכר עולה לפי שהיא ראשונה ותמידית והיתה כליל להקרבה: אבני גזית. השולחנות היו מאבני גזית, וזהו על כי האבן מקרר ושומר הבשר מן הסרחון: ארך אמה אחת וחצי ורחב אמה אחת וחצי וגובה אמה אחת, אליהם ויניחו את הכלים, ה"י של ויניחו, הוא כאילו כתוב כך, עליהם יניחו גם את הכלים, גם עליהם יניחו את הכלים אשר ישחטו עמהם הם הסכנים: אשר ישחטו את העולה בהם והזבת, הוא הפוך, כאילו מילת בס מוקדמות, וכאילו כתוב, אשר ישחטו בס את העולה והזבח. ובמילת זבח, רצונו לומר שאר מיני זבחים, שאינן עולה, ומוסב הוא על הכלים, לומר עליהם יניחו הסכנים המיוחדים גם לשחיטת שאר מיני זבח [ע"פ רד"ק], אבל לא בא לומר שישחטו שם שאר מיני זבח [דלא כהר"י אברבנאל פסוק מ"א, שמפרש ששחטו עליהם שאר זבחים]: (מג) וְהִשְׁפֹּתִים טוּפַח אֶחָד, כעין ווין מברזל היו קבועים ברביעיות של ארז הקבועין בעמודים נמוכין, ובלטו טפח אחד מן הרביעיות שעל העמודים, ובהן יהיו תולין הקרבנות להפשיט עורן והם עמדות בבית המטבחים היא הלשכה שפתחה באילים השערים הנזכרת למעלה: מוכנים בבית סביב סביב, העמודים עם רביעיות היו קבועים בהלשכה ההיא בפנים בכל ארבעת הרוחות: ואל השלחנות הם ארבעת השלחנות מאבני הגזית שעמדו בהלשכה ההיא, עליהם יהיו מניחים. בשר הקרבן, [ע"פ צורת הבית לתו"ט סי' ל"ג, ומשכני עליון לרמח"ל פ"ב ג', ולא כרש"י שפירש שהיו בחלל העזרה]^א: (מד) וּמִחוּצָה לַשַּׁעַר הַפְּנִימִי, מחוץ לחלל השער של חצר

מעין חיים – מוסר ועיונים

^א מ מג. בעזרת ישראל יש שינויים בין בית שני לשלישי. א' רוחב עזרת ישראל בית שני היה קל"ג אמה, ובבית שלישי מאה אמה, וזאת על אף שבשאר ענינים בית השלישי הוא גדול יותר מבית שני הנה רק בענין זה בית שלישי קטן יותר

לשכות שרים פֿהַצֵּר הפְּנִימִי אֲשֶׁר אֶל פֶּתֶף שַׁעַר הַצָּפוֹן וּפְנִיָּהּם דֶּרֶךְ
הַדְּרוֹם אֶחָד אֶל פֶּתֶף שַׁעַר הַקִּדְּמִים פְּנֵי דֶרֶךְ הַצָּפוֹן: (מה) וַיִּדְבֵּר אֵלַי
זֶה הַלְשָׁכָה אֲשֶׁר פְּנִיָּה דֶּרֶךְ הַדְּרוֹם לַפְּתָהִים שְׁמָרִי מִשְׁמֶרֶת הַבַּיִת:
(מו) וְהַלְשָׁכָה אֲשֶׁר פְּנִיָּה דֶּרֶךְ הַצָּפוֹן לַפְּתָהִים שְׁמָרִי מִשְׁמֶרֶת הַמִּזְבֵּחַ
הָמָּה בְּנֵי צִדּוֹק הַקֶּרֶבִּים מִבְּנֵי לֵוִי אֶל יְהִיָּה לְשִׁרְתּוֹ: (מז) וַיִּמָּד אֶת

הפנימי (או על השער הפנימי יאמר שהיא בת עשר אמות) לִשְׁכוֹת שָׂרִים, שם היו לשכות המשוררים, להניח בהם כלי שיר ומשכני עליון לרחמ"ל, וחוזר ומפרש שעמדו בִּחְצֵר הַפְּנִימִיָּה, בחלל חצר הפנימי, לא מחוץ חלל השער כלפי החוץ בעזרת נשים: אֲשֶׁר אֶל כְּתָף, ר"ל אשר עמדו בכֶּתֶף שַׁעַר הַצָּפוֹן, מזה ומזה: וּפְנִיָּהֶם דֶּרֶךְ הַדְּרוֹם, פתחיהם פנו כלפי הדרום: אַחֶה, לשכה אחת, נוספת, מלבד לשכות המשוררים, עמדה אֶל כְּתָף, בכֶּתֶף שַׁעַר הַקִּדְּמִים, דהיינו ברוח מזרחית, לצד שער המזרח, פְּנֵי דֶרֶךְ הַצָּפוֹן, ופתחה פונה כלפי הצפון [ע"פ רש"י]: (מה) וַיִּדְבֵּר אֵלַי, המלאך הדובר בי: זֶה הַלְשָׁכָה אֲשֶׁר פְּנִיָּה דֶּרֶךְ הַדְּרוֹם, ר"ל קבוצת הלשכות אשר פתח כל אחד כלפי הדרום, לַכֹּהֲנִים²² שְׁמָרִי מִשְׁמֶרֶת הַבַּיִת, היא לצורך משרתי המקום ברוך הוא השומרים משמרת הבית בדבר המוטל עליהם, והוא עבודת השיר שהוא מוטל על הלויים, ואין כהנים ממש, [ע"פ רש"י]: (מו) וְהַלְשָׁכָה אֲשֶׁר פְּנִיָּה דֶּרֶךְ הַצָּפוֹן, לַכֹּהֲנִים שְׁמָרִי מִשְׁמֶרֶת הַמִּזְבֵּחַ, להקריב עליו, על המזבח, קרבנות: הִמָּה בְּנֵי צִדּוֹק, כי הם יכחנו לעתיד כמו שנאמר, והכהנים הלויים בני צדוק וכו' הִמָּה יִקְרְבוּ אֵלַי וכו' (לקמן מד): הַקֶּרֶבִּים מִבְּנֵי לֵוִי אֶל ה', אשר יקרב אל ה' מתוך בני לוי לִשְׁרָתוֹ, ר"ל הנבחרים לה' משאר הכהנים בני לוי, וכמ"ש שם, הרחמ"ל במשכני עליון, מפרש שלשכה זו מיועדת לבגדי כהונה, ואם כן מקביל ללשכת פנחס המלביש, שוריה בבית שני במקום זה: (מז) וַיִּמָּד אֶת הַחֲצֵר, את חלל חצר הפנימי: אֶרֶךְ מֵאָה וָרֶחֶב

מעין חיים – מוסר ועיונים

מבית שני. ב' בבית שני היה בית המטבחים, מקומות השחיטה, וההדחה בתוך עזרת ישראל, ואילו בבית שלישי מקומות השחיטה הוא בחלל שער הצפוני, ומקום ההדחה בתוך לשכה צפונית, שפתחה פונה לשער. והנה כתב בספר צורת הבית להתו"ט סי' ל"ב שביאר מה שפתח הלשכה פונה לשער, טעמו כדי שהעומדים בעזרה לא יראו את הבשר עד שיהיה מודח ונקי (ואולי, מטעם שכלפי שמאי גליא שבימי בית השלישי יהיה נחשב אצל בני אדם ענין הדחת הבשר כהעדר כבוד ונקיון, מה שאינו כך בימי בית שני, וצ"ע בספר מלאכי פ"א ז'). ולפי זה נראה שפתרון אחד לשני השינויים הני"ל, כי בבית שני מה שהיה העזרה רחבה קל"ג אמות יעניין בגמרא יומא ט"ז ב' וברש"י שם, שבי"ד אמה מהם היו לטבעות לשחיטת קדשים בצפון, וז' אמה לנסיך של הפשט, וז' אמות לשלחנות הדחה. אך בבית שלישי לא יהיו הדברים הללו בחלל העזרה, אלא מוסתרים יהיו בשער, ומהם יהיו בלשכה, ולפיכך בבית שלישי לא הוצרכה העזרה לכל הרוחב שהיה בבית שני, ופשוט.

²² מ מד. לשכות שרים בחצר הפנימי. אמנם בבית שני לשכות אלו לא היו בעזרת ישראל, כמו ששינו במדות (פ"ב מ"ו) ולשכות היו תחת עזרת ישראל ופתוחות לעזרת נשים, ששם הלויים נותנים כנורות ונבלים ומצללים וכל כלי שיר, ואע"פ שהיו תחת עזרת ישראל, ההלכה היא (ובאים נ"ט) שהתפתח לחול, חול, ולפיכך הפתוח לעזרת נשים דינו כעזרת שים, שם אין דינו כמחנה שכניה מן התורה, כי אם מדרבנן\$.

²³ מ מה. זֶה הַלְשָׁכָה.. לַכֹּהֲנִים יש כאן קושי, א' שכאן אמר שהוא לכהנים, ובפסוק שלפניו אמר שהם למשוררים, וקשה על דרך רש"י שכתב ששניהם מדברים באותו לשכה. ומבאר הרב האברבנאל שמצינו שהפסוק מכנה את הלויים כהנים, שהוא לשון משרתים. ובמלבי"ם מיישב על פי האמור להלך שהיו כהנים שלעתידי לבא לא יהיו כשרים לעבודת קרבנות, ועדיין קשה איך מותר להם לעבוד עבודת הלויים עיי"ש. עוד קשה שאמר 'זֶה הַלְשָׁכָה' בלשון יחיד והרי לעיל אמר שהם שנים. ותייך המצודות שהכוונה קבוצה אחת של כמה לשכות. ובספר משרתי עליון לרחמ"ל (נדפס בסוף דעת תבונות ח"ב, והולך בדרכו של רש"י ז"ל), מתרץ שמבחוץ נראה היה מחובר כלשכה אחת, ורק מבפנים היה מחולק לשנים. הרד"ק מפרש שכאן מדובר על לשכה חדשה, ולדבריו שני הקושיים אינם קשים כלל.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

הַחֲצֵר אַרְבַּּת מֶאֱהָ אֶמָּה וְרֹחַב מֶאֱהָ מֶרְבַּעַת וְהַמִּזְבֵּחַ לִפְנֵי הַבַּיִת:
(מח) וַיְבֹאֲנִי אֶל אֶלֶם הַבַּיִת וַיֵּמַד אֵל אֶלֶם חֲמֵשׁ אַמּוֹת מִפֶּה וְחֲמֵשׁ
אַמּוֹת מִפֶּה וְרֹחַב הַשְּׁעָר שְׁלֹשׁ אַמּוֹת מִפּוֹ וְשְׁלֹשׁ אַמּוֹת מִפּוֹ: (מט)
אַרְבַּת הָאֶלֶם עֶשְׂרִים אֶמָּה וְרֹחַב עֲשָׂתִי עֶשְׂרֵה אֶמָּה וּבְמַעְלֹת אֲשֶׁר
יַעֲלֹו אֵלָיו וְעַמֻּדִים אֶל הָאֵילִים אֶחָד מִפֶּה וְאֶחָד מִפֶּה: פֶּרֶק מֵא (א)

מאה אמה מרבעת, והמזבח לפני הבית. המזבח עמד בחלל החצר ההיא לפני הבית. באמצע ממש. מכון מול ההיכל וכתליו, וכמו שביארתי בקונטרס בנין הבית (סי' כ"ה)⁷⁷: (מח) וַיְבֹאֲנִי אֶל אֶלֶם הַבַּיִת. הוא האולם שלפני ההיכל. ואינו אולם של שער, כמו שהיו האולמות עד כה: וַיֵּמַד אֵל אֶלֶם. מדר מזוזות האולם. חמש אמות מפה. וזה היה בעובי. מצפון לדרום, ולא היה כן הרחוב, כי המזווה עם הכותל שבצד הפתח לא היה כי אם ג' אמות כמו שנאמר בענין. שצד המזרחי של האולם הוא כ' אמה. והפתח רחבו י"ד אמה, ועם כ' המזוזות היו עגולות לא היו במרחק שוה. אלא כצורת ביצה. וכמו מזוזות אולמי השערים (ויתכן שעובי הכותל. של האולם. היתה כמדת המזווה. חמש אמות. וכמו ככותלי החצירות. שהמזווה בעובי הכותל): וַיֵּמַד אֵל אֶלֶם חֲמֵשׁ אַמּוֹת מִפֶּה. מהעבר מזה: וְרֹחַב הַשְּׁעָר שְׁלֹשׁ אַמּוֹת מִפּוֹ וְשְׁלֹשׁ אַמּוֹת מִפּוֹ. ר"ל רחב השער היה באופן שנשאר כותל שלש אמות מהעבר מזה ושלש אמות מהעבר מזה, ואם כן היה רחבו י"ד אמות. שהיה הכותל היה כ'. [ע"פ רש"י]: (מט) אֶרְבַּת הָאֶלֶם. מצפון לדרום: עֶשְׂרִים אֶמָּה. כמדת רוחב ההיכל: וְרֹחַב עֲשָׂתִי עֶשְׂרֵה אֶמָּה. ממערב למזרח: וּבְמַעְלֹת אֲשֶׁר יַעֲלֹו אֵלָיו. ר"ל ובמעלות, היה הדרך אשר בהם יעלו אליו מן החצר הפנימי. כמו ששינוי במדות פ"ג מ"ו גבי בית שני, רוס כל מדרגה חצי אמה, ומשך שלה אמה, וחלק מהמדרגות כגון רביעי, שמיני וי"ב היה המשך שלהם ארבעה אמות או חמשה, יעניין במפרשים במדות שם. [ע"פ רש"י]: וְעַמֻּדִים אֶל הָאֵילִים. בחלל האולם סמוך אל המזוזות עמדו שני עמודים. אחד מפה. אחד מהעבר מזה: ואֶחָד מִפֶּה. ואחד מהעבר מזה, והם היו במקום עמודי יקין

מעין חיים – מוסר ועיונים

⁷⁷ מ מו והמזבח לפני הבית. הכוונה באמצע לענין שהוא לא לצפון ולא לדרום העזרה, אך לא אמר הפסוק אם הוא במזרח העזרה או במערבה, וכבר תו"ט (סימן כ"ו ס"ק ב') שנראה שהיה באמצע גם ביחס למזרח למערב, וכפי שהיה בבית שני הערה. בבית שני היה אורך עזרת ישראל ממזרח למערב קפ"ז אמה, והקיף את בית המקדש, ועזרת נשים היה רק בצד מזרח. ואילו בבית שלשלי יחיה בהיפך, עזרת נשים מקיפה את בית המקדש, ועזרת ישראל הוא רק במזרח. והנה בבית שני מאותם קפ"ז שממזרח העזרה למערבה, הורד י"א אמה מכותל מערב עד הבית, ועוד מאה אמה לבית המקדש, נותר ע"ו בין שער העזרה המזרחי עד הבית. והמזבח היה באמצעם ומידתו ל"ב אמות, כ"ב אמה מהמזבח עד הבית, וכ"ב אמה מן מזרח העזרה למזבח, ומחולקים לשנים, י"א לעזרת ישראל, י"א לכהנים. ובבית שלשלי מן מזרח העזרה עד הבית הם מאה אמה, צא מהם ל"ב למזבח, נמצא ל"ד מן הבית עד למזבח, ול"ד מן המזבח ועד מזרח העזרה, ויש לחלקם לשנים כמו בבית שני, חצי מהם שהוא ט"ז אמה לעזרת ישראל, וט"ז אמה לכהנים, כך מבאר התו"ט בצורת הבית סימן כ"ו, משכני עליון פ"ב א', פ"ג א', בנין הבית סי' כ'.

בספר צורת הבית סי' מ"ג מקשה, על התנא ר' אליעזר בן יעקב הסובר (בזבחים נ"ט) שהמזבח והכבש עמדו כולן בחצי שבדרום, ודורש שיהיה חצי הצפון פנוי ממזבח, והרמב"ם פסק רובו בדרום. וקשה הרי המזבח והכבש הם יחד ס"ב אמות, וחצי העזרה הדרומית לעתיד לבא אינן אלא נ' אמות (ואין לומר שהמזבח לא היה ל"ב, שהרי ביומא ט"ז מבואר שמשניות מדות הוא מ' אליעזר בן יעקב, ובמדות פ"ג מ"א מבואר בביאור הפסוק ביחזקאל מג יז שהמזבח ל"ב, ואין לומר שהכבש פחות מל"ב שהרי קשה לעלות בפחות, וכמו שהוכיחו תוספות וזבחים ס"ג).

ולוא דמסתפינא, אמינא דסבר שהכבש כשר להיות במזרח המזבח, כשפסותו הפסוק דלהלן מג יז, ואמנם בבית ראשון ושיני היה הכבש בדרום, כי כל העזרה שמסוף עזרת ישראל והדוכן עד האולם היה רק ס"ג אמה, ואילו מדרום לצפון היתה רחבה הרבה, אבל בבית שלשלי שהיה פ"א, ומצפון לדרום היה יותר צר מבית שני, שפיר יתכן שהכבש פנה למזרח. וצ"ע.

וַיָּבִיאוּ אֶל הַהִיכָל וַיִּמְדוּ אֶת הָאֵלִים שֵׁשׁ אַמּוֹת רָחֵב מִפּוֹ וְשֵׁשׁ אַמּוֹת רָחֵב מִפּוֹ הָאֵהָל: (ב) וְרָחֵב הַפֶּתַח עֶשְׂרֵי אַמּוֹת וְכַתְּפוֹת הַפֶּתַח חֲמֵשׁ אַמּוֹת מִפּוֹ וְחֲמֵשׁ אַמּוֹת מִפּוֹ וַיִּמְדוּ אֶרְכּוֹ אַרְבָּעִים אַמָּה וְרָחֵב עֶשְׂרִים אַמָּה: (ג) וּבָא לַפְּנִימָה וַיִּמְדוּ אֵיל הַפֶּתַח שְׁתֵּים אַמּוֹת וְהַפֶּתַח שֵׁשׁ אַמּוֹת וְרָחֵב הַפֶּתַח שֶׁבַע אַמּוֹת: (ד) וַיִּמְדוּ אֶת אֶרְכּוֹ עֶשְׂרִים אַמָּה וְרָחֵב עֶשְׂרִים אַמָּה אֶל פְּנֵי הַהִיכָל וַיֹּאמְרוּ אֵלֵינוּ זֶה קֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים: (ה) וַיִּמְדוּ קִיר הַבַּיִת שֵׁשׁ אַמּוֹת וְרָחֵב הַצֶּלַע אַרְבַּע אַמּוֹת

ובועז שהיו במקדש ראשון. כלומר, מלבד המזוזה שהיא נקרא איל, מפני שתהיה עגולה, יהיו עוד עמודים. ונראה מדבריו שהעמודים לא יהיו בחלל פתח, אלא יהיו באמצע חלל האולם סמוך לאיל המזוזה¹¹: **פרק מא (א) ויביאני אל ההיכל וימד את האילים.** הם המזוזות (ועם כי שם אילים הונח על המזוזות בעבור שהיו עגולים כאלון אלה, ובענין ההיכל נאמר (להלן פסוק כא) מזוזות רבעה, עם כל זה קראם אילים כשם שאר המזוזות): **שש אמות רחב מפו.** שש אמות היה רוחב המזוזה מהעבר מזה **ושש אמות רחב מפו.** רוצה לומר עובי המזוזות בחלל הפתח (ויתכן שעובי הכותל היתה כמדת המזוזות וכמו כתלי החצירות): **רחב האהל.** רוצה לומר וכן היה רוחב האהל הוא המשקוף המאהיל על המזוזות, ויתכן שהיה כתבנית אהל. משופע ועולה כלפי מעלה, כגון רעפים, [ע"פ רש"י, עיין ברש"י כמה נוסחאות]: (ב) **ורחב הפתח עשר אמות, וכתפות הפתח חמש אמות מפו.** הכותל שבצדו הפתח היה חמש אמות מהעבר מזה **וחמש אמות מפו.** וזה היה עם עובי המזוזות. שכן כותל מזרח ההיכל כולו, אינו אלא כי אמה: **וימד ארכו.** של חלל ההיכל, ממזרח למערב: **ארבעים אמה, ורחב עשרים אמה.** מצפון לדרום [ע"פ רש"י]: (ג) **ובא לפנימה, המלאך הדובר בי,** בא לפנינו מן ההיכל לבית קדש הקדשים ולא הביאו עמו, כי אין לבוא שם כי אם הכהן הגדול ביום הכיפורים (ואף כי לא בא לשם במציאות, והכל, היה במראה הנבואה מכל מקום הראהו באופן הראוי במוחש): **וימד איל הפתח שתים אמות.** רוצה לומר כל איל היה שתים אמות (ויתכן שעובי הכותל היתה כמדת המזוזות וכמו כתלי החצירות): **והפתח שש אמות.** רוצה לומר גובה הפתח **ורחב הפתח שבע אמות**¹², [ע"פ רש"י]: (ד) **וימד את ארכו עשרים אמה ורחב עשרים אמה אל פני ההיכל.** רוצה לומר במדת רוחב ההיכל: **ויאמרו אלי, המלאך הדובר בי** **זה קדש הקדשים:** (ה) **וימד קיר הבית שש אמות.** זה כותל מערבי של בית קדש הקדשים: **ורחב**

מעין חיים – מוסר ועיונים

¹¹ **מ מט עמודים.** עמדו על מקום מעמד יכן ובעוז בבית ראשון. ומה היה מקומם בבית ראשון, יעויין מלכים א ז כא, ויקם את העמודים לאולם ההיכל. ופירש הרד"ק, כמו באולם ההיכל עכ"ל. משמע שהיו בחלל האולם, וכן נראה מרש"י שם פסוק ט"ו, ויותר מבואר ברש"י ירמיה נב כג, וז"ל: והעמודים העמידם שלמה באולם סמוך לכותל ההיכל, וכן נאמר בדברי הימים ב ג יז ויקם את העמודים על פני ההיכל, ופרש"י על פתח ההיכל בחוץ באולם. ולכאורה הדברים ברורים. אך המלבי"ם מלכים א ז כא כתב שהקים אותם לפני האולם וסמוך לו, דהיינו מבחוץ, כנראה על המדרגה העליונה, וצ"ע.

¹² **מא ג. והפתח שש אמות.** לדעת הגר"א ז"ל לא מדבר בגובה הפתח, אלא עובי הקיר שבה הפתח שש, והמזוזה לא היתה על כל הקיר רק על שנים ממנה, ועיין מלבי"ם, ורד"ק, וגם לדבריהם לא מדובר בגובה הפתח. ולעיל כבר תבאנו סיוע מפורש לדבריהם מהגמרא סנהדרין ק' שם מבואר שגובה הפתחים לפחות מאה אמה, ודברי רש"י וכל סייעתו צ"ע.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

סָבִיב סָבִיב לְבֵית סָבִיב: (ו) וְהַצִּלְעוֹת צִלְע אֶל צִלְע שְׁלוֹשׁ וּשְׁלֹשִׁים פְּעָמִים וּבָאוֹת בְּקִיר אֲשֶׁר לְבֵית לְצִלְעוֹת סָבִיב סָבִיב לְהִיּוֹת אַחוּזִים וְלֹא יִהְיוּ אַחוּזִים בְּקִיר הַבַּיִת: (ז) וְרַחֲבָה וְנִסְבָּה לְמַעַלָּה לְמַעַלָּה

הצלע ארבע אמות. רוחב הצלע המערבי. הצלע הוא כמו תא. והוא חדר קטן, והוא היה נשען לכותל בית קדש הקדשים, והוא היה לו לכותל מאחוריו: **סָבִיב סָבִיב, לְבֵית סָבִיב**. בנין הצלעות היו מסבכים את הבית רוצה לומר ההיכל ובית קדש הקדשים מכל שלשת הרוחות ממערב ומצפון ומדרום וכולם היו נשענים אל הכותל והיה כותל הבית להם לכותל מאחוריהם [ע"פ רש"י]: (ו) **וְהַצִּלְעוֹת**. בנין הצלעות היו **צִלְע אֶל צִלְע** צלע עם צלע, רוצה לומר זה אצל זה, וזה על גב זה: **שְׁלוֹשׁ וּשְׁלֹשִׁים פְּעָמִים**. רוצה לומר מספר הצלעות נתכפלו ל"ג פעמים, כי במספר הזה היו, כי במערב היה אחת על גבי אחת, ושלישי על גבו, ומלאו כל הרוחב. והנה רוחב הבית כ' אמה, וכל כותל שש, יחד ל"ב אמות. והתאים האלו לכאורה היו רוחב כב' אמות וכל כותל ה' אמות כשאר כותלי התאים, אמנם בבנין הבית (ס' ל"ז) מבאר שרוחב התא יהיה כ', וכל כותל שש (וסעמנו א' שהוא המשך לכותל ההיכל, ב' שהתאים שבצפון ודרום נשענים עליו, ומגרעים ממנו כלהלן בפסוק) **ובצפון ובדרום היו חמשה על גבי חמשה וחמשה על גביהם אורך כל אחד י"א אמות**, הרי לחמשה נ"ה אמות, וששת הכתלים כל אחד חמשה אמות הרי בין הכל פ"ה אמות, ומיסוד כותל תא המערבי עד בית החליפות היה תשעים אמות כמו שכתבתי בקונטרס בנין הבית. והיכל ארכו ארבעים, קדש הקדשים עשרים, כותל מערבי של קדש הקדשים שש, כותל מזרחי של היכל שש, וכותל שבין קדש הקדשים להיכל שני אמות. תא מערבי ארבע, ויסוד כותל מערבי של התא שש, הרי רק פ"ד, ולא תשעים. אמנם האולם היה י"א וכותלו המזרחי ה', יחד עם הפ"ד הם מאה, ובצפון ודרום של אולם היה בתי החליפות מהאולם ועד סוף הצפון והדרום, והוא היה רק י' אמות ממזרח למערב כולל כותליו המערבי והמזרחי, נמצא שבמקום התאים, מתחילת הבנין במערב עד בית החליפות הם תשעים אמה, והתאים פ"ה, **ונשאר אם כן חמשה אמות מקום פנוי**, והוא הנקרא בענין זה. 'מקום המנוח', ויתר הדברים יבוארו בקונטרס בנין הבית (ס' ל"ו): **ובאות בקיר אשר לבית**. ראשי הקורות שתחת תקרות הצלעות היו באות ונכנסות בקיר אשר אל הבית, רוצה לומר בכותלי ההיכל ובית קדש הקדשים: **לְצִלְעוֹת סָבִיב סָבִיב לְהִיּוֹת אַחוּזִים**. רוצה לומר כן היה לכל קורות תקרות הצלעות אשר היו מסבכים להיות אחוזים אל הקיר באופן זה, כי היה נפחת מעובי הקיר בכלות גובה צלע התחתונה, ועל הבליטה שמתחת היו מונחים קורות תקרת התחתונה שהיא רצפת התיכונה האמצעית. ובכלות גובה התיכונה היה נפחת עוד מעובי הקיר, ועל הבליטה שמתחתיה היו מונחים קורות תקרת התיכונה שהיא רצפת העליונה וכן בכלות גובה העליונה וכו' וכמו שעשה שלמה, כמו שנאמר כי מגרעות נתן לבית וכו' (מלכים א' ו) ועל ידי זה היה להם חוזק רב ולא ימוטו: **וְלֹא יִהְיוּ אַחוּזִים בְּקִיר הַבַּיִת** רוצה לומר לכל יחיד אחוזים בקיר הבית כדרך האחיה שרגילים הבונים לעשות בבנין כזה, והוא שעושים חורים ונקבים בקיר, ובהם מכניסים ראשי קורות התקרה, שאין בזה חוזק רב כי בקל ימוטו [ע"פ רש"י אמנם כאן פירש רש"י שאורך כל תא בצפון ודרום היה י"ב, אך כבר הביא המפרש למסכת מדות שהוא רבינו שמעיה תלמיד רש"י, שרש"י חזר בו, וכתב שלא היה כל אחד אלא י"א. ובדברי רש"י כאן קשה, איך מונה ה' כתלים לה' תאים, הלא לחמשה תאים יש ששה כתלים. ספר צורת הבית לתו"ט ס' ס"ד ס"ק י"ב]: (ז) **וְרַחֲבָה** רוצה לומר בנין הצלעות היו הולכות ומתרחבות, כי האמצעית נתרחבה מהתחתונות כשעור מה שנפחת בעובי קיר הבית, וכן העליונות מהאמצעית: **וְנִסְבָּה**. בנין מעלות. כמו עמוד, ומדרגות מסביבו עולים בעיגול [ע"פ רש"י] היה עד **לְמַעַלָּה**

לְצִלְעוֹת פִּי מוֹסֵב הַפִּית לְמַעַלָּה לְמַעַלָּה סָבִיב סָבִיב לְפִית עַל פֶּן רַחֵב
 לְפִית לְמַעַלָּה וְכֵן הַתְּחַתּוֹנָה יַעֲלֶה עַל הָעֲלִיוֹנָה לְתִיכּוֹנָה: (ח)
 וְרָאִיתִי לְפִית גְּבוּהָ סָבִיב סָבִיב מִיִּסְדּוֹת [מוֹסְדּוֹת] הַצִּלְעוֹת מְלוֹ הַקֶּנָּה
 שֶׁשׁ אַמּוֹת אֲצִילָה: (ט) רַחֵב הַקִּיר אֲשֶׁר לְצִלְע אֶל הַחוּץ חֲמֵשׁ
 אַמּוֹת וְאֲשֶׁר מִנַּח בֵּית צִלְעוֹת אֲשֶׁר לְפִית: (י) וּבֵין הַלְּשָׁכוֹת רַחֵב

למעלה¹⁷, לבוא לצלעות, שהיו ממעל: בי מוסב הבית למעלה למעלה חוזר הוא על ראשית המקרא שאמר ורחבה, ויפרש בזה לומר בעבור שהיה כותל הבית מסובב למעלה למעלה בגרעון עובי הקיר, להניח שמה קורות התקרה, כמו שנתבאר למעלה, ולתוספת ביאור אמר סביב סביב לבית, מכל ג' הרוחות, על כן רחב לבית למעלה, ועל כן נתרחב צלעות הבית למעלה, האמצעית מהתחתונות, והעליונות מהאמצעית: וכן התחתונה יעלה על העליונה לתיכונה, מוסב על ונסבה לומר וכן בהמסיבה ההיא עלה העולה מהתחתונה אל העליונה בדרך התיכונה, ולא היה לה מסיבה אחרת כן תרגם יונתן. או ונסבה יאמר על המסיבה הנתבאר למטה בחשבון רחב שבעים אמה. שמצפון לתאים הצפוניים והדרומיים, היה עוד תא, ושם היו מדרגות עד למעלה ורוצה לומר המסיבה גבהה למעלה ללכת דרך בה למעלה לצלעות, רוצה לומר לצלעות העומדות ממעל כי הגיע גבהם עד גובה הצלעות העליונות, ועל זה אמר וכן התחתונה יעלה על העליונה לתיכונה, ורוצה לומר וכן עלה העולה אל העליונה מן התחתונה בדרך התיכונה, רוצה לומר מלבד הדרך שהיה אל העליונה מן המסיבה, היה עוד דרך מן התחתונה אל העליונה דרך התיכונה לעלות שמה דרך מעלות, (ובצלעות המערב לא היה אלא דרך עליה ההיא כי שם לא היה מסיבה): (ח) וראיתי לבית, ראיתי שהיה לבית גובה, לעלות ממעל להצלעות¹⁸. סביב סביב, כן היה מסביב בכל רוחותיה: מוסדות הצלעות, יסוד כתלי הצלעות הנבנה בתוך הקרקע, היה מלא הקנה, ולתוספת ביאור אמר שש אמות אצילה, רוצה לומר 'אמות גדולות' 'ע"פ רד"ק] בני ו' טפחים, כי כן היה מדת הקנה כמו שנאמר למעלה (בתחילת פרק מ'): (ט) רחב הקיר אשר לצלע אל החוץ חמש אמות, עובי כותל הצלע הפונה לחוץ היתה בת חמש אמות, והיסוד מתחת בלטה להלן אמה אחת. שהרי אמר בפסוק הקודם שרחבה שש, 'ע"פ רש"י בפסוק ח': וְאֲשֶׁר מוֹנֵחַ בֵּית צִלְעוֹת אֲשֶׁר לְבֵית, היה מונח מקום פנוי לבנין הצלעות אשר היו אל הבית, והם היו במקצוע דרומית מזרחית וצפונית מזרחית, בין בית החליפות ובין הצלעות, כמו שנתבאר בקונטרס בנין הבית (סי' ל"ו) וכאשר נראה בצורה. כלומר, התאים שהיו סמוך לכותל דרום של ההיכל ושל צפון ההיכל, התחילו מן תחילת הבית למערב, אבל לא הגיעו עד המזרח. דהיינו אורך הבית ממערב למזרח יהיה מאה אמה, ואורך התאים הוא רק פ"ה, נמצא שכנגד ט"ו אמות המזרחיות של הבית לא היה תאים לצפון ודרום. וט"ו

מעין חיים – מוסר ועיונים

¹⁷ מא ז. ורחבה ונסבה למעלה למעלה. הרואה יראה, שנראה בזה הפסוק תערובת דברים, הולך הלךך ושוב מן התרחבות הצלעות העליונות, אל המדרגות, וגם יש בו כפלות מילת 'למעלה' שנראה כמיותר, ובוודאי שדברים עליונים טמונים כאן. ושוב נמצא בספרי תחילת פרשת דברים, שם פירשו חז"ל את פסוק זה, על ירושלים של מעלה, שהיא מתרחבת ומגעת עד דמשק, שנאמר בזכריה ט א ודמשק מנוחתו, יעיון מה שנתבאר בזכריה.

¹⁸ מא ח וראיתי לבית גובה. אין כוונתו מדרגות, אלא לומר שהבית יהיה יותר גבוה מהצלעות, וכמו שמבאר בעצמו בקונטרס בנין הבית סי' כ"ט. וזהו לא כספר צורת הבית להתווי"ט סי' ס"ד ס"ק ה', שכתב שגג הצלע העליון שווה לגובה הבית, ועיין רש"י להלן פסוק י"ב ד"ה הגזרה. רש"י ורד"ק פירשו שהכוונה כאן לומר שהבית היה גבוה, ולא נתפרש בכתוב כמה גובהו, ורש"י ורד"ק הביאו שבבית שני היה גובהו מאה אמה (לשון צורת הבית סי' ס"ד ס"ק ה', הכתוב לא רצה לפרש גובה הבית... רצה לחסיתר).

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

עֲשִׂיָּם אִמָּה סָבִיב לַפִּיִּת סָבִיב סָבִיב: (יא) וּפְתַח הַצֶּלַע לַמָּנָח פֶּתַח אֶחָד דֶּרֶךְ הַצֶּפּוֹן וּפְתַח אֶחָד לְדָרוֹם וְרַחֵב מְקוֹם הַמָּנָח חֲמֵשׁ אַמּוֹת סָבִיב סָבִיב: (יב) וְהַבִּנְיָן אֲשֶׁר אֶל פְּנֵי הַגְּזֵרָה פֶּתַח דֶּרֶךְ הַיָּם רַחֵב שְׁבַעִים אַמָּה וְקִיר הַבִּנְיָן חֲמֵשׁ אַמּוֹת רַחֵב סָבִיב סָבִיב וְאַרְפוֹ תִּשְׁעִים

אמות אלו מתחלק לשנים, בה' אמות שאחרי התאים לא היה כלום, וזה נקרא 'מונח' ושם היה הפתח לתאים. ובי' אמה האחרים היה בליטה מהבית לצפון ולדרום עד שבי' אמות אלו היה הבית רחב מאה אמה מצפון לדרום, וזהו אתיקה שבפסוק ט"ו, וברש"י נקראים י' אמות אלו 'בית החליפות' [ע"פ רש"י בפירושו הא']: (י) **וּבִין הַלְשָׁכוֹת**, לשכות היו בנויות בחלל עזרת נשים מול המסיבות כמו שנאמר ויביאני אל הלשכה וכו' (פסוקים רבים לקמן פרק מב) ולכן אמר החלל שבין הלשכות, רוצה לומר הלשכות הבנויות מול בין המסיבה ובין יסוד כותל המסיבה הנקראת גם כן בשם לשכה (כי שם לשכה הוא שם כולל לכל החדרים) והחלל הזה היה **רחב עשרים אמה** והיה מול בית החליפות וחמשה אמות להלן מול עובי כותל חצר הפנימי וכמו שנתבאר בקונטרס בנין הבית. סימן לח, וכאשר נראה בצורה: **סָבִיב לְבֵית סָבִיב סָבִיב**, רוצה לומר בפאת הצפון והדרום [ע"פ רש"י]: (יא) **וּפְתַח הַצֶּלַע לַמָּנָח**, פתח הצלע שבמקצוע דרומית מזרחית וצפונית מזרחית, היו פתוחים אל מקום הפנוי שהיה במקצועות ההם, כמו שנתבאר, ושאר הצלעות היו פתוחות זו לזו: **פְּתַח אֶחָד דֶּרֶךְ הַצֶּפּוֹן**, רוצה לומר אל הצלע העומדת במקצוע הצפון: **וּפְתַח אֶחָד לְדָרוֹם וְרַחֵב מְקוֹם הַמָּנָח**, ממערב למזרח: **סָבִיב סָבִיב**, רוצה לומר בפאת הצפון ובפאת הדרום [ע"פ רש"י]: (יב) **וְהַבִּנְיָן אֲשֶׁר אֶל פְּנֵי הַגְּזֵרָה**, המסיבות והצלעות אשר עמדו לפני הבית מהעבר מזה ומהעבר מזה לצפון ולדרום, כלומר, בפסוק זה מבאר את מדת ההיכל כולל התאים שלידו, וזה נקרא בינן. ואילו הבית עצמו ההיכל האולם וקדש הקדשים נקרא גזרה, ובפסוק זה מחדש תאים נוספים שלא נכתבו במפורש בפסוקים, אמנם מבוארים במסכת מדות פ"ד מ"ה, ומ"ו. ונבאר מקומם, שהנה נתבאר לעיל שבצפון הבית היה שורת תאים ממזרח למערב, לצפון תאים האלו, היה עוד ריזח ארוך מצפון עד הדרום ונקרא מסבה, וצפון לאותו ריזח היה כותל, ולהלן בפסוק זה יבואר שיעורו, ונמצא שבין ההיכל לעזרה יש ג' כתלים, א' כותל היכל, ב' כותל התא, ג' כותל מסבה, ושני רווחים, תא, ומסבה, וכן יהיה כל זה בצד דרום: **פֶּתַח דֶּרֶךְ הַיָּם רַחֵב שְׁבַעִים אַמָּה**, רוצה לומר רחב הבית עם המסיבות והצלעות מזה ומזה, מצפון לדרום, היה בפאת המערב ע' אמה, והא' לך החשבון רחב הבית כ' ושני הכתלים י"ב, צלע מזה וצלע מזה כל אחד ד', כתליהם י"ב במקום היסודות, מסיבה מזה ומסיבה מזה כל אחד ג' להלן מיסוד כותל הצלע, כתליהם י"ב במקום היסודות הרי ע' אמה, ויותר יבואר בקונטרס בנין הבית בסימן האחרון^ט: **וְקִיר הַבִּנְיָן**, עובי כתלי הצלעות והמסיבות: **וְקִיר**

מעין חיים – מוסר ועיונים

^ט **מא יב. שבעים אמה**, בפסוקים מפורש שרוחב ההיכל עשרים, כותל ההיכל שש לכל צד, התא ארבע, וכותל התא חמש לכל צד, הרי חמשים אמה. אך מה יש בשאר האמות אין מפורש בפסוק. והנה במשנה (מדות פ"ד מ"ז) כתוב כך, מן הצפון לדרום שבעים אמה, כותל המסבה חמש והמסבה שלוש, כותל התא חמש והתא שש כותל ההיכל שש ותוכו עשרים אמה ע"כ, וכן הוא לשני ההיכל עולה שבעים אמה, כן היה בבית שני. ומכאן יש ללמוד לבית שלישי. אך שינוי אחד ישנו שבבית שני היה התא שש, ובבית שלישי ארבע, ואם כן חסר שני אמות.

ויש בזה שני שיטות. שיטה ראשונה שיטת ספר צורת הבית להתווי"ט שתוספת שני האמות הם, באותם כתלים שבבית שני היו חמש, בבית שלישי היה יסודם שש, והמידה הוא לפי היסוד, ואף שהכותל עצמו הוא רק חמש כמו בית שני. ולפי זה התא ארבע, כותלו שש ביסוד, המסבה חמש והמסבה שלוש (ובפועל הוא ארבע, רק אמה אחת הוא מעל אמת יסוד כותל התא ונמנה עם הכותל), וכותל המסבה שש, והכותל עצמו חמש, רק שהיסוד בולט אמה אחת לבחוץ, ומודדים מהיסוד. ולפי זה עצם הבנין הוא רק ששים ושמונה, ושבעים הוא מהיסוד, וכן סובר גם המצודות.

אָמָה: (יג) וּמָדַד אֶת הַבַּיִת אַרְבֶּה מֵאָה וְהַגְזֵרָה וְהַפְנִיָּה וּקִירוֹתֶיהָ אַרְבֶּה מֵאָה אָמָה: (יד) וְרוֹחַב פְּנֵי הַבַּיִת וְהַגְזֵרָה לְקִדִּים מֵאָה אָמָה: (טו) וּמָדַד אַרְבֶּה הַבִּנְיָן אֶל פְּנֵי הַגְזֵרָה אֲשֶׁר עַל אַחֲרֶיהָ וְאַתִּיקִיָּהָ [וְאַתִּיקִיָּהָ] מִפּוֹ וּמִפּוֹ מֵאָה אָמָה וְהַהִיכָל הַפְּנִימִי וְאֶלְמִי

הבנין חמש אמות רחב, רוצה לומר מדה אחת לכל כותלי המסיכות והצלעות שסביב והם הכתלים הפונות על החוץ ובין צלע לצלע: **וְאַרְבֶּה**, עובר מרוח מערב, ופונה לרוח צפון, ומודד את אורך הבית מיסוד כותל צלע המערבי, התא ששעמד במערב קדש הקדשים, עד בית החליפות, היה **תשעים אמה**, והא לך החשבון כותל הצלע במקום היסוד ו', הצלע ד', כותל בית קדש הקדשים ו', חלל בית קדש הקדשים כ' המחיצה המפסקת בין ההיכל לבית קדש הקדשים ב', חלל ההיכל מ' כותל ההיכל ו', ומשם עד כותל בית החליפות ו', כאמור האולם רחבו ו"א וכותלו המזרחי ה', אבל בית החליפות שבצידו היה רק י' אמה כולל הכתלים, נמצא שנשארו ו' אמות מסוף כותל היכל עד בית החליפות, הרי תשעים אמה, ועיין בקונטרס בנין הבית כסי' האחרון [ע"פ רש"י]: **יג** **וּמָדַד אֶת הַבַּיִת אַרְבֶּה מֵאָה אָמָה**, עתה מדד עד כלות בית החליפות והאולם והיה מאה אמה, כי כותל המערבי מבית החליפות עם החלל היו ה' אמות, וכותל המזרחי היתה ה' אמות כמדת כותל האולם, הרי מאה ועיין בקונטרס בנין הבית: **וְהַגְזֵרָה**, בזה יפרש, את המקרא לומר הגזרה הוא הבית והאולם **וְהַבְּנִיָּה** הוא הצלע המערבי וקירותיה, והכותל בין כולם היה **אורך מאה אמה** [ע"פ רש"י]: **יד** **וְרוֹחַב פְּנֵי הַבַּיִת**, רוצה לומר רוחב בתי החליפות שהם בפני הבית, במזרח הבית **וְהַגְזֵרָה לְקִדִּים**, עם בנין הגזרה הוא אולם הבית, העומד בין בתי החליפות שמזה ומזה בפאת הקדים, היה **מאה אמה**, כי בית החליפות נמשך ט"ו אמה להלן מיסוד כותלי המסיבה מזה ומזה [ע"פ רש"י]: **טו** **וּמָדַד אַרְבֶּה הַבִּנְיָן אֶל פְּנֵי הַגְזֵרָה**, עתה מדד אורך הצלעות שלפני הבית ברוח דרומי, בפסוק י"ב וי"ג כבר מדידה זו, אלא ששם עמד בצפון, וכעת מודדו ברוח דרום: **אשר על אחריה**, רוצה לומר אשר חזר על עקבו ללכת לאחור כלפי מערב, כי מתחילה מדד פאת המערב ואחרי זה הלך ממערב למזרח למדוד פאת הצפון, ואחרי זה מדד פאת המזרח, ועתה חזר ללכת לאחור כלפי המערב ומדד פאת הדרום: **וְאַתִּיקִיָּהָ מִפּוֹ וּמִפּוֹ מֵאָה אָמָה**, רוצה לומר, מדד את הצלעות עם רוחב בית החליפות העומד בזויות מזה ומזה, ובין שניהם רוצה לומר, הצלעות ובית החליפות, ביחד, היו ק' אמה, אתיק הכוונה בליטה, ובית

מעין חיים – מוסר ועיונים

שיטה שניה הוא דעת משכני עליון לרמח"ל, שתוספת שני האמות הוא במסיבה, דהיינו שהמסבה בבית שלישי יהיה חמש, אף שבבית שני היה ג', ואף שאינו כמו בית שני (והנה מדת המסבה אינה מפורשת כלל בפסוקים, ושפיר מיושב דברי הרמח"ל. מאידך מה שכתב התו"ט שייסוד כותל המסבה יסודו שש הוא מחודש, כי פשטות הפסוק 'קיר הבנין חמש' ולא מוזכר שש, משמע שגם היסוד חמש. עיין שם), ולפי דבריו התא ארבע, כותל התא חמש, מסבה חמש (אחד מהחמש הוא על בליטת יסוד כותל התא), וכותל מסיבה חמש (ובכותל זה לא נאמר שייסודו שש), וכן לצד השני הרי שבעים אמה.

י' מא יב. תשעים אמה. בית החליפות: מבואר ברש"י ובמפרשים שבית החליפות רחבו ממזרח למערב ו' אמות כולל כתליו הדרומיים והצפוניים, ומדרום לצפון כולל האולם שבאמצעו, וכתלי צפוני ודרומי של בית החליפות, הכל יחד מאה אמה. ועובי כותל מזרחי של בית החליפות הוא חמש, כמדת עובי כותל מזרחי של האולם, והסכינים של המשמרות היו בכותל זה, וכותל מערבי של בית החליפות ביחד עם עובי בית החליפות אינם אלא חמש אמות (בנין הבית למצודות ס"י כ"ח, וכן הכריע צורת הבית לתו"ט ס"י נ' סוס"ק ב' עיין שם שבתחילה היה מסופק בזה). ועיין משכני עליון (פ"ג א) וצ"ב. עיין עוד צורת הבית ש"ב משמרות יניחו סכיניהם בבית החליפות שבדרום, וי"ב האחרים בצפון. ובמשכני עליון (עמוד קע"ו) כתב שבצד אחד יניחו המתוקנים, ובאחר הצריכים תיקון לתקנם.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

הַחֲצֵר: (טז) הַסָּפִים וְהַחֲלוֹנִים הָאֲטָמוֹת וְהָאֲתִיקִים סָבִיב לְשִׁלְשָׁתָם
נֶגֶד הַסָּף שְׁחִיף עֵץ סָבִיב סָבִיב וְהָאָרֶץ עַד הַחֲלוֹנוֹת וְהַחֲלוֹנוֹת
מִכְסוֹת: (יז) עַל מַעַל הַפֶּתַח וְעַד הַבַּיִת הַפְּנִימִי וְלַחוּץ וְאֵל כָּל
הַקִּיר סָבִיב סָבִיב בַּפְּנִימִי וּבַחֲצוֹן מִדּוֹת: (יח) וְעָשׂוּי כְּרוּבִים
וְתַמָּרִים וְתַמָּרָה בֵּין כְּרוּב לְכְרוּב וּשְׁנַיִם פָּנִים לְכְרוּב: (יט) וּפְנֵי
אָדָם אֵל הַתַּמָּרָה מִפּוֹ וּפְנֵי כְּפִיר אֵל הַתַּמָּרָה מִפּוֹ עָשׂוּי אֵל כָּל הַבַּיִת
סָבִיב סָבִיב: (כ) מִהָאָרֶץ עַד מַעַל הַפֶּתַח הַכְּרוּבִים וְהַתַּמָּרִים עָשׂוּיִם

החזליפות הם בליטה מהאולם: - וההיכל הפנימי ואלמי החצר. מחובר הוא למקרא שלאחריו. פסוק ט"ו, ומכאן עד פסוק כ"א מדבר על ציפוי קירות הבית, לומר בנין ההיכל, וכן בנין הפנימי הוא בית קדש הקדשים, וכן אולמי החצר הפנימי כמו שנאמר ואלמות סביב סביב (לעיל מ ל) לכל אלה היו הספים וכו' [ע"פ רש"י. עיין משכני עליון פ"ג ה' שכתב במקום אולמי החצר, האולם של ההיכל, וצ"ע אולי ט"ס שם]: (טז) הַסָּפִים וְהַחֲלוֹנִים הָאֲטָמוֹת וְהָאֲתִיקִים סָבִיב לְשִׁלְשָׁתָם. לכל שלשת הבניינים הנזכרים במקרא שלפניו, היו מזוזות, וחלונות אטומות, ואתיקים. הם עמודי חיזוק, עמודים מרובעים בולטים מהקיר, הולכים וכלים כלפי מעלה. ורוצה לומר, לכולם היה דמות וצורה אחת (ואתיקי ההיכל ובית קודש הקדשים היו בחללי הצלעות, והחלונות היו בגובה ממעל להצלעות): - נֶגֶד הַסָּף. על המזוזה היה מחופה - שְׁחִיף עֵץ, לוח עץ ארוז למען יהיה נוח לצפותו זהב, כי על האבן קשה לצפות זהב: - סָבִיב סָבִיב. בכל סביבות המזוזה [ע"פ רש"י]: - וְהָאָרֶץ. וכן מקרקע הבית, שמתחת החלונות. - עַד הַחֲלוֹנוֹת, וְהַחֲלוֹנוֹת מִכְסוֹת. וגם ממעל להחלונות היו מכוסות בלוחי ארוז [ע"פ רד"ק, ברש"י נראה שחלל החלון היה סתום בנסר וצריך ביאור]: (יז) - עַל מַעַל הַפֶּתַח. רוצה לומר על הכותל אשר מעל הפתח. - וְעַד הַבַּיִת הַפְּנִימִי. הוא בית קדש הקדשים - וְלַחוּץ, הוא ההיכל החוצה לו, - וְאֵל כָּל הַקִּיר סָבִיב סָבִיב בַּפְּנִימִי וּבַחֲצוֹן. ובכל הקיר, בין בפנימי הוא בית קדש הקדשים, בין בחיצון הוא ההיכל. אבל באולמי החצר, המזכירים סוף פסוק ט"ו שהיה בהם סיפים וכו', אבל שחייף עץ וסיחה בזהב לא היה בהם (צורת הבית ט"ו כ"א), הכל היה מחופה בלוחות עץ. מִדּוֹת. עשויות במדה אחת זה כזה, וכפל הדבר. בהוכחת פרטי מקומות רבים, לומר שלא היה מקום פנוי מבלי לוחות ארוז כי כל הבית היה מצופה זהב, והיה צורך אל הלוחות. כי הוחב אינו נדבק על אבן אלא על עץ. [ע"פ רש"י]: (יח) - וְעָשׂוּי כְּרוּבִים. וְתַמָּרִים. וצפוי הזהב היה בולט במקום בליטות הצורות, ושוקע במקום שקיעתן, והיה אם כן נראה הצורות על צפוי הזהב: - וְתַמָּרָה בֵּין כְּרוּב לְכְרוּב. היה חקוק כרוב מזה וכרוב מזה, וביניהם תמורה: - וּשְׁנַיִם פָּנִים לְכְרוּב. לכל כרוב היה שני פנים האחד פני אדם והשני פני כפיר, והוא ארי בחור. ועל כי תמונת גופם היה כשל אדם קראם כרובים, עם כי היה להם גם פני כפיר [ע"פ רש"י]: (יט) - וּפְנֵי אָדָם אֵל הַתַּמָּרָה מִפּוֹ. הכרוב מזה היה פונה פני האדם אל התמורה. - וּפְנֵי כְּפִיר אֵל הַתַּמָּרָה מִפּוֹ. והכרוב מזה היה פונה פני הכפיר אל התמורה מזה, ופני האדם היה פונה אל התמורה מזה, וכן היה סובב והולך: - עָשׂוּי אֵל כָּל הַבַּיִת סָבִיב סָבִיב. בתמונה הזאת היה עשוי בכל הבית מסביב. כלומר כל ציור, היה גופו אדם, ושני פנים לו, ובין ציור לחבירו היה ציור של עץ תמר הוא דקל: (כ) - מִהָאָרֶץ עַד מַעַל הַפֶּתַח הַכְּרוּבִים וְהַתַּמָּרִים עָשׂוּיִם. מקרקע הבית עד הכותל אשר מעל הפתח היו עשוי צורות

וְקִיר הַיֵּיכָל: (כא) הַיֵּיכָל מְזוּזָת רְבֻעָה וּפְנֵי הַקֹּדֶשׁ הַמִּרְאָה
פְּמִרְאָה: (כב) הַמְּזֻבָּח עֵץ שְׁלוֹשׁ אַמּוֹת גְּבֵה וְאַרְכּוֹ שְׁתֵּים אַמּוֹת
וּמִקְצָעוֹתָיו לוֹ וְאַרְכּוֹ וְקִירָתוֹ עֵץ וַיִּדְבֹּר אֵלָיו זֶה הַשִּׁלְחָן אֲשֶׁר לִפְנֵי
יְהוָה: (כג) וּשְׁתֵּים דְּלָתוֹת לַהֵיכָל וְלִקְדָּשׁ: (כד) וּשְׁתֵּים דְּלָתוֹת
לְדְלָתוֹת שְׁתֵּים מוֹסְבּוֹת דְּלָתוֹת שְׁתֵּים לְדְלָת אַחַת וּשְׁתֵּי דְלָתוֹת

הכרובים והתמורים: וְקִיר הַיֵּיכָל, וכן היה בכל קיר ההיכל [ע"פ רש"י], וכפל הדבר לומר שלא היה מקום פנוי מבלי ציורים: (כא) -ההיכל מְזוּזָת רְבֻעָה, מזוזות ההיכל לא היתה עגולה, כמזוזות שערי אולמות שערי החצרות, והאולם כנ"ל פ"מ מזח, כי אם בתמונת רבוע, והעובי היה ששה אמות, כעובי הקיר, ולא היה כן הרוחב, כי המזוזה עם הכותל שבצד הפתח, לא היה כי אם חמשה אמות כמו שנאמר למעלה: וּפְנֵי הַקֹּדֶשׁ, ר"ל פתח קדש הקדשים ראה המראה שלה כמראה אשר ראה בפתח ההיכל [ע"פ רד"ק] וזה בתמונת המזוזות שלא היו עגולים כי אם בתמונת ריבוע, או ר"ל בפנים בחלל ההיכל הנקרא קדש: הַמִּרְאָה, הוא המנורה המחלקת אורה לכל הבית היתה כַּמִּרְאָה, ר"ל כמנורת המאור של כל אדם שעומדת סמוכה אל השלחן כי כן עמדה המנורה ההיא סמוכה אל השלחן ועיין בקונטרס בנין הבית, סימן ל"א, שם מבאר כוונתו, שבבתי המקדש עד תנה היה המנורה רחוקה מעט מהשלחן, ובבית השלישי יהיה סמוך לשלחן ממנו [ע"פ ר"י אברבנאל]: (כב) -הַמְּזֻבָּח, ר"ל השלחן העומד מול המזבח כן תרגם יונתן¹ ורצה לומר השלחן. ע"י, היה עשוי מלוחות עץ ועליו היה צפוי הזהב: שְׁלוֹשׁ אַמּוֹת גְּבֵה וְאַרְכּוֹ שְׁתֵּים אַמּוֹת וּמִקְצָעוֹתָיו לוֹ, רוצה לומר הרגלים שבארבע המקצועות היו נמשכין ממנו, ולא שנעשו בפני עצמו ונתחברו אל השלחן, או רוצה לומר -וּמִקְצָעוֹתָיו לוֹ וְאַרְכּוֹ וְקִירָתוֹ עֵץ, הרגלים שבארבע המקצועות אשר לו, וגם ארכו זהו גגו שהוא שטחית השלחן, וגם קירותיו הם הכתלים הקבועים מרגל לרגל מתחת גג השלחן, הכל היה מעץ ועל העץ היה צפוי זהב: וַיִּדְבֹּר אֵלָיו, המלאך הדובר בו: זֶה הַשִּׁלְחָן אֲשֶׁר לִפְנֵי ה', רצה לומר מה שראית עומד לפני בית ה' הוא קדש הקדשים, הנה זהו השלחן: (כג) -וּשְׁתֵּים דְלָתוֹת לַהֵיכָל, במשך עובי המזוזות היו קבועות שתי דלתות, האחת משוכה כלפי פנים, יותר מערבי, והאחת כלפי החוץ, יותר מזרחי: -וְלִקְדָּשׁ, זה קדש הקדשים: (כד) -וּשְ�תֵּים דְלָתוֹת לְדְלָתוֹת, רצה לומר כל דלת, מהשנים שבפסוק כ"ג, לא היתה בת י' אמות כפתח ההיכל, אלא, היתה חלוקה לשנים, כל חלק בת ה' אמות, והיו קבועות זו לעומת זו חלק האחת במזוזה צפונית ואחת לעומתה במזוזה דרומית, שני חלקים כאלו בדלתות מזרחיות, ועוד שנים במערביות כמבואר בפסוק הקודם, וכשהן נסגרות היו סותמות כל חלל הפתח: -שְׁתֵּים מוֹסְבּוֹת דְלָתוֹת, רצה לומר אלו השתים, דהיינו כל אחת מהדלתות בני ה' אמות, היו הדלתות מוסבות, אותה של ה' אמות, היתה מתקפלת, החצי את החצי, והוסיף לפרש ולומר -שְׁתֵּים דְלָתוֹת אַחַת שְׁתֵּי דְלָתוֹת לְאַחֲרָתָהּ, רצה לומר כל חלק מכל דלת היתה חלוקה עוד לשנים, על ידי חוליות, והיתה נקפלת לאחריה וסובב חציה את חציה, והיה אם כן בכל חלק רביעית הדלת, וכשהן נפשטות ונסגרות היו סותמות כל חלל הפתח ועיין בקונטרס בנין הבית (סי' כ"ט), שם מוסיף לפרש היכן היה מקומם המדויק, והיכן עמדו כאשר הם פתוחות ואומר שהנה עובי כותל היכל שש, והדלתות החיצוניות היו מחוברים למזוזה חצי אמה

מעין חיים – מוסר ועיונים

¹ "מא כב המזבח. רש"י, וצורת הבית להחיות סי' נ"ז, ומשכני עליון פ"ג ה', העמידו את כל פסוק זה על השולחן, ולא כהרב אברבנאל שהעמידו על המזבח, ועיין רד"ק שמסופק בזה.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

לְאַחֲרֵת: (כה) וַעֲשׂוּיָהּ אֲלֵיהֶן אֶל דְּלָתוֹת הַהֵיכָל כְּרוּבִים וְתַמָּרִים פְּאֶשֶׁר עֲשׂוּיִים לְקִירוֹת וְעַב עֵץ אֶל פְּנֵי הָאוֹלָם מִהַחוּץ: (כו) וְחִלּוּנִים אֲטָמֹת וְתַמָּרִים מִפּוֹ וּמִפּוֹ אֶל כְּתָפוֹת הָאוֹלָם וְצִלְעוֹת הַבַּיִת וְהָעֲבִים: פרק מב (א) וַיֹּצֵאֵנִי אֶל הַחֲצֵר הַחִיצוֹנָה הַדֶּרֶךְ הַדֶּרֶךְ הַצָּפוֹן

בפנים, והפנימיות חצי אמה בחוץ, דהיינו בין זוג דלתות לזוג השני היה חמש אמות, וכשהם נפתחים, הרי כל דלת היא בת ה' אמות ומתקפלת לשנים, ואינה אלא שנים ומחצה אמות, הפנימיים מכסים שנים ומחצה אמות פנימיים של המזוזה, והחיצוניים את ב' ומחצה החיצוניים, באופן שבשענת פתיחת הדלתות, ה' האמות שבין הדלתות מוסתרים מהדלתות ושם לא היה מצופה זהב, ואילו בשני חצאי האמה הנותרים היה ציפי זהב, ובספר משכני עליון לרמח"ל (פ"ג ב') נקט לא כן, אלא כתב 'החיצונות נפתחות לתוך הפתח, והפנימיות לתוך הבית', ולשיטה זו, החיצונות עמדו אמה בפנים, וכאשר נפתחו לא נתקפלו, וכיסו את חמש אמות הפנימיות של המזוזה, והפנימיים עמדו בצד הפנימי של המזוזה, וכשנפתחו כיסו חמשה אמות מכותל ההיכל, וכל זה אינו מצופה זהב, והנה שני הפירושים מובאים ברש"י, ובמשנה מדות פ"ד מ"א, המצודות נקט כדעת ר' יהודה, והרמח"ל נקט כדעת חכמים: (כה) וַעֲשׂוּיָהּ אֲלֵיהֶן, כמו עליהן וחוזר ומפרש **אל דלתות ההיכל, על דלתות ההיכל. כרוכים ותימורים**, וכן על דלתות קדש הקדשים היה חקוק צורת כרוכים ותימורים, **כאשר עשויים לקירות**, כמו שהיה חקוק על הקירות: **ועב עץ**, קורה עבה ביותר מעץ, היה קבוע בבנין כותל ההיכל, ונמשך **אל פניו**, כותל **האולם מהחוץ**, דהיינו שהיה מנקב ויוצא מכותל האולם, ובולט, כלפי החצר הפנימי, וזה היה לחזוק הבנין שלא יבעט ולא ימוט לפי רוב הגובה [ע"פ רד"ק, ועיין כסף משנה הלכות בית הבחירה פ"א ה"ט]: (כה) וְחִלּוּנִים אֲטָמוֹת, באולם היו חלונות סתומות במחיצה בהירה וזכה [ע"פ ר"י אברבנאל]: **וְתַמָּרִים מִפּוֹ וּמִפּוֹ אֶל כְּתָפוֹת הָאוֹלָם**, כותרות בצורות אילני תמר היו בכתפות האולם מזה ומזה, על המזוזות ממעל כדרך שהיו בכל המזוזות [בדברי הרב אברבנאל נראה שהתמורים היו מצויירים בקיר המזרחי של האולם, ועיין לעיל פסוק י"ז שאצל האולם לא נזכר תימורים עד הנה]: **וְצִלְעוֹת הַבַּיִת**, רוצה לומר גם הראני צלעות הבית הם קורות המושכבות על הכתלים, ועל קורות אלו, מניחים את קורות התקרה, **וְהָעֲבִים**, הם קורות התקרה שהמה עבים קצת [ע"פ רש"י]:

פרק מב (א) כֵּן מִתְחִיל לְבַאֵר בְּנֵי לִשְׁכוֹת גְּדוּלוֹת שְׁעֵמֶדוֹ בְּעֹרֹת נָשִׁים, וְנִקְדִּים לְבַאֵר אֶת עֲנִינֵם בְּאוֹפֶן כִּלְלִי, וּבִכֵּן יוֹבֵנוּ הַפְּסוּקִים בְּנִקְלָה. הֵנָּה כְּאִמּוֹר עֹרֹת יִשְׂרָאֵל הָיָה רַק בְּמִזְרַח הָאוֹלָם וְאִינוּ מְקִיף אֶת הַבַּיִת, אֲךָ עֹרֹת נָשִׁים מִיִּדְּתוֹ יוֹתֵר מֵשׁ אִמָּה, וְהָיָה מְקִיף אֶת כָּל הַבַּיִת, וְצוּרְתוֹ בְּאוֹפֶן כִּלְלִי הָיָה כֵּן, מִצָּפוֹן לָדְרוֹם מִיִּדְּתוֹ שִׁ"ב אֲמוֹת אִמָּה, וּמִמִּזְרָח לְמַעֲרָב מִלְּעֵבֶר נִחְלָק לְצוּרֶךְ הַבֵּת הַנֶּעִין לְשִׁלּוּשָׁה, הַשְּׁלִישׁ הַמִּזְרָחִי שֶׁל עֹרֹת נָשִׁים הָיָה מֵאָה אִמָּה מִמִּזְרָח לְמַעֲרָב, הַשְּׁלִישׁ הָאֲמֻצִּי מִמִּזְרָח לְמַעֲרָב הָיָה מֵאָה וְשֵׁשׁ אִמָּה, שֶׁבְּמִרְכּוֹס נִמְצָא עֹרֹת יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיָה מֵאָה עַל מֵאָה אִמָּה, וְזֶה ג' כְּתָלִים כָּל אֶחָד עֹבֵיבֵי שֵׁשׁ אֲמוֹת, וְרוּחַ מַעֲרָבִי שֶׁלֶּה נִסְתָּם עִם הָאוֹלָם וְהַהֵיכָל, וְהַשְּׁלִישׁ הַמַּעֲרָבִי שֶׁל עֹרֹת נָשִׁים הָיָה קִ"א אִמָּה, מֵהֵם מֵאָה אֲמוֹת מִמִּזְרָח לְמַעֲרָב בְּהֵם הָאוֹלָם וְהַהֵיכָל כֹּלֵל כְּתָלֵיהֶם, וִי"א הָאֲחֻרֹּנִים יִרְקִינִים, וְכֵן נִתְחַדֵּשׁ שֶׁבְּשִׁלִּישׁ הַמַּעֲרָבִי שֶׁל עֹרֹת נָשִׁים הָיָה עוֹד שְׁנֵי לִשְׁכוֹת מְקַבְּלִים לְהֵיכָל וְהָאוֹלָם מִמֶּנּוּ, וּמִיִּדְּתוֹ כָּל אֶחָד מֵאָה אִמָּה מִמִּזְרָח לְמַעֲרָב וְחֲמִישִׁים אִמָּה מִדְּרוֹם לְצָפוֹן, וְהֵם רְחוּקִים מֵהֵיכָל כִּי אִמָּה אֶחָד צִפְנָה לְהֵיכָל וְאֶחָד דְּרוֹמָה לוֹ, וְהַמִּרְחָק מֵהֵם לְאוֹלָם וּבֵית הַחֲלִיפוֹת הָיָה יוֹתֵר קָטָן וְכֹלְהָן, כְּדוֹגְמַת שְׁנֵי לִשְׁכוֹת הָאֵלּוּ וּכְמִידָתָם, וְהָיָה עוֹד שְׁנֵי לִשְׁכוֹת בְּשִׁלִּישׁ הַמִּזְרָחִי שֶׁל עֹרֹת נָשִׁים נִכְנָסִים מֵעַט לְשִׁלִּישׁ הָאֲמֻצִּי, דּוֹמִים לְרָאשֵׁינִים בְּמִקְוֶם בִּיחֹס לָדְרוֹם וּצָפוֹן הָעוֹרָה, וְדוֹמִים בְּמִידָתָם, וְכָל אֶחָד מֵאַרְבַּעַת הַלִּשְׁכוֹת, הָיָה בֵּן שְׁלוֹשָׁה קוֹמוֹת, **וַיֹּצִיאֵנִי הוֹצִיאֵנִי מִן הַהֵיכָל אֶל הַחֲצֵר הַחִיצוֹנָה**, דֶּרֶךְ חֲצֵר הַפְּנִימִי, דִּהְיִינוּ יָצָא מֵהֵיכָל אֶל עֹרֹת יִשְׂרָאֵל, וּפְנֵה אֶל הַשַּׁעַר הַצָּפוֹנִי שֶׁל עֹרֹת יִשְׂרָאֵל, וּמִשָּׁם יָצָא, **הַדֶּרֶךְ דֶּרֶךְ הַצָּפוֹן**, רוצה לומר הַדֶּרֶךְ

וַיְבֹאֲנִי אֶל הַלְשָׁכָה אֲשֶׁר נִגְדַּת הַגְזֵרָה וְאֲשֶׁר נִגְדַּת הַפְּנִיָּן אֶל הַצָּפוֹן:
(ב) אֶל פְּנֵי אֲרֶךְ אַמּוֹת הַמָּאָה פֶּתַח הַצָּפוֹן וְהָרַחֵב חֲמִשִּׁים אַמּוֹת:
(ג) נִגְדַּת הָעֶשְׂרִים אֲשֶׁר לְחֹצֵר הַפְּנִימִי וְנִגְדַּת רֹצֶפֶה אֲשֶׁר לְחֹצֵר
הַחִיצוֹנָה אֲתִיק אֶל פְּנֵי אֲתִיק בְּשָׁלֹשִׁים: (ד) וּלְפָנֵי הַלְשָׁכוֹת מֵהַלָּךְ
עֶשֶׂר אַמּוֹת רַחֵב אֶל הַפְּנִימִית דֶּרֶךְ אֶמָּה אַחַת וּפְתַחֲהֶיהֶם לַצָּפוֹן: (ה)

שהולך אותי היה דרך פאת צפון: -ויבאני אל הלשכה, רוצה לומר אל קבוצת הלשכות. אשר נגד הגזרה, עמדו מול הגזרה. הוא הבית, דהיינו ההיכל והאולם וקודש הקדשים. -ואשר נגד הבנין, ומול הבנין. הם התאים שליד ההיכל, אל הצפון, אל אותן הלשכות שעמדו בפאת צפון, רחוקים עשרים אמה מיסוד כותל המסיבה, כמו שנאמר ובין הלשכות רחב עשרים אמה (לעיל מא י) [ע"פ רש"י]: (ב) במקום למדוד את הלשכות בעצמם, מודד מסביבם, דבר ראשון את הריז, שמון קיר הצפוני של עזרת נשים, ועד הלשכות הצפוניות. -אל פני ארך אמות המאה פתח הצפון, והרחב חמשים אמות. רוצה לומר הביאו אל פתח הצפוני, הפונה מול כותל חצר החיצונה, אשר לפניה אויר חלל אורך מאה אמה ברוחב חמשים אמה, כי רחב הלשכות היו נ' אמה וארכן מאה אמה, כמו שנאמר בענין, והיו אם כן מרוחקים מכותל חצר החיצונה חמשים אמה, הרי אם כן אויר החלל שלפניהם מאה אורך וחמשים רחב, ועיין בקונטרס בנין הבית (סימן ל"ח) והצורה [ע"פ רש"י]: (ג) דבר שני, מודד ומספר את מה שנמצא מצידי הלשכות. -נגד העשרים, נותן סימן על מקום הלשכות ההם, ואומר העבר מזה היה מול חלל אויר עשרים מהחצר שלפני יסוד כותל המסיבה, וזהו מה שנאמר (לעיל מא י) ובין הלשכות רחב עשרים אמה. וכשנחשב במדויק, הנה כאמור עזרת נשים מדרום לצפון ש"ב אמה, הריז מן כותל עזרת נשים ללשכות חמישים אמה מכל צד הרי ק'. ההיכל ותאיו שבעים כ"ל מא יב, הרי ק"ע, ובין ההיכל ותאיו אל הלשכות עשרים מכל צד, הרי ר", נמצא שמידת שני הלשכות מדרום לצפון הוא ק"ב, דהיינו נ"א אמה לכל אחד (צורת הבית לתו"ס סי' ע"א ג', בנין הבית לבעל המצודות סי' ל"ח): -אשר לחצר הפנימי, אין הכוונה עזרת ישראל, אלא, רוצה לומר עבר הפנימי מהלשכות, היה פונה מול חלל האויר הזה, שהוא עשרים אמה ביניה לבנין תאי ההיכל: -ונגד רצפה, רוצה לומר, והעבר מזה היה מול הרצפה מהחצר. של עזרת נשים, כמו שנאמר (מ יז) ורצפה עשוי לחצר סביב: -אשר לחצר החיצונה, רוצה לומר, עבר החיצונה מהלשכות היה פונה מול הרצפה הזה: .כעת מדבר על הלשכות בעצמם, ואומר היכן היו להם עמודי חזיון. -אתיק אל פני אתיק, רוצה לומר עמודי הלשכות ההם היו זה לעומת זה, עמוד בפנים מול עמוד מבחוץ: -בשלישים, רוצה לומר, כן היה בעבור שהלשכות ההם היו שלשה עליות זו על גב זו, והיה הבנין גבוה, ולכן היו עמודים כפולים זה מול זה לחזק הבנין [ע"פ רש"י, והגהה ברש"י]: (ד) עד הנה נתבאר שמון הלשכות להיכל עשרים אמה לכל צד, ועשרים אלו נקראים 'פנימית', וההיכל שבעים. כעת מדבר על כנגד האולם, שבעשר אמות מזרחיות של האולם, שם היה הבית כולל הכתלים מאה אמות מצפון לדרום כנ"ל מא יד, ומכיון שבין הלשכות היה ק", נמצא שמון הלשכות לאולם חמש אמות לכל צד במשך עשר אמות. והנה מיד במזרחה של אולם, היה עזרת ישראל שחללה מאה, ועם כתליה ק"ב אמה, ואילו בין הלשכות היה רק ק"י אמות. אמנם הלשכות היו רק נגד ההיכל והאולם ולא נגד עזרת ישראל. -ולפני הלשכות מהלך עשר אמות רחב אל הפנימית, רוצה לומר הנכנס לאויר חלל העשרים שלפני הלשכות, שנקרא 'פנימית', היה לו מהלך עשר אמות רחב בית החליפות, לבוא אל עבר הפנימית מהלשכות, -דרך אמה אחת. והלך שם, דהיינו הגיע אל העשר אמות מן מזרח החצר, דרך פרצה מאמה אחת רחב. וזהו לפי שלא היה דרך לבוא בחלל עשרים האמה שבעבר הפנימי מהלשכות, לא מחצר הפנימי. הוא עזרת ישראל שהיה ק' על ק', כי לא היה שם מקום להיות פתח כי כותל מזרחי של בית החליפות נמשך

והלשכות העליונות קצרות פי יוכלו אתיקים מהנה מהתחתנות
ומהתלנות בנך: (ו) פי משלשות הנה ואין להן עמודים כעמודי
החצרות על כן נאצל מהתחתנות ומהתלנות מהארץ: (ז) וגדר
אשר לחוץ לעצמת הלשכות דרך החצר החצונה אל פני הלשכות
ארפו חמשים אמה: (ח) פי ארך הלשכות אשר לחצר החצונה

עד המקצוע, ושם היה חלונות להטמין הסכינים, כמו שכתוב בקונטרס בנין הבית (כס" כ"ח, ושם כתב במפורש, שאת הסכינים הניחו מבפנים האולם, ולא מהעזרה) ולא היה מקום על פתח, ולא מחצר החיצונה כי בית החליפות ועובי כותל חצר הפנימי סתמו כל רוחב חלל עשרים האמה, ועוד נכנס אמה אחת בכותל הלשכות, כמו שנתבאר בקונטרס בנין הבית (ס' ל"ח), ובפאת המערב היה סותם מקום המיוחד לבשל קדשי קדשים. ומשום כך, להיות דרך כניסה, היה פרצה ברוחב אמה בסוף כותל חצר הפנימי שאצל כותל הלשכות, ואורך הפרצה היה היתה מול האמה שנכנסה הכותל ההיא בכותל הלשכות ועוד אמה להלן, ומשם היה פרצה רוחב אמה באורך חמש אמות. ט"ו וצ"ל ואחר הפרצה היה מהלך חמש אמות באורך עשר אמות. כלפי המערב עד כלות הכותל ההיא המכסה עובי כותל בית החליפות, וכאשר נראה בצורה, ועיין בקונטרס בנין הבית (סימן ל"ח), וזה שאמר ולפני הלשכות, רוצה לומר הנכנס לאויר החלל שלפני הלשכות היה לו מהלך עשר אמות רוחב לבוא אל עבר הפנימה מהלשכות, חמשה בתוך הפרצה מול כותל מזרחי של בית החליפות, וחמשה מול חלל בית החליפות וכותל המערבי, והולך אם כן שם ברוחב דרך אמה של הפרצה: כענת אומר ענין נוסף. ופתחיהם לצפון. פתחי הלשכות ההם הצפוניים. היו בעבר הצפוני מול רצפת חצר החיצונה [ע"פ רש"י]: (ה) והלשכות העליונות קצרות. הלשכות האלה שעמדו במעלה ההר כלפי המערב היו צרות ורחוסות מבפנים, כי יוכלו אתיקים מהנה כי האתיקים שהיו מבפנים כמו שנאמר למעלה (פסוק ג') הם מעטו מהן את החלל, וחזר ופירש מהתחתנות ומתלנות בנין, מן התחתנות ומן התיכונות מעטו בנין האתיקים את החלל, אבל מן העליונות לא מעטו את החלל כי לא עלו שמה, כי כבר נתחזק הבנין במה שהיו האתיקים בתחתנות ובתיכונות [ע"פ ההגהה ברש"י פסוק ג', ויבואר יותר להלן פסוק ו']: (ו) כי משולשות שלשה עליות זו על גבי זו, ולכן צריך לחזק הבנין: ואין להן עמודים כעמודי החצרות. רוצה לומר אין תועלת להן בעמודים כלפי החוץ לבד כדרך עמודי החצירות כי לא יתחזקו באלה. במגיה ברש"י מפרש, שבשאר בנינים עושים עמודים בתוך הקיר, וכאן לא היה אפשר. כנראה השעם כי עמודים המועילים מתוך הקיר, הם עמודי ברזל, והם נאסרו בבנין הבית, ועמוד חיצוני ודאי אינו מועיל: על כן נאצל מהתחתנות. רוצה לומר הואיל והיה הצורך לעשות עמודים גם בפנים. או רק מבפנים, והם מעין או דבר אחד עבה ורחב מאד כדי שיהיה חזק גם להחזיק את קיר האבן, וגם את רצפות שני הקומות העליונות שיוכלו לעמוד עליהם, מה שאינו בהיכל ואולם אף שכנראה הם יותר גבוהים, אבל אין עליהם עליות. לכן נלקח ונפרש מחלל לשכות התחתנות ומתלנות מהארץ, רוצה לומר כלפי רצפת התיכונות מעטו האתיקים את החלל, אבל לא כלפי התקרה, כי האתיקים היו הולכים וכלים כלפי מעלה, ולא הגיעו עד התקרה. של הקומה העליונה, כי כבר נתחזק הבנין ועיין בצורה [ע"פ ההגהה ברש"י פסוק ג']: (ז) וגדר אשר לחוץ, רוצה לומר כותל המזרחי של הלשכה הנראה מחוץ לעצמת הלשכות שלפני הלשכות, ולתוספת ביאור אמר. דרך החצר החיצונה. רוצה לומר הפונה לחצר החיצונה. אל פני הלשכות. למזרחן: ארכו. אורך הכותל ההוא הנראה מחוץ היה. חמשים אמה. כי אמה אחת היתה נכסת מעין הרואה ע"י כותל חצר

חֲמִשִּׁים אִמָּה וְהִנֵּה עַל פְּנֵי הַהֵיכָל מֵאָה אִמָּה: (ט) וּמִתַּחַת הַלְשָׁכוֹת [וּמִתַּחַת הַלְשָׁכוֹת] הָאֵלֶּה הַמָּבֹא [הַמָּבִיא] מִהַקְדִּים בָּבֹאוּ לְהִנֵּה מִהַחֲצֵר הַחֲצֹנָה: (י) בִּרְחֹב גֶּדֶר הַחֲצֵר דֶּרֶךְ הַקְדִּים אֶל פְּנֵי הַגְזָרָה וְאֶל פְּנֵי הַבִּנְיָן לְשָׁכוֹת: (יא) וְדֶרֶךְ לַפְּנִיָּהם פֶּמְרָאָה הַלְשָׁכוֹת

הפנימי כאשר נראה בצורה, והיא האמה שהפרצה אצלה. כי באמת היה אורך הכותל נ"א אמה, כי מכותל חצר הפנימי עד כותל חצר החיצונה היה מאה אמה, והחלל ממנה עד הלשכות היה חמשים אמה, אם כן נשאר חמשים על הלשכות ועוד אמה אחת שהיתה נכסית בעובי כותל חצר הפנימי, אבל היתה נכסת מעין הרואה, אבל בפאת המערב היה נראה באמת נ"א אמות, ועיין בקונטרס בנין הבית [ע"פ רש"י, וצורת הבית לתוי"ט סי' ע"א ס"ק ג']: (ח) **כִּי אֵרֶךְ הַלְשָׁכוֹת**, בזה יתן טעם למה לא היה נראה כל אורך הכותל, ואמר כי בנין הלשכות **אשר לחצר החיצונה** הנראה לחצר החיצונה היה **החמשים אמה** כי כותל חצר הפנימי כסה אמה אחת מעין הרואה, (ולפי שאמר מלת אורך על הכותל, לכן אמר כן גם על בנין הלשכות, עם כי היה צורך עליו לשון רוחב) [דברי עצמו, ובס' צורת הבית הנדפס מחדש גם על סדר הפסוקים, נתקשה התוי"ט במילת אורך, וכתב שעל כרחנו מתיחס אל סוף הפסוק, שאורך הלשכות מאה אמה]: עכשיו אומר את אורך הלשכות ומקומם, **והנה על פני ההיכל**, רוצה לומר והנה הם עמדו לפני ההיכל, באורך **מאה אמה** כמדת ההיכל, כי מלת היכל כולל ההיכל והאולם ובית קדשי הקדשים והצלע מאחוריו וכותל הצלע [ע"פ רש"י]: (ט) **וּמִתַּחַת הַלְשָׁכוֹת האלה**, רוצה לומר בשפולי ההר כלפי המזרח אל הלשכות האלה. ממזרחית לשני הלשכות שדירב עד הנה, היו עוד לשכות, שעמדו שם. רובם מזרחית לכל העזרת ישראל, הנה דרך ביאה להן היה מעבר המזרח כשבא להן מחצר החיצונה, כי כמו שעמדו לשכות במעלה ההר מול המסיבות מזה ומזה. בשליש המערבי של עזרת נשים, כן עמדו עוד שני, לשכות בשפולי ההר. בשליש המזרחי של עזרת נשים, מזה ומזה, והיו כמדות לשכות העליונות ועמדו חמשים אמה מרוחקים מכותלי חצר החיצונה. מכותל צפון של החצר החיצונה [ע"פ רש"י], והנה פ"ט אמות מהלשכות עמדו בשליש המזרחי של עזרת נשים שם לא היה דבר, אבל י"א אמה מהלשכות היה ביניהם החצר הפנימית, והנה כאמור חלל עזרת נשים רחבה ש"ב מצפון לדרום, ומכיון שיש חמשים אמה מכל צד עד הלשכות, והלשכות נ"א כל אחד הרי ר"ב, נשאר ביניהם ק"י אמות, והרי החצר הפנימי עם כתליה הם קי"ב אמה, נמצא **שרוחב הלשכות היו נבלעות אמה אחת בעובי כותל חצר הפנימי במשך י"א אמות**. שש מהי"א נגד כותל החצר הפנימית, וחמש נגד חלל החצר הפנימית, ובחמש אלו היה פתח בין הלשכות לחצר הפנימית כלהן פסוק י"ב, ובאורך היו נבלעות חצי אמה בעובי כותל תאי המזרחי שבעבר השער מזה ומזה. כי התאים הגיעו כמעט עד סוף חלל החצר הפנימית פחות ד' ומחצה אמות, וכותל החצר הפנימית שש, וא"כ חסר חצי אמה לתשלום י"א, ומהם **מן הלשכות**. עד כותל המזרחי מחצר החיצונה היה י"א אמות, ועיין בקונטרס בנין הבית ובצורה וזה שאמר **המביא מזהקדים, בבואו להנה מהחצר החיצונה**, רוצה לומר כשבאים אליהן מהחצר החיצונה היה דרך ביאה מן המזרח באותן י"א אמה [ע"פ צורת הבית להתוי"ט סי' ע"ג ס"ק ב']: (י) **בִּרְחֹב גֶּדֶר הַחֲצֵר**, רוצה לומר ההולך ברחב גדר החצר **דֶּרֶךְ הַקְדִּים**, בפאת המזרח. דהיינו שמהלך סמוך לכותל המזרחי של עזרת נשים, מוצא **אל פני הגזרה ואל פני הבנין לשכות**, הלשכות ההן משוכות מהגדר, למערב כלפי הגזרה והבנין [ע"פ צורת הבית סי' ע"ג ס"ק ב']: (יא) **וְדֶרֶךְ לַפְּנִיָּהם**, לפני הלשכות הללו היה דרך רוחב חלל חמשים אמה עד כתלי החצר החיצונה, כלומר, מן הלשכה הצפונית, עד כותל צפוני של עזרת נשים היה חמשים אמה, וכנ"ל פסוק ב', **כמראה הלשכות אשר דרך הצפון**, עמדו במעלה ההר בפאת צפון (ולפי שזכר למעלה (בפסוק א') פאת צפון אמר

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

אֲשֶׁר דֶּרֶךְ הַצָּפוֹן פָּאָרְפֵּן כֵּן רַחֲבֵן וְכָל מוֹצְאֵיהֶן וְכַמְשָׁפְטֵיהֶן
וּכְפִתְחֵיהֶן: (יב) וּכְפִתְחֵי הַלְשָׁכוֹת אֲשֶׁר דֶּרֶךְ הַדְּרוֹם פֶּתַח בְּרֹאשׁ
דֶּרֶךְ דֶּרֶךְ בְּפָנֵי הַגְּדֵרֶת הַגִּינָה דֶּרֶךְ הַקָּדִים בְּבוֹאֵן: (יג) וַיֹּאמֶר אֵלַי
לְשָׁכוֹת הַצָּפוֹן לְשָׁכוֹת הַדְּרוֹם אֲשֶׁר אֶל פָּנֵי הַגְּזֵרָה הִנֵּה לְשָׁכוֹת
הַקֶּדֶשׁ אֲשֶׁר יֹאכְלוּ שָׁם הַכֹּהֲנִים אֲשֶׁר קְרוּבִים לִיהוָה קִדְּשֵׁי הַקֶּדְשִׁים
שָׁם יִנְיָחוּ קִדְּשֵׁי הַקֶּדְשִׁים וְהַמִּנְחָה וְהַחֲטָאֹת וְהָאָשָׁם פִּי הַמָּקוֹם

דרך הצפון): **בארבן בן רחבן**, הוא מקרא קצר, ויובן מעצמו שרוצה לומר כארכן של העליונות כן ארכן של אל, וכרחבן כן רחבן [ע"פ רש"י]: **ובל מוצאיהן**, רוצה לומר וכן היו שווה בתמונה במקום מוצא שלהן הם הפתחים: **וכמשפטיהן**, כמשפט גובהן ותמונתן של העליונים כן היו משפט אלו: **וכפתייהן**, רוצה לומר כמספר פתייהן: (יב) **וכפתי הלשכות אשר דרך הדרום**, רוצה לומר מקום פתחי הלשכות הדרומית שבשפולי ההר, היה דומה למקום פתחי הלשכות הדרומי שבמעלה ההר, כי גם במעלה ההר היו לשכות בפאת הדרום, וכמו שנאמר (לעיל מא י') **ובין הלשכות רחב עשרים אמה סביב לבית סביב סביב**, ופתחי לשכות הצפון פנו לצפון, ופתחי לשכות הדרום פנו לדרום כאשר בעליונות כן בתחתונות: **פתח בראש דרך**, רוצה לומר, אולם להלשכות התחתונות היה עוד פתח נוסף עמדה בראש דרך, וחוזר ומפרש **דרך בפני הגדרת הגינה**, רוצה לומר הדרך שהיה בפני הדוכן למזרחו, והוסיף לבאר ולומר **דרך הקדים בבוואן**, רוצה לומר כשיבואו אל הדוכן מפאת קדים בראש הדרך ההיא עמדו הפתחים מזה ומזה, כי הדוכן עמד בהתחלת עזרת כהנים, וכל עזרת ישראל יחשב לדרך אל הדוכן, ואם כן התחלת העזרה. היינו מזרחו של עזרת ישראל, היא ראש הדרך, ושם עמדו הפתחים מזה ומזה, פתוחים מהלשכות אל העזרה, כי חמש אמות המזרחיות מחצר הפנימי, היו מול הלשכות, ושם היו הפתחים. כמו שנתבאר היטיב בפסוק ט', **עיין בקונטרס בנין הבית (סימן מ"ג, וסימן מ"ד) ובצורה [ע"פ רש"י]: (יג) ויאמר אלי המלאך הדובר בי: לשכות הצפון לשכות הדרום** י"ב, שעמדו ממעל ההר ומתחת: **אשר אל פני הגזרה**, גם הלשכות אשר מתחת יקראו על פני הגזרה, כי היו נמשכות מן הכותל. מזרחי של עזרת נשים, י"א אמה כלפי המערב לצד הבית: **הנה לשכות הקדש**, מקודשות בקדושת העזרה: **אשר יאכלו שם הכהנים אשר קרובים לה' קדשי הקדשים**, הם בני צדוק כמו שנאמר (להלן מד טו) והכהנים הלויים בני צדוק וכו'. המה יקרבו אלי לשרתי: **שם יניחו**, רוצה לומר שם יניחו **קדשי הקדשים**, לאכלם שמה, ועל זבחי שלמי צבור יאמר שגם הם נאכלים במקום המנחה **והמנחאת והאשם כי המקום**

מעין חיים – מוסר ועיונים

^{י"ב} **מב יג לשכות הצפון לשכות הדרום**. כתב המצודות שגם שני הלשכות המערביות וגם המזרחיות קדושות כקדושת עזרת ישראל, וכן משמע לשון צורת הבית סי' ע"א ס"ק ט' שכתב שכולם קדושים. אולם במשכני עליון לרמח"ל פ"א אות ז' - ט' משמע שרק שני המערביות קדושות כעזרה הפנימית, ומה שאמר לשכות לשון רבים, כי היה בכל אחד כמה לשכות זה על זה. ולכאורה מוכרח כדבריו, שכן להלן פסוק י"ד נאמר שיפשיטו בגדיהם לפני שנכנסים לעזרת ישראל, והרי משני הלשכות המזרחיות אין דרך להגיע לעזרת כהנים, וללשכת המלבושים שבעזרת כהנים, ללא לעבור דרך עזרת ישראל.

קדש: (יד) **בבאם הפהנים ולא יצאו מהקדש אל החצר החיצונה ושם יניחו בגדיהם אשר ישרתו בהן כי קדש הנה ילבשו [וילבשו] בגדים אחרים וקרבו אל אשר לעם:** (טו) **וכלה את מדות הבית הפנימי והוציאני דרך השער אשר פניו דרך הקדים ומדדו סביב סביב:** (טז) **מדד רוח הקדים בקנה המדה חמש אמות [מאות] קנים בקנה המדה סביב:** (יז) **מדד רוח הצפון חמש מאות קנים בקנה**

קדש, [ע"פ רד"ק]: (יד) **בבואם הכהנים**": כאשר יבואו הכהנים לאכול קדשים בהלשכות מלובשים בגדי כהונה: **ולא יצאו מהקדש**. בבגדי כהונה **אל החצר החיצונה**. היא עזרת ישראל שהיא חיצונה לעזרת כהנים: **ושם**. אבל שם בהלשכות **יניחו בגדיהם אשר ישרתו בהן**. בגדי הכהונה אשר עבדו בהן את העבודה, וכמו שנאמר (לקמן מד יט) **יפשטו את בגדיהם וכו'** והניחו אותם בלשכות הקודש: **כי קדש הנה**. ואין ראוי לגעת בהן אל בגדי חול, וכשיבואו עמהן לעזרת אנשים פן יגעו בהן בבגדי חול, מה שהעם מלובשין בהן: **ולבשו בגדים אחרים**. רוצה לומר בגדי חול: **וקרבו**. ואז יכולים לגעת בהן **אל**. הבגדים **אשר לעם**. ויכולים לבוא לעזרת אנשים [הרד"ק מבאר שחצר החיצונה כאן איננו עזרת נשים כבשאר מקומות, אלא עזרת ישראל]: (טו) **וכלה המלאך הדובר בי השלים למדוד את מדות הבית הפנימי**. הם החצרות והלשכות, כי הכל היה לתשלומי הבית הפנימי, שהוא ההיכל: **והוציאני דרך השער אשר פניו דרך הקדים**. הוא שער הר הבית המזרחי: **ומדדו סביב סביב**. את ההיקף של הר הבית [ע"פ רד"ק]: (טז) **מדד רוח הקדים בקנה המדה**. ובה שש אמות גדולות: **חמש מאות קנים בקנה המדה**. וכל אחד ששה אמות, סך הכל שלושת

מעין חיים – מוסר ועיונים

י"ב מב יד. בבואם הכהנים. מבואר שהכהנים אוכלים את בשר קרבנות בלשכות. וראה להלן פמ"ו כ', שמבואר בפסוק שמקום ביטול בשר הקדשים הוא, בחלק המערבי של עשרים האמות שבין הלשכות אל ההיכל, שגם הם קדושים כעזרה.

ויש לעיין בזה, איך הגיעו עם בשר הקודש למקומות האלו, הרי בשר קדשי קדשים אסור לצאת אל החצר החיצונה, ואם יצא נפסל ביוצא. ותמוה מאד לומר שיכנסו עם בשר הקודש דרך האולם וההיכל, ויעשו קפנדריאאת המקום שכל כך קדוש, שאף כהן הנכנס ללא קיום מצוה שם, לוקה, כמבואר ברמב"ם הלכות ביאת מקדש פ"ב ה"ד.

ונראה ליישב על פי דברי צורת הבית לתוי"ט סי' ע"א ס"ק ט' שכתב שהתאים הסמוכים לעזרה הפנימית מבחוץ היו קדושים בקדושת עזרה, ודרך שם יכלו להביא את בשר הקדש למקום שבין הלשכות להיכל, ונבאר יותר.

שהנה התוי"ט שם מקשה על דעת הרמב"ם (הלכות בית הבחירה פ"ו ה"ד) שקדושת עזרה מה שקידש את המקדש לא בטלה, והרי קדושת העזרה בבית שני היה קל"ה אמה, ואילו בבית שלישי רוחב העזרה ק' אמה, ואיך בטלה קדושת הל"ה אמות הנוספים. ומתוך התוי"ט שהתאים שבלטו חוצה לעזרת ישראל נתקדשו בקדושת עזרה, אלו דבריו.

והנה לכאורה קשה מאד, הרי התאים אל היו במשך כל העזרה, כי אם במשך צ"ב אמות כמבואר בפרק מ"א (שבין תאי ימין השער לשמאלו ט"ו אמות, בל צד היה ג' תאים שכל אחד שש אמות יחד י"ח, וד' כתלים לתאים כל אחד ה', הרי כ' ועוד י"ח לכל צד, ועוד ט"ו באמצע הרי צ"ב אמות), ד' ומחצה אמות לכל צד. ומהד' ומחצה המזרחיים לא קשה, כי בבית שני לא הגיע העזרה עד שם, כי היה רק ע"ו אמות בין האולם לפתח העזרה, ולא מאה כבית שלישי, ואם כן לא קדשם עזרה. אבל מן הד' ומחצה המערביים עדיין נצבה קושיית התוי"ט איך בטלה קדושתם.

אלא על כרחנו קושיית תוי"ט מכרחת שגם אותם ד' ומחצה נתקדשו (אולי מטעם שנחשב שמחיצת התאים סותמתם מדין עומד מרובה על הפרץ). ובכך מיושב גם כן, שיכולים היו להלך עם בשר הקודש ממקום השחיטה עד מקום האכילה, בלא לעבור קפנדריא דרך ההיכל או האולם, אלא יכנסו מתא לתא שבתאי שער הצפון, ויצאו אל מערבית התאים אל דרך האמה המביא לבין הלשכות.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

המִדָּה סָבִיב: (יח) אֶת רוּחַ הַדְּרוֹם מִדָּד חֲמֵשׁ מֵאוֹת קָנִים בְּקֶנֶה
הַמִּדָּה: (יט) סָבֵב אֶל רוּחַ הַיָּם מִדָּד חֲמֵשׁ מֵאוֹת קָנִים בְּקֶנֶה הַמִּדָּה:
(כ) לְאַרְבַּע רוּחוֹת מִדָּדוֹ חֹמָה לוֹ סָבִיב סָבִיב אַרְבַּךְ חֲמֵשׁ מֵאוֹת וְרֹחֵב
חֲמֵשׁ מֵאוֹת לְהַבְדִּיל בֵּין הַקֹּדֶשׁ לְחָל: פֶּרֶק מג (א) וַיּוֹלֲכֵנִי אֶל הַשָּׁעַר
שֶׁעַר אֲשֶׁר פָּנָה דֶּרֶךְ הַקְּדִים: (ב) וְהִנֵּה כְבוֹד אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בָּא
מִדֶּרֶךְ הַקְּדִים וְקוּלוֹ פָּקוּל מִיָּם רַבִּים וְהָאֶרֶץ הָאִירָה מְכַבְּדוֹ: (ג)
וּכְמִרְאָה הַמִּרְאָה אֲשֶׁר רָאִיתִי כְּמִרְאָה אֲשֶׁר רָאִיתִי בְּבֹאֵי לְשַׁחַת אֶת
הָעִיר וּמִרְאוֹת כְּמִרְאָה אֲשֶׁר רָאִיתִי אֶל נְהַר כְּבֹד וְאֶפֶל אֶל פָּנָי: (ד)
וּכְבוֹד יְהוָה בָּא אֶל הַבַּיִת דֶּרֶךְ שֶׁעַר אֲשֶׁר פָּנּוּ דֶּרֶךְ הַקְּדִים: (ה)
וַתִּשְׁאַנֵּי רוּחַ וַתְּבִיאֵנִי אֶל הַחֲצֵר הַפְּנִימִי וְהִנֵּה מָלֵא כְבוֹד יְהוָה
הַבַּיִת: (ו) וְאִשְׁמַע מִדְּבַר אֵלִי מִהַבַּיִת וְאִישׁ הָיָה עֹמֵד אֶצְלִי: (ז)

אלפים אמה. סביב. רוצה לומר מהקצה אל הקצה: (יז). מדרד רוח הצפון חמש מאות קנים בקנה המדה
סביב: (יח). את רוח הדרום מדרד חמש מאות קנים בקנה המדה: (יט). סבב. המלאך פנה אל רוח
הים. ומדרד חמש מאות קנים בקנה המדה: (כ). לארבע רוחות מדרד, חומה לו סביב סביב. אל
הר הבית היה לו חומה מסביב: ארך חמש מאות ורחב חמש מאות. כבר אמר מידה זו, אלא בא לומר
שבמדה הזה נכלל גם עובי החומה: להבדיל בין הקדש לחול. החומה עשויה להיות מחיצה מבלדת בין
הקדש הפנימה לה ובין החול החוצה לה: פֶּרֶק מג (א). ויולכני אל השער. הוא שער הר הבית
שער אשר פנה דרך הקדים: (ב). והנה כבוד אלהי ישראל בא מדרך הקדים וקולו כקול מים
רבים. מדמה קול השכינה לקול המים, להסביר את האוזן כפי שהורגלה: והארץ האירה מכבודו. מזיו
השכינה נתמלאה הארץ אורה: (ג). וכמראה המראה אשר ראיתי. רוצה לומר כמראה המראה אשר ראיתי
עתה, היתה. כמראה אשר ראיתי בבואי לשחת את העיר. לבאות על השחתת העיר הוא מה שנאמר
(לעיל ט) קרבו פקודות העיר, כי אז ראה מראה השכינה כמו שנאמר שם בענין: ומראות כמראה אשר
ראיתי אל נהר כבר. גם ראיתי עתה מראות, כמו המראה אשר ראיתי על נהר כבר, הוא המראה האמורה
בתחלת הספר: ואפול אל פניו להשתחות לה: (ד). וכבוד ה' בא אל הבית. אחר זה נכנסה השכינה אל
ההיכל. דרך שער אשר פניו דרך הקדים. בדרך שער המזרחי של הר הבית: (ה). ותשאני רות. מקום
עמדי בשער הר הבית. ותבאני אל החצר הפנימי והנה מלא כבוד ה' הבית: (ו). ואשמע מדבר אלי
מהבית. בחצר הפנימי שמעתי קול מדבר בהיכל, ומשם בא הקול לאזני, ואני עומדתי בחצר הפנימי: ואיש. הוא
המלאך הדובר בי [ע"פ רד"ק בפירטש אחד]. היתה עמוד אצלי. אם כן הרי שהקול לא היה מאותו מלאך: (ז). ויאמר
אלי. רוצה לומר הקול המדבר בא לאזני, וכאילו מדבר אלי: בן אדם את מקום כסאי ואת מקום כפות
רגלי. לפי שראה המראה שראה בנהר כבר, ושם נאמר שראה את הכסא, וגם ראה את המקדש. כעת עתה, לכן

וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן אָדָם אֶת מְקוֹם כְּסָאִי וְאֶת מְקוֹם כְּפוֹת רַגְלִי אֲשֶׁר
אֲשָׁכֵן שָׁם בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְעוֹלָם וְלֹא יִטְמְאוּ עוֹד בֵּית יִשְׂרָאֵל שֵׁם
קִדְשִׁי הַמָּה וּמַלְכֵיהֶם בְּזִנוּתָם וּבִפְגְּרֵי מַלְכֵיהֶם בְּמוֹתָם: (ח) בְּתַתָּם
סָפָם אֶת סָפִי וּמְזִזָּתָם אֲצֹל מְזִזָּתִי וְהִקִּיר בִּינִי וּבִינֵיהֶם וְיִטְמְאוּ אֶת
שֵׁם קִדְשִׁי בְּתוֹעֲבוֹתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ וְאָכַל אֹתָם בְּאַפִּי: (ט) עַתָּה יִרְחֲקוּ
אֶת זִנוּתָם וּפְגְּרֵי מַלְכֵיהֶם מִמְּנִי וְשִׁכְנֹתִי בְּתוֹכָם לְעוֹלָם:

(י) אַתָּה בֶּן אָדָם הִגַּד אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל אֶת הַבַּיִת וְיִכְלְמוּ מַעֲוֹנוֹתֵיהֶם
וּמִדְּדוּ אֶת תְּכֵנִית: (יא) וְאִם נִכְלְמוּ מִפֶּל אֲשֶׁר עָשׂוּ צוּרַת הַבַּיִת

אמר הנה הראיתיך מקום כסאי אשר בשמים ממעל, ואת המקדש שהוא מקום כפות רגלי, ואחז במשל מכן אדם
היושב על הכסא, ורגליו יורדות לנוח על השרפרף אשר מתחת לכסא: **אשר אשכן שם בתוך בני ישראל
לעולם**, כי לא תחרב עוד: **ולא יטמאו עוד בית ישראל שם קדשי**, כי לא יטמאו עוד את שם קדשי-**המה**
ומלכיהם, לא המה ולא מלכיהם-**בזנותם ובפגרי מלכיהם**, במה שטמאו מאז בהזנותם אחר עבודת כוכבים,
ובמה שטימאו בפגרי מלכיהם וחזרו ומפרש-**במוותם**, רוצה לומר במה שהעמידו במות לעבודת כוכבים במקום
קברות המלכים: (ח) **בתתם ספם את ספי**, רוצה לומר ובמה היו בונים מפתן ביתם עם מפתן ביתי בסמוך
לה, **ומזוזתם אצל מזוזתי**, וכן העמידו מזוזתם אצל מזוזת ביתי-**והקיר ביני וביניהם**, ורק בנין הכותל
היתה מפסקת בין ביתי ובין בתיהם: **וטמאו**, ובזה טמאו **את שם קדשי בתועבותם אשר עשו**, בבתייהם
הסמוכות אל ביתי כי מנשה ואמון נקברו בגן ביתם ושם העמידו במות לעבודת כוכבים: **ואכל אתם באפי**,
ולכן כליתי אותם באפי: (ט) **עתה ירחקו את זנותם**, ירחקו מלבם זנות עכו"ם, **ופגרי מלכיהם ממני**, ולא
יעמידו עוד במות על קברות המלכים, ואף מקום קברות המלכים ירחיקו מביתי, כי ינהגו בו קדושה יתירה
ושכנתי בתוכם לעולם, ולכן אשכון בתוכם לעולם ולא תזוז שכנתי מביניהם:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק מג י"ז): טעם המצווה ללמד את צורת הבית. צורת המזבח.

(י) **אתה בן אדם הגד את בית ישראל את הבית**, את ספור בנין הבית שראית: **ויכלמו מעוונותיהם**,
למען יהיה להם כלימה על העונות שעשו, כי בעת תספר להם בנין בית העתיד, יזכרו בבנין הראשון שנחרב
בעונם ויכלמו בזה [ע"פ רד"ק]: **ומדדו את תכניתו**, רוצה לומר, יחשבו בלבם מדידת הבנין המוכן ומתוקן:
(יא) **ואם נכלמו מכל אשר עשו**, רוצה לומר בתחילת הספור ראה בפניהם, אם בעת ההוא כשיזכרו בבנין
הראשון הנחרב בעונם, יכלמו מכל המעשים הרעים אשר עשו, אז **צורת הבית ותכונתו ומוצאו ומובאו**
וכל צורתו ואת כל חקתיו וכל צורתו וכל תורתו, הודע אותם, ואם חזקו פניהם מסלע והכלם לא
ידעו, על אף שתספר להם צורת הבית, אל תוסף דבר עוד בזה: **צורת הבית**, זהו הצורה בכללו כאילו תאמר שיהיה
בה היכל ואולם מבית קדשי הקדשים וחצירות ולשכות וצלעות ותאים: **ותכונתו**, מכון עמידת כל אחד, כאילו
תאמר בית קדש הקדשים במערב, ואחריו ההיכל וכו' והלשכות והצלעות מזה ומזה וכדומה: **ומוצאו**
ומובאו, מדת הפתחים שיוצאים ובאים בדרך בהן: **וכל צורתיו**, צורת כל חדר וחדר: **ואת כל חקתיו**, מה

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

וּתְכוֹנְתּוֹ וּמוֹצְאָיו וּמוֹכְאָיו וְכָל צוּרְתּוֹ וְאֵת כָּל חֻקְתּוֹ וְכָל צוּרְתּוֹ וְכָל
תּוֹרְתּוֹ הַיּוֹצֵא אוֹתָם וּכְתָב לְעִינֵיהֶם וַיִּשְׁמְרוּ אֶת כָּל צוּרְתּוֹ וְאֵת כָּל
חֻקְתּוֹ וַעֲשׂוּ אוֹתָם: (יב) זֹאת תּוֹרַת הַבַּיִת עַל רֹאשׁ הָהָר כָּל גְּבֻלוֹ
סָבִיב סָבִיב קִדְשׁ קִדְשִׁים הִנֵּה זֹאת תּוֹרַת הַבַּיִת: (יג) וְאֵלֶּה מִדּוֹת
הַמִּזְבֵּחַ בָּאֲמוֹת אִמָּה אִמָּה נְטִפָּח וְחִיק הָאִמָּה וְאִמָּה רַחֵב וּגְבוּלָה אֶל
שְׁפָתָהּ סָבִיב זֶרֶת הָאֶחָד וְזֶה גִב הַמִּזְבֵּחַ: (יד) וּמַחִיק הָאֶרֶץ עַד
הָעֶזְרָה הַתַּחְתּוֹנָה שְׁתֵּי אֲמוֹת וְרַחֵב אִמָּה אֶחָת וּמִהָעֶזְרָה הַקְּטָנָה עַד

שראוי להשתמש בכל חדר וחדר: וכל צורותיו, צורת הפיתוחים שעל הקירות והם התמורים והכרובים: וכל תורותיו, מקום עמידת הכהנים והעם: הודע אותם וכתוב לעיניהם. כל הדברים האלה כתוב לעיניהם למען ילמדו בו: וישמרו את כל צורתו, והם ישמרו בלבם כל צורת הבית בכללו ואת כל חוקותיו, מה שראוי להשתמש בכל חדר. ועשו אותם, ואז יזכו לעמוד בתחיה ויעשו אותם לעתיד [ע"פ רד"ק^י]: (יב) וזאת תורת הבית, רוצה לומר מה שזכר במקרא שלפניו זאת הוא ענין למוד הבית: על ראש ההר, רוצה לומר וזהו הבנין העומד על ראש ההר. כל גבול סביב סביב קדש קדשים, מסביב הוא קדש הקדשים, ועל הר הבית יאמר כי כל אחוזת הכהנים והלוים יקרא קדש, כמו שנאמר (לקמן מח) 'והיתה תרומת הקדש', והר הבית יקרא למול קודש קדשים, וכאשר יקרא הדביר קדש קדשים למול כל בנייני המקדש: הנה זאת תורת הבית, זאת היא למוד הבית לדעת שמקום הר הבית היא קדשי קדשים למול אחוזת הכהנים והלוים [ע"פ רד"ק]: (יג) ואלה מדות המזבח, זהו מזבח העולה שהראהו לו: באמות אמה ואמה וטופת, רוצה לומר באמות גדולות שבכל אמה יש אמה אחת של חול שהיא בת חמשה טפחים ועוד טפח אחד: וחיק האמה, אבל גובה עליית היסוד היה במדת האמה הפשוטה של חול בת ה' טפחים (וב' הטפחים החסרים היו עודפים במדת גובה הסוכב והגג ועל שלא היו אמה לא חשבם)^{יט}: ואמה רחב, וכן האמה מרחב כניסת הסוכב היה באמה ה' (וטפח החסר היה עודף במדת רוחב הגג ולא דק) וגבולה אל שפתה סביב, וכן הקרנות שהיו בגבולה מסביב בארבעת המקצועות. זרת האחד, שהיו זרת אחד מאמצעיתם לכל רוח והיו א"כ אמה על אמה היו ג"כ באמת ה' (והטפחיים החסרים היו עודפים במדת מקום המערכה ולא דק): וזה גב המזבח, בהאמה הזה הפשוטה בת ה' טפחים מדד שטח מזבח הזהב שהיה אמה על אמה כן דרשו רז"ל (מנחות צז) [ע"פ רש"י]: (יד) ומחיק הארץ, מהתחלת היסוד שכלפי הקרקע. עד העזרה התחתונה, עד כלות גובה הדפוס התחתונה ההיא העשוי

מעין חיים – מוסר ועיונים

^{י"ג} מג יא ועשו אותם. כתב הרד"ק וז"ל: אם ישמרו אותם בלבם, ויאמינו כי כן יהיה, יעשו אותם הבנינים והצורות והתורות לעתיד. ואם לא ישמרו אותם בלבם, ולא יאמינו, לא יעשו אותם. כי כן מדת הקב"ה ישלם לאדם מדה כנגד מדה, כל המאמין בביאת גואל יזכה לגאולה, ואם לא יאמין לא יזכה. מבואר כמה גדולה לימוד צורת הבית. ולשון המדרש (תנחומא), ופסיקתא, מובא בילקוט שמעוני יחזקאל ס' שפ"ב, אמר יחזקאל לפני הקב"ה, וכי עכשיו הם בונים שאמרת וישמרו את כל צורתו ועשו אותם, אמר לו לא, אע"פ שאינן עושים אותו עכשיו, יהיו קורין בצורת הבית, ואני מעלה עליהם כאילו בבנינו עסוקים.

^{י"ט} מג יג וחיק האמה וכו'. הנה כל אלו היה בהם מדת אמה של ה' טפחים, אבל חלוקים זה מזה. היסוד כניסתו אמה בת ו' טפחים, ורק גובהו באמה בת ה'. הסוכב בהיפך גובהו באמות ו', וכניסתו באמה בת ה', והקרנות בין גובהן בין כניסתן באמה בת ה' טפחים (רש"י, על פי מנחות צ"ז ב').

הַעֲזָרָה הַגְּדוֹלָה אַרְבַּע אַמּוֹת וְרֹחַב הָאֲמָה: (טו) וְהַהֲרָאֵל אַרְבַּע אַמּוֹת וּמֵהָאֲרָאֵל [וּמֵהָאֲרִיאֵל] וּלְמַעַלָּה הַקֶּרְנוֹת אַרְבַּע: (טז) וְהָאֲרִיאֵל [וְהָאֲרִיאֵל] שְׁתֵּים עָשָׂרָה אֶרֶךְ בְּשֵׁתִים עָשָׂרָה רֹחַב רְבוּעַ אֶל אַרְבַּעַת רִבְעָיו: (יז) וְהַעֲזָרָה אַרְבַּע עָשָׂרָה אֶרֶךְ בְּאֲרַבַּע עָשָׂרָה רֹחַב אֶל אַרְבַּעַת רִבְעֶיהָ וְהַגְּבוּל סָבִיב אוֹתָהּ חֲצִי הָאֲמָה וְהַחִיק לָהּ אֲמָה סָבִיב וּמַעַלְתָּהּ פְּנוֹת קָדִים:

להיסוד היה -שתיים אמות, ורחב, רוצה לומר הניח רוחב: אמה אחת מסביב להכניס לפניו את הדפוס שעליה וזהו כניסת היסוד: ומהעזרה הקמנה מגג דפוס הראשון הקטנה - ונקראת קטנה כי לא היתה כי אם בגובה שתי אמות, ומגגה - עד העזרה הגדולה עד גג הדפוס הגדולה היה: ארבע אמות, הוא הסובב: ורוחב האמה הניח מסביב רחב האמה הפשוטה בת ה' טפחים, להכניס לפניו את הדפוס שעליה וזהו כניסת הסובב [ע"פ רש"י]: (טו) ומההראל, הוא גובה גג המזבח מן הסובב ולמעלה: ארבע אמות, ארוז"ל בפרק איזהו מקומן (זבחים נ"ג א') ד'רשות קרנות ארבע קאמר, רוצה לומר, הדמים הנתנין בקרנות המזבח רשותיהו הוה מגג המזבח ולמטה ד' אמות, והוא עד כלות אמה עליונה מהסובב. כלומר, חוט הסקרא הוא אמה אחת תחת גג הסובב, כי עד שם נקרא למעלה כי בכלות ד' מהגג היה חוט הסיקרא שהוא באמצע המזבח, כי הקרנות א' והגג שלשה והאמה העליונה מהסובב הרי חמש, וכן שלשה הנשארים מהסובב ושנים של היסוד הם חמש: ומהאריאל ולמעלה הקרנות ארבע, למעלה מגג המזבח היו ד' קרנות בארבעת המקצועות [ע"פ צורת הבית סי' ל"ט, וסי' מ"ב]: (טז) והאריאל שתיים עשרה ארך בשתיים עשרה רחב, שטח המזבח הוא מקום המערכה היה י"ב אמות על י"ב, וזהו מאמצעיתו לכל רוח והיה אם כן כ"ד על כ"ד: רבוע אל ארבעת רבעיו, היה מרובע בארבעת צדדיו [ע"פ רש"י]: (יז) והעזרה, הוא דפוס גג המזבח מקום המערכה. שנאמר בפסוק הקודם שהוא כ"ד על כ"ד, עם מקום הילוך רגלי הכהנים, עם מקום הקרנות היה: ארבע עשרה ארך בארבע עשרה רחב. י"ד אמות על י"ד, אל ארבעת רבעיה, כן היה מאמצעיתה אל כל ארבעת צדדיה, והיתה אם כן כ"ח על כ"ח. כלומר גג המזבח היה כ"ח על כ"ח, אבל הקטנה היה רק בכ"ד על כ"ד שבאמצע, ובזבחים סי' א' ורש"י מבאר שכדי שהכהנים לא יחליקו ויפלו, היה שקע בשני אמות אלו, ובשפת המזבח היה גובה מעט סביב: והגבול סביב אותה חצי האמה הקרנות שהיו בגבולה מסביב לה בארבעת המקצועות היו, חצי האמה מאמצעיתה לכל רוח, והיו אם כן אמה על אמה: והחיק לה אמה סביב, החיק אשר לה הוא יסוד המזבח בלטה אמה מסביב (ויתכן שבא לומר לפי שמאז לא בלטה היסוד בכל סביבו, כי במקום שהיה מנחלת יהודה לא היה יסוד כן ארוז"ל (מדות פ"ג) לכן אמר לעתיד יהיה היסוד מסביב, כי אז לא תהיה מקום המקדש והמזבח מיוחד לשום שבט, וכאשר נראה בצורת חלוקות הארץ, בציור שבסוף הספר)^{יט}: ומעלתהו, לא שהיה בו מעלות, מדרגות כי התורה אמרה מעין חיים - מוסר ועיונים

^{יט} מג יז והחיק לה אמה סביב. יש לתמוה על הטעם שכתב המצודת דוד, שהרי נחלקו תנאים אם ירושלים נתחלקה לשבטים בזמן בית המקדש הראשון והשני, ולהלכה נוקטים (רמב"ם הלכות טומאת צרעת יד יא) שירושלים לא נתחלקה לשבטים, ובכל זאת לא היה היסוד מקיף את כל המזבח, ומבארים תוסי' (יומא י"ב ד"ה ירושלים) שכן נאמר לדוד המלך, בנבואת (דברי הימים א כח) הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל. אמנם עיין תוסי' זבחים נ"א ב' סוף ד"ה תן שכתבו כן רק בלשון שמא.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

(יה) וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן אָדָם פֶּה אָמַר אֲדֹנִי יְהוָה אֵלֶּה חֻקֹּת הַמִּזְבֵּחַ בַּיּוֹם הַעֲשׂוֹתוֹ לְהַעֲלֹת עָלָיו עֹלָה וְלִזְרוֹק עָלָיו דָּם: (יט) וְנִתְּתָה אֵל

(שמות כ) ולא תעלה במעלות על מזבחי, אלא. הכוונה כבש נע"פ רש"י, ומדוע. אמר ומעלותיהו לשון רבים, כי שלשה היו, אחד כבש הגדול, ואחד פנה ליסוד, ואחד פנה לסובב, כן אמר ז"ל (בזבחים ס"ב ב') [בגמרא כתוב שהיה ג', ובספר צורת הבית סי' מ"ד מפרש דמשום כן נאמר בפסוק זה לשון רבים]. ואמר שהיו פנות קרית. רוצה לומר היו נתונות ברוח אשר העולה בהם יפנה אל המזרח, כי כל הפנות הוא דרך ימין, והבא ברוח דרום ימינו הוא כלפי המזרח אם כן כשיהיו הכבשים בדרום יפנה העולה בהם אל המזרח, כן ארז"ל (זבחים ס"ב ב'). וכן יהיה בנין המזבח דפוס התחתון יהיה ל"ב אמות על ל"ב ושתי אמות קומתו, ועליו יניחו דפוס ל' על ל' וארבע אמות קומתו, ויהיה אם כן משוך לפניו אמה בכל צד וזהו כניסת היסוד, ועליו יניחו דפוס כ"ח על כ"ח ושלש אמות קומתו, ויהיה אם כן משוך לפניו אמה בכל צד, וזהו כניסת הסובב ובארבע המקצעות יניחו דפוס אמה על אמה בגובה אמה והם הקרנות, וימלאו כל הדפוסים באבנים ועפר וסיד, ויהיה נעשה הכל מקשה אחת, וישמטו לוחות הדפוסים, ובין הקרנות יהיה מקום הלוח לרגלי הכהנים, ועוד אמה לפניו נמצא יהיה מקום המערכה כ"ד על כ"ד. ועיין בקונטרס בנין הבית (סימן כ"א):

להלן מתבארים דיני חינוך המזבח וקידושו^{י"ח}.

ומתבאר שלעתיד לבא, נצטרך לעשות עבודת חינוך מיוחדת, כדי לטהר ולקדש את מקום המזבח.

(יה) וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן אָדָם כֹּה אָמַר אֲדֹנִי אֵלֶּה חֻקֹּת הַמִּזְבֵּחַ אֵלֶּה הֵם מִשְׁפַּט הַמִּזְבֵּחַ לַחֲנוּכָה כְּלֹמֶר, הַקֶּרְבָּנוֹת הָרְאשׁוֹנִים שֶׁמִּקְרִיבִים מִמִּזְבֵּחַ יִהְיוּ קֶרְבָּנוֹת מִיּוֹחָדִים הָאֵל, עַל פִּי הוֹרָאת שְׁנֵה, זֶה נִקְרָא חִינוּךְ. בַּיּוֹם הַעֲשׂוֹתוֹ^{י"ט}, בַּיּוֹם הַשְּׁלֵמֶת עֲשִׂיתוֹ, לְמַעַן יִהְיֶה הַגּוֹן וְרֹאשׁוֹ. לְהַעֲלֹת עָלָיו עֹלָה וְלִזְרוֹק עָלָיו דָּם:

מעין חיים – מוסר ועיונים

^{י"ז} **מג יז.** כאן תמו דברי הנביא בענין תיאור בית המקדש השלישי. ישנם עוד דברים בבית, אשר הנביא לא הזכירם, כגון ארון הברית, הכיור. גם פרטי המנורה ומזבח הפנימי לא נתפרשו. וישנם דברים שיתבארו בפרקים דלהלן, חצרות קטורות בזווית החצר החיצונה להלן מו כב, פתחים קטנים בשער ההיכל להלן מד א.

^{י"ח} **מג יח.** יש לדעת שמקום המזבח, בו הקרבת מנחתם לפני ה', הוא מקום מיוחד עם מעלות נשגבות. מצינו בגמרא זבחים סב' א' לענין הזמן שהחלו להקריב קרבתות בבנין בית המקדש השני, וכה אמרו חז"ל: בשלמא בית מינכרא צורתו (יכלו לדעת את מקומו המדויק משרידי הבנין הראשון) אלא מזבח מנא ידעי (מאיפה ידעו את מקומו המדויק, והלא ישנו מקום מדויק שרק בו ניתן לעשות את המזבח, כמו שהגמרא מביאה קודם לכן) אמר רבי אלעזר ראו מזבח בנוי ומיכאל השר הגדול עומד ומקריב עליו, ור' יצחק נפחא אמר אפרו של יצחק ראו שמונה באותו מקום, ור' שמואל בר נחמני אמר מכל הבית כולו הריחו ריח קטרת משם הריחו ריח אברים. אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן שלשה נביאים עלו עמם מן הגולה אחד שהעיד להם על המזבח, ואחד שהעיד להם על מקום המזבח, ואחד שהעיד להם שמקריבין אף על פי שאין בית.

וברמב"ם (הלכות בית הבחירה פ"ב) כתב, ומסורת ביד הכל שהמקום שבנה בו דוד את המזבח בגורן ארונה, הוא המקום שבנה בו אברהם את המזבח ועקד עליו יצחק, והוא המקום שבנה בו נח כשיצא מן התיבה, והוא המזבח שהקריב עליו קין והבל. וזו הקריב אדם הראשון קרבן כשנברא, ומשם נברא, אמרו חכמים אדם ממקום כפרתו נבנה. מדות המזבח מכוונות הרבה, וצורתו ידועה אי מאיש. ומזבח שבנו בני הגולה כעין מזבח שנתיד להבנות עשורו, ואין להוסיף על מדתו ולא לגרוע ממנה.

די לנו במאמרי חז"ל הללו, להביט על רום קדושתו, ומעלתו הנשגבה של מקום המזבח.

^{י"ט} **מג יח ביום העשיתו.** רד"ק בפסוק יט' ובפסוק כח', ורש"י להלן פסוק כב' מבארים שקרבתות אלו נאמרו על בית המקדש העתידי לבא.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם אֲשֶׁר הֵם מִזֶּרַע צְדוֹק הַקְּרֹבִים אֵלַי נָאֻם אֲדֹנִי יְהוָה לְשִׁרְתָּנִי פֶר בֶּן בֶּקֶר לְחֹטָאת: (כ) וְלִקְחַתְּ מִדְּמוֹ וְנִתְּתָה עַל אֲרֻבַּע קִרְנֹתָיו וְאֵל אֲרֻבַּע פְּנוֹת הָעֶזְרָה וְאֵל הַגְּבוּל סָבִיב וְחֹטְאת אוֹתוֹ וּכְפַרְתָּהּ: (כא) וְלִקְחַתְּ אֶת הַפֶּר הַחֹטָאת וּשְׂרָפוּ בְּמִפְקַד הַבַּיִת מִחוּץ לַמִּקְדָּשׁ: (כב) וּבַיּוֹם הַשֵּׁנִי תִקְרִיב שְׂעִיר עִזִּים תָּמִים לְחֹטָאת וְחֹטְאוֹ אֶת הַמִּזְבֵּחַ כַּאֲשֶׁר חֹטְאוֹ בְּפֶר: (כג) בְּכֹלֹתֶךָ מִחֹטֵא תִקְרִיב

(יט) וּנְתַתָּה בִּישֵׁרוֹ. **הַקִּבָּה** לִיחֻזְקָאֵל הַנְּבִיא, שִׁיעֲמוּד בַּתְּחִיָּה, וַיְהִיָּה הַחֲנוּךְ נַעֲשֶׂה עַל יָדוֹ, כִּי הוּא הִיָּה כֹהֵן [ע"פ רד"ק]: **אֵל הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם**, אֵל הַכֹּהֲנִים הַבָּאִים מִשִּׁבְט לֵוִי: **אֲשֶׁר הֵם מִזֶּרַע צְדוֹק הַקְּרֹבִים אֵלַי נָאֻם אֲדֹנִי אֱלֹקִים**, כִּי הֵם יִהְיוּ נִבְחָרִים לַעֲשׂוֹת עֲבוֹדַת הַמִּזְבֵּחַ, וְכַמֹּ"ש [לְקַמֵּן מִד טו] וְהַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם בְּנֵי צְדוֹק.. הֵמָּה יִקְרְבוּ אֵלַי לְשִׁרְתָּנִי: **לְשִׁרְתָּנִי**, מוֹסֵב עַל הַקְּרֹבִים אֵלַי: **פֶּר בֶּן בֶּקֶר לְחֹטָאת**, מוֹסֵב עַל וְנִתְּתָה אֹתָהּ תֶּתֶן בִּידֵם אֶת הַפֶּר: (כ) **וְלִקְחַתְּ מִדְּמוֹ וְנִתְּתָה עַל אֲרֻבַּע קִרְנֹתָיו**, יִתֵּן הַדָּם עַל אֲרֻבַּע קִרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ **וְאֵל אֲרֻבַּע פְּנוֹת הָעֶזְרָה** וְעַל אֲרֻבַּע זְרוֹת שֶׁל בְּנִין גַּג הַמִּזְבֵּחַ [ע"פ רש"י]: **וְאֵל הַגְּבוּל סָבִיב**, יִתְכַּן שְׁעַל הַיִּסּוּד נֹאמֵר שֶׁהוּא בַּגְּבוּל הַמִּזְבֵּחַ [רש"י מְבִיא שְׂדֵינּוּ כִפּר הַמִּלּוּאִים שֶׁעָשָׂה מֹשֶׁה, וְשֶׁם כְּתִיב (וַיִּקְרָא ח טו) וְאֵת הַדָּם יִצַק אֶל יִסּוּד הַקְּרִיב שְׁנֵי אֱלִים עִם הַחֹטָאת, וְכַאֵן לֹא, עַל כִּרְחֹךְ אֵינִם שׁוֹיִם מִמֶּשׁ]: **וְחֹטָאת אוֹתוֹ וּכְפַרְתָּהּ**, בּוֹהַ תִּטְהַר אֶת הַמִּזְבֵּחַ וְתִקְנָחָהּ לְהַעֲבִיר מִמֶּנּוּ דֶּרֶךְ חוֹל הַלְכִּיטוֹ בְּקִדּוּשָׁה [ע"פ רש"י. רד"ק מִפְּרֶשׁ שְׁחִיטָא אֶת הָעֶזְרָה עֲצָמָה, דְּהֵינּוּן הַמִּקּוֹם אֲשֶׁר בּוֹ עוֹמֵד הַמִּזְבֵּחַ]: (כא) **וְלִקְחַתְּ אֶת הַפֶּר הַחֹטָאת וּשְׂרָפוּ**, לְמִי אֲשֶׁר תִּמְסּוֹר אוֹתוֹ הוּא יִשְׂרָפוּ: **בְּמִפְקַד הַבַּיִת**, בְּתַכְלִית הַבַּיִת מִקּוֹם שֶׁהַבַּיִת כֻּלָּה, וּמִשְׁמַע שֶׁהוּא סוּמוֹךְ לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ, וְלִתְּסוּפָה בִּיאוֹר אִמֵּר: **מִחוּץ לַמִּקְדָּשׁ** [ע"פ רש"י]: (כב) **וּבַיּוֹם הַשֵּׁנִי תִקְרִיב שְׂעִיר עִזִּים תָּמִים לְחֹטָאת וְחֹטְאוֹ אֶת הַמִּזְבֵּחַ**, זוֹרֵק הַדָּם יִטְהַר אֶת הַמִּזְבֵּחַ בִּזְרִיקַת דָּם הַשְּׂעִיר: **כַּאֲשֶׁר חֹטְאוֹ בְּפֶר**, כַּאֲשֶׁר טָהַר אוֹתוֹ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן בִּזְרִיקַת דָּם הַפֶּר²²: (כג) **בְּכֹלֹתֶךָ מִחֹטֵא**, כַּאֲשֶׁר תִּשְׁלִים לְטַהַר אֶת הַמִּזְבֵּחַ בִּזְרִיקַת דָּם הַשְּׂעִיר: **תִּקְרִיב**, זֶהוּ הַהִבָּאָה אֶל הָעֶזְרָה [שֶׁהִיא הַקְּרִבָּה מִמֶּשׁ, נֹאמְרָה בַּפְּסוּק [בַּא]: **פֶּר בֶּן בֶּקֶר תָּמִים**.

מַעֲיֵן חַיִּים – מוֹסֵר וְעִיּוֹנִים

אוֹלֵם הַרד"ק מְבִיא מַחֲז"ל שֶׁבִּיאָרוּ פִּרְשִׁיּוֹת אֵלּוּ, וְאָמְרוּ (מִנְחוֹת מֵה) רַבִּי יְחוּדָה אוֹמֵר פֶּרֶשָׁה זוֹ אֲלִיהָ עֵתִיד לְדוֹרֶשָׁה. פִּרְשִׁי, דַּעַד שִׁבָּא אֲלִיהָ וַיִּפְרְשָׁה לֵנוּ אֵין אֲנוּ יוֹדְעִים לְפִרְשׁוֹ. אִמֵּר לוֹ רַבִּי יוֹסִי מִלּוּאִים הַקְּרִיבּוֹ בִּימֵי עֲזָרָא כִּדְרֹךְ שֶׁהַקְּרִיבּוֹ בִּימֵי מֹשֶׁה אִמֵּר לוֹ תִּנּוּחַ דַּעַתְךָ שֶׁנִּחַנְתָּ אֶת דַּעְתִּי.

מִבּוֹאֵר שֶׁהַכוּוֹנָה עַל בֵּית שֵׁנִי, וְנִתְקַשָּׁה הַרד"ק בְּדַבָּר, וְהָלֵא בִּימֵי עֲזָרָא לֹא הַקְּרִיבּוֹ כֵּן. וְכוּוֹנָה קוֹשִׁית הַרד"ק הִיא, שֶׁבַּעֲזָרָא (פֶּרֶק הַפְּסוּק יז) נֹאמֵר 'וְהַקְּרִיבּוֹ לְחִנּוּכַת בֵּית אֱלֹהֵא דְנָה תוֹרוֹן מֵאָה דְּכִרְוִין מֵאֵתִין אִמְרִין אֲרַבַּע מֵאָה וְצִפְרִי עֲזִין לְחֹטְאָה עַל כָּל יִשְׂרָאֵל תִּרִי עֶשֶׂר לְמִנִּין שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל'. הִרִי מִבּוֹאֵר שֶׁהִיא סֹדֵר אַחֲרֵי לְחִנּוּכַת הַבַּיִת בְּבֵית שֵׁנִי (וְאִם תֹּאמַר שֶׁחֲנוּכַת הַמִּזְבֵּחַ עָשׂוּ כִּמוֹ שֶׁכְּתוּב בִּיחֻזְקָאֵל, וְשֶׁם הַכְּתוּב מְדַבֵּר בְּחִנּוּכַת הַמִּקְדָּשׁ. סוֹף סוֹף בִּיחֻזְקָאֵל לְהֵלֵךְ מֵהַ יַח נֹאמֵר סֹדֵר אַחֲרֵי לְחִנּוּכַת הַמִּקְדָּשׁ, וּמוֹכֵרֵחַ שֶׁלֹּא עָשׂוּ כַּאֲמוֹר בִּיחֻזְקָאֵל).

וְהִנֵּה נִתְקַשׁוּ בְּקוֹשִׁיּוֹתָיו עֲלֵי הַתּוֹסְפוֹת (בִּשְׁטָה מְקוּבָצָה מִנְחוֹת מֵה' א' אוֹת ד'), וַיִּישְׁבוּ אֶת הַכֹּל, זֶה לְשׁוֹנֵם: מִלּוּאִים הַקְּרִיבּוֹ בִּימֵי עֲזָרָא. לֹא דוּקָא שֶׁהִרִי כָל אוֹתוֹן הַקְּרִבָּנוֹת וְאוֹתוֹ הַבִּנִּין עַל הָעֵתִיד, אֲלֵא אִם זָכוּ יִשְׂרָאֵל הֵיוּ מְקַרְבִּינֵי אוֹתוֹ בִּימֵי עֲזָרָא. תּוֹסְפוֹת חֲדָשִׁים.

²² **מִגַּ כָּב. וְחֹטְאוֹ אֶת הַמִּזְבֵּחַ כַּאֲשֶׁר חֹטְאוֹ בְּפֶר**. לַעֲלִיל פְּסוּק כ' מִשְׁמַע שֶׁיִּחֻזְקָאֵל עֲצָמוֹ עָשָׂה אֶת זְרִיקַת דָּם הַפֶּר, אוֹלֵם כַּאֵן דְּכְתִיב חֹטְאוֹ בְּפֶר בְּמִלְאָפוֹס א' מִשְׁמַע שֶׁהַכֹּהֲנִים עָשׂוּהוּ בְּעִבּוּרֵי, וְנִחְשָׁב שֶׁהוּא עָשׂוֹ. וּמִשְׁמַע מִהַפְּסוּק, שֶׁאֵת הַהַקְּרִבָּה שֶׁהוּא הַבָּאֵת הַקְּרִיב לְעֹזָרָה, זֶה מוֹטֵל עַל יִחֻזְקָאֵל הַנְּבִיא בְּעֲצָמוֹ.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

פר בן פקר תמים ואיל מן הצאן תמים: (כד) והקרבתם לפני יהוה והשליכו הפהנים עליהם מלח והעלו אותם עלה ליהוה: (כה) שבעת ימים תעשה שעיר חטאת ליום ופר בן פקר ואיל מן הצאן תמימים יעשו: (כו) שבעת ימים יכפרו את המזבח וטהרו אתו ומלאו ידו [ידיו]: (כז) ויכלו את הימים והיה ביום השמיני והלאה יעשו הפהנים על המזבח את עולותיכם ואת שלמיכם ורצאתי אתכם נאם אדני יהוה:

פרק מד (א) וישב אתי דרך שער המקדש החיצון הפנה קדים והוא

מבלי מום ואיל מן הצאן תמים: (כד) והקרבתם לפני ה' זו היא ההקטרה שעל המזבח: והשליכו הכהנים עליהם מלח, כמו שנאמר (ויקרא ב') על כל קרבן תקריב מלח, וכן הוא משפט כל הקרבנות: והעלו אותם עלה לה', שיהיה כליל לאישים: (כה) שבעת ימים תעשה, כדרך שעשו ביום השני כן יעשו עד כלות שבעת ימים ששער חטאת ליום ופר בן פקר ואיל מן הצאן תמימים יעשו, ששער לחטאת, ופר ואיל לעולות: (כו) שבעת ימים יכפרו את המזבח, יקנחו אותו להעביר ממנו דרך חול להכניסו בקדושה. לפי שנטמאה הארץ ביד גויי הארצות ולשון ר"י אברבנאל: וטהרו אתו ומלאו ידיו, בזה יחנכו את המזבח: (כז) ויכלו את הימים, כאשר ישלימו שבעת הימים הוא מחונן לקרבנות. והיה ביום השמיני^{יב} והלאה, וביום השמיני, ומאז והלאה יעשו הכהנים על המזבח את עולותיכם ואת שלמיכם ורצאתי אתכם, ואני אהיה מרוצה לכם על ידי הקרבנות הללו. נאם אדני אלקים:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק מד א-ח): מכאן מנבא את תורת המקדש העתיד.

ראה במראה שיהיה פתח מיוחד ששם יאסר ליכנס בו לכולם, מפני רוב הקדושה שיהיה שם, ולנשיא לבדו יהיה מותר ליכנס בו.

דין זה לא היה בבית ראשון, אמנם בבית שני אמרו חז"ל (מדות פ"ד מ"ב) שפתח זה היה סגור כאמור בנבואה זו. פרק מד (א) וישב אותי, המלאך הדובר בי השיב אותי אל דרך שער המקדש החיצון, הוא ההיכל שהוא חיצון לבית קדש הקדשים. ולתוספת ביאור אמר הפונה קדים, רוצה לומר אל השער הפונה למזרח אל האולם, ולא אל השער הפונה אל המערב, לבית קודש הקדשים: והוא סגור^{יב}, רבותינו ז"ל (מדות פ"ד) העמידו

מעין חיים – מוסר ועיונים

^{יב} מג כז והיה ביום השמיני. הוא נקרא שמיני ביחס למנין שבע, אמנם באמת הוא תשיעי, שהרי ביום שלפני השבע ימים הקריבו פר חטאת.

^{יב} מד א. והוא סגור. הנה ענין זה שהשער יהיה סגור, מורה על גודל הקדושה והשראת השכינה שיהיה בו, כמבואר לחלוץ פסוק ב'. ולהלן פרק מ' יתבאר דינים מיוחדים בשער הזה (עין מה שנתבאר בפרק מ' בהערה לפסוק ב').

**סגור: (ב) וַיֹּאמֶר אֵלַי יְהוָה הֲשֵׁעַר הַזֶּה סָגוּר? הֲיֵהָ לֹא יִפְתָּח וְאִישׁ
לֹא יָבֹא בּוֹ כִּי יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל פָּא בּוֹ וְהָיָה סָגוּר: (ג) אֶת הַנְּשִׂיאַ
נְשִׂיא הוּא יֵשֵׁב בּוֹ לֶאֱכֹל [לֶאֱכֹל] לֶחֶם לִפְנֵי יְהוָה מִדֶּרֶךְ אֶלֶם
הַשֹּׁעַר יָבֹא וּמִדֶּרְכּוֹ יֵצֵא: (ד) וַיְבִיאֲנִי דֶרֶךְ שֹׁעַר הַצָּפוֹן אֶל פְּנֵי**

המקרא הזה בפשפש הדרומי. שבשענר הויכז, כי שני פשפשיין רצוני לומר, שני פתחים קטנים היו לשער ההיכל מזה ומזה [ע"פ רש"י], כאשר הוא בצורה (הציור בסוף הספר): (ב) וַיֹּאמֶר אֵלַי ה' הַשֹּׁעַר הַזֶּה סָגוּר וְיֵהָ לֹא יִפְתָּח, וְאִישׁ לֹא יָבֹא בּוֹ כִּי ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בֹּא בּוֹ^{יב}, דרך השער ההוא: וְהָיָה סָגוּר, לכן יהיה סגור הואיל ואין מי בא בו בעבור שהמקום ברוך הוא בא בו: (ג) אֶת הַנְּשִׂיאַ, רוצה לומר אבל את הנשיא, הוא מלך המשיח [ע"פ רד"ק] - נְשִׂיא הוּא יֵשֵׁב בּוֹ לֶאֱכֹל (לאכל) לֶחֶם^{יב} לִפְנֵי ה', הואיל והוא נשיא ואין כבודו לשבת במקום העם לאכול בקדשים עמם, לכן ישב בחלל השער ההוא לאכול בבשר הקדשים לפני היכל ה': מִדֶּרֶךְ אֶלֶם הַשֹּׁעַר יָבֹא, כאשר יבוא לאכול בחלל הפשפש ההוא, יבוא אל החצר הפנימי מדרך אולם השער. רוצה לומר שיבוא דרך אולם הנמשך מהשער ולחוץ, אבל לא יבוא שמה דרך פתחי הלשכות התחתונות, הפתוחות לחצר הפנימי (כאמור לעיל מב יב), שאין אולם לפניו כי אם יבוא בפומבי דרך השער הגדול, ומשם יבוא לחלל האולם לשבת בחלל הפשפש: וּמִדֶּרְכּוֹ יֵצֵא, מדרך השער שבא כן יצא דרך שם. ואף שכשהוא הולך עם העם במועדים יוצא עמם דרך נכח השער שבאו^{יג}. דהיינו שער אחר מול השער שבו נכנסו, כמו שנאמר (לקמן מו)

מעין חיים – מוסר ועיונים

ועיין עוד מה שנתבאר בהקדמה לפרק מו', ובהקדמה לפרק מז', שכמה וכמה דברים שנאמרו להלן בענין בית המקדש (הכנה ארוכה של הרבה ימי המילואים לחינוך המקדש. ומעין ימים ניסיון), מתבאר בהם שהם כולם נובעים מענין הקדושה המלאה שיהיה בשער הדרומי הזה.

והוא סגור. חז"ל אומרים על כך, יש ענין מן הקב"ה, שהוא נכנס בשער הקטן (מדרש תנחומא תשא טו).

^{יב} **מז ב ה' אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל בֹּא בּוֹ.** מפרש רש"י לעתיד לבא. וקשה הרי בדיבור הקודם מביא שגם בבית שני היה דין זה, שהשער יהיה סגור. ואמנם ענין הנשיא לא התקיים בבית שני, אבל השער הסגור לכאורה התקיים, וצריך ביאור. וצריך לומר דאותה השראת השכינה, שנאמר בה שה' אלקי ישראל בא בו, זה לא התקיים בבית שני (וכ"כ הרב אברבנאל), אבל מה שהשער היה סגור, קיימוהו בבית שני (עיין צורת הבית לתו"ט סימן כ"ב).

והנה הרד"ק מפרש שנשיא האמור כאן זה מלך המשיח, אולם רש"י להלן פסוק ג' מפרשו על כהן גדול, והרי לא מצינו שבבית שני נכנס הכהן גדול בפתח זה, וצריך ביאור מדוע.

אמנם באופן כללי, כבר ביארנו (בתחילת פרק מ') שבנין בית שני היה בו חלק מהדינים שבבית העתיד כפי שניבא יחזקאל. וכמשי"כ הרמב"ם הלכות בית הבחירה פ"א ה"ד, ובהקדמתו לפירוש המשניות. ועיין ערוך לנר סוכה נב' ב'.

^{יג} **מז ג לֹאכֵל לֶחֶם לִפְנֵי ה'.** מבואר שהוא אוכל קדשים בתוך חלל שער ההיכל. ופרשוהו בשלמים.

והנה עיין ספר הלכות המקדש וקדשיו עם באר החיים הלכות מעשה הקרבנות פ"י ה"ג, שמביא רדב"ז שאין לאכול קדשים קלים בהיכל, ומביא ביאורים בדבר, ולכאורה כאן מבואר לא כך, וצריך עיון. הערה מז ג הוא יושב בו. רש"י מפרש שהנשיא הוא כהן גדול. נראה שהטעם שלא פירש שהוא מלך המשיח, או דוד המלך, מפני שהם ישראל, וישראל אסור ליכנס פנימה (ועיין ספר הלכות המקדש וקדשיו עמוד נ' האם איסורו דרבנן או דאורייתא).

הרד"ק מפרשו במלך המשיח, ועיין להלן פרק מה' יז' ברש"י שמביא כן בשם ה"ר מנחם ז"ל. ולכאורה מלבד שלשון נשיא מצינו רק במלך, עוד יש להביא ראיה לרד"ק שהרי נאמר הוא יושב בו, והרי הלכה הוא (סנהדרין קא' ב') פרש"י שהוא הלכה למשה מסיני. עיין ספר הלכות המקדש וקדשיו, עמוד מה' שאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד.

ויש ליישב את שיטת רש"י, על פי מה שמצדדים הראשונים (שטה מקובצת זבחים טז' ב' אות ב') שבעת אכילת קדשים מותר לשבת במקדש. ובראב"ד בסירוש מסכת תמיד (ל' א' בדפי ש"ס ווילנא) מביא מירושלמי, שלכהן גדול מותר ליישב בעזרה, ולפי זה מיושב הטיב.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

הבית נֶאֱרָא וְהָנָה מָלֵא כְבוֹד יְהוָה אֶת בֵּית יְהוָה וְאָפֵל אֶל פָּנָי: (ה)
 וַיֹּאמֶר אֵלַי יְהוָה בֶּן אָדָם שִׁים לְבָךְ וּרְאֵה בְעֵינֶיךָ וּבְאָזְנֶיךָ שְׁמַע אֶת
 כָּל אֲשֶׁר אָנִי מְדַבֵּר אֵתָךְ לְכָל חֲקוֹת בֵּית יְהוָה וּלְכָל תּוֹרָתוֹ [תּוֹרָתוֹ]
 וּשְׁמַת לְבָךְ לְמִבּוֹא הַבַּיִת בְּכָל מוֹצָאֵי הַמִּקְדָּשׁ: (ו) וְאָמַרְתָּ אֶל מְרִי
 אֶל בֵּית יִשְׂרָאֵל כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה רַב לָכֶם מִכָּל תּוֹעֲבוֹתֵיכֶם בֵּית
 יִשְׂרָאֵל: (ז) בְּהִבְיֹאכֶם בְּנֵי נָכָר עָרְלֵי לֵב וְעָרְלֵי בָשָׂר לִהְיוֹת
 בַּמִּקְדָּשׁ לְחַלְלוֹ אֶת בֵּיתִי בְּהַקְרִיבְכֶם אֶת לֶחְמִי חֶלֶב וְדָם וַיִּפְרוּ אֶת
 בְּרִיתִי אֶל כָּל תּוֹעֲבוֹתֵיכֶם: (ח) וְלֹא שְׁמַרְתֶּם מִשְׁמַרְתִּי קִדְשִׁי
 וַתְּשִׁימוּן לְשֹׁמְרֵי מִשְׁמַרְתִּי בַּמִּקְדָּשׁ לָכֶם:

והנשיא בתוכם וכו'. ולא דרך השער עצמו שנכנסו בו, זה דווקא בבואו עם אחרים, הנה כבואו לבדו, חוזר הוא בדרך
 שבא: (ד) ויביאני דרך שער הצפון אל פני הבית, כי מתחלה העמידו לפני פשפש הדרומי הסגור, ועתה
 הסיעו משם והביאו בדרך שער הצפון שבמזרח הבית והוא הפשפש הצפוני. וארא והנה מלא כבוד ה' את
 בית ה' ואפל אל פני: (ה) ויאמר אלי ה' בן אדם שים לבך, להבין הדברים: וראה בעיניך, מדת כל
 דבר ודבר: ובאזניך שמע את כל אשר אני מדבר אתך לכל חקות בית ה', מה שראוי להשתמש בכל
 חדר מחדריו: ולכל תורותיו. מקום עמידת הכהנים והעם. היכן מותר לה לעמוד, והיכן נאסר להם: ושמת לבך
 למבוא הבית, תשים לבך אל מבוא הבית להבין דרך ביאת הבית. בכל מוצאי המקדש, בכל הפתחים
 שיוצאין בהם מן המקדש והוא שלא לבוא בפשפש הדרומי, אבל בפשפש הצפוני יכולין לבוא. וכן יתבאר לנביא
 דיני דרך ביאה למלך המשיח, וכן לכל העם, כמו שנאמר (לקמן מו) ובבוא עם הארץ וכו': (ו) ואמרת אל
 מרי, אל עם המרי, וחזור ומפרש את כוונתו: אל בית ישראל כה אמר אדני אלקים רב לכם מכל
 תועבותיכם. זמן רב היה לכם מה שעשיתם כל תועבותיכם אתם. בית ישראל: (ז) בהביאכם^{יב} במה
 שבעוד הייתם בארצכם הבאתם כהנים בני נכר, רוצה לומר שנתנכרו מעשיו, וחזור ומפרש שהיו ערלי לב,
 רוצה לומר אטום מלדעת את ה' וערלי בשר, ומהם היו אשר לא מלו על שמתו אחיו מחמת מילה, שמה שלא חל
 אינו מחמת ערלות לב, אלא באונס של סכנה, אך בכל זאת הם פסולים לעבודה [ע"פ רש"י], והם הביאו אותם להיות
 במקדשי לעבוד עבודה לחללו, וחזור ומפרש את ביתי, בהקריבכם במה אתם מקריבים על ידי כהנים
 כאלה את לחמי, הוא החלב והדם, ויפרו את בריתי, הנה בזה הפירו את בריתי אל כל תועבותיכם.
 להוסיף על כל התועבות שיש בידכם, הוא עבודת הכוכבים. ורוצה לומר לא די שעבדתם את הכוכבים, אלא
 שעוד תוסיפו לחלל עבודת מזבחי, על ידי כהנים כאלה וערלי וכן נכר אסורים בעבודת הקרבנות, כדלהלן: (ח) ולא
 שמרתם משמרת קדשי, להמנות כהנים כשרים לעשות קדשי: ותשימון לשמרי משמרת, שמתם להיות
 שומרי משמרת. במקדשי, אנשים שהיו לכם, רוצה לומר שומרים לכם לפני עכו"ם [ע"פ רד"ק]:

מעין חיים – מוסר ועיונים

^{יב} מה ז בהביאכם. אמר ר' ברכיה בשם ר' אבא בר כהנא כל אותם הכהנים ששימשו בימי צדקיה ערלים היו הדא הוא
 דכתיב בהביאכם בני נכר ערלי לב וערלי בשר (מדרש רבה איכה א לו, וכן מבואר במדרש תנחומא לך לך כ).

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

(ט) פה אָמַר אֲדֹנָי יְהוֹה כֹּל בֶּן נָכַר עָרַל לֵב וְעָרַל פֶּה לֹא יָבוֹא אֶל מִקְדָּשִׁי לְכָל בֶּן נָכַר אֲשֶׁר בָּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (י) כִּי אִם הַלְוִיִּם אֲשֶׁר רָחֲקוּ מֵעָלִי בַתְּעוֹת יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר תָּעוּ מֵעָלִי אַחֲרֵי גִלּוּלֵיהֶם וְנִשְׁאַוּ עִוְנָם: (יא) וְהָיוּ בְּמִקְדָּשִׁי מְשֻׁרְתִּים פְּקֻדוֹת אֶל שְׁעָרֵי הַבַּיִת

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק מד ט-יד):

כאן ניבא שכהן ערל, ומומר, וכן כהן שעבד עבודה זרה אסורים בעבודה כהונה, ויעשו עבודת לווייה^{יב}.
(ט) כה אמר אדני אלקים כל בן נכר ערל לב, רוצה לומר בין שלבו אטום מלדעת את ה' וערל בשר^{יג}, ובין מי שלא נמול על כי מתו אחיו מחמת מילה: לא יבוא אל מקדשי, לכל בן נכר אשר בתוך בני ישראל. בזה יפרש לומר מה שאסרתי בן נכר אין הכונה על איש מגויי הארצות, כי הכונה היא על כל מי שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים, אשר הוא בתוך בני ישראל, ועשה עבודתם לעבודה זרה [ע"פ רש"י לעיל פסוק ז']:^{יד} (י) כי אם הלוויים, רוצה לומר כי אם בבוא אל המקדש הלוויים. הכהנים משבט לוי. אשר רחקו מעלי בתעות ישראל. בדבר התעות של ישראל. אשר תעו מעלי^{יח}. ללכת אחרי גלוליהם, אז בעת כוואם אל המקדש ונשאו עונם, יסבלו גמול עוונם, לכל עשות שמה עבודת המזבח. כלומר, הם אסורים בעבודות המוטלות על הכהנים, אבל הם מותרים בעבודות הכשרות בלויים ובישראלים. כלהן: (יא) והיו במקדשי, ורק יהיו במקדשי משרתים פקדות אל שערי הבית^{יט}. בדבר המינוי על שערי הבית ומשרתים את הבית^כ, וגם יהיו

מעין חיים - מוסר ועיונים

^{יב} פרק מד. אין לפרש שההלכות האמורות בפרק זה, הם נוהגות דדוקא בבית המקדש השלישי. שהרי דין פסול ערל ומומר לעבודה, אמרו בגמרא בהרבה מקומות שהוא הלכה למשה מסיני, ולא התחדש כאן, רק שעד הנה היה בעל פה, ולא בתורה שבכתב. וכן דין כהן שעבד לעבודה זרה שהוא נפסל לעבודה, גם כן היה גם בבית שני, כמבואר במשנה מנחות קט, (אמנם יש לדון אם היה גם בבית ראשון, וכן היה ההלכה מתחילה, כמו דין ערל. או שמא הוא דין מיוחד לבתי המקדש שאחרי בית ראשון וכדין פרשה הקודמת בענין שער הדרומי הסגור, שגם הוא לא היה בבית ראשון). ויעיון קרית ספר בסוף הלכות ביאת מקדש, שכתב שמה שנאסר מפסוק זה, הוא פסול מן התורה, וכתב שמן התורה נפסל רק אם עבד במזיד.

^{יג} מד ט. ערל לב וערל בשר. איתא בגמרא (זבחים כ"ב ב') אמר רב חסדא דבר זה מתורתו של משה לא למדנו, מדברי יחזקאל בן בוזי למדנו, כל בן נכר ערל לב וערל בשר לא יבא אל מקדשי לשרתני.

ומלן דמחיל עבודה ככלומר, מנין שאם עבד במקדש, קרוב נפסל ואינו כשר בדיעבד דכתיב (בפסוק ט') בהביאכם בני נכר ערלי לב וערלי בשר להיות במקדשי לחלל את ביתי.

ובחמש הגמרא מבואר, שערל בשר הוא מי שאינו מהול ואפילו הוא צדיק. בן נכר וערל לב, אינו נכרי שאינו ישראל, אלא ישראל שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים.

והכוונה מי שהמיר דת (כפי שנראה בגמרא יבמות ע"א) ומי שעבד עבודה זרה (כמבואר בגמרא מנחות קט) והסתפק מן החפץ חיים זצ"ל (בספרו ליקוטי הלכות זבחים עמוד 26) בדין מחלל שבת בפרהסיא.

ומבואר בגמרא שדינים אלו נאמרו כבר למשה רבינו, בתורה שבעל פה, והם הלכה למשה מסיני.

^{יח} מד י. אשר תעו מעלי. רש"י מפרש שאפילו חזרו בתשובה הם אסורים בעבודה. וכן פסק הרמב"ם הלכות ביאת מקדש פ"ט ה"ג, ועיין מנחות קט' ב'.

^{יט} מד יא משרתים פקדות אל שערי הבית. דין שמירת שערי בית המקדש, הוא עבודה המוטלת על הלוויים, כמבואר ברמב"ם (הלכות כלי המקדש פרק ג). ואם עשאו כהן עובר בלא תעשה (כמבואר בסוף הפרק שם), ולכאורה אם כהן אסור בה, קל וחומר שישראל אסור בזה.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

וּמִשְׁרָתִים אֶת הַפִּית הָמָּה יִשְׁחֲטוּ אֶת הָעֹלָה וְאֶת הַזֶּבַח לָעֵם וְהָמָּה יַעֲמְדוּ לִפְנֵיהֶם לְשִׁרְתָּם: (יב) יַעַן אֲשֶׁר יִשְׁרָתוּ אוֹתָם לִפְנֵי גִלּוּלֵיהֶם וְהָיוּ לְבֵית יִשְׂרָאֵל לְמִכְשׁוֹל עוֹן עַל כֵּן נִשְׁאֲתִי יָדִי עֲלֵיהֶם נֶאֱמַר אֲדַנִּי יִהְיֶה וְנִשְׁאָו עוֹנָם: (יג) וְלֹא יִגְשׁוּ אֵלַי לִכְהֵן לִי וְלִגְשֶׁת עַל כָּל קֹדֶשִׁי אֶל קֹדֶשִׁי הַקְּדָשִׁים וְנִשְׁאָו כָּל־מִתְּם וְתוֹעֲבוֹתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ: (יד) וְנִתַּתִּי אוֹתָם שְׁמִרִי מִשְׁמֶרֶת הַפִּית לְכָל עֲבֹדָתוֹ וּלְכָל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה בּוֹ:

משרתים את הבית בדבר הצריך בו: המה ישחטו את העולה ואת הזבח לעם. הואיל והשחיטה כשרה בזר, אף שאינו כהן ולא לוי, יכולים גם המה לעשותה [ע"פ רש"י]: והמה יעמדו לפניהם^{יא}, לפני מביאי הקרבנות יעמדו לשרתם. בדבר הקרבנות: (יב) יען אשר ישרתו אותם לפני גלוליהם^{יב}, בעבור שעשו עבודת העם לפני הגלולים. והיו לבית ישראל למכשול^{יג}, עון, והכשילו את ישראל בעון עבודה זרה [ע"פ רש"י]: על כן נשאתי ידי עליהם נאם אדני אלקים. הוא ענין שבועה בהרמת הידים למעלה, וכן (שמות ו) אשר נשאתי את ידי: ונשאוו עוונם. את זה יסבלו בעבור עוונם: (יג) ולא יגשו אלי לכהן לי לשרת לי בדבר עבודת המזבח: ולגשת על כל קדשי אל קדשי הקדשים. רוצה לומר לא יגשו אל כל הקדשים, נוסף על קדשי הקדשים. כלומר לא לבד אסורים הם בעבודת קדשי הקדשים, כי אסורים המה אף בעבודת קדשים קלים: ונשאוו כלמתם. יסבלו כלימה הראויה להם. וגמול תועבותם אשר עשו: (יד) ונתתי אותם. רק אתן

מעין חיים – מוסר ועיונים

ולפי זה מבואר, שהכהנים שנתחללו מכחונת, לא נפסלו מתורת לוויה לענין שוערים. וצ"ע בגמרא גיטין נט' ב', דמבואר שם שכן שנתחלל מכחונה מצד שאביו נשא גרושה, הרי הוא נפסל גם מקדושת לוויה, ומדוע הכא לא נפסל.

והנה בתוספות (מנחות ק ט) כתבו בשם ספר "יהוזהר" שכן שהמיר דת, או עבד עבודה זרה לא ישא את כפיו, ולא יקרא ראשון בעליה לתורה דכתיב 'וקדשתיו' והוא חילל את קדושתו. ומביאים שם שרשי" בתשובה, חלק וסבר שדינו ככהן בעל מום, שנושא את כפיו (אם אינו מום ניכר הפוסל בנשיאות כפים) ועולה ראשון, דנשאר במעלת כהן, אע"פ שפסול לעבודה.

ולכאורה בפסוק זה, שמבואר שהעובד ע"ז כשר לעבודת לוויה, מוכח כרשי" שהעובד ע"ז לא נתחלל מעיקר קדושתו. שהרי אילו היה מתחלל מקדושתו לא היה ראוי לעבודת לוויה, כמו שהבאנו מגיטין נט' ב'.

^{יז} **מד יא. משרתים את הבית.** רש"י (ערכין יג' ב') כתב, שעבודת כיבוד הבית ונקיונו מוטלת על הלוויים, ולא יעשוהו קטנים אלא גדולים. אמנם ברמב"ם לא נמצא, שדבר זה מוטל על הלוויים.

^{יח} **מג יא. והמה יעמדו לפניהם לשרתם.** דבר זה בוודאי כשר בישראל, בכל זאת מצינו בתענית כז' לפי פירוש הגר"א (נדפס בגליון על הש"ס שם) שמשמרות הלוויים מספקות מים ומזון לבני ישראל שהיו באים לירושלים, בעבור קרבנות הציבור. הרי שהוא מצוה המוטלת על הלוויים.

^{יט} **מד יב. יען אשר ישרתו אותם לפני גלוליהם.** מכאן למדו חז"ל (מנחות קט) שכן שעבד עבודה זרה פסול להקרב בבית המקדש, אמנם דווקא דבר שנקרא שירות, אבל שחיטה לעבודה זרה, אע"פ שלענין חיוב מיתה על עון עבודה זר דינו כעובד עבודה זרה, בכל זאת אינו נפסל להקרב, כיון שאינו שירות שאצל גבוה דינו בכחונה (מנחות קט). אמנם לכאורה באופן שהזיד ושנה בחטא באופן שנעשה מומר, הרי הוא פסול מדין מומר.

^{יז} **מכשול.** יעוין מנחות קט' שנחלקו אמוראים האם לשון זה מלמד שגם אם נכשל ועבד ע"ז בשוגג נפסל לעבודה, או שמה הוא רק במזיד.

ולהלכה עיין ברמב"ם (הלכות ביאת מקדש פרק ט' הלכה יג') לענין שוגג, ולענין עבד ע"ז וחזר ועשה תשובה.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

(טו) וְהִפְהִנִים הַלְוִים בְּנֵי צְדוֹק אֲשֶׁר שָׁמְרוּ אֶת מִשְׁמֶרֶת מִקְדָּשִׁי בַּתְּעוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵעַלִּי הִמָּה יִקְרְבוּ אֵלַי לְשִׁרְתִּנִּי וְעָמְדוּ לִפְנֵי לְהִקְרִיב לִי חֶלֶב וְדָם נָאֻם אֲדֹנָי יְהוֹה: (טז) הִמָּה יָבֹאוּ אֶל מִקְדָּשִׁי וְהִמָּה יִקְרְבוּ אֶל שְׁלַחְנֵי לְשִׁרְתִּנִּי וְשָׁמְרוּ אֶת מִשְׁמֶרֶתִּי: (יז) וְהָיָה

אותם להיות - שמרי משמרת הבית, לכל עבודתו. על כל העבודה הצריך אל הבית - ולכל אשר יעשה בו^{יז}, ועל כל הדבר הנעשה בו, זולת עבודת המזבח:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק מד טו-לא):

כאן מפרש מי הם הכהנים שיזכו לעבוד את עבודת הכהונה.

וכן מבאר כאן הנביא חלק ממצוות הכהונה, אשר בקיום הלכות אלו, יהיו הכהנים ראויים לעבודה. כגון בגדי כהונה, שהפרוע ראש ושתוי יין אסור בעבודה, קדושה בדיני הנישואין, ידיעת התורה, טומאה וטהרה, מתנות כהונה ועוד.

הלכות אלו הם הלכות שנאמרו בתורה שבכתב או בתורה שבעל פה, ולא התחדשו בבית המקדש השלישי, אלא הם קיימים ועומדים מאז מתן תורה, וכך היה הדין גם במשכן ובבית המקדש הראשון והשני.

(טו) - והכהנים הלויים בני צדוק^{יח}. אבל הכהנים מבני לוי מזרע צדוק ששימש בימי שלמה: אשר שמרו את משמרת מקדשי, ולא זו מעבודת המקום. בתעוֹת בני ישראל מעלי, בזמן שתעו בני ישראל - המה יקרבו אלי לשרתני ועמדו לפני להקריב לי חלב ודם נאם אדני אלקים: (טז) - המה יבואו אל מקדשי, והמה יקרבו אל שולחני לשרתני. זה סידור לחם הפנים שעל השולחן - ושמרו את

מעין חיים - מוסר ועיונים

^{יז} מד יד ולכל אשר יעשה בו. עיין רש"י במדבר (יח) שהלויים הם ה'מומונים והגזברים' על עניני בית המקדש (יתכן שענין זה נתחדש בפסוק זה, ולא נזכר בפסוק י"א). אמנם ברמב"ם לא נמצא שדברים אלו שייכים ללוויה.

^{יח} מד טו והכהנים הלויים בני צדוק. ממה שאינו מכשיר בעבודה אלא כהנים מיוחדים, משמע שלא רק אותם שבפרשה הקודמת מי שבעצמו עבד ע"ז בעבר, או שהוא עכשיו מהול הם פסולים. אלא גם אותם שדובר עליהם לעיל פסוק ז' ח', שהוא טענה על כהנים שלא היו ערלים בעצמם, אבל ידעו שכהנים ערלים ועובדי ע"ז נגשים להקריב ולא שמרו על המקדש בזמן בית המקדש הראשון, ולא הוכיחו, גם הם נפסלו. ומשמע שגם זרעם נפסל לעולם, ולכן לא הוכשרו אלא זרע בני צדוק.

והדבר צריך עיון האם באמת כך הוא, א' במשנה והגמרא וברמב"ם לא מצאנו פסול על כהנים שלא קיימו מצות תוכחה ושמירה. ואולי דין זה הוא דבר מיוחד לעתיד, וצ"ב.

ב' במדרש יש משמעות שגם בפרשה זו, אין הכתוב מתכוין לפסול, אלא את הכהנים שבעצמם עבדו לעבודה זרה, לא את זרעם, ולא לפסול כהנים שלא הוכיחו, שזה לשון המדרש: את מוצא שכל הכהנים שעבדו לעבודת כוכבים בבנין ראשון, פסלו הקב"ה במקדש שני שנאמר והכהנים הלויים בני צדוק וגוי' (מדרש רבה במדבר פ"ב ז) ויש לומר דהוא הדין בבית שלישי כאשר יקומו לתחיה ישארו בפסולם, אבל לא בניהם. אולם אינו מוכרח במדרש, ושמה גם זרעם נפסל, וצ"ע.

הרד"ק ועוד מפרשים כתבו שבני צדוק לאו דווקא אלא הוא הדין כל הכהנים שהיו טובים בבית ראשון. ונקט בני צדוק על שום שהוא היה כהן גדול הראשון בבית המקדש הראשון. וברד"ק בפסוק י"ב נראה שגם זרע כהן שעבד לע"ז אינו נפסל, ורק אותו כהן בעצמו כאשר יקום לתחית המתים הוא נפסל:

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

**בְּבוֹאֵם אֶל שְׁעַרֵי הַחֲצֵר הַפְּנִימִית בְּגֵדֵי פְשָׁתִים יִלְבְּשׁוּ וְלֹא יַעֲלֶה
עֲלֵיהֶם צִמָּר בְּשָׂרָתָם בְּשְׁעַרֵי הַחֲצֵר הַפְּנִימִית וּבֵיתָהּ: (יח) פֶּאֶרִי
פְּשָׁתִים יִהְיוּ עַל רֹאשָׁם וּמִכְנָסֵי פְשָׁתִים יִהְיוּ עַל מְתָנֵיהֶם לֹא יַחְגְּרוּ**

משמרתִי^י, בכל דבר העבודה: (יז) והיה בבוואם אל שערי החצר הפנימית. רוצה לומר ביום הכיפורים כשיבואו הכהנים הגדולים אל שערי חצר הפנימי והוא ההיכל, ולעומת קודש הקדשים נקרא. ההיכל בשם: חצר(לפי שהיה בהיכל שער גדול ושני פשפושין מזה ומזה כמ"ש למעלה לכן אמר שערי): -בגדי פשתים ילבשו. הם בגדי הלבן שכהן גדול משתמש בהן ביום הכיפורים בעבודת פנים. עבודות השינויות להיכל: -ולא יעלה עליהם צמר. כי בפנים לא יעשו עבודה בשמנה בגדים שיש בהן צמר: -בשרתם בשערי החצר הפנימית וביתִי^י, ובפנים בחלל הבית בין בהיכל בין בבית קדשי הקדשים [ע"פ רש"י]: (יח) פֶּאֶרִי פְּשָׁתִים יִהְיוּ עַל רֹאשָׁם. מגבעות מפשתים יהיה על ראשם: -ומכנסים פשתים יהיו על מתניהם. מכאן סמכו חז"ל, שמה שאמרה תורה (ויקרא ו ג) ומכנסי בד. בד היינו פשתים [ובחזים יח ב'] לא יחגרו ביזע לא יחגרו אבנטיהם במקום שהבשר נכפל ושזכב קצתו על קצתו. היינו למטה ממתנים, שם נופל שומן הבטן, כי שם רב הזיעה, ומתלכלכן

מעין חיים – מוסר ועיונים

^ילִי מִד טו ושמו את משמרתִי. צריך ביאור, הלא בפסוקים נראה שמה שנקרא שמירת המשמרת, הוא מוטל על הלוויים. שכן בלוויים נאמר (במדבר ג ד) ושמו את משמרתו ואת משמרת כל העדה. ולהלן (שם יח ד) ושמו משמרתך, ומשמרת כל האהל. ושמו את משמרת אהל מועד. ומשמרתם את משמרת הקודש. ובדברי הימים (א סוף פרק כג) ושמו את משמרת אהל מועד ואת משמרת הקדש ומשמרת בני אהרן אחיהם לעבדת בית ה'. כל הפסוקים האלו מדברים בלוויים מפורש בהם. והרי בפרשה דלעיל, התבאר שהכהנים שנפסלו מחמת שעבדו ע"ז כשרים הם לעבודת הלוויים. אלא כשנדיק בפסוקים הנ"ל, נמצא שיש דבר הנקרא משמרת בני אהרן, וכמו שנאמר במדבר יח ושמו משמרתך. שאמנם הלוויים מסייעים בשמירה זו, בכל זאת נקרא משמרת בני אהרן.

וביאור הדבר, שהכוונה בזה הוא על השמירה שלא יעבדו פסולים בבית המקדש. דבר זה עיקרו מוטל על הכהנים, על אף שהלוויים מסייעים אותו בזה. וכמו שמוכח בפסוקים, שנאמר במדבר (ג י) ואת אהרן ואת בניו תפקוד ושמו את כהונתם, והזר הקרב יומת. ופרש"י כהונתם קבלת דמים וזריקה והקטרה ועבודות המסורות לכהנים. ולהלן (במדבר יח ז) ואתה ובניך אתך תשמרו את כהונתכם לכל דבר המזבח, ולמבית לפרוכת, ועבדתם עבודת מתנה אתן את כהונתכם והזר הקרב יומת.

ועבודה זו, כוללת לשמור שלא יעבדו פסולים בעבודת הקרבנות. כלומר לא רק הפסול עצמו מוזהר בזה, אלא הכהנים מוזהרים למנוע מעבודה, וכמו שנאמר לעיל פסוק ח' ולא שמרתם את משמרת קדשי, ותשימון לשמרי משמרתִי וכו'.

ולכן מצינו (ראש השנה כב א') שהיה במקדש בית דין של כהנים, שהם היו ממונים לברר את הכשרים והפסולים. וכן איתא בספרי, על הפסוק ואתה ובניך תשמרו את כהונתכם לכל דבר המזבח, אל מבית לפרכת. מכאן אמרו מקום היה אחורי בית הכפורת שם בודקים יחסי כהונה.

^ילִי מִד יז בשערי החצר הפנימית וביתִי. משמע מהפסוק שבעבודות של ההיכל וקודש הקדשים, יש לכהן גדול ללבש בגדים מפשתן בלבד הנקראים בגדי לבן, ובעבודת שבעורה מחוץ להיכל יעבדו הכהן גדול בשמונה בגדים, שהם נקראים בגדי זהב.

והדבר צריך עיון, דיעוין בגמ' יומא לב' א' שם מתבאר באיזה עבודות צריך בגדי לבן. ובאמת מבואר שאילו של כהן גדול אף שהוא מיוחד לעבודת היום, הוא נעשה בבגדי זהב, ונראה בדברי רש"י (שם ד"ה מעבודה לעבודה, ובויקרא טו ד), שהטעם בדבר הוא, כי קרבנות אלו נעשים בחוץ להיכל, לכן הם נעשים בבגדי זהב.

אולם במשנה (יומא לא ב') מבואר שאת הקטרת קטורת של שחר, והטבת נרות המנורה, הם עבודות הנעשים בהיכל, ובכל זאת הם נעשים בבגדי זהב (וואף על פי שיוס הכיפורים מצוותם בכהן גדול דווקא, ואפילו לפי דעת הרמב"ן במלחמות ריש יומא, עיי' שם ברמב"ן ובעל המאור).

וצריך לומר שיש שני תנאים להצריך בגדי לבן ביום הכיפורים, א' שיהיה עבודה המיוחדת ליום הכיפורים, למעט תמידין ומוספים. ב' שתהיה עבודה ששייכת לפנים, היינו להיכל וקודש הקדשים. ובחסרון אחת מהשינים תעשה בבגדי זהב.

פִּינֵזַע: (יט) וּבְצִאתָם אֶל הַחֲצֵר הַחִיצוֹנָה אֶל הַחֲצֵר הַחִיצוֹנָה אֶל הָעָם יִפְשְׁטוּ אֶת בְּגָדֵיהֶם אֲשֶׁר הֵמָּה מְשַׁרְתֵּם בָּם וְהִנִּיחוּ אוֹתָם בְּלִשְׁתֹּת הַקֹּדֶשׁ וּלְבָשׁוּ בְּגָדִים אֲחֵרִים וְלֹא יִקְדְּשׁוּ אֶת הָעָם בְּבְגָדֵיהֶם: (כ) וְרֹאשָׁם לֹא יִגְלִחוּ וּפְרָע לֹא יִשְׁלַחוּ פָסוּם יִכְסְמוּ אֶת רֹאשֵׁיהֶם: (כא) וַיֵּין לֹא יִשְׁתּוּ כָּל פֶּהֶן בְּבוֹאֵם אֶל הַחֲצֵר הַפְּנִימִית: (כב) וְאַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה לֹא יִקְחוּ לָהֶם לְנָשִׁים כִּי אִם בְּתוּלַת מִזְרַע בֵּית יִשְׂרָאֵל וְהָאֲלֻמָּנָה אֲשֶׁר תִּהְיֶה אֲלֻמָּנָה מִפֶּהֶן יִקְחוּ: (כג) וְאֵת עַמִּי

בגדי הכהונה ולא במקום בית השחי, שגם שם רב הזיעה, אלא על הצלעות כנגד המרפק. [ע"פ רש"י¹¹]: (יט) וּבְצִאתָם אֶל הַחֲצֵר הַחִיצוֹנָה, וכאשר יצאו הכהנים מהעזרה שלהם אל החצר החיצונה, וחוזר ומפרש: אל החצר החיצונה אל העם, רוצה לומר, מה שאמרתי אל החצר החיצונה, הכוונה היא אל העם. כלומר, אין הכוונה לעזרת (נשים) [כהנים]. שהיא חיצונית כלפי ההיכל, שנקרא לעיל בשם חצר הפנימית, כי אם אל העם, הוא עזרת אנשים אשר שם עמידת העם, אבל למול עזרת כהנים נקראה בשם חצר החיצונה: יִפְשְׁטוּ אֶת בְּגָדֵיהֶם, בגדי כהונה: אשר המה משרתם בם והניחו אותם בלשכת הקדש. הם העומדים בתחתיות ההר וממעל: וּלְבָשׁוּ בְּגָדִים אֲחֵרִים, בגדי חול: וְלֹא יִקְדְּשׁוּ אֶת הָעָם בְּבְגָדֵיהֶם, רוצה לומר למען לא יהא נראה שהעם קדושים כמוהם, כי אם יבואו שמה. בין שאר העם, בבגדי כהונה, יהא נראה לכל שאין חשש אם יגעו בהן בני האדם, כאילו שהעם קדושים כמו הכהנים [ע"פ הרד"ק כאן, ולעיל מב יד, שמפרש שחצר החיצונה הכוונה לעזרת ישראל. אך לרש"י הכוונה לעזרת נשים]: (כ) וְרֹאשָׁם לֹא יִגְלִחוּ¹², שער ראשם לא יגלחו בכל עת: וּפְרָע לֹא יִשְׁלַחוּ, לא יניחו גידול השער להתפשט יותר מדאי, וארז"ל (סנהדרין כב) שיגלחו אחד לשלשים יום: בָּסוּם יִכְסְמוּ אֶת רֹאשֵׁיהֶם, על כהנים גדולים יאמר, שהם יגלחו באופן שיגיע ראש שער זה בצד עקרו של זה, ככוסמת הזו הסדורה בשבולת ראשו של זה בצד עקרו של זה, כן ארז"ל (סנהדרין כב, בביאור פסוק זה, ושם מבואר שהיא תספורת נאה שאין כמוה): (כא) וַיֵּין לֹא יִשְׁתּוּ כָּל כַּהֵן¹³, בין כהן גדול בין כהן הדיוט: בְּבוֹאֵם אֶל הַחֲצֵר הַפְּנִימִית, הוא ההיכל ולמול בית קודש הקדשים נקרא חצר [ע"פ רש"י]: (כב) וְאַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה לֹא יִקְחוּ לָהֶם לְנָשִׁים, זהו ככהנים גדולים שאסורים גם באלמנה ואינם נושאים: כִּי אִם בְּתוּלַת מִזְרַע בֵּית יִשְׂרָאֵל, והאלמנה, אשר תהיה אלמנה, רוצה לומר שלא תהיה רק אלמנה, אבל לא נחלצה. בנזף

מעין חיים – מוסר ועיונים

¹¹ **מד יח ביזע.** מקור הפירוש, הוא בגמרא זבחים יח' ב'. ושם מוסיף הגמ' בדף יט' שמלבד ענין הזיעה, יש נוי לחגור דווקא במקום זה.

¹² **מד כ ראשם לא יגלחו.** הנה בהלכות המקדש לא נמצא, איסור על הכהנים לגלח שער ראשם. והן אמנם בתורה בפרשת אמור, בפרשת כהנים נאמר ראשם לא יגלחו. אך בגמרא (מכות כ' א') מבאר שמדבר באיסור אחר, שלא לעשות קרחה בראש על מת, והוא איסור שיטעו גם בישראל, ונכפל בכהנים ללמד עוד פרטי הלכות, אבל אינו דווקא בכהנים (עין רמב"ם בסי' המצוות ל"ת קעא).

הערה ופרע לא ישלחו. חז"ל קיבלו הלכה למשה מסיני, ששמכה יחזקאל בפסוק זה, שכהן אסור בעבודה כשהוא פרוע ראש, והיינו כשערו גדל יותר מלי יום, ואם עבד עבודתו פסולה, כדין שתוי יין.

¹³ **מד כא ויין לא ישתו.** איסור זה נאמר בתורה (ויקרא י ט) יין ושכר אל תשת, אתה ובניך אתך, בבאכם אל אהל מועד ולא תמותו.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

יורו בִּין קֶדֶשׁ לְחַל וּבִין טָמֵא לְטָהוֹר יוֹדְעִים: (כד) וְעַל רִיב הִמָּה יַעֲמְדוּ לִי. שְׁפֹט [לְמִשְׁפָּט] בְּמִשְׁפָּטִי וְשִׁפְטָהוּ [יִשְׁפָּטָהוּ] וְאֵת תּוֹרָתִי וְאֵת חֻקֹּתַי בְּכָל מוֹעֲדֵי יִשְׁמְרוּ וְאֵת שְׁבֻתוֹתַי יִקְדְּשׁוּ: (כה) וְאֵל מֵת אָדָם לֹא יָבֹא לְטָמְאָה כִּי אִם לְאָב וּלְאֵם וּלְבֶן וּלְאֵחַ וּלְאָחוֹת אֲשֶׁר לֹא הִיָּתָה לְאִישׁ יִטְמְאוּ: (כו) וְאַחֲרֵי טְהָרָתוֹ שְׁבַעַת יָמִים יִסְפְּרוּ לוֹ: (כז) וּבַיּוֹם בָּאוּ אֶל הַקֶּדֶשׁ אֶל הַחֲצֵר הַפְּנִימִית לְשֶׁרֶת

לאלמנותיה, אז-מכּהן יִקְחוּ רוצה לומר מקצת כהנים מותרים בהם והם ההדיוטים, אבל כשהיא גם חלוצה אסורה גם. לכהנים. הדיוטים, ואף שהיא מדרבנן, רמזה יחזקאל [ע"פ רש"י. רש"י מזכיר גרושה, ולא חלוצה, אכן רק חליצה הוא ענין שנעשה באלמנה, והדבר יותר מובן לומר שהיא רק אלמנה ולא נוסף בה חליצה, מה שאין כן גירושין לא שייך אחרי אלמנות מאותו בעל, כי אם מבעל אחר]: (כג) וְאֵת עַמִּי יוֹרְמִי, הכהנים ילמדו את העם להבדיל-בִּין קֶדֶשׁ לְחַל, בִּין קֶדֶשׁ לְחֻלִּין וּבִין טָמֵא לְטָהוֹר יוֹדְעִים^{רמב}, גם יודיעם ההבדל בין טמא לטהור: (כד) וְעַל רִיב הִמָּה יַעֲמְדוּ לְמִשְׁפָּט, ועל דין ממון יעמדו העם לפניהם למשפט, בְּמִשְׁפָּטִי יִשְׁפָּטָהוּ והם ישפטוהו במשפטי התורה לא לפי אומדן דעתם: וְאֵת תּוֹרָתִי וְאֵת חֻקֹּתַי, התורות והחוקים הנהוגים-בְּכָל, יְמֵי מוֹעֲדֵי ה' בדבר הקרבנות יִשְׁמְרוּ הם לעשותם-וְאֵת שְׁבֻתוֹתַי יִקְדְּשׁוּ, וכן יקדשו את השבתות בדבר הקרבנות הבאות חובה ליום: (כה) וְאֵל מֵת אָדָם לֹא יָבֹא לְטָמְאָה, לטמא את עצמו: כִּי אִם לְאָב וּלְאֵם וּלְבֶן וּלְאֵחַ וּלְאָחוֹת אֲשֶׁר לֹא הִיָּתָה לְאִישׁ, למשכב יִטְמְאוּ^{רמב}: (כו) וְאַחֲרֵי טְהָרָתוֹ, רוצה לומר אחר פרישתו מן המת, כן ארז"ל (מועד קטן טז) [ע"פ רש"י]: שְׁבַעַת יָמִים, ואחרי זה הוא טהור: יִסְפְּרוּ לוֹ, רוצה לומר, אחיו הכהנים יספרו לו, שאם שכח הוא לא יניחוהו הם ליכנס למקדש עד אחר שבעת ימים ויטהרו [ע"פ רד"ק בסוף פסוק כ"ז]: (כז) וּבַיּוֹם בָּאוּ אֶל הַקֶּדֶשׁ, רוצה לומר בתחלת ביאת

מעין חיים – מוסר ועיונים

^{רמב} **מד כג. ואת עמי יורו.** הפסוק הזה בא באמצע מצוות הכהונה, בין לפניו ובין לאחריו הנדון במצוות הכהונה. וצריך ביאור, מה שייך ענין היותם תלמידי חכמים, מלמדים ודיינים, לענין כשרותם לעבודה.

אבל באמת יש קשר רב, שתנה למדנו בגמרא (חולין קל' ב') אמר רב שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן מנין שאין נותנין מתנה לכהן עם הארץ שנאמר (דברי הימים ב' לא) ויאמר לעם ליושבי ירושלים לתת מנת לכהנים ולוויים למען יחזקו בתורת ה'. כל המחזיק בתורת יש לו מנת, ושאינו מחזיק בתורת ה' אין לו מנת. ומבואר שם בגמרא (וברש"י ד"ה לחולקן, ובד"ה אטו חזה) שדיינים אומרים לישראל לזה תן תרומה וחזה ושוק של שלמים מפני שהוא חבר, ואינו יכול ליתן לכהן עם הארץ.

וכן נאמר (דברים יז) כי יפלא ממך דבר למשפט בין דם לדם בין נגע לנגע דברי ריבות בשעריך וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ה' אלוהיך בו, ובאת אל הכהנים הלויים ואל השופט. ובסנהדרין יד' ב' שהשופט האמור כאן הוא כהן גדול.

ולהלן שם (פסוק יב) והאיש אשר יעשה בודון לבלתי שמוע אל הכהן העומד לשרת שם את ה' אלוהיך או אל השופט. מבואר שענין ההוראה והמשפט מסורה לכהן העובד.

וכן נאמר לעיל (פרק ז' לא) ותורה תאבד מכהן. ובהושע (ד ו') כי אתה הדעת מאסת ואמאסך מכהן לי, ותשכח תורת אלהיך אשכח בניך גם אני. ובמלאכי (ב) ועתה אליכם המצוה הזאת הכהנים.. ושם, כי שפתי כהן יסמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו.

^{רמב} **מד כג בין טמא לטהור יודיעם.** יש לפרשו על מראה נגעים, שמצוותו דווקא בכהן.

^{רמב} **מד כה ואל מת אדם.** כמו שנאמר (ויקרא לא א) לנפש לא יטמא בעמיו. כי אם לשארו הקרב אליו, לאמו ולאביו ולבנו ולבתו ולאחיו. ולאחותו.

פִּקְדֵשׁ יִקְרִיב תִּטָּאתוֹ נָאִם אֲדֹנָי יְהוִה: (כח) וְהִיְתָה לָהֶם לְנִחְלָה אָנִי נִחְלָתָם וְנִאֲחֲזָה לֹא תִתְּנוּ לָהֶם בְּיִשְׂרָאֵל אָנִי אֲחֻזָּתָם: (כט) הַמִּנְחָה וְהַחֲטָאת וְהָאֵשֶׁם הֵמָּה יֹאכְלוּם וְכָל חֶרֶם בְּיִשְׂרָאֵל לָהֶם יִהְיֶה: (ל) וְרֹאשִׁית כָּל בְּפוּרֵי כָל וְכָל תְּרוּמַת כָּל מִפְּל תְּרוּמוֹתֵיכֶם לַכֹּהֲנִים יִהְיֶה וְרֹאשִׁית עֲרֹסוֹתֵיכֶם תִּתְּנוּ לַפֹּהֵן לַהֲנִיחַ בְּרָכָה אֶל בֵּיתְךָ: (לא) כָּל

הכהן להתחנך בעבודה: אל החצר הפנימית היא עזרת כהנים אשר שם המזבח לשרת בקדש, יקריב חטאתו. זהו עשירית האיפה שהיו הכהנים מקריבים ביום החנוך, וכמו שנאמר (ויקרא ו יב) זה קרבן אהרן ובניו אשר יקריבו לה' ביום המשח אותו, עשירית האיפה סולת וכו'. **נאם אדני אלקים.** [ע"פ רש"י^{יב}]: (כח) והיתה להם לנחלה הכהונה תהיה להם לנחלה, כי לא ינחלו חלק בארץ: **אני נחלתם**^{יג}, רוצה לומר מותר קרבני יהיה נחלתם: **ואחוזת** אחוזת נחלת קרקע שדות וכרמים **לא תתנו להם בישראל**, וזהו למען יהיו פגורים לעסוק בעבודת המקדש (וימה שלקחו תרומת הארץ כמו שנאמר תרומת הקודש לכהנים וכו') (לקמן מ"ח) זה היה לצורך בתים וחצרות: **אני אחוזתם**, רוצה לומר מותר קרבני יהיה אחוזתם, וכפל הדבר במילים שונות: (כט) **המנחה**, רוצה לומר שירי המנחה: **והחטאת והאשם המה יאכלום**^{יד}, **וכל חרם בישראל**, כל הקדשות **להם יהיה**^{יז}: (ל) **וראשית כל בכורי כל רמח**, הראשית מכל הדברים כולם שנתבכרו בבשול, והם הבכורים: **וכל תרומת כל**, כל התרומות כולם, בין דגן בין תירוש ויצהר: **מכל תרומותיכם**^{יח}, מכל הדברים שאתם חייבים להפריש מהם תרומה **לכהנים יהיה**, **וראשית ערסותיכם**^{יט} **תתנו לכהן**, חלק ראשון מעיסה עד שלא תאכלו ממנה ועל החלה יאמר: **להניח ברכה אל ביתך**^כ.

מעין חיים – מוסר ועיונים

^{יב} **מד כז ביום נואו אל הקדש אל החצר הפנימית לשרת בקודש**, יעוין ביאור ברש"י וברד"ק לפי חז"ל. והנה בתחילת הפרשה לעיל פסוק יז' מה שנאמר חצר הפנימית, פרשוהו על ההיכל. ולכאורה גם כאן היה ניתן לפרשו על ההיכל, ולומר שכהן גדול שהיה כהן הדיוט והתמנה להיות כהן גדול, מקריב מנחה לחנוכו. ודין זה מבואר במנחות עח'. אכן זה אינו, כי בהיכל גם כהן הדיוט עובד, וכהן גדול התיחד רק בכך שהוא עובד בקודש קדשים, וזה אינו נקרא כלל בשם חצר, אלא בית. ולכן לא פירשו כן.

^{יג} **מד כח אני נחלתם**, וכן נאמר (דברים י ט) על כן לא היה ללוי חלק ונחלה עם אחיו ה' הוא נחלתו. ושם (יח ב) ונחלה לא יהיה לו בקרב אחיו ה' הוא נחלתו. וכן נאמר ביהושע (יג יד) ושם (יג לא), ושם (יד ג) ועוד.

^{יד} **מד כט. המה יאכלום**, כמו שנאמר (במדבר יח ט) זה יהיה לך מקדש הקדשים מן האש כל קרבנם לכל מנחתם ולכל חטאתם ולכל אשם.

^{יז} **מד כט וכל חרם**, כמו שנאמר (במדבר יח יד) כל חרם בישראל לך יהיה.

^{יח} **מד ל וראשית כל בכורי כל**, כמו שנאמר (במדבר יח יג) בכורי יח אשר בארצם אשר יביאו לה' לך יהיה. הרי מבואר שהביכורים לכהן.

^{יט} **מד ל מכל תרומותיכם**, כמו שנאמר (במדבר יח יב) כל חלב יצהר וכל חלב תירוש ודגן ראשיתם אשר יתנו לה' לך נתנים.

^כ **מד ל וראשית ערסותיכם**, כמו שנאמר (במדבר טו כא) מראשית ערסותיכם תתנו לה' תרומה. והנה אמנם בתורה אין מפורש שחלה ניתן לכהן, אך בספרי קרח ב, דרש מפסוק לה' (במדבר יח) זו חלה, שניתן לכהן.

^{יז} **מד ל להניח ברכה אל ביתך**, בגמרא (שבת לב) משמע שברכה זו נאמרה במיוחד על מצות הפרשת חלה, ולא כהרד"ק שפירש שהוא על כל מתנות הכהונה. יתר על כך, את לשון ביתך האמור כאן דרשו חז"ל (יבמות סב' ב' במהרש"א, מדרש רבה בראשית יז ב) ביתו זו אשתו, שאין ברכה לאדם השרוי ללא אשה. וכידוע הפרשת חלה הוא מצוות האשה

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

נְבִלָה וטְרֵפָה מִן הָעוֹף וּמִן הַבְּהֵמָה לֹא יֵאָכְלוּ הַכֹּהֲנִים :

פרק מה (א) וּבַהֲפִילְכֶם אֶת הָאָרֶץ בְּנַחֲלָה תְּרִימוּ תְּרוּמָה לַיהוָה קֹדֶשׁ מִן הָאָרֶץ אֲרֶךְ חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים אֵלֶּף אַרְבֵּי וָרֶחֶב עֶשְׂרֵה אֵלֶּף קֹדֶשׁ הוּא בָּכָל גְּבוּלָה סָבִיב : (ב) יִהְיֶה מִזֶּה אֶל הַקֹּדֶשׁ חֲמֵשׁ מְאוֹת בַּחֲמֵשׁ מְאוֹת מֵרֶבַע סָבִיב וְחֲמִשִּׁים אֲמָה מִגֶּרֶשׁ לוֹ סָבִיב : (ג) וּמִן הַמִּדָּה הַזֹּאת תִּמְדֹּד אֲרֶךְ חֲמֵשׁ [חֲמִשָּׁה] וְעֶשְׂרִים אֵלֶּף וָרֶחֶב עֶשְׂרֵה אֵלֶּפִים

כאומר אל ירע לבבכם בתת כל אלה לכהנים, כי זה יהיה סיבה להשרות ברכה בביתך, ולא יחסר העושר כי עוד יוסיף [ע"פ רד"ק]: (לא) כל נבלה וטרפה מן העוף ומן הבהמה לא יאכלו הכהנים. טתם נבלה נאסר גם לישראל לא רק לכהנים, אלא, פירשו רז"ל (מנחות מה) שלפי שהותרה להם מליקת חטאת העוף שהיא נבלה וטריפה, הוצרך להזהירם על שאר נבלות וטרפות שלא נחשוב שהוא הדין הותר להם. נבלות וטרפות. משל חולין [ע"פ רש"י]:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק מה א-ח):

נבואה על משפט חלוקת ירושלים, והמקומות הסובבות אותה, שחלק ממנו ינתן לכהנים, ללוים, ולמלך.

ואומר שהמלך לא יכביד עליהם במיסים, כי אם תרומות, מעשרות וקרבנות.

בפרשה זו נאמר שיעור מעשר, שיעור תרומה, ודין בקרבן.

פרק מה (א) וּבַהֲפִילְכֶם אֶת הָאָרֶץ בְּנַחֲלָה לפי שעל פי רוב יחולק הארץ בנחלה על ידי הפלת גורל, לכן אמר לשון בהפילכם. ועם כי באמת. החלוקה היא לא תהיה על ידי הפלת גורל. או יאמר זה הלשון על הירושה, וכמו שמצינו לשון כזה על ירושה. בדברי רבותינו זכרונם לברכה, 'ביום אתה מפיל נחלות' (בבא בתרא קי"ג): **תְּרִימוּ תְּרוּמָה לַיהוָה קֹדֶשׁ מִן הָאָרֶץ**. החלק הזה יהיה קדש מכללות הארץ: **אורך**. ממזרח למערב. **חמשה ועשרים אלף ארך, ורחב**. מצפון לדרום. **עשרה אלף קדש הוא בכל גבולה סביב**. רוצה לומר כל השטח הזה מסביבה. ובפסוק ג' יבאר אם הכונה כ"ה אלף אמות, או מדה אחרת, ולזה יבואר שהכ"ה אלף הוא מן המזרח למערב, ועשרה אלף הוא מצפון לדרום: (ב) **יִהְיֶה מִזֶּה אֶל הַקֹּדֶשׁ** מהשטח הזה יהיה מקודש ממנו. בעבור בית המקדש. **חמש מאות בחמש מאות מרבע סביב**. ויהיה מרובע מסביב, וזהו הר הבית: **וחמשים אמה מגרש לו סביב**. בכל ארבעת הרוחות יהיה מגרש חמשים אמה: (ג) **כעת** אינו מדבר על דבר נוסף, אלא מבאר את המדידה הכתובה בפסוק א'. **ומן המדה הזאת תמדוד ארך**. ולפי שלא פירש למעלה במה ימדוד מדת התרומה אם באמות אם בקנים, לכן פירש ואמר ומן המדה הזאת רוצה לומר במדה שמדד את הר הבית דהיינו בקנים, וכמו שנאמר וימד את רחב הבנין קנה אחד (לעיל מ) ושם פסוק ה' מביאר שכל קנה מדתו ו' אמות, דהיינו לו' טפחים, בזה המדה תמדוד האורך של. **חמשה ועשרים אלף ורחב עשרת אלפים**. [ע"פ רש"י]. וכו' באמצעות השטח

מעין חיים – מוסר ועיונים

(עין מסכת סופרים פ"ט להניח ברכה אל ביתך, שישלח לאשתו כוס ברכת המזון, ואולי הטעם שדווקא כוס ברכת המזון, שהוא ברכה על הפת החייבת בחלה, ומטעם שהברכה בעיסה הוא בזכות מצוות חלה).

ובו יהיה המקדש קדש קדשים: (ד) קדש מן הארץ הוא לפנהנים
משרתי המקדש יהיה הקרבים לשרת את יהוה ויהיה להם מקום
לבתים ומקדש למקדש: (ה) נחמשה ועשרים אלה ארך ועשרת
אלפים רחב יהיה [ונהיה] ללזים משרתי הבית להם לאחזה עשרים
לשכל: (ו) נאחזת העיר תתנו חמשת אלפים רחב וארך חמשה
ועשרים אלה לעצמת תרומת הקדש לכל בית ישראל יהיה: (ז)
ולנשיא מזה ומזה לתרומת הקדש ולאחזת העיר אל פני תרומת

ההוא יהיה המקדש. הוא הר הבית שהוא קודש קדשים. מול ויחסיית אל. כל שטח הרצועה ההיא, הנקרא
קדש, אמנם ביחס לקדושות שבהר הבית, הרי נקרא קודש הקדשים רק לפני ולפנים מקום הארון פנימה. ונמצא שמדת המקדש ג'
אלפים אמה על ג' אלפים אמה, ומדת הרצועה ק"נ אלה אמות על ששים אלה אמות: (ד). מבאר מה עושים בכל הרצועה. קדש
מן הארץ הוא. כל השטח הזה הוא קדש מכללות הארץ. לכהנים משרתי המקדש יהיה. והוא. יהיה אל
הכהנים. הקרבים לשרת את ה' והיה להם מקום לבתים. השטח הזה יהיה להם מקום. בעבור. בתים
למגוריהם. ובאמצעה מקום מזומן על המקדש. ומקדש למקדש. [ע"פ רש"י]: (ה) וחמשה רוצה לומר וסמוך לו
יהיה עוד רצועה חמשה ועשרים אלה ארך ועשרת אלפים רחב. וזה יהיה ללזים משרתי הבית להם
לאחזה. להיות להם לאחזה: עשרים לשכות. רוצה לומר בהרצועה ההיא יעשו עשרים לשכות סמוך לאחוזת
הכהנים לשבת בהם הלזים השוערים, למען יהיו קרובים אל הבית, והשאר יהיה לצרכיהם ולבתיהם [ע"פ רד"ק,
ורצועה זו תהיה בדרומה של הרצועה הקודמת]: (ו) ואחוזת העיר. נחלת העיר רוצה לומר מקום זרע תבואה
למאכל ליושבי העיר. תתנו חמשת אלפים רחב וארך חמשה ועשרים אלה לעצמת תרומת הקדש.
במדת אורך תרומת הקדש והוא אחוזת הכהנים והלזים: לכל בית ישראל יהיה. אחוזת העיר יהיה לכל
השבטים זה כזה. נמצא שמדת ירושלים תהיה ארכה כה' אלה קנים של ו' אמה כל אחד, ורחבה כה' אלה, דהיינו
ו' ו' וה'. שהם קנ' אלה אמה על קנ' אלה מה ו' ואחוזת העיר. רש"י מפרש שהכוונה בעבור בתים לגור בהם. אך
יש לציין מדוע בפסוק ד' גבי כהנים נאמר לבתים, ולגבי חלק הלזים וחלק השבטים נאמר לאחוזת. מכך מדקדק
המלבי"ם בפסוק ד', שאחוזת הוא גם לשדות וכרמים (וכמו בפסוק ח' דשם הוא וודאי לשדות, כי מה יעשה
הנשיא בכל כך הרבה בתים), וחלוק מחלק הכהנים שזהו דווקא בעבור העיר, ועל כן מיועד רק לבתים.

אמנם האמת היא שהדבר מפורש להלן (פרק מח טו) וחמשת אלפים הנותר ברחב על פני חמשה ועשרים אלה,
חול הוא לעיר למושב ולמגורש. הרי מפורש שמיועד לשני הדברים. ויותר מפורש שם, פסוק טז' וז' שהעיר תהא
ד' אלפים וה' מאות, על ד' אלפים וה' מאות, וסביב לה מגרש מאתים וחמישים קנים מכל צד, ושאר הרצועה הוא
עבור שדות, ושם מבואר למי יהיו תבואת השדות.

והנה בפרשה זו מתבאר שהעיר שמידותיה הם הד' אלפים וה' מאות כפי המבואר לקמן מח, אינו מידת כל העיר
ירושלים, אלא באמת יהיה עוד בתים בנחלת הכהנים והלזים. עיין מה שיתבאר בפרק מח'. (ז) ולנשיא. ואל
הנשיא הוא מלך המשיח אליו יותן אחוזת נחלה. מזה ומזה לתרומת הקדש ולאחוזת העיר. והוא אחוזת
הכהנים והלזים ולאחוזת העיר, ולתוספת ביאור אמר. אל פני תרומת הקדש ואל פני אחוזת העיר
מפאת ים ימה ומפאת קדמה קדימה. העבר המערב כלפי המערב, ומעבר המזרח כלפי המזרח: ואורך.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

הקדש ואל פני אחזת העיר מפאת ים ימה ומפאת קדמה קדימה וארץ לעמות אחד החלקים מגבול ים אל גבול קדימה: (ח) לארץ יהיה לו לאחזה בישראל ולא יונו עוד נשיאי את עמי והארץ יתנו לבית ישראל לשבטיהם:

(ט) פה אמר אדני יהוה רב לכם נשיאי ישראל חמס נשד הסירו ומשפט וצדקה עשו הרימו גרשתיכם מעל עמי נאם אדני יהוה: (י) מאזני צדק ואיפת צדק ובת צדק יהי לכם: (יא) האיפה והבת

של חלק הנשיא שמוזה ומזה: לעמות אחד החלקים. כל ג' הרצועות האמורות, שהם הא' כ"ה אלף על עשר אלף, הב' כ"ה אלף על עשר, הג' ה' אלף על כ"ה אלף, הם יחד מרובע של כ"ה אלף על כ"ה אלף, ואחרי שתנשיא מקבל את ממזרח וממערב של הכ"ה אלף עד הסוף, נמצא שהכל יחד הוא רצועה שמצפון לדרום הוא כ"ה אלף, וממזרח למערב הוא מן תחילת ארץ ישראל עד סופו, ורצועה זו הוא, במדת אחד מן החלקים של השבטים אשר יהיו. **מגבול ים אל גבול קדימה**, מגבול המערב אל גבול המזרח, שהוא כה' אלף קנים מצפון לדרום. וממזרח ארץ ישראל עד מערבו כל האורך [ע"פ רש"י], ועיין בקונטרס בנין הבית בתחילתו ובצורה: (ח) **לארץ**, בתוך הארץ יהיה לו זה **לאחזה בישראל**, ולא יונו עוד נשיאי את עמי, רצה לומר כשיהיה להם אחוזת נחלה מרובה לא יעשקו עוד הנשיאים את עמי לקחת מה משלהם, כי יהיה די להם בנחלת אחוזתם: **והארץ**, ושאר הארץ יתנו לבית ישראל לשבטיהם. חלק לכל שבט זה כזה [ע"פ רש"י]:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק מה ט – טו):

לפירוש המצודות יש בפרשה זו אזהרה ראשונה לשמור על דיוק המדות והמשקלות. ואזהרה שניה לקיים בדיוק, את מצוות תרומה לכהן, ומעשרות ללוויים. ומצוה חדשה לתת שם עבור חנוכת הבית לעתיד לבא.

(ט) כה אמר אדני אלקים רב לכם נשיאי ישראל, אתם המלכים מישראל שהייתם קודם החורבן, הנה זמן רב היה לכם מה שהוניתם ועשקתם את עמי, אבל עתה שמינו אתכם מלכי פרס לנשיאים על ישראל. **חמס ונשד הסירו**, הסירו החמס ושוד. **ומשפט וצדקה עשו**, ועשו משפט וצדקה. **הרימו גרשתיכם מעל עמי נאם אדני אלקים**, הפרישו מעל עמי את המסים מה שהייתם גורשים ומטילים עליהם [ע"פ רד"ק]: **(י) מאזני צדק ואיפת צדק ובת צדק יהי לכם**, רוצה לומר לא תעשו עוד עול במשקל ובמדה: **(יא) האיפה והבת תכן אחד יהיה**, רוצה לומר חשבון זה כחשבון זה, האיפה עשירית החומר במדת היבש

מעין חיים – מוסר ועיונים

²² **מה י. יהי לכם**. הנה חטא הונאת משקלות נעשה על ידי החנונים והעם, ולא על ידי המלכים, ואם כן מדוע מדבר את הדברים האלו למלכים. יש לומר שעל המלכים להציב שומרים לשמור את דיוק המשקלים (רד"ק) מיהו לולא דבריו, לכאורה פסוק זה הוא הקדמה לפסוק הבא, בו מתבאר שהאיפה וחבת, הם השיעור של התרומה.

תִּכְן אֶחָד יִהְיֶה לְשֵׂאת מַעֲשֵׂר הַחֹמֶר הַבֵּת וְעֲשִׂירֵת הַחֹמֶר הָאֵיפָה אֶל
הַחֹמֶר יִהְיֶה מִתְכַּנְתּוֹ: (יב) וְהַשְּׁקָל עֲשָׂרִים גֵּרָה עֲשָׂרִים שְׁקָלִים
חֲמִשָּׁה וְעֲשָׂרִים שְׁקָלִים עֲשָׂרָה וַחֲמִשָּׁה שְׁקָל הַמָּנֶה יִהְיֶה לָכֶם: (יג)
זֹאת הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר תָּרִימוּ שְׂשִׁית הָאֵיפָה מִחֹמֶר הַחֲטִיִּם וְשְׂשִׁיתֵם
הָאֵיפָה מִחֹמֶר הַשְּׁעָרִים: (יד) וְחֶק הַשְּׁמֶן הַבֵּת הַשְּׁמֶן מַעֲשֵׂר הַבֵּת
מִן הַכֹּר עֲשֶׂרֶת הַבֵּתִים חֹמֶר פִּי עֲשֶׂרֶת הַבֵּתִים חֹמֶר: (טו) וְשֵׁה אַחַת
מִן הַצֹּאן מִן הַמֵּאֲתִים מִמִּשְׁקָה יִשְׂרָאֵל לְמִנְחָה וּלְעוֹלָה וּלְשִׁלְמִים

שהחומר הוא ל' סאה, והאיפה ג' סאה, ובת. הוא עשירית החומר. במדת הלח: לשאת מעשר החומר הבת^{יג}
ועשירית החומר האיפה. ויש מצוה. לקחת את הבת מעשר מחומר בלח, ואת האיפה מעשר מחומר ביבש. רוצה
לומר שיהא בהם שיעור חשבון זה לא פחות ולא יותר: אל החומר יהיה מתכנתו, רוצה לומר לפי מדת
החומר יהיה החשבון של כל אחד מהמדות האלה, אם יוסיפו בחומר יוסיפו גם בהם לפי הערך, וכן אם יפחתו
מהם [ע"פ רש"י]: (יב) והשקל, משקל השקל יהיה עשרים גרה, עשרים שקלים חמשה ועשרים
שקלים עשרה וחמשה שקל המנה יהיה לכם. בזמן ההוא היה משקל מיוחד בפני עצמו אבן מכ' שקלים,
ואבן מכ"ה שקלים, ואבן מט"ו שקל, לכן אמר שכל אלו שלש המשקולות ביחד יחשב למשקל מנה, ולא יעוררו
את המשקל (אם כן המנה הוא ששים שקלים, והשקל הוא ד' זוז, הרי למנה מאתיים וארבעים זוז, כי מנה של חול
הוא מאה זוז, ושל קדש כפול הרי מאתיים, והוסיף בה יחזקאל שתות מלבר הרי ר"מ זוז) [ע"פ רש"י וגמרא בבא
בתרא צ':] (יג) זאת התרומה אשר תרימו ששית האיפה מחומר החטים. והוא חלק אחד מששים,
וזהו שאמרו רז"ל. בענין שיעור מצוות תרומה גדולה הניתן לכהנים, עין רעה לא יפחות מאחד מששים: וששיתם
האיפה מחומר השעורים. תתנו חלק ששית מחומר השעורים רוצה לומר בין מחטים בין משעורים תתנו חלק
אחד מששים [ע"פ רש"י]: (יד) וחק השמן, רוצה לומר משפט מעשר השמן. הוא מעשר ראשון הניתן ללוויים:
הבת השמן מעשר הבת מן הכר, רוצה לומר הבת הוא מדת השמן, ויתנו את הבת מעשר מן הכור, והוא
החמר. וזהו לפי שעשרת בתים. היא חמר, אם כן הבת הוא חלק מעשר בחמר [ע"פ רש"י]: בי עשרת
הבתים חמר, רוצה לומר כי גם היום המדה כך היא עשרת בתים המה מדת החמר, וכן יהיה לעתיד [ע"פ
רד"ק]: (טו) ושה אחת מן הצאן מן המאתים. מי שיהיו לו מאתיים צאן יביא שה אחת לקרבן לחנוך הבית
[ע"פ רד"ק]: ממשקה ישראל. תרגם יונתן מפטימא דישראל, רוצה לומר מבהמות הטובים והמובחרים
שבידם יביאו הקרבנות וכן מסלת היפה יביאו למנחות. ורז"ל אמרו (מנחות ז'), מן המותר לישראל. וכאומר,
הכונה גם כן להלכה, שאין להביא קרבן לגבוה, אלא מן הראוי לסעודת ישראל. ואין בה שום איסור של מאכלות אסורות, כגון
בהמה טרפה, או יין לנסכים מערלה וכלאי הכרם. ואף שכונתו גם לדברים של אכילה, תפס הנביא לשון משקה, כי הסעודה נקראת

מעין חיים – מוסר ועיונים

^{יג} מה יא מעשר החומר, הבת. הוא מעשר ראשון הניתן ללוים. אמנם לפי סדר הפרשה נראה שבפסוק זה עיקר המכוון,
להזהיר על דיוק המדות, ואומר שהדיוק נוגע לענין המעשר. אבל האזהרה לקיים את המעשרות בדיוק נאמרה רק
מפסוק יג' ואילך. שהרי פסוק י' ויב' אינם מדברים בעניני תרומות ומעשרות כלל אלא בענין דיוק המדות, מכך נראה
שגם פסוק יא' עוסק בזה.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

לְכַפֵּר עֲלֵיהֶם נָאִם אֲדֹנֵי יְהוָה:

(טז) פֶּל הָעַם הָאָרֶץ יִהְיוּ אֶל הַתְּרוּמָה הַזֹּאת לְנָשִׂיא בִּישְׂרָאֵל: (יז) וְעַל הַנָּשִׂיא יִהְיֶה הָעוֹלֹת וְהַמִּנְחָה וְהַנֶּסֶךְ בַּחֲגִים וּבַחֲדָשִׁים וּבַשְּׁבֻטוֹת בְּכָל מוֹעֲדֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל הוּא יַעֲשֶׂה אֶת הַחֲטָאֹת וְאֶת הַמִּנְחָה וְאֶת הָעוֹלָה וְאֶת הַשְּׁלָמִים לְכַפֵּר בְּעַד בֵּית יִשְׂרָאֵל:

על שם המשקה, וכן (אסתר ה') אל המשתה אשר עשתה אסתר - למנחה ולעולה ולשלמים לכפר עליהם **נאם אדני אלקים**. [ע"פ רש"י] ושה אחד. מפרש המצודות על פי הרד"ק שהשה הזה הוא בעבור חינוך הבית. והנה הרד"ק מפרש שגם פסוק יג' ויד' הם לחינוך הבית, ובוה לא פירש המצודות כהרד"ק אלא כרש"י שהוא על שאר תרומות ומעשרות, אלא נראה מהמצודות, שבפסוק זה גם רש"י מודה לרד"ק:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק מה טז-יז): דין הנשיא בחנוכת הבית.

(טז) בל העם הארץ יהיו אל התרומה הזאת. אין מי .שחוא פטור. נקי מהם, כולם יתנו התרומה הזאת לנשיא בישראל^{י"ד}. ואף על הנשיא בישראל גם עליו לתת התרומה הזאת: **(יז) ועל הנשיא יהיה, ומלבד התרומה יהיה עוד על הנשיא - העולות והמנחה והנסך. ומנחות ויין הנסכים הבאים .בחגים ובחדשים ובשבטות בכל מועדי בית ישראל. בכל הימים שהם נועדים ומתאספים לבוא אל המקדש, והם חגים וחדשים ושבטות, וכפל הדבר במילים שונות: .הוא יעשה את החטאת ואת המנחה ואת העולה ואת השלמים. רוצה לומר משלו יביא את כל אלה - לכפר בעד בית ישראל. כלומר קרבנות המוספים יביא הנשיא מכספו, ויקדיש את הקרבנות כדי שיצאו בהם עם ישראל (ראובן המביא קרבן כדי שיצא בו שמעון, הרי ראובן נקרא בלשון המשנה והתלמוד בשם המקדיש, ושמעון נקרא המתכפר, וזה כוונת הכתוב), אבל לא יביא תמידים. [ע"פ ר"י אברבנאל. אמנם המלבי"ם מוסיף שגם התמידים מוטלים עליו. ושלמים שנאמרו כאן צ"ע]:**

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק מה יח-כח):

כמה פרשיות בענין מצוות קרבנות בבית המקדש.

יש אומרים שכל הקרבנות האמורים כאן, כך עיקר דין הקרבנות מעולם, לא שבאו כאן חידושי דינים בפרטי הקרבנות, ואף שלפי הנראה לכאורה, כל הדינים האמורים כאן הם מחודשים, ונראים כסותרים את דיני התורה בפרשיות הקרבנות, באמת אינו סתירה כפי שדרשוהו חז"ל, והכוונה לחדש פרטי דינים שונים, כגון מה הדין

מעין חיים - מוסר ועיונים

^{י"ד} **מה טז לנשיא בישראל.** אף על הנשיא בישראל גם עליו לתת התרומה. הנה כן נראה בפרש"י שהרי למה יהיה הנשיא פטור מכל התרומות שבפרשה דלעיל. אמנם הרד"ק מפרש בהיפך שהכוונה שהתרומה האמורה בפסוק טו' ולפניו, תינתן על ידי ישראל בעבורם, ובעבור הנשיא, והנשיא יהיה פטור מהם. והרב אברבנאל מפרש שהתרומה דלעיל תינתן לנשיא, ועל הנשיא מוטל הקרבנות דלהלן פסוק ט"ז, ולדבריו פסוק ט"ז מדבר על כל קרבנות מוסף של כל המועדות. ומותר הכבשים והשמן יהיה מתנה לנשיא. מאידך את חייך למוספים יצטרך הנשיא לשלם מכספו. והנה לכאורה בתרגום יונתן נראה כהרב אברבנאל, שהתרומה תינתן לנשיא.

(יח) כה אמר אֲדֹנָי יְהוֹה בְּרִאשׁוֹן בָּאֶחָד לַחֹדֶשׁ תִּקַּח פֶּר בֶּן פֶּקֶד תָּמִים וְחֹטְאֵת אֶת הַמִּקְדָּשׁ: (יט) וְלָקַח הַפֶּהָן מִדָּם הַחֹטְאֵת וְנָתַן אֶל מְזִיזַת הַבֵּית וְאֶל אַרְבַּע פְּנוֹת הָעֶזְרָה לַמִּזְבֵּחַ וְעַל מְזִיזַת שַׁעַר הַחֹצֵר הַפְּנִימִית: (כ) וְכֵן תַּעֲשֶׂה בְּשַׁבָּעָה בַּחֹדֶשׁ מֵאִישׁ שְׁגָה וּמִפְּתִי

בדיעבד שאין מספיק כבשים האם להקריב חצי מהמספר, ועוד חידושי דינים. (רש"י) ויש פסוקים שעדיין לא נתבארו בדברי רש"י וחז"ל, ועתיד אליהו הנביא לדורשן.

אולם המפרשים האחרונים הסכימו שלפי הפשט, כל הפרשיות דלהלן עוסקות בדין מיוחד של קרבנות מילואים, שנאמרו עבור חינוך בית המקדש העתיד, שאין מקריבים אותם אלא בתחילת בנין בית המקדש (הרב אברבנאל, המצודות, והמלבי"ם, ובאמת מצאנו שגם בעלי התוספות מפרשים את מסקנת דברי חז"ל בביאור פרשה זו, בדברי האחרונים ז"ל, וכלהלן).

כך איתא בגמרא (מנחות מה) רבי יהודה אומר פרשה זו אליהו עתיד לדורשה. [פרש"י, דעד שיבא אליהו ויפרשה לנו אין אנו יודעים לפורשן]. אמר לו רבי יוסי מילואים הקריבו בימי עזרא כדרך שהקריבו בימי משה, אמר לו תנוח דעתך שהנחת את דעתי.

מבואר שהכוונה בקרבנות אלו על ימי בית שני שנבנה בזמן עזרא הסופר. אך הרד"ק נתקשה (לעיל פרק מג) בביאור גמרא זו, והוא מקשה, הלא בימי עזרא לא הקריבו כן. וכוונת קושי הרד"ק היא, שבעזרא (פרק ה פסוק יז) נאמר 'והקריבו לחנכת בית אלהא דנה תורין מאה דכרין מאתין אמרין ארבע מאה וצפירי עזין לחטאה על כל ישראל תרי עשר למנין שבטי ישראל'. הרי מבואר שהיה סדר אחר לחנוכת הבית בבית שני.

והנה רבותינו בעלי התוספות (בשטה מקובצת על המקום, דהיינו במנחות מה' א' אות ד') נתקשו בקושי, ויישבו את הכל, וזה לשונם: מילואים הקריבו בימי עזרא. לאו דווקא שהרי כל אותן הקרבנות ואותו הבנין על העתיד, אלא אם זכו ישראל היו מקריבין אותו בימי עזרא. תוספות חדשים. עכ"ל.

הרי שחכמי התוספות ז"ל כתבו במפורש בביאור מסקנת דעת התנאים והאמוראים ז"ל (עיין שם), שפרשיות אלו עוסקים במילואים של חנוכת המקדש העתיד, ולא כרש"י בפירושו הנביא, אלא כדברי הרב אברבנאל, והאחרונים ההולכים בדרכו, ויישבו היטיב את הקושי שהיה עומד בדרכם של האחרונים.

ודברי רש"י הם כשיטת התנא השני בגמרא שם.

והנה קרבנות אלו, שמכאן עד סוף פרק מו' הם עבור חינוך וקידוש בית המקדש. ולעיל פרק מג' פסוק יח' נאמר מילואים הבאים לחנך ולקדש את מקום המזבח.

(יח) כה אמר אֲדֹנָי אֱלֹקִים בְּרִאשׁוֹן בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן: בַּאֶחָד לַחֹדֶשׁ תִּקַּח פֶּר בֶּן בָּקָר תָּמִים, הוּא הָאֵמֹר לַמַּעֲלָה (לעיל מ"ג) וְנָתַתָּה וּגְו' פֶּר בֶּן בָּקָר לַחֲטָאָה. וְעַתָּה בֹא לֹמַר שֶׁהַחֲנוּךְ יִהְיֶה בַּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן. הוּא א' נִסָּן, וּפִרִשׁ עוֹד. פִּרְשֵׁי מִצְוֹתֵיהֶם מִה שֶׁחָסַר לַמַּעֲלָה: וְחֹטְאֵת אֶת הַמִּקְדָּשׁ. בֹּזֵה תִטְהַר אֶת הַמִּקְדָּשׁ [ע"פ רש"י]: (יט) וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדָּם הַחֹטְאֵת וְנָתַן אֶל מְזִיזַת הַבֵּית. הוּא הַהִיכָל: וְאֶל אַרְבַּע פְּנוֹת הָעֶזְרָה לַמִּזְבֵּחַ. לַמִּזְבֵּחַ זֵוִיּוֹת דְּפוּס בִּנְיָן גֶּג הַמִּזְבֵּחַ: וְעַל מְזִיזַת שַׁעַר הַחֹצֵר הַפְּנִימִית. הוּא עֶזְרָת אֲנָשִׁים [ע"פ רד"ק]: (כ) וְכֵן תַּעֲשֶׂה בְּשַׁבָּעָה בַּחֹדֶשׁ. רֹצֵה לֹמַר וְכֵן תַּחֲנֹךְ בִּקְרִבְנוֹת כָּל מִשְׁךְ שַׁבָּעָה יָמִים בִּימֵי הָחֹדֶשׁ יוֹם אַחֵר יוֹם, אִלּוּם לֹא בַעֲנִין שְׂצוּהָ לַהֲבִיא בְּרִאשׁוֹן, כִּי בִשְׁשַׁת הַיָּמִים צוּהָ לַהֲבִיא שַׁעֲרֵי לַחֲטָאָה וּפֶר

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

וּכְפַרְתֶּם אֶת הַבֵּית: (כא) פְּרָאשׁוֹן בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ יִהְיֶה
לָכֶם הַפֶּסַח חֹג שְׁבַע יָמִים מִצּוֹת יֶאֱכַל: (כב) וַעֲשֵׂה הַנָּשִׂיא בַּיּוֹם
הַהוּא בַּעֲדוֹ וּבַעֲד כָּל עַם הָאָרֶץ פֶּר חֲטָאת: (כג) וְשִׁבַּעַת יָמֵי הַחֹג
יַעֲשֵׂה עוֹלָה לַיהוָה שְׁבַעַת פָּרִים וְשִׁבַּעַת אֵילִים תְּמִימִם לַיּוֹם שְׁבַעַת
הַיָּמִים וְחֲטָאת שְׁעִיר עִזִּים לַיּוֹם: (כד) וּמִנְחָה אִיפָּה לֶפָר וְאִיפָּה
לְאֵיל יַעֲשֵׂה וְשֶׁמֶן הֵינן לְאִיפָּה: (כה) בַּשְּׁבִיעִי בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם
לַחֹדֶשׁ בַּחֹג יַעֲשֵׂה כָּאֵלֶּה שְׁבַעַת הַיָּמִים בַּחֲטָאת כְּעֹלָה וְכַמִּנְחָה
וְכַשֶּׁמֶן:

ואיל לעולות כמו שנחבאר שם: **מאיש שונה ומפתי**, רוצה לומר הקרבנות הללו יבואו להסיר העון מאיש שונה ומפתי, רוצה לומר ממי שנכנס במקדש במקום שאין לו רשות ליכנס, ועשה זאת בשגגה או בסכלות הדעת: **וכפרתם**, בהם תקנחו **את הבית**, מן החילול של הנכנסין שם שלא ברשות [ע"פ רש"י]: (כא) **בראשון בארבעה עשר יום לחדש יהיה לכם הפסח**, זמן הבאת קרבן פסח: **חג שבעות ימים מצות יאכל**, רוצה לומר כל ימות החג שהם שבעת ימים יאכל מצות [ע"פ רש"י]: (כב) **ועשה הנשיא**, רוצה לומר יביא משלו: **ביום ההוא**, ב"ד לחדש הראשון: **בעדו ובעד כל עם הארץ**, לכפר בעדו ובעד כל העם: **פר חטאת**, זה יהיה מקרבנות המלואים, כי ימי המלואים יתחילו באחד לחדש הראשון. **הוא א' ניסן**, וישלמו אחר הסוכות (וגם שלמה ועזרא לא עשו במספר ימי המלואים שהיו במשכן, ולא היה מספר זה כזה, ולפי שגדול היה כבוד הבית הזה האחרון, ירבו ימי המלואים כל כך) [ע"פ ר"י אברבנאל]: (כג) **ושבעת ימי החג יעשה**, רוצה לומר הנשיא יביא משלו **עולה לח' שבעת פרים ושבעת אילים תמימים**, הם קרבנות המלואים, ולא נזכרו כאן הקרבנות האמורות בתורה שהיו באות חובה לכל יום: **ליום שבעת הימים**, רוצה לומר לכל יום משבעת הימים. **וחטאת שעיר עזים ליום**, [ע"פ ר"י אברבנאל]: (כד) **ומנחה איפה לפר ואיפה לאיל יעשה ושמן הין לאיפה**, עם שהתורה אמרה שיעור אחר למנחה ולשמן, וחילקה בין פר לאיל, זהו בדבר הקרבנות שאמרה התורה, ואין בכלל הזה קרבנות של המלואים שלעתיד [ע"פ ר"י אברבנאל]. **אולם רז"ל דרשו בכל אלה: (כה) בשביעי, בחדש השביעי**, הוא חודש תשרי: **בחמשה עשר יום לחדש בחג יעשה כאלה**, יביא קרבנות למלואים כל **שבעת הימים**, כמספר האמור בפסח: **בחטאת כעלה וכמנחה וכשמן**, כל אלה יביא בסוכות כמספר האמור בפסח, אבל בשבועות ובראש השנה וביום הכיפורים לא צוה להוסיף קרבנות בהמה, על האמור בתורה לעשות מה שבביל המלואים. אמנם יש בהם מילואים של מנחה לבדה, וכמובאר להלן פרק מו יא, ובשמיני העצרת כבר נשלמו ימי המלואים [ע"פ ר"י אברבנאל]:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק מו א-ה):

ממשיך בקרבנות המילואים שיהיו מא' ניסן עד כב' תשרי שאחריו. ומבאר מקום עמידת הנשיא בזמן הבאת הקרבנות, ואת הקרבנות שעשה בשבת.

פרק מו (א) כה אמר אדני יהוה שער החצר הפנימית הפנה קדים יהיה סגור ששת ימי המעשה וביום השבת יפתח וביום החדש יפתח: (ב) ובא הנשיא דרך אולם השער מחוץ ועמד על מזוזת

ועיין פרק מ"ה פסוק י"ח, דשם נתבאר היטיב דעת חז"ל לשיטותיהם, בענין הפרשיות הללו.

ונתבאר כאן עוד הלכה, בענין פתיחת שער אחד וסגירתו.

ויעויין בעיונים לפסוק ב', בביאור איזה שער מדובר.

(והנה יש להתבונן מדוע באו באופן מעורב דין פתיחת השער, ודין קרבנות המילואים, והם מעורבים גם בפרשה זו, וגם בפרשיות דלהלן, והדבר אומר דרשני לכאורה, שהרי דין השער אינו שייך רק לזמן קרבנות המילואים [ואין דרך החכמה לכתוב במעורב, כי אם על ראשון ראשון. וכל שכן דבר ה'. אמנם בלא"ה אין אנו משיגים את תכלית כל הטמון בדברים הקדושים, המלאים סודות ועומק רב. אך נראה שיש בדבר ביאור בדרך פשוט, וכלהלן].

ואשר ייראה שניתן ללמוד מכך, שכל קרבנות המילואים הללו, שלמדנו שעליהם לבא דווקא על ידי הנשיא (כמבואר בפרק מה פסוק כב, ופרק מו ד), הם באים להוסיף קדושה על קדושה במקום המקדש, בקרבנות קדושים, ועל ידי איש מקודש, כל זה הוא בכדי שיהיה המקום ראוי ומוכן, לקדושה המיוחדת, אשר עליה נאמר (בפרק מד א) השער הזה סגור יהיה לא יפתח, ואיש לא יבא בו, כי ה' אלוקי ישראל בא בו. ולכן נסמך פתיחת השער, אל ענין המילואים, להודיע שהכל הוא מחמת הקדושה אשר בזה השער).

פרק מו (א) כה אמר אדני אלקים שער החצר הפנימית^{י"ח}. הוא שער עזרת אנשים: הפנה קדים. הפתוח לצד מזרח, והוא הפתח העיקרי. **יהיה סגור.** לפי שלא יהיו רגילין לבוא לבית המקדש בימות החול, לא העם ולא הנשיא: **ששת ימי המעשה.** כן יקראו ימות החול שמותרים לעשות בהם מלאכה: **וביום השבת יפתח.** כי אז יהיו רגילין לבוא להשתחות לה' ולכן יפתח שער המזרחי כי בבואם דרך שם ישתחוו מול פתח ההיכל ובית קה"ק: **וביום החדש יפתח.** יאמר על יום הראשון מהחדש, והוא ראש חודש, וכן מחר חודש (שמואל א [ע"פ רד"ק]: (ב) **ובא הנשיא.** בפתח השער ההוא יבוא הנשיא. **דרך אולם השער מחוץ.** הפונה אל החוץ כמ"ש (לעיל מ) ואילמיו אל חצר החיצונה. וכאומר, שיפתחו השער עד לא יבוא אל חלל אולם השער, ולא ימתינו לפתחו עד שיבוא אל פתח השער, וזה בעבור כבוד הנשיא: **ועמד על מזוזת השער.** הנשיא יעמוד סמוך למזוזות השער. הפנימי יותר מהשער הראשון, רוצה לומר בפשפש הדרומי משער ההיכל, כי שם מקומו. של הנשיא לעמוד או לשבת שם כאשר הוא נמצא בבית המקדש, כמ"ש (לעיל מד ג) את הנשיא, נשיא הוא ישב בו: **ועשו בהיותו עומד שם יעשו.** הכהנים את עולתו ואת שלמיו. הפסוק מדבר בשבת וראש חודש, כנ"ל פסוק א', וקשה הרי בשבת אין מקריבים נדבות, ואם מדובר בקרבנות המילואים שבאמת הם נעשים על ידי הנשיא כלהלן פסוק ד', אם כן מדוע מוזכר כאן שלמים, והרי לא היה שלמים במילואים, על כך התשובה שניקד מה שבא לומר כאן הוא סדר פתיחת פשפש ההיכל בשבת וראש חודש, והוא מדבר בכל מיני הקרבנות, ולכן מה שאמר על שבת, זהו במשך ימי המילואים שקרבו העולות אף בשבת, אולם שלמים לא נזכר בקרבנות המילואים, אלא מה. שאמר שלמיו, והוא, אם הביאם נדבה בראש חודש:

מעין חיים – מוסר ועיונים

^{י"ח} **מה א שער החצר הפנימית.** הוא שער עזרת אנשים. והנה בבית המקדש השני לא היה שער כלל בין עזרת כהנים לעזרת ישראל, ויש לעיין בתמונת הבית השלישי.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

השער וַעֲשׂוּ הַפְּתָנִים אֶת עוֹלָתוֹ וְאֶת שְׁלָמָיו וְהִשְׁתַּחֲוָה עַל מַפְתָּן
הַשָּׁעַר וַיֵּצֵא וְהִשְׁעַר לֹא יִסָּגֵר עַד הָעֶרֶב: (ג) וְהִשְׁתַּחֲוּ עִם הָאָרֶץ
פֶּתַח הַשָּׁעַר הַהוּא בַּשְּׁבָתוֹת וּבְחֻדְשֵׁי לַפָּנִי יִהְיֶה: (ד) וְהָעֵלָה אֲשֶׁר
יִקְרַב הַנָּשִׂיא לִיהֲנָה בְּיוֹם הַשְּׁבָת שְׂשָׂה כִּבְשִׁים תְּמִימִם וְאֵיל תְּמִיִּם:
(ה) וּמִנְחָה אֵיפָה לָאֵיל וְלַכִּבְשִׁים מִנְחָה מִתַּת יָדוֹ וְשֶׁמֶן הֵינן לְאֵיפָה:
(ו) וּבְיוֹם הַחֹדֶשׁ פַּר בֶּן בָּקָר תְּמִימִם וְשִׁשָּׁת כִּבְשִׁים וְאֵיל תְּמִימִם
יִהְיוּ: (ז) וְאֵיפָה לַפָּר וְאֵיפָה לָאֵיל יַעֲשֶׂה מִנְחָה וְלַכִּבְשִׁים כַּאֲשֶׁר

והשתחוה על מפתן השער ויצא, והשער, הוא השער המזרחי הנפתח, לא שער ההיכל, אלא השער של העזרה
שהוזכר בפסוק א', לא יסגר עד הערב¹: (ג) והשתחוה עם הארץ פתח השער ההוא, בזה יתן טעם למה
לא יסגר השער, שבמזרח, ואמר לפי שעם הארץ ישתחוה מול ההיכל דרך פתח השער ההוא בשבתות
ובחודשים, ובראשי חודשים, כי אז יהיו רגילין לבוא אל המקדש לפני ה': (ד) והעלה אשר יקרב הנשיא
לה' ביום השבת, וזהו במשך זמן ימי המלואים: ששה כבשים תמימים ואיל תמימים, זהו, קרבנות מיוחדים
לשנה זו, בשביל המלואים, מלבד הקרבנות שצותה התורה הבאים חובה ליום [ע"פ ר"י אברבנאל]: (ה) ומנחה
איפה לאיל, ולא פחות, ולכבשים מנחה מתת ידו, כפי נתינת ידו, רוצה לומר כפי הרחבת ידו ונדבת לבבו
פחות מאיפה או יותר כרצונו, ושמן הין לאיפה [ע"פ רד"ק]:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק ו-ו יא):

קרבנות ראש חודש ומועדים של ימי המילואים.

ועיין פרק מ"ה פסוק י"ח, דשם נתבאר היטיב דעת חז"ל לשיטותיהם, בענין הפרשיות הללו.

ונתבאר בו עוד הלכה, בענין פתיחת שער אחד וסגירתו (ועיין בהקדמה לפסוק א).

(ו) וביום החדש פַר בֶּן בָּקָר תְּמִימִם וְשִׁשָּׁת כִּבְשִׁים וְאֵיל תְּמִימִם יִהְיוּ: (ז) וְאֵיפָה לַפָּר וְאֵיפָה
לָאֵיל יַעֲשֶׂה מִנְחָה וְלַכִּבְשִׁים כַּאֲשֶׁר תִּשִּׁיג יָדוֹ, רוצה לומר לכבשים יביא מנחה כפי השגת ידו ומרבית

מעין חיים - מוסר ועיונים

י' מו ב לא יסגר עד הערב. המצודות מפרש על פי הרד"ק, שהשער שלא יסגר הוא השער של עזרת כהנים, (והכהנים
יכנסו דרך שערים הצדדיים, ולא דרך השער הגדול שבאמצע המזרח), והמקום שהנשיא יעמוד הוא בשער ההיכל
בפשפש הדרומי, משום שהוקשה לרד"ק איך נאמר כאן לא יסגר עד הערב, והרי על פשפש הדרומי של ההיכל נאמר לעיל
(מד ב) סגור יהיה לא יפתח.

אולם רש"י כאן מפרש שמדובר בפתח ההיכל בפשפש הדרומי, ואמנם לעיל נאמר בו סגור יהיה, אך שם בפסוק ג' כבר
נאמר שלענין הנשיא הדין שונה, ולא יהיה סגור לעולם ממש. וכאן בפרשה זו הנביא מפרש את פרטי הדין, ואומר,
שכאשר הנשיא יבא למקדש יפתחו אותו, והנשיא יעמוד על פתחו בעודו פתוח (ואולי לפי הרד"ק הנשיא יושב על ידו
מבחוץ וגם בעת ישיבת הנשיא שם, הוא עדיין סגור, עיין בדברי הרד"ק לעיל מד' ג'). ובשבת וראש חודש שרבו העם
התפוצים להשתחוות לפני ה' כנגד ההיכל, לכן נאמר כאן שכיון שפתחו אותו בעבור הנשיא לא יסגר עד הערב, ואף שכבר
הלך הנשיא משם. אולם בימות החול שהציבור הנמצאים הוא מועט, על כך נאמר להלן פסוק יב' שיסגר מיד עם צאת
הנשיא מהשער.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

תשיג ידו וְשֶׁמֶן הֵינן לְאִיפָה: (ח) וּבָבֹא הַנְּשִׂיא דֶּרֶךְ אוֹלָם הַשְּׁעַר יָבֹא וּבִדְרָכּוֹ יֵצֵא: (ט) וּבָבֹא עִם הָאָרֶץ לִפְנֵי יְהוָה בְּמוֹעֲדִים הַבָּא דֶּרֶךְ שְׁעַר צָפוֹן לְהִשְׁתַּחֲוֹת יֵצֵא דֶּרֶךְ שְׁעַר נֶגֶב וְהָבֹא דֶּרֶךְ שְׁעַר נֶגֶב יֵצֵא דֶּרֶךְ שְׁעַר צָפוֹן לֹא יָשׁוּב דֶּרֶךְ הַשְּׁעַר אֲשֶׁר בָּא בוּ כִּי נָכְחוּ יֵצְאוּ [יֵצֵא]: (י) וְהַנְּשִׂיא בְּתוֹכָם בְּבֹאֶם יָבֹא וּבִצְאתָם יֵצְאוּ: (יא) וּבְחַגִּים וּבְמוֹעֲדִים תִּהְיֶה הַמִּנְחָה אִיפָה לִּפְרֹ וְאִיפָה לְאִיל וּלְכַבָּשִׁים מִתַּת יָדוֹ וְשֶׁמֶן הֵינן לְאִיפָה:

העושר שעמו וְשֶׁמֶן הֵינן לְאִיפָה: (ח) וּבָבֹא הַנְּשִׂיא. כאשר יבוא הנשיא לעמוד בשעת הקרבת קרבנותיו: דֶּרֶךְ אוֹלָם הַשְּׁעַר יָבֹא. רוצה לומר לא יבוא דרך פתחי הלשכות התחתונות, הפתוחות לחצר הפנימי, שאין בהם אולם לפניהם. כי אם יבוא בפומבי בשער הגדול דרך האולם הנמשך מהשער ולחוץ, וכמו שנתבאר למעלה כשיבוא לאכול לחם לפני ה': וּבִדְרָכּוֹ יֵצֵא. בדרך השער שבא יהיה חוזר ויוצא^{יט}: (ט) וּבָבֹא עִם הָאָרֶץ לִפְנֵי ה' בְּמוֹעֲדִים. כי אז החוב על כל ישראל להיות נראה בעזרה, כמ"ש שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך וכו' (שמות כג): הַבָּא דֶּרֶךְ שְׁעַר צָפוֹן לְהִשְׁתַּחֲוֹת יֵצֵא דֶּרֶךְ שְׁעַר נֶגֶב^כ וְהָבֹא דֶּרֶךְ שְׁעַר נֶגֶב יֵצֵא דֶּרֶךְ שְׁעַר צָפוֹן לֹא יָשׁוּב דֶּרֶךְ הַשְּׁעַר אֲשֶׁר בָּא בוּ כִּי נָכְחוּ יֵצְאוּ. נגד המקום שבא יצא, שכן הוא נראה בעזרה יפה^{כא}: [ע"פ רש"י]: (י) וְהַנְּשִׂיא בְּתוֹכָם. רוצה לומר אז במועדים גם הנשיא ילך בתוך העם, ועמהם, כי זהו הדרת כל מושל ללכת ברבת עם: בְּבֹאֶם. בדרך בואם יָבֹא. עמהם וּבִצְאתָם יֵצְאוּ. ובדרך צאתם יצא הוא עם העם, לא כדרך בואו בשאר ימות השנה וּבְשַׁבְתוֹת וּבְרָאשֵׁי חֳדָשִׁים, שיבוא בשער המזרחי וחוזר בדרך שבא [ע"פ רד"ק]: (יא) וּבְחַגִּים וּבְמוֹעֲדִים. מועדים הם חגים, אלא, לתוספת ביאור כפל בשמות נרדפים, וכן (דניאל יב) אדמת עפר, או יתכן שאמר זה על שבעות, שהוא חג, ואילו סוכות כבר נאמר לעיל פרק מה' פסוק כה' (ולפי זה צריך ביאור מדוע נאמר חגים בלשון רבים), וראש השנה ויום הכיפורים הם מועדים. ואומר שבכל המועדים, שיהיו במשך ימי המלואים, לא יוסיפו בהם קרבנות בהמה בשביל המלואים, אבל צוה להוסיף בהם. עם קרבנות מוסף, יביא עוד, מנחות על הקרבנות הקצובות בתורה, מלבד המנחות הראויות להם כפי משפטי התורה, והם יהיו בשביל המלואים, ולכן יהיה בהם משפט אחר: וּבְחַגִּים וּבְמוֹעֲדִים תִּהְיֶה הַמִּנְחָה אִיפָה לִּפְרֹ וְאִיפָה לְאִיל, ולכבשים מִתַּת יָדוֹ, כפי נתינת ידו, רוצה לומר, לפי הרחבת ידו ונדבת לבבו וְשֶׁמֶן הֵינן לְאִיפָה:

מעין חיים – מוסר ועיונים

^{יט} מו ח וּבִדְרָכּוֹ יֵצֵא. עיקר הפסוק כבר נאמר בפסוק ב', כאן מוסיף שהוא יוצא בפתח שנכנס, מה שאין כן שאר העם כדלהלן (רד"ק).

^כ מו ט יֵצֵא דֶּרֶךְ שְׁעַר נֶגֶב. מפסוק זה אמרו חז"ל (ברכות סב) אמר ר' חלבו אמר רב הונא הנכנס לבית הכנסת להתפלל מותר לעשותו קפנדריא (פירוש לחלוק דרכו, דהיינו לצאת מהעבר השני). ויש גורסים מצוה לעשותו קפנדריא. דין זה מובא בשולחן ערוך אורח חיים סימן קנא' סעיף ה'.

^{כא} מו יא תִּהְיֶה הַמִּנְחָה אִיפָה לִּפְרֹ. הרב אברבנאל שעל פיו פירש המצודות את הקרבנות עד הנה, השמיט מלפרש פסוק זה, ועיין בפירושו להלן פסוק ט"ו, שנראה מדבריו שלא היה פסוק זה בנוסח הנביא שלו (שכן כתב בשבועות ובראש השנה לא היה מילואים, אך כנראה המצודות יישב את דבריו דהרי קשה מפסוק יא', אלא על כרחך שכונתו שקרבנות בהמה לא היו בהם, אבל מנחות היו בהם, עיין בלשון המצודות בסוף פרק מה'). והנה המצודות מפרש לפי דרך הרב

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

(יב) וְכִי יַעֲשֶׂה הַנָּשִׂיא נְדָבָה עוֹלָה אוֹ שְׁלָמִים נְדָבָה לַיהוָה וּפָתַח לוֹ אֶת הַשַּׁעַר הַפְּנִי הַקָּדִים וַעֲשֶׂה אֶת עֹלָתוֹ וְאֶת שְׁלָמָיו כַּאֲשֶׁר יַעֲשֶׂה בַּיּוֹם הַשִּׁשִּׁית וַיֵּצֵא וַסֹּגֵר אֶת הַשַּׁעַר אַחֲרֵי צֵאתוֹ: (יג) וְכִבֵּשׁ בֶּן שָׁנָתוֹ תָּמִים תַּעֲשֶׂה עוֹלָה לַיּוֹם לַיהוָה בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ: (יד) וּמִנְחָה תַּעֲשֶׂה עָלָיו בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר שְׁשִׁית הָאִיפָה וְשֶׁמֶן שְׁלִישִׁית הַהֵינָן לָרֶם אֶת הַסֹּלֶת מִנְחָה לַיהוָה חֲקוֹת עוֹלָם תָּמִיד: (טו) וַעֲשׂוּ [קרי יַעֲשׂוּ] אֶת הַכֶּבֶשׂ וְאֶת הַמִּנְחָה וְאֶת הַשֶּׁמֶן בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר עוֹלֹת תָּמִיד:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק מו יב-טו):

(יב) וְכִי יַעֲשֶׂה הַנָּשִׂיא נְדָבָה עוֹלָה אוֹ שְׁלָמִים נְדָבָה לַה', בששת ימי המעשה: וּפָתַח לוֹ אֶת הַשַּׁעַר הַפְּנִי הַקָּדִים. לבוא דרך בו: וַעֲשֶׂה, הכהן העובד יַעֲשֶׂה אֶת עֹלָתוֹ וְאֶת שְׁלָמָיו. של הנשיא. בהיותו עומד שם: כַּאֲשֶׁר יַעֲשֶׂה בַּיּוֹם הַשִּׁשִּׁית, שעושים הקרבנות בהיותו שם ואמר ביום השבת והוא הדין ביום החדש ולקצר לא זכרו: וַיֵּצֵא וַסֹּגֵר אֶת הַשַּׁעַר אַחֲרֵי צֵאתוֹ, וכאשר יצא, יסגור הסוגר את השער מיד אחרי צאתו, כי בשבת ובחדש העם פנוים ממלאכה, ודרכם לבוא להשתחוות לה' לכן יהיה פתוח כל היום, אבל בששת ימי המעשה יהיו טרודים במלאכה ואין מי בא להשתחוות לכן יסגור מיד אחרי צאתו: (יג) וְכִבֵּשׁ בֶּן שָׁנָתוֹ תָּמִים תַּעֲשֶׂה עוֹלָה לַיּוֹם לַה', גם זה יאמר על משך זמן ימי המלואים שמלבד התמידין הקצובים יביא עוד כבש אחד בן שנה - בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ, בכל בוקר בשביל המלואים [ע"פ ר"י אברבנאל]: (יד) וּמִנְחָה תַּעֲשֶׂה עָלָיו, על הכבש הנוסף בשביל המלואים: בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר שְׁשִׁית הָאִיפָה וְשֶׁמֶן שְׁלִישִׁית הַהֵינָן לָרֶם אֶת הַסֹּלֶת, לזלף ולהשקות בו את הסולת להיות רטוב ממנו: מִנְחָה לַה', רוצה לומר זה יהיה מנחה לה' מלבד מנחת התמיד הנזכר בתורה: חֲקוֹת עוֹלָם תָּמִיד, מחובר הוא למקרא שלאחריו לומר אל תחשבו שבעבור העולה והמנחה הזאת יחדלו מלהקריב התמיד והמנחה והשמן המוזכר בתורה. והוא קרבן תמיד ומנחתו ונסכו, ששיעור מנחתו עשירית האיפה סולת, ורביעית ההין שמן, כמפורש בתורה (שמות כט מ) כי חקות עולם תמיד יַעֲשׂוּ אֶת הַכֶּבֶשׂ וכו' [ע"פ ר"י אברבנאל]: (טו) וַעֲשׂוּ [קרי יַעֲשׂוּ] אֶת הַכֶּבֶשׂ וְאֶת הַמִּנְחָה וְאֶת הַשֶּׁמֶן בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר.

מעין חיים – מוסר ועיונים

אברבנאל שנאמר כאן, שמוסיף מנחה על מנחת המוספים שצוותה תורה. ויבא יחד עם הפר והאילים של מוסף, ולפי זה לכל אחד מקרבנות המוספים, יהיה שני מנחות נסכים אחד לפי דין נסכי המוסף, ושני נסכים של מילואים בעבור המוסף, והוא ענין שלא מצאנו כיוצא בו בכל תורת הקרבנות (וגם לפי זה הוא במהלך חדש שאינו דומה כלל, לסדר שאר קרבנות המילואים האמורים כאן, דהיינו של פסח סוכות שבת ור"ח).

אולם המלבי"ם מפרש לפי דרך האברבנאל, שבמועדים אלה יביא גם פר ואיל וששה כבשים בעבור המילואים, ועליהם יביא את המנחות האמורות כאן, וקיצר הכתוב דסמך על האמור בפסוק ו', גבי ראש החודש, ולדבריו, במילים איפה לפר, מרומז שיבא גם פר, וכן באלים וכבשים, והיות והוא ממש כמו בראש חודש, לכן קיצר בזה, והנה פירוש זה נראה מיושב מאד לפי ענין הקרבן, וקצת דוחק בפסוק.

^{טו} **מו יב וסגר את השער.** עיין לעיל פסוק ב', שביארנו דלפי רש"י מדובר כאן בשער ההיכל בפשפש הדרומי. ולפי הרד"ק והמצודות מדובר בשער הגדול שנכנסים בו לעזרת כהנים.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

(טז) פה אָמר אֲדָנִי יְהוָה כִּי יִתֵּן הַנָּשִׂיא מִתְּנָה לְאִישׁ מִבְּנָיו נִחְלָתוֹ
היא לְבָנָיו תְּהִיָּה אֲחֻזָּתָם הִיא בְּנִחְלָה: (יז) וְכִי יִתֵּן מִתְּנָה מִנִּחְלָתוֹ
לְאֶחָד מֵעַבְדָּיו וְהָיְתָה לוֹ עַד שְׁנַת הַדְּרוֹר וְשָׁבַת לְנָשִׂיא אָךְ נִחְלָתוֹ
בְּנָיו לָהֶם תְּהִיָּה: (יח) וְלֹא יִקַּח הַנָּשִׂיא מִנִּחְלַת הָעָם לְהוֹנֵתָם
מֵאַחְזָתָם מֵאַחְזָתוֹ יִנְחַל אֶת בְּנָיו לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא יִפְצוּ עָמִי אִישׁ

בכל בקר יקריבו, והיא עולת תמיד. מבלי הפסק, וכאומר הנה בשביל המלואים יוסיפו זה, אבל לא יגרעו ממה שאמרה התורה [ע"פ ר"י אברבנאל]:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק מז טז-כד):

לעיל פרק מה' פסוק ז' ח' נאמר שיהיה לנשיא נחלה, למען לא יקח משבטי ישראל מאומה מאדמותיהם.

כאן מוסיף שהיה יכול להיות שהנשיא יתן מאדמותיו מתנה, עד שישאר לו מעט, ואחר כך, יהיה חפץ בעוד אדמות (או הוא, או ממלא מקומו אחריו) ויקח מאדמת השבטים, על כן באה נבואה זו להודיע שלא יוכל לתת מתנת עולם מנחלתו, לרבים, ומחמת כך לעולם תשאר נחלתו למשפחתו (מלבד נחלתם בשבטיהם) ואשר לכן לא יגמר לו אחוזתו, ולעולם לא יצטרך להחרים אדמות השבטים לעצמו.

(טז) **בה אמר אדני אלקים כי יתן הנשיא מתנה לאיש מבניו**, אם יתן הנשיא בחייו מה מנחלתו לאחד מבניו: **נחלתו היא לבניו תהיה**, כאומר הנה המתנה קיימת כי הלא נחלתו היא, ותהיה לבניו אחרי מותו, כי **אחוזתם היא בנחלה**, רוצה לומר כי הבנים יאחזו בנחלתו, אם כן מה לי בחייו מה לי אחרי מותו^{יט} [ע"פ רד"ק]: (יז) **וכי יתן מתנה מנחלתו לאחד מעבדיו^כ** והיתה לו, אל העבד ההוא: **עד שנת הדרור**, עד היובל יחזיק בה העבד, **ושבת לנשיא^{כא}**, וכיובל תשוב אל הנשיא: **אך נחלתו בניו להם תהיה**, נחלת הנשיא ראוי אך לבניו [ע"פ רש"י], ולכן להם תהיה אחרי מות הנשיא כשלא תשאר ביד העבד: (יח) **ולא יקח הנשיא מנחלת העם להונתם מאחוזתם**, לעשוק מהם מה מאחוזת נחלתם להנחיל אותם לבניו **מאחוזתו ינחל את בניו**, ורק מאחוזתו ינחיל את בניו **למען אשר לא יפצו עמי איש מאחוזתו**.

מעין חיים – מוסר ועיונים

^{יט} **מה טז. אחוזתם היא בנחלה**, לפי מה שפירש הרד"ק שהכונה, שמפני שהם יורשים אותו, לכן הם מקבלים ממנו מתנה לעולם. לפי זה פירש הרב אברבנאל, והגאון מלבי"ם, שהוא דווקא בבנו ולא בבתו.

והנה לענין הענין תמוה, הלא לעתיד לבא, אין מות בישראל, שנאמר (ישעיה כה ח) בלע המות לנצח. ואמרו חז"ל (סנהדרין צא, ופסחים סח) שמה שנאמר והנער בן מאה שנה ימות, הוא בעכו"ם, אבל בישראל ובלע המות לנצח, אם כן מה שייך ירושה.

ולול דבריהם כוונת הכתוב שלא יהיה להם רק כ'נחלה', אלא יהיה כ'אחוזת'. לענין זה שאם ימכרו את השדה, היא תשוב ביובל אל הבן.

^כ **מה יז לאחד מעבדיו**, משמע שכל מי שאינו בנו קרוי עבדו, ומכאן משמע כמאן דאמר (עיין רש"י מה יז) שהנשיא האמור בפרשיות אלו הוא מלך, שהכל עבדיו, ולא כהן גדול, ויש לעיין.

^{כא} **מה יז ושבת לנשיא**, הנה נחלקו התנאים ז"ל האם מתנה חוזרת ביובל או אינה חוזרת. לפי השיטה שמתנה חוזרת ביובל, אם כן צריך ביאור מהו הדין המיוחד בנשיא.

^{רס} **מו כא אל ארבעת מקצועי החצר.** דבר זה התקיים גם בבנין בית שני, כמבואר במשנה (מדות פרק ב' משנה ה').

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

**חֲצֹרֹת קְטָרוֹת אֲרָפָעִים אַרְךָ וְשְׁלֹשִׁים רַחֵב מִדָּה אֶחָת לְאֲרָפָעָתָם
מִהָּקֶּץ עוֹת: (כג) וְטוֹר סָבִיב בָּהֶם סָבִיב לְאֲרָפָעָתָם וּמִבְשָׁלוֹת
עָשׂוּי מִתַּחַת הַטִּירוֹת סָבִיב: (כד) וַיֹּאמֶר אֵלַי אֱלֹהֵי בֵּית הַמִּבְשָׁלִים
אֲשֶׁר יִבְשָׁלוּ שָׁם מִשְׁרָתִי הַבַּיִת אֵת זֶבַח הָעֹם:**

לומר החצרות שהיו בארבעת המקצעות היו - חצרות קטורות^{רס}, רוצה לומר לא היו מקורות, אבל היו פתוחות ממעל, כן אמרו רבותינו ז"ל (מדות ב ה). והטעם שלא יהיו מקורות, הוא למען יצא קיטור העשן מתבערת האש: ארבעים אורך, ממזרח למערב: ושלשים רוחב, מצפון לדרום: מדה אחת לארבעתם מהקצעות, עומדים בזויות, ורוצה לומר, כן היה לארבעת החצרות אשר היו במקצעות החצר החיצונה [ע"פ רש"י]: (כג) וטור סביב בהם, שורה של אנבים ורחבות בלטה מחומת הכותל מסביב סמוך אל הקרקע ובה נקבים נקבים, ובהם יעמידו הקדרות לבשל בהם בשר קדשים, והוא כמו מדף ארוך, ובו נקבים המתאימים להניח סיר עליהם: סביב לארבעתם, כן היה מסביב לארבעת החצרות, נראה שהיה מסביב לקיר מפנים לחצרות: ומבשלות עשוי, רוצה לומר מקומות עשויות לבשל ולהבעיר האש היו - מתחת הטירות סביב, מתחת השורות ההן בחלל שביניהן אל הקרקע, והקדרות יעמדו ממעל בנקבי השורות, וכן יהיה דרך הבשול [ע"פ רש"י]: (כד) ויאמר אלי המלאך הדובר בי, אמר אלי - אלה בית המבשלים, החצרות האלה הם בית המבשלים ולתוספת ביאור אמר - אשר יבשלו שם משרתי הבית את זבח העם, רוצה לומר זבחי שלמים שיש לעם חלק בהם, והכהנים משרתי הבית יהיו מבשלים באלה המקומות, חלקם מן השלמים והוא החזה ושוק. כי שלמים נקראים קדשים קלים, וחצר החיצונה הוא מקום כשר לאכילת קדשים קלים, שיהיו הם נאכלים בכל ירושלים, מה שאין כן קדשי קדשים שנאכלין רק מעורת אנשים ופליט, שנעליהם ניבא לעיל בפסוק יט, [ע"פ רש"י] משרתי הבית, כתב המצודות שהם הכהנים, וכן כתב בפירוש הרב אברבנאל, ולכאורה לעיל פרק מה' פסוק ד' ה' מתבאר שהכהנים הם משרתיים את ה', והלוויים הם משרתי הבית, וצ"ע:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק מז א-יב):

לעתיד לבא יצא נחל מקודש הקדשים. מצד דרומי של בית המקדש.

ומבואר בפסוק, שהמעין יהיה בדרום בית המקדש, ומבאר הרב אברבנאל, שבאמת על צד דרום המקדש (פרק מד' ב') נאמר, השער הזה סגור יהיה לא יפתח ואיש לא יבא בו, כי ה' אלוקי ישראל בא בו.

מעין חיים - מוסר ועיונים

י' מו כב חצרות קטורות. כתב רש"י ז"ל ושם (במסכת מדות) מפרש מה היו משמשות. משמע לכאורה מדבריו שבבית השלישי ישמשו כפי שהיו משמשים בבית השני, ושם שנינו: מה היו משמשות דרומית מזרחית היא הייתה לשכת הנזירים ששם הנזירים מבשלין את שלמיהם ומגלחין את שיערן ומשליכין תחת הדוד. מזרחית צפונית היא הייתה לשכת דיר העצים ששם כוהנים בעלי מומין מתלעים בעצים שכל עץ שנמצא בו תולעת פסול מעל גבי המזבח. צפונית מערבית היא הייתה לשכת המצורעין. מערבית דרומית אמר רבי אליעזר בן יעקב שכחתי מה הייתה משמשת אבא שאול אומר שם היו נותנין יין ושמן והיא הייתה נקראת לשכת בית שמעיה.

ולולא דברי רש"י ז"ל, היה נראה מפסוק כד' דלהלן, שבבית השלישי כל ד' החצרות קטורות, ישמשו לבישול כל חזה ושוק של כל השלמים, ולא רק של הנזירים. ולא כפי ששימש בבית המקדש השני, ואולי גם רש"י מודה לזה, רק שציון לדעת מה היה משמש בבית שני, וצ"ע.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

פרק מז (א) וַיִּשְׁבְּנִי אֶל פֶּתַח הַבַּיִת וְהִנֵּה מִים יֵצְאִים מִתַּחַת מִפְתָּן הַבַּיִת קְדִימָה כִּי פָנַי הַבַּיִת קִדְּמִים וְהַמַּיִם יֵרְדִים מִתַּחַת מִפְתָּן הַבַּיִת הַיְמָנִית מִגֵּב לַמִּזְבֵּחַ: (ב) וַיּוֹצֵאֲנִי דֶרֶךְ שַׁעַר צְפוֹנָה וַיְסַבֵּנִי דֶרֶךְ

מכאן למדנו שבצד הדרומי שבהיכל תהיה קדושה רבה, ומעלה נשגבה, ומעלת המקום ההוא יהיה נובע יציאת המעיין הניסי הזה.

ומבאר שהמעין רומז על שפע חכמת התורה המשולה למים, אשר יושפע מהמקום הקדוש ההוא (וכן אחז"ל (בבא בתרא כה), הרוצה להחכים ידרים, וסימניך מנורה בדרום. ועיין עוד בתנא דבי אליהו רבה פרק יח. ובמדרש רבה בתחילת דברים, ובתרגום יונתן להלן פסוק יב', שהדברים שבפרשה זו, מלמדים על שפע חכמת התורה).

ואמרו חז"ל (פרקי דר' אליעזר נא') שהמעין הזה, הוא בארה של מרים, שהוא הבאר שהיה לבני ישראל במדבר בדרך נס.

הנביאים יואל (פרק ד יח) וזכריה (פרק יד ח) ניבאו גם כן שיצא מעין מבית המקדש (יואל הנביא היה לפני יחזקאל. וזכריה היה אחריו, בתחילת בית שני)^{יס}.

פרק מז (א) וַיִּשְׁבְּנִי אֶל פֶּתַח הַבַּיִת^{יט}. הבית. הוא ההיכל ובית קדש הקדשים. והוא עמד בעזרה (כפרש"י). בפתח הדינל: וְהִנֵּה מַיִם יֵצְאִים מִתַּחַת מִפְתָּן הַבַּיִת. הראוהו שלעתיד יפתח שם בנס מקור מים: קְדִימָה. יהיו נמשכין והולכים אל המזרח: כִּי פָנַי הַבַּיִת קִדְּמִים. כי. קודש הקדשים הוא במערב הבית, הפתח הבית הוא. כנגדו, במזרח, ואם כן כשהמים נמשכין מתחת המפתן כלפי החוץ נמשכין הם אל המזרח: וְהַמַּיִם יֵרְדִים מִתַּחַת. המים ירדו מתחת לארץ, ומשם באו. מִכִּתְּף הַבַּיִת^כ הימנית. רוצה לומר בעבר השער כלפי הדרום. אחר השער מיד פונה לדרום, או מתחת המפתן הוא כבר פונה לדרום, וביציאתו מהמפתן הוא יוצא מדרום השער, וכן משמע יותר מהפסוק. [ע"פ רד"ק] מִגֵּב לַמִּזְבֵּחַ. ומשם הלכו מדרום מזבח העולה, ומשם יצאו לחוץ דרך שער המזרחי, כמפורש למטה: (ב) וַיּוֹצֵאֲנִי דֶרֶךְ שַׁעַר צְפוֹנָה. של עזרת ישראל: וַיְסַבֵּנִי דֶרֶךְ חוּץ. סובב אותי מבחוץ אצל חומת

מעין חיים – מוסר ועיונים

^{יט} **מז א.** יעויין בפ"י הרב אברבנאל שמביא שדעת רש"י ז"ל והרד"ק ז"ל וכן קבל רב סעדיה גאון ז"ל, שיהיה זה הנחל כפשוטו שיולד מעין חדש בבית המקדש בדרך נס. אבל דעת הרב אברהם אבן עזרא ז"ל בפירושו לזכריה, שהוא רק משל, והאריך הרב אברבנאל ז"ל בביאור כל אחד מהשיטות.

אמנם יעויין בגמרא סנהדרין ק', שלפי פשוטו, וכן מבאר המהרש"א בחידושי אגדות שם, כוונת מאמר הגמרא הוא ללמד דבר זה, שהנחל יהיה במציאות, ולא רק משל.

^{יט} **מז א פתח הבית.** פירש המצודות שהבית הוא קודש הקדשים וההיכל. ויש לעיין אולי גם האולם נקרא בית, ולפי זה הכוונה כאן פתח האולם.

^{יט} **מז א יורדים מתחת מפתן הבית.** ברש"י ורד"ק נראה שיצא מאמצע השער, ורק אחר שיצא ינטה המעיין לדרום. אולם אחר כך הסתפק הרד"ק לומר שיצא מהצד הדרומי של השער מקום הפשפש הדרומי, אותו שנאמר בו מעלה גדולה, לעיל פרק מד' ב'.

והנה המצודות מפרש יורדים מתחת, היינו מתחת לארץ. משמע שאחר שיצא מתחת מפתן שער ההיכל, חזר ונבלע בארץ, ועלה סמוך למזבח, אם כן צ"ב למה נכנס מתחת לארץ ויצא באותו מקום ממש. ובאמת ברד"ק נראה שמיד אחר שער ההיכל נטה כבר לדרום. וממילא נראה שלפי הרד"ק מה דכתיב יורדים מתחת הכוונה מה שנכנס מתחת למפתן, ועל כך נאמר שאחר כן נטה לדרום, וכן נראה מרש"י שלא נשקע בארץ, אלא תחת המפתן, ונראה שגם כוונת המצודות לכך, ואולי ט"ס, ובמקום מתחת לארץ צ"ל מתחת לשער ההיכל.

חוץ אל שער החוץ דרך הפונה קדים והנה מים מפכים מן הכתף הימנית: (ג) בצאת האיש קדים וקו בידו וימד אלף באמה ויעברני במים מי אפסים: (ד) וימד אלף ויעברני במים מים ברפים וימד אלף ויעברני מי מתנים: (ה) וימד אלף נחל אשר לא אוכל לעבר כי גאו המים מי שחו נחל אשר לא יעבר: (ו) ויאמר אלי הראית בן אדם ויוליכני וישבני על שפת הנחל: (ז) בשובני והנה אל שפת הנחל עץ רב מאד מזה ומזה: (ח) ויאמר אלי המים האלה יוצאים אל הגלילה הקדמונה וירדו על הערבה ובאו הימה אל הימה

העזרה ההיא, וסביב הלשכות העומדת מתחת, להוליכני אל שער החוץ, הוא השער שהיה מגג התא לגג ולפנים ממנו היה עוד שער כמ"ש למעלה: דרך הפונה קדים, אל השער המזרח. של העזרה: והנה מים מפכים. ראיתי והנה מים נמשכין כמלא פי הפך מן הכתף הימנית. מן עבר השער שכלפי הדרום: (ג) בצאת האיש קדים. כאשר יצא המלאך הדובר בי ללכת חוץ למקדש וקו בידו והיה בידו קו המדה וימד אלף באמה. אז מדר המים אלף אמה אורך ויעברני במים. ואחרי זה העביר אותי בתוך המים, והיו מי אפסים. רוצה לומר רק כסו פסת הרגל. עד הקרטול, [ע"פ רש"י], ולא יותר, אמנם מי אפסים הוא יותר מרובה משיעור פי הפך, שבפסוק ב' גבי מקום יציאתו משעור העזרה. ועיין בפסוק א' שביציאתו משער ההיכל היה פחות משיעור פי הפך, והיה בשיעור חוט של שתי: (ד) וימד אלף, ומשם מדר עוד אלף אמה ויעברני במים. והעביר אותי בתוך המים והיו מים ברכים. רוצה לומר, כסו עד הברכים: וימד אלף ויעברני מי מתנים. אחר ג' אלפים אמה כבר, היו מי מתנים, רוצה לומר כסו עד המתנים [ע"פ רש"י]: (ה) וימד אלף, ומשם מדר עוד אלף אמה נחל אשר לא אוכל לעבר, והיה נחל עמוק אשר לא יכולתי לעבור בה: כי גאו המים. כי המים גדלו להיות מי שחו, שאפשר רק לשחות בהם ממעל נחל אשר לא יעבר, והיה נחל אשר אין לעבור בו בהלוך הרגל. אלא רק בשחייה, [ע"פ רש"י]: (ו) ויאמר אלי הראית בן אדם. בה"א השאלה שאמר לו האם אתה נותן לבך לראות איך הנחל מתגבר והולך: ויוליכני, אחרי זה הוליך אותי להלן מן הנחל. רחוק מהנחל. וישבני שפת הנחל. וחזר והשיב אותי סמוך לשפת הנחל [ע"פ רש"י בפסוק ז']: (ז) בשובני, בעת שהשיב אותי לשפת הנחל ראיתי. והנה אל שפת הנחל עץ רב מאד, והנה. במשך הזמן שהוציאו והחזירו, גדל שם אילני עץ הרבה מאד. מזה ומזה. לשפת הנחל [ע"פ רש"י]: (ח) ויאמר אלי המים האלה יוצאים אל הגלילה הקדמונה אל המחוז המזרחי. של הארץ, והכוונה לצפונית מזרחית. וירדו על הערבה, ומשם ירדו על הערבה,

מעין חיים – מוסר ועיונים

"מזח הערבה. ביולד (ד יח) נאמר, ומעין מבית ה' יצא, והשקה את נחל השטים. ובפי מלבי"ם שם מביא בשם רבי סעדיה גאון, שנחל שיטים, הכוונה על הירדן (יש לציין פסוק בבמדבר לג מט, 'ויחנו על הירדן מבית הישיבה עד אבל השטים בערבת מואב', הרי שמילת שיטים מוזכר שם).

והנה לפי הטעמים נראה שמילים 'באו הימה' מחובר למילים אל הימה. לכן נראה מאד, שהגירסא במאמר חז"ל בתוספתא סוכה הוא כך, הגלילה הקדמונה, הוא ימה של טבריא, (שהוא באמת במזרח הגליל) וירדו על הערבה, הוא ימה של סדום (שמצינו שנקרא ערבה, הוא מקום אחד שחלקו נקרא ערבות מואב, וחלק ערבות יריחו, ומקומו הוא נמוך מימה של טבריא יותר ממאתים אמה). ובאו הימה אל הימה המוצאים, זו ימה של אוקינוס. (ופירוש שני פעמים הימה,

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

המוצאים וְנִרְפְּאוּ [וְנִרְפְּאוּ] הַמִּים: (ט) וְהָיָה כָּל נֶפֶשׁ חַיָּה אֲשֶׁר יִשְׁרָץ אֶל כָּל אֲשֶׁר יָבוֹא שָׁם נִחְלִים יַחְיֶה וְהָיָה הַדָּגָה רַבָּה מְאֹד כִּי בָאוּ שָׁמָּה הַמִּים הָאֵלֶּה וַיִּרְפְּאוּ וְחַי כָּל אֲשֶׁר יָבוֹא שָׁמָּה הַנָּחַל: (י) וְהָיָה וְעַמְדוֹ [עַמְדוֹ] עָלָיו דְּנוֹגִים מַעֲיִן גְּדִי וְעַד עֵינַי עָגְלִים מִשְׁטוֹחַ לַחֲרָמִים יִהְיוּ לְמִינָהּ תִּהְיֶה דְגָתָם כְּדָגַת הַיָּם הַגָּדוֹל רַבָּה מְאֹד: (יא)

רוצה לומר. יידו. לימה של טבריא. הוא הכנרת, וממשיך בידו. שהיא בערבה: **ובאו הימה**. זה ימה של סדום ים המלח, ושם יגמר דרכם: **אל הימה המוצאים**. גם יבואו המים אל ים אוקיינוס שהוא יוצא מן הים להקיף את העולם, כן אמרו רז"ל. ונראה לכאורה שמים המלח פונה לדרום עד שמגיע לים אוקיינוס, אבל באמת. יתכן שילכו שמה דרך ים המערבי. דהיינו שחל מהמים ילכו מירושלים אל מה שנקרא ים התיכון שהוא במערב, ומשם ילך לאוקיינוס, וימה של סדום הוא הים המזרחי. והחלק שפנה למזרח ישאר בים המלח ולא ילך עוד, וכמו שנאמר במקום אחר על הנחל הזה (זכריה יד) חצים אל הים הקדמוני, וחצים אל הים האחרון: **ונרפאו המים**. רוצה לומר ימתקו ממליחתן. בין ים המלח המזרחי, ובין הים הגדול המערבי: **(ט) והיה כל נפש חיה אשר ישרץ**, ואז יהיה כל נפש חיה אשר המים משריצים. **אל כל אשר יבוא שם נחלים**. בכל מקום אשר יבוא שם הנחלים האלו **יחיה**, ויתקיים כל ההשרצה, כי לשעבר לא היה מתקיים ההשרצה בעבור מליחת המים, אבל כשירפאו וימתקו ממליחתן אז יתקיים: **והיה הדגה רבה מאד**, ואז יהיה הרבה דגים כי יגדלו בכל המימות שנתרפאו: **כי באו שמה המים האלה**. אל הימים הנזכרים באו המים האלה היוצאים מן המקדש. **וירפאו וחי**, ולכן ירפאו המים וכל ההשרצה יתקיים חי ויפרו וירבו: **כל אשר יבוא שמה הנחל**. בכל מקום שיבא שמה הנחל הזה יהיה כן, אחד לא נעדר: **(י) והיה יעמדו [עמדו] עליו דוגים**. והיה הנחל מקום מוכן יעמדו עליו צידי דגים ו**מעין גדי** ועד **עין עגלים משטוח לחרמים יחיו**, יהיו מקומות מוכנות לפרוש שם הרשתות של צידי הדגים, לנגבם מול השמש: **למינה תהיה דגתם**. רוצה לומר, לכל מין הדגה תהיה דגתם של הנחלים, כי יהיה שם כל מין דגים [ע"פ רד"ק. רש"י כתב שיהיה שם הרבה מינים]. **כדגת הים הגדול רבה מאד**, ויהיו במספר מרובה מאד כמספר דגת הים הגדול: **(יא) בצאתי ונבאו**, אסיפת המים שממעל הטיט הלח הסמוך אל הים וכן

מעין חיים – מוסר ועיונים

או אחד הכוונה רוח מערב, והשני ים. אבל ממה שבשניהם המ' דגושה, נראה ששניהם ים הם, אחד הוא ים התיכון, והשני ים אוקיינוס). ושוב מצאתי שכך הוא בביאור הגר"א שנדפס מחדש.

י"א מ' ט יחיה. הנה בים הקדמוני הוא ים המלח אין שם במים נפש חיה מרוב המליחות, אולם בים הגדול יש דגים, ואם כן צריך ביאור, דכאן משמע שרק לאחר שיבא המעין אז ימתקו.

אמנם רש"י מיישב את הדבר בקוצר לשונו, ואומר שהדגים יהיו מתוקים. דהיינו שמה שאמר וחי, הכוונה גם כן שטעמם ישתנה לטובה.

י"ב מ' י מעין גדי. עין גדי הוא בנחלת יהודה, והוא מקום ידוע סמוך לים המלח. ואם כן נראה שכל מקום זה, הוא בסמוך ליד המלח, לומר שאפילו מימיו שכיום הם המלוחים ביותר, וכל סביבותיו הוא כמדבר יבש ללא אילנות, וכולו מלח, בכל זאת לעתיד הכל ישוב הכל ויצמיח אילנות.

ובאמת שכבר ניבא על כך יחזקאל לעיל, שנאמר (פרק טז נח), 'ואחותיך סדם ובנותיה תשבן לקדמתך'. וסדים ובנותיה הם ליד ים המלח.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

פִּצְאָתוֹ וּגְבָאֵיו וְלֹא יִרְפָּאוּ לְמַלְחָה נִתְּנוּ: (יב) וְעַל הַנֶּחֱל יַעֲלֶה עַל שְׂפָתוֹ מִזֶּה וּמִזֶּה כָּל עֵץ מֵאֲכָל לֹא יִבּוֹל עָלָהוּ וְלֹא יִתֵּם פְּרִיו לְחִדְשָׁיו יִבְכְּרוּ כִּי מִיָּמָיו מִן הַמִּקְדָּשׁ הָמָּה יוֹצְאִים וְהָיוּ [וְהָיָה] פְּרִיו לְמֵאֲכָל וְעָלָהוּ לְתִרְוָפָה:

המים המתכנסין בבורות סמוך לים ולא ירפאו. לא ירפאו ממליחתן. למלח נתנו^{יב}, כי למלח יהיו נתונים להטעים התבשילים ולמלוח כל דבר שיצטרך [ע"פ רד"ק]: (יב) ועל הנחל יעלה על שפתו מזה ומזה כל עץ מאכל^{יג}. רוצה לומר מגדל פירות הראויים לאכילה: לא יבול עלהו, לא יכמשו העלין ולא יתם פריהו ולא יכלו הפרי כי כשיתלשו הפירות שנתבשלו מיד יגדלו תמורתן חדשים, וזהו שאמר - לחדשיו יבכרו, רוצה לומר, בכל חדש יבשל פירות חדשים: כי מימיו מן המקדש המה יוצאים. כי המים המשקים את כל אחד מהם יוצאים המה מן המקדש, ולכן יהיה בהם הפלא הזה: והיה פריהו, פרי כל אחד יהיה ערב וטוב - למאכל, ועלהו לתרופה^{יד}, והעלין יהיו מסוגלים לרפאות בהם כל חלי ומכה [ע"פ רד"ק]:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק מז יג-כג):

ניבא שארץ ישראל הקדושה, מה שבתוך הגבולות המיועדים לה, ינתן לנחלה לכל שבטי ישראל. ומפרש את גבולותיה.

דעת רש"י שהוא הוא הגבול אשר בפרשת מסעי, ומשמע שלא נתווסף על הגבול.

אבל דעת הגאון מלבי"ם שיש כאן הרחבת הגבולות, ומביא שהנביא זכריה (בתחילת פרק ט) ניבא במפורש שגבולות ארץ ישראל יורחבו, ועיווין שם כיצד שמפרש את הפסוקים לפי זה. וכן דעת הגר"א ז"ל^{טו}, וכדבריהם נראה בדברי הרד"ק והרב אברבנאל (כדבריהם בענין דמשק, ויבואר להלן).

בטרם יפרש היכן יקבל כל שבט (שדבר זה יבואר בפרשה הבאה), מזהיר ליתן לגר חלק, וכל מקום (כל שבט) שהגר נמצא ביניהם, יתחלקו עם הגר בנחלת הארץ.

מעין חיים – מוסר ועיונים

^{יג} **מז יא למלח נתנו.** בשנים אחרונות מפורסם בעולם, שבים המלח קיימים סגולות מרפא לכמה מיני מחלות, ונראה כאן שגם לעתיד כאשר ירפאו המים, ישארו מקומות בהם יהיה מעלות אלו.

^{יד} **מז יב כל עץ מאכל.** חז"ל דרשו, מהו העץ, הוא תלמידי חכמים שיש בהם מקרא ומשנה הלכ ואגדה ומעשים טובים ושימוש תלמידי חכמים, הקב"ה מרחם עליהם ונותן להם חכמה ובינה דעה והשכל לעשות מעשים טובים. לא יבול עלהו, אלו בנייהם של תלמידי חכמים שגם הם תלמידי חכמים ואינם פוסקים מדברי תורה לא ביום ולא בלילה לא בימות החמה ולא בימות הגשמים (תנא דבי אליהו רבה פרק יח. ועיין עוד במדרש רבה ריש דברים, ותרגום יונתן כאן).

^{יז} **מז יב ועלהו לתרופה.** הרד"ק כתב שהוא ירפא כל מחלה, וכן משמע לשון חז"ל במדרש רבה שמות ט"ו כ"א. אולם רש"י מביא את מאמר הגמרא סנהדרין ק', שירפא מחלות מסוימות.

^{יח} **מז יג.** הגר"א ז"ל, הוא באזרת אליהו (דברים לד' ג') וביאורו ליהושע (יט כח), וכן כתב בחבקוק (ג ו) וז"ל: ויראהו ה' את כל הארץ הגלעד עד דן (דברים לד א). פירוש שיתווסף ארץ ישראל עד הגלעד דהיינו בצד מזרח של ארץ ישראל, וגם אצל דן שבצד צפון יתווסף, חוץ ממה שיתווסף בצד דרום אצל המדבר. עכ"ל. ובדברים (שם) כתב שגם במערב יתווסף, ושם מבאר יותר. כל זה הביא בספר אור אליהו, ועיי"ש.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

(יג) כה אמר אֲדָנִי יְהוָה גֵּה גְבוּל אֲשֶׁר תִּתְּנַחֲלוּ אֶת הָאָרֶץ לְשָׁנִי
עֲשֹׂר שְׁבָטֵי יִשְׂרָאֵל יוֹסֵף חֶבְלִים: (יד) וּנְחַלְתֶּם אוֹתָהּ אִישׁ פָּאֲחִיו
אֲשֶׁר נָשְׂאתִי אֶת יָדִי לְתַתָּהּ לְאַבְתִּיכֶם וּנְפֹלָה הָאָרֶץ הַזֹּאת לְכֶם
בְּנַחֲלָה: (טו) וְזֶה גְבוּל הָאָרֶץ לְפָאֵת צְפוֹנָה מִן הַיָּם הַגָּדוֹל הַדֶּרֶךְ
חֲתָלָן לְבּוֹא עֲדָדָה: (טז) חֲמַת בְּרוּתָהּ סִבְרִים אֲשֶׁר בֵּין גְּבוּל דְּמֶשֶׁק
וּבֵין גְּבוּל חֲמַת חָצֵר הַתִּיכוֹן אֲשֶׁר אֶל גְּבוּל חוֹרֶן: (יז) וְהִזָּה גְבוּל

(יג) כה אמר אדני אלקים גה גבול רוצה לומר זה גבול מן הארץ אשר תתנחלו את הארץ, אשר תנחילו. לשני עשר שבטי ישראל, והוא האמור במקראות שלאחריו: יוסף חבלים. בזה יפרש אמריו, איך הם י"ב שבטים אם שבת לוי לא ינחלו נחלה, כמ"ש למעלה, ואמר הנה יוסף יקח שני חלקים א' למנשה וא' לאפרים. דחבלים, הוא לשון רבים, ומיעוט רבים שנים, [ע"פ תרגום יונתן]: (יד) ונחלתם אותה איש כאחיו שבת אחד כחבירו, לא כחלוקה הראשונה שבימי יהושע שלקחו איש לפי פקודיו. לפי מספר האנשים אשר בשבט, כדי שכל איש יקבל חלק שוה, אלא לעתיד כל שבט יקבל כפי שאר השבטים, בין אם רבו אנשיו בין אם מעטו, [ע"פ רש"י ורד"ק]: אשר נשאתי את ידי להרימה למעלה דרך שבועה. והבטחתי. לתתה לאבתיכם. לתת את הארץ ההיא לאבותיכם. וכאומר לא יתלוננו כשיגרע נחלת שבת מהשבטים ממה שנחלו בראשונה כי הנה לא נשבעתי לתת את הארץ לאותם שנחלוה בראשונה אבל נשבעתי לתת לאבותיכם ולכל השבטים יש יחס אחד עם האבות זה כזה. ונפלה הארץ הזאת לכם בנחלתה. והארץ הזאת נפלה לכם בנחלה לרשת מן האבות, ויד כולם שוה בה [ע"פ ר"י אברבנאל]: (טו) וזה גבול הארץ, לא חשב כאן כי אם גבולי מצרי ארץ ישראל לבד, ולא של עבר הירדן, וכמו שנזכר בתורה. בפרשת מסעי: [ע"פ רש"י בפסוק יז]: לפאת צפונה הגבול מפאת צפון ממערב כלפי המזרח. מן הים הגדול, הוא מן הים הגדול הדרך חתלון, אל הדרך ההולך לחתלון, ומשם הולך הגבול לבוא עדרדה: (טז) חמת. רוצה לומר משם תלך הגבול לחמת, ולא זו היא חמת המוזכר בתורה, אבל היא אחרת גדולה מאד כמו שנאמר (עמוס ו) וילכו משם חמת רבה, ולעתיד תהיה גם היא בגבול ארץ ישראל, כמו שנאמר (זכריה ט) וגם חמת תגבל בה: ברותה סבירים. רוצה לומר משם תלך הגבול לברותה ומשם לסבירים: אשר בין גבול דמשק, חזור הוא על ברותה וסבירים שעמדו בין גבול דמשק שעמדה כלפי המזרח. ובין גבול חמת י"ז, שעמדה כלפי המערב: חצר התיכון אשר אל גבול חורן. רוצה לומר, מדמשק אשר גם היא תחשב לעתיד מארץ ישראל, וכמו שנאמר (זכריה ט) ודמשק מנוחתו [ע"פ רד"ק]. אמנם ברש"י נראה שלא יתרחב הגבול יותר מהכתוב בתורה, אלא לדברי רש"י תהיה דמשק מחוץ לארץ ישראל, עיין בהקדמה] הנה משם תלך הגבול אל חצר התיכון אשר עמדה אצל גבול חורן לדרומה וחורן יהיה לה מצפונה ולא תהיה מגבול ארץ ישראל וכאשר היא בצורה: (יז) וזוה גבול. עכשיו אמר דרך כלל שגבול הצפוני יהיה מן הים. עד. חצר עינין, המוזכר

מעין חיים – מוסר ועיונים

י"ז מז טז ובין גבול חמת. ברוב המקומות חללו אין דעה מוסכמת בין המשוערים, כל שכן שאין ידיעה ברורה. אמנם מקום דמשק ידוע, והוא אחרי החרמון צפונה, וסמוך אל דמשק קיימים פרפר ואמנה נהרות דמשק.

מִן הַיָּם חָצַר עֵינֹן גָּבֹול דְּמֶשֶׁק וְצָפוֹן צְפוֹנָה וּגְבוּל חֶמֶת וְאֵת פֶּאֶת צָפוֹן: (יח) וּפֶאֶת קָדִים מִבֵּין חוֹרֶן וּמִבֵּין דְּמֶשֶׁק וּמִבֵּין הַגִּלְעָד וּמִבֵּין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הִירְדֵן מִגְבוּל עַל הַיָּם הַקָּדְמוֹנִי תִמְדּוֹ וְאֵת פֶּאֶת קָדִימָה: (יט) וּפֶאֶת נֶגֶב תִּימָנָה מִתְמָר עַד מִי מְרִיבֹת קָדֶשׁ נַחֲלָה אֶל הַיָּם הַגָּדוֹל וְאֵת פֶּאֶת תִּימָנָה נֶגְבָּה: (כ) וּפֶאֶת יָם הַיָּם הַגָּדוֹל מִגְבוּל עַד נֶכַח לְבֹא חֶמֶת זֹאת פֶּאֶת יָם: (כא) וַחֲלַקְתֶּם אֶת הָאֶרֶץ

בתורה והוא סוף גבול צפוני, ועמדה אצל **גבול דמשק**^{יח}, כלפי הדרום ונמשכת למזרח להלן מחצר התיכון: **וצפון צפונה**, רוצה לומר ושאר ערי גבול הצפון, הם ערי הצפוני המוזכרים בתורה: **וגבול חמת**, רוצה לומר ועוד גם חמת תהיה מן הגבול וה"ה שאר המקומות הנזכרים למעלה וכאומר הנה בשום מקום לא תקטן ארץ ישראל מכמות שהיתה כי גם לעתיד יהיו כל ערי הגבול האמור בתורה ויתרחב עוד יותר כי גם חמת והדומים יהיו בתוך הגבול: **ואת פאת צפון**, רוצה לומר והרי לך את גבול פאת צפון: (יח) **ופאת קדים**, הגבול מפאת קדים יהיה **מבין חורן**, שעמדה חוץ לגבול בצפונה, ונתעקמה אל המזרח אל מול הירדן **ומבין דמשק**, שעמדה בגבול ארץ ישראל בצפונה ונתעקמה גם היא אל המזרח, אל מול חורן, כאשר היא בצורה: **ומבין הגלעד**, שעמדה במזרח ארץ ישראל מחוץ לגבול כי היא בעבר הירדן המזרחי: **ומבין ארץ ישראל**, הוא עבר הירדן המערבי ששמה ארץ ישראל בעצם מאז נחלו אותה: **הירדן מגבול**^{יט}, רוצה לומר, הירדן יהיה לגבול בין חורן והגלעד שזמה, ובין דמשק וארץ ישראל שזמה, כי הוא המפסיק ביניהם: **על הים הקדמוני**, גבול המזרחי **תמדו**, עד כלות הים הקדמוני, הוא ים המלח העומד במקצוע דרומית מזרחית של ארץ ישראל: **ואת פאת קדימה**, רוצה לומר והרי לך את גבול פאת קדים: (יט) **ופאת נגב תימנה**, הגבול מפאת נגב יהיה **מתמר**^כ, ויתכן שזהו חצצון תמר הוא מה שנאמר והנה בחצצון תמר היא עין גדי (דברי הימים ב), ועין גדי הוא מוזכר ביהושע בערי יהודה שהיה נחלתו בפאת הדרומי. כי אין זה מקום יריחו עיר התמרים כי היא עמדה רחוקה מן הגבול מאד, וכאשר נראה בצורה חלוקת ארץ ישראל בימי יהושע: **עד מי מריבות קדש**, מתמר הלך הגבול עד מי מריבת קדש הוא מדבר צין כמו שנאמר במי מריבת קדש מדבר צין (דברים לב): **נחלה**, רוצה לומר ומשם הולך הגבול לנחל מצרים, ומשם **אל הים הגדול**^{כא} **ואת פאת תימנה נגבת**, והרי לך את

מעין חיים – מוסר ועיונים

^{יח} **מז יז גבול דמשק**, לכאורה יש כאן עירוב שיטות, דלרש"י ערי הגבול שכתובים בתורה, הם יהיו ערי הגבול לעתיד. ולפי זה הגבול עובר דרום לדמשק, ודמשק בצפון בחוץ לארץ ישראל, וחמת שכתוב כאן הוא חמת שכתוב בתורה. ושיטת הרד"ק שהגבול לעתיד יהיה יותר צפוני מהגבול הכתוב בתורה, ויהיו דמשק וחמת אחר, כלולים בארץ ישראל.

^{יט} **מז יח ירדן**, הנה עבר הירדן המזרחי אינו כלול בגבול זה, ואף שכבר ניתן לבני ישראל בימי משה רבינו ע"ה, והטעם הוא כי קדושתם מועטת, וכאן מדבר על גבולות הקדושה. ועיין מה שנתבאר בדבר, להלן פרק מ"ח בסוף פסוק ח'.

^כ **מז יט מתמר**, רש"י, ורד"ק כתבו שתמר הוא יריחו שנקראת (דברים לד ג) ירחו עיר התמרים. וקשה קושיית המצודות, ולכאורה מוכרח לשיטתם, שלעתיד לבא יתפשטו התמרים של יריחו הרבה לדרום לכל אורך הערבה.

^{כא} **מז יט נחלה אל הים הגדול**, פרש"י נחל מצרים המגיע אל הים הגדול. מבואר שים הגדול הכונה כאן לים הסמוך לארץ ישראל, שהיום קוראים לו ים התיכון.

והנה שיטת המלבי"ם ועוד מפרשים שהקדימוהו בזה, הסוברים שארץ ישראל התרחבה דרומה הרבה, נמצא שבחלקים הדרומיים אין חלקי השבטים יכולים להגיע עד הים התיכון, שהרי הים הגדול אינו מדרים עד כנגד חלקים אלו. וקשה

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

הזאת לָכֶם לְשִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל: (כב) וְהָיָה תְּפִלּוֹ אוֹתָהּ בְּנִחְלָה לָכֶם וּלְהַגְרִים הַגְּרִים בְּתוֹכְכֶם אֲשֶׁר הוֹלְדוּ בָנִים בְּתוֹכְכֶם וְהָיוּ לָכֶם כְּאֶזְרַח בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל אִתְּכֶם יִפְּלוּ בְּנִחְלָה בְּתוֹךְ שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל: (כג) וְהָיָה בְּשִׁבְטֵי אֲשֶׁר גָּר הַגֵּר אִתּוֹ שֵׁם תִּתְּנוּ נִחְלָתוֹ נָאֻם אֲדֹנָי יְיָהוּה:

פרק מח (א) וְאֵלֶּה שְׁמוֹת הַשִּׁבְטִים מִקְצֵה צְפוֹנָה אֶל יַד דֶּרֶךְ חֲתָלָן

גבול פאת נגב: (כא) וּחֲלַקְתֶּם אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת לָכֶם, תַּחֲלִקוּ אוֹתָם לְחֻלְקִים שׁוּיִם לְשִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל, לְמַסְפַּר שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל: (כב) וְהָיָה תְּפִלּוֹ אוֹתָהּ בְּנִחְלָה, זֶה יִהְיֶה לָכֶם אֲשֶׁר תְּפִילוּ אוֹתָהּ בְּנִחְלָה, רוּצָה לִזְמַר, אֵת זֶה תִּירְשׁוּ בְּנִחְלָה לָכֶם וְלַהַגְרִים הַגְּרִים בְּתוֹכְכֶם אֲשֶׁר הוֹלְדוּ בָנִים בְּתוֹכְכֶם, רַק, בָּנִים, שִׁילְדוּ, אַחֵר שֶׁנִּתְּיִיר, וְלֹא מִי שֶׁנִּשְׁאָר נִכְרִי: וְהָיוּ לָכֶם כְּאֶזְרַח בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל, יִהְיוּ נִחְשָׁבִים לָכֶם כִּי־יִשְׂרָאֵל גָּמֹר מִיָּמֹת אֲבוֹתָיו: אִתְּכֶם יִפְּלוּ, עִמָּכֶם יִירְשׁוּ. בְּנִחְלָה שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל: (כג) וְהָיָה בְּשִׁבְטֵי אֲשֶׁר גָּר הַגֵּר אִתּוֹ שֵׁם, בְּחֻלְקֵי הַשִּׁבְטֵי הַהֵוא תִּתְּנוּ לוֹ נִחְלָה. תִּתְּנוּ נִחְלָתוֹ, נָאֻם אֲדֹנָי אֱלֹהִים:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק מח א-כט): חלוקת הארץ לשבטים לעתיד לבא.

חז"ל אומרים (גמרא בבא בתרא קכ"א א') לא כחלוקה של עולם הזה חלוקה של עולם הבא, העולם הזה אדם יש לו שדה לכן אין לו שדה פרדס, שדה פרדס אין לו שדה לכן. לעולם הבא אין לך כל אחד ואחד שאין לו בהר ובשפלה ובעמק שנאמר (יחזקאל מח) שער ראובן אחד שער יהודה אחד שער לוי אחד, הקדוש ברוך הוא מחלק להן בעצמו שנאמר (יחזקאל מח) ואלה מחלקותם נאם ה'.

פרק מח (א) וְאֵלֶּה שְׁמוֹת הַשִּׁבְטִים, אשר יחלק להם נחלת ארץ ישראל: מִקְצֵה צְפוֹנָה אֶל יַד דֶּרֶךְ

מעין חיים – מוסר ועיונים

הרי להלן פרק מח' כח' מבואר בכתוב שגם הרצועה הדרומית ביותר (שהוא ה' רצועות מדרומה לירושלים) תגיע במערב עד הים הגדול.

והיה אפשר לומר שלשיטה זו מוכרח, שים הגדול אין הכוונה ים התיכון, אלא הכוונה ים אוקיינוס שנמצא הרחק הרחק בסוף המערב, וארץ ישראל תגיע עד שם. ועיין עוד מה שנתבאר להלן מח' פסוק ב'.

אמנם פשוטת הפסוק שאנו עומדים בו, מורה שים הגדול הוא הים התיכון, כי הרי נאמר שאליו נשפך נחל מצרים, וקשה כאמור. ויש לומר שפנים ארץ ישראל יתמתח ויתרחב, שהרי ארץ צבי כתיב בה, וכמבואר בגמרא (כתובות קי"ב א', וגייטין נ"א א'), וכמו שנבאר עוד להלן פרק מח' פסוק ח': (כ) ופאת ים הים הגדול מגבול הצפון פאת ים יהיה הים הגדול מן הגבול, ויחשב כארץ ישראל: ~עד נכח לבוא חמת~ עד מול המקום שבאים דרך בה אל חמת המוזכר בתורה והוא הרי החר, וכמ"ש מן הים הגדול תתאו לכם הרי החר, מהרי החר תתאו לבא חמת (במדבר לד): ~זאת פאת ים~ זאת הגבול פאת ים הערה מז כ ים הגדול מגבול. רשי ורד"ק מפרשים מילת מגבול, שהכוונה שגבול מערב מתחיל מקצה הגבול הדרומי האמור בפסוק הקודם, עד לבא חמת שהוא גבול הצפוני, ומותחים קו ביניהם בים הגדול, וזהו גבול מערב.

⁹² **מז כג בשבט אשר גר הגר.** רש"י והרד"ק והרב אברבנאל כתבו כולם שרק הגר שנתגיר גלות יזכה לזה, שהרי אמרו חז"ל (יבמות כ"ב ב) אין מקבלים גרים לימות המשיח. ורש"י שינחל עם השבט אשר אצלם יתגיר.

וכך מפורש במדרש: שמא תאמר שכל מי שאיננו מתגיר בעוה"ז מתגיר בעוה"ב ת"ל (ישעיה נ"ד) הן גור יגור מכאן ואילך אפס מאותי הפסק מאתי מאן גבי מי גר אתך בעוה"ז עליך יפול לעוה"ב אמר ר' יוחנן ולא עוד אלא במקום שהוא מתגיר משם הוא נוטל חלקו שנה' (יחזקאל מ"ז) והיה בשבט אשר גר הגר וגו' (מדרש רבה קהלת פ"א יח).

לְבֹא חֶמֶת חָצֵר עֵינֵן גְּבוּל דְּמִשְׁק צְפוּנָה אֶל יַד חֶמֶת וְהָיוּ לוֹ פֶּאֶת
 קָדִים הֵימָּן דֵּן אֶחָד: (ב) וְעַל גְּבוּל דֵּן מִפֶּאֶת קָדִים עַד פֶּאֶת יָמָה
 אֲשֶׁר אֶחָד: (ג) וְעַל גְּבוּל אֲשֶׁר מִפֶּאֶת קְדִימָה וְעַד פֶּאֶת יָמָה נִפְתְּלִי
 אֶחָד: (ד) וְעַל גְּבוּל נִפְתְּלִי מִפֶּאֶת קְדָמָה עַד פֶּאֶת יָמָה מְנִשָּׁה אֶחָד:
 (ה) וְעַל גְּבוּל מְנִשָּׁה מִפֶּאֶת קְדָמָה עַד פֶּאֶת יָמָה אֶפְרַיִם אֶחָד: (ו)
 וְעַל גְּבוּל אֶפְרַיִם מִפֶּאֶת קָדִים וְעַד פֶּאֶת יָמָה רְאוּבֵן אֶחָד: (ז) וְעַל
 גְּבוּל רְאוּבֵן מִפֶּאֶת קָדִים עַד פֶּאֶת יָמָה יְהוּדָה אֶחָד: (ח) וְעַל גְּבוּל
 יְהוּדָה מִפֶּאֶת קָדִים עַד פֶּאֶת יָמָה תְּהִיָּה הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר תִּרְיָמוּ חֲמִשָּׁה
 וְעֶשְׂרִים אֶלֶף רֹחַב וְאַרְבָּן כָּאֶחָד הַחֲלָקִים מִפֶּאֶת קְדִימָה עַד פֶּאֶת יָמָה

חתלן. מסוף הצפון אצל מקום דרך ההולך לחתלון. לבוא חמת חצר עינן גבול דמשק. משם בא הגבול
 לחמת, ומשם עד חצר עינן העומדת אצל גבול דמשק כלפי הדרום: צפונה אל יד חמת^{רפ}. כל מיצר הצפון
 אצל מקום חמת והוא הדין שאר המקומות אשר יכנסו אז בגבול ארץ ישראל: והיו לו פאת קדים הים.
 הגבולים ההם יהיו אל השבט מפתא קדים עד פאת הים כי חלקי השבטים יהיו זה אצל זה, וכל חלק יהיה מקצה
 הגבול עד קצהו ממזרח למערב: דן אחד, רוצה לומר לשבט דן יהיה לחלק אחד: (ב) ועל גבול דן, סמוך
 לגבול דן לדרומו יהיה החלק מִפֶּאֶת קָדִים^{רפ} עד פאת ימה אשר אחד, ולשבט אשר יהיה לחלק אחד,
 וכן כל השבטים, ולקחו זה בדרומו של זה: (ח) ועל גבול יהודה מִפֶּאֶת קָדִים, החלק מפתא קדים עד

מעין חיים – מוסר ועיונים

^{רפ} מח א. צריך ביאור אחרי שעבר מחמת והגיע לחצר עינן, מדוע חוזר בדבריו אל חמת.

^{רפ} מח ב. מפתא קדים. פירושו מצד המזרח, כבתרגום. והכוונה מגבול המזרחי של ארץ ישראל עד גבול המערבי, וכמו
 שכתב רש"י לעיל מז' יט' שהמערב מסתיים בים הגדול הסמוך לנחל מצרים (ולא האוקינוס). ומה שכתוב ברש"י פרק
 מח' סוף פסוק ח' ובפסוק ח' שיגיע עד אוקינוס חלק מהדברים הם תוספת, ואינו מרש"י, ועיין להלן).

אולם ברד"ק מביא ספרי בפרשת האזינו על הפסוק ח' בדד ינחנו, שגבול השבטים יגיע מקצה העולם במזרח עד קצה
 העולם במערב, ולפי המונה שם, הספרי דורשו מדכתיב פאת קדים, ומפרש מקצה העולם במזרח.

ויש לעיין בזה, איך יתכן הדבר, והלא בפרק מז' פסוק יח' נאמר היכן שיהיה גבול מזרח של ארץ ישראל, ושם מבואר
 שאינו מגיע עד קצה העולם.

ונראה שבפרק מז' הכתוב מבאר מקום עיקר קדושת ארץ ישראל, וזה אינו עד סוף העולם, וכאן בפרק מח' נחלת
 השבטים, הוא מבאר שנחלת השבטים תתרחב יותר מגבול קדושת ארץ ישראל, ויגיע עד קצה הישוב, מקצה המזרח ועד
 קצה המערב.

ועדיין קשה שהרי בפסוק ב' ובפסוק כח' מבואר שגם גבול נחלת השבטים יהיה כגבול ארץ ישראל.

ונראה מוכרח, שבוודאי פשט הכתוב מדבר בגבולות ארץ ישראל המקודשות, אולם אמת הדבר שהשבטים ינחלו גם
 בחוצה לארץ עד קצה היישוב למזרח ולמערב כנגד גבולם, והדבר נדרש במילים 'פאת קדים' ושני הדברים אמת
 (וכשתדייק תמצא שלשון מפתא קדים, כתוב בכל השבטים, גם בפסוק א' גבי נחלת דן, וגם בפסוק כז' גבי נחלת גד)
 וכמו שמביא רש"י בפסוק א' מייסוד ר' אלעזר בפיט, ולחנם תמה המגיה ברש"י בפסוק א'. ועיין להלן פסוק ח'.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

פאת ימה תהיה התרומה אשר תרימו. היא האמורה למעלה (לעיל מה) תרימו תרומה לה' וכו' עד ולנשיא מזה ומזה וכו': -חמשה ועשרים אלף^{רפ} רחב. מצפון לדרום: **וארך באחד החלקים**^{רפ}. שחלקו

מעין חיים – מוסר ועיונים

^{רפ} **מח חמשה ועשרים אלף.** כבר נתבאר בפסוק לעיל מה' ג' שהמספר הזה אינו מספר האמות, אלא מספר הקנים, וכל קנה הוא ששה אמות שכל אמה היא ששה טפחים, וכמו שפרש"י כאן פסוק א'.

^{רפ} **מח וארך באחד החלקים.** בפסוק זה מבואר שהאורך של התרומה ממזרח למערב הוא יהיה שווה לאורך של כל אחד מחלקי השבטים. וכן מבואר בעוד פסוק לעיל מ"ה ז'. אבל לא כתוב שמדת רוחב התרומה מדרום לצפון, הוא כרוחב כל אחד מהחלקים, ולא מוזכר כלל בפסוק כמה הוא רוחב כל חלק משבטי ישראל. והיה אפשר לחשוב, שיחשבו את מדת ארץ ישראל מדמשק שבגבול צפון ועד אחר יריחו או עין גדי שהוא הגבול הדרומי כאמור לעיל מ"ז יט', חוץ ממה שמוציאים לתרומה, ויחלקו את מדה זו לשבטי ישראל, כפי שמשמע לעיל פרק מ"ז פסוק כא'.

אמנם רש"י לעיל מה' ז' כתב במפורש שגם רוחב כל חלק מחלקי השבטים, הוא כה' אלף קנים מצפון לדרום, שהם קני אלף אמה, ועה' אלף מיל. ובאמת שכן מפורש בספרי האזינו על הפסוק ה' בדד ינחנו (ויש לעיין מנין דרשו כן).

והנה לפי המדידות בימינו, אם נחשוב מקצה נחל מצרים הנשפך לים הגדול, ועד גבול דמשק, ואפילו עד אנטוכיא שבצפון, הרי מספר האמות שבשטח זה, הם פחותים הרבה מהמדה הנזכרת כאן, ואפילו לפי שיעור האמה הקטן (48 ס"מ לאמה), בפרט שלשיטת רש"י ארץ ישראל לעתיד לא תתרחב יותר מגבול הכתוב בפרשת מסעי, וכנ"ל פסוק ב', ולעיל פרק מ"ז.

ואם כן מוכרח שארץ ישראל עצמה תתרחב ותתמתח ויגדל שטחה בפנים, ומגבול לגבול יהיה יותר מקום בדרך נס, וכמבואר בכתובת קיב' א', וגיסין נז' א'.

ובאמת שיטת הגאון המלבי"ם ז"ל לעיל מ"ז טו, שארץ ישראל תתרחב בצפון ובדרום יותר מגבול שבפרשת מסעי. ועדיין אין מאנטוכיא ועד הדרום כל כך הרבה אמות, לפי שיעור האמה הנקרא שיעור חזון אי"ש, ובעל כרחך הנכון הוא, שהארץ תתמתח כנ"ל.

אמנם לפי שיטה זו, ולפי שיעור הקטן אם נאמר שבצפון התרחב עד פרת שכנגד אנטוכיא, ובדרום אם נאמר שמגיע עד קצה הדרומי של חצי האי סיני, יתכן שמגבול מאנטוכיא ועד סוף דרום חצי האי סיני הוא בדיוק שיעור זה, כמו שכתב בספר אור אליהו (הרה"ג ר' אוריאל שונברג שליט"א).

אך כבר ביארנו לעיל מ"ז יט' שלפי זה שגבול דרומי יגיע עד קצה דרומי של האי סיני, נמצא שים הגדול הכוונה אוקינוס, והמלבי"ם עצמו לעיל שם, פירש כרש"י, וכן הוא פשוט הפסוק שם, שהוא הים שנחל מצרים נשפך בו, והרי מקום זה אינו יותר מפי' מיל דרום לירושלים, וכאן הוא מונה ה' נחלות שהם קרוב לד' מאות מיל, ואיך שנמדוד לא נמצא כל כך הרבה.

ועל כרחך המלבי"ם עצמו סובר שהגבול יתמתח, נמצא שלכל הדעות, מוכרח שהמדות האמורות כאן, לא יתכנו ללא מתיחת הארץ, כארץ צבי, ובדרך זה הדברים מתישבים. (ועיין להלן חידושי אגדות למהר"ל ראש השנה כג'). ואת דברי הספרי האזינו שנחלת השבטים תגיע לאוקינוס, כבר ביארנו היטב בפסוק ב', באופן שאינו נוגע לפשט הפסוקים).

אך באמת דברים אלו, שרוחב כל שבת לעתיד לבא יהיה עה' מיל, עדיין קשים מאד, ולאידך גיסא. שהרי לפי זה אורך ארץ ישראל מצפון לדרום יהיה יג' פעמים עה' מיל, שהם תתקע"ה מיל, והוא רמ"ט פרסאות ושליש ומשהו (שהפרסה היא ד' מיל). והרי אמרו חז"ל (מגילה ג', ועוד מקומות) שארץ ישראל היא ת' פרסה על ת' פרסה, והרי לכל הפחות לעתיד לבא יהיה מדת ארץ ישראל ד' מאות פרסה, ולא רק רמ"ט פרסה, וצריך עיון.

(ובאמת תוס' בראש השנה כג' ד"ה כמה נתקשו במאמר זה של ת' פרסאות, ובב"מ כח' ד"ה חמשה נדחקו בזה, עיין שם מהר"ם ורש"י. ובמהרה"ל חידושי אגדות ר"ה שם כתב ליישב קושיות תוס', שהכוונה שרק לעתיד לבא תהיה ד' מאות פרסה, או שלעתיד לבא יתווסף על ארץ ישראל מבחוץ, ב' או שארץ ישראל תתמתח ונתגדל מבפנים, שהרי היא ארץ צבי (ולצד זה יש לומר שגם בעבר היו זמנים טובים שהיתה ד' מאות פרסה), אך כאן הכתוב מדבר כבר על העתיד לבא, ואז בודאי שיהיה ד' מאות פרסה).

ואילו היינו אומרים שיתחלקו את הארץ לפי מה שהיא, ואין כאן מדה לרוחב כל חלק מדרום לצפון, היה מיושב, אך להאמור וצריך עיון.

ואולי יש קצת ליישב (והוא כלול בתירוץ הראשון של המהר"ל שהובא לעיל בסוגריים), דהנה ג' עממים קיני קניזי קדמוני שהובטחו לאברהם אבינו ע"ה (בראשית טו יט), הם עתידים להנתן לנו לעתיד לבא, והם שייכים לכאורה לעבר הירדן המזרחי, וכבר נתבאר (פרק מ"ז פסוק י"ח) שעבר הירדן המזרחי אינו מדובר כאן כלל.

ובביאור הג' עממין קיני קניזי קדמוני, שהובטחו לאברהם אבינו, וינתנו לעתיד לבא, נחלקו חז"ל איזה עמים הם, ולכאורה המחלוקת אינה רק בשם האומות, אלא ממילא הוא גם כן מחלוקת היכן הוא המקום שעתידיים אנו לקבל. וממילא יתכן שלפי שיטה אחת, מקום הג' אומות הוא בצד הירדן המערבי בצפון או בדרום, וצריך עיון בדבר.

הא לך לשון הגמרא (בבא בתרא נו' א'): קיני קניזי וקדמוני, תניא רבי מאיר אומר נפתוחא ערבאה ושלמאה, רבי יהודה אומר הר שיעיר עמון ומואב, רבי שמעון אומר ערדיסקיס אסיא ואספמא.

וְהָיָה הַמִּקְדָּשׁ בְּתוֹכּוֹ: (ט) הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר תָּרִימוּ לַיהוָה אֹרֶךְ חֲמִשָּׁה
וְעֶשְׂרִים אֵלֶף וָרֹחֵב עֶשְׂרֵת אֲלָפִים: (י) וְלֹאֵלָהּ תִּהְיֶה תְּרוּמַת הַקֹּדֶשׁ
לַכֹּהֲנִים צִפּוֹנָה חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים אֵלֶף וָיִמָּה רֹחֵב עֶשְׂרֵת אֲלָפִים
וְקִדְיָמָה רֹחֵב עֶשְׂרֵת אֲלָפִים וְנִגְבָּה אֹרֶךְ חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים אֵלֶף וְהָיָה
מִקְדָּשׁ יְהוָה בְּתוֹכּוֹ: (יא) לַכֹּהֲנִים הַמִּקְדָּשׁ מִבְּנֵי צְדוֹק אֲשֶׁר שָׁמְרוּ
מִשְׁמֶרְתִּי אֲשֶׁר לֹא תַעֲזוּ בַתְּעוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר תַּעֲזוּ הַלְוִיִּם: (יב)
וְהָיְתָה לָהֶם תְּרוּמָתָהּ מִתְּרוּמַת הָאָרֶץ קֹדֶשׁ קֳדָשִׁים אֵל גָּבוֹל הַלְוִיִּם:
(יג) וְהַלְוִיִּם לַעֲמַת גָּבוֹל הַכֹּהֲנִים חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים אֵלֶף אֹרֶךְ וָרֹחֵב
עֶשְׂרֵת אֲלָפִים כָּל אֹרֶךְ חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים אֵלֶף וָרֹחֵב עֶשְׂרֵת אֲלָפִים:

השבתים, ולתוספת ביאור אמר: מפאת קדימה עד פאת ימה, והיה המקדש בתוכו, בתוך התרומה ההיא כמו שמפורש והולך: (ט) - התרומה אשר תרימו לה, זהו חלק הכהנים שיקחו בפאת הצפוני מהחלק הזה, ארך, ממזרח למערב תהיה באמצעות אורך החלק - חמשה ועשרים אלף, ורחב, מצפון לדרום - עשרת אלפים: (י) - ולאֵלָהּ, ובאלה כ"ה אלף על עשרת אלפים - תהיה תרומת הקדש לכהנים צפונה חמשה ועשרים אלף וימה רחב עשרת אלפים, תהיה להכהנים בפאת צפון כ"ה אלף אורך ובפאת מערב רחב עשרת אלפים - וקדימה רחב עשרת אלפים ונגבה ארך חמשה ועשרים אלף והיה מקדש ה' בתוכו, ובנין המקדש יהיה באמצעות הרצועה ההיא בין באורך בין ברוחב. נמצא שמהמקדש ועד דרום הרצועה וצפונה יש ד' אלפים ושבע מאות וחמישים קנים. ומהמקדש ועד מזרח התרומה ועד מערבה יש לכל צד יב' אלף מאות וחמישים קנים, והמקדש ה' מאות על ה' מאות באמצע: (יא) - לכהנים, המקדש זה יותן לכהנים המקודשים המשמשים במזבח והם - מבני צדוק אשר שמרו משמרתו, כהן גדול אשר שמרו משמרת ה' ולא זזו ממנה ולתוספת ביאור אמר: אשר לא תעזו, מה' לעבוד עבודת הפסילים - בתעות בני ישראל, בזמן שתעזו בני ישראל כאשר תעזו הלוויים, כאשר תעזו שאר הכהנים בני לוי שעשו עבודת העם לפני הפסילים וכמ"ש למעלה (לעיל מד) והכהנים הלוויים בני צדוק אשר שמרו וגו': (יב) - והייתה להם תרומיה מתרומת הארץ קדש קדשים, ההם יהיה התרומה מתרומת הארץ כי כל הרצועה ההיא באורך כל ארץ ישראל וברוחב חמשה ועשרים אלף קנים תקרא תרומת הארץ וחלק הכהנים תקרא תרומה מן התרומה והיא קדש קדשים מול תרומת הארץ: אל גבול הלוויים, החלק הזה תהיה אצל גבול הלוויים: (יג) - והלוויים לעמַת גבול הכהנים חמשה ועשרים אלף ארך ורחב עשרת אלפים, רוצה לומר וחלק הלוויים תהיה נגד גבול הכהנים ושוה לו אורך כ"ה אלף ורוחב עשרת אלפים: כל ארך, רוצה לומר ללוויים תהיה כל השטח הזה - חמשה ועשרים אלף ורחב עשרת אלפים ולפי שאל הכהנים לא יהיה כל השטח כי בו יהיה מקום המקדש, לזה אמר ללוויים יהיה כל האורך ולא יפסיק

מעין חיים - מוסר ועיונים

מעתה יתכן לומר, שהד' מאות פרסה מחושבים בצירוף ג' עממים אלו, דהיינו דשמה אחד מהג' עממים נמצא בהמשך הצפון, או בדרום, ועל ידי זה יש ד' מאות פרסה. ומקומות אלו אינם מן מנין הגבולות של פרשה זו, כמו שביארנו לעיל מ"ז י"ח שכאן מדבר רק על עיקר הקדושה, ולכן כאן אין אלא רמזי פרסאות.

(יד) וְלֹא יִמְכְּרוּ מִמֶּנּוּ וְלֹא יָמָר וְלֹא (יעבור) יַעֲבִיר רֵאשִׁית הָאָרֶץ פִּי קֹדֶשׁ לַיהוָה: (טו) וְחֻמַּשֶּׁת אֲלָפִים הַנּוֹתֵר בְּרוּחַב עַל פְּנֵי חֻמַּשֶּׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף חֵל הוּא לָעִיר לְמוֹשָׁב וּלְמִגְרָשׁ וְהָיְתָה הָעִיר (בתוכה) בְּתוֹכָהּ: (טז) וְאֵלֶּה מִדּוֹתֶיהָ פֶּאֶת צִפּוֹן חֲמֵשׁ מֵאוֹת וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים וּפֶאֶת נֶגֶב חֲמֵשׁ (חמש) מֵאוֹת וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים וּמִפֶּאֶת קָדִים חֲמֵשׁ מֵאוֹת וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים וּפֶאֶת יָמָה חֲמֵשׁ מֵאוֹת וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים: (יז) וְהָיָה מִגְרָשׁ לָעִיר צִפּוֹנָה חֲמֵשִׁים וּמֵאוֹתִים וְנֶגְבָּהּ חֲמֵשִׁים וּמֵאוֹתִים וְקִדְמָהּ חֲמֵשִׁים וּמֵאוֹתִים וְיָמָה חֲמֵשִׁים וּמֵאוֹתִים: (יח) וְהַנּוֹתֵר בְּאֶרֶךְ לַעֲמֹת תְּרוֹמַת הַקֹּדֶשׁ עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים קִדְמָהּ וְעֲשֶׂרֶת אֲלָפִים יָמָה וְהָיָה לַעֲמֹת תְּרוֹמַת הַקֹּדֶשׁ וְהָיְתָה (תבואתה) תְּבוּאָתוֹ לְלֶחֶם לְעַבְדֵי הָעִיר: (יט) וְהָעֶבֶד הָעִיר יַעֲבֹדוּהוּ מִכָּל שְׂבָטֵי יִשְׂרָאֵל: (כ) כָּל הַתְּרוּמָה

דבר: (יד) וְלֹא יִמְכְּרוּ מִמֶּנּוּ, חוזר הוא על הכהנים ועל הלויים שלא ימכרו מי מאחוזתו: וְלֹא יָמָר, לא יחליף ממנו בקרקע אחרת וְלֹא יַעֲבֹר מִמֶּנּוּ, שם -רֵאשִׁית הָאָרֶץ, כי כמו שנקראת תרומה נקראת ראשית כי התרומה נקראת ראשית כמ"ש (דברים יח) ראשית דגנך, ועל התרומה יאמר שמפריש אותה ראשונה קודם המעשר: בִּי קֹדֶשׁ לַה', כי אחוזת הכהנים והלויים המה קדש ואין מהראוי להוציאם לחולין להיות ביד זרים: (טו) וְחֻמַּשֶּׁת אֲלָפִים הַנּוֹתֵר בְּרוּחַב, כי כל הרצועה בכללה תהיה כ"ה אלף רוחב הוצא מהם י' אלפים חלק הכהנים וכנגדן ללויים אם כן נשאר עוד מהרוחב חמשת אלפים: עַל פְּנֵי חֻמַּשֶּׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף, רוצה לומר באורך כ"ה אלף: חֵל הוּא, אל מול קדושת אחוזת הכהנים והלויים תחשב לחולין: לָעִיר לְמוֹשָׁב, רוצה לומר הרצועה ההיא תהיה לצורך מושב העיר לשדות ולכרמים לכלכל יושבי העיר: וְלְמִגְרָשׁ, סביב העיר תהיה מגרש והוא מקום פנוי מבלי זריעה ונטיעה והוא נוי לעיר: וְהָיְתָה הָעִיר בְּתוֹכָהּ, באמצעות החלק הזה: (טז) וְאֵלֶּה מִדּוֹתֶיהָ, של העיר -פֶּאֶת צִפּוֹן חֲמֵשׁ מֵאוֹת וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים וּפֶאֶת נֶגֶב חֲמֵשׁ מֵאוֹת וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים וּמִפֶּאֶת קָדִים חֲמֵשׁ מֵאוֹת וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים וּפֶאֶת יָמָה חֲמֵשׁ מֵאוֹת וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים: (יז) וְהָיָה מִגְרָשׁ לָעִיר, מדת המגרש אשר לעיר: צִפּוֹנָה, בפאת צפון יהיה -חֲמֵשִׁים וּמֵאוֹתִים וְנֶגְבָּהּ חֲמֵשִׁים וּמֵאוֹתִים וְקִדְמָהּ חֲמֵשִׁים וּמֵאוֹתִים וְיָמָה חֲמֵשִׁים וּמֵאוֹתִים: (יח) וְהַנּוֹתֵר בְּאֶרֶךְ, לעמדת תרומת הקדש עשרת אלפים קדימה וְעֲשֶׂרֶת אֲלָפִים יָמָה, כי ברחב לא נשאר כלום כי העיר תהיה ד' אלפים וְת"ק קנים ומגרש מזה כ"א ר"ן קנים הרי ה' אלפים קנים, וימלאו כל הרחב. אבל באורך נשאר עשרת אלפים מזה ומזה, לכן אמר והנותר באורך עד מול כלות תרומת הקדש, והוא אחוזת הכהנים והלויים, והם עשרת אלפים למזרח, ועשרת אלפים למערב, וְהָיָה לַעֲמֹת תְּרוֹמַת הַקֹּדֶשׁ, וזה יהיה מול תרומת הקדש, ושהו לו כמדתו: וְהָיְתָה תְּבוּאָתָהּ לְלֶחֶם, התבואה הגדילה בשטח הזה תהיה למאכל -לְעוֹבְדֵי הָעִיר, הם יושבי העיר העוסקים בעבודת העיר ותקונה: (יט) וְהָעֶבֶד הָעִיר, רוצה לומר כל אחד מעובדי העיר -יַעֲבֹדוּהוּ מִכָּל שְׂבָטֵי יִשְׂרָאֵל, יעבדו אותו מכל שבטי ישראל. רוצה לומר כל שבטי ישראל חייבים לעבוד את עובדי העיר, להזמין את כל הצריך להם, כי הם יושבים בעיר במקום כל ישראל, ועוסקים

חֲמֹשֶׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף בַּחֲמֹשֶׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף רְבִיעִית תְּרִימוּ אֶת
 תְּרוֹמַת הַקֹּדֶשׁ אֶל אַחֲזַת הָעִיר: (כא) וְהַנּוֹתֵר לְנָשִׂיא מִזֶּה וּמִזֶּה
 לְתְּרוֹמַת הַקֹּדֶשׁ וְלַאֲחֲזַת הָעִיר אֶל פְּנֵי חֲמֹשֶׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף תְּרוֹמָה
 עַד גָּבוּל קְדִימָה וְיָמָה עַל פְּנֵי חֲמֹשֶׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף עַל גָּבוּל יָמָה
 לַעֲמַת חֲלָקִים לְנָשִׂיא וְהָיְתָה תְּרוֹמַת הַקֹּדֶשׁ וּמִקְדָּשׁ הַבַּיִת (בַּתּוֹכָה)
 בַּתּוֹכוֹ: (כב) וּמֵאֲחֲזַת הַלְוִיִּם וּמֵאֲחֲזַת הָעִיר בְּתוֹךְ אֲשֶׁר לְנָשִׂיא יִהְיֶה
 בֵּין גָּבוּל יְהוּדָה וּבֵין גָּבוּל בְּנִימֵן לְנָשִׂיא יִהְיֶה: (כג) וְיִתֵּר הַשְּׁבֵטִים
 מִפָּאֵת קְדִימָה עַד פָּאֵת יָמָה בְּנִימֵן אֶחָד: (כד) וְעַל גָּבוּל בְּנִימֵן
 מִפָּאֵת קְדִימָה עַד פָּאֵת יָמָה שְׁמַעוֹן אֶחָד: (כה) וְעַל גָּבוּל שְׁמַעוֹן
 מִפָּאֵת קְדִימָה עַד פָּאֵת יָמָה יִשָּׁשְׁכָר אֶחָד: (כו) וְעַל גָּבוּל יִשָּׁשְׁכָר
 מִפָּאֵת קְדִימָה עַד פָּאֵת יָמָה זְבוּלֹן אֶחָד: (כז) וְעַל גָּבוּל זְבוּלֹן מִפָּאֵת
 קְדִימָה עַד פָּאֵת יָמָה גָּד אֶחָד: (כח) וְעַל גָּבוּל גָּד אֶל פָּאֵת נֶגֶב
 תִּימָנָה וְהָיָה גָּבוּל מִתְּמָר מִי מְרִיבַת קָדֵשׁ נַחֲלָה עַל הַיָּם הַגָּדוֹל:

בעבורם בעבודת העיר, לכן לעומת זה יתעסקו המה בעבודתם [ע"פ רד"ק]: (כ) כל התרומה חמשה
 ועשרים אלף בחמשה ועשרים אלף. כלול בה חלק הכהנים והלוים ואחוזת העיר: רביעית, שטח מרובעת
 תריומו את תרומת הקדש. היא חלק הכהנים והלוים: אל אחוזת העיר, עם אחוזת העיר תהיה מרובעת:
 (כא) והנותר לנשיא מזה ומזה רוצה לומר לנשיא תהיה הנותר מהתרומה ההיא מהעבר מזה ומהעבר מזה
 לתרומת הקדש. הוא חלק הכהנים והלוים: ולאחוזת העיר אל פני חמשה ועשרים אלף תרומה עד
 גבול קדימה וימה על פני חמשה ועשרים אלף על גבול ימה לעמדת חלקים לנשיא. לפני כ"ה אלף
 רוחב כל התרומה עד סוף גבול המזרח וכן במערב לפני כ"ה אלף רוחב כל התרומה עד סוף גבול המערב מול
 חלקי השבטים ושוה להם זה יהיה לנשיא: והיתה תרומת הקדש. על חלק הכהנים יאמר: ומקדש הבית.
 כפל המלה בשמות נדרפים וכן (לעיל מז) נגב תימנה: בתוכה באמצעית אורך חלק הנשיא: (כב) ומאחזת
 הלוים ומאחזת העיר בתוך אשר לנשיא יהיה רוצה לומר ובין אחוזת הלוים (גם על הכהנים יאמר שהם
 מבני לוי) בין אחוזת העיר יהיה באמצעית אורך החלק אשר לנשיא: בין גבול יהודה ובין גבול בנימין
 לנשיא יהיה כי חלק יהודה יהיה מצפון חלק הנשיא וחלק בנימין יהיה מדרום וכפל הדבר פעמים רבות
 לתוספת ביאור: (כג) ויתר השבטים. רוצה לומר וכן יחולק ליתר השבטים: מפאת קדימה רוצה לומר
 החלק יהיה מפאת קדימה: עד פאת ימה בנימין אחר, ולשבט בנימין יהיה לחלק אחד: (כד) ועל גבול
 בנימין, סמוך לגבול בנימין לדרומו יהיה החלק. מפאת קדימה עד פאת ימה שמעון אחר, ולשבט שמעון
 יהיה לחלק אחד וכן יתר השבטים: (כה) ועל גבול גד אל פאת נגב תימנה. רוצה לומר סמוך לגבול גד
 שלקח בפאת הדרומי ויהיה גבול מתמר מי מריבת קדש. יהיה הגבול מתמר עד מי מריבת קדש נחלה על

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

(כט) זאת הארץ אשר תפילו מנחלה לשבטי ישראל ואלה מחלקותם נאם אדני יהוה:

(ל) ואלה תוצאת העיר מפאת צפון חמש מאות וארבעת אלפים מדה: (לא) ושערי העיר על שמות שבטי ישראל שערים שלושה צפונה שער ראובן אחד שער יהודה אחד שער לוי אחד: (לב) ואל פאת קדימה חמש מאות וארבעת אלפים ושערים שלשה ושער יוסף אחד שער בנימין אחד שער דן אחד: (לג) ופאת נגבה חמש מאות וארבעת אלפים מדה ושערים שלשה שער שמעון אחד שער יששכר אחד שער זבולן אחד: (לד) פאת ימה חמש מאות וארבעת

הים הגדול. ומשם בא הגבול לנחל מצרים ומשם אל הים הגדול: (כט) זאת הארץ אשר תפילו מנחלה לשבטי ישראל רצה לומר אשר תורישו מן הנחלה ההיא אל שבטי ישראל: ואלה מחלקותם. כן יהיה החלוקה שביניהם. נאם אדני אלקים:

באר החיים - הקדמה לפרשה (פרק מח ל-לה):

שמות שערי ירושלים, מדת היקף העיר, ושם העיר.

(ל) ואלה תוצאת העיר. זה מספר פתחי העיר אשר יצאו בהן [ע"פ רש"י]: מפאת צפון רוצה לומר השערים שיהיו בפאת צפון אשר שם רוחב חמש מאות וארבעת אלפים. מדה, ומספר השערים יפרש במקרא שלאחריו: מדה. רוצה לומר קנה המדה: (לא) ושערי העיר על שמות שבטי ישראל. רוצה לומר יקראו על שמות השבטים, וזהו לאות שיהיה לכל השבטים חלק בעיר זה כזה [ע"פ ר"י אברבנאל]: שערים שלושה צפונה יהיו בפאת צפון: שער ראובן אחד. רוצה לומר אחד יהי נקרא שער ראובן וכן כולם. שער ראובן אחד שער יהודה אחד שער לוי אחד. (לב) ואל פאת קדימה חמש מאות וארבעת אלפים. רוצה לומר אשר שם רוחב חמש מאות וארבעת אלפים. ושערים שלשה. ומספר השערים יהיו שלשה. ושער יוסף אחד שער בנימין אחד שער דן אחד: (לג) ופאת נגבה חמש מאות וארבעת אלפים מדה ושערים שלשה שער שמעון אחד שער יששכר אחד שער זבולן אחד: (לד) פאת ימה

מעין חיים – מוסר ועיונים

¹⁹ "מח לא. שער לוי אחד. כתב הרמב"ן (דברים לג ו') כי הכתוב לא ימנה בשבטי ישראל רק שנים עשר עכ"ל, ומבאר שכל מקום שהזכיר שבט לוי, עשה את יוסף לשבט אחד, וכן ביחזקאל בנחלות נמנו יוסף לשנים ולא נמנה לוי, ובשערי העיר נמנה לוי, ולכן נמנה יוסף כשבט אחד.

ובאמת הדבר מבואר בקושית הגמרא (הוריות ו' ב') 'אם כן חסרי להו י"ב שבטים' עיין שם.

והנה לשבט לוי, לכאורה היה מקום לבתים גם מחוץ לעיר הזו, כמבואר לעיל פרק מה' פסוק ה' ברד"ק (אמנם בפסוק אינו מבואר), אלא שכאן הוא מקום מיוחד ליותר צדיקים שבכל הדורות, כמו שנבאר להלן בסוף הפרשה. ושאר לוויים שבכל הדורות, שלא יזכו למעלה הגדול הזו, יגורו ברצועה שלהם.

אַלפִים שְׁעִירֵיהֶם שְׁלֹשָׁה שְׁעָר גֹּד אֶחָד שְׁעָר אֲשֶׁר אֶחָד שְׁעָר נִפְתָּלִי אֶחָד: (לה) סָבִיב שְׁמֶנָה עָשָׂר אֶלֶף וְשֵׁם הָעִיר מִיּוֹם יְהִיָּה שְׁמָה:

חמש מאות וארבעת אלפים שעריהם שלשה רוצה לומר השערים שיעמדו במשך חמש מאות וארבעת אלפים של רוחב העיר מספרם יהיו שלשה. שער גד אחד שער אשר אחד שער נפתלי אחד: (לה) סביב. ההיקף בארבעת הרוחות יהיה - שמנה עשר אלף רפ"ה, כך עולה ארבע פעמים ארבעת אלפים וחמש מאות.

מעין חיים – מוסר ועיונים

^{רפ} מה לה סביב שמונה עשר אלף. לכאורה מבואר כאן שיש לירושלים העתידה מדה מוגבלת, והדבר קשה מגמרא בבא בתרא עה' ב' שם איתא שלא יהיה לה קצבה, ותוכל להתרחב עוד ועוד.

ויש ליישב דבאמת רק בתחילה היה שיעור ירושלים ד' אלף וה' מאות קנים, אבל אחר כך בימי הנביא זכריה נמלך הקב"ה וחזר בו והרחיב את שיעור ירושלים העתידה, שכן זה לשון הגמרא (בבא בתרא עה' ב') אמר רבי חנינא בר פפא בקש הקדוש ברוך הוא לתת את ירושלים במדה שנאמר (זכריה ב) ואומר אנה אתה הולך ויאמר אלי למוד את ירושלים לראות כמה רחבה וכמה ארכה אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא רבש"ע הרבה כרכים בראת בעולמך של אומות העולם ולא נתת מדת ארכן ומדת רחבן ירושלים ששמך בתוכה ומקדשך בתוכה וצדיקים בתוכה אתה נותן בה מדה מיד (זכריה ב) ויאמר אליו רוץ דבר אל הנער הלו לאמר פרזות תשב ירושלים מרוב אדם ובהמה בתוכה (ועיין מה שנתבאר בביאור ספר זכריה).

אולם עדיין יש להתבונן, שהנה לפי המדות שבפרק זה, נמצא שבית המקדש הוא מחוץ לעיר ירושלים, העיר המוקפת ביב' שערי כל השבטים. שהרי בית המקדש הוא באמצע רצועת הכהנים כמבואר בפסוק י' וממנה ולצפון ד' אלפים וז' מאות וחמישים קנים, ולצפונה ישנו רצועת הלוויים שרחבו י' אלף קנים, ואחר כך מאתים וחמישים קנים מגרש העיר, ולאחריה העיר עצמה. נמצא שהמקדש רחוק מהעיר חמש עשר אלף קנים, שהם צ' אלף אמות, שהם יותר מיב' פרסאות (כל פרסה הוא ח' אלף אמה), והוא מהלך של יותר מיום תמים (שהוא י' פרסאות), והדבר קצת קשה להבין (זה עצמו אינו קשה, שהרי לעתיד יתכן שיהיה מרכבות הנוסעות מהר מאד, וכמו שכבר יש בימינו. אולם הדבר קצת קשה לומר שהמקדש אינו בעיר ירושלים הקדושה, בעיר שנקראת ה' שמה, ואינו קושיא מוכרחת), ועיקר הקושיא, שהרי בגמרא הנ"ל (ב"ב עה) מפורש וימקדשך בתוכה: הרי שהמקדש בתוך העיר שבה הצדיקים, כמבואר שם, וקשה ביותר.

ונראה באמת כשנענין הטיב לעיל בפרק מה' ד' נמצא שגם בנחלת הכהנים יהיה בתים, ושם מה' בסוף פסוק ו' מבואר ברד"ק שגם בנחלת הלוויים יהיו בתים.

אם כן העיר הזו שבפרק זה, העיר שמידותיה ד' אלפים וה' מאות קנים, הוא רק חלק מהעיר, החלק שניתן לכל השבטים, אולם יתכן שסמוך אליה יתחילו בתי הלוויים, ואחריהם בתי הכהנים ותגיע העיר עד המקדש, (ועל בתיים לא נאמר ביחזקאל חומה וגבול).

ולפי זה יתכן שהעיר ירושלים תתפשט עוד לא רק בנחלת הכהנים והלוויים, אלא גם לנחלת ישראל, לצפונה ולדרומה בשבטי יהודה ובנימין.

והעיר שעליה נאמר מדת ד' אלפים וה' מאות, שהיקפה יח' אלף, הוא מקום מיוחד רק לצדיקי כל הדורות, (אולי זה הכוונה בגמרא סוכה מה' ב', וסנהדרין צז' ב'), וכנראה עליה ניבא ישעיה (פרק ד' פסוק ג') והיה הנשאר בציון והנוותר בירושלם קדוש יאמר לו כל הכתוב לחיים בירושלם, (ושם פסוק ה') וברא ה' על כל מכוון ציון ועל מקראה ענן יומם ועשן ונגה אש להבה לילה כל על כל כבוד חפה. מקראה, הם כל הכתוב לחיים דפסוק ג', כמו שכתב ביאור הגר"א. וכל הכתוב לחיים הם הצדיקים כפרש"י בפסוק ג'.

אבל מחוץ לגבול זה גם כן יהיה עיר, והעיר שנאמר בזכריה ב' 'למוד את ירושלים לראות כמה רחבה' דהיינו שבתחילה היה לה קצבה, ועליה נאמר בגמרא בבא בתרא ש'מקדשך בתוכה', היא כוללת את בתי הכהנים והלוויים (וכאמור אולי עוד מנחלת יהודה ובנימין), והעיר בכללותה, הרי גם בתחילה היה מדתה יותר מד' אלפים וה' מאות, שהרי כללה את המקדש, כמו שהוכחנו מהגמרא. ועליה נאמר בגמרא בבא בתרא שם, שנמלך הקב"ה להרחיבה יותר ויותר, ומעתה הכל מיושב ומובן הטיב. וצריך עיון.

והנה מלבד הפשט שמדובר בעיר במקום מסויים בארץ ישראל כמו שכתבו תוס' סוכה מה' ב', הדברים רומזים על ירושלים של מעלה, עיין רש"י סוכה מה' ב', ורש"י סנהדרין צ"ז ב' וכמובן שיש בדבר רזי תורה, אמנם בעל תו"ש בספרו צורת הבית סימן ע"ח מאריך להוכיח שאין לפרש שהוא רק על ירושלים של מעלה, אלא וודאי שכל האמור בנבואות אלו יתקיים באופן גשמי כפשוטו ומשמעו, ולעולם הדברים המורין בפשטן ראשונה ילכו לדגליהם, ואחריהם בפנימיותם ירצו סלה.

יחזקאל. מצורת דוד. באר החיים

וּשְׁמֵם הָעֵיר מִיּוֹם ה' שְׁמָהּ מִיּוֹם הַהוּא וְהָלָאָה יִהְיֶה שֵׁם הָעֵיר ה' שְׁמָהּ. רֹצֵחַ לֹמֵר. הַסִּיבָה שֶׁנִּקְרָאת כֵּן, עַד עוֹלָם לֹא תִסֵּר עוֹד שְׂכִינָתוֹ מִן הָעֵיר, אֲבָל תִּמְיֵד תִּהְיֶה שְׁמָהּ, וְתִקְרָא כֵן שֵׁם הָעֵיר לְאוֹת [ע"פ רד"ק]:

בְּרוּךְ ה' שֶׁהִיא עֲמֻדָּה בְּבִיאוֹר סֵפֶר יִחְזָקָאל, וְהָאִיר עֵינַי לְהַבִּינֹו. סִימָתִי כ"ב אֲב תש"ע.